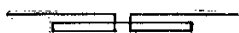

ΠΑΤΡΙΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΤΟΥ ΕΡΕΒΑΝ

ΟΜΗΡΟΥ

ΙΛΙΑΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΓΙΟ
ΜΕΡΤΙΣ ΧΕΡΑΝΙΑΝ

ΚΑΘΟΣΙΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΓ ΤΟΥ ΕΡΕΒΑΝ

ΕΡΕΒΑΝ 1987

ՀՈՄԵՐՈՍ

ԻԼԻԱԿԱՆ

Գրաբարից թարգմանեց՝
ՄԿՐՏԻՉ ԽԵՐԱՆՅԱՆ

ԳՄԴ 84(0)Յ
Հ781

Կ ա գ մ ո ղ՝ Ս. Խ. ՄԵՍՐՈՊՅԱՆ

«Ուսանողի գրադարան» մատենաշարի խմբագրական հանձնաժողով՝
ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՑԱՆ Ս. Ա. (նախագահ), ԱՂԱՅԱՆ Է. Բ.,
ԱՆԱՆՅԱՆ Գ. Գ., ԹԱՄՐԱԶՅԱՆ ՀՐ. Ա., ՄԿՐՏՉՅԱՆ Լ. Մ.
ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ Բ. Հ.

Հոմերոս

Հ781 Իլիական /Հոմերոս; Գրաբարից թարգմ.՝ Մ. Խերանյան.— Եր.:
Երևանի համալս. հրատ., 1987.— 500 էջ.— (Ուսանողի գ-րան /Երևանի
պետ. համալս.: Խմբ. հանձնաժողով՝ Համբարձումյան Ս. Ա. (նախա-
գահ) և ուրիշ.).

4704000000—13
Հ 704(02)—87 31—87

ԳՄԴ 84(0)Յ

ГОМЕР
ИЛИАДА

(На армянском языке)

Издательство Ереванского университета
Ереван — 1987

ԹԱՐԳՄԱՆՉԻ ԿՈՂՄԻՑ

Ձեռնարկելով Հոմերոսի «Իլիական»-ի հայերեն թարգմանությունը, լիովին զգացել եմ այդ աշխատանքի լրջությունը և սիրով ու համբերատար տքնությամբ աշխատել եմ հաղթահարել բոլոր դժվարությունները և իմ ուժերի ներածին չափով տալ այդ աշխարհահռչակ երկի թարգմանությունը իմ մայրենի լեզվով:

«Իլիական»-ի վրա աշխատելիս հիմնականում օգտագործել եմ Արսեն Բագրատունու գրաքար թարգմանությունը բնագրից (երկրորդ տպագրություն, 1893 թ., Վենետիկ), որը, ինչպես հայտնի է, լավագույնն է հայերեն թարգմանությունների մեջ իր հարազատությամբ և բանաստեղծական արվեստով: Բացի դրանից, ձեռքիս տակ ունեցել եմ նաև Գնեդիչի ռուսերեն բարձրորակ թարգմանությունը և Ղազիկյանի աշխարհաքար (արևմտահայ) թարգմանությունը: Այս եռակի աղբյուրների միջոցով ես հնարավորություն եմ ունեցել տեսնելու բնագիր «Իլիականը» իր բոլոր մանրամասնություններով ու նրբերանգներով և աշխատել եմ նույնը հարազատորեն արտացոլել թարգմանության մեջ:

Հեկզամետրը, որով տաղաչափված է բնագիրը, դժվարհաղթահարելի և նույնիսկ անհնարին գտնելով հայերենում, մանավանդ այդօրինակ ծավալուն երկի համար, ես նախընտրել եմ չամբական տասնվեցորոնյա չափը, որը ամենահարմարը կարելի է համարել էպիքական-դյուցազներգական բանաստեղծության համար:

Ձանացել եմ պահպանել իր ժամանակի անտիկ լեզվական արտահայտչական ձևերն ու դարձվածքները՝ խուսափելով կեղծ պաճուճանքի մեջ դնելու այն պարզությունը, որը հատուկ է այս երկին:

ՀԱՄԵՐՈՍԻ ՊՈՆԵՄՆԵՐԸ

1. ԱՍՔ ՏՐՈՅԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

Հռմբուտի՝ ամբողջությամբ մինչև մեր օրերը պահպանված նշանավոր պոեմների՝ «Իլիականի» և «Ռիսականի», ինչպես և շատ ուրիշ՝ չարահայանված պոեմների պոմեները վերգված են Տրոյական պատերազմի մասին սաքերի ընդարձակ շարքից: Երկու պոեմներից յուրաքանչյուրում այդ ընդարձակ շարքից միայն փոքրիկ դրվագներ են պատկերված: «Իլիականում» պատմվում են Տրոյական պատերազմի տասներորդ տարվա իրադարձությունները, ընդ որում շարադրանքում տեղ չեն գտել պատերազմի ավարտին վերաբերող դեպքերը, այն ավարտվում է տրոյական գլխավոր ռազմիկ Հեկտորի մահվան և թաղման նկարագրությամբ: Բոլոր նախորդող և հաջորդող իրադարձությունների մասին միայն թուղթիկ ակնարկներ են արվում, որոնք վիպան են, որ շարքի ընդհանուր բովանդակությունը շատ լավ ծանոթ է ունենոյիրներին: Նույնը կարելի է ասել նաև «Ռիսականի» վերաբերյալ, որտեղ նկարագրվում են Տրոյայից վերադարձի ճանապարհին հերոսի՝ Ոդիսևսի թափառումների վերջին օրերը, նրա ժամանումը Իթակե կղզի և այնտեղ կատարվող իրադարձությունները: Թուղթիկ ակնարկվում են այլ իրադարձություններ, ինչպես, օրինակ, տասնամյա թափառումների ժամանակ Ռիսևսի արկածները (IX—XII), Տրոյայի կործանումը, մյուս հերոսների՝ Նեստորի, Մենելայուսի, Ագամեմնոնի վերադարձը (III—IV) և այլն:

Սակայն մենք գիտենք, որ մ. թ. ա. 8—6-րդ դարերում տրոյական շարքի այլ դրվագներ ևս գրական մշակման են ենթարկվել: Այդ պոեմները հայտնի են «Իլիդիկյան» (ցիկլիկ) անվան տակ: Մեզ են հասել միայն փոքրիկ պատասխիկներ, իսկ դրանց բովանդակությունը հիմնականում հայտնի է մ. թ. առաջին դարերի արձակ շարադրանքից Պոեմներում հիշատակվող բոլոր դեպքերի կապը պատկերացնելու համար անհրաժեշտ է անդրադառնալ պատերազմի պատմաճյուղ հանդիսացող սկզբնական փաստին, շարժառիթ, որ հեքիասներին է հատուկ:

Տրոյական արքա Պրիամոսի որդին՝ Պարիս-Ալեքսանդրն ասևանգել էր Ալարտայի արքա Մենելայուսի գեղեցկուհի Կնոջը՝ Հեղինեին: Անարգված Մենելայուսն օգնության է կանչում շատ թագավորների և ռազմիկների՝ Գիոմոնեասին, երկու Ալաքսներին, իմաստուն ծերունի Նեստորին, խորամանկ Ռիսևսին և ուրիշների: Բոլորի մեջ խիզախությամբ և ուժով աչքի էր ընկնում Պելևսի և աստվածուհի Թետիսի որդին՝ Աքիլլեսը՝ հարալակյան Թեսալիայում բնակվող միքմիոնների առաջնորդը: Արշավանքի գլուխն է կանգնում Մենելայուսի ավագ եղբայրը՝ Ագամեմնոնը, Միկենքի և Արգոսի արքան: Չանագան դեպքերով, այդ թվում նաև Ագամեմնոնի դստեր՝ Իփիգենիայի զոհաբերումով ուղեկցվող երկարատև ժողովներից հետո սկսվում է ասքերում փառաբանված Տրոյական պատերազմը:

2. «ԻՒԽԱԿԱՆԻ» ԲԵՎՄՆՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ըստ վերնագրի՝ «Իւխականը» պետք է լինէր պոեմ Իլիոնի (Տրոյայի) վերաբերյալ: Սակայն իրականում պոեմի բովանդակությունը շատ ավելի նեղ է, քան նրա անվանումն է. այնտեղ նկարագրվում է հունա-տրոյական պատերազմի միայն մի դրվագը: Պոեմի պոեմն ստույգ բնորոշվում է նրա առաջին իսկ տողերով.

*Երգիր, Մուսա, բենը երգիր Պելիասօին Աքիլլեսի,
Բենը դժնյա, որ անհամար ցավեր բերեց աթլայոցը:*

Բանաստեղծը դիմում է Մուսային՝ խնդրելով ոգեշնչել իրեն և հուշել երգի բովանդակությունը. դա երգ է Աքիլլեսի քենի, գայրույթի մասին:

Այդ քենի պատճառը բացահայտվում է «Իւխականի» առաջին «Երգում»¹: Տրոյացիներն արդեն տասներորդ տարին է դիմակալում են արքայական (հունական) զորքերի պաշարմանը, որոնք բանակել են քաղաքի և ծովի միջև գտնվող հարթավայրում, ափ դուրս քաշված նավերի դիմաց: Աքայացիներն ավերում և ավարում են ժողովա բնակավայրերը, այնտեղից գերիներ են վերցնում: Մի քաղաքի գրավման ժամանակ գերվել է նաև Ապոլլոնի քուրս Բրիսեսի դուստրը՝ Բրիսեսիսը: Նրան, որպես պատվավոր պարգև, տվել են Ագամեմոնին: Ագամեմոնը ոչ միայն հրաժարվում է գերուհուն վերադարձնել հորը, չհայած վերջինիս աղերասններին և առաջարկած «ճոխ» փրկագնին, այլև անարգում է և կոպտորեն վոնդում: Վիրավորված քրմի աղաչանքին տեղի տալով՝ աքայացիների վրա գալիսացած Ապոլլոն աստվածը նրանց՝ ծանոտախտ է ուղարկում: Նրա անուեսանելի պաթները սուրում են ճամբարում մահացու հարված հասցնելով մարտիկներին: Աքիլլեսը, փորձանքի պատճառը պարզելու համար, ժողով է հրավիրում, և գուշակ Մալքապը բացահայտում է Ագամեմոնի մեղքը և մատնանշում, որ անհրաժեշտ է բախարսել Բրիսեսի խնդիրը: Վրդովված Ագամեմոնն իր գայրույթն ուղղում է Աքիլլեսի դեմ և հայտարարում, որ Բրիսեսիսի փոխարեն Աքիլլեսից կրօհ Բրիսեսիսն, որին գուրք, որպես պատվավոր պարգև, տվել էր Աքիլլեսին: Կատաղած Աքիլլեսն ուզում է ուժով պատշպանել իր իրավունքը, սակայն աստվածուհի Աթենասը գալսում է նրան: Այդ ժամանակ Աքիլլեսը հայտնում է, որ ինքը և իր միրմիդոններն այլևս չեն մտնանքի կովին և հեռանում է իր ռազմավայանը: Դրանից հետո, ասածուն հանդարտեցնելու համար, զոհեր են մատուցվում, Ագամեմոնը՝ Բրիսեսիսին վերադարձնում է հորը, իսկ Աքիլլեսից խլում է Բրիսեսիսին: Վիրավորված Աքիլլեսի խնդրանքով նրա մայրը՝ աստվածուհի Թետիսը Օլիմպոս է գնում և Ջևսից խոսք առնում, որ նա կպատժի Ագամեմոնին և արքայական զորքը՝ ողորմ հասցված վիրավորանքի համար: Երգն ավարտվում է աստվածների խնջույթի նկարագրությամբ:

Երկրորդ երգում պատմվում է, թե ինչպես քնած Ագամեմոնին Ջևքը ներշնչում է նակատամարտ սկսել տրոյացիների դեմ, սակայն Ագամեմոնն սկզբում ցանկանում է ստուգել ռազմիկների տրամադրությունը և նրանց առաջարկում է վերադառնալ հայրենիք: Զինվորներն այդ առաջարկությունը ուղղակի իմաստով են քնդում և զանգվածաբար դիմում են դեպի նավերը: Այստեղ ներկայացվում է Թրոյիդեսի հետ կապված դրվագը: Երգի ավարտն ընդգրկում է արքայական նավատորմի («Նավահանկես») մանրամասն և սյույալան ուժերի համատարտ թվարկումը:

Երրորդ երգից սկսած նկարագրվում են կռիվները: Տրոյացիները հույների դեմ հանդես են գալիս Պրիամոսի որդու՝ Հելետոսի գլխավորությամբ: Սակայն Պարիսն առաջարկում է նակատամարտը փոխարինել մեծամարտով և կովի է հրավիրում ցանկացած արքայացու: Մարտահրավերն ընդունում է Հեղինեի ամուսինը՝ Մեղեղավորը: Մեծամարտի ընթացքում

¹ Պոեմի բաժանումը 24 երգերի սահմանված է ալեքսանդրյան դիտնականների կողմից մ. թ. ա. 3-րդ դարում:

գինադատար է կնքվում, որը սրբազործվում է զոհերով: Տրոյական ավազանին աշտա-
յակից հետևում է մեհամարտին, և Հեղինե, որը նրանց էր ստուեցել, աճուն առ աճուն
թվարկում է աքալական հերոսներին: Մինչդեռ այդ ժամանակ Մենելայուք հակառակորդին
գևտին է տապալում, սակայն Ափրոդիտեն Պարիսին ծածկում է մշուշով և տեղափոխում
է: Տրոյա՝ Հեղինեի անջատեցալը: Չհասկանալով, թե ուր անհատացալ Պարիսը, Մենելա-
յուքը փնտրում է նրան ամբողջ դաշտով մեկ:

Այդ ժամանակ (4-րդ երգի սկիզբը) Ջևն առաջարկում է քննարկել Հեղինեին Մե-
նելայուսին վերադարձնելու հարցը: Աթենաս աստվածուհին, որ ցանկանում էր կործանել
տրոյացիներից, նրանց դաշնակիցներից մեկին՝ Պանդարոսին, դրոյում է նետ արձակել Մե-
նելայուսի վրա և, դրանով իսկ, խախտել գինադատարը: Վերջը վտանգավոր չէր, սակայն
գինադատարի խախտումը աքայացիների վրդովմունքն է հարուցում, նրանք նետվում են
տրոյացիների վրա, և մարտը նորոգվում է, ըստ որում, աստվածները հրահրում են հա-
կառակորդներին:

Հինգերորդ երգը գրեթե ամբողջությամբ նվիրված է հույն հերոս Դիոմեդեսի սխա-
զործությունների նկարագրությանը: Նա բազում տրոյացիների է սպանում, այդ թվում նաև
Պանդարոսին, քաղով ծանր վիրավորում է տրոյական հերոս Էնիասին, որին փրկության է
հասնում նրա մայրը՝ Ափրոդիտե աստվածուհին, և դուրս է բերում մարտադաշտից: Դիոմե-
դեսը հետապնդում է Ափրոդիտեին և, հաշվի չառնելով, որ իր առջև աստվածուհի է, նրան
վիրավորում է ձեռքից: Վերջապես, նա վիրավորում է նաև հենց իրեն՝ պատերազմի աստ-
ված Արեսին:

Հույները զգալի գերակշռություն ունեն մարտում (VI): Տրոյական հերոս Գլավկուք
և Դիոմեդեսը դադարեցնում են մեհամարտը, երբ նրանց խոսակցությունից պարզվում է, որ
իրենց հայրերը բարեկամացած են եղել հյուրընկալության կապերով:

Համոզվելով, որ թշնամիների դեմ մարտնչելիս միայն մարդկային ուժերը բավարար
չեն, Հեկտորը բաղաբ է վերադառնում և հորդորում է մորը՝ Հելաբեին, մյուս կանանց հետ
միասին ատերսել Աթենաս աստվածուհուն, որպեսզի նա քաղաքից հեռու վաճի կործա-
նումը: Ծանապարհին նա այցելում է Պարիսին, որպեսզի պարսալի նրան և հորդորի կուլին
մասնակցելու: Ի դեպ, նա ուզում է հաևտենել որդուն նորածին Ատոհնաքսեսին (Ու-
տանգիշահան) և հանդիպել կնոջը՝ Ադրոմաքեին, սակայն նրան տանը չի գտնում,
ալ հանդիպում է Աքեական դարսասների մոտ՝ քաղաքից դուրս գալիս: Այս հանդիպումը
նկարագրվում է նրանց տեսակցության նշանավոր դրվագում:

Հեկտորի վերադարձից հետո հաջողությունը թեքվում է տրոյացիների կողմը (VII):
Հեկտորը մեհամարտի մրավեր է կարդում աքայացիներին: Վիճակահանությանը նրա դեմ
է դուրս գալիս Տելամոնյան Այաքսը, սակայն մեհամարտն ընդհատվում է մորե ընկնելուն
պես, և նրանք նվերներ են փոխանակում: Սպանվածներին թաղելու համար գինադատար է
կնքվում: Աքայացիները պարսպապատում են իրենց ճամբարը և խրամատներ են փորում
նրա շուրջ:

Հաջորդ օրը (VIII), վերջապես, կատարվում է Ջևի խոստումը, և տրոյացիները
պարտության են մատնում աքայացիներին: Դիոմեդեսը, Տիկրոսը և մյուսներն ապարդյուն
փորձում են կանգնեցնել տրոյացիներին, որոնք Հեկտորի գլխավորությամբ գրավում են հու-
նական ճամբարի պարսպի մոտ գտնվող քանակատեղին: Երբ վրա են հասնում անհաջողու-
թյունները, Ագամեմնոնը գիտակցում է, թե ինչ սխալ է թույլ տվել վիրավորելով Աքիլլեսին
(IX), և, քարեկամների խորհրդով, նրա մոտ պատվիրակություն է ուղարկում, որպեսզի
հաշտվի հետը: Սակայն վիրավորված Աքիլլեսը անդրդվելի է, և պատվիրակությունը ձեռ-
նուհայն է վերադառնում: Նույն գիշերը (X) Դիոմեդեսն ու Ուիսեսը, օգտվելով խավարից,
նետախուզության են մեկնում: Դաշտում նրանք ձերբակալում են տրոյական յրեսն Դյու-
նին և, նրանից իմանալով տրոյական ուժերի դասավորությունը և թրակական արքա Հոն-
տոսի՝ իր հրաշալի ձիրքով տրոյացիներին օգնության գալու վերաբերյալ կարևոր լուրը,

թափանցում են տրոյական ճամբար և սպանում նրանց 12 դաշնակիցներին, այդ թվում նաև Հնետսին, որի նշանավոր ձիերով բարեհաջող վերադառնում են իրենց ճամբարը:

Աստվոյան կոիվը վերակալում է (XI): Ազամեննոնը մեծ սկրանքներ է գործում, իսկ մյուս ռազմիկները օգնում են նրան: Սակայն տրոյացիները եռանդալից հարձակվում են, և հունական շատ զորավարներ, այդ թվում Դիոմեդեսը, Ուլիսեսը, Ազամեննոնը և ուրիշներ, վիրավորվում են և թողնում մարտադաշտը: Այդ տեսնելով, Աքիլլեսն ուղարկում է իր մտերիմ ընկերոջը՝ Պատրոկլեսին, իմանալու ինչն ինչոց է: Հույները պաշտպանվում են իրենց ճամբարում, իսկ տրոյացիները բոլոր կողմերից ներում են նրանց (XII): Հեկտորը հսկայական քարով կործանում է դարպասները և ներխուժում ճամբար: Չլուից թաքուն, հույներին օգնության է հասնում Պոսեյդոնը (XIII): Հունական ճամբարում կատաղի մարտ է ծավալվում:

Հունական զորահրամանատարները խորհուրդ են հրավիրում (XIV), այդ ժամանակ աստվածուհի Հերան Ջևսին հրահարում է և քննեցնում: Օգտվելով դրանից, Պոսեյդոնը խրատում է հույներին: Այաքսը քարով հարվածում է Հեկտորին, սակայն ընկերները նրան դուրս են բերում մարտադաշտից: Հույներին հաջողվում է հախանրված տալ տրոյացիներին: Արթեմանդով, Ջևսը հասկանում է Հերայի նենգությունը և բոլոր աստվածներին արգելում օգնել հույներին, իսկ տրոյացիներին հնարավորություն է տալիս զգալի գերակշռություն ձեռք բերել (XV): Հեկտորը դարձյալ ճամբար է ներխուժում և այրում ճամբարից մեկը: Տելամոնյան Այաքսը նրան դժվարությամբ ետ է մղում: Պատրոկլեսն Աքիլլեսին նկարագրում է հույների ծանր վիճակը և թույլտվություն ինդրում նրանց օգնության գնալու (XVI): Աքիլլեսը նրան թույլ է տալիս ետ մղել տրոյացիներին հունական ճամբարից, սակայն խստիվ պատվիրում է չտարվել հաղթանակով և չհեռանալ ճամբարից, այլ շուտափույթ վերադառնալ ռազմակալան: Ատավել մեծ հաջողության համար նա Պատրոկլեսին է տալիս իր զենք ու զրահը: Դրանք տեսնելով, տրոյացիները Պատրոկլեսին ընդունում են Աքիլլեսի տեղ: Կատաղի մարտ է տեղի ունենում: Հաջողությունից ոգևորված Պատրոկլեսը մոռանում է Աքիլլեսի պատվերը և հասնում մինչև Տրոյայի պարիսպները: Սակայն Ապոլլոնից ոգեշնչված տրոյացիները շրջապատում են նրան և նույնիսկ վիրավորում: Վերապես նրա դեմ է ելնում Հեկտորը: Նրանց մենամարտն ավարտվում է Պատրոկլեսի մահով: Մարտը թեժամուտ է նրա դիակի շուրջ (XVII): Հեկտորն ավարտ է նրա գեներն ու զրահը, ուզում է տիրել նաև դիակին, բայց այն դժվարությամբ պաշտպանում են Մենելայովը, Այաքսը և ուրիշներ: Նեստորի որդին՝ Անտիլոքը, Աքիլլեսին հայտնում է Պատրոկլեսի մահվան լուրը (XVIII): Աքիլլեսը ողբում է ընկերոջ կորուստը և անհծում իր անգուսպ քենը, որ այդպիսի կորստի հասցրեց: Նրան սփոխում է մայրը՝ Թետիս աստվածուհին, բայց այժմ Աքիլլեսը ստանում է միմիայն ընկերոջ համար վրեժ լուծելու մասին և նրա գայության ուղղվում է Հեկտորի դեմ: Նա ուզում է մարտի նետվել, սակայն զենքեր չունի, անգեմ կանգնում է անրապատեղեին և բարձր գոռոցով սարսափահար անում տրոյացիներին: Դրանից օգտվելով՝ հույները փակցնում են Պատրոկլեսի դիմ:

Ատավածուհի Թետիսն ուղևորվում է Հեփեստոս աստծու դարբնոցը, և սա նրա խլնդրանքով նոր զենքեր է կտում Աքիլլեսի համար: Գոնեմում մանրամասն նկարագրվում է Հեփեստոսի աշխատանքը, բայց ամենից երկար բանաստեղծող կանգ է առնում վառանի նկարագրության վրա, որտեղ պարզորոշ ներկայացված են կենցաղային դրվագներ. դուռնք պատկերացում են տալիս հունեերական դարաշրջանի խաղաղ աշխատանքալից առօրյայի մասին (XVIII, 480—810): Հաջորդ առավոտյան զենքերը պատրաստ էին, և Թետիսը դրանք հանձնում է Աքիլլեսին (XIX): Վերջինս հաշտվում է Ազամեննոնի հետ և նրանից ընծաներ ընդունում, ապա սպառազինվում է և կովի ելնում: Նրա մարտավարքին յժված ձիերից մեկը զարմանահարաշ կերպով նրան մոտարտա մահ է գուշակում, սակայն դա նրան չի կասեցնում, բանի որ նրա բոլոր մաքերն ուղղված էին այն բանին. որ իր պարտքը հատուցի սպանված ընկերոջը:

Նոր կոիվ է բորբոքվում: Այս անգամ Ձևը թույլ է տալիս աստվածներին մասնակցել մանկանացուների ճակատամարտին (XX): Աքիլեսը բազում տրոյացիներ է կտորում և ամենուր փնտրում է Հեկտորին, ասկայն վերջինս, Ապոլլոնի թեյադրանքով, խուսափում է նրա հետ հանդիպելուց: Տրոյացիներից ոմանք փախչում են դեպի քաղաք, մյուսները՝ դեպի Քանոնոս գետը (XXI): Աքիլեսը հասնում է նրանց և անվնաս կտորում՝ գետի հունը չցնելով դիակներով: Գետաստվածը, քարկանայով իր ջրերն ապականելու համար, ելնում է ընդդեմ Աքիլեսի: Սակայն Հեկտորն օգնության է հասնում և, հրկիզելով գետի ջրերը, ստիպում է Քանոնոսին հանդարտվել: Ողջ մնացած տրոյացիները պատկարվում են քաղաքի պարիսպների ետևում: Կովը թեժանում է նաև աստվածների միջև (XXI, 397—511):

Հեկտորին պաշտպանելու նսրտակով Ապոլլոնը, տրոպա՝ Ագենոսի կերպարանքն առած, գրավում է Աքիլեսի ուշադրությունը և նրան ստիպում հետևել մարտադաշտից: Երբ Աքիլեսը բացահայտում է խաբեությունը, նետվում է Հեկտորին փնտրելու (XXII): Մերում: Պրիամոսը և մայրը՝ Հեկաբեն իզուր են խնջրում Հեկտորին թաքնվել քաղաքի պարիսպների ետևը: Հեկտորը մեծակ է մնում, պարսպի գիսակցումը նրան թույլ չի տալիս իուսափել կռվից: Սակայն, երբ Աքիլեսը մտանում է, ասրտափը պատում է նրան, և նա սկսում է փախչել: Աքիլեսը հետապնդում է: Նրանք կրթ անգամ պտույտ են գործում քաղաքի պարիսպների շուրջ: Այդ ժամանակ պարսպին նետնող Ձևը կշեռքի նժարներին է դնում: Աքիլեսի և Հեկտորի վիճակները: Հեկտորի վիճակը ցած է իջնում: Ապոլլոնը սկսաք է լրի Հեկտորին: Աքիլեսին օգնության և հասնում Աթենասը: Հեկտորի եղբայրներից մեկը՝ Պելիոսի կերպարանքով նա կեղծորեն հարդոյում է Հեկտորին ընդունել մարտը: Սակայն երբ Աքիլեսի ճիգակը վրիպում է, Աթենասն անհկատելիորեն սիգակը վերադարձնում է աքալակն հերոսին: Հեկտորի ճիգակը դիպչում է Աքիլեսի վամանին և ետ սղվում, իսկ Աքիլեսը երկրորդ հարվածով Հեկտորին գետին է տապալում: Մահից առաջ Հեկտորը ակերտում է Աքիլեսին իր դիակը վերադարձնել հարազատներին, ասկայն ապարդյուն: Մեռնելիս նա Աքիլեսին վաղաճառ վախճան է գուշակում՝ Պարիսի և Ապոլլոնի մետից: Սակայն ոչինչ չէր կարող ետ պահել չարացան և վրեժխնդրության ծարավի Աքիլեսից: Նա Հեկտորի դիակը կապում է իր մարտակառքից և քարշ տալիս նրան դաշտով մեկ: Տրոյացիները, այդ թվում նաև Պրիամոսն ու Հեկաբեն, պարսպի վրայից տեսնում են այդ աջեղը: Անդրոմաքեն լուսն է նրանց լացուկոծը: Նա վազում է դեպի աշտարակը և, այդ ասրտափելի տեսարանից ուշակորուպ, վաք է ընկնում: Երգն ավարտվում է Անդրոմաքեի ողբով (XXII, 478—515):

Աքիլեսի վրեժխնդրությունը քաղաքաբաված է Հեկտորի մահով և սպա նրա դիակն անբարգելով: Սակայն Պատրոկլեսի դիակը դեռևս անթաղ է, և Աքիլեսին երազում հայտնեված նրա ստվերը շուտափույթ թաղում է խնդրում: XXIII գլխում նկարագրվում են Պատրոկլեսի թաղմանը ճախորդող տրոյական գերիների գոհաբերումը, ապա գոհվածի պատվին կազմակերպված խաղերը: Այդ մրցույթին մասնակցում են աքալական բոլոր գլխավոր հերոսները:

«Իլիականի» վերջին՝ XXIV երգում նկարագրվում է, թե ինչպես ձեր Պրիամոսը, աստվածների թեյադրանքով, գիշերով ուղևորվում է աքալական ճամբար որդու դիակը փրկագնելու նպատակով: Հերմես աստվածը ուղեկցում է նրան: Սեփական հորը հիշեցնող Պրիամոսի հուզիչ խոսքը ներգործում է աքալական հերոսի վրա, որը քիչ առաջ մոլեգնում էր և ծարավի էր աղյան: Այժմ միայն Աքիլեսի զայրույթն իջնում է: Նա վերադարձնում է Հեկտորի դին և նույնիսկ խոստանում է տրոյացիներին՝ տասներկու օրով զինադադար կնքել, որպեսզի կարողանան նրան պատվով թաղել: Այս տեսարանը, որտեղ ցնցող ուժգնությամբ է նկարագրված իր որդու դանձի ձեռքելը համբուրող հոր վիշաղը, խորը որսամտախճով է հագեցված և համաշխարհային գրականության ամենահարազարի ստեղծագործությունների թվին է պատկանում:

Հեկտորի թաղման նկարագրության ավարտվում է «Իլիականը»:

Յ. «ՈՂԻՍԱԿԱՆՈՒ» ԲՈՎԱՆՆԱԿԱՌԻՅՈՒՆԸ

Տրոյական պատկազարժի ավարտից նետո առաջնորդները, իրենց ջոկատների հետ միասին, ավարով ու գերիներով վերադարձան հայրենիք: Այդ նկարագրվել է մի քանի պոեմներում, որոնք միավորված են մեկ ընդհանուր «Վերադարձներ» վերնագրի տակ: Իրանց թվին է պատկանում նաև «Ողիսակար», որի բովանդակությունն է կազմում Ողիսակի վերադարձը դեպի տուն՝ Իթակե կղզին:

Պոեմի առաջին երգում գործողությունը կատարվում է Իթակեում: Տրոյայի կործանումից անցել է տասը տարի, սակայն Ողիսակը դեռևս չի կարողանում վերադառնալ հայրենիք: Երան խանգարում է Դունեյոն աստվածը, սրը զայրույթով նետազնդում է նրան իր որդուն՝ կիկոսը՝ Եոլիթունին կորացնելու համար: Վերջապես, զգալովով Պունեյոնի բացակայությունից՝ օլիմպիական մյուս աստվածները որոշում են կայացնում Ողիսակին վերադարձնել հայրենիք: Տանը՝ Իթակեում, Ողիսակին ապաստում են հավատարիմ կինը՝ Պենելոպեն և նոր բացակայությանը հասակ առած որդին՝ Տելեմախոսը: Օգուվելով կղզում տիրող անիշխանությունից՝ տեղական ազնվականության ներկայացուցչներից շատերը նավակնում են անուանակա Պենելոպեի հետ՝ այն հաշվով, որ նաև իշխանություն ձեռք կբերեն: «Փոխացումները», թվով 108 հոգի (XV), իրենց տեր ու տնօրեն են զգում Ողիսակի տանը, ամեն օր կերտվում են սպառում և միտում նրա ունեցվածքը: Պենելոպեն այնև ի վիճակի չէ դիմագրավել նրանց նկրտումներին, նրա խորամանկությունները բացահայտված են: Ուստի երիտասարդ լինելով, Տելեմաքը նույնպես ոչինչ չի կարող անել: Այդ ժամանակ Ողիսակի մշտական հովանավորը՝ Աթենասը, նրա բարեկամներից մեկի՝ Մենաոթի կերպարանքով հայտնվում է Տելեմաքին և նրան հուշում դիմել Ողիսակի հին ընկերների՝ նոր մասին նրանցից որևէ տեղեկություն ստանալու համար:

Հաջորդ օրը (II) Տելեմաքը ժողովրդական հավաք է հրավիրում և դիմում ժողովականներին՝ լսնդրելով իրեն մի նավ տալ, որպեսզի առաջիկայում մեկնի հորը որոնելու: Սակայն «փեսացուները» ժողովը ցրում են՝ այն ապօրինի սահմանելով, և մերժում են օգնություն ցույց տալ: Այդ ժամանակ Աթենասն ինքը, ծեր Մենաոթի կերպարանքն առած, Տելեմաքի համար մի նավ է ձեռք բերում և զգնում է նրան զայրուն մեկնել: Այգրում Տելեմաքը ժամանում է Պիլոս՝ ծեր Նեստորի մոտ (III), որը նրան շատ սիրալի է ընդունում, բայց ոչինչ չի կարողանում հայտնել Ողիսակի մասին: Նա խորհույզ է տալիս դիմել Մենելալուսին: Տելեմաքը լծակառով մեկնում է Մենելալուսի մոտ՝ Սպարտա, քանի որ նա մյուսներից ավելի ուշ էր վերադարձել հայրենիք (IV): Մենելալուսը նրան է հաղորդում այն տեղեկությունները, որ ինքը առաջիկ էր Եգիպտոսում եղած ժամանակ իմաստուն ծերունի Պրոթեոսից, թե, իբր, Ողիսակը ողջ է և գտնվում է հավերժամասքս Կալիպսոսի կղզում:

Միայն սկսած 5-րդ երգից պատումն անմիջականորեն կապվում է Ողիսակի հետ: Աստվածները դարձյալ հավաքվել են Օլիմպոսում և որոշում են Ողիսակին վերադարձնել հայրենիք: Աստվածների սուրհանդակ Հերմեսն ուղևորվում է Օզիգիա կղզին, որտեղ հավիյ-ժամաբա Կալիպսոսի մոտ հայրենիքի կարտից տաչորվում է Ողիսակը: Հավերժամաքսը սիրել է նրան և ջանկանում է նրա կիևը դառնալ խոտտանալով Ողիսակին անմահություն պարգևել: Հերմեսը Կալիպսոսին հայտնում է աստվածների կամքը, և նա, անկարող լինելով դրան համառակել, դառնորեն արտասվում է Ողիսակից բաժանվելիս: Ողիսակը նավ է կառուցում և անհավարտվում: Տասնյոթ օր նա բարեհաջող կախում է դեպի հարազատ ափերը, սակայն վերադարձած Պունեյոնը նկատում է նրան և դաժան փոթորիկ է բարձրացնում՝ Ողիսակին կործանելու համար: Տրվում է փոթորիկի սքանչելի նկարագրությունը: Սակայն մյուս աստվածներն օգնում են Ողիսակին, ու թեև նրա նավը խորտակվում է, նրան հաջողվում է ափ դուրս գալ Սքերիոս կղզում, որտեղ բնակվում էին փեսակները (թեակներ): Այլերների հետ երկարատև պայքար մղելուց հոգնած՝ Ողիսակը խոր բուն է մտնում առափնյա թվումներում՝ գետաբերանից ոչ հեռու, թաղվելով տրեկների կույտի մեջ:

Առավոտյան, աստվածունի Աթենասի ներշնչանքով, իր ստրկութիւնների հետ միասին ծովափ է գալիս արքայադուռնոր Եւսիկիեն՝ ալիս:ակիդէնը լվանալու (VI): Ողիւսը օգնություն է խնդրում Երանից, և Երա յորհրդով գնում է տեղի թագաւոր Արքիոսի ասպարանքը (VII), որտեղ ընկնում է թագունու: Արեւտի ուղեքը և թախանձում օգնել իրեն վերահասնակ հայրենիք: Թագունին խոստանում է օգնել, որը ապա հաստատում է նաև արքան: Ողիւսը փենակների մտա արտաբաց ընդունելություն է գումուն: Նախապետական արվորայթի համաձայն, Արքիոսը նրա պատվին խնջույք է կազմակերպում՝ առանց նույնիսկ նրա անունը հարցնելու (VIII): Խնջույթի ժամանակ հանդես է գալիս տեղ (երգիչ) Դեմոնդոկոսը, որը գովերգում է Ողիւսի արարները Տրոյայի մտա: Ողիւսը չի կարողանում առանց արցունքների լսել այդ երգերը և դեմքը ծածկում է թիկնոցով: Նկատելով այդ, Արքիոսը հարցնում է, թե ինչու է նա լալիս, ուզում է իմանալ նրա անունը, իսկ երբ իմանում է, խնդրում է Երան պատմել իր արկածները:

Հաջորդ չորս երգերում (IX—XII) արվում են Ողիւսի տախանձայ թախառումների պատմությունները. կիրանների քաղաքի առումը և դրան հաջորդած պարտությունը, լոթոճագումների մտա ապրելը, որտեղ նրա ուղեկիցներից ոմանք ճաշակում են լոտոսի արտոդները և աշխարհում ամեն ինչ մտառնալով չեն ուզում նույնիսկ հայրենիք վերադառնալ, հրեշաւոր կիկլոպ Պոլիփեմոն կորացնելը, որը խծուկ էր Ողիւսի վեց ուղեկիցներին, քամիների աստված Էոլին ասցելելը, որտեղ Էոլը Ողիւսին է տալիս քամիներով լցված պարկը, որը նրա ընկերները, Իթակիեց ոչ հետու, բաց են անում և դուրս թողնում աշնետղ փակված քամիներին, որի հետևանքով նավերը ետ են քշվում, տախանձել նավերի և Ողիւսի ընկերներից շատերի կործանումը մարդակեր-լետտիզոնների ձեռքով և նրա փրկվելը մեծ-միակ նավով ու ժամանումը կախարհունի Կիրկէի կղզին: Կիրկէն Ողիւսի ուղեկիցներից մի քանիսին խոզ է դարձնում, իսկ Ողիւսը Հերմէսի օգնությամբ կարողանում է հաղթահարել նրա կախարհանքները, որից հետո մի տարի մնում է նրա մտա և նրա հյուրընկալությունը վայելում: Կիրկէն, Ողիւսին օգնելու ցանկությամբ, նրան խոյհուրդ է տալիս հայրենիք վերադառնալուց առաջ այցելել Հալեասի թագավորության շենը և կանչել գուշակ Տրիտիոսի սովերը: Դրա համար Ողիւսը գալիս է Օվկիանոսի ափը՝ հանդերձայ աշխարհի նախաշենը: Այստեղ նրան հաջողվում է լսել ոչ միայն Տրիտիոսի գուշակությունները, այլև գրուցել իր մոր՝ Անթիկէի սովերի հետ, տեսնել շատ հերոսների՝ Ագամեմոնի, Աքիլլէսի, Ալաքսի սովերները, սկանառես ինեղ մեծ մեղավորների՝ Տանտալոսի, Սիզիփոսի տառապանքներին և այլն: Զրույցներից նա իմանում է, թե ինչ է կատարվում իր հայրենիքում և ապագայի վերաբերյալ ցուցումներ է ստանում: Ապա հետևում են Կիրկէի կղզուց հեռանալու և այլ արկածների պատմությունները. թե ինչպէս Ողիւսը բարեհաջող կերպով անցնում է իրենց երգով նավաստիներին հրապորդող սիրենաների կրգու մտով, ինչպէս մի քանի ընկերների է կորցնում Ալիլլա և Բարիթոս հրեշների մտով անցնելիս, թե ինչպէս Թրիակալիս կղզում իր ընկերները մորթում են արեգակի աստված Հելիոսի սրբազան ցուցերը, որի համար Զևսը ջարդոտիչուր է անում նավը, և Ողիւսի բոլոր ուղեկիցները զոհվում են. միայն ինքը՝ նավաբեկորից կառչելով, փրկվում է. ու ալիքները նրան նետում են Օգիգիոս կղզին, ուր ապրում էր հավերժահարս Կալիպսոն: Այսպէս է ավարտվում Ողիւսի հիշողությունների պատմությունը:

Լսելով Ողիւսի պատմությունը՝ փենակները նրան պարգևներ են տալիս, գինում ու ճանապարհ դնում (XIII): Նավը Իթակիէի ափէն է հանուով գիշերով: Թիապարները բնած Ողիւսին օգուշությամբ դուրս են բերում և իր ընձաների նետ միասին դնում քարանձավը: Արթնանալով, Ողիւսն սկզբում չի ճանաչում հարազատ կղզին, քանի որ Աթենասն այն թանձր մշուշով էր պատել: Ողիւսին ներկայանալով երիտասարդ հովվի կերպարանքով՝ Աթենասը նրան խորհուրդներ է տալիս, թե ինչպէս նա պետք է պալքարի փեսացուների դեմ և նրան ուղարկում է խոգապան Եվմեոսի մտա: Անճանաչելի դարձնելու համար Աթենասը նրան գառանայ մուրացիկի կերպարանք է տալիս:

Եվմեոսը հյուրին արտաբաց է ընդունում (XIV): Ողիւսն իր մասին հնարովի մի բան

է պատմում, սակայն հիշատակում է, որ ըստ իր տեղեկությունների, Ռոխևսը ողջ է և շուտով պետք է վերադառնա: Այդ ընթացքում Ալեքեանալ երազում հայտնվում է Տելեմաքին, որը դեռևս Մեկենայիտի մոտ էր (XV) և նրան պատվիրում է վերադառնալ հայրենիք և գնալ Եվեուսի մոտ: Տելեմաքը գալիս է և Եվեուսին ուղարկում պալատ՝ Պենելոպեին հայտնելու և վերադարձը (XVI): Ռոդոս հետ մեծակ մնալով՝ Ռոխևսը նրան հայտնում է իր ուղիները, և նրանք երկուսով սկսում են փնսացուներից պատմելու ուղիներ որոնել:

Հաջորդ օրը Տելեմաքը գնում է պալատ (XVII): Ռոջ ժամանակ անց Եվեուսն այցելու է բերում նաև Ռոխևսին: Ժամապարհին հովիվ Մելանթոսը, որ փնսացուների պատասխորն էր դարձել, հայտնում է նրանց ու ծաղրածանակի ենթարկում: Պալատում մտրպեյանի տեսք առած Ռոխևսը ողորմություն է խնդրում փնսացուներից, որոնցից ամենազամանը՝ Անտիմուսը, ըստարանը նետում է նրա վրա: Պենելոպեին դրանից վրդովվում է, իսկ երբ իմանում է, որ այդ մտրպեյից Ռոխևսից տեղեկություն ունի, ցանկանում է անձամբ լսել նրան: Փնսացուներից նա շուտափույթ ամուսնության հույսեր է ներշնչում, և նրանք ցրվում են իրենց տները (XVIII): Ռոխևսը գիշերը մնում է սպալանքում և Տելեմաքի հետ միասին դուրս է տանում գեները այն դահլիճից, որտեղ տեղի էին ունենում խնջույքները (XIX): Ուշ գիշերով նրան տանում են Պենելոպեի մոտ: Նա հայտնում է, որ ինքը Կրեոնե կղզուց է և Ռոխևսին հանդիպել է այն ժամանակ, երբ նա, Տրոյա մեկնելիս, այցելել էր Կրեոնե: Նա ճշգրիտ նկարագրում է Ռոխևսի արտաքինը և հագուստը ու ավելացնում, որ, ըստ ստացված լուրերի, Ռոխևսը ողջ է և մոտ ժամանակներս պետք է տուն դառնա: Հուզված Պենելոպեին, չիմանալով ինչպես փոխհատուցել այդ բարի լուրի համար, հրամայում է ծեր առյուկոսի Եվրիկեին՝ Ռոխևսի դստակին, լվանալ հյուրի ոտքերը: Եվրիկեին ոտքի սպիցի ճանաչում է Ռոխևսին, սակայն վերջինս խստով պատվիրում է ոչ մեկին չքանալ զարդաները:

Հաջորդ օրը փնսացուները դարձյալ կերուխում են սարքում Ռոխևսի պալատում և ծրագրում են ապանել Տելեմաքին (XX): Պենելոպեին նկուղից բերում է Ռոխևսի աղեղն ու նետները և առաջարկում է նետաձողության մրցույթ կազմակերպել. նա իրեն ամուսին կընտրի նրան, ով կկարողանա իրար ետևից շարված 12 օղակների միջով անցկացնել նետը (XXI): Ու մեկը չի կարողանում նույնիսկ աղեղնայարը ձգել: Մինչ այդ, Ռոխևսը, համոզվելով, որ Եվեուսը և մի քանի ուրիշ ժառանգեր հավաքաարհի են իրեն, նրանց հայտնում է իր ուղիները և պատվիրում պատրաստ լինել կռիվ: Անտիմուսն առաջարկում է մրցումները նետանձեղ հաջորդ օրվան, սակայն Ռոխևսը խնայում է իրեն թույլ տալ արձակել նետը: Տելեմաքը, ուշադրություն չդարձնելով փնսացուների ծաղրածանակին, նրան է տալիս աղեղը, և նա առանց դժվարության անցկացնում է նետը բոլոր 12 օղակների միջով: Ռոխևսը հետո Տելեմաքին ճշման է անում սկսել մարտը և անհաստեղիորեն նետահարում է Անտիմուսին, ապա՝ Եվրիմաքոսին: Վերջապես փնսացուները գլխի են քնկնում, թե ով է կանգնած իրենց առջև, և սկսում են պաշտպանվել: Ռոխևսին դավաճանած սարուկներից մեկը նրանց գեներ է բերում: Մարտն սկսվում է, որի ժամանակ բոլոր փնսացուները կոտորվում են: Տելեմաքի խնդրանքով Ռոխևսը իմանում է միայն մուսետիկ Մտրոնուսիին և անդ Թեմիոսին, որը խոտանում է գուլերգել Ռոխևսի սխուռքները:

Պենելոպեին իր ննջարանում ոչինչ չգիտեր անցողաբժի մասին (XXIII): Եվրիկեին շտապում է նրա մոտ և հայտնում, որ Ռոխևսը վերադարձել է և կտառել բոլոր փնսացուներից: Այդ լուրը Պենելոպեին սիանգամայն անհավանական է թվում, այնուամենայնիվ նա ներքև է իջնում տեսնելու, թե ինչ է տեղի ունեցել: Երբ Ռոխևսը նրան իր մասին հավաստի վկայություններ է տալիս և հիշում, թե ինչպես էր ինքն իր ձեռքով իր կտրած ձիթենու բնի վրա հարդարել իրենց ամուսնական անկողինը, միայն այդ ժամանակ է Պենելոպեին ճանաչում ամուսնուհի: Երկար բաժանումից հետո ամուսինների հանդիպման այս տեսարանը մեծ վարպետությանն է պատկերված:

24-րդ Երգի սկզբում նկարագրվում են սպանված փնսացուների հոգիները դժոխքում: Հետո պատմվում է, թե ինչպես է Ռոխևսը մեկնում իր հոր՝ Լայերտեսի մոտ, իսկ

այդ ժամանակ ապակվածների հարազատները ապստամբում են Ռդիսևսի դեմ Եվպիոթեսի՝ Անտիոնոսի հոր գլխավորությամբ: Ռդիսևսը հոր, որդու և հավատարիմ ստրուկների հետ միասին դիմագրավում է Երանց, և երբ ապստամբության առաջնորդներն սպանվում են, վրուսները հաճախվում են խաղաղություն կնքել: Այստեղ գործում աջակցություն է ցույց տալիս Աթենաս աստվածուհին:

4. ՊՈՆՄՆԵՐԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲՆՈՒՅՐԸ

Հոմերոսի պոեմները խոր ուսումնասիրելու դեպքում կարելի է նկատել, որ դրանք կառուցված են շատ մեծ արվեստով և Երանց գեղարվեստական տեխնիկան շատ հեռու է նախնական ժողովրդական ստեղծագործություններին հասուկ պրիմիտիվ պարզությունից: Յուրաբանչյուր պոեմի բովանդակությունը ոչ միայն մի հերոսի շուրջն է կենտրոնացած, այլև մի գործողության շուրջ. սա դեռևս Արիստոտելն է նկատել: Նա իր «Պոետիկայում» գրել է. «Նա (Հոմերոսը) «Ռդիսևսյան» պատումը կենտրոնացրել է, ինչպես ասում ենք, մի գործողության շուրջ. միշտ աղյուսն նաև «Իլիականը»:

Եվ իբր, «Իլիականը» պոեմ է Աքիլլեի ջենի վերաբերյալ, և բանաստեղծի ողջ ուշադրությունը դրան է ուղղված: Մյուս բոլոր իրադարձությունները կապվում են Աքիլլեոսի ջենի հետ: Ըստ որում, ամբողջ գործողությունը ներկայացնում է աքայացիների կողմից Տրոյայի տառանմյա պաշարման միայն հիսուն օրերը և ավարտվում է Հելիոսի համաժողովրդական թաղման նուզիչ տեսարանով: Սակայն նեղիմասկ էրբեմն անդրադառնում է անցյալին՝ շարահրանքը պարզ դարձնելու համար, ինչպես, օրինակ, ագապցիների և ստրպցիների ուժերի թվարկումը (II), աքայական զորքի գլխավոր հերոսների բնութագրումը, որը տրվում է Հեդիմեի թերաճով և մի քիչ ուշացած է՝ պատերազմի տասներորդ տարում (III), աքայական ճամբարի պարպապատումը՝ դարձյալ պատերազմի տասներորդ տարում (VII): Որոշ դրվագներ կարծես թե օրգանապես կապված չեն հիմնական շարահրանքի հետ, ինչպես, օրինակ, Դիոմեդեսի սխարանքերը (V), Հեկտորի և Անդրոմաքեի հանդիպումը (VI), Դիոմեդեսի և Ռդիսևսի գիշերային ճևտախոսությունը (X), Աքիլլեոսի վախճանի նկարագրությունը (XVIII) և այլն:

«Ռդիսևսյան» բովանդակությունը ևս աչքի է ընկնում իր ամբողջականությամբ: Նրա հիմնական թեման բազմաշարժար և խորամանկ հերոսի վերադարձն է հայրենիք: Ամբողջ գործողությունը կապվում է հերոսի թափառումների վերջին 40 օրերի հետ, իսկ նրա կրած բոլոր տառապանքների մասին լրիվ պատկերացում է տրվում Ալքինոս արքայի պալատում խնջույքի ժամանակ Ռդիսևսի պատմածից: Գեղարվեստական այս հնարանքը վկայում է հին հունական բանաստեղծական արվեստի զարգացման բարձր մակարդակը: Փոքր-ինչ մեկուսացված է պոեմի սկզբի մասը (I—IV), որտեղ միայն հիշատակվում է Ռդիսևսի անունը, իսկ գլխավոր գործող անձը նրա որդին է՝ Տելևոսը: Կառուցվածքի կատարելությունն ու պոեմի ամբողջականությունը խախտվում են 5-րդ գրքում, որտեղ ստվածների ժողովի նկարագրությունը ընդհանուր առմամբ Առաջին Երեք սկզբի տեսարանի կրկնությունն է: Պոեմի բովանդակության մեջ առանձնանում են երկու մաս. 1) Ռդիսևսի մեկնումը հավերժամարս Կալիպսոյի կղզուց և ժամանումը փեսայների երկիրը (V—XII), 2) վերադարձը, Իթակե և փեսացուների հետ տեսած դատաստանը (XIII—XXIII): 24-րդ Երգը մի անգամ լրացում է, որտեղ նկարագրվում են Ռդիսևսի հանդիպումը հոր հետ և սպանված փեսացուների ազգականների ապստամբությունը:

Այսպիսով, պոեմների բնությունը հանգեցնում է երկակի եզրակացության. այդ ըստեղծագործություններից յուրաքանչյուրում, կառուցվածքի անհերքելի ամբողջականությամբ հաճելիք, առանձին հատվածներ բազմազանություն են դրսևորում, իսկ որոշ դրվագներ էլ շեղվում են պատումի հիմնական բովանդակությունից: Այս հանգամանքը պոեմների ստեղծման վերաբերյալ զանազան մտորումներ է ծնում արդյոք դրանք մե՞ծ-մի ստեղծագոր-

ծողի՞ են պատկանում, թե՞ պոեն են ներմուծված տարբեր ժամանակներում տարբեր երգիչների (անդների) կողմից:

Հռոմերոսի ստեղծագործությունը հին ժամանակների հիասքանչ հանրագիտարանն է— «Իլիականի» ուսերեն թարգմանության առաջաբանում գրում է Ն. Բ. Գնեդիչը: Բնութագրելով Հռոմերոսի ստեղծագործական մեթոդը, նա այն դիպուկ կերպով այսպես է բնորոշում. «Հռոմերոսը չի նկարագրում առարկան, այլ կարծես թե աչքիդ առաջ է դնում. որք այն տեսնում էք: Այս կախարհանքը պարզության և պատմաի ուժի մեջ է»²: Աշխարհի այսպիսի անմիջական ընկալումը չէր սահմանափակվում մասնավորի և եզակիի վերարտարությանը, այն հնարավորություն էր տալիս բացահայտել ընդհանուրը, բնորոշը՝ նույնիսկ առասպելական կերպարներում, և, չնայած չափազանցությանը (հիպերբոյա) և բարձրագույն ուժերի միջամտությանը հերոսների վարքագծի արտաքին պատճառարանմանը, արտահայտել մարդկային զգացմունքների և կրթելի բնականությունը՝ անհատականության ողջ ինքնատիպությունը հանդերձ: Դա բնական, տարբերակիչ ռեալիզմ էր:

Երկու պոեմներում էլ ռեալիստական վառ գույներով են վերարտադրվում իրական կյանքի երևույթները և հունական ցեղերի կենցաղը, և դա այժմ՝ հնագիտության հորագույն հայտնագործություններից հետո, բոլորովին ակնառու է: «Իլիականում» գերազանցապես ռուզմական ժամանակաշրջանի կյանքն է արտացոլված, իսկ «Ոդիսականում»՝ զլլիսավորապես խաղաղ կյանքի տեսարաններ են:

Պատերազմը «Իլիականի» հերոսների տարերբն է. ընդ որում, հաճախ մարտը ներկայացվում է ոչ թե որպես ժողովրդական զանգվածների ընդհարում. այլ հանդես են գալիս բացառիկ ուժով, խիզախությամբ և հմտությամբ աչքի ընկնող առանձին հերոսներ, որոնք հեշտությանը հասարակ զինվորների մի ողջ բազմություն կարող են կոտորել, իսկ բուն մարտը այդ հերոսների միջև է տեղի ունենում: Մարաճնողներն սկզբում միմյանց վրա են նետում ճիգակները, ապա՝ քարեր, իսկ հետո ձեռնամարտի են անցնում: Արյակիսի մեծամարտերից հատկապես կարևոր է Աքիլլեսի և Հեկտորի մեծամարտը (XXII): «Իլիականում» հերոսները հաճախ նկարագրվում են մարտականորով: Ավելի ուշ շրջանում Հռոմաստանում այդ մասին միայն հուշ էր մնացել, սակայն կրեոս-միկենական դարաշրջանի հուշարձանները բազմիցս այդպիսի տեսարաններ են ներկայացնում:

«Իլիականում» հաճախ նկարագրվում են առանձին հերոսների սիրագործությունները. 5-րդ Երգում՝ Դիոմեդեսինը, 11-ում՝ Ագամեմնոնինը, 16-ում՝ Մենելավոսինը, երբ նա Պատերկեսի դին է պաշտպանում արդյացիներից: Սակայն ամենհարաշախ վարանքը՝ Աքիլլեսի հաղթանակն է Հեկտորի նկատմամբ: Աքիլլեսն, այդպիսով, մարտական սխարանքի մարմնավորումն է:

Մեծամարտից առաջ, սովորաբար, հերոսների միջև երկխոսություն է տեղի ունենում ուժեղը պարծենում է թույլի առջև, բացի այդ, մարտիկն ուզում է իմանալ, թե ում հետ գործ ունի: 6-րդ Երգում (119—233) պատմվում է, թե ինչպես Դիոմեդեսը և որդյացիների դաշնակից Գլավկոսը մեծամարտին նախորդող երկխոսությունից պարզում են, որ իրենց նախնիների միջև հյուրընկալական հարաբերություններ են եղել, ուստի նրանք միմյանց ձեռք են սնդմում, զենքեր փոխանակում և հաշտ ու յաղաղ բաժանվում: Երբեմն մեծամարտի համար հատուկ պայմաններ են ստեղծվում. մարաճնողների ազատությունն ապահովելու և կողմնակի անձանց միջամտությունը կանխելու համար զինադադար է կնքվում, որը սրբագործվում է երդումներով և զոհաբերություններով, ինչպես, օրինակ, Գարիսի և Մեգենավոսի մեծամարտի ժամանակ (II): Ալաքսի և Հեկտորի մեծամարտը տևում է միջևև մութն ընկնելը և ընդհատվում է մուսետիկների կանչով. կողմերը նվերներ են փոխանակում: Սակայն ավելի հաճախ ակաճատես ենք լի-

² Гнедич И. И., Стихотворения, с. 313.

մնում դաժան արյունահեղության և սպանությունների տեսարանների: Հաղթողն շտապում է սպառնալ սպանվածի գեղեքերը և տիրել նրա դիակին՝ նրա հարսզատաներից հարուստ փրկուհի Լուսինայու հունար, բանի, որ, հին պատկերացմամբ, մահից հետո անթաղ մնալը մեծ դժբախտություն էր: Միայն մեծ առեղծոքունը կարող է ստիպել հաղթողին հրաժարվել այդ արվորությունից, ինչպես սկզբում անում է Աքիլեսը՝ Հելետոսից՝ Վառտովեսի մահվան վրեժն առնելով:

Ապրելով մշտական պատերազմների ու սպանությունների մթնոլորտում, բանաստեղծն ապշեցուցիչ ռեալիզմով է նկարագրում մահվան և մահամերձի ջղաձգումների տեսարանները, սեռնողը, գետին տապալվելով, ստամուկներով ջղաձգորեն նեղմամ է հողը, ծնկները թուլանում են: Հաղթողի դաժանությունն ու բռնությունը ևս վառ կերպով են նկարագրվում: Թեբեի, Լեսբոս կղզու գրավման ժամանակ ամբողջ արական բնակչությունը կոտորվում է, իսկ երեք գեղերում են: Անենագեղեցիկ կանանց, որպես՝ պատվալոր պարզև, տալիս են առաջնորդներին: Պատերազմի այս սարսափներն է մատնացույց անում Փենիքսը՝ հորդորելով Աքիլեսին գալիս իր զայրույթը (IX, 611—13): Քաղաքի գրավման ցցող պատկեր է նկարագրում Պրիամոսը, երբ Հելետոսին աղերսում է Աքիլեսի զայրույթից թաքնվել քաղաքի պարիսպների ետևում (XX, 61—70):

«Իլիականում» բանաստեղծը հազվադեպ է անդրադարձնում խաղաղ կյանքի տեսարանների, ուստի առավել մեծ է ուզգի տեսարանների և Հելետոսի ու Անդրոմաքեի՝ խորը մտքովայնությամբ հազեցված հանդիպման տեսարանի հակադրությունը 7-րդ երգում: Բացառությամբ են նաև խնջույքների և զոհաբերությունների նկարագրությունները (I, II, VII և այլու): Խաղաղ կյանքի տեսարանների ենք հանդիպում նաև համեստություններում, որոնցով այնքան հարուստ է պոեմը: Հատկապես պետք է հիշատակել այն տեսարանները, որոնք Հեփեստոսը պատկերում է Աքիլեսի վահանին (XVIII, 492—609): Ի դեմս Հեփեստոսի, տեսնում ենք իսկական արհեստավոր-դարբնի: Այս պատկերները պարզորոշ կերպով արտահայտում են ժողովրդի, նաև հենց իր՝ բանաստեղծի համակրանքը խաղաղ կյանքի նկատմամբ:

«Ռիդական», ընդհակառակը, մեզ տեղափոխում է գերազանցապես խաղաղ առօրյա վեցստի իրավիճակը, թեպետ այդ խաղաղ կյանքը նույնպես հանաչև ընդհատվում է արյունալի իրադարձություններով: Այստեղ ևս շատ ենք հանդիպում խնջույքների նկարագրությունների՝ Ռիդեսի սպարաճնում փեսացուների սարքած գինարբույրներից և արքա Ալքիոոսի խնջույքից մինչև խոզապան Եվմեոսի համեստ հյուսանիրությունը: Կյանքի տոնական կողմը, ինչպես երևում է, խիստ զրախում է բանաստեղծին: Դրա հետ մեկտեղ «Ռիդականում» առկա են նաև երկրի տնտեսական կյանքի շատ մանրամասներ, ինչպես օրինակ, Ալքիոոսի ագու (7), Եվմեոսի ախոռների (14) նկարագրությունները և այլն: Նույնիսկ կիկլոպ Պոլիքեմի տնտեսությունը շատ ճշմարտացի է նկարագրվում (9): Մեծ ուշադրություն է հատկացվում կանացի աշխատանքի նկարագրությանը: Դրանով զբաղվում են նաև թաղաճին՝ Պենելոպեան, Հեղինեն, Արետեն, և՛ նրանց սպասուհիները, և՛ հալեթոմահարս Վալիպեան, և՛ կախարհորհի Կիրկեն, իսկ փեսայների արքայադուստր Նավսիկեն ստրկուհիների հետ գնում է ծովափ՝ ապրտակեղեն լվանալու:

Բանաստեղծի վարպետությունը հատկապես ուժեղ է դրսևորվում առանձին դրվագներում, որոնցից կազմվում է ողջ պատմումը: Որոշ դրվագներ իրենց գեղարվեստական ուժով վաղուց ի վեր գնահատվել են իբրև համաշխարհային արժեքներ: Այսպես, խորը դրամատիզմով է հազեցված այն ծրվագը, որտեղ ծերունի Պրիամոսը հասնում է իր որդիների դռներին՝ Աքիլեսի ձեռքերը («Իլիական», XXIV): Հելետոսի և Անդրոմաքեի հանդիպման տեսարանն իր ուժով չի գիջում նախորդին: «Ռիդականում» հոգեբանորեն ամենամուրթ տեսարաններից են Ռիդեսի ուրբերը լվանալիս՝ Եվրիկիեի՝ ոտքի սպիկց նրան ճանաչելը, (XIX), Ռիդեսի և Պենելոպեի երկու հանդիպումները դրվագները, որտեղ Պենելոպեան, որ քան տարի պատում էր ամուսնուն, հիմա, տեսնելով նրան իր առջև, չի կարողանում ճանաչել նրան, մինչև որ Ռիդեսից ստույգ վկայություններ չի ստա-

նում: «Ուխականի» սքանչելի դրվագներից է նաև փոթորկի նկարագրությունը 5-րդ Երգում: Թեև բանաստեղծն առում է, թե Պոսելչոնն է առաջ բերում այդ փոթորիկը, սակայն աստծո մասնակցությունն անհկատ է մնում և միայն հին մարդու աշխարհընկալման արտահայտությունն է: Ամեն ինչ շատ բնական է կատարվում, որպես բնական տարերք. մաղդ պետք է ինքը հավաքելության ենթարկվի, փոթորկի մեջ ընկնի, խեղդվի, ծովի ջուր կուլ տա, ձեռքը գցի առաջին իսկ պատահած գերանին, որպեսզի կարողանա այսպես ճշմարտացի պատկերել այդ ամենը: Մշտապես ծովի հետ գործ ունեցող հույների համար սա շատ ծանրոթ և բնորոշ տեսարան է: Այստեղ ոչ միայն ամեն ինչ շատ սուույզ է նկարագրված, այլև՝ խորը ռեալիզմով, որը, ինչպես տեսանք, շատ լավ հարմարվում է Էպոսին հատուկ չափազանցության (հիպերբոլիզմ) և ֆանտաստիկայի հետ:

Այս բոլոր տեսարաններում և մանրամասն նկարագրություններում, չնայած բանաստեղծի ձգտմանը՝ իդեալականացնել հեռավոր անցյալը, արտահայտվում է նրա ժամանակակից կյանքի ճշմարտությունը: Իսկ այդ ֆոնի վրա, որպես արտացոլվող կյանքի ընդհանրացում, իրենց բնորոշ գծերով երևում են դարաշրջանի մարդիկ՝ Հոմերոսի հերոսները:

Պոեմների կառուցվածքում և հիմնական միտքը բացահայտելու համար մեն դեր է խաղում հատուկ բանաստեղծական հեգեզմաքը (իրոնիա). որևէ նպատակի ձգտող հերոսն անգամ չի կասկածում, որ իր «անմտությամբ» միշտ հակառակ արդյունքն է ստանում: Այսպես, Ագամեմոնը, կարծելով, թե իր ճառով զինվորների ոգին կբարձրացնի, ընդհակառակն, փախուստի է մատնում նրանց (II): Հաճախ մարտիկը շտապում է վերցնել սպանված հակառակորդի գեները, սակայն այդտեղ մահը վրա է հասնում հենց իրեն: Սա հատկապես կարևոր է գլխավոր հերոսների կապակցությանը: Ագամեմոնը համոզված էր, որ կարող է յուր գնալ նաև առանց Աքիլլեսի օգնության՝ սակայն խորապես հիասթափվում է, ընդունում իր գործած սխալը և պատգամավորների միջոցով իզուր հաշտություն է ինդոլում (IX): Սակայն Աքիլլեսը մույմպես, անզուտզ գալույթի պահին բացարձակապես մերժում է հաշտությունը, սակայն երբ դրա հետևանքով կորցնում է իր վալառույց ընկերոջը, արդեն ինքն է համաձայնում հաշտվել, Ագամեմոնին ընձաներ է ընդունում և անիծում իր քեներ: Այսպիսի «հեգեզմաքը» պարզ է դառնում, երբ համարում են իրարից հեռու ընկած նման դրվագներ: Այս հնարանքը սպահովում է նման դրվագների ներքին կապը, միաժամանակ բացահայտում է բանաստեղծական մտահղացման միասնակամությունը:

5. ԳԼԽԱՎՈՐ ԷՔԻՄՍԵՐԸ

Հոմերոսի պոեմները անհատականորեն կերտված տիպական հերոսների մի ողջ պատկերասրահ են ներկայացնում: «Միլիականի» գործող անձերից յուրաքանչյուրը արտացոլում է հունական ժողովրդական ոգու որևէ կողմը»³,—գրում է Բելիևսկին: Այս եզրակացությանը չհամաձայնել չի կարելի:

«Միլիականի» կենտրոնական կերպարը թեսալացի երիտասարդ հերոս Աքիլլեսն է՝ Պելևսի և Ծովային աստվածուհի Թետիսի որդին: «Աքիլլեսը հերոսական Հուճատուանի բանաստեղծական ապոթեոզն է»—այսպես է նրան բնութագրում Բելիևսկին⁴: Աքիլլեսը կատարյալ և վեհանձն բնավորություն է. նա մարմնավորում է մարտական խիզախության հմերի այն պատկերացումը, որն ամբողջ պոեմի գաղափարական հիմքն է հանդիսանում: Պարտքը զգացումը նրա համար ամեն ինչից վեր է: Ընկերոջ մահվան համար վրեժխնդի լինելիս նա պատրաստ է զոհաբերել սեփական կյանքը (XIX, 431—33): Նրան խորթ են խորամանկությունն ու երկերեսանիությունը: Սեփական ուժի և վեհության գիտակցությունը նրան տվորեցրել է հրամայել: Երբ Ագամեմոնը վիրավորում է Աքիլլեսին, նա պատրաստ է տեղ-

³ Белиевский В. Г. Разделение поэзии на роды и виды. Полн. собр. соч., т. 5, с. 38.

⁴ Там же, с. 39.

նուտեղը սպանել նրան (I, 202—207): Աքիլլեսի զայրույթը ամենաբուռն ձևերով է դր-
ստորվում: Տրոյացիներից Պատրոկլեսի մահվան վրեժն առնելիս նա նման է ինչ-որ կոր-
ծաճիչ դևի, նա դիակներով է լցնում գետի հունը և մարտնչում հենց գետաստծո մոտ (XXI):
Խելահեղություն է նաև Հեկտորի դիակի անարգումը, Պատրոկլեսի գերեզմանի դրսև տա-
ներկու տրոյացի գերիների զոհաբերումը: Սակայն այդ անզուրապ հերոսը ազնիվ է քննուշ
սիրտ ունի. ամենքից առաջ նա է անհամագաստվում՝ բաճակում տարածված հասամարակը
տեսնելով, պաշտպանում է ժողովրդին ուժեղների հնարավոր վիրավորանքներից (I, 89—95):
Աքիլլեսը հուզիչ հոգաստարություն է համընես բերում Պատրոկլեսի հանդեպ: Հրաշալի է, որ
նա ներկայացվում է երգիչ-բանաստեղծի հատկանիշներով (IX, 197): Վերջապես, հետա-
քրքրական է, որ այդ դաժման, քիմակնդրությամբ լցված ռազմիկը փսփկում է՝ իր առ-
ջև տեսնելով Հեկտորի արտասովոր և աղետադ հորը՝ Պրիամոսին, որը եկել էր որդու դիակի
եսնից և հիշեցնում էր իր սեփական հորը:

Աքայական գորքի գլխավոր հերոսի կերպարին համապատասխանում է տրոյական
ռազմիկ Հեկտորի կերպարը: Թեև բանաստեղծը երբեք չի ստանում, որ Հեկտորը թշնամի
ժողովրդի ներկայացուցիչն է և որի նկատմամբ նույն վերաբերմունքը չի կարող լինել, ինչ
ցեղակիցների, այնուամենայնիվ նա Հեկտորի կերպարը մեծ հասակակազմով է կերտում:
Պրիամոսի ծերությունը պատճառով տրոյական զորահրամանատարությունը ստանձնել է Հեկ-
տորը և նրա վրա է ընկած պատերազմի ողջ ծանրությունը: Դժվար պահերին նա ամենա-
առջևում է և ալելի մեծ վտանգի է ենթարկվում, քան մյուսները: Նա պատվի բարձր գի-
տակցությամբ է օժտված և բոլորի հարգանքն ու սերն է վայելում: Նրան ճնշում է այն
միտքը, որ իր մասին կարող են առել. «Հեկտորն ուժին համձնապատասխան՝ կորցրեց իր ժո-
ղովրդին» (XXII): Եվ միև մյուսները պատասպարվում են քաղաքում, Հեկտորը մեռն-մեռակ
մնում է մարտի դաշտում: Ո՛չ հոր աղերսանքը, ո՛չ սոր արցունքները չեն կարող ետ պա-
հել նրան. պատվախնդրությունը նրա համար ամեն ինչից վեր է: Ջարմանայի չէ, որ նա
ծնողների ձանար բոլոր մյուս զավակներից թանկ է: Պարիսը նույնպես ընդունում է, որ նրա
վարքագիծը ճիշտ է, և հանգիստ է ընդունում Հեկտորի կշտանքանքները՝ կովից խույս տա-
լու համար: Հեղինակն նույնիսկ ասում է, որ ինքը՝ պատերազմի մեղավորը, միայն Հեկտորից
ոչ մի վիրավորական խոսք չի լսել: «Զի բարձր և բոլորիս յոբայությունն ու փառքն էր
նա»—նրա մասին ասում է գուշակուհի Կասանդրան: Անդրոմաքեի հետ հանդիպման տե-
սարանում Հեկտորը երևում է որպես ամուսին և հայր:

Եթե մարտական արիության կատարելատիպը Աքիլլեսն է, ապա խորամանկ և բազ-
մաշարժար հերոսը՝ Ռիսիսը, կենցաղային իմաստնության մարմնավորումն է: «Իլիականում»
նա հանդես է գալիս և՛ որպես զինվորական, և՛ որպես իմաստուն խորհրդատու, սակայն
նաև՝ որպես մի՛ մարդ, որն ընդունակ է ամեն մի խաբեության (X, 380, III, 201): Տրոյացի
Անտենորը նրան հիշում է որպես հրաշալի հուեստորի, որը «Երբ կրծքից արձակեր իր առ-
ճական ձայնը հուժկու և ձեռովս ձյունի նման՝ խոսքերն իր ճոխ ու խորիմաստ» ոչ մեկը
չէր կարող վիճել նրա հետ: Ռիսիսի բարոյական հատկանիշներն ամենացորդ բացահայտ-
վում են «Ռիսիականում»: Պատահած բազմաթիվ արկածներից բարենաջող դուրս պրծնել
նրան զգնում են ոչ այնքան արիությունը, որքան ճարպկությունը, հնարամտությունն ու
մտքի ճկունությունը: Հենց Տրոյայի գրավումը փայտե ձիու միջոցով նրա խրամանկության
պատահալույթությունն էր: Մշտնապես զգուշ լինելով, նա հնարովի պատմությունների մի ողջ
ապշար ունի, որոնք պատմում է և՛ Պոլիթեսին, և՛ Եվմեոսին, և՛ Պենելոպեին: Նա այնքան
է վարժվել ձևանալ, որ նույնիսկ Իթակե վերադառնալու ճանապարհին երիտասարդ հուվի
կերպարանքով իրեն ներկայացած Աթենասին նոր հնարովի պատմություն է մատուցում: Բե-
լինակին այս մասին գրել է. «Ռիսիսը մարդկային իմաստնության ապրթեզոգ է. բայց որն
է նրա իմաստնությունը: Խորամանկությունը, հաճախ՝ կուպիտ ու տափակ, այն, որ մե-
ր առոյս լեզվում կոչվում է խաբեությունն: Եվ այնուամենայնիվ, նորածին ժողովրդի աշ-
քում այդ խորամանկությունը չէր կարող չդիտվել իբրև հնարավոր գերիմաստնության վեր-

շին աստիճանն⁵: Սակայն խորամանկության այդպիսի իդեալականացում 'լարող էր լինել միայն պատմական որոշակի պայմաններում. այդպիսի պայմանները բնորոշ են գաղութա-րարության շարժման ժամանակներին, երբ վերաբնակվողները, հանդիպելով տեղացի բնակչության դիմադրությանը և բազմապիսի խորամանկություններին ու մեհգութություններին, իրենք էլ պետք է հասուկ հնարագիտություն ու ճարտարություն ցուցաբերեին: Այս գծերն են արտահայտված թափառական հերոսի՝ խորամանկ ու բազմաշարժար Ռոյիսևի կերպարում: Այսպիսի պայմաններում նա դրական և առաջադեմ կերպար է:

'Պեմի առաջին մասում Ռոյիսևը ներկայացված է իբրև Պոսելոն աստծու ցասումից հետապնդվող բազմաշարժար մի հերոս, որը մարտնչում է զանազան փորձանքների ու հրեշների դեմ և փրկվում իր խորամանկության շնորհիվ: Երկրորդ մասում նա աչքի է ընկնում իբրև դաժան վրիժառու: Խորամանկությանը միանում է նրա ճարտարախոսության հրապույրը. Եվմետը երեք օր ու գիշեր լսում է նրա պատմությունները (XVII): Բացի դրանից, բանաստեղծը շարունակ ընդգծում է Ռոյիսևի վեհաճճությունը և հայրենասիրությունը. հայրենիքը նա չի փոխում անգամ անմահության հետ, որը նրան խոստանում էր տալ հավերժամարս Կալիպսոն (V, VII):

Երկու պոեմներում էլ, բացի գլխավոր հերոսներից, հանդես են գալիս շատ երկրորդական հերոսներ, որոնցից շատերը նույնպիսի վառ գույներով են կերտված: «Իլիականում» դրանք շատ ավելի են, քան «Ոդիսականում», որտեղ երկրորդական հերոսները գլխավորի ստվերի տակ են մնում: Քանի որ «Իլիականը» հիմնականում ռազմական բովանդակություն ունի, ուստի նրա գործող անձինք ևս առաջին հերթին աչքի են ընկնում իրենց մարտական հատկանիշներով ('Իոմեդեաք, գույգ Ալաքսները, Ատրիդեսները՝ Ազամեմոնն ու Մենելալոսը):

Ատրիդեսներից ավագը՝ Մրկենքի արքա Ազամեմոնը, արշավանքի առաջնորդն է և համարվում է «իշխանապետ» և «ժողովրդոց հովիվ»: Մենելալոսը՝ Սպարտայի արքան, առնանգված Հեղինեի ամուսինն է և պատերազմի գլխավոր, բանագործված անձը: Սակայն բանաստեղծը նրանց այնքան էլ հրապուրիչ զգեցրով չի ներկայացնում: Նրանք երկուսն էլ, հատկապես Ազամեմոնը, չարաշահում են իրենց բարձր դիրքը: Ազամեմոնի եասիրությունն ու շահամոլությունը Աքիլլեսի հետ գծտության պատճառ են դառնում: Նա երևակայում է, թե հեշտությամբ կկարողանա յուս գնալ առանց Աքիլլեսի զգնության, սակայն շատով ստիպված է լինում ընդունել իր սխալը: Նա չի զլանում ուրիշներին, ինչպես օրինակ՝ Նեստորին և Ռոյիսևին, նախատել վախկոտության և թուլության համար, սակայն Ռոյիսևը զայրագին շշարում է նրան, ասելով, թե նա արժանի չէ իրենց գլխավորելու (XIV), իսկ 'Իոմեդեաք նրա երեսին է շարտում դաժան ծաղրը.

Բայց Զրվանյանն իմաստնախ քեզ երկուսից մեկը տվեց՝

Տվեց նա քեզ զավազանով բարձր լինել ամեն մարդուց,

Բայց չավեց արիության, որ իսկ զարդն է իշխանության (IX, 32—39):

Մեկ անգամ չէ, որ Ազամեմոնը բռնակալական հակումներ է ցուցաբերում, սակայն դա չի խանգարում, որ բանաստեղծը մի դրվագում (XI) իբրև հերոսի գովերգի նրան:

Որպես գլխավոր շահագործված անձ, որի պատվի համար մարտնչում էին աքալացիները, Մենելալոսը պետք է որ «Իլիականում» գլխավոր տեղը գրավեր: Սակայն նա դրան հարմար չի գալիս, և նրա տեղը Ազամեմոնն է գրավում: Պարիսի դեմ մեծամարտելիս իրեն վիրավորողի դեմ կուռակված շարությունը վերջապես ելք է գտնում: Սակայն հիմնականում, որպես ռազմիկ, նա զգալիորեն զիջում է մյուս հերոսներին: Նրան ճշանակալի

⁵ Везиуский В. Г. Разделение поэзии на роды и виды, Полн. собр. соч., т. 5, с. 34.

դէր է հատկացվում միայն Պատրոկլէսի դիակը փրկելիս: Մեծելավոքը հանդես է գալիս նաև «Ուղիսականում»: Տելեմաքը նրա մոտ է գալիս, որպէսզի հոր մասին որևէ բան իմանա, և հանձնիք գնա շատ հյուրընկալ տանտիրոջ է հանդիպում (IV, XV սկիզբը):

Հրապարտիչ զձերով է ներկայանում ծերունի Նեստորի կերպարը՝ հավերժական ծերունու մի տիպ, որը սիրում է վերհիշել իր երիտասարդության տարիները և խրատներ կարդալ, բոլորը նրան բարձր են գնահատում այն բանի համար, որ նա «խոսեմանիտ խորհրդատու» է: Իբրև մեծագույն ռազմիկ է հանդես գալիս արգոսցի Դիոմէդէսը, որը ոչ միայն արդաւցնի հերոսներին, այլ թվում նաև Ենիասին է հաղթում, այն վիրավորում է աստվածներին՝ Ափրոդիտէին և Արէսին: Տելեմոնյան Այաքսն իր բաշտոյթյան գերազանցում է բոլորին, զիջելով միայն Աքիլլէսին: Երբ տրոյացիները Հէկտորի գլխավորութեամբ ներխուժում են աքաւակալան ճամբարը և փորձում այրել նավերը, Այաքսը մեծ-մեծակ դիմադրւում է նրանց: Վերջապէս, մեծ հասակրանք է առաջացնում Աքիլլէսի մտերիմ ընկերոջ՝ նրա հետ միասին Պելէսի տանը դաստիարակված Պատրոկլէսի կերպարը: Միբարեբեր գործնելու, նա գալթակրւում է Տրոյան գրավելու մտքով և սպանվում Հէկտորի ձեռքով:

«Իլիականում» էլի շատ արագացի հերոսներ կան, ինչպէս ծերունի Փեմիքը՝ Աքիլլէսի դաստիարակը, Իդոմէնէսը, կրտսեր Այաքսը Ռիսևսի որդին, գուշակ Կայքսաը և ուրիշներ, սակայն մեքը դրանց վրա կանգ չենք առնի, բա՛նի որ նրանք աննշան դէր են խաղում:

Տրոյական հերոսների մեջ Հէկտորից հետո աչքի է ընկնում Ենիասը՝ Անքիսէսի և Ափրոդիտէի որդին, որին Դիոմէդէսի հետ մեկամարտում փրկում է մայրը: Մեծ դէր է յաղում նաև Հեղինէին սուսանգած Պարիս-Ալեքսանդրը, որը ներկայանում է իբրև փափկասուն կնամու: Տրոյացիներն իրենք կարծում են, որ ուրիշի կնոջն սուսանգելով, նա հենց է վարվել: Պարիսը շքեղութեան մեջ է ապրում, փաչում իր հագուստի գեղեցկութեամբ: Նա օգուտագործում է տրոյացիների և նրանց դաշնակիցների ուժն ու անձնագոհութեամբ և համարում Հեղինէին Մեծէպիտոսին վերադարձնելու խնդրում, թէև պատրաստ է առտուածնուն կերպով փոխհատուցել իր զանձերով: Հէկտորն ընդունում է, որ նա քաջ է, սակայն մեղարար է նրան եսասիրութեան, թեթևամտութեան և նրա պատճառով զոհ գնացող հայրենակիցների նկատմամբ գործած հանցանքի համար:

Բացառիկ հմայիչ զձերով է կերտված Տրոյայի արքա ծեր Պրիամոսի կերպարը. սա բազմանգնա ընտանիքով շրջապատված իսկական նահապետի տիպ է: Ծերութեան պատճառով նա գորահրամանատարութեան իրավունքը հանձնել է որդուն՝ Հէկտորին: Պրիամոսը մեղմ է ու սիրալիր, հույճիակ արհամարիված և բոլորի կողմից ասելի Հեղինէին նա շատ սրտառու է վերաբերվում: Սակայն դժբախտութեամբ հետապնդում է նրան, և նրա համարյա բոլոր որդիները զոհվում են Աքիլլէսի ձեռքով: Նույնիսկ աստվածները չեն կարողանում անտարբեր մնալ նրա վշտի հանդէս, և Հերմեսն ուղեկցում է նրան, երբ նա մեկնում է թշնամու ճամբարը՝ Հէկտորի դին փրկագնելու:

«Ուիսականում» կենդանի է պատկերված Տելեմաքի կերպարը: Պոեմում տրվում է պատանի հերոսի աստիճանակալն աճը: Թեև հոր՝ Իթակէից մեկնելու օրվակից անցել է քսան տարի, սակայն արեմի սկզբում Տելեմաքը բոլորովին պատանի և ինքնուրույնությունից զուրկ է ներկայանում, և ինքն էլ մտքը խտտովանում է այլ (XVIII): Միևնիշտ պետի վերջում նա գործուն աջակցութուն է ցույց տալիս հորը՝ փեսացուների դատաստանն անելիս:

Պոեմներում կան նաև մի շարք կանացի կերպարներ: Աչքի է զարնում այն հանգամանքը, որ հոմերոսյան կանայք ավելի քիչ են կաշկանդված կյանքի պայմանականություններով, քան նրանց հետագա ժառանգորդուհիները: «Իլիականում» հանդես են գալիս Հէկտորի կինը՝ Անդրոմաքեն, մայրը՝ Հէկաբեն, Հեղինէն, Աքիլլէսի գերուհին՝ Բրիսիտէն, «Ուիսականում»՝ Պենելոպէն և Հեղինէն, փեսայների թագուհի Արէտեն, արքայադուստր Նավիկէն, նաև՝ հավերժամարտ Կալիպսոն և կախարդուհի Կրիկէն: Առանձնապէս արտահայտիչ են Անդրոմաքէի և Պենելոպէի կերպարները:

Անդրոմաքեն Հէկտորի հավատարիմ և սիրող կինն է: Նա մշտապէս տագնապում է ամուսնու համար, որն իրեն չի յանայտ, շարունակ կովի է ձեռնվում և որի «Քաջութունը

իրեն ի կորուստ է մատնելու»։ Երբ Հեկտորը քաղաք է վերադառնում, Անդրոմաքեն, նորածին երեխային գրկած, նրան ընդառայ է գալիս, և տեղի է ունենում նրանց հանդիպման ճշմարիտ տեսարանը։ Անդրոմաքեի ճակատագիրը ողբերգական է. Աքիլեսի կողմից նրա հարեճի քաղաքի՝ Իպոլիական Թեբեի կործանման ժամանակ սպանվում են նրա հայրը և եղբայրները, մայրը նույնպես շուտով մահանում է։ Անդրոմաքեի ողջ կյանքը հիմա ամփոփված է իր սիրելի ամուսնու մեջ։ Սակայն նա վատ նախագագացում ունի. էթե նա մեռնի, ի՞նչ կլինի իրեն և իր որդուն։ Հրածեշտ տալով ամուսնուն, նա տանը ստրկուհիների հետ միասին արդեն ողբում է նրան։ Աղաղակներ լսելով պարսպի վրայից, Անդրոմաքեն շտապում է իմանալ, թե ինչ է պատահել, և համկարծ տեսնում է, թե ինչպես է Աքիլեսը դաշտով մեկ քարշ տալիս ամուսնու դին։ Անդրոմաքեն ուշաթափ ընկնում է իր ուղեկիցների ձեռքերին։ Անդրոմաքեն մեկ անգամ էլ երևում է պոսեյ վերջում, երբ Հեկտորի բուռման ժամանակ ողբում է ամուսնուն։ Այս հուզիչ կերպարը մեկ անգամ չէ, որ գրավել է նաև ավելի ուշ շրջանի բանաստեղծներին, ինչպես՝ Մասֆոլին, Եվիպիդեսին («Անդրոմաքե» և «Տրոյուհիներ» ողբերգություններում) և ուրիշներին։

«Ողիսականում» Պենելոպեն ներկայանում է իբրև ընտանեկան հավատարմության և առաքինության տիպար։ Ողիսեսից հետո նա պոսեյի գլխավոր գործող անձն է։ Ողիսեսի քսան տարվա բացակայության ընթացքում Պենելոպեն չի դավաճանել նրա նկատմամբ իր զգացմունքներին և համատորեն հավատում է որ նա կվերադառնա։ Նա խիստ ծանր կացության մեջ է, որովհետև շրջապատված է անբարյացակամ մարդկանցով, որոնք նրան պրի են համարում և ձգտում են ամուսնանալ հետը՝ գրավելով նաև թագավորական իշխանությունը։ Ի վիճակի չլինելով պաշարել, նա ստիպված խորամանկության է դիմում։ Երեք տարի շարունակ Պենելոպեն, ծեր սկեւրայրի՝ Լայերտեսի հսույր թաղման ծածկոյ գործելու պատրվակով խաբում է փեսացուներին։ Սակայն նրա խորամանկությունը բացահայտվում է և միակ հույսը մնում է այն, որ փեսացուները չեն կարողանա նետ արձակել Ողիսեսի հին տեղից։ Հոգեբանական մեծ խորությամբ են պատկերվում նրա հանդիպումները դեռևս չճանաչված Ողիսեսի հետ։ Երբ նա տեսնում է, թե ինչպես փեսացուները իր տանը ծանակում են օտարականին, խիստ վրդովվում է և հիշում, թե ինչպես մի ժամանակ այս տանը բոլորը սրտաբաց ընդունելություն էին գտնում։ Նա Եվմոնսին հարցնուհորձ է աճում այդ թափառաշրջիկի վերաբերյալ և երբ իմանում է, որ նա տեղեկություն ունի Ողիսեսի մասին, անձամբ է ուզում խոսել նրա հետ։ Իսկ երբ Ողիսեսը, փեսացուներին կոտորելուց հետո, Պենելոպեին հայտնում է իր ով լինելը, նա երկար ժամանակ չի կարողանում ճանաչել ամուսնուն, աչքերին չի հավատում, և միայն իրենց անձնական կյանքի մի քանի մանրամասների հիշատակումն է նրան համոզում, որ իր առջև այնքան երկար սպասված ամուսինն է (XXIII)։ Պենելոպեն կանացի վեհանձնության և հավատարմության կուսարելատիպն է։

Պենելոպեի հակադրությունն է Հեղինե՝ «Իլիականում»։ Սակայն նրա հանցանքն անցյալում է։ Կրթից կորսացած, նա լքել է ամուսնուն՝ Մենելակոսին, սակայն այժմ խորապես զղջում է և խոստովանում այդ Պրիամոսին։ Բացի այդ, նա համոզվել է, որ Պարիսը, նաև նրան որի նա զոհեց իր պատիվը, չի համապատասխանում իր իղեալին. նա վախկոտություն է ցուցաբերում Մենելակոսի հետ մեռնամարտելիս։ Հեղինեն արհամարում է նրան, սակայն Ափորդիտեն դարձյալ տիրաբար նրան նետում է Պարիսի գիրկը։

Պեռես Լեսիգն է ուշադրություն դարձրել այն բանին, թե Հոմերոսն ինչպես է նկարագրում Հեղինեի գեղեցկությունը. նա առանձին հատկանիշներ չի թվարկում, այլ ցույց է տալիս շրջապատի վրա գործող տպավորությունը։ Երբ նա հայտնվում է քաղաքի պարսպի վրա, ծերերը՝ Պրիամոսի խորհրդակականները տպավորություններ են փոխանակում.

Մեղավոր չեն տրոյացիք և արջանք պղնձազգեստ,

*Որ աշխարհի կենդանու համար տառապում են շատ տարիներ.
Ճշմարտագույն անմահական աստվածունու դեմք ունի նա (III):*

«Ողիակալանում» դարձյալ հանդիպում ենք Հեղինեին: Նա արդեն վերադարձել է իր օրինական ամուսնու մոտ և վշտացած հիշում է իր խելահեղ հրապուրանքը, որն աղքատ խիզախ մարդկանց կյանք արծեցավ (IV):

Մեր առջևով թողնելի անցնում է արքայադուստր Նավսինի հրապուրիչ կերպարը: Նրա հայրը՝ Ալքինոսը, Արքանորեն հասկանում է Արա աղջկական գաղտնի երազանքները: Նավսինին գնում է ծովափ՝ սպիտակեղեն վաճառու, երազում է տանկորտի լինել: Բոլիսնսի սրացի հասակին նայելով, նա երազում է, որ իր ապագա ամուսինն այդպիսին լինի: Այս միտքն է հետագայում հայտնում նաև Ալքինոսը:

Սրանք են Հոմերոսի պոեմների գլխավոր կերպարները: Նրանք բոլորն էլ աչքի են ընկնում ամբողջականությամբ, պարզությամբ, շատ դեպքում նույնիսկ՝ միամտությամբ, որը բնորոշ էր «մարդկային հասարակության մակնություն» դարաշրջանին: Դրանք մեծ ուժով ու կենսունակությամբ են կերտված և օժտված են մարդկային խորը ճշմարտացիությամբ՝ որոնք և ապահովում են այդ կերպարների անմահությունը: Դրա հետ մեկտեղ սրանք իրենք դարաշրջանի համար միանգամայն բնորոշ կերպարներ կարող են համարվել: Բնորոշ հանգանակներում ժամանակակից իրադրության ճշգրիտ արտացոլումը լինելով, դրանք մեզ լայն պատկերացում են տալիս պարզունակ, տարերային ռեալիզմի մասին:

6. Էպիկական ոճի առանձնահատկությունները

Հնունորայան պոեմների ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս դրանց նմանությունը ուրիշ ժողովուրդների դրոցագնական էպոսներին՝ ոտանական բիլիաններին, հին ֆրանսիական «Ռոլանդի երգին», հին գերմանական «Նիբելունգների երգին», կարելա-ֆիննական «Կալևալային» և այլն: Այս բոլոր հուշարձանների ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս էպիկական ստեղծագործության ընդհանուր բնույթը, միատեսակ լուսնաստեղծական հնարանները, հերոսների նմանությունը, աշխարհընկալումն որոշ ընդհանրություններ և այլն: Այսպիսով, կարելի է խոսել ժողովրդա-էպիկական ոճի ընդհանրության մասին, որը բացատրվում է նախարական պայմանների որոշ նմանություններով:

Փորձենք բնութագրել այդ ոճի հիմնական առանձնահատկությունները:

Այլ տիպի բոլոր ստեղծագործությունները համդեռ են գալիս մեծ պոեմների ձևով և պատմում են հետավոր անցյալի իրադարձությունների մասին, ըստ որում, պատումը տարվում է հենց իր՝ քանաստեղծի կողմից: Այդպիսով, ստացվում է երկու ուղղություն. երևակայությամբ հանգամանքները հիշողությունների անցյալի մասին և քանաստեղծի ժամանակակից իրականության արտացոլում: Պոեմի պոեմն վսեմ է իր բնույթով, իսկ գործող անձինք առանձնանում են իրենց վեհությամբ և ուժով: Քանի որ պատումը հետավոր անցյալին է վերաբերում, քանաստեղծն աշխատում է և՛ մարդկանց, և՛ ողջ շրջապատող իրականությունը ներկայացնել հետավոր անցյալին բնորոշ միամտությամբ: Հիշենք, թե ինչպես են պարծենում հերոսները, ինչպես է արտավում Աքիլլեսը, երբ Արամից կլում են Բրիսեիսին, ինչպես է Ալքինոսը առաջարկում Ողիսեսին իր փեսան դառնալ, ինչպես Ողիսեսը, Դենտոլիին հյուրասիրելիս, առավել մեծ և լավ մասը իրեն է պահում և այլն:

Մրանց գուգըրթաց, հունական էպոսն առատորեն օգտագործում է առասպելականի տարրը, որը ոչ այնքան հախտի առարկա է, որքան զուտ պայմանական նշանակություն ունեցող քանաստեղծական ավանդույթ: Իսկ արտահայտվում է երկպայան գործողությամբ՝ մարդկային և աստվածային: Այդպիսով, իրադարձությունները կարծես թե տեղի են ունենում աստվածների կամքով և նույնիսկ նրանց անմիջական մասնակցությամբ: «Ռիսակալանում» հաճախ ենք տեսնում, երբ Ջևաը չի կարողանում ինքնուրույն վճիռ կայացնել հերոս-

ների ճակատագրերի վերաբերյալ և կշեռքին է դնում նրանց վիճակները՝ ինչպես Հեկտորի և Աքիլլեսի, տրոյական և աքայական բանակների, Մարսելոնի և Պատրիկեսի և այլ դեպքերում: Հաճախ աստվածները ուղղակի մասնակցություն են ունենում մարտերին, իսկ վերջին մարտում Ջևան ինքն է թույլ տալիս աստվածներին մասնակցելու կոչվին: «Ուրիասկանոս» աստվածների միջատությունը առավել ձևական բնույթ ունի: Աթենաը նալ է ձեռք բերում Տելեմաքի համար, նրա ճանապարհն է լուսավորում կարթողով և այլն: Նույնիսկ աստվածների գաղտնիքը՝ «Ելիականոս»՝ Անտի և Ապոլլոնի, «Ուրիասկանոս»՝ Պուսեյդոնի, պոեմների գործողությունների ընթացքի համար օրգանական նշանակություն չունեն:

Ապրում բանաստեղծը վեհ հանդարտություն է պահպանում և շատ հազվադեպ են այնպիսի դեպքերը, ինչպիսին է «Ելիականի» 2-րդ Երգում Թերսիդեսի դրվագը, որտեղ բանաստեղծն ակնհայտորեն իր միտումներն է արտահայտում: Իսկ ընդհանրապես, նրա շարադրանքն աչքի է ընկնում իր օբյեկտիվությամբ, բանաստեղծը ոչ մի տեղ չի խոսում իր մասին:

Նա պատմում է հեռավոր անցյալի մասին և այդ անցյալին խորը համակրանքով ու սիրով է վերաբերվում և գույներ չի իմնալում այն առավել հրապուրիչ ներկայացնելու համար: Դրա հետևանքով պատումը ձեռք է բերում միտումնալուր «հիպերոբիկություն»: Հերոսների կենցաղում ամեն ինչ փայլում է ոսկով և գեղեցկությամբ:

Բանաստեղծը գիտակցաբար «արխաիկացնում» է իր պատումը, այն զարդարում հնամենության շրջաշրջով, կրետա-միկենական դարաշրջանի հիշողություններով: Աչպես, հուներուական հերոսները խնջույքի սեղանի շուրջ նստում էին. ոչ թե ընկրվածնում, ինչպես ջնդրունված էր պատմական ժամանակաշրջանում, սակայն նրանք կտփ էին դրսև գալիս մարտականություն, ինչպես կրետա-միկենական արևոտի նմուշներում է պատկերվում և ինչը որ գոյություն չունեի այժմի ուշ շրջանում: Հարսանեկան սովորույթներում աչքի է ընկնում այն, որ փեսացուն է գլխազգին տալիս հարսնացուի համար, և ոչ թե օժիտ ստանում նրա ծնողներից: Հասկանալի է, որ բանաստեղծը չէր կարող հետևողականորեն անցկացնել այդ «արխաիկացումը», որի հետևանքով երբեմն շարաշրջանները խառնվում են իրար, իսկ արդյունքում, այնուամենայնիվ, նրա ժամանակագիյ կենցաղային պատկերներն են:

Բանաստեղծը մեծ ուշադրություն է կարձնում իր հերոսների պատկերմանը: Անհատական հատկանիշներից բացի, անհրաժեշտ է նշել նաև նրանց ընդհանուր հատկությունը, որը բնորոշվում է էպիկական ոճի առանձնահատկություններով: Դրանք սովորական մարդիկ չեն, այլ հսկայական ուժի տեր դյուցազուններ, և բանաստեղծը շարունակ ընդգծում է, որ իր ժամանակի մարդիկ ոչ մի կերպ չեն կարող նրանց հավասարվել: Իր հերոսներին բանաստեղծը մոտեցնում է աստվածներին, նրանց անվանում է «աստվածային», «աստվածատիպ» և այլն: Դրանով նա ուզում է ընդգծել, որ իր պատմությունը վերաբերում է այն ժամանակներին, երբ աստվածները դեռևս մասնակից էին մարդկանց կյանքին և նրանցից թիչ էին տարբերվում:

Բանաստեղծը կարծես թե հիանում է ինքն իր պատմածով. յուրաքանչյուր մանրուք թանկ է նրա համար, և նա հաճախ է դիմում այդպիսի մանրամասն նկարագրությունների, ուշադրություն չդարձնելով, որ դրանք կասեցնում են գործողության զարգացումը: Սրա հետևանքով ստացվում է միտումնալուր «հասպաղում», որ հատուկ է հերոսական էպոսին, և պատումը ինքնատիպ, գուտ էպիկական անկաշկանդություն է փակում: Սա է հերոսական էպոսին բնորոշ առանձնահատկություններից մեկը նոր ժամանակների բանաստեղծական հնարանքների համեմատությամբ:

Իր ստեղծագործությունը նախատեսելով ունկնդիրների, և ոչ թե ընթերցողների համար, էպիկական բանաստեղծն աշխատում է նրանց հնարավորություն ընձենել հեշտությամբ ընկալելու բովանդակությունը, ուստի և միևնույն բանը կրկնում է մի քանի անգամ կամ էլ միանման երևույթները նկարագրում է միևնույն արտահայտություններով: Ստացվում են հերոսական էպոսին բնորոշ «կրկնություններ»: Աչպես, օրինակ,

«Ելիակամի» Առաջին Երգում Աքիլլեսի խոսքերը Ագամեմնոնից կրած իր վիրավորանքների մասին նույնությամբ կրկնում են այն, ինչ արդեն հայանի է ունկնդիրներին, ըստ որում, որոշ տողեր կրկնվում են անվտոյիս: Ողիսևսի ուղեկիցներինց մեկը՝ Ելիլորքը, նրան պատմում է, թե ինչպես է կախարհորոսի կիրկեն իրենց ընկերներին խոյ դարձրել, կրկնելով այն տողերը, որոնցում արդեն նկարագրվել էր այդ դեպքը և այլն: Լիուլի հանդիպող այսպիսի կրկնությունները խորթ են ավելի ուշ շրջանի գրականությանը, որտեղ էթե անգամ դրանք կիրառվում են, ապա միայն Ելիակամն ոճն ընդօրինակելու նպատակով: Այս կրկնություններում հաստիս տեղ են զբաղեցնում որոշ «մշտական բառակներ», որոնցով բնութագրվում են բնության երևույթները, կրկնելով գործողությունները՝ հերոսների պատազհեղությունը, մարտակարգի պատրաստությունը, խնջույքների նկարագրությունները և այլն:

Ուշադրության են արժանի հարստացնող էպիտետները, այսինքն՝ այն բնութագրումները, որոնք ամուր կապված են որոշ հերոսների, աստվածների կամ առարկաների հետ և ունկնդրի անմիջապես տեղեկություն են հաղորդում տվյալ առարկայի կամ անձի բնորոշ հատկանիշների վերաբերյալ: Դրանցից շատերը կազմավորվել են դեռևս միջնադարյան շրջանում: Այսպես, Աքիլլեսը մշտապես տնվանվում է «բաշտոն», Ագամեմնոնը՝ «ազգաց հովիվ», Ողիսևսը՝ «խորամանկ», «քաղաքավեր» և այլն: Հաշվել են, որ Աքիլլեսին 46 էպիտետ է տրվում, Ողիսևսին՝ 45:

Եպիտետներ են տրվում նաև անշունչ առարկաներին, կենդանիներին, ողջ բնությանը:

Որոշ դեպքերում էպիտետն այնքան է ներհյուսվել տվյալ առարկային կամ անձին, որ հակադրության մեջ է մտնում այն իրադրությանը, որտեղ այն կիրառվում է: Այսպես, փեսացուների վտարությունից տառապող Պենելոպեան այնուամենայնիվ նրանց անվանում է «ազնիվ փեսացուներ»:

Նկարագրությունն առավել ցայտուն դարձնելու նպատակով բանաստեղծն աշխատում է յուրաքանչյուր պատկեր ներկայացնել ունկնդիրներին առավել մոտ և հասկանալի լեզվով՝ իրեն համեմատություն գուգահեռներ բերելով շրջապատող կյանքից: Այդ «համեմատությունները» երբեմն ամբողջական պատկերներ են ներկայացնում: Դրանցով առավել հարուստ է «Ելիակամը»:

Առանձին դրվագները միավորելու տեխնիկայով Ելիակամն պատումն աչք է ընկնում յուրօրինակ առանձնահատկությամբ՝ միաժամանակ կատարված դեպքերի «ժամանակագրական անհամատեղելիությամբ»: Երբ բանաստեղծը պետք է նկարագրի տարբեր վայրերում տեղի ունեցող երկու տարբեր գործողություն, նա չվկարանում է դրանք միաժամանակ պատկերացնել: Նա աշխատում է ինչ-որ ձևով շրջանցել այդ թվացյալ անձնարարացիությունը: Այսպես, «Ողիսևսին» Առաջին Երգում նկարագրվում է, թե ինչպես Աթենասը Մենետոսի կեղաբարանքով հայտնվում է Ողիսևսի ապարանքում և սիրալիք ընդունություն գտնում Տելեմաքի կողմից: Այնուհետև հավաքվում են փեսացուները և սկսում կերուխումը, իսկ երբ կշտանում են, երգ ու պար են պահանջում: Միայն այդ ժամանակ է Տելեմաքն սկսում հարցուփորձել հյուրին: Երկար գրուցելուց հետո կեղծ Մենետոսը հեռանում է և միայն այդ ժամանակ է բանաստեղծը նկարագրում Թեմիոսի երգը: Այսպիսով, Տելեմաքի և Մենետոսի գրուցի պահին երգը կարծես թե ընդհատվում է և վերականգնում միայն՝ երբ Տելեմաքը վերադառնում է:

Երբեմն, սակայն, միաժամանակ կատարվող երկու գործողություն նկարագրելու անկարողությունը առավել բարդ իրավիճակ է ստեղծում: «Ողիսևսկամի» Առաջին Երգում նկարագրվում է աստվածների ժողովը, որտեղ որոշվում է Ողիսևսին հայրենիք վերադարձնել: Այդ իրագործելու համար Հերմեսն ուղևորվում է հավերժահարս Կալիստոյի մոտ և նրան կարգադրում բաց թողնել Ողիսևսին, որին նա իր մոտ էր պահում, իսկ Աթենասը գնում է Ողիսևսի տուն, որպեսզի Տելեմաքին հուշի մեկնել հորը կիսրելու: Դրանից հետո նկարագրվում են Տելեմաքի գործողությունները: Միայն 5-րդ Երգում է բանաստեղծն անդադարանում Հերմեսին, սակայն նա (բանաստեղծը) արդեն այնքան էր հեռացել սկզբնական

պահինց, որ ստիպված է լինում կրկնել (որոշ փոփոխություններով) աստվածների ժողովի սկզբնական տեսարանը:

Իրադարձությունների շարադրանքի հոմերոսյան այս առանձնահատկությունը ճիշեցնում է այն հնարանքը, որը դիտվում է նաև սկահակներից մեզ հայտնի վաղ հունական գեղանկարչության մեջ, և որը մշտապես առկա է Հին եգիպտոսի գեղանկարչության մեջ: Հեռանկարի կանոններին դեռևս անձանոթ՝ ճկարիչը չի կարողանում պատկերել տարբեր պլաններում գտնվող առարկաները և միաստորեն հետին պլանի առարկաները պարզապես պատկերում է աջնում գտնվողների վերևում:

Մի երկու խոսք պոեմների լեզվի վերաբերյալ:

«Իլիականը» և «Ոդիսականը» հունարեն հնագույն գրական լեզվի նմուշներն են: Դրանք գրված են հին հունիական խոսվածքով, որը շատ բանով է տարբերվում այդ բարբառով ավելի ուշ շրջանում գրված գրականության լեզվից, ինչպես, օրինակ, քանաստեղծ Անակրեոնի (մ. թ. ա. 6-րդ դար), Հերոդոտի (մ. թ. ա. 5-րդ դար) և այլոց լեզվից: Բարբառի առանձնահատկությունները վկայում են, որ պոեմները վերջնականապես ձևավորվել են փոքրասիական Հռոմիայում: Այդ շրջանում, այսինքն՝ Փոքր Ասիայի առափնյա կում և մոտակա կղզիներում (օրինակ, Բիոս կղզում), Բալկանյան թերակղզուց ներգաղթած հույները շատ վաղ ժամանակներից շինում մեջ էին մտել արևելյան ժողովուրդների հետ, որոնք մեծ մշակույթ էին ստեղծել: Այս հանգամանքներ, իհարկե, մեծապես նպաստել է այդ շրջաններում հունական մշակույթի արագ բարգավաճմանը:

Սակայն պոեմների այս հունիական հիմքի վրա առանձնանում են այլ բարբառների որոշ տարբեր, օրինակ՝ «եղիզմներ», այսինքն՝ այսպես կոչված «եղյան», ավելի ստույգ՝ հին աքայական խոսվածքի տարբեր, որոնք պետք է դիտել իբրև Փոքր Ասիայի հյուսիսարևմտյան հատվածի հույն վերաբնակների բարբառը:

Հոմերոսի լեզուն հույն ժողովրդի քանաստեղծական խոսքի հնագույն նմուշն է: Արտացոլելով Հունաստանի արևելյան շրջանում մշակույթի զարգացումը, դրա հետ մեկտեղ՝ ժողովրդի սուր դիտողականությունը, այն աչքի է ընկնում բարտարանախն կազմի զարմանալի հարստությամբ և վառ արտահայտչականությամբ: Այդ բաներից շատերը հետագայում գործածությունից դուրս են եկել:

2. ՀՈՄԵՐՈՍԻ ԳՈՒՄԵՐԻԻ ԺՈՂՈՎՐԳԱԿԱՆՈՒՓՅՈՒՆԸ ԵՎ ԱԶԳԱՅԻՆ ՆՅԱՆԱԿՈՒՓՅՈՒՆԸ

Մենք ոչ մի տեղեկություն չունենք Հոմերոսի և նրա ժամանակի վերաբերյալ. որտե՞ղ, ինչպե՞ս և ե՞րբ են գրվել նրան վերագրվող «Իլիական» և «Ոդիսական» պոեմները: Համաձայն Հոմերոսի, տեսնում ենք մի իսկական ժողովրդական երգչ-քանաստեղծի: Պոեմներում առկա են ժողովրդական երևակայության բազմաթիվ մոտիվներ և կերպարներ. դրանցում արտացոլվում է ժողովրդի նախնական աշխարհընկալումը: Պոեմների գլխավոր հերոսները՝ Աքիլլեսն ու Ոդիսևսը, իրենց դարաշրջանի իդեալների լավագույն արտահայտիչներն են: Մարտական խիզախության տեսակետից ամենակատարյալի մարմնավորումը Աքիլլեսն է, գործնական խելամուտության և խորամանկության մարմնավորումը Ոդիսևսն է: Պոեմների մյուս հերոսները վաղ շրջանի հույների կյանքի զանազան կողմերն են ներկայացնում: Ժողովրդի հետ այսպիսի կապը այս պոեմները շատ հասկանալի էր դարձնում նրա լայն զանգվածներին: Սակայն ամենակարևորն այն էր, որ այդ պոեմներում արտացոլվում էին հույն ժողովրդի ամենալավ շերտերի մտքերն ու զգացումները: Այդ ժողովրդի ողջ կյանքը՝ կենդանի, վառ կերպարներով հարուստ է մեր առջև: Հրաշալի և գեղեցիկ սիրանքների մասին պատմությունները ոգևորիչ ազդեցություն էին գործում ունկնդիրների վրա և բարձրացնում նրանց տրամադրությունը: Արոշ դրվագներում ունկնդիրները ուսանելի խրատներ էին գտնում, ինչպես, օրինակ, Նեստոր ծերունու խրատներն իր որդուն Անտիդոքին («Իլիական» XXIII) կամ Մենեստիոսի խատմելը՝ Պատրոկլեսին («Իլ.»

XI), Փենիքսիւնը՝ Աքիլլեսին («Նիլական» IX): Որպէս յիշախա հերոսի իղեայ և բոլոր ժամանակների պատուան կրկնվում է նրանց պատվիրանը. «բաշ կովեն, գերազանցեմ ուրիշներին և շանպատուեմ ես վատարար ազգատոմբն իմ հայրերի» (VI, 203—5): Ողիսեսի կերպարով ներկայացվում է հայրենասիրության բարձրագույն իղեալը. նա հայրենիքը չի փոխում անգամ անմահության մեջ:

Հոմերոսի պոեմները հույն ժողովրդի իմաստության իսկական գանձարաններն են: Դրանք չպատկանեցին միայն հունական ցեղերին, որոնց միջավայրում էին ստեղծվել, այլ դարձան ամբողջ հույն ժողովրդի սեփականությունը և նաև մեծ գոչատեցեցին նրա ողջ պատմության ընթացքում: Ավանդության համաձայն, Լիկուոգոսը՝ Սպարտայում, իսկ Սոլոնը՝ Աթենքում մտքեցեցին Հոմերոսի երգերի կատարումը: Հետագայում հունական բոլոր տերություններում դրանք դպրոցական կրթության հիմքը դարձան: Աշակերտները անգիր էին անում պոեմի սառնձին հատվածներ, քիչ չէին այն մարդիկ, ովքեր ամբողջությամբ բերանացի էին արել պոեմները («Խննդոֆոն, «Խննդոֆոս»): Պլատոնը նշում է, որ «Հոմերոսը ողջ Հունաստանն է դաստիարակել» («Պետություն», IX): Հելլենիստական դարաշրջանում նույնիսկ Հոմերոսի պաշտամունք գոյություն ուներ: Տերոսյան համար պատիվ էր Հոմերոսի հայրենիք համարվելը. ինչպես ցույց են տալիս այն ժամանակ ստեղծված սողերը՝ «Ըմաստուն Հոմերոսի ծննդավայրը կոչվելու համար յոթ քաղաքներ էին վիճում. Զմիոունիան, Քիոսը, Կոլոթոսը, Պիլոսը, Արգոսը, Իթակեն և Աթենքը»: Այս երկտողի տարբերակներում հիշատակվում են նաև Հոռոս, Սալամին, Հիոս, Կիմա քաղաքները: Քաղաքների ընդհանուր թիվն է, ի վերջո, տասնմեկն է, որոնք ցրված են հունական աշխարհի ամենատարբեր ծայրերում: Հոմերոսը սիրված էր նույնիսկ հունական աշխարհի ամենահեռավոր անկյուններում: Մ. թ. ստակտորայես 100 թվականին հույն հուետոր Իոնն Քրիստոստոմն այցելում է Օրխա քաղաքը (Ռենպրի գետաբերանի մոտ) և ապշում՝ այնտեղ հանդիպելով Հոմերոսի ջերմ երկրպագուներին:

Իր ճաներում նա հաճախ է դիմում Հոմերոսին՝ որպես մեղիանկության, իսկ մի ճանում այնպես է բնութագրում նրա բանաստեղծությունը. «Հոմերոսը ստաջինն է, միջինը և վերջինը, ով և՛ քանույինն, և՛ հասուն մարդուն, և՛ ծերունուն տալիս է այնքան, որքան նրանք կարող են վերցնել» (XVIII): Կարելի է ասել, որ Հոմերոսը հունական բոլոր քաղաքներում և բոլոր ցեղերի կողմից մեծ սեր ու ճանաչում էր վայելում: Դա վկայում է, որ նա բանաստեղծ էր իմաստով Հունաստանի ժողովրդական բանաստեղծն էր: Նրա պոեմների մեծ ծանոթությունն անհրաժեշտ էր յուրաքանչյուր հույնի համար: Հոմերոսը վեր էր կանգնած բոլոր միջցեղային և քաղաքական վեճերից, նա հույն ժողովրդի միասնության խորհրդանիշն էր: Հոմերոսն իսկական ազգային բանաստեղծ է, որ օրինակ է հանդիսացել հետագա ողջ հունական գրականության համար: Բելիմսկին Հոմերոսին անվանել է «Հունական բանաստեղծության հայրը»⁶:

8. ՊՈԵՄՆԵՐԻ ՀԵՂԻՆԱԿԻ ՀԱՐՅԸ ՀՆՈՒՄ

Տոմսական կարգերից պետականին անցնելու վաղ շրջանում արդեն «Նիլականը» և «Ողիականը» մեծ տարածում էին ձեռք բերել Հունաստանում: Ավանդության համաձայն, Լիկուոգոսը Սպարտայում պոեմների կատարումը մտցրել է մ. թ. ա. 9-րդ դարում: Ավելի հավանափ է, որ 7-րդ դարում դրանք արդեն հայտնի էին Աթենքում և 6-րդ դարի սկզբներին դրանց կատարումը ուսպողների (գուսան) կողմից մեծ տարածում էր գտել: Սոլոնն և ապա Պիսիստրատի օրոք նույնիսկ միջոցներ էին ձեռք առնվել Աթենաս աստվածուհու պատվին կատարվող Մեծ Պանաթենքի տոնին դրանց կատարման հատուկ կարգ սահմանելու ուղղությամբ: Մոտավորապես այդ ժամանակ է կատարվել, ըստ երևույթին, պոեմների առաջին գրառումը:

⁶ Бодянский В. Г., Иллиада, переведенная И. Гяндиячем, Полн. собр. соч., т. 3, с. 308.

Հումերոսի հարցը բոլորովին նոր փուլ է թևակոխում հելլենիզի դարաշրջանում, երբ սկսվում է նրա պոեմների լուրջ ուսումնասիրությունը: Հունական աշխարհի մշակութային կյանքի նոր կենտրոնը դարձած Ալեքսանդրիայում մեծ զարգացում է ապրում բանասիրական գիտությունը: Ալեքսանդրյան մեծ գրադարանում հավաքվում էին գրողների ստեղծագործությունների բնագրերը, և մեծ աշխատանք էր տարվում դրանց բազմակողմանի ուսումնասիրության ուղղությամբ: Այլ ձևով սահմանված «հռչակավոր հեղինակների կանոնում» Հումերոսն առաջին տեղն էր զբաղեցնում: Նրա պոեմների ուսումնասիրությամբ ըզբաղված էին մի շարք գիտնականներ, որոնցից առաջին հայտնի են Ջենոտուրը (IV դ. վերջ, III-ի սկիզբ), Արիստոֆան Բյուզանդացին (մոտ. 257—180), Արիստարքոս Սամոթրակացին (մոտ. 215—145), ավելի ուշ՝ Դիոնիսը (մ. թ. ա. I դ. վերջերը): Առավելապես ուշադրության արժանի էին Արիստարքոսի աշխատությունները: Նա մանրակրկիտ ուսումնասիրության է ենթարկում պոեմների բնագրերը, ըստ որում, մասնագիտորեն նշում է կասկածելի, կրկնվող, անհասկալի տողերը և այլն: Ենթադրվում է, որ «Իլիականի» և «Ոդիսականի» մեզ հասած ձեռագիր բնագրերի հիմքում ընկած է արիստարքոսյան խմբագրությունը: Միայն 19-րդ դարավերջին և 20-րդի սկզբներին Եգիպտոսում հայտնաբերված բազմաթիվ հատվածները («Իլիականից»՝ մոտ 200 և «Ոդիսականից»՝ մոտ 70)՝ գրված պապիրուսների վրա, որոշ պատկերացում տվեցին այն տարբերակները, որոնք մասին, որոնք հանդիպում էին միջնադարաշրջան հրատարակումներում:

Պոեմների՝ այժմ ընդունված հատվածաբաժանումը 24 Երգերի մտցրել է Ջենոտուրը՝ գրադարանում պահելը հեշտացնելու նպատակով: Ինչ վերաբերում է պոեմների հեղինակին, ապա գիտնականների մեծ մասը ենթադրում էր, որ ողջ հերոսական էպոսից Հումերոսի գրչին են պատկանում միայն «Իլիականը» և «Ոդիսականը»: Մրևնույն ժամանակ, կային գիտնականներ, ովքեր ուշադրություն դարձրին պոեմների միջև առկա որոշ էական տարբերություններին և դրանից եզրակացրեցին, որ դրանք միևնույն հեղինակին պատկանել չեն կարող: Այդ գիտնականներին կոչում էին «տրոհիներ»: Սակայն Արիստարքոսը ժխտեց նրանց տեսակետը, այսպիսի առաջարկ մտցնելով. «Իլիականը» Հումերոսը գրել է երիտասարդ տարիքում, իսկ «Ոդիսականը»՝ ծեր, և այս տեսակետը հետագայում ընդունելություն գտավ:

Ալեքսանդրյան գիտնականների այս ուսումնասիրություններն անմիջականորեն մեզ չեն հասել, այլ հայտնի են «բյուրիաներից», այսինքն՝ այդ ուսումնասիրությունների հիման վրա հետագա, մասամբ նույնիսկ բյուզանդական գիտնականների մեկնաբանություններից: Հատուկ արժեք են ներկայացնում «Իլիականի» վեներտիկյան մի ձեռագրի (10-րդ դար) մեկնությունները: Նրա հայտնաբերումը 1788 թ. ֆրանսիացի գիտնական Վիլլուազոնի կողմից էական դեր խաղաց նոր ժամանակներում հոմերոսյան պոեմների ուսումնասիրության գործում:

Հումերոսի, իբրև մեծագույն բանաստեղծի, մասին պատկերացումները ժառանգաբար անցան միջնադարյան և Նոր Եվրոպա:

9. ՀՈՄԵՐՈՍՅԱՆ ՀԱՐՑԻ ՊԼՏՄՈՒԹՅՈՒՆԸ ՆՈՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ

Ողջ միջնադարի ընթացքում Հումերոսի, և առհասարակ ամբողջ հունական մշակույթի ուսումնասիրությունը Արևմուտքում դադարում է, սակայն բյուզանդական դպրոցներում շարունակում էին կարդալ և ուսումնասիրել Հումերոսին, սքոլիաներ կազմել, օգտվելով պլեբանդրյան գիտնականների մեթոդներից՝ վերլուծել նրա բնագրերը:

Վերածննդի դարաշրջանը, երբ անտիկ գրականության նկատմամբ ուշադրությունը հարություն է առնում և նրան բացառիկ նշանակություն է տրվում, Հումերոսի ստեղծագործության ուսումնասիրության գործում ոչինչ չի ավելացնում: Հումերոս կարդում էին և հիանում նրա բանաստեղծությամբ:

Հումերոպյան հարցի պատմության մեջ մեծ նշանակություն ունեցավ ֆրանսիացի արքա Ֆրանսուա Դ՝Օրփնվալի (մեռ. 1878 թ.) «Ռիսերտացիա «Լիլիական» վերաբերյալ» աշխատությունը, որը նա գրել էր 1864 թ., սակայն այն հրատարակվեց 50 տարի անց՝ 1715 թ.: Այս աշխատությունում առաջին անգամ այն միտքն էր հայտնվում, որ «Լիլիականը» ոչ թե մեկ հեղինակի ստեղծագործություն է, այլ տարբեր երգիչների երգերի ժողովածու, որ հավաքվել է Պիսիստրատից շատ առաջ: Հումերոպի մասին նախորդների բուրդը վկայությունները համադրելով, Դ՝Օրփնվալն այն եզրակացության հանգեց, որ Հումերոսը որպես անհատ անձնավորություն գոյություն չի ունեցել, որ «Հումերոս» բառը նշանակել է «կոյր», իսկ հումերոպյան «Լիլիականը» կոյր երգիչների երգերի հավաքածու է:»

1788 թ. «Լիլիականի» վեներտիկյան ձեռագրի հայտնաբերումով բացահայտվում են նաև նրանում առկա սրվիաները, որոնցից նորոյց գիտնականները կարող էին իմանալ հին գիտության նվաճումները պոեմների ուսումնասիրության բնագավառում, որը և նրանց համար հող էր նախապատրաստում հումերոպյան հարցը վերանայելու: Սա կապված է գերմանացի բանասեր Ֆրիդրիխ Ալգուստ Վոլֆի անվան հետ:

Վոլֆի պատրաստած պոեմների հունարեն բնագրի «Առաջարկ» երկարմյա վեներտի տեղիք տվեց: Ելենյով, ձեռագրերի բազմաթիվ տարընթերցվածներից, Վոլֆը եզրակացրեց, որ հնում պոեմների միասնական բնագիր գոյություն չի ունեցել: Այնուհետև նա սակացուցում էր, որ Հումերոսի օրոք պոեմները գրառված չիմել չէին կարող, քանի որ այդ ժամանակ գրությունը դեռևս այդքան տարածված չէր: Նա ենթադրում էր, որ պոեմները երկար ժամանակ պահպանվել են միայն բանավոր ավանդությանը և գրառվել են շատ ավելի ուշ: Դ՝Օրփնվալին հակառակ, Վոլֆը պնդում էր, որ դրանք առաջին անգամ գրի են առնվել Պիսիստրատի օրոք (560—527 թթ.): Դրա հետ մեկտեղ, նա անհնար էր համարում այդպիսի հսկայական պոեմների ստեղծումը ստանց գրության օժանդակության: «Լիլիականի» առանձին մասեր ազատ կերպով միացած ուսուցողներ են հիշեցնում:

«Ողիսականը», ըստ Վոլֆի, հմտորեն կառուցված երկ է, և չի կարելի կարծել, թե այն այդ տեսքն է ունեցել հենց սկզբից: Սակայն այստեղ էլ կարելի է տարբերակել որոշ բաղկացուցիչ մասեր՝ Տելեմաքի ճանապարհորդությունը, Ողիսևի պատմությունները փեակների մտն և այլն: Ըստ երևույթին, այդ հատվածները երկար ժամանակ երգվել են իբրև ինքնուրույն երգեր, իսկ դրանց գլխավոր մասը Հումերոսն է ստեղծել: Ամբողջական մեծածավալ երկ ստեղծել կարող էր միայն հասուն միտքը, և դա հույների համար շատ ավելի ուշ հնարավոր դարձավ: Ինչպես վկայում են հին հեղինակները, սկզբում պոեմները ոչ թե ամբողջապես էին կատարվում, այլ առանձին հատվածներով, հաճախ խախտելով հերթականությունը: Վոլֆը դրանով է բացատրում որոշ մասերի միջև եղած հակասությունները: Այսպես, օրինակ, «Լիլիականի» XIII Երգում հանդես է գալիս հերոս Պիլեմեճեանը, իսկ ավելի առաջ՝ V Երգում նկարագրվում է նրա մահը: Վոլֆը այն կարծիքն է հայտնում, որ Պիսիստրատի օրոք պոեմները ոչ միայն գրառվել են, այլև խմբագրվել, սակայն դրանցից հետո էլ դրանք նորից են վերամշակվել, հակասությունները վերացվել են, որոշ որովհետև փոխարինվել են ուրիշներով, իսկ պոեմների վեներտական խմբագրման արդյունքը ժամանակակից բնագրերն են, որոնք ալեքսանդրյան գիտնականների աշխատանքի արգասիքն են: Մի խոսքով, Վոլֆն այն կարծիքին էր, որ պոեմներից յուրաքանչյուրը տարբեր ժամանակներում և տարբեր հեղինակների, սակայն մեծ մասամբ՝ Հումերոսի կողմից ստեղծված ոչ մեծ երգերի արհեստական միավորումն է:

Վոլֆի գիրքը բուռն վեճեր հարուցեց: Երա տեսակետը տարբեր կերպ ընդունվեց ժամանակակիցների կողմից: Ռմանք, ինչպես Ֆիխտեն, Հումբոլդտը, Օլեգելը, անվերապահորեն ընդունում էին նրա տեսակետները, ուրիշները, հատկապես՝ Օլիվերը և Հումերոսի թարգմանիչ Ֆոսսը, վրդովմունք էին արտահայտում: Վերջիններիս հարեցին նաև Հեգելն ու Գյոթեն:

Այն, ինչ բնագրաբար զգում էին բանաստեղծները, գիտնականրեն փորձեց հիմնավորել Ինշը: Երա տեսակետը, որ ըստ Լիլիական նոր չէր, այլ փաստորեն վերականգնում էր

Հոմերոսի մասին ճակխին սովորական պատկերացումները հայտնի է «ուճիտար» անվան տակ կամ որպես միասնության տեսություն: Իր աշխատություններում Նիչն առաջին հերթին մատնացույց էր անում, որ հույների մտտ գրագրության արկայությունը շատ ավելի վաղ է եղել, քան ենթադրում է Վոլֆը, և եթե 7-րդ դարում դրանից արդեն օգտվում էին օրենքներ հրապարակելու համար, ապա կենցաղում այն ավելի շուտ էր գործածական: Հետագայում այս կարծիքը հաստատվեց 7-րդ, և հույնիվ 8-րդ դարերի տառային արձանագրությունների գրառումների, 10—9-րդ դարերի վանկային գրառումների գլուտով, որոնք հաստատվեցին Կիպրոսում, ինչպես նաև կրետա-միկենական արձանագրություններով:

Ալունիտես, Նիչը ժխտեց Վոլֆի այն տեսակետը, թե խոշոր բանաստեղծական երկ ստեղծելու համար անհրաժեշտ է օգտվել գրությունից, այն գրառել: 13-րդ դարակազմի միջնադարյան բանաստեղծ Վոլֆրամ ֆոն Էգենբախը, որ հեղինակ էր 24 հազար տողանոց խոշոր ապոկալիպտիկ պոեմի, իր իսկ վկայությամբ անգրագետ էր: Ալունիտես, առանձին մասերի միջև հասկատություններ են նկատվում նաև այն ստեղծագործություններում, որոնք անկասկած մեկ հեղինակի են պատկանում, ինչպես՝ Վիրգիլիոսի «Էնեականում», Գյոթեի «Ֆաուստում», Օրլերի «Դոն Կալոտում»: Հոմերոսի պոեմներում դրանք պղծան անհշան են, որ չեն խախտում գեղարվեստական ամբողջականությունը և նկատվում են միայն մանրակրկիտ ուսումնասիրության դեպքում: Նիչը հեռավոր էր համարում այն միտքը, թե պոեմների հեղինակը՝ Հոմերոսը, որ ապրել է մ. թ. ա. 9-րդ դարից ոչ ուշ, կարող էր օգտագործած լինել հին ժողովրդական երգերի նյութը. սակայն դրանք նորից է վերաձևակել՝ յուրաքանչյուր պոեմը ենթարկելով մեկ ընդհանուր գեղարվեստական միտումի:

Նիչի այս ենթադրությունները հաստատվում են նաև մեր ժամանակներում: Հոմերոսյան հարցի շուրջ զգալի գրականություն է ստեղծվել, սակայն, պնդամենակնիվ, մինչև այժմ այն չի կարելի լուծված համարել:

Հոմերոսյան հարցի շուրջ արտահայտված բոլոր հակասական դատողություններից բացարձակորեն ապացուցված կարելի է համարել հետևյալները. պոեմներն, անկասկած, գեղարվեստական պլանի միասնություն են դրսևորում. պոեմների ստեղծմանը նախորդել է երկարատև ժողովրդական բանավոր ստեղծագործական շրջան, երբ հյուսվում էին սաքեր և փոքրիկ էպիկական երգեր, որոնք իրենց բնույթով տարբերվում էին «միլիական» և «միլիական» տիպի մեծածավալ երկերից: Անտարակուսելի են կերպարների միասնությունն ու ամբողջականությունը: Եթե պոեմների պոեմները վերցված են առասպելներից, ապա որոշ հատվածներ, ինչպես՝ Հելետոսի և Անդրոմաքեի հանդիպման դրվագը, Տելեմաքի հանապարհորդությունը և այլն, որևէ ընդհանուր բան չունեն առասպելներից: Ռիսևսի դատաստանը փեսացուների նկատման ամենին էլ առասպելական պլանով չի ներկայացված, այլ նման է կենցաղային նովելի: Հենց առասպելներն էլ պոեմում լրիվ կենսունակություն և գեղարվեստական կոնկրետություն են ձեռք բերել:

Հոմերոսյան պոեմների ստեղծման վերաբերյալ ամենաբազմազան հայացքներում ամենաապշեցուրդն այն է, որ հույնիվ մինևույն ուղղության գիտնականները հաճախ համակարծիք չեն հիմնական կետերում, քանի որ գուտ սուբյեկտիվ կարծիքներով են առաջ-նորդվում: Նրանցից յուրաքանչյուրը, յուրովի պատկերիսցենյով ակզբեական պոեմը, հա-ճախ բոլորովին կամապակնորեն նյութից դուրս է նետում այն մասերը, որոնք, իր կար-ծիքով, նահանջում են հիմնական մտահղացումից և նրա հետ օրգանապես կապված չեն: Դրա հետևանքով պոեմից դուրս են մղվում ոչ միայն պլանային ավարտուն հատվածներ, ինչպես «միլիական», «Գիոմեդեսի սխրանքները» (V), «Առաքելություն Աքիլլեսի մոտ» (IX), «Դիոմեդան դրվագը» (X) և այլն, այլև պլանային հրաշալի դրվագներ, ինչպես «Հելե-տոսի և Անդրոմաքեի հանդիպումը» (VI), «Հելետոսի դիակի իրկյագնումը» (XXIV) և այլն: Որպես հիմնական պոեմին խորթ հատվածներ դուրս է նետվում նաև Ռիսևսի և Գենեյուպեի՝ նուրբ հոգեբանությամբ կերտված հանդիպման տեսարանը («միլիական» XIX, XXIII): Այս բոլոր տվյալները խոսում են գիտական հարցին այսպիսի մոտեցման ակնառու կամապակնություն և անհիմն լինելու մասին:

Եթե փորձենք վերլուծել, թե որն է այս տրոհող տեսությունների թերությունը, ապա: Լուսանեք, որ այդ գիտնականների երկետը ինչ-որ իդեալական բանաստեղծի մասին բուրդովին վերացական պատկերացումն է, և, ոչինչ չիմանալով այդ բանաստեղծի վերաբերյալ, գուտ սուրբելսով կարծիքի վրա հիմնվելով, նրան են վերագրում որոշ հատվածներ և խլում՝ ուրիշները: Այնուհետև, նրանք կամայականորեն ամբողջական ստեղծագործությունը մասնատում են, հաշվի չնստելով դրանք միավորող ներքին կասի հետ: Բացի դրանից, քննադատները բացահայտում են տարբեր դարաշրջանների շերտավորումներ, հաշվի չառնելով գրական ավանդույթի և էպիկական բանաստեղծի՝ կանխատեսված հնամենացման պահանջները: Իրենց կանխակալ կարծիքներով տարվելով, «տրոհողները» մտառում են ամենախասարակ և քնական պայմանը՝ որ հսկայածավալ ստեղծագործության մեջ բանաստեղծը կարող է դրանորել իր տաղանդի ոչ միայն ուժեր, այլև թույլ կողմերը, ուստի և առանձին հատվածների որակական տարբերությունները չեն կարող ապացույց հանդիսանալ տարբեր հեղինակների մասնակցության: Եթե նման հարցը դժվարություններ է ներկայացնում անգամ նոր ժամանակների գրողների վերաբերյալ, ապա այն ավելի է բարդանում նրանով, որ մենք բացարձակապես ոչինչ չգիտենք Հոմերոսի անձնավորության մասին: Սրանից հետևում է, որ նրա մասին մեր բոլոր դատողությունները պետք է կառուցվեն բացառապես նրա ստեղծագործությունների, դրանց ոճային առանձնահատկությունների և ժանրային պահանջների ուսումնասիրության վրա, այդ պոեմները պետք է պատկերացնել աեղների բանավոր էպիկական ստեղծագործությունների պայմաններում: Իսկ այդ դեպքում շատ քնական են և՛ կրկնությունները, և՛ նույնիսկ որոշ հակասություններ:

Այսպիսով, կարելի է եզրակացնել, որ պոեմներից յուրաքանչյուրը առանձին վերցրած մեծ բանաստեղծի ստեղծագործությունն է: Սակայն ինչպես անտիկ գրականության յուրաքանչյուր ստեղծագործություն, այս պոեմները նա քնակաճորեն ենթարկվել են աղճատումների՝ քննադրերի ձեռագրային գրառումների ժամանակ, որին նաև ավելանում էին բանավոր ավանդույթի սկզբնական տարբերակները՝ սխալներ, անհնազող ճշտումներ և նույնիսկ հավելումներ:

Թեև հոմերոսյան հարցը մինչև այժմ չի կարելի սպառված համարել, այնուամենայնիվ: այն շատ մեծ դեր է խաղացել համաշխարհային գիտության պատմության մեջ: Նրա կապը բանահյուսության այլ հարցերի հետ և հունական էպոսի մտածությունը այլ ժողովուրդների էպիկական ստեղծագործություններին ընդհանուր հետանկարներ են բացում այդ տիպի ըստեղծագործությունների ուսումնասիրության համար: Տարբեր երկրների գիտնականներին այդքան երկար և այդքան խորը զբաղեցրած հոմերոսյան հարցը հսկայական մեթոդաբանական նշանակություն ունի:

10. ՊՈԵՄՆԵՐԻ ՍՏԵՂԾՄԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԸ

Պոեմների ստեղծման ժամանակի վերաբերյալ հետազոտողների կարծիքները խիստ տարբեր են. ոմանք ենթադրում են, որ դրանք շտեղծվել են երկրորդ հազարամյակի վերջում կամ առաջինի սկզբում, մյուսները, ընդհակառակն, ավելի ուշ շրջանի են վերագրում՝ մ. թ. ա. 7-րդ, կամ նույնիսկ 6-րդ դար: Պոեմներում եկարագրվում են որոշ առարկաներ, որոնք մեզ հայտնի են մ. թ. ա. երկրորդ հազարամյակի վերջում կործանված կրետաիկեանական մշակույթից: Սակայն այնտեղ նաև բավմիցս հիշատակվում են փյունիկացիները, որոնք Միջերկրական ծովի շրջանում են հայտնվել առաջին հազարամյակի սկզբներին: Հաստիպես բնորոշ է փյունիկյան Միդոն քաղաքի և Կիդոնյան գործվածքների հիշատակությունը («Բիիական» VI, 284—85), իսկ այդ քաղաքն ավերվել է ասորական արքա Ասսարգաղոսի կողմից 877 թ.: Այս փաստն, այսպիսով, ծայրահեղ թվականն է տալիս: Այդ երկերի բանաստեղծական նյութը և նրանց գեղարվեստական ձևավորման տեխնիկա-

կան փորձառությունը կուտակվել է հարյուրամյակների ընթացքում, մինչև որ հաճախորդ բանաստեղծը ի վիճակի է եղել այն մշակել մեկ ամբողջական ստեղծագործության մեջ:

Սրա հետ 'մեկտեղ, հայտնի է, որ մ. թ. ա. 6-րդ դ. Սոյոնի և Պիսիարասի օրոք այս պոեմներն արդեն մուտք էին գործել հունական մշակութային կյանքի ոլորտը, և ուսպողները (գուսան) դրանք կատարում էին տոնակատարությունների ժամանակ: 7-րդ դարի քնարական բանաստեղծներ Արքիլոքոսի, Տերպանդրոսի և Միմներմոսի երկերում հիշատակություններ կան Հոմերոսի և Երա ստեղծագործությունների մասին: 1954 թ. հայտնաբերվեց մ. թ. ա. 8-րդ դարի մի գավաթ, որի վրա հունարեն լեզվով բանաստեղծական մի մակագրություն կար՝ 'Նեստորի Եշանավոր գավաթի հիշատակությամբ: Արդյո՞ք դա Նեստորի գավաթի նկարագրության («Դիական» IX, 638—40) արձագանքը չէր: Բացի սրանից, Հեսիոդոսի դիդակտիկ էպոսի զարգացումը վերաբերում է 6-րդ դարավերջին և 7-ի սկզբին, և այդ էպոսն ամբողջապես հիմնված է հոմերոսյան բանաստեղծության վրա: Այսպիսով, թվում է, կասկածից վեր է դառնում, որ հոմերոսյան պոեմները ավելի վաղ շրջանում են ստեղծվել: Ամենահավանական թվականը 9—8-րդ դարերը պետք է համարել:

11. ՀՈՄԵՐՈՍԻ ԱՆՁՆԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ

Որոշ հետազոտողներ դնում են նաև այս հարցը. երբևէ Հոմերոսը գոյություն ունեցնո՞ւ է, և ի՞նչ երկեր է նա ստեղծել:

Ինչպես ասացինք, Հոմերոսի մասին կենսագրական տեղեկություններ մենք չունենք, իսկ այն, ինչ հայտնի է Երա վերաբերյալ, հավաստիությունից զուրկ է: Այսպիսով, մեր պատկերացումը Հոմերոսի մասին զուտ ընդհանուր բնույթի է: Տվյալների իսպառ բացակայությունը Երա գոյությունը ժխտելու հիմք են տալիս, սակայն ստեղծագործության առկայությունը ստիպում է մտածել դրանց ստեղծողի գոյության մասին: Հոմերոսի անճանաչորության վերաբերյալ հնարավոր բոլոր ենթադրություններն արվել են դեռևս հնում: Ոմանք արտահայտել են այն կարծիքը, թե «Հոմերոս»-ը հասարակ անուն է, որ Եշանակել է կամ «տղեկցվող», կամ «պատանդ», կամ էլ «կոյր»: Մակայն ժամանակակից հետազոտողները ցույց են տվել այդ բացատրությունների անհիմն լինելը և կամայականությունը: Բազմիցս փորձել են գտնել նաև «Հոմերոս» բառի ստուգաբանական Եշանակությունը՝ այն բաղկացուցիչ մասերի բաժանելով՝ «Հոմ» և «եր(ոս)», որոնցից առաջինը Եշանակում է «միասին», իսկ երկրորդը ծագել է «հարմարեցնել» բառի արմատից: Այնպես պատկերացում է ստեղծվել մի մարդու մասին, որը ինչ-որ բան է հարմարեցրել կամ մի ամբողջության մեջ է միավորել առանձին երգերը: Մակայն հունական բոլոր անուններն էլ, որ տրվում էին ծնվելիս, ինչ-որ Եշանակություն ունեին: Ամեն դեպքում «Հոմերոս» անվան հետ մենք կապում ենք «Դիականի» և «Ոդիսականի» ստեղծողին, որը կարողացել է խորապես հասկանալ և արտահայտել իր ժողովրդի ազգային զգացումները:

Մեր ժամանակներում Հոմերոսի պոեմների նկատմամբ հետաքրքրությունն ամենուրեք անում է. դրանք թարգմանվում են աշխարհի ժողովուրդների լեզուներով: Հունական էպոսը մեզ համար գեղարվեստական ստեղծագործության հրաշալի մի նմուշ է, որն ավելի արժեքավոր է նրանով, որ այնտեղ «բարբախտ է մարդկային հասարակության մանկության ստեղծագործական ուժը, որտեղ այն զարգացավ ամենագեղեցիկ կերպով» (Կ. Մարքս):

Ե Ր Գ Ա Ն Ա Ջ Ի Ն

ՍՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ. ՔԵՆ

Երգի՛ր, Մուսա, քենը երգի՛ր Պելիսաճին Աքիլեսի,
Քենը դրժնյա, որ անհամար ցավեր բերեց աքայեցոց,
Որ բազմաթիվ դյուցազների գահալիժեց դըժոխքն ի վար
Եվ դին նըրանց դարձրեց կեր թըռչունների և շըների:
Կատարվում էր Արամազդի կամքը այսպես, երբ մի անգամ
Վեճի մըտան իրարու հետ ու մեկ-մյուսից գըժտըվեցին
Ատրիդեսը՝ արանց արքան և Աքիլեսն աստվածագարս:

- Իսկ ո՞վ անմահ աստվածներից այդ երկուսին գըցեց իրար,—
Ապոլլոնը՝ Լատոնի և մեծագոր Ջևսի որդին,
10 Որ արքայի դեմ զայրացած՝ բանակի մեջ վառեց ժանտախտ,
Ու տանջամահ մեռնում էին բազում զինվոր և զորական:
Ազամեմնոնն անարգելով արհամարհեց Քրիսես քուրմին,
Որ եկել էր հասել նավերն աքայեցոց արագաթև.
Ե՛թ Ֆիրկանքով ազատելու իր աղջըկան գերոպոյունից:
Ջեռքին ուներ աղեղնավոր Ապոլլոնի ցուպը ոսկյա
Ապարոշի մեջ փաթաթած, խընդրում էր նա աքայեցոց
Եվ մանավանդ՝ գույգ Ատրիդյան ժողովրդի իշխաններին.
«Ո՞վ Ատրիդներ, և համագունդ այլ ամրաբարձ աքայեցիք,
12 Քանդել քաղաքը Պրիամի և բարո՞վ տուն վերադառնաք:
Ընդունեցե՛ք փրկանքը ճոխ և ինձ տըվե՛ք դրատերըս դուք,
Ակնածելով աստվածորդի արծաթաղեղ Ապոլլոնից»:

Հավան կացան նըրա խոսքին այնտեղ բոլոր աքայեցիք,
Պատկատելով Քրիսես քուրմից՝ ընդունելու փրկանքը ճոխ,
Բայց Ատրիդես Ազամեմնոնն անբարեհաճ՝ մերժեց նըրան
Ու չարոքայամբ էտ դարձրեց ըսպատնալից այս խոսքերով.

«Ուրիշ անգամ քեզ չըտեսնեն այս կողմերում դեգերելիս,
Մեր գոգավոր նավերի մոտ դու չերևաս այսուհետև.
Հազիվ թե ցուպն ու վարսակալն աստվածային օգնեն քեզ, ծե՛ր:

30 Ձեմ արձակի դըստերդդ ես, մինչև որ նա չըպատավի
Արգոսի մեջ, մեր պալատում, հետու երկրից իր հայրենի՝
Իր ոստայնը գործելով միշտ և պտակելով ինձ հետ մեկտեղ:
Գընա՛ դու, ծեր, քո փըրկանքով ու գայրույթս մի՛ գըրգըրիր,
Թե ուզում ես գըլուխդ ուսիդ ողջ ու առողջ վերադառնալ»:

Այսպես ասաց, և ծերունին անասց անրան ասրասիահար
Ու լուռ ու մունջ ելավ գընաց մըռընչալից ծովի ափով:
Եվ մեկուսի քաշված ապա թափում էր նա դառն արտասուք,
Աղերսելով երկայնավարս Ապոլլոն մեծ թագավորին.

«Լըսիր դու ինձ, արծաթադե՛ղ, Տենեդոսի հըգոր իշխան,
40 Որ Քրիսեսն ես պահպանում և դիցական Կիլլան բոլոր,
Թե երբևէ կառուցեցի ես քեզ համար տաճար շըքեղ
Կամ ցուլերի և այծերի պարարտ ազդրեր զոհ բերեցի,
Կատարիիր այս խնդրանքըս դու. թո՛ղ ամողոք դանայեցիք
Արցունքներիս համար տուժեն քո ասըրասուր սըլաքներով»:

Այսպես ասաց աղերսագին. Ապոլլոնը լըսեց անրան
Ու գայրացած վար սըլացավ Ոլիմպոսից անմիջապես
Իր լայնալիճն ու ամրասիակ կապարճները ուսը գըցած:
Ծաչում էին անրա ուսին նետերը սուր, անեղասաստ,
Երբ որ մըռայլ գիշերվա պես առաջ էր նա սուրում թափով:
50 Գընաց անրստեց նավերից գատ և արձակեց նետերն անեղ,
Եվ արծաթյա իր աղեղի ճայթյունն հընչեց անագնազայր:
Նախ գարկեց նա ջորիներին և շըներին արագավազ,
Բայց մահաբեր նետը հետո ուղղելով նա մարդկանց վըրրա,
Հարվածում էր՝ ամենուրեք վառ խարույկներ բորբոքելով:

Ինձ օր անվերջ թըռչում էին աստվածային նետերն անեղ:
Եվ տասերորդ օրն Աքիլլես կանչեց ամբոխը ժողովի.
Նըրան միտքը այդ ներշընչեց աստվածուհի աչեղ Հերան,
Որ հուզված էր ի տես հունաց համատարած կոտորածին:
Երբ քաջանք ամեն կողմից հավաքվեցին ակըմբահույլ,
60 Ելավ քաջոտն Աքիլլն այնժամ և մեծաձայն այսպես ասաց.
«Ո՛վ Ատրիդես, այժմը, կարծես, ժամանակն է, որ նավերով
Ետ դառնանք մենք, եթե միայն ճողոպրեհիք անեղ մահից,
Զի ձեռք-ձեռքի տըրված ժանտախտն ու պատերազմն ընկնում են մեզ:
Բայց խորհուրդի կանչեճք իսկույն ըղձապատում մեկին այստեղ,
Կամ մի քուրմի և կամ հըմուտ երագագետ ոմըն մարդու,
(Քանզի երագն էլ գալիս է իմաստնագույն Արամազդից)
Որ բացատրի, թե Ապոլլոնն ինչո՞ւ է մեզ նեղում այսբան,

Թերևս նա մեր մի ուխտից և կամ զոհից դըժգոհ է խիստ,
Եվ կամ գուցե, վայելելով ճանճերն ընտիր ոչխարների
70 Հաճի մեզմից սարսափելի սրբաժողովունն այս հեռացնել»:

Այսպես ասաց նա և նրանեց, և նրանից հետո իսկույն
Ելավ Կալբաս Թեստոբյանը՝ ամենալեւն գուշակ-հըման,
Որ քաջ գիտեր ամենայն ինչ, գիտեր անցյալն ու ապագան:
Գուշակության իր շընորհիվ, որ Ապողոնն էր շընորհել,
Առաջնորդ էր եղել հունաց նավերին նա մինչև Իլիոն:
Արդ, ի խընդիր նրանց բարուն՝ ըսկըսեց նա ճառել այսպես.

«Ռ'վ սիրելիդ Արամազդի, դու Աքիլլե'ս աստվածազարմ,
Ասում ես ինձ, որ ես մեկնեմ սրբամտությունն Ապողոնի:
Կըբացատրեմ բոլորը ես, քաջ դու պիտի ուխտես նրդմամբ,
80 Որ ինձ կօգնես ճըշմարտապես, լինի խոսքով և կամ գործով,
Չի անկասկած քաջ գիտեմ ես, որ ինձ վըրա կըբարկանա
Նա, որ իշխում է մեծագոր՝ արգիսացոց վըրա համայն,
Եվ որին ողջ աքայեցիք հըպատակվում են հընազանդ:
Թագավորը անեղ է, երբ բարկանում է փոքրի վըրա,
Եվ եթե նա զըսպի թեկուզ իր վըրդովմունքն առժամապես,
Սակայն սրբոտմ ոյս կըպահի, մինչև լուծի վըրեծն իր սև:
Ոստի և լա՛վ խորհիր, արդյոք կարո՞ղ ես դու ինձ պաշտպանել»:

Պատասխանեց նրան քաջոտն Աքիլլը և այսպես ասաց.

«Մի՛ վախենար, պատմիր բոլորն ու պատգամիր, ինչ որ գիտես:
90 Երդվում եմ ես Արամազդի սիրելագույն Ապողոնով,
Որից, Կալբա՛ս, դանայեցոց հայտնություններ ես պատգամում,
Քանի ողջ եմ, և աչքերըս տեսնում են լույսն արեգական,
Ոչ ոք պիտի քեզ չըդիպչի, չըբարձրացնի ձեռքը վըրադ
Եվ ոչ մի հույն, մինչև անգամ ինքը Ատրիդ Ագամեմնոնն,
Որի համար ասում ես թե արքան է ողջ աքայեցոց»:

Այն ժամանակ հըման անբիծ սիրտ առնելով այսպես ասաց.

«Ապողոնը չի գանգատվում ո՛չ մեր ուխտից և ո՛չ զոհից.
Այլ Քրիսես ծերունափառ քորմի համար է բարկացած,
Որին այնպես խիստ անգոսնեց Ագամեմնոնն այն ժամանակ,
100 Չարձակելով նրա դըստերն ու փըրկանքը չընդունելով:
Ա՛յս է պատճառն ահավասիկ, որ Ապողոնն աղեղնավոր
Ցավեր տըլեց մեզ անհամար և տակալին պետք է որ տա,
Եվ ժամտախտի օրհասը սև մեզմից պիտի չըհեռացնի,
Մինչև աղջիկն այն գեղաշյա առանց զընման ու փըրկանքի
Չըտրվի հորն ու չըտարվի դեպի Քրիսես զոհ անբասիր:
Միայն այնժամ՝ գուցե նրան ողորքելով մեկը հաշտեցնենք»:

Նրստեց այսպես պատգամելով Կայքսս գուշակը Թեատորյան
Ելավ այնժամ դյուցազն Ատրիդ Ագամեմնոնն իշխանապետ
Լի բարկությունք, տըրտմաթաթավ, սիրտը մրուսլլ ամպով պատած,
110 Եվ աչքերը նըման երկու կայծակնացայտ կրակների,
Եվ Կայքսսին դառնալով նա՛ այսպես խոսեց խոժոռադեմ.

«Զարագուշակ գուծկանըդ դու, ոչ մի լավ բան ինձ չասացիր.
Սիրելի է սըրտին քո միշտ չարիքների լինել գուշակ:
Բարի մի բան չավետեցիր, ոչ էլ գըլուխ հանեցիր դու.
Եվ արդ ելել ճառ ես ասում դանաչեցոց դու մարգարեդ,
Որ իբրև թե Աղեղնավորն ա՛յն պատճառով է մեզ պատժում,
Որ ես ինքըս չեմ ընդունել Քրիստիսի փրկյալքը ճոխ,
Ցանկանալով օրիորդին տանըս պահել, նախընտրելով
Կլիտեմնեստրե իմ կընոջից, որ նըրամից ցած չի մընում
120 Ո՛չ հասակով և ո՛չ մարմնով, ո՛չ էլ խելքով և կամ գործով:
Բայց և այնպես, եթե պետք է, և բարվոք եք համարում դուք,
Պատրաստ եմ ես այժմենեթ ուղարկելու ճորը նըրան,
Քանզի ազգիս փրկությունն եմ կամենում ես և ո՛չ կորուստ:
Բայց անհապաղ պատրաստեցեք դուք ինձ համար մի ա՛յլ սյարգև,
Որ չըմնամ արգիացոց մեջ միայն ե՛ս անմըրցանակ,
Ինչ որ վաչել չէ ինձ բընավ, չէ՞ որ ահա տեսնում եք դուք,
Որ մըրցանակն իմ թանկագին՝ ձեռքիցս արդեն դուրս է գալիս»:

Նըրան այսպես պատասխանեց Աքիլլեսը աստվածազարմ.
«Ո՛վ մեծափառ Ագամեմնոն, ժըլատ սաստիկ և բնչաքաղց,
130 Մեծահոգի հույները քեզ ինչպե՛ս պիտի տան մըրցանակ:
Մենք չըգիտենք այնպիսի տեղ, ուր ավարներ լինեն դիզված,
Իսկ ինչ որ մենք ավարեցինք, բաժանված է վաղուց արդեն,
Եվ արդար չէ, որ վերըստին գորքն այն բերի, թափի այստեղ:
Առայժմը դու ետ ուղարկիր օրիորդին, իսկ մենք, հետո,
Աքայանքըս եռապատիկ, քառապատիկ և ավելին
Կըհատուցենք քեզ փոխարենն, եթե Ջևար մեզ շնորհի
Հիմնահատակ քանդել մի օր Տրոյա քաղաքն ամրապարիսպ»:

Նըրան այսպես պատասխանեց Ագամեմնոն արանց արքան.
«Աստվածատիպ դու Աքիլլես, ինձ մի՛ փորձիր խաբել իզուր,
140 Քաշ ես թեպետ և խելացի, քայց ինձ ծուղակ չես գըցի դու:
Մըրցանակըդ պահես դու պիճդ, և զըրկվե՛մ ես իմինից.
Եվ ինձ պատվեր ես տալիս դեռ, որ ես նըրան ետ ուղարկեմ...
Լինի՛, միայն մի՛ պայմանով, որ ինձ մեծանձն աքաչեցիք,
Ծանկելով սիրան իմ՝ փոխարեն տան մըրցանակ մի համարժեք.
Իսկ եթե ոչ, ինքըս անձամբ գալով պիտի սեփականեմ

Պարզեր քո կամ Այաքսի, Ռդիսեսի, սակայն, գիտեմ,
 Ում էլ որ ես ձեռք դիպցնեմ՝ պիտի մորճնա դառնահասաչ:
 Սակայն թողնենք մենք այս մասին ուրիշ անգամ մըտածելու,
 Իսկ այժմը շուտ մակույլ գըցենք աստվածային ծովի վըրս,
 150 Նըշանակենք նավաստիներ քաջաբազուկ և աշողակ,
 Դրնենք մեջը մեր զոհը սուրբ և գեղեցկայտ Քրիստիսին:
 Իշխաններից մեկը թող որ առաջնորդի մակույկը սև.
 Այաքսը կամ Իդոմենեսն, կամ Ռդիսեսը դյուցազարմ,
 Եվ կամ ինքըդ, Պելիասծին, ահեղագո՛ւյնդ ամենքի մեջ,
 Որպեսզի դու մատուցելով զոհը՝ շարժես սիրտը նըրա,
 Ու հաշտեցնես խըրովահույզ հաստաղեղին աքայանց հետ»:

Աքիլլն այնժամ ծուռ նայելով՝ նըրան այսպես պատասխանեց.
 «Ո՛վ լըրբությանբ լըցված հոգի, դու ընչաբաղց ու նեճամիտ.
 Այսուհետև ո՛վ հույներից պիտի խոսքիդ անաս սիրով,
 160 Ծամփա զընա հոժարական և կամ կըրվի քաջակորով:
 Վրեժխնդիր ոգով վառված՝ չեկա այստեղ մարտընչելու
 Տըրոյացոց դեմ տիգազեն, որոնք վընաս չեն տըվել ինձ,
 Չեն ավարել նըրանք երբեք ոչ եզներըս և ոչ էլ ձիս,
 Ոչ էլ Փթիո մեջ արգավանդ՝ քերրի հունձքերս են աղարտել,
 Չի մեր միջև կան բազմաթիվ լեռներ պաշտպան ու գոռ ծովեր,—
 Այլ, ո՛վ լըպիրշ, եկանք այստեղ, քո ետևից, որ դու հըրճվես՝
 Մենեկավի և քո վըրեժն առնելով քաջ տրովցիներից:
 Սըրանց մասին, ա՛յ շաներես, չես մըտածում ամենևին
 Եվ ըսպառնում ես լըրբաբար մըրցանակն իմ խըլել ինձնից,
 170 Որի համար ես այնքան շատ աշխատեցի քըրտիք մըտած,
 Եվ որը ինձ պարզև տըվին պարմանիներն աքայեցի:
 Չի եղել դեռ, որ մըրցանակն իմ հավասար լինի ջոնին,
 Ամեն անգամ, երբ մի քաղաք են ավերել աքայեցիք.
 Մինչդեռ կըրվի ողջ ծանրությունն այս իմ ուներն են վերցընում,
 Իսկ բաշխումի ժամը երբ գա՝ պարզևների մեժը քոնն է,
 Մինչ ես փոքրիկ, սըրտահաճո մի բան առած իբրև բաժին՝
 Նավատորմն եմ վերադառնում՝ հոգնած մարտի տաժանքներից:
 Ես ինքս հիմա անմիջապես կըհեռանամ դեպի Փթիա,
 Քանզի հազար անգամ լավ է նավել դեպի հաչքեմի տուն,
 180 Քան թե մընալ և քեզ համար հարստություն դիզել այստեղ»:

Նըրան այսպես պատասխանեց Ագամեմոնն արանց արքան.
 «Վերադարձի՛ր իսկույն նեթ, եթե քո սիրտն այդ է ուզում.
 Ես քեզ երբեք չեմ աղաչի, որ ինձ համար մընաս այստեղ.
 Իմ շուրջը դեռ շատերը կան, որոնք հարգում պատվում են ինձ,

Առավել ևս Դիոսն ըզգոն՝ Արամազդը ամպրոպադեգ:
Դյուցաաընունդ արքաներից ամենեն շատ քեզ եմ ատում,
Քանզի սըրտիդ սիրելի եմ ամեն անգամ կըռոյվ ու վեճ,
Եվ եթե ուժ ունես՝ այդ էլ աստվածներն եմ պարզել քեզ:
Տո՛ն դարձիր շուտ քո նավերով, ընկերներով քո համայտնի,

- 190 Իշխիր այնտեղ միրմիդոնաց. հոգ չես անում ես քեզ համար,
Ոչ էլ երկյուղ՝ քո վըրեժից, այլ ըսպառնում եմ ես անա,
Զի Ապոլլոն Գուշակն արդեն առավ ինձնից Քրիսեիսին,
Ուղարկում եմ ինքքս նըրան իմ մակույկով ու մարդկանցով
Եվ վըրանդ գալով անձամբ՝ քո մըրցանակն առնեմ պիտի,
Գեղատեսիլ Բրիսեիսին, որպեսզի դու լավ հասկանաս,
Թե քեզանից հըզոր եմ ես, և ուրիշներն առհասարակ
Չըհանդըզանեն անձը իրենց դընել անձիս զուգալըժիտ»:

Այսպես ասաց, ցատումն առավ Պելիսածին Աքիլլեսին,
Եվ թավամագ կըրծքի ներքո երկմըտում էր սիրտը նըրա՝

- 200 Հեռու վաներ բոլորին էլ և ըսպանե՛ր Ատրիդեւսին,
Թե՞ զըսպեր իր զայրույթը բարկ ու ցատումը սանձահարեք:
Եվ մինչդեռ նա խըռովահույզ ու դառնապես վիրավորված
Պատրաստվում էր դուրս քաշելու վիթխարի սուրն իր պատշանից՝
Ինքն Աթենասն իջավ այնտեղ՝ եկած Հերա աստվածուհուց,
Որ սիրում էր երկուսին էլ և հոգ տանում առհավասար:
Կանգնեց ետև Պելիսյանի, բըռնեց խարտյաշ զանգուրներից.
(Միայն նըրան էր երևում, նըրանից զատ ո՛չ այլ ոքի):
Սոսկյաց Աքիլլն ու շուտ գալով՝ տեսավ Պալլաս Աթենասին,
Որին իսկույն նա նանաչեց կայծակնացայտ հուր աչքերից,

- 210 Ու տեղնուտեղ արագաթև այս խոսքերը ուղղեց նըրան.

«Ինչո՞ւ եկար, դո՛ւստրըդ անեղ ասպարակիր Արամազդի,
Ագամեմնոն Ատրիդեսի թըշնամանքնե՛րը տեսնելու:
Բայց ատում եմ անավասիկ, և ասածըս կկատարվի,
Գոռոզությունն ամբարտալվան դըրա գըլուխն ուտե՛ պիտի»:

Եվ Ասթենաս աստվածուհին նըրան այսպես պատառխանեց,

«Եկա, որ քո սըրտմըտությունն ես ամոքեմ, եթե անաս:
Ինձ ուղարկեց լուսածըղի աստվածուհի Հերան այտտեղ,
Որ սիրում է երկուսիդ էլ ու հոգ տանում առհավասար:
Դադարեցրո՛ւ կըռիվըդ դու և մի՛ քաշիր սուրըդ սուրսալը,

- 220 Այլ նախատիր խոսքով նըրան, ինչքան որ քո սիրուն է ուզում,
Ասում եմ քեզ անավասիկ, և կատարվի խոսքըս պիտի,
Օր պիտի գա, որ փոխարենն այս անիրավ թըշնամանքի,

Եռասպտիկ ճոխ պարզևներ տիպի տրոյվեն քեզ, Աքիլլես,
Բայց առայժմ գըսպիր դու քեզ և մեզ անաս խոհեմաբար»:

Եվ պատասխան տալով նրան՝ այսպես ասաց Աքիլլը քաջ.
«Պետք է պահել, աստվածուհի, պատվերը ձեր և ձեզ անաս,
Թեև սաստիկ եմ գայրացած, բայց լավ է ձեզ հրճագանդել.
Աստվածներին լըսողն երբեք չի մոռացվում աստվածներից»:

Ասաց և իր ծանրը ձեռքով խըթեց արծաթ երախակալն
230 Ու վիթխարի սուրն իր անեղ՝ պատյանի մեջ խըրեց կըրկին,
Հնագանդելով Աթենասին, որը դարձավ դեպ Ուլիմպոս՝
Բընակավայրն անմահների, ասպարակիր Դիոսի մոտ:
Իսկ Աքիլլը, որը ցասման ամպրոպը դեռ չէր դադարել,
Վերըսկըսեց նորից աստիկ հանդիմանել Ատրիդեսին.

«Ո՛վ դու գինուց ծանրացած մարդ, եղջերվասիրտ և շրնաչաւ,
Գուպարի մեջ արիաբար դու չըմրտար ոչ մի անգամ,
Ոչ էլ հունաց քաջերի հետ դարան մըտար երբևիցե,
Քանզի քեզ այդ մահ է թըվում. շա՛տ ավելի լավ է անշուշտ
Աքայեցոց մեծ բանակում նըստել հանգիստ և ապահով,

240 Նըստել և քեզ դեմ խոտղի մըրցանակներն հափըշտակել:
Ազգակործա՛ն դու թագավոր, վատերի ես հըրամաչում,
Թե չէ, Ատրիդ, այս լըրբությունը այսօր վերջինն էր լինելու:
Բայց ես անա՛ստում եմ քեզ ու երդվում եմ նըմանապես
Այս մականի վըրա, որ էլ չի արձակի տերև ու ուտ,
Քանի որ նա՛ անդառնալի՛ բունն իր թողեց լեռան վըրա
Եվ այլընս այսուհետև նա չի նորից բողբոջելու,
Զի պըղիճը քերեց նըրա տերևներն ու կեղևն ամուր,
Եվ որ իրենց ձեռքում անա կըրում եմ արդ իրավարար
Աքայեցիք՝ Արամազդի օրենքներին ավանդապահ:

250 Արդ, այս երդումն անավասիկ աղետաբեր կըլինի քեզ.
Օր կըգա, երբ աքայեցիք Աքիլլեսին փընտրեն պիտի,
Եվ դու, թեպետև սըրտացավ՝ չըկարենաս օգնել նըրանց,
Երբ որ Հեկտորն արյունոտ զետին փըղի շատ շատերին:
Ինքըդ այնժամ տագնապահար սիրտըդ պիտի պատսոռտես,
Թե դու ինչո՛ւ չըպատվեցիր աքայացոց քաջագույնին»:

Այսպես ասաց Պելիասծինն ու ոսկեգամ, քնեռապինդ
Գավազանը գըցեց գետին և ինքն այնտեղ նըստեց նորից:
Իսկ Ատրիդեսն անագնազայր մըռմըրում էր քինախընդիր:
Ելավ այնժամ Պելլանց խոհակ քաղցրաբարբառ Նեստորը ձեր,
260 Որի լեզվից մեղրից անուշ՝ խելոք խոսքեր էին ծորում:

Ապրել էր նա պարզաբարբառ մարդկանց երկու սերընդի հետ.
Որ դիցացին Պիլոսի մեջ ապրել-սընվել էին առաջ,
Որո՞նք բոլորն էլ վաղուց ի վեր անհետացել էին արդեն
Եվ երրորդի վըրա էր նա թագավորում այդ ժամանակ:
Որպէս բարի խորհրդաստու՝ Նեատորն այսպէս ասաց ճըրանց.

«Վա՛յ մեզ, իրոք աքայեցոց երկրին մեծ սուգ է ըսպասում.

Ուրախանա՛ն պիտի Պրիամն ու որդիները Պրիամի.

Ցնծան պիտի ամբողջ հոգով և մշուս բոլոր տըրոյացիք,

Երբ որ լըսեն ձեր մեջ ծագած այս երկպառակ վեճի մասին,

270 Ձեր, որ վեր եք ողջ հույներից թե՛ խորհրդոյում, թե՛ մարտի մեջ:
Ականջ կախեք դուք իմ խոսքին, զի երկուսդ էլ փոքր եք ինձնից.

Մի ժամանակ ձեզանի՛ց էլ քաջ մարդկանց հետ ես ապրեցի,

Եվ այդ մարդիկ բոլորովին չանգոսնեցին ինձ երբևէ:

Ես ոչ մի տեղ դեռ չեմ տեսել, չեմ էլ տեսնի ես այնպիսիք,

Ինչպէս Դրիաս ու Պիրիթոս ազգապետներն էին խոհեմ,

Եվ Կենեսը, Եկասդիոսն ու Պոլիփեմն աստվածատիպ,

Ինչպէս Թեսեսը Էգէչան՝ հար և ճըման աստվածների:

Նըրանց ճըման քաջակորով մարդ չըսընեց երկիրն երբեք,

Ամենաքաջն էին ճըրանք, կըովում էին իրենց ճըման

280 Բաջերի դեմ լեռնաքընակ, և շարդեցին ճըրանց բոլոր:

Եվ ապրեցի ես ճըրանց հետ, գալով երկրից մի հեռավոր—

Պիլոսից և ճըրանց հետ խառն կըովում էի ուժիս չափով,

Որոնց հետ աժմ ապրողներից ոչ ոք կըովէլ սիրտ չի անի.

Սակայն դարձչալ լըսում էին խորհուրդներըս ճըրանք սիրով:

Լըսեք և դուք, զի լավ բան է լըսել խելոք խոսք ու խըրատ:

Ազամեմնո՛ն, Աքիլլեսից մի՛ խըլիիր դու այդ աղջըկան,

Աքայեցի որդոց տըված պարգևը թող մընա ճըրան:

Եվ դու էլ մի՛, Պելիասծին, կըովի հըզոր արքայի հետ,

Բանզի քեզ հետ և նույն պատվին չէ հավասար վիճակակից

290 Թագավորը մակնակիր, որին Չեսը շնորհեց փառք:

Թեպետև դու քաջ ես իրոք, աստվածուհի մորից ծընված,

Բայց ավելի՛ հըզոր է նա, բանզի իշխում է շատերին:

Դու, Ատրիդես, խընդրում եմ քեզ, սրբունչներըդ դադարեցրու,

Մարիր հուրը քո բարկութչան Պելիասծին Աքիլլի դեմ,

Որ պատվարն է ողջ աքայանց համար այս մեծ պատերազմում»:

Ազամեմնոն արանց արքան ճըրան այսպէս պատասխանեց.

«Այդ ամենը, ո՛վ ծերունի, շատ ճըջմարիտ խոսեցիր դու,

Բայց հավակնում է բոլորից բարձըր կանգնել Աքիլլը գող

Եվ ամենքի վըրա իշխել, հըրամաններ արձակելով:

300 Բայց և այնպէս չեմ հավատում, որ համոզվի դըրան ոչ ոք:

Եթէ նըրան քաջ օժտեցին աստվածները, սակայն մի՛թև
Թույլ տըվի՛ն, որ թափե բերնից հազար լուտանք ու նախատինք»:

Իսկ Աքիլլեսն աստվածազարմ կըտրեց նըրա խոսքն ու ասաց.
«Վատ, արդարև, և անպիտան մարդ կոչվեա՛ն էս, եթէ երբեք
Հրամաններիդ այսուհետև հընազանդեմ և քեզ անասմ:
Ուրիշներին հըրամայիր և ինձ վըրա մի՛ հոխորտա,
Ձեմ ուզում քեզ այսուհետև հըպատակվել ասե՛նկին:
Սաում եմ քեզ նըմանապես, և դու այն լավ միտքըդ պահիր,
Ես աղջըկա համար երբեք ձեռքով պիտի չըմարտընչեմ
310 Ոչ քեզ, ոչ էլ ուրիշի հետ, զի ձեր տըրվածն էք առնում դուք,
Սակայն ուրիշ ինչ բան որ կա սըրաթըրոչի իմ սև նավում
Դու նըրանցից ոչինչ պիտի բըռնի սո՛նել չըհանդըզգես,
Ապա թե ոչ, լավ իմացիր, թող իմանան նաև սըրանք,
Որ նույն ժամին տեգիս չորս դին ցայտե պիտի արյունըդ թուխ»:

Աղեղնաբան այս խոսքերի կըուլից հետո էլան նըրանք
Ու ցըրեցին ժողովն իրենց՝ աքաչեցոց նավերի մոտ:
Պեյխասծինը հեռացավ դեպի նավերն հարթասհատակ,
Մենիտյաննին և զինակից ընկերներին հետն սո՛նելով:
Իսկ Ատրիդը ծովը ձըգեց արագընթաց մակույկ մի սև
320 Եվ ընտրելով քըսան նավակ, գետեղեց զոհն աստվածային,
Բերեց այնտեղ նավը դըրեց Քրիսեիսին գեղեցկադեմ,
Եվ Ոդիսևսը հանձարեղ մակույկ էլավ իբր առաջնորդ:
Երբ ճանապարհ ընկան նըրանք, նավեցին թաց ճանապարհով,
Ատրիդետը մաքըրվելու հըրաման տըրվեց ժողովըրդին:
Մաքըրվեցին բոլորն այնժամ ու թափեցին աղսն իրենց ծով,
Ապա հանուն Ապոլլոնի զոհեր բերին ընտիր-ընտիր
Արջառների և այծերի՝ ամուլ-անբեր այն ծովափին,
Մինչև երկինքն էր բարձրանում զոհերի ծուխն ու գոլորշին:

Եվ մինչ ճամբարն ըզբաղված էր այս գործերով, Ատրիդ արքան
330 Չէր դադարում Աքիլլի դեմ ըսպառնանքներ մըմըրուարոց,
Եվ կանչելով իր մոտ երկու հափառարին ծառաներին՝
Տարթիբիոսին և հընազանդ Եվրիբատին, այսպես ասաց.
«Ծո՛ւտ զընացեք Պեյխասծին Աքիլլեսի վըրանը դուք
Եվ իր ձեռքից բըռնած այստեղ բերեք չըբնաղ Բրիսեիսին.
Իսկ թե չըտա, ինքըս անձամբ գալով այնտեղ պիտի խըլեմ
Մեծ գորությամբ իմ բազմամբոխ, որ պիտ նըրան ծանըր նըստի»:

Այս ասելով ճամփեց նըրանց ըսպառնայից հոխորտանըով:
Եվ զընացին նըրանք անբեր ծովի ափով ակամայից
Ու հասնելով միրմիդոնաց վըրաններին ու նավերին,

- 340 Գըտան Աըրան իր սև նալի և վըրանի առջև նըստած:
 Աքիլլեար Աըրանց ի տես՝ ամենևին չորսախացավ:
 Մուճետիկներն արքայի դես, պատկառանքով կանգնած հեռու,
 Ծըպտուն անգամ չըհանեցին իրենց գալու վերաբերյալ,
 Բայց նա իսկույն գըլխի ընկավ ու դառնալով Աըրանց՝ ասաց.
 «Ի՞նչ էք աղպես հեռու կանգնել, սորհանդակներ՝ Արամազդի.
 Առաջ եկեք, դուք իմ հանդեպ հանցավոր չէք բոլորովին,
 Զեզ Ատրիդեսն է ուղարկել Բրիսեիսի համար, գիտեմ:
 Գընա՛ ուստի, քաջ Պատրոկլես, դուրս քեր աղջիկն իրենց ուզած,
 Տուր, որ տանեն, և թող վըկա լինեն երկուսն այս՝ երջանիկ
- 350 Աստվածների առջև անմահ և մարդկանց մոտ մահկանացու,
 Եվ իրենց ժանտ թագավորի, որ չեն կըրվի այսուհետև
 Ու չեմ փըրկի ուրիշներին կորչատարեր պատուհասից,
 Զի նա իրոք մոլեգնում է եղեռնավոր խորհուրդներով
 Ու չի նպում առաջ ու ետ ամենևին, որ կարենա
 Փըրկել հունաց կյանքը, որոնք մարտընչում են Աըրա համար»:

Այսպես ասաց, և Պատրոկլեսն իր ընկերոջ հընազանդեց,
 Եվ վրանից դուրս հանելով գեղեցկատես Բրիսեիսին,
 Հանձնեց Աըրանց, որոնք իսկույն վերադարձան դեպ աքայանք.
 Եվ մանկամարդ կինն ակամա հետևում էր Աըրանց հըլու:

- 360 Իսկ Աքիլլեսն ընկերներից առանձնացած և մեկուսի
 Լաց էր լինում մեն ու մենակ Աըստած ճերմակ ծովի ափին
 Եվ արցունքոտ աչքերն հառած ծովի կապույտ ալիքներին
 Մորն էր կանչում աղաչագին երկու ձեռքերն առաջ պարզած.

«Մայր իմ, քանզի ինձ կարճակյաց ծընեցիր դու այս աշխարհում,
 Պետք էր գոնե, որ ոլիմպյան Արամազդը որոտագոչ
 Պարզներ ինձ փառք ու պատիվ, բայց նա բընավ ինձ չըպատվեց,
 Իշխանապես Ագամեմնոնն ինձ անգոսնեց անարգաբար
 Եվ մըրցանակըն իմ խըլելով, սեփականեց հանիրավի»:

- Այսպես ասաց արտասավալից, և նագելի մայրը լսեց,
 370 Որ Աըստել էր խորքը ծովի, ծերունագարդ Աըրա հոր մոտ:
 Զերդ շամանդաղ ելավ ճերմակ ալիքներից անմիջապես,
 Եկավ Աըստեց իր որդու մոտ, որ լալիս էր Աըրտակըրտուր,
 Ու գըզվելով Աըրան ձեռքով, այսպես ասաց գորովագին.
 «Ի՞նչո՞ւ ես դու լալիս, որդյա՛կ, ի՞նչ ցավ հոգին քո պաշարեց,
 Ասա, խոսիր, որ իմանամ, տեղյակ լինեմ պատահածին»:

Եվ դառնապես հառաչելով ասաց իր մորն Աքիլլը ժիր.
 «Գիտես արդեն, ի՞նչ կարիք կա պատմել բոլորն իմացողիդ:

- Մըտանք Թեքե՝ նըվիրական քաղաքը սուրբ Էտիոնի,
 Եվ քանդելով, կողոպտելով՝ ավարն ամբողջ բերինք այստեղ,
- 380** Որոնք իրենք աքայեցիք բաժանելով արդարապես,
 Ատրիդեսին տըվին չըքնաղ ու գեղեցկայտ Քրիսեխիսին:
 Սակայն հետո Քրիսեպը ծեր՝ քուրմը գուշակ Ապոլլոնի
 Պըղընձագգեստ աքայեցոց պրոպոքոիչ նավերն եկավ,
 Որ ազատի իր աղջըկան, բերելով հետն անբավ փըրկանք:
 Ջեռքին բըռնած աղեղնավոր Ապոլլոնի ցուպը ոսկյա
 Վարսակալի մեջ փաթաթած՝ խընդիրք արավ աքայեցոց
 Եվ մանավանդ գույգ Ատրիդեսն ժողովըրոց իշխաններին:
 Հավան կացան նըրա խոսքին այնտեղ բոլոր աքայեցիք
 Պատկանելով քուրմից՝ առնել նըրա բերած փըրկանքը նոխ,
- 390** Իսկ Ատրիդես Ագամեմնոնն անբարեհաս՝ մերծեց նըրան
 Եվ չարությանք ետ ուղարկեց նըրան աստիկ ըսպտոնալով:
 Հեգ ծերունին հույծ բարկացած վերադարձավ եկած նամփով:
 Եվ Ապոլլոնն իր սիրելու լըսելով լացն աղիողորմ
 Ուղղեց սըլաքն իր մահաբեր արգիացոց վըրա համայն:
 Մեռնում էին գորք անհաշիվ. թըռչում էին աստվածային
 Նետերն անդով՝ լացնածավալ դեպի բանակն աքայեցոց:
 Մեկնեց հըմուտ գուշակն այնժամ Հաստաղեղի ցասումը մեզ,
 Իսկ ես աստծուն հաշտեցնելու խորհուրդ էի տալիս նըրանց:
 Բայց բարկացավ Ագամեմնոնն ըսպտոնալիչ որոտալով,
- 400** Որ և հոս կատարված է. բանգի խայտակն աքայեցիք
 Արագահաս նավով նըրան ուղարկում են դեպի Քրիսե
 Ու տանում են տիրոջ՝ գոհեր. և արքայի մարդիկ դեռ նո՛ր
 Իմ վըրանից առան տարան չըքնաղագեղ Քրիսեխիսին,
 Որ որդիներն աքայեցոց ինձ տըվեցին որպես պարգև:
 Եվ արդ, եթե կարող ես դու, հասիր որդուն քո օգնության,
 Փուրթս, մայր իմ, դեպի Ոլիմպ և աղաչիր Արամազդին,
 Թե օգնությանք երբևիցե շահել ես դու սիրտը նըրա:
 Հաճախ ես դու պարծեանալով պատմել իմ հոր ապարանքում,
 Թե մի անգամ ինճըդ միայն անհահեռոհ մեջ չուվանդակ
- 410** Մի ժանտ ոճրից ազատեցիր Ջըրվանչանին ամպակուտակ,
 Մինչ մյուսներն ոլիմպիական ջանում էին կապել նըրան՝
 Հերան աչեղ, Պոսեյդոնը և Աթենաս Պալլասն անգամ:
 Եվ գընալով աստվածոհիդ նըրա կապերն արձակեցիր,
 Դեպ Ոլիմպոսը կանչելով հարյուրաձեռն Էտիոնին,
 Որին բոլոր աստվածները Բրիարևս են անվանում,
 Ջի անցնում էր սա իր հորից իր մեծ ուժով և գորությանք:
 Եվ ճա գալով՝ Ջըրվանչանի կողքը բազմեց փառքով իր վեհ,
 Որի ահից աստվածները էլ սիրտ չարին կապել Ջեսին:

Այս բաները հիշեցնելով Արստիք Արստիքի դու առնթեր,
420 Բրոնիք ծընկերն, և թող հաճի լինել տրոյանց նա զորավիզ
Իսկ ծովափին, նավերի մոտ թող ջարդըլեն արալեցիք,
Որ համն առնեն իրենց գոռոզ, ամբարտավան թագավորի,
Եվ հասկանա Աստիք արքան, թե ինչպիսի արխալ գործեց,
Չըպատվելով արժանապես արալեցոց քաջագույնին»:

Եվ պատասխան արվեց որդուն մայրը՝ Թեոսիսն արտավալից.
«Ավա՛ղ, որդյակ, ինչո՞ւ ցավով քեզ ծընեցի, ծընունդ թըշվատ,
Երանի թե դու Արստիքի նավերի մոտ առանց լացի,
Քանզի կարճ են կյանքիդ օրերն և քո օրհասն է մոտալուտ:
Դո՛ւ ոչ միայն սակավակյաց, այլև վըշտոտն ես ամենեն,
430 Չի չարաբախտ ժամի ես քեզ ծընեցի իմ առագաստում:
Բայց քեզ համար ես ինքս անձամբ արդ զընալով դեպ Ոլիմպոս,
Պատմելու եմ փայլակնացայտ Արամազդին, եթե լըսի:
Իսկ դու Արստիք և ըսպասիր քո սըրընթաց նավերի մոտ
Եվ ձեռընթափ եղիր մարտից, աքայանց դեմ քեն պանելով:
Ջուր Օվկիան զընաց երեկ եթովպացոց մոտ խընջուլքի
Իր ետևից տանելով նա հույն երջանիկ աստվածների.
Բայց տասներկու օրից հետո դեպ Ոլիմպոս պիտի դառնա:
Եվ ես կեդրթամ աստվածային ապարանքը պըրընձակերտ
Ու փարվելով Արոս ծընկանն, հուշս ունեն թե կրհամոզեմ»:

440 Այս ասելով՝ զընաց Թեոսիսն Աքիլլեսին թողած այնտեղ.
Սըրտմըտության մեջ զայրագին՝ գեղեցկիրան կընոջ համար,
Որին բըռնի հափափելով առան տարան իր վըրանից:
Իսկ Ոդիսևսը Քրիսե եկալ հասալ իր սուրբ զոհով:
Ու հազիվ թե նավահանգիստ մըտած Արոսնք, հավաքեցին
Առագաստներն ու ծալելով գետնդեցին սև նավի մեջ.
Եվ հաստապինդ պարաններով կայմն իջեցրին կայմընկալին
Ու վարեցին թիակներով նավը դեպի նավակայան,
Որ զըցելով խարիսխ սպա՛ պարաններով կապկապեցին:
Ապա ցամաք էլան բույր պատվիրակներն անմիջապես
450 Եվ հեռաձիգ Ապոլլոնին բերած զոհը դուրս հանեցին
Ելալ նույնպես Քրիսեսիսը լաստափայտից այս ծովաչու,
Որին առած բագին տարալ Ոդիսևսը բազմահանձար,
Եվ աղջըկան իր սիրելի հորն հանձնելով՝ այսպես սասց.
«Ո՛վ Քրիսես, ինձ ուղարկեց Ագամեմոնն արանց արքան,
Որ դըստերդ բերեմ և սուրբ զոհ մատուցեմ Ապոլլոնին
Դանաշեցոց կողմից համայն, որ հաշտըլի արքան մեզ հետ,
Որ պատճառեց բազմահատաչ աղետ ու սուգ արգիացոց»:

Ասաց, հանձնեց օրիորդին, և ընդունեց ուրախությամբ
Իր սիրասուն դասերը հաչոն ու շարեցին նրանք ընդփույթ
480 Ասավածային գոհը շքեղ շուրջը բազմի գեղեցկայկերու:
Եվ ձեռքները լրվանալով՝ առան ցորնի հատիկը սուրբ,
Եվ Քրիստեան այն ժամանակ մեծարարբառ ու ձեռնամարմ՝
Ապոլլոնին աղոթելով այս պրոսագին խոսքերն ասաց.

«Լսիր ինձ, ո՛վ աղեղնավոր, Տենեդոսի հրգոր դու տեր,
Որ Քրիստեան ես պահպանում և դիցալկան Կիլլան բոլոր.
Դեռևս նո՛ր լրեսցիր ինձ, և պատվելով բո ծառային,
Հարվածեցիր ուժգընապես աքայական ժողովրդդին:
Լքսիր և արդ՝ ու կատարիր նաև այս իմ խընդիրը դու
Եվ ազատիր դանաչեցոց այս ժանտախտից աղետավոր»:

470 Այսպես ասաց, և Ապոլլոնն արծաթաղեղ լրեսց նրան:
Քրիստեսի այդ աղոթքից ու սուրբ հատիկն ցանելուց ետ
Ջոհերի վիզը ծըռելով փողոտեցին ու բերթեցին
Եվ ազդրերը կըտրատելով շուրջպատեցին ճարպով համակ
Ու շուրջ-բոլորը շարեցին հում կըտորներ պատառ-պատառ,
Որոնք փայտի վըրա շարած այրում էր ծերն ու սև գիճին
Հեղում շիթ-շիթ նրբանց վըրա, իսկ պատանիք իրենց ձեռքին
Մեկ-մեկ շամփուր հընգամատոնյա՝ կանգնած էին կրոսկի մոտ:
Երբ այրվեցին ազդրերն արդեն, ու փորոտին ճաշակեցին,
Ինչ որ մընաց՝ կըտոր-կըտոր մանըր շարդած գարկին շամփուր:

480 Ու խընամքով խորովելով առան, ապա հանգըրտացած՝
Հորինեցին անմիջապես կերուխումի մի ճոխ խընջույք
Եվ կուշտ ու կուռ ճաշակելով վայելեցին խորտիկն համեղ:
Ապա երբ որ լիսցըրին կերուխումի փափագն իրենց,
Պատանիներն անոթներում լըցրած գիճին բերնե-բերան՝
Բաժակներով բաժանեցին սեղանակից անդամներին:
Եվ ամբողջ օրն աքայեցի մանուկները օրհներգությամբ
Առնում էին սիրտն աստղծու նըվազներով գեղեցկաձայն,
Գովերգելով Ապոլլոնին, որ հրբնվում էր հոգու խորքից:

Իսկ երբ արևը մայր մըտավ, ու մութն առավ երկինք-գետին,
490 Ընկողմանած իրենց նավի պարանների մոտ քընեցին,
Եվ փարդամատն Առավոտը ծագելու հետ քընիցն էլան,
Պատրաստվեցին ճամփա ընկնել դեպի բանակն աքայեցոց:
Ապոլլոնը կորովաձիգ հըղեց նրբանց հով հասցողակ,
Եվ տընկելով կայմը՝ բացին առագաստները ըսպիտակ:
Քամին լըցրեց առագաստի ծոցն, ու ծըփանըք ծիրանի
Ծառայում էր աշավասույր նավի երկու կողմից ուժգին,

- Երբ ալիքները ճեղքելով կըտրում էր սև նավն իր ճամփան:
 Եվ երբ արդեն ժամանեցին արալեցոց բանակը մեծ,
 Մակուկը սև դուրս քաշելով դեպի ցամաք, ավազն ի վեր,
 500 Տակը դրրին երկար մուշթեր իբրև նեցուկ և հեճարան.
 Եվ հրրանցից ամեն մեկը դեպ իր վըրսանն ուղևորվեց:
 Այնինչ այնտեղ մեն ու մեճակ, իր սըրրեթօաց նավերի մոտ
 Նըստած մըխում էր մեկուսի Աքիլեաը Պելիսածին.
 Չէր երևում ո՛չ քաջերի փառապարզն ժողովներում
 Ո՛չ էլ մարտում բոլորովին, այլ վըշտահար նըստած այնտեղ՝
 Հեծում էր նա հառաչագին՝ կարոտ կրովի և գուպարի:
 Բայց վերջապես, երբ տասներկուերորդ ծիրանածին այգը ծագեց,
 Եվ դիք անմահ Գիոսի հետ վերադարձան դեպ Ոլիմպոս,
 Թեոխը, որ չէր մոռացել որդու պատվերն, ստավոտ վաղ
 510 Ծովից ելած՝ դեպի Ոլիմպ, Արամազդի մոտ ըշտապեց.
 Եվ նա գըտավ որոտագոչ Արամազդին նըստած այնտեղ,
 Աստվածներից առանձնացած, Ոլիմպոսի վեհ կատարին:
 Գընաց նըստեց մոտը և ձախ ձեռքով հրրա ծունկը բըռնած,
 Աջով՝ կըզակն, աղերս արավ մեծ թագավոր Արամազդին.
 «Հա՛յր Արամազդ, թե երբևէ օգնել եմ քեզ խոսք ու գործով
 Անմահների մեջ երջանիկ՝ կատարիր այս խընդիրըս դու:
 Պատվիր որդուս սակավակչաց, որին այսօր Ատրիդ արքան
 Արհամարհեց ու պարզը հափըշտակեց բըռնի կերպով:
 Իմաստնագո՛չն դու Արամազդ, վըրեժխընդիր եղիր նըրան,
 520 Տուր հաղթություն տըրոյացոց այնքան, մինչև արալեցիք
 Խելքի գալով պատվեն որդուս և մեծարեն արժանապես»:

Ասաց, սակայն ամպակուտակ Արամազդը բան չըխոսեց.
 Նըստել էր նա լուռ, անմըռունչ. Թեոխն ամուր փարած ծընկան
 Արամազդին դիմեց դարձյալ երկրորդ անգամ աղերսագին.

«Որեմըն տուր ինձ մի խոստում և հավաստիք հավանության
 Եվ կամ մերժիր մի անգամից, գի ոչ ոքից դու վախ չունես,
 Ասա, որ դու մերժում ես ինձ, որպեսզի ես լավ հասկանամ,
 Թե, ո՛հ, որքա՛ն անարգագույն մեկն եմ եղել դիցուհյանց մեջ»:

- Եվ Արամազդն ամպրոպային հառաչելով ասաց նըրան.
 530 «Վատ է, եթե դու Հերաչի ատելությունն իմ դեմ դըրդես,
 Եվ գայրացնի իմ սիրտը նա իր խոսքերով վայրիվերո,
 Առանց այդ էլ հաճախակի ցավեցնում է զըլովարս նա,
 Փընթփընթայով, թե տըրոյանց օգնում եմ ես պատերազմում:
 Բայց հեռացիր առայժմըս դու՝ Հերան այստեղ քեզ չըտեսնի,
 Եվ խընդրանքիդ հոգաը թող ինձ, որ ես մինչև վերջը տանեմ:

Եվ որպէսզի վըստան լինես, երդվում եմ քեզ զըլխովս անա՛,
Որ իմ կողմից ամենամեծ գըրսովականն է անխափան,
Ինչ որ զըլխովս եմ երդվում ես, էլ չի փոխվում այնուհետև,
Կամ չի մընա բոլորովին անհետևանք և անկատար:

540 Ասաց, կապույտ իր հոնքերով ճըշան արա՛վ Ջըրվանյանը,
Ու շարժվեցին ճըրս անմահ զըլխի մագերն աստվածային,
Եվ դըղըրդեց տատանելով մեծ Ոլիմպոսն իրեն հիմքից:

Այս որոշումն ընդունելուց հետո ճըրսնք բաժանվեցին:
Արփիաճեմ Ոլիմպոսից Թետիսը դէպ ծովը ցատկեց,
Իսկ Ջևաը իր պալատ գընաց. վեր կենալով աթոռներից
Աստվածները ըշտապեցին գընալ իրենց հորն ընդառաջ,
Եվ ոչ մեկը չըհանդըգնեց ճըրս գալուն ըսպատելու:
Գընաց բազմեց Ջևան իր գահին, քայց Հերային ամեն մի բան
Հայտնի էր քաջ. տեսել էր նա, որ ծովական ծերի չըքնալ
550 Դուստրը՝ Թետիսն արծաթթաթիկ. խորհուրդի էր եկել ճըրսն:
Եվ Ջըրվանյան Ջևսին Հերան այս սիրտ ծակող խոսքերն ասաց.
«Ա՛յ նեկզամիտ, աստվածներից ո՛վ խորհուրդի եկա՛վ քեզ մոտ,
Հանձն է քեզ ինձնից ծածուկ և առանձին գործեր բըռնել,
Եվ դու երբեք, ոչ մի անգամ հոճարաբար ու կամովին
Հանձըն չտար ինձ հայտնելու մըտածումների գաղտնախորհուրդ»:

Եվ պատասխան տըվեց ճըրսն հայրը բոլոր աստվածների.
«Հերա՛, դու հույս մի՛ ունենա և մի՛ փորձիր իմանալու
Մըտածումներն իմ ամենայն, որքան էլ որ իմ կինն ես դու.
Իսկ այն, ինչ որ պետք է յըսել և իմանալ, վըստան եղիր,
560 Լինի նա մարդ և կամ աստված՝ քեզնից առաջ պիտ չիմանա:
Բայց ինչ որ ես աստվածներից առանձին եմ ուզում անել,
Լա՛վ կանես որ դու այդ մասին ո՛չ հարցընես, ո՛չ էլ քընճես»:

Այն ժամանակ աչեղ Հերան Ջևսին այսպես պատասխանեց.
«Անագորույն դու Ջըրվանյան, այդ ի՞նչ խոսք է ասում ես դու.
Ե՛րբ եմ մի բան ես հարցըրել և կամ քըննել քո գործերից:
Վըճում ես դու՝ ինչ կամենաս ու կատարում ազատական,
Բայց դողում է սիրտըս աստիկ, թե մի գուցե քեզ ծովական
Ծերի դուստրը՝ արծաթթաթիկ Թետիսն հանկարծ յաբբած լինի,
Որ մութ-լուսին ճըստեց քեզ մոտ ու փաթաթվեց քո ծընկերին,
570 Որին, կարծեմ, խոսք տըվեցիր պատվել քաջտուն Աքիլլեսին
Եվ կոտորել աքայեցոց բազմությունը նավերի մոտ»:

Եվ Արամազդն ամպրոպային նըրան աչապես պատասխանեց.
«Կասկածամիտ դու անպիտան, լըրտեսում ես ինձ շարունակ,
Բայց չես կարող ոչինչ անել, այլ պիտ ընկնես աչքիցըս դու,
Որ քեզ համար հույժ դըժվարին և դառնագույն պետք է լինի:
Նույնիսկ եթե ասածիդ պես լինի՝ դարձյալ հաճո է ինձ:
Զայնըդ կըտրիր, նըստիր տեղդ և անսա՝ իմ հըրամանին,
Քանզի գուցե չօգնեն քեզ ողջ աստվածները Ոլիմպոսի,
Երբ որ վըրադ հարձակվեն ես և քեզ վըրա ձեռք բարձրացնեն»:

580 Այսպես ասաց, և մեծարգո աչեղ Հեքան սարսուխահար
Քաշվեց հեռու, նըստեց մեկդի սըրտակոտոր և անմըռունջ:
Հասաչեցին դիք երկնային Արամազդի ապարանքում,
Իսկ Հեփեստոսը բազմարվեստ ի հաճույս մորն իր սիրելի,
Հաշտեցնելու համար նըրանց՝ խոսք առնելով՝ այսպես ասաց.

«Արդարև ի՞նչ աղետավոր և դըժընդակ բան կըլինի,
Թե երկուսովդ մահկանացոց համար կըռվեք ու գըժովեք,
Իրար խառնեք աստվածներին, համեղ խընջույքն անգամ պիտի
Անհամանա, զի հաղթողը պիտի լինի վատթարագույնն:

Եվ ես մորս խորհուրդ կըտամ, իմաստուն է թեպետև նա,
590 Որ քաղցրությամբ սիրտը առնի մեր սիրելի Արամազդ հոր,
Որպեսզի նա մի Շոր կըռվով խընջույքը մեր չըխըռովի:
Քանզի եթե ուզի հանկարծ Ոլիմպյանը շանթախաղաց՝
Աթոռներից մեզ տապալել... զի անսահման հըզող է նա:
Բայց դու, մայր իմ, քաղցրը լեզվով նըրա մեծ սիրտը ողորջիր,
Եվ Ոլիմպյանն իսկույն մեզ հետ կըհաշտըլի ու կանուշանա»:

Այսպես ասաց, ցատկեց արագ, երկկանթանի բաժակն առավ
Եվ դընելով այն սիրելի մոր ափի մեջ՝ ասաց նըրան.

«Համբերությամբ տար դու, մայր իմ, թեպետ սիրտըդ ցաված է խիստ.
Որ մի գուցե քեզ՝ սիրելուդ հարվածների տակ տեսնեմ ես,
600 Ու որքան էլ սիրտըս ցավի, ես քեզ օգնել չըկարենամ,
Զի դըժվար է և անհընար ընդդիմադրել Ոլիմպյանին:
Չեմ մոռացել, մի այլ անգամ, երբ օգնության դիմեցի ես,
Ոտքիցս բըռնած նետեց հեռու ինձ այս շեմքից աստվածային:
Եվ օրն ի բուն գըլորվելով, մայրամուտին ընկա լեմնու՝
Վըրսա հագիվ կյանքի նըշույլ, կիսակենդան ու կիսաշունչ.
Եվ սինտաքի մարդիկ էկան ընկած տեղից ինձ վերցըրին»:

Հեփեստոսի խոսքի վըրա ծըսյուաց Հեքա աստվածուհին,
Եվ ծըպտալով՝ որդու ձեռքից երկկանթանի բաժակն առավ:
Այդպես աչից ըսկըսելով բոլոր անմահ աստվածներին

610 Մատրովակում էր Հեփեսոսն աստվածեղեն քաղցր ըմպելին:
Ու բարձրացավ երջանկափառ անմահների այդ ժողովում
Ամեն կողմից մի լիաթոք ուրախ քըրքիջ համատարած,
Երբ որ տեսան տաճարի մեջ գործի վրա Հեփեսոսսին:

Այսպես ողջ օր, մինչ մայրամուտ ուրախացան ու խընդացին,
Մինչ հագեցան սրբուներն ամեն ախորժափամ կերովխումից,
Եվ քընարից քաղցրանըվազ Ապոլլոնի ձեռքում քըռնած,
Եվ փոխանիփոխ երգ ու տաղից գեղեցկաձայն Մուսաների:

Իսկ երբ մարեց արեգակի շողը վերջին մայրամուտում,
Ամեն ոք իր հարկը գընաց, ուր գույգ ոտքից կաղ անվանին

620 Ամեն մեկի համար հատուկ կառուցել էր շըքեղ օթյակ:

Իր մահիճը գընաց նաև Արամազդը շանթախաղաց,
Որտեղ առաջ նընջում էր նա, երբ որ անուշ քունը կըզար.
Այնտեղ ելած՝ քուն մըտավ նա, կողքն էլ Հերան իր ոսկեգահ:

Ե ր գ Ե ր կ ր ո ր ղ

ԵՐԱԶ. ԲԻՈՎՏԻԱ ԿԱՄ ՆԱՎԱՀԱԴԵՍ

Նընչում էին գիշերն ի բուն ըսպատագեն մարդիկ ու դիք,
Արամազդի աչքերիցն էր փախել միայն բունը անուշ.
Խըռովանույզ խորհում էր նա՝ ինչպե՛ս պատվեր Աքիլլեսին
Եվ արքայանց նախատորմում սուաջացներ մեծ կոտորած:
Եվ ի վերջո այս որոշումն ընդունեց նա իր սըրտի մեջ,—
Հըդել իսկույն չար Երագին Ագամեմնոն արքայի մոտ:
Եվ կանչելով նա Երագին, այս սըրաթն խոսքերն ասաց.

«Մ'չ չար Երագ, էլ և գընա դեպի նավերն արալեցոց
Եվ մըտնելով վըրանից ներս Ագամեմնոն Ատրիդեսի՝

- 10 Ասա նըրան, ինչ որ ես քեզ պատվիրում եմ ահավասիկ:
Հըրամայիր, որ հերասյանձ արալեցոց գինն շուտով,
Զի նա այսօր գըրավելու է Տըրոյան լայնափողոց,
Քանզի արդեն երկպառակ չեն աստվածները ոլիմպական,
Հաշտեցրել է նըրանց Հերան իր համոզիչ հորդորներով,
Եվ ի մոտո տըրոյացոց մեծ աղետներ են ըսպասում»:

Այսպես ասաց, և պատգամը սուած գընաց Երագն իսկույն
Եվ հասնելով անմիջապես նավատորմիդն արալեցոց՝
Ատրիդեսի մոտ սըրացավ և վըրանում գըրտավ նըրան,
Որտեղ խաբաղ և անխըրով, քաղցըր քընով քընում էր նա:

- 20 Կանգնեց նըրա գըլխավերև ծեր Նեստորի կերպարանքով,
Որին Ատրիդն արաչանց մեջ ամենից շատ էր մեծարում.
Եվ Նեստորին նըմանվելով՝ Երագն այսպես ասաց նըրան.

«Քընո՛ւմ ես դու, ձիահըմոտ Ատրեսոսի որդիդ արի.
Չըպետք է որ խորհըրդական մարդը քընի գիշերն ի բուն,
Որին հանձնել են ժողովուրդ ու հոգս՝ այսքան գըլխի համար:
Լըսիր դու ինձ, Արամազդից բանքեր եմ ես գալիս քեզ մոտ,

Որ քեզ վըրա, բարձրում նըստած, հատուկ խընամք ունի և գոթօ:
Նա պատվիրեց, որ վարսագեղ արքայեցոց զինես շոտով,
Զի դու այսօր առնես պիտի տըրոյացոց ոստանը մեծ,
30 «Քանզի արդեն երկպառակ չեն անմահները ոլիմպական,
Հաշտեցրել է նըրանց Հերան իր համոզիչ հորդորներով,
Եվ ի մոտո տըրոյացոց մեծ աղետներ են ըսպատում:
Սող, այս ամենն, ինչ ասացի, միտքըդ պահիր, չըմոտանաս,
Երբ քունն անուշ, մեղրանըման՝ բաց թողնի քեզ և հեռանա»:

Մեկնեց Երագն այս ասելով, թողած նըրան մըտքերի մեջ,
Մըտքեր, որոնք բոլորովին գըլուխ գալու բաներ չէին:
Հավակնում էր Պրիամոսի քաղաքն այդ օր նա գըրավել.
Տըլխմար, անգետ՝ Արամազդի խորհարհորդ ծըրագրերին,
Որ բոլոր ցավեր պիտի բերեր և աղետներ բազմապիսի
40 Տըրոյացոց և արքայանց՝ դըծոխարարկ կըրիվներով:
Զարթնեց քընից. չորս դին իր դեռ հընչում էր ձայնն աստվածային:
Ելավ նըստեց Ագամեմոնն ու նոր շապիկ հագավ շըբեղ,
Թավիշ թիկնոցն առավ վըրան, կապեց ոտքին մուշկեր մի գույգ.
Ու կախելով իր ուսն ի վար վիթխարի սուրն արծաթազամբ՝
Ձեռքը առավ իր հայրական հավերժ անեղծ մականն անբիծ
Եվ ըշտապեց դեպի նավերը պըղընձազգեստ արքայեցոց:

Լայնածավալ Ոլիմպն ի վեր ելներով Այգն աստվածային,
Գընում էր լույսն ավետելու Ջևսին և մյուս աստվածներին:
Իսկ Ատրիդեսն հորամայեց քարոզներին իր քաջաձայն,
50 Որ ժողովի հըրավիրեն գիտակազեղ արքայեցոց:
Հեղեղվում էր հոծ բազմությամբ հըրապարակն հետըզնետեծ:
Բայց նա ստաց խորհուրդ արավ Պիլոսածին թագավորի
Ծերերի հետ խոհեմազարդ, նեստորական նավերի մոտ:
«Սիրելիներս,— ասաց,— լըսեք, քաղցր քընիս մեջ այս գիշեր»
Եկավ Երագն աստվածային՝ քաջ Նեստորին անչափ նըման—
Կերպարանքով և հասակով, ձայն ու ձևով իսկ և իսկ նա
Եվ, կանգնելով սընարիս մոտ, ինձ դիմելով, այսպես ասաց.
«Քընո՛ւմ ես դու, ձիահըմուտ Ատրենոսի որդիդ արի,
«Խորհըրդական մարդը պետք չէ գիշերն ի բուն տարվի քընով,
60 «Որին հանձնել եմ ժողովուրդ ու բազմաթիվ հոգսեր ու ցավ:
«Լըսիր դու ինձ, Արամազդից սուրհանըրակ եմ գալիս քեզ մոտ,
«Արամազդից, որ քեզ վըրա ունի հատուկ խընամք ու սեր:
«Նա պատվիրեց, որ վարսագեղ արքայեցոց զինես արագ,
«Զի դու այսօր գըրավելու ես Տըրոյան լայնախողոց,
«Քանզի արդեն երկպառակ չեն աստվածները ոլիմպական,

«Հաշտեցրել է Արրանց Հերան իր համոզիչ հորդորներով,
«Եվ ի մտոտ տըրոյացոց մեծ աղետներ են քսպատում:
«Արդ, այս ամենն, ինչ ասացի, միտքդ պահիր, չըմոռանա»:—
Այսպես ասաց, թողեց գընաց, ու հեռացավ քունն աչքերես.

70 Հիմա տեսնենք, պիտ կարենա՞նք զինավառել սքալեցոց:
Բայց ես առաջ խոսքով պիտի փորձեմ Արրանց, ինչպես պետք է,
Տամ հըրաման, որ ճողոպրեն բազմապըտույտ նավայներով,
Իսկ դուք էլ այս ու այն կողմից արգելեցեք հորդորաձայն»:

Այսպես ասաց նա ու Արստեց, ու վեր կացավ Նեստորը ծեր
Ավագաշատ Պիլոսի տեր ու թագավորն արծաթաբաշ,
Եվ ի խընդիր Արրանց բարուն՝ խոսք առնելով, այսպես ասաց.

«Ո՛վ սիրելի գորավարներ արգիացոց և իշխաններ,
Եթե երազն այդ մեզ պատմեր այստեղ մի այլ արայեցի,
Նըրան հավատ չընծայելով՝ կասեի՞նք որ ստու է ստում.

80 Սակայն նա՛ է տեսել, ով որ վեհագույնն է արքայանց մեջ.
Օն, ուրեմըն, եկեք ի մի զինավառենք արայեցոց»:

Ասաց Նեստորն ու դուրս եկավ. ոտքի էլան մակահակիր
Թագավորներն անմիջապես ժողովըրդոց հովիին հրլու,
Մինչ ժողովուրդը խոտներան դիմում էր դեպ հըրապարակ:
Մեղուների պարսերն ինչպես, որ խումբ առ խումբ ու խոտնակնիտ,
Ժայռի ծերայից դուրս խոժելով՝ խոճապում են, խաղում առաջ,
Թևում, թըռչում ողկուզորեն ծաղիկների վըրա զարնան,
Ոմանք այստեղ, ոմանք այնտեղ սավառներով բազմագումար,—
Այդպես Արրանց ազգերն անթիվ վըրաններից ու նավերից

90 Գընում էին գունդ-գունդ դեպի ծովեզերյա հըրապարակ:
Եվ Շըռիհըր՝ Արամազդի հրեշտակն ետում էր Արրանց մեջ
Ու քայլերը արագացնում Արրանց՝ դեպի ժողովատեղ:
Տընքում էր լիք հըրապարակն այդ բազմության ոտքերի տակ,
Եվ կար աղմուկ մի խառնաձայն. ինը ձայնեղ մունետիկներ
Թափում էին մեծ ճիգ ու ջանք լըռեցնելու համար Արրանց,
Որ ունկընդրեն դյուցազնական, աստվածային արքաներին:
Ամբոխն հազիվ տևելավորված ու հանդարտած աղմուկն անձաւը՝
Ոտքի էլավ վըսեմաշուք Ագամեմնոն արանց արքան
Ձեռքին բըռնած ցուպ հոյակապ՝ գործ մեծաջան Հեփեստոսի:

100 Հեփեստոսը տըվեց ցուպն այդ՝ մեծ թագավոր Արամազդին,
Եվ Արամազդն այն պարգևեց պատվիրակին արգոսասպան,
Իսկ թագավոր Հերմեսն հետո ընծայեց այն Պերուպեին,
Եվ Պերուպեին այն ավանդեց ազգաց հովիվ Ատրեոսին,
Սա մեռնելիս՝ խաշնահարուստ Թիեստին այն թողեց լավանդ,

Եվ թրեատը՝ Ագամեմնոն Ատրիդեսին, որ այն կրրի
Եվ սիրի շատ կրղզիների և Արգոսի վըրա համայն:
Արդ, ադ ցուպին հենված Ատրիդն այսպես խոսեց արգիացոց.

- «Ի՛վ սիրելի դանաչեցիք, դշուցազուններ՝ արիական,
Ինքն Արամազոքը Չըրվանյան ծանր հոգսեր բարդեց վըրաս.
- 110 Անագորրւն, որ նախապես խոսք տըվեց ինձ ու խոստուցալ
Քանդել Իլիոնն ամրապարիսպ ու նաղթական դառնալ ի տուն:
Բայց նեղություն նշոթելով արդ, հըրաման է տալիս նա ինձ,
Որ ձեռ ի ծոց Արգոս դառնամ այսքան մարդու կորստից ետ:
Այն է հարկալ կամքը հըզոր, իմաստնագույն Արամազոքի,
Որ կործանեց հիմնահատակ բարձրապարիսպ շատ քաղաքներ
Ու տակալինք քանդե պիտի, զի բոլորից հըզոր է նա:
Անդրպի բան է սաստիկ, որ սերունդներն այսպաշտում
Իմանեն, որ արքայական անթըվելի ազգը իզոր
Յետեխազմել է անկատար մի պատերազմ երկարատև՝
- 120 Մակալաթիլ մարդկանց ընդդեմ և չի հասել իր ավարտին:
Ջի եթե մեզ և տըրոյանք, կրոելով դաշն հալատարիմ,
Կամենացինք թըվել միմյանց, հալաքվեին տըրոյացիք
Մի կողմ իրենց մեծ ու փոքրով, և արքանք ուրիշ մի կողմ,
Ու տասնական հոգուց զատ-զատ խումբ կազմեինք և առնեինք
Տըրովցիներից յուրաքանչյուր մեր տասնյակին մի մատըռլակ՝
Ծատ տասնյակներ, հալատուցեք, անմատըռլակ կըմընային:
Ուզում եմ ես ասել՝ այսքան մեծաթիլ են արպեցիք
Քան քաղաքի մեջ բընակվող տըրոյացիք մանր ու մեծ:
Մակայն նըրանց հիզականոն շատ մարդիկ են հասել սատար՝
- 130 Քաղաքներից բազմաքանակ, որոնք իմ դեմ գողգողալով,
Թուլ չեն տալիս, որ ես քանդեմ Լիոնը բարերընակ:
Արդ, իններորդ տարին է մեծն Արամազոքի անցնում ահա՛,
Փըսան փաշտերն մեր նավերի, պարանները փըրթան բոլոր,
Տըների մեջ նըստած տըրտում մեր մանուկներն ու մեր կանայք
Մեզ են մընում անձկակարոտ, բայց այն գործը, որի համար
Եկանք պատեղ, իր վախճանին հասնելուց դեռ հեռու է շատ:
Ուստի եկեք բոլորըս մեկ համաձայնվեք իմ խորհորդին
Ու մեր նավերն առած, իսկույն, փախչեք դեպի մեր հայրենիք,
Քանզի այլևս անկարող ենք առնել Տըոյան լայնափողոց»:

- 140 Այսպես խոսեց Ագամեմնոնն ու բոլորի սիրտը շարժեց,
Որոնք գաղտնի իր խորհորդին տեղյակ չէին բոլորովին:
Ու փոթորկվեց ժողովն ինչպես Իկարյան ծովն ալեկոծյալ,
Երբ որ Հարապն ու Հյուսիսն, Արամազոք հոր ամպից փըրթած,
Գըրոն գործեն նըրա վըրա, և կամ Ջեփյունն, երբ ահավոր,

Հուժկու թափով խուժում է արտն ու հասկերը ճոճում ուժգին,
Հըրապարակն ահա այդպես արկնծվեց արըմկահույզ,
Եվ ամեն ոք խելակորույս դեպի նավերն էր վազ տալիս:
Փոշին նըրանց ոտքի տակից բարձրանում էր ամպի նըման:
Ըշտասպեցնում էին միմյանց նավերն իսկույն ծովը ձրգել:

150 Մաքրում, ճամփա էին բացում, և երկինքն էր հասնում նըրանց
Գոշյունը բուռն ու խառնաձայն— ի տո՛ւն, ի տո՛ւն անմիջապես.
Ու հապըշտապ հանում էին նավերի հաստ մոյթերն ամեն:

Աբալեցոց դարձը այդ օր ճակատագրից անհրաժան
Գըլուխ կրգար, եթե Հերան Աթենասի հետ չըխուսնը:

«Ալա՛դ,— ասաց,— դուստրըդ անհաղթ՝ վահանադրոջ Արամազդի,
Արգիացիք այսպե՛ս պիտի փախուստ տաչին դեպ հաչրենիք
Ծովերի լայն մակերեսով, թողած փառքը Պրիամուսին
Եվ տըրսյանց՝ արգիունի Հեղինեին ամենագեղ,
Որի համար սցնքան կըտրիճ աքալեցի մարդիկ մեռան

160 Տըրոյալում, հեռու քաղցրը և անձկալի հաչրենիքից:
Բաց դու գընա դեպի բանակն աքալեցոց պողընձագգեստ
Եվ ողորջիչ քո խոսքերով արգելք եղիր այդ փախուստին,
Մի՛ թողնի, որ ծովը ձրգեն նըրանք նավերն իրենց ճոճուն»:

Այսպես ասաց, և Աթենաս աստվածունին անսաց նըրան
Ու վար սուրաց ասվառնաթև Ոլիմպոսի գագաթներից
Եվ հասնելով անմիջապես նավատորմի՞ն աքալեցոց՝
Գըտավ այնտեղ Ողիսեսին Արամազդի պես իմաստուն,
Որ կանգնել էր ու չէր դիպչում գեղեցկատախտ իր սև նավին,
Զի մեծ մի ցավ կըրծքին չոքած՝ կեղեքում էր սիրտը նըրա:

170 Մտեճակով նըրան խաժակն աստվածունին, ասաց իսկույն.

«Ո՛ր կաչերտի որդիդ արի, բազմանըճար դու Ողիսես,
Այսպե՛ս պիտի փախչեիք դուք դեպ ձեր երկիրն անձկալարտո,
Անխառունակ, վաչը ընկնելով ձեր բազմատախտ նավերի մեջ,
Թողնելով մեծ փառք ու պարծանք Պրիամուսին և, մանավանդ,
Տըրոյացոց ձեռքը թողած արգիունի Հեղինեին,
Որի համար սցնքան կըտրիճ աքալեցի մարդիկ մեռան
Տըրոյալում՝ հեռու քաղցրը և անձկալի հաչրենիքից:

Այդ, անհապաղ մրտիր փախչող աքալեցոց բանակը իր
Եվ համոզիչ քո խոսքերով արգելք եղիր այդ փախուստին,

180 Մի՛ թողնի, որ ծովը ձրգեն նըրանք նավերն իրենց ճոճուն»:

Այսպես ասաց, և ճանաչեց ձայնից Ողիսն աստվածունուն
Եվ ըսկընեց վազել արագ, վար ձրգելով իր վերարկուն,
Որ վերցրեց նըրա ծառան՝ Եվրիպատես Խթակեցին:

Ըշտասելով Ագամեմնոն Ատրիդեսին նա ընդատաց,
Հավերժ ամեղծ, հայրենախանդ ցուպը նրա ձեռքիցն առավ
Եվ ըշտասեց դեսի նավերն պղղընձագետ աքալեցոց:
Մամիին նա ինչ թագավորի կամ անվանի մարդու տեսներ,
Մտտենալով կանգնեցնում էր նրան անուշ իր խաքերով.

«Գոյթագուն՝ն դու, վաչել չէ քեզ ահաբեկվել երկշնտի պես.

- 190 Տեղդդ նըստիի և նըստեցրու քեզ հետ նաև ուրիշներին,
Քանզի ըստուց դու չըգիտես, թե ինչ է միտքն Ատրիդեսի,
Քերևս փորձում է աքայանց ու կըպատժի հետո խրատիվ:
Բոլորս լավ չըլսեցինք, թե յողովում նա ինչ ասաց,
Կարող է նա զպրանալով չարիք գործել աքալեցոց,
Զի բարկութունն ահավոր է դշուցազարմունդ թագավորի,
Արամազդից է պատիվը, և սիրում է Ջևար նըրան»:

Իսկ երբ ոամիկ մարդու տեսներ և գոռայիս բըլներ նըրան,
Հարվածում էր գավազանով ու կըշտամբում նախատալից.

«Թըշվատակա՛ն, տեղդդ նըստիի ու լավ լըսիի քեզնից մեծին,

- 200 Դու վատասպիրտ և սպիկար թե՛ մարտի մեջ, թե՛ յտրհըրդում:
Ինչ է, բոլոր աքայանքս թագավորե՛նք պիտի այստեղ,
Լավ բան չէ, որ շատերն իշխեն, իշխանը մե՛կ պետք է լինի,
Մե՛կ թագավոր, որին շնորհեց Զրրվանյան Ջևար նըրբամիտ
Ե՛վ իրավունք, և՛ գախազան, որ նա իշխե մարդկանց վըրս»:

Այսպես յարրիտ, իշխանաբար կարգադրում էր աքալեցոց,
Որոնք նորից ամեն կողմից դեսի ատչանն էին դիմում
Գոչումներով խստնադադակ, ինչպես երբ որ շտուսչաձայն
Մեզն է եռում ալիերի մոտ, և ալիքներն են մըրընչում:

Նըստեց ամեն ոք անշըշունջ ու կըսավ իր նըստարանին.

- 210 Լոկ Թերսիդեսն էր լեզվագար, որ լըռել չէր կարողանում,
Նա, որ գրիխում ուներ շըփոթ մըտքերի մի խանդհադանջ,
Դուքս էր տալիս ափեղ-ցրփեղ՝ արքաներին միշտ հակառակ
Ու ծիծաղն էր շարժում միայն աքալեցոց ամեն բանում:
Աղքատ տրգեղ ու ալլանդակ մարդ չէր եկած դեռ Իլիոն.
Աչքերը շիւ, մեկ ոտքը կաղ, ուտերը ծոտ, սասպատավոր,
Կուրծքը նեղ էր ու ներս ընկած, գըլուխը սոր սե՛խի նըման,
Եվ սըրսածալ գըլխի վըրս հագիլ ուներ մի քանի մագ:
Թըշնամի էր նա մանախանդ Աքիլլեսին և Ռիսին,
Որոնց հաճախ հանըրզնաբար հայհոյում էր, հանդիմանում,
220 Բայց այս անգամ նա վեր կացավ Ագամեմնոն արքայի դեմ
Եվ նըղնըղան իր սոր լեզվով թափեց լրկտի լուտանք ու թուք,

Գորգորեով իր նկատմամբ աքալեցոց գայրոյթը բարկ,
Բայց նա դարձյալ անարգաբար նախատում էր Ատրիդեսին.

«Ագամեմնոն՝ ի՞նչ է պակաս, և ինչո՞ւ ես դու տըրտընջում,
Վըրաններդ լի պըղընձով ու կանանցով ընտիր-ընտիր,
Որոնց առաջ քեզ ենք բերում մի նոր քաղաք գրավելիս,
Թե՛ ոսկու է սիրտըդ կարոտ, որ քեզ բերի ձիանրմուտ
Տըրոյացի մի Իլիոնից՝ իբրև փըրկանք իր գավախին,
Որ կապկապած բերենք քեզ մոտ ես կամ մի այլ աքալեցի:

- 230 Կամ մանկամարդ կի՞ն ես ուզում, որին պըղծես, պոռնըկանաս
Եվ քեզ համար պահես միայն. վայել չէ քեզ, իշխան մարդող
Այդպես դեսի չարիք մըղել աքալեցոց որդիներին:
Է՛յ դուք վախկոտ զարշեյիներ, աքալուսիք, ո՛չ արալանք,
Տուն դառնանք շուտ մեր նավերով, թողնենք դըրան մընա այստեղ,
Որ պարգևներն իր վայելի և որպեսզի լավ հասկանա,
Թե մենք իրեն պե՛տք ենք, թե ոչ, որ հենց հիմա հանդիմանեց
Իրենից շատ ավելի քաջ, ազնիվ մարդու՝ Աքիլլեսին
Ու պարգևը նըրա բըռնի հափափելով՝ սեփականեց:
Բայց Աքիլլեսն աննոգ է խիստ և իր սըրտում լեղի չումի,
240 Թե չէ, Ատրիդ, այս լըբրոյունդ, անշուշտ, վերջինն էր լինելու»:

Այսպես ասաց, նախատելով Ագամեմնոն ազգապետին,
Բայց վեր կացավ աստվածային Ոդիսն իսկույն ու գայրացած,
Խեղճ նայելով Թերսիդեսին, այսպես գոռաց ըստանալից.

«Է՛յ, Թերսիդես դու լեզվագար, բամբասաստեր, ճոռոմախոս,
Լեզուդ քաշիր և թագաւոր մարդկանց խաչթել չըհանդրգնես.

Ես չեմ կարծում՝ քեզնից ավել վատթարագույն մեկը լինի,
Այն մարդկանց մեջ, որ ատրիդյանց հետ միասին Իլիոն եկան:
Արքաներին բերանդ ստած՝ այդպես մեծ-մեծ մի՛ բրդիր դու,
Մի՛ քըսիր մոր ու մի՛ խոսիր վերադարձի մասին երբեք,

- 250 Բանզի ըստույզ դեռ չըգիտենք, թե գործն ինչո՞վ կըվերջանա,
Եվ մեր դարձը դեպ հայրենիք արդո՞ք հաջող պիտի լինի:
Ի՞նչ ես այդպես դու նախատում Ագամեմնոն ազգապետին,
Քո ի՞նչ գործն է. թե դանաչանք պարգևներ են բերում նըրան,
Որ ելել ես ճարտար լեզվով նըրան հայհուջ ես կարդում դու
Բայց ես անա ասում եմ քեզ, և ասածըս կըկատարեն,
Եթե մեկ էլ տեսնեմ, որ դու շաղակրատես, ինչպես հիմա,
Ոդիսեաի գըլուխը թող ողջ չըմընա իր ուտերին,
Եվ թող որ ինձ Տելեմաքի հայր չըկոչեն, եթե ես քեզ
Վերարկուից մի՛նչն շապիկ չըմերկացնեմ պատառ-պատառ,
260 Ամոթանքիդ ծածկույթն անգամ և, ժողովից դուրս քըջելով,
Քեզ քարջ չըտամ դեսի նավերն՝ զանակոծված ու խուչտոտակ»:

Ասաց, զարկեց գալիազանով նրա ուսին ու թիկունքին.
Ու կուշ եկավ Թերսիդէսը, շի աշքերից արցունք ցաշտեց,
Սեջքի վրա կանգնեց ոտուցքք արլունալից ու կատաղուրն:
Կըսկըծում էր կըծիկ դարձած և արցունքն էր սրբում անձաճն:
Հայացքն ապուշ ու այլանդակ իր չորս կողմը դարձրնելով:
Աքաչեցիք թեև տըխտը, բայց խընդացին նրա վրա
Եվ, նախելով մեկ-մյուսին, իրար այսպես էին ասում.

«Իսկայպես որ, ո՛վ աստվածներ, Ռիսնսը շատ բան արեց
270 Խորհուրդներով իր խոհական և հրմտությամբ՝ պատերազմում.
Եվ հիմա էլ մի գովելի գործ կատարեց արայանց մեջ
Կապկասպելով լիկտի լեզուն այդ լրբախոս շառակրատի.
Այդ անամոթն այսուհետև սիրտ չի անի հանդրգնելու
Արքաների դեմ իր լըպիրշ ու լեզվագար պարսավանքով»:

Այսպես էին խոսում նրանք, երբ Ռիսնս քաղաքաւերն
Ռոքի ելավ ցուպը ձեռքին, և Աթենաս խաժակն իր մոտ՝
Մունետիկի նրման սաստեց ժողովորդին, որ լուռ կենան
Եվ կարենան արաչեցիք միմչև վերջին գինվորը՝ պարզ
Լըսել նրա պատգամները և խորհուրդներն ի միտ սունել:

280 Եվ նա ի սեր նրանց բարուն՝ այսպես խոսեց խոհեմաբար.

«Ո՛վ թագավոր Ագամեմնոն, կամենում եմ արաչեցիք,
Որ քեզ այսօր նըշավակեմ պարգւրարբատ մարդկանց առաջ,
Չուզեցալով կատար ածել խոստումն իրենց, որ քեզ տըվին,
Երբ Արգոսից ձիահըմուտ դեպի այստեղ էին գալիս,
Թե սուսն պիտի չըդառնային՝ Իլիոնը չըկործանած:
Սակայն հիմա, նրման փոքրիկ մանուկների, այրի կանանց
Լաց են լինում կողկողալով ու տեհչում սուսն վերաբառնալ:
Նըրանց քաշած նեղություններն արդարացնում են տեհչը այդ:
Զի եթե մեկն իր կընոջից հեռու մնալով մի ամսի չափ

290 Թախձում է խիստ իր նալի մեջ, որ օրորում են ձմեռվան
Փոքրիկներն և ալեկոծ ծովը մրոպը, մըրրըկահուչգ,
Էլ ի՞նչ պիտի լինեն մերոնք, երբ իններորդ տարին է սա,
Որ այստեղ ենք, ուստի և ես չեմ գարմանում բորորովին,
Երբ մահկանն նալերի մոտ լաց են լինում արաչեցիք:

Բաց և այնպես ամոթ է խիստ, ուշանալուց հետո այսբան,
Թողնել գործը մեր անկատար ու ձեռնունայն վերադառնալ:
Համբերեցեք, սիրելիներս, ու մի փոքր էլ ըսպասեցեք:
Որ իմանանք, ճի՛շտ է, թե ոչ գուշակությունը Կալթասի:
Մենք բոլորս էլ լավ ենք հիշում, չենք մոռացել բոլորովին,

300 Եվ վըրկա է ձեզանից նա, ում խընայեց օրհապը սև:
Թըվում է ինձ, թե երեկ էր, կամ նախորդ օր, ո՛չ ավելի,
Երբ նալատորմն արաչեցոց հավաքվում էր Ավիլիսի մեջ,

Ի մեծ կորուստ ու պատուհաս Պրիամոսը և տըրոյանց:
Աղբյուրի շուրջ, նըվիրական բազիմների վըրս, էր մենք
Ջոհում էինք աստվածների համար անմահ՝ ընտիր գոհեր
Սաղարթագեղ ստեճնու տակ, ուր բքխում էր մի ջինջ աղբյուր,
Մի մեծ նըշան երևաց մեզ. թիկնակարմիր և արևելի
Վիշապ մի մեծ, որ լույս հանեց Ռիմայանը այդ միջոցին,
Բազմի տակից դուրս սողալով, դիմեց դեպի հըսկա տսիմ:

- 310 Բարձըր ճյուղին ճընճըղուկի փոքրիկ ձագեր կաշին ութ հատ,
Տերևների մեջ ծըվարած, մայրն էլ նըրանց հետ իճն էին.
Ելավ վիշապն ու կուլ տըվեց աղվամագիկ այդ ձագերին
Եվ մորը, որ թըրթըրում էր իր սիրատուն ձագերի շուրջ
Սըրտածըմիկ ճիչ ու կանչով. գալարվելով նըրա վըրս,
Բըրեճ թևից վիշապն անկուշտ ու կուլ տըվեց նաև նըրան:
Հըրաշալի նըշանն այդ մեծ աստված էր որ ցույց տըվեց մեզ,
Ջըրվանյանը կորովամիտ, քարացնելով մեր աչքի դեմ:
Մենք կարկամած դիտում էինք երևումն այդ գարնանաքամչ:
Աստվածներից այս անագդու նըշանը էր մեզ երևաց,
320 Ելավ Կալքսան և այդ հըրաշքը մեկնելով՝ այսպես խոսեց.

«Ով վարսագեղ արայեցիք, ինչո՞ւ այդպես դուք համբացար.
«Կորովամիտ Արամագդը ցույց տըվեց մեզ նըշան մի մեծ,
«Որ ուշ պիտի կատարվի դեռ, ու պիտ մընա փառքն անկորուստ:
«Վիշապն ինչպես, որ ձագերին կերավ իրենց ծըրնող մոր հետ,
«Որոնք բոլորն ութ հատ էին, իրենց մոր հետ իճն ընդամեն,
«Այդպես և մենք նույնքան տարի կըսվենք պիտի Պրիամի դեմ
«Ու տաներորդ տարում միայն առնենք տըրոյան արձականիստ»:—
Այսպես խոսեց Կալքսան այնժամ, որը անշուշտ պիտ կատարվի:
Ուստի ամուր, հաստատ կացեք, քաջաըրունք արայեցիք,
330 Ըսպասեցեք, մինչև առնենք Պրիամոսի ուսուցըր մեծ»:

Այսպես ասաց, և մեծագոչ աղաղակով արգիացիք,
Որ կըրկնեցին նավերն ամեն անագնաձաշն արծազանեղով,
Դըրվատեցին խոսքերն ազնիվ աստվածային Ռիսևսի:
Սպա ելավ, այսպես խոսեց Նեստոր սուպետը Գերեճյան.

- «Երդվում եմ ես աստվածներով, որ դուք փոքրիկ տըղոց նընան
Անհոգ՝ մարտի գործերի մեջ՝ շաղակրատել գիտեք միայն:
Ո՞ւր մընացին մեր երդումներն ու մեր ուխտի դաշիճըր կուտ.
Հըրի՞ն պիտի տըրվեն միթե խոսքն ու երդումն հերուների,
Նըվերները մաքուր գիճու և աշ ձեռքերն՝ առհավատչյա
340 Մեր միության, իզո՞ւր ենք մենք շատախոսում այսքան երկար
Առանց գործին աստարելու ու չենք կարող գըրնել մի էր:
Դու, Ատրիդես, ինչպես առաջ, հաստատակամ և անընդուն

- Առաջնորդի՛ր արգիացոց անեղագոռ մարտերի մեջ.
 Թող որ ո՞մանք աքայեցոց քամահրանքին լոյ արծամի՛
 Դուքս տան անմիտ և անխոհեմ ու մրտածեն Արգոս դառնալ,
 Դեռ չըստուգած խոստումը մեծ ավետավոր Արամազդի,
 Որ խոստացաւ մեզ մեծագոր ինքը Դիոսն ասպարակիի
 Այն օրը, երբ արգիացիք մրտան նավերն իրենց արագ
 Ի պարտություն և ի նախնիի ամրապարհապ տրորուացոց,
 350 Զի աջ կողմից փայլատակմամբ ցույց տրվեց մեզ հաջող Արշան:
 Ուստի ոչ ոք թող չըշտապի անժամանակ վերադառնալ՝
 Ամեն մեկը մի մանկամարդ տրորվուհու հետ չըպատկամ,
 Չառած չըքնաղ Հեղինեի առևանգման վրրեժը բարկ:
 Իսկ եթե կա ոք, որ ուզում է անպատճառ տուն վերադառնալ,
 Թող մոտենա իր թըխաթույր ու գեղատալատ լաստափայտին,
 Որպեսզի իր օրհնար նա ուրիշներից առաջ գրտին:
 Բայց դու, սքբա, լավ մրտածիր, մըտիկ արա այլոց խոսքին,
 Եվ մի՛ մերժիր այս խորհուրդը, որ ծերունիս, տալիս եմ քեզ:
 Զինվորներին, Ագամեմոնն, զատիր ցեղ-ցեղ ու տոհմ առ տոհմ,
 360 Որ օգնության հասնեն իրար՝ ցեղը ցեղին, տոհմը տոհմին:
 Եթե այսպես վարվես, և քեզ հրնազանդեն աքայեցիք,
 Դու կիմնասս՝ ազգ ու պետից ով է քաջը և ով վախկոտ,
 Զի ամեն ոք պատերազմում իրեն համար պիտի կըռվի,
 Եվ թե քաղաքն աստվածների՞ կամքով է՝ չես կարող առնել,
 Թե՞ քո մարդկանց վախկոտ ու վատ ու կըռվի մեջ խակ լինելուց»:

- Նըրան այսպես պատասխանեց Ագամեմոնն արանց արքան.
 «Խորհուրդներովդ, ո՛վ ծերունի, բարձր ես կանգնած դու բոլորից,
 Ա՛խ, ո՞ր էր թե, հայր Արամազդ, և Սթենաս, և Ապոլլոն,
 Այսպիսի տաս աքայեցի խորհրդակալն ունենայի.
 370 Այն ժամանակ Պրիամոսի քաղաքն իսկույն հիմնահատակ
 Կրկործանվեր մեր ձեռքերով, կըջընջըվեր բոլորովին:
 Բայց Արամազդն ասախարազեն ծանրը հոգսեր դրեց վըրսս,
 Զոր պայքարի և անօգուտ վեճ ու կըռվի մըղելով ինձ:
 Աքիլլեսը, և ես, ահա, մի աղջրկա համար միմյանց
 Վըշտացնելով զըժտրվեցիք, և առաջինն ե՛ս բարկացա.
 Իսկ թե մի հեղ մենք հաշտըվենք, համերաշխենք իրարու հետ,
 Այն ժամանակ տրորուացոց կորո:սուն անշուշտ չի ուշանա:
 Արդ, ճաշկու զընացեք շուտ, որ պատրաստվեք պատերազմի,
 Թող ամեն ոք տեճն իր սրի, կարգի դընի գեճքն ու զըրան
 380 Եվ կերակրի առատորեն սքրաթըռիչ իր ձիերին.
 Ամեն ոք իր ուշքն ու միտքը ռազմի վըրս թող դարձընի,
 Զըննի կառքի մասերն ամեն, քանզի անեղ պատերազմով

Կրովենք պիտի ողջ օրն ի բուն, կրուենք անդուս և անդադար,
Մինչ գա գիշերն ու սանձ դրնի ոսպոյի բորբոք մեր Լուսնդին:
Թո՛ղ անձնապահ վահանի փոկն ամեն լանջքի վերս քրտնի
Թո՛ղ որ տեգով՝ վաստակաբէկ հոգնի՝ կրովում ամեն բազուկ,
Քրտնիքի մեջ թող որ լողա՝ կառքը բաշող ամեն մի ձի.
Իսկ եթէ ես տեսնեմ մեկին, որ ուզում է կրովից փախչել
Եվ գալարուն նավերի մոտ սրնալ՝ պիտի չըկարենաւ
390 Թըռչունների և շքների ճանկից փրկել իր լնջը նա»:

Այսպէս սասց, և մեծագոյ սղմրկեցին արգիացիք,
Ինչպէս այիքն արի վըրս, երբ հարավից է գըրոհում,
Բայխում է բարձր ապառաժին, որին այլևս այնուհետև
Բաց չեն թողնում կոհակները, որ կողմից էլ քանի փըշէ:
Ելան բոլորն ու վազեցին, ցըրիվ եկան նավերի մեջ.

Վըրաններից պալան-պալան ծուխը ելալ ու ճաշնցին:
Ամեն գինվոր հավերժական աստվածներից մեկն ու մեկին,
Ում ուզում էր, զոհ էր ձոհում, որ նա իրեն մահից փրկի:
Իսկ Ատրիդէս Ագամեմնոն արանց արքան՝ ամենագոր
400 Արամազդին զոհ մատուցեց պարարտ մի եզ հինգ տարնկան:
Կանչեց բոլոր արքայեցոց իշխաններին ու ծերերին,
Նայն Նեստորին, ապա դյուցազն Իդոմենէս թագաւորին,
Հետո երկու Ալաքսներին, ու Տիդէսի որդուն կանչեց,
Վեցերորդը՝ Ռիսեսին՝ հանճարակցին Արամազդի:
Ինքն իր կամքով եկալ հասալ Մենելայոսն անելագոտ,
Քանզի գիտեր, թէ հարազատ եղբայրն ինչով է լըգաղված:
Այդպէս՝ եզան շորջ բոլորած, ձեռքով առան հատիկը սուրբ,
Եվ ազգապետ Ագամեմնոնն այսպէս սասց՝ աղոթելով.

«Վե՛նո՛ղ Արամազդ, ամենամեծ, արիիաբընակ և ամպաթուխ,

410 Մայր չըմըտնի արևը թող, և թող չիջնի խավարն աղոտ,
Մինչև որ ես հրդեհակեզ հիմնահատակ չըտապալեմ
Պրիամոսի տունն ու դարբասն ամենակոյ հրքով՝ աստիկ.
Եվ Հեկտորի լանջապանակն իր իսկ շըքեղ կըրծքի վըրս
Չըջախջախեմ իմ պրոյինձով, և շատերը իր մարդկանցից
Բերանքսիվայր, փոշիներում, չըկըրծեն հողն՝ արուաներով»:

Սասց, սակայն չըկատարեց Չեսը աղոթքն Ատրիդէսի,
Զոհն ընդունեց, իսկ արքայանց տաժանքներն է՛լ ավելացրեց:
Այդ աղոթքից ու ցորենի հատիկը սուրբ ցանելուց ետ
Զոհի գըլուխն ետ ծըռելով փողոտեցին ու քերթեցին,

420 Գեր ազդերը կըտրատելով փաթաթեցին ճարպով համակ
Ու, դընելով ճըրանց չորս դին հում կըտորներ պատառ-պատառ,

Չոր փայտերի կույտի վըրս շարած՝ բոցով խորովեցին,
 Եվ փորտոխն շամփուրների վըրս զարկած դըրին կըրակ,
 Երբ այլվեցին ազդերը գեր, և փորտոխն ճաշակեցին,
 Ինչ որ մընաց՝ կըտոր-կըտոր մանըր շարած զարկին շահիտոր
 Եվ խընամքով խորովեցին, ապա իրենց գործն ավարտած՝
 Պատրաստեցին ճոխ կերուխում ու խորտիկը ճաշակեցին:
 Ապա, երբ որ լըրիվ առան կերուխումի փափագն իրենց,
 Ոտքի ելավ Նեստոր ասպետն ու ըսկըսեց խոսել աղսպես.
 430 «Ո՛վ վեհափառ Ազամեմնոն, վերջ տանք երկար մեր ճատերին,
 Եվ գործը, որ աստված է մեր ձեռքը տալիս՝ չըձըգձըգենք.
 Թող քաջաձայն ու ժիրածիր մունեսիկներն անմիջապես
 Պըրընձազգեստ աքայեցոց համախըմբեն նավերի մոտ,
 Իսկ մենք ալսպես բոլորս մեկ երթանք քանակն աքայեցոց
 և բորբոքենք բոլորի մեջ արիսական բուռն ոգին»:

Այսպես ասաց, ու դեմ չեղավ Ազամեմնոն արանց արքան,
 Հըրամայեց, որ քաջաձայն մունեսիկներն անմիջապես
 Գեղեցկալարս աքայեցոց տան հըրավեր պատերազմի:
 Կանչում էին մունեսիկներն, ազդարարում շեփորաձայն,
 440 և բազմությունն ըսպառագեն դատնում էր ծով ալեձածան:
 Ատրիդեսի շորջն հավաքված արքաները դյուցաընդունդ
 Լշտապեցին անմիջապես կարգալորել ամբոխն աչ իոծ:
 Նըբանց մեջ էր խաժ Աթենաս աստվածուհին՝ ձեռքին քրճած
 Իր թանկագին, անձերական, անմահացու սուսարը սերե,
 Որից ի վար կախվում էին հարյուր ծույեր համակ ոսկի,
 Եվ որոնցից յուրաքանչյուրն հարյուր եզան արժեք ուներ.
 Վազվըզում էր իր ասպարով աքայեցոց բազմության մեջ,
 Հորորում էր ամեհուրեք, սիրտ էր տալիս, ոգեկոչում,
 Որ անդադար և անվրկանդ պատերազմեն արիաբար:
 450 Այսպես կըրկին, նըրանց սըրտին քաղցրացավ մարտն ավելի քան
 Վերադառնալն հայրենի տուն՝ սև, գոգավոր նավակներով:
 Հըրդենն ինչպես, որ լսվում է բարձըր լեռան վըրս բուռած
 Մայրիների անտառն հըսկա՝ հըրացուլքեր արձակելով,
 Աչդպես նըրանց աչդ արշավում անեղանքուշ պըղիճըր շեկ
 Ճատագայթներ էր արձակում արփիաթն դեսլի երկինք:

Ձերո թևավոր թըռչունների երամները խայտաճամով—
 Կարասների երկարալիզ, կըռունկների կամ սագերի—
 Կախիարական ուղիների շորջ, Ասիական մարգագետնում
 Երջևեռում են, թևապարում ուրախ-զվարթ այս ու այնտեղ,
 460 Թընդունցնելով մարգագետինն՝ արորանում կարկաշաձայն,—

Աղպես ճրքանք երամ-երամ, վրասներից ու ճակերից
Հողդում էն դուրս ու տարածվում Սիամանդրյան դաշտի վրա,
Ու թընդում էր դաշտը ճրքանց և ձիերի ոտքերի տակ:
Ինչպես զարնանն, հովիի բակում ճոր դուրս եկած ճաններն անթիվ
Խթվլթում են այստեղ-այնտեղ, երբ դույլերում կաթն է հորդում,
Նույնքան զինված, գիսակազեղ աքալեցիք կային դաշտում
Տրոյանց դեմ ուզվի պատրաստ, ծարավ ճրքանց տաք արյունին:

- Խաչնարածներն ինչպես դաշտում հոտերն իրենց արածելիս
Զոկջկում են ոչխարներին, երբ իրարու են խառնվում,
470 Աղպես ճրքանց գորապետներն էին ջոկում մարտիկներից,
Որ դեպի մարտ արշավեին. ճրքանց մեջ էր Ատրիդ արքան՝
Աչքն ու գլուխն հար և ճրման շանթազրվարճ Արամազդին,
Կործքը՝ կըրծքին Պոսեդոնի, արիսակյան գոտին մեջքին.
Եվ, ինչպես որ ճախրի մեջ ցույն է ամենեն վրսեմաշուք,
Որ ճագում է շքեղորեն երիցջների երամակում,
Դիսն այդ օր ճիշտ այդպես էր ներկայացնում Ատրիդեսին
Պերճասպանուն՝ ու պանծալի՝ դյուցազների բազմության մեջ:
Արդ, ասացեք ուրեմբն ինձ, ոլիմպաբնակ ո՛ր Մուսաներ,
Աստվածունի եք դուք քանզի ամեն ինչին բաջատեղչակ,
480 Իսկ մենք անգետ՝ շըշուճներ են հասնում մեր ականջին:—
Ովքե՛ր էին դանայեցոց գորապետներն իշխանագուն,
Իսկ ամբոխին անուն-անուն թըվել մեկ-մեկ չեմ կարող ես,
Նույնիսկ եթե ունենայի տասը լեզու ու տաս քերան,
Լիներ քարքսան իմ անըսպատ, և պղղընձե լիներ սիրտըս:
Բայց թե դուստրերն Արամազդի՝ Մուսաները ոլիմպակյան
Ինձ հիշեցնեն բոլոր ճրքանց, որոնք Իլիոն գլորհեցին,
Պիտի թըվեմ միայն ճավերն, իշխաններին ու պետերին:
Բիովտացոց պետերն էին Պենեկար և Լետիոս,
Եվ ճրքանց հետ՝ Արկեսիլակ, Պրոթեյոնուլոն ու Կոնիոս,
490 Բընակվողներն Հիրիեում և Ավիսի մեջ քարքարոտ,
Աքիճուտն ու Սկոլոսում և Բըրաշատ Ետեոնում,
Թեպիսպոս, Գրեպոս, Միկալոսոսն արձականիստ.
Բընակվողներն Հարմայի շուրջ, Ելիսեի, Ելիթթեի,
Եվ ճրքանք, որ Հիլիեից, Ելեոնից, Պետեոնից,
Ովպեից և Մեդեոն դաստակերտից էին եկել,
Ելտրեսեից և Կոպասից ու Թիսթեից աղավճեշատ.
Կորոնիայից էին որոնք և խոտավետ Հայխարտից,
Բընակիչներն Պատեայի, Գիսանի, ճան ճրքանք,
Որ բարեշեն Ներքին Թերե գյուղաքաղաքն էին ապրում,
500 Ոնքեստոսում ճրվիրակյան, Պոսեդոնյան պերն անտառում.

Բընակիչներն ողկուզաւառ Առնէի և սուրբ Նիսայի
Ու Մեղիայի և, վերջապէս, բընակիչներն Անթետոնի,—
Սրբանք հիսուն նալ ունէին, և ամէն մի նալում կային
Հարչոյր հիսուն կըտրիճ մարդիկ Բիովտացի դյուցազուններ:

Ասպէտդոնից ու Միւնիյան Որքոմենից եկածների
Պետերն էին Ասկլարփոսն ու Հալմինոսն արիսազարս,
Որոնց ծընեց հաղթ Արեսի ամոթխած կույսն Աստիոքեն
Ազիդյանուն, Ակտորի տան վերնահարկը բարձրանալով,
Որ Արեսը գաղտագողի պառկեց նըրա հետ միասին:

510 Սրբանք իրենց հետ երեսուն գեղեցկատախտ նալ ունէին:

Սքեդիոսն ու Եպիստրոփը պետերն էին փովկէացոց,
Ըուզ, որդիներն մեծահոգի Նավթոլիդյան Եփիստոսի,
Եվ նըրանց, որ ապրում էին Կիսարիսում և Պիթոնում
Ապառածուտ, Պանոպլետում ու Դալլիսում, աստվածաչին
Կրիսանոս, բընակիչներին Անիմուրի, Հիամպոլսի
Եվ դիցական Կեփիս գետի ափերի և ակունքի մոտ,
Լիլեայում ապրողների պետերն էին երկուսն այդ քաջ,
Եվ բառասուն սև նալ էին տանում սրանք իրենց ետև:
Փովկէացիք պետերի հետ կանոնաւոր կարգ կազմեցին

520 Բիովտացոց ձախակողմում՝ ռազմի պատրաստ և զինավառ:

Լոկրիներին առաջնորդում էր Ոյիլյան Աչաքսն արագ,
Որը թեև երիտասարդ էր Աչաքսից Տեյամոնյան,
Փոքրահասակ, դեռ պատանի, հագած կըտալ զորան, սակայն
Քաջալարծ էր տեզի, քան թե ողջ հելլեններն ու արբայանք.
Բընակիչները Կինոսի, Կալիստոսի և Ուիոնսի,
Սկարփէի և Պեսայի, և ցանկալի Ավգիեսի,
Թրոնիոնի ու Տարփէի— Բոյագրիայի շրջակայքից՝
Քառասուն սև նալ ունէին իրենց ետև՝ նրվիրական
Եվբիայի աչն կողմ սարող լոկրացիները քաջամարտ:

530 Իսկ արադները բոցաշունչ, բընակիչները Եվբիայի,

Երիտրայի ու Քալկիսի, և Հիստրեի ողկուզավառ:
Եվ ծովափնյա Կորինթոնի, և բարձրաբերձ Դիոն քաղաքի,
Մտիրայի և Կարիստի բնակիչները պէս ունէին
Ելեփենոք Քալկեդոնյանն՝ արիական շատալիդից—
Մեծանճընյա արադացոց ռապարապետն արիասիրտ.
Տանում էր նա իր էտևից արադներին ժըրագրոլս,
Որոնք իրենց ծոծրակներին ունէին կախ սև գիսակներ
Ու վարծ էին սփոյանի կըրծքի վըրս շահախելու
Լանջապանակ-գրանն իրենց հացեմու սուր միզակներով.

540 Քառասուն սև նալ էր տանում Ելեփենոքն իր էտևից:

Բընակիչները՝ բարեկերտ ու բազմամարդ նոխ Աթենքի.

- Ժողովուրդը Երեթևսի՝ արգասաբեր երկրում ծընված,
 Ռրոնց արնեց ինքն Աթեմաս Պալլասը՝ դուստրն Արամագրի
 Եվ Արսեցրեց Արրանց հարուստ իր մեհնամուս, Աթեմքի մեջ,
 Ռրտեղ ամեն տարի Արրան արջառների ու գառների
 Զոհաբերմամբ հաշտեցնում են քաջորդիներն արեմացոց:
 Մեհնաթևսն էր առաջնորդում սրբանց, որդին Պետեոսի,
 Ռրի Արման ոչ ոք այնտեղ, մահկանացու ու ոչ մի մարդ
 Անկարող էր ռազմիկն ու ձին կարգել-կազմել պատերազմի,
- 550 Մետտրից գատ, որ տարիքով երիցագույն էր Արրանից:
 Մեհնաթևսի ետևից էլ հիսուն հաստ սև Ասլ էր գրնում:
 Սպասիից Ալաքսն իր հետ տասներկու սև Ասլ էր բերում,
 Եվ կանգնեցրեց գորքն իր այնտեղ, արեմացոց գրնդերի մոտ:
 Բընակիչներն՝ ամրապարիսպ և՛ Տիրիմսի, և՛ Արգոսի,
 Երմիոնե և Ասիան քաղաքների ծովածոցս,
 Էիոնի և Տրիգեմի, և այգեպետ Եպիտակրի,
 Եվ Արրանց, որ Էգիմալից ու Մասետից էին եկել—
 Բոլոր սրբանց աքալեցի— գորագրյուխ պետերն էին
 ‘Իրմեդեսն անեղագոռ և Սթենեյը՝ մեծամուն
- 560 Կապանսի սիրուն որդին, և երրորդը՝ Եվրիպոսն,
 Ռր որդին էր Մեկիստոսի՝ Տպարոնչան թագավորի:
 Այս բոլորի գորագրյուխն էր ‘Իրմեդն անեղագոռ,
 Ռրոնք ութսուն հաստ սևաթույր Ասլ ունեին իրենց ետև:
 Բընակիչները՝ բարեկերտ Կորիմթոսի և Միկենքի,
 Եվ բարեշեն Կլեոնի, և Արրանք, որ ապրում էին
 Ռոնիայում ու Սիկիոնում և հեշտապետ Արեթեոսն,
 Ուր սուաջիան Ատրեստոսը թագավորեց, և Արրանք, որ
 Ապրում էին Իսպերեսում, Գոնդլեսում ու Պելլեոնում,
 Եգիոնի և ծովափնյա Հելիկեի շուրջ լայնանիստ,—
- 570 Սրբանց հարյուր սև Ասլերի հրամանատարն էր մեծագոր
 Ատրիդ արքան, որ հետն ուներ կրտրիճների հոծ բազմություն,
 Ռրոնց մեջ նա ճանաչափայլ հագեղ էր պերճ գեներ ու զրբան
 Ու փողովողում էր սիգապանձ, զի բարձր էր նա իր քաջությամբ:
 Եվ բազմությամբ ժողովրդի, որ բերում էր իր ետևից:
 Բընակիչներն անձավախիտ և խորանիստ Լակոնեոնի,
 Ե՛վ Փարսիս, Սպարտայի և Մեսսի աղավնեպետ,
 Ամիկլայի բընակիչներն ու բերկրայից Ալգիեսի,
 Եվ Հելոսի ծովեզերչա, Իսիոսի և Լասսի,—
 Սրբանց վաթսուն սև Ասլերին Մեհեղավն էր հրրամայում,
- 580 Ագամեմոն Ատրիդեսի կրթուսեր եղբայրն անեղագոռ,
 Ռրն իր գորքը զինավառած՝ դեսի մարտ էր առաջնորդում,
 ‘Քաշավրստան՝ իր կորույի և սունական ուժի վրա,

Եվ մանավանդ՝ տրրոյանց դեմ հոր վըրեժով բոցավառված,
Հանուն չըքնաղ Հեղինէի առևանգման ու հեծոթջանց:

Իսկ Պիլոսի բընակիչներն ու գեղատես Արեանէի,
Թըրիոնի՝ չըքնաղ հունից պերճ Էպիսի և Ալփեսի,
Բընակիչներն Ամփիզէնի, Կիպարիսի, Պոնտէոսի
Եվ Հելոսի ու Դուլիրիսի, ուր Մուսաներն հանդիպելով
Երգիչ Թամիր Թրակացուն, որ գալիս էր Իշպիսայից,
590 Իքսպէցի Եվրիտոսի մոտից, նըրան լընցըրին,
Ջի պարծէնում էր մեծամիտ՝ ասպարակիր Արամազդի
Աղջիկներին՝ Մուսաներին անգամ հաղթել երգելու մեջ.
Կորսացրեցին Թրակացուն ու նըրանից բընարն առան,
Մոռացընէլ տալով նըրան երգն ու արվեստն աստվածային:
Հորսպետն էր սըրանց Նեստր Գերեմյանը— ասպետը քաջ,
Որ տանում էր գեղեցկատախտ իննսուն հատ նավ իր ետևից:

Բընակիչներն Արկադիայի՝ Կիլենէի քստորոտան,
Էպիտոսի շիրմին մոտիկ, ուր ռազմիկներ կան քաջասիրտ,
Ինչպէս նաև խաշնահարուտ Որքոմենի, Փենտոսի,
600 Հըրիսի, Ստրատիէի, Ենիսպի մըրըրկաժուի,
Մանտիենի, Պարրասիայի, Ստեմփելի ու Տեգիայի—
Սըրանց վաթսուն նավերի պետ-իշխանն էր սան Անկետոսին՝
Ազապէնոր թագավորը. յորաքանչյուր նավում կային
Արկադացի շատ մարտիկներ՝ պատերազմի քաջամըմտ:
Դըրս համար Ազամեմնոն արանց արքան տըլկէց նըրանց
Գեղեցկատախտ նավեր, որ լուրթ անդունդները նեղքնն ծովի,
Ջի ծովային գործերի մեջ ջանախընդի չէին նըրանք:

Իսկ ասպողներն աստվածային Էլիսայի և Բուպրասիոն—
Այն վայրերի, որոնց գըրկում են Մերսինոսն ու Հերմիենն
610 Եվ Ալիսոն ու Ոլենյան ժայռ իրենց մեջ են առնում,—
Ունեին չորս իշխան, որոնց ամեն մեկին հետևում էր
Տասն արագ նավ՝ բոլորը լի էպիացոց խումն ամբոխով,
Որոնց պետերն էին արի Ամփիմաքոսն ու Թալլիոս—
Մեկը որդին Կոնաստի, մյուսն՝ Ակտոբլան Եվրիտոսի.
Երրորդ իշխանն էր Դիորես Ամարիկյանը քաջարի,
Իսկ չորրորդը Պոլիքսիմոսն էր անվեհեր, աստվածակերպ,
Որ էր որդին Ազապէնի՝ ավգիսայան թագավորի:

Ովքեր Դուլքիոն և Եքիմա սըրբանըվեր կողգիներէից՝
Ծովից այն կողմ հանդիպակաց Էլիտոսից էին եկել,
620 Առաջնորդն էր նըրանց Մեգես Փիլեսայսը արիաստիպ,
Որին ծընեց Փիլես ասպետն՝ Արամազդին շատ սիրելի,
Որը խոոված հորից՝ գընաց Դուլիքիոն մի ժամանակ.
Սա քստատուն հատ սևաթուր նավ էր տանում իր ետևից:

- Վեփսիկները մեծասիրտ՝ Ողիսևսին ունեին պետ,
 Բընիկները Իթակեի, Ներիտոննի տերևաշարժ,
 Էգիփիսիս և Կրոկի, Չակիճոսի և Սամոսի,
 Կան Գըրանք, որ ցամաքում էին ապրում հանդիպակաց.
 Սըրանց իշխանն էր Ողիսևսն ըզգոն Գրման Արամազդի,
 Եվ տասներկու կարմիածընոտ հավ էր տանում իր ետևից:
- 630 Անդրեմոնի Թոաս որդին բերում էր հետն Էտոլացոց՝
 Բընակիչներին Ուենոսի, Պիլիների, Պլարոնի,
 Քաղկեդոսի: Ծովեզերյա և քարքարոտ Կալիդոնի,
 (Ջի չըկային քաջ Ինևսի որդիք այնև, ինքն էլ չըկար,
 Մեոսձ էր և՛ այն ժամանակ Մեդեագրը խարտիշագեղ)
 Թոասն էր քաջ իշխում հիմա Էտոլացոց վըրա համայն,
 Որ տանում էր իր ետևից քառասուն հատ հավ սևաթույր:
 Նիզակավոր Իդոմենն էր գորավարում Կրետացոց—
 Բընիկներին Կնոսոսի և Գորտիմի պարոսպակիակ,
 Միլետոսի և Լիկտոսի, Լիկաստոսի ճերմակաթույր,
- 640 Սան Փետոսս և Հոիտոն քաղաքների քարեքընակ
 Եվ շատերի՝ հարյուր քաղաք Կրետեի շըրջակայքից:
 Սըրանց պետերն էին դյուցազն Իդոմենը Գիզակազեն
 Եվ Մերիոնը մարդասպան Ենիային հանգուռնատիպ,
 Որոնք ութսուն հատ սևաթույր հավ ունեին իրենց ետև:
 Տիպոլեմուր Հերակլյան հրսկայագոր ու հաղթանդամ
 Բերում էր հետն Հոողոսից ինը հավեր, հրոողացոց,
 Որ եռակարգ ապրում էին Հոողոսի շըրջակալքում՝
 Հեխեսոսն և Լիենոսոսն, Կամիրոսում ճերմակափառ.
 Ջորավարն էր սըրանց խիզալե Տիպոլեմը մրկունդավոր,
- 650 Որին ծընել էր քաջահաղթ Հերակլեսից Աստիոքեն՝
 Հերակլեսի կողմից բերված Եփիրոսից գետափընյա,
 Պյուցաւերունդ մարդկանց անթիվ քաղաքները ավերելով:
 Երբ մեծացավ Տիպոլեմն, ապարանքում վայելչակերտ,
 Ըսպանեց իր քեռուն, որին հաչըը Գրրա շատ էր սիրում,
 Լիկիմնիոսին ծերունափառ, արիսական շառավիղին,
 Եվ շինելով հավեր շուտով, շուրջն հավաքեց բազումամբոխ,
 Չըվեց ծովով փախստական, քանզի Գրրան ըսպառնացին
 Մյուս որդիներն ու թոռները արիասիրտ Հերակլեսի:
 Փախավ այդպես թափառական, հասավ Հոողոս խեղճ ու կըրակ,
- 660 Ապրեց այնտեղ, բաժանվելով երեք ցեղի, որոնց սիրեց
 Արամազդը, որ տիրում էր աստվածներին ու ողջ մարդկանց,
 Եվ պարգևեց Ջևըր Գրրանց հարըստություն ու շատ բարիք:
 Իսկ Նիրևըր Միմից երեք համանըման հավ էր բերում,
 Նիրևըր՝ մասրն Ագայայի և Քարոպոս թագավորի,

Արաբական համալիրը

Նիրևը, որ գեղեցկատեն էր ամենն դանաչանց մեջ,
Որոնք Իլիոն եկան՝ անքիժ Պելիսածին Աքիլից ետ.
Բայց վախկոտ էր, և ետևից գրնում էին քիչ մարտիկներ:

Իսկ բռնիկները Նիսիրի, Կրասպաթի և Կաստսի,
Եվրիսիլի Կով քաղաքի և Կալիդնյան կրղզիների,
670 Որոնց երկու պետերն էին Փիդիպպոսն ու Անտրիմուր—
Զույգ որդիները Թեսալոս Հերակլեսյան թագավորի,
Տանում էին կարգով շարված երեսուն սև նավ գոգավոր:

Բրնակիչները բովանդակ Ալոսյեի և Արգոսի,
Տրիքեսի և Ալոսի, ու Փթիացի մարդիկ յոլոր,
Գեղեցկակիճ հելլադացիք, որ Միրմիդոնք էին կոչվում,
Եվ Հելենները համորեն և բովանդակ աքայեցիք,
Որոնց հիսուն սև նավերին Աքիլլեսն էր հրրամալում,
Հանգիստ ճրստած, կրովի մասին երբեք չէին էլ մրտածում,
Քանզի չըկար նա, որ ճրրանց այդօր պիտի գորավարեր:

680 Քաջտոն Աքիլլն աստվածագարն պատկած էր իր սև նավի մեջ
Հույժ բարկացած՝ գեղեցկավարս Բրիսեիսի համար չըքնաղ,
Որ ստել էր Լիոնեսոսից՝ մեծ ճիգ ու ջանք թափելուց ետ,
Լիոնեսոսը կործանելով և թեքացոց բերդերն ամուր,
Ըզգետնելով Եպիստոփին և Մինեսին մըկրեղամով՝
Որդիներին Եվենոսի՝ սելեսյան սեգ թագավորի:

Նրստել էր նա այդպես տըրտում, բայց պիտ ոտքի ելներ շուտով:

Փիլակեի ու ծաղկավետ Պիրասոսի, դաշտորսդքի,
Որ Դեմետրին էր նըվիրված, և Խոռոնի խաշնահարուստ,
Եվ Անտրոնի ծովեզերյա ու սիզավետ Պտելեոսի

690 Բընիկներին սուսջնորդում էր արիսյան Պրոտեսիլավն,
Քանի ողջ էր, սակայն արդեն այն ժամանակ հողումն էր նա:
Փիլակեում տունը նըրա մընաց կիսատ ու կիճն՝ այրի.
Դարդանացի մի մարդ նըրան ըսպանել էր այն ժամանակ,
Երբ առաջինն աքայանց մեջ՝ նավից ցամաք էր ցատկել նա:
Բայց անիշխան չէին նըրանք, Պոդարկեսն էր տանում նըրանց,
Կրտրիճ զավակը Փիլակյան Իփիկոսի խաշնահարուստ
Ու հարազատ եղբայրը քաջ, մեծահոգի Պրոտեսիլի,
Կրրտներագույնն իր տարիքով, իսկ նա երեց և քաջասիրտ,
Պրոտեսիլավն արիական քաջ դյուցազուն. գորքը սակայն,
700 Թեսլեն ո՛չ անառաջնորդ՝ ցավում էին քաջի համար:

Պոդարկեսը քառասուն հատ նավ էր տանում իր ետևից:

Բիբեական ծովակի մոտ Փերեսի մեջ ապրողներին,
Գլափիրի և Բիբեի, Հավոկոսի, գեղեցկաշեն,
Եվ տասնըմեկ սև նավերին Եվմելոսն էր առաջնորդում,
Ծըքեղ որդին Արմեսոսի, ծընված ազնիվ Ակեստրիսից,

Որ գեղեցիկն էր ամենէն Պելիասի դուստրերի մէջ:

Իսկ Մեթոնից, Մելիքիացից, Թավմագիից և քարքարոտ Ուլիոնից եկածների գեղեցկատախտ յոթ նաւերին Քաջահմուտ աղեղնալոր Փիլոկտետն էր առաջնորդում,
710 Եվ ամեն մէկ նաւի վրրա կային հիսուն նաւավարներ, Աղեղներով կրովելու մէջ քաջահմուտ ու կորովի: Բայց Փիլոկտետն այն ժամանակ տանջվում էր խիստ Լեանու կրղզում, Ռրտեղ նըրան, օձից խայթված, թողել էին արաչեցիք, Որ չարատանջ ու սոսկալի բոցերի մէջ վառվում էր նա: Կապերի մոտ արգիացիք հիշում էին անձկակարոտ Փիլոկտետու թագաւորին, թէն չէին անառաջնորդ, Այլ հարձորդին քաղաքավեր քաջակորով Սիլիսի Հրոնեմեից ծընված կըտրին Մեթոնն էր արդ տանում նըրանց:

Տրիկէեից և լեոնային Իթոմեից եկածներին,
720 Իքալեցի Եվրիտոսի Իքալիայի քաղաքացոց
Վարում էին Ասկլեպիոսի գույգ որդիներն, երկուսն էլ քաջ, Հըմուտ բըծիշկ, ճարտարագետ Պոդայիրիսն ու Մաքալոնն, Ռրոնք իրենց հետ ունէին երեսուն սև նաւ գոգաւոր:
Ռրմեհոնից եկածներին և աղբյուրից Հիպերիայի,
Աստերիոնից ու սարավանդ Տիտանիից լեոնաբընակ՝
Եվրիպիոնն էր առաջնորդ, գապակը պերճ Եվեսոնի,
Եվ սրբա հետ գրնում էին քառասուն սև նաւ գեղակաւս:
Արգիասայի բընիկներին, ինչպես նաև բոլոր նըրանց,
Որ Գիրտոնից և Ռրթեից և Իլիոնից էին եկել,

730 Եվ ըսպիտակ քաղաքավան Ռոստոնից բարեբընակ,—
Պոլիպետեսն էր գորավար քաջամարտիկ և կըրակոտ,
Կըրոստեր որդին Պիրիթոսի, որին ծընեց Ռրմիզոն անմահ,
Իսկ Պոլիպտին ծընեց չըքնաղ Հիպպոդամեն Պիրիթոսից
Այն օր, երբ նա պատժեց վայրի և թավամագ հուշկապարկաց
Եվ վրտարեց Պելիոնից միգչև երկիրն Էթիկեցոց:
Նա մեճակ չէր, նըրա հետ էր և՛ շատալիղ արիասկան
Լեոնուկսը՝ որդին մեծանձըն Կորոնի Կենիասծին.
Ու ետևից նըրանց նույնպես քառասուն սև նաւ էր գրնում:

Իսկ Կիփոսից Գունուսը գոռ քըսաներկու նաւ էր բերում,
740 Եվ որի հետ գրնում էին պատերազմի տոկուն մարդիկ՝
Եհիեճներն ու ամեհի Պերեթները քաջամարտիկ,
Ռրոնք տըներ էին շինել Դորոնետու ձըմեոնանոյս,
Եվ նըրանք, որ մըշակում են հովիտները Տիտարեսի,
Որ թափում է իր բարեբոյս վըտակները Պենիոսում,
Ռրի արծաթ հորձանքներին չեն խառնըվում նըրանք սակայն,
Այլ վըրայից կարկաչելով սահում անցնում են յուրի պես,

Զի Ստիքսի ծանրը կողման ուղիերից մի վըտակ է նա:

Տեհթրեդոնչան Պրոթոնուս էր գորապետ մագնետացոց,
Բընիկներին տերևաշարժ Պելիոնի և Պենեի,

570 Եվ տանում էր իր ետևից քառասուն սև նավ գոգավոր:

Արբանք էին դանաչեցոց զորավարներն ու իշխաններն:

Ասա՛, Մուսա, ո՞վ էր նրանց մեջ ամենեն գերիվերո,—

Նըժուգների և մարդկանց մեջ, որոնք մեկտեղ, միահամուռ

Գընում էին դեպի գուպար Ատրիդների հետ միասին:

Ամենակալ ձիերն էին փերետյատույք արագավազ,

Որոնց վարում էր Եվմելոսն օդապարիկ թըռչնոց նըման,

Հասակակից և համաբաշ ու թիկնաբերձ կարկընաչափ,

Որոնց սընեց արծաթադեղն Ապոլլոնը Պերիեում,

Զույգն էլ զամբիկ, որոնք սարսափ էին սըփոուն պատերազմում:

575 Իսկ մարդկանց մեջ արիագույնն էր Այաքսը Տելամոնչան,

Քանի Աքիլլն էր բացակա, որ քաջագույնն էր բորրից,

Նույն և ձիերն, որոնք տանում էին քաջոտն Աքիլլեսին:

Բայց նա նըստել էր կորածայր, ծովահածուկ նավատորմում

Արրտում սաստիկ ոյս պահելով Ագամեմնոն Ատրիդի դեմ,

Իսկ բազմութունն իր քաջերի զըվարճանում էր ծովափին

Ադել ու տեգ արձակելով և նետելով ըսկոտեղներ.

Եվ ձիերը կանգնած հանգիստ՝ ձիալախոր էին ոտում

Կառքերի մոտ՝ անգործ ընկած իշխանների վըրաններում:

Իսկ իշխաններն՝ արիսական իրենց պետին անձկակարոտ՝

580 Ծամբարի մեջ, այստեղ-այնտեղ շըրջում էին մարտից հեռու:

Գընում էին նըրանք գունդ-գունդ, և սաես թե երկիրը ողջ

Բըրընկվել էր բոց-կըրակով, ու տընքում էր գետինն այնպես,

Ինչպես Զևսը շանթազըվարճ զարկեր երկրին Արիմաչսի

Ու հարվածեր փալլատակմամբ Տիփոնեսի մահիճն այնտեղ:

Այդպես նըրանք թընդացնելով երկիրն իրենց ոտքերի տակ՝

Գընում էին արշավասույր, կըտրելով դաշտ ու դարաստան:

Այդ ժամանակ տըրոյացոց բանքեր եկավ Արամազդից,

Արրկոտն Իրիսն արագաթև՝ աղետաբեր բոթը բերին,

Երբ որ նըրանք ակըմբահույլ՝ երիտասարդ և ծերունի

585 Ժողով էին անում արձակ գավիթի մեջ Պրիամոսի:

Նըմանկելով Պրիամոսի արագաքալլ Պոլիտ որդուն,

Որն իր ամոր և սըրընթաց սըրունքների վըրա վըստան՝

Գետ էր նըստել Էսիետի շիրմի վըրա բարձադիտակ,

Ուշ դընելով, թե աքայանք ե՞րբ են հանկարծ հարձակվելու,—

Արամազդի պատգամաբեր Իրիսն այսպես խոսեց հուզված.

«Ո՛վ ծերունի, հաճելի են քեզ շարունակ երկար ճառեր
Այնպես, ինչպես մի ժամանակ խաղաղության օրերի մեջ.
Սակայն պաշտեց ահալասիկ մի պատերազմ անխուսելի.
Շատ անգամ է վիճակվել ինձ ներկա լինել կրոիվները,
790 Բայց երբեւէ այսքան սաստիկ մեծ բազմություն չեմ տեսել ես,
Ավազի պես անթրվելի և տերևի պես անհամար
Գալիս են լայն դաշտի միջով քաղաքի շուրջ կրոիվ տալու:
Քեզ մանավանդ, Հեկտոր, ահա, պատվիրում եմ անել այսպես.
Պրիամոսի ուսանի մեջ կան շատ մարդիկ նիզակակից
Այլաբարբառ և այլազգի, ուստի ամեն իշխան ու պատ
Անցնի գորքի գըլուխը թող և գորավար լինի նրանց,
Խըմբի իր գորքն ու պատրաստի ահեղագույն ռազմի համար»:

Այսպես ասաց, և Հեկտորը ճանաչեց ձայնն աստվածուհու,
Եվ ցրելով ժողովն իսկույն, ըշտապեցին գեմք առնելու:
800 Բացվում էին դարբաս ու դուռ, ու դեպի դուրս էին հորդում
Ե՛վ հետևակ, և՛ աչրուձի շըռընդալոց շառաչյունով:

Կս քաղաքի դեմ-հանդիման հրսկա բլուր մի բարձրաբերձ,
Որ դաշտի մեջ առանձնացած տարածվում է բոլորածն,
Բաղիրա են կոչում մարդիկ, իսկ դիք՝ շիրիմ Միոհնէի.
Անդ ճակատել որոշեցին դաշնակիցներն ու տրորյալք:

Տըրոյացոց պետն էր Պրիամ թագավորի ավագ որդին՝
Կորդակաճոճ Հեկտորը քաջ, և նրա հետ զինավառված
Բշո՛ր կըտրիճներ նիզակավոր, ռազմի պատրաստ և ծարավի:

Դարդանացոց գընդին էր պետ Էնիսաը արիասիրտ,
810 Անքիսեսի ուստրը, որին ծընեց Աստղիկ աստվածուհին,
Իդա լեռան վրա դյուցազն Անքիսեսի հետ պառկելով:
Էնիսաը չէր միայնակ, այլ նրա հետ էին նաև
Զույգ որդիներն Անտեմորի՝ Արքելոքոս և Ակամաս
Արիսյաններն՝ ամեն մարտի քաջահիմուտ և փորձառու:

Իսկ Զելիսայի բընակիչներն Իդա լեռան ըստորոտում,
Տըրոյանք հարուստ, որ խըմում են ջըրերը սև Էսեսյոսի՝
Պետ ունեին Պանդարոսին՝ շըքեղ որդուն Լիկայոնի,
Որին տըվեց ինքն Ապոլլոնը լայնալիճ աղեղ հուժկու:

Բընակիչներն Ադրեստիսայի, Ապեստի և Պրիսիայի
820 Ու Տերիսայի բարձր լեռան՝ պետ ունեին իրենց գըլխին
Ադրեստոսին և Ամփիոսին կտավագրան, կորովասիրտ,
Զույգ որդիները Պերկոսյան Մերոպեի, որ ավելի
Գուշակության մեջ էր հըմուտ, քան թե մարտի և գուպարի:
Սա չէր թողնում պատերազմի գընալ երկու որդիներին,

Բայց որդիներն ականջ չարին հոր պատվերին այն ծամանակ,
Բանգի մահվան օրհասը սև նրբանց դեպի մարտ էր մղում:

Պերկոտեի, Պրակտիոնի, Աբդոնի և վեհապանձ
Արիսթեի ու Մեստոսի բնակիչներին էր գորավար
հնքն Ասիոսը Հիրտակյան, որին բերում էին հրակա

830 Աշխետ ձիեր Արիսթեից՝ ակունքներից Սելեւսի:

Հիպպոթոնսն մըկընդամուլ՝ Պիլեոսի հետ միասին,
Որոնք որդիքն էին շըքեղ Պելասգացի Լեթեսուի,
Բերում էին Պելասգացոց գունդը սիզոտ Լարիսսայից:

Ակամասը Պիրոսի հետ գունդն էր բերում թըրակացոց,
Որոնց սընում է իր ծոցում Հելլեսպոնտոսը հողմածուսի:

Նիզակավոր Կիկոնացոց պետն էր Եվփեմը տիգազեն,
Որ շառավիղն էր Վեադյան դիցասընունը Տրիզենուսի:

Պիրեքմքեսն էր առաջնորդում աղեղնածիգ պեոնների՝
Բերած հեռու Ամեդոնից ու հորդանոս Աքսիոսից,

840 Որի վընհոտ ջըրերն առատ ծավալվում են երկրի վըրրա:

Պափլանգոնաց գունդն էր բերում Պիլեմեը արիսսիրոս,
Ենեոներից, ուր սերվում է ցեղը վաչրի ջորիների:

Կիտորոսից էին սըրանք, ապրում էին Մեսամոսում,
Պարթենիոս գետի չորս դին, մեծակառույց տըների մեջ,
Կրոմնայում ու բարձրաբերձ Երիթնայում և Հգիսլում:

Հալիգոնաց պետերն էին Եպիստրոփն ու Ռիոսը,
Եկած հեռու Ալիբիայից, որ հարուստ է իր արծաթով:

Իսկ Միսացոց՝ Քրոմիսը և Եննոմոս հավանքման,

Բայց չազատվեց հըմայությանը սա իր մահվան սև օրհասից,

850 Այլ արագոտն Հակիդից հաղթահարված՝ գետում խեղդվեց,

Որտեղ բազում տըրոյացիք ընկան ձեռքով Հակիդի:

Փրուուզացոց բերում էին Փորկիսը և դիցանըման

Ասկանիոսը՝ Ասկանիից հեռու՝ ուզվի տենչով վառված:

Անտիփոսն ու Մեսթլեսն էին մեոններին գորավարում,
Որդիները Տալեմենի, որոնց ծավի Գիզյան ծընեց.

Բերում էին նըրանք նաև Տնոլուչան մեոններին:

Կարիացոց՝ Միլետոսի և Փթիրաց լեռան վըրս,

Եվ Մեանդրի գետահովտում ու բարձրահուն Միկելեի
Գագաթներիցն ապրող մարդկանց առաջնորդում էին շըքեղ

860 Նաստեայ և Ամփիմաքոսն՝ արի որդիք Նոմիոնի,

Որ ինքն էլ էր գընում մարտի, աղջըկա պես ոսկեպաճույն:

Ամմիտ, բոլոր զարդերն այդ ճոխ չըփորկեցին նըրան մահից,

Այլ գետի մեջ ընկավ տապաստ՝ Հակիդյան քաջի ձեռքով,

Եվ Աթիլեսն անհեղափոք ավարեց ողջ ոսկին նըրա:

Սարպեդոնն էր պետ լիկացոց և Գլավկոսն ականավոր՝

Եկած հեռու Լիկիայից՝ Բասնթոսից հորձանահոս:

Ե Ր Գ   Ե Ր Ր Ո Ր Պ

ԵՐԴՈՒՄՆԵՐ. ՏԵՍԱՐԱՆ ՊԱՐՍՊԻՑ. ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՈՒ ԵՎ ՄԵՆԵԼԱՎԻ ՄԵՆԱՄԱՐՏԸ

Եվ երբ արդեն կազմ ու պատրաստ էին գորք ու գորագլուխ,
Տրորչացիք առաջ անցան խստնադադակ ճիչ ու կանչով.
Լայն երկընթով հեռուն չըվող կրունկների պես բազմերամ,
Որ փախչում են ձրմունս անվերջ անձրևներից ու հողմերից
Սըլանում են Օվկիանոսի մակերեսով կըրընչալով
Եվ տանում են մահու օրհաս ու կոտորած թըզուկներին,
Ընդդեմ նորանց սարսափելի մարտ մղելով բարձր օդում:
Իսկ բոցաշունչ աքայեցիք զընում էին անձայն ու լուռ,
Ջանախընդիր՝ մեկ-մյուսին լինել կրովում թև ու թիկունք:

- 10   Հարավն ինչպես, որ ծածկում է լեռն անթափանց մատախտղով—
Հովիվներին անցանկալի, գողերին հեշտ, ինչպես գիշեր,
Եվ քարընկեց չափով հեռու՝ աչքին ոչինչ չի երևում,
Այդպես էր փոշին փոթորկվում նորանց անթիվ ոտքերի տակ,
Երբ հաղթաբայլ և սրընթաց անցնում էին դաշտի միջով:

Եվ երբ երկու կողմերն արդեն մոտիկ էին մեկ-մյուսին,
Տրորչանց կողմից առաջ նետվեց աստվածատիպ Պարիսը պերճ.
Ուսին ուներ նա ընձեռնի և լայնալիճ աղեղ ու սուր,
Եվ ճոճելով երկայնաձիգ երկու գեղաբոլ պըղընձասալք,
Կոչ էր անում արգիացի կըրտիճներին առհասարակ,

- 20 Որ պախյան լինեն իրեն մենամարտիկ գուպարի մեջ:
Երբ Արեսի սիրելագույն Մենեղավը տեսավ նրան,
Որ իր գընդից առաջ ընկած մոտ էր գալիս մեծ քայլերով,
Սովալըրուկ առյուծն ինչպես, որ հըրճվում է հանդիպելով
Եղջերուի կամ այծյամի, որին կանի պատառ-պատառ
Նույնիսկ եթե նըրա վըրա գան որսորդներ քաջակորով

Եվ բարակներ արագավազ,— Մենեղավոսն աղոյսն ցընծաց,
Երբ իր աչքի առջև տեսավ աստվածատիպ Ալեքսանդրին,
Զի վերջապես հույս ունեցավ վրբեժն առնել ապիրաստից,
Եվ իր կտորքից անմիջապես վար ցատկեց նա զհնադարաված:

30 Նախամարտիկ քաջերի մեջ Պարիսը երբ տեսավ նըրան,
Սուկաց ասատիկ ինքն իր սըրտում ու խելահեղ ետ ընկրթեց.
Ինչպես որ մարդ լեռների մեջ տեսնում է մի հըսկա վիշապ
Ու շուռ գալով անմիջապես ետ է փախչում խելավորույս,
Դենքը ամբողջ անից դրժգույն ու ողջ մարմնովն իր դողահար՝
Պարիսն աղոյսն փախավ իսկույն, տեսնելով քաջ Մենեղավին:

Այդ տեսնելով, ծաղրեց Հեկտորն՝ աստվածատիպ Ալեքսանդրին
«Տեսքով լոկ քաջ, խրդճուկ Պարիս, կընամուխ, հըրապուրիչ,
Երանի թե չըծընվեիր ու կորչեիր դու անկընկի:
Այդ էի ես ուզում սըրտանց, և այդ լավ էր հազար անգամ,
40 Քան թե այսպես դու կեղտի մեջ թաթախվեիր անարգաբար:
Գիտակագեղ աքայեցիք վըրսող անշուշտ պիտի խընդան՝
Քո գեղանի կերպարանքից քաջ ախոյան կարծելով քեզ.
Բայց դու կորով ուժ ասված բան չունես քո մեջ ամենևին:
Այդ դո՞ւ էիր, որ նավերով ծովագընաց արշավեցիր,
Ծովեր անցար՝ անձնանըվեր ընկերներով արխասիրտ
Եվ անծանոթ մարդկանց միջից, աշխարհներից հեռո՞ւ-հեռո՞ւ,
Հափափեցիր չըքնաղ մի կին՝ հարսը ռազմիկ կըտրիճների,
Ի մեծ փորձանք քո հոր և մեզ և մեր բոլոր ժողովըրդին,
Իսկ թըշնամայաց ի խընդություն և քեզ՝ համոթ ու նախաստինք:
50 Ինչո՞ւ փախար վախկոտորդ դու արխական Մենեղավից
Մըտածեիր՝, թե ինչ մարդու կին ես առել ծաղկափրթիթ:
Չէին օգնի քեզ ո՛չ քընար, ո՛չ շընորհներն աստվածային,
Ո՛չ գանգոբներըդ գեղանի, երբ քեզ փոշու մեջ թաթախեր:
Բայց շա՛տ երկշոտ եմ տըրոյանք, ապա թե ոչ մինչև հիմա
Քարե շապիկ հազած էիր չարիքների քո փոխարեն»:

Աստվածատիպ Պարիսը իր եղբորն այսպես սատասխանեց.
«Կըշտամբանըդ ճըշմարիտ է, Հեկտոր, և ո՛չ հանիրավի.
Անվըկանդ է սիրտը քո միշտ ու կուռ, ինչպես կացինը սուր,
Երբ անտնտում մայրի ծառի բունն է մըտնում՝ հաստատակամ
60 Փաշտահատի ճարտար ձեռքում՝ նավի համար փաշտ կըտրելիս,
Եվ զընալով՝ հետըզգեստե անեցնում է թափը բազկի:
Այդպես և դու քո կըրծքի տակ արի, անահ մի սիրտ ունես:
Բայց Աստղիկի ինձ պարգևած ձիրքերը մի՛ պախարակիր,

Ծրերոհները աստվածատուր խտեղի չեն ամենեին,
Եվ ինչ նրանք են պարզում, այն չի՝ կարող խրել ոչ որ:
Իսկ եթե դու կամենում ես, որ ես մըտնեմ գուպարի մեջ,
Նրատեցրու ողջ տրրոյացոց և արքայանց նրմանապես,
Եվ երկուսով՝ Մենելալուն ու ես միայն մենամարտենք.
Կրովեք հանուն Հեղինեի ու գանձերի համար նրա:

-) Եվ մեզանից մենամարտում ով որ հրգոր, հաղթող լինի,
Նա թող տիրի ամեն ինչքին, Հեղինեին տանի իր տուն,
Եվ մյուսներդ արքայանց հետ կընքելով դաշն ու հաշտություն՝
Վերադառնաք խաղաղությամբ դեպի Տրոյա արգասաբեր,
Իսկ ամբարձ արայեցիք դեպ ձիաբույծ Արգուն իրենց
Եվ Աքայիս, որ կան կիներ գեղաչըքնաղ ու վարսագեղ»:

- Այսպես ասաց, ու լրսելով նրան Հեկտորն, ուրախացավ,
Եվ անցնելով առաջ՝ բռնեց իր միզակի մեջտեղից նա
Ու կանգնեցրեց իրենց տեղում տրրոյացոց գրկները գոռ,
Մինչ վարսագեղ արայեցիք տեղում էին նրա վրա
0 Բրոունցքաչափ քարեր անվերջ ու նետերի տեղատարափ:
Գոչեց այնժամ Ագամեմնոն արանց արքան ձայնով իր մեծ.
«Կանգ առեք, ո՛վ արգիացիք, նետ մի՛ նետեք, ո՛վ արքայանք,
Կորդակաճոճ Հեկտորն, ասես, կամենում է խոսել մեզ հետ»:

- Այսպես ձայնեց, ու տեղնուտեղ դադար առան արայեցիք,
Եվ Հեկտորը կանգնած երկու ճակատների միջև՝ ասաց.
«Լքեք, տրրոյանք և դուք համայն քաջաւորունք արայեցիք,
Խոսքը Պարիս-Ալեքսանդրի, որ այս կրովի պատճառն եղավ.
Առաջարկում է նա բոլոր տրրոյացոց և արքայանց՝
Դրնել իրենց գեները ցած, քարեբեղուն գետնի վրա,
30 Եվ միայն ինքն ու Արեսի սիրելի քաջ Մենելալուն
Կրովեն հանուն Հեղինեի և գանձերի համար նրա:
Եվ երկուսից մենամարտում ով որ հրգոր, հաղթող լինի՝
Նա՛ տիրանա ամեն ինչքին ու կընոջը իր տուն տանի.
Իսկ մյուսներս իրարու հետ կընքենք դաշինք ու հաշտություն»:

- Ասաց Հեկտորն, ու լրնեցին հակառակորդ կողմերն երկու.
Այն ժամանակ այսպես խոսեց Մենելալուն անեղաձայն.
«Ի՛նձ էլ լքեք, զի մեծ մի ցավ կեղեքում է սիրտըս սաստիկ.
Ժամանակն է, որ բաժանվեն արայեցիք և տրրոյանք,
Բա՛վ է որքան տառապեցին իմ երեսից այս կրովի մեջ,
00 Որի պատճառն Ալեքսանդրի հանդրգնությունն եղավ անմիտ:
Մեզանից նա՛, որին մահ է նախատեսված, թող որ մեռնի,

Եվ մյուսներդ խաղաղությամբ բաժանվեցէք մեկ-մյուսից:
Տըրոյացիք, աչստեղ երկու ճերմակ ու սև գառ բերէք շատ,
Արևի և երկրի ի ձոն, մի գառ էլ մենք՝ Արամազդին,
Կանչէք և քաջ Պրիամոսին, որ ինքն անձամբ կընքէ դաշինք,
Զի որդիներն իր գոռոզ են, ամբարտաւալան և ուխտադրուծ,
Որ ոչ մի մարդ չըհանդրգնի Արամազդի ուխտը դըրծել:
Պատանիներն հեղհեղուկ են ու շարունակ փոփոխամիտ,
Իսկ ծերունիին, ինչ անում է, անշուտ է միշտ ետ ու առաջ,
— 110 Որպեսզի գործն արդյունավետ լինի երկու կողմի համար»:

Աջալես ասաց, ուրախացան աքայեցիք և տըրոյանք,
Հուսալով, որ վերջ կըլինի աղետավոր պատերազմին:
Երիվարներն ետ քաշելով, ձիերից ցած իջան ճրքանք,
Ու ճանկելով գեւքերն իրենց՝ դըրին գետնին, իրարու մտ.
Եվ երկուստեք ճրքանց միջև մընաց մի նեղ տարածություն:

Հէկտորն իսկույն պատվիրակներ հրդեց դէպի քաղաքն իր հոր՝
Գառներ բերեն և Պրիամոս թագավորին կանչեն այնտեղ.
Իսկ թագավոր Ագամեմնոնն ուղարկեց իր Տալթիթիոսին
Դէպի նավերը գոգավոր, որ նա երրորդ գառը բերի:

— 120 Եվ Տալթիթիոսն հընազանդեց աստվածային Ատրիդեսին:

Իրիսն այնժամ բանքեր եկավ ձյունաթևիկ Հեղինէին,
Նըրա տալոջ դէմքը առած— Անտենորի որդու կընոջ,
Որին պահում էր թագավոր Հելիկայոնն Անտենորյան
Պրիամոսի չքնաղ դըստեր, որ կոչվում էր Լավոդիկէ:
Գըտավ ճրքան արքունիքում ձեռագործով ըզբաւվելիս,
Պատկերում էր ծիրանավառ վերարկուի վըրա ճրքին՝
Բազում մարտերն աքայեցոց և տըրոյանց ձիամարզիկ,
Որ Արեսից իրեն համար բերում էին պատերազմից:
Մոտենալով Հեղինէին՝ ժըրոտն Իրիսն այալես ասաց.

130 «Արի և տես, հարաւդ սիրուն, գործերը վեհ և սղխարալի
Զիամարզիկ տըրոյացոց և աքայանց պըղընձագետտ,
Որոնք դեռ նոր մոլեգնաբար, վառված տենչով կոտորածի,
Մըլում էին արտասավայից արշունոտ մարտ իրարու դեմ,
Իսկ արդ դադար տըված կըովին՝ ճըստել են լուռ իրար դիմաց
Հենված իրենց ասպարներին և տեգերը մըլխած գետին:
Հինա պիտի Պարիսը պերճ ու Մենելայն արիսավան
Երկայնաձիգ նիզակներով մենամարտեն իրարու հետ,
Եվ հալթողը պետք է որ քեզ իր սեփական կինն անվանի:

Այս ասելով աստվածունին կարոտ վառեց կրնոջ սրբում

- 140 Դեպ առաջին իր ամուսինն ու ծնողներն իր հալազատ:
Եվ Հեղինեն անմիջապես ճերմակ մի քող առավ վըրան
և ոտրս ելավ իր օթջակից գորդիի արտասվելով.
Նա մենակ չէր, այլ նրա հետ գընում էին երկու նածիշտ՝
Պիտթոսի դուստրը Էթթեն և Կլիմենն գեղեցկաչվի,
և հապըշտապ հասան նրանք Ալեսայան դարբասներին:
Պրիամն այնտեղ Պանթոսի, Թեմիտեւի և Լամպոսի,
Կլիտիոսի և շտաւլիղ արիւսական Հեկտավիոնի
նկպգոնի, Անտեմորի,— երկուսն էլ ծեր խոհեմազարդ,—
Նըստել էին ժողովըրդի ծերերի հետ, մարտից քաշված,
150 Զի ալտր էին արդեն, բայց պերճաբան, ճարտարախոս՝
Ծըպտոների նըման, որոնք նըստած ճառի ճշողերի մեջ
Արձակում են ողջ օրն ի բուն փափկահընչուն ձայներ անվերջ:
Այսպես նըստած էին տարեց իշխանները տրրոյացոց
Աշտարակի վըրա և երբ տեսան չըքնաղ Հեղինեն,
Որ դիմում էր դեպի այնտեղ, ըսկըեցին ըսքանչացած
Ցածրը ձայնով մեկ-մյուսին այս սրբաթև խոսքերն ասել.
«Մեղավոր չեն տըրոյացիք և աքաչանք պըղընձագգեստ,
Որ այսպիսի կընոջ համար տատապում են շատ տարիներ.
Ծըշմարտապես անմահական աստվածուհու դեմք ունի նա,
160 Բայց և այնպես, ինչ էլ լինի, վերադառնա՛ թող նալերով,
Որպեսզի մեր որդոց համար չըդառնա նա կըովախընձոր»:

- Այսպես ասին, բայց Պրիամոսն իր մտտ կանչեց Հեղինենին.
«Սիրուն զավակս, արի այստեղ, նըստիի մտըքս, որ լավ տեսնես
Դու առաջին քո ամուսնուն և քո բոլոր մտտիկ մարդկանց:
Մեղավոր չես դու իմ հանդեպ, այլ աստվածներն են հանցաւոր,
Որ դըրդեցին աքաչեցոց պատերազմի ելնել իմ դեմ:
Նայիր հապա, ո՛վ է մեծանձն աքաչեցին այն հոյակապ,
Պետք է ասել՝ շատերը կան մի գըլխաչափ բարձր ավելի,
Բայց չեն տեսել երբևիցե ես գեղեցիկ նըրա նըման
170 Ու վեհաշուք մարդ մի ուրիշ. նըման է նա թագաւորի»:

Եվ Հեղինեն հըրաշագեղ նըրան այսպես պատասխանեց.
«Ըսկեւրայր իմ, դու ինձ համար ասեղ ես և պատկաւելի.
Երանի՛ թե ես մեռնեի այն օըը, երբ քո որդու հետ
Այստեղ եկա՝ եղբայրներիս թողած և քողն հարսանեկան,
Թողած դըստերն իմ սիրասուն և անձկափ ընկերներիս...
Բայց մահն անգամ ինձ զըլացավ ու հալվեցի արտասվելով:
Սակայն թող որ, ըսկեւրայր իմ, պատասխանես քո հարցումիւն:

Նա ինքն արքա Ագուստենոն Ատրիդեսն է ասենիշխան,
Ինչպես և քաջ պատերազմող. եղավ նաև մի ժամանակ
180 Նա տազրբ ինձ, անամոթիս, եթե երբեք չէ սին երագ»:

Այսպես ասաց, և ծերունին բացականչեց ըսքանչացած.
«Երանի՜ քեզ, երջանկածին և քաջափառ ո՛վ Ատրիդես,
Որ ձեռքիդ տակ ունես անթիվ և անհամար աքաչեցիք:
Եղա երբեմն ես այգեպետ Փոյուգիայում մի ժամանակ,
Որտեղ տեսա շատ ձիավարժ փոյուգացիներ քաջամարտիկ,
Ժողովորդները Ատրևսի ու Միգտոնի աստվածակերպ,
Որ Սանգարիս գետի ափին հրսկա բանակ էին գարկել:
Ե՛ս էլ նըրանց թվում եղա, որպես հառհարգ և դաշնակից.
Այն օրը, երբ եկան հասան ամազոնները նըրասիրտ,

190 Սակայն դարձյալ չէին այսքան, որքան խայտակն աքաչեցիք»:

Ռդիսևսին նըկատելով՝ նա հարց տրվեց երկրորդ անգամ.
«Ասա՛, հապա, սիրուն գալիակս, իսկ ո՞վ է նա, որ Ատրիդից
Մի զըլիաչաչի փոքր է թեև, բայց թիկնեղ է և լայնալանջ:
Նըրա ամբողջ զեն ու զարդը հանգչում են լուռ գետնի վրա,
Իսկ ինքն, ինչպես խոյ մի խըրոխտ՝ ճեմում է բյուր քաջերի մեջ:
Նըրան բըրդոտ ու սևասուն խոյի հետ եմ համեմատում,
Որ ճեմում է ճերմակասուն ոչխարների հոտում ըստվար»:

Եվ Հեղինեն՝ չըքնաղ ծընունդն Արամազդի՝ պատասխանեց.

«Դա Ռդիսևսն է Լայերտյան բազմահընար և հանճարեղ,
200 Որ քարքարոտ հթակեի ժողովրդի ծոցում սընվեց,
Հընարամիտ ամեն դեպքում և խելացի խորհրդատու»:

Եվ Անտենորը խոհական նըրան այսպես պատասխանեց.

«Օ կին, իրոք, ճիշտ ասացիր, զի Ռդիսևսն աստվածային,
Երբ քեզ համար Մենեպլիի հետ միասին բանքեր եկավ,
Նըրանց սիրով ընդունեցի հյուր իմ տան մեջ ու պատվեցի.
Եվ ես այն օր նըրա բարքին ու հանճարին հասու եղա:
Երբ միասին մըտնում էին տըրոյացոց ատյանը՝ մեր,
Մենեպլոսն իր ուտերով բարձրաձիգ էր Ռդիսևսից,
Բայց երբ երկունս էլ նըստեցին, Ռդիսևսն էր շըքեղ ու ճիս:
210 Իսկ երբ հանդես էին գալիս ժողովի մեջ իրենց ճառով՝
Մենեպլոսն անբըռնազբոս՝ ջըրի պես էր հըռետորում.
Համատու էր խոսքը նըրա, բայց և հըստակ, հասկանալի,
Չէր ճոխարբան, ճոռոմախոս, և կըրտսեր էր իր տարիքով:
Բայց Ռդիսևսը հանճարեղ, երբ ոտքի էլներ ծանրաբարո,
Հայացքն հողին էր սևեռում, աչքերը ցած խոնարհելով,

Եվ գալիս անցնու առաջ ու ետ նա երբեք չէր տարութեամբ,
Այլ բրնուն էր անշարժ, ամուր՝ տրիսմարամիտ մարդու նման,
Եվ թրվում էր անգաղափար ու ցական ում աներևույթ:
Բայց երբ կըրծօրից արձակեի նա իր առնական ձայնի հուժկու,
220 Եվ ձըմեռվան ձյունի նման խոսքերն իր ճոխ և խորհմաստ՝
Որիչ ոչ մի մահկանացու չէր մրրցակցի Ռիխակսին,
Եվ նրա դեմքն աստվածային էլ մեզ գարմանք չէր պատճառում»:

Եվ Այաքսին տեսնելով ծերն՝ հարցում արավ երրորդ անգամ.
«Իսկ ո՞վ է մյուս արքայեցին, այդ քաջալանջ ու հաղթանդամ,
Որ իր գլխով և ուտերով բարձր է բոլոր արքայաց մեջ»:
Եվ Հեղինեն՝ վեհագույնը ողջ կանանց մեջ՝ պատասխանեց.
«Այաքսն է դա հաղթահաղալ, արքայեցոց պատվարն ամուր,
Իսկ այն մուսը աստվածային Իդոմենեսն է դյուցազուն,
Որի շորջն են հավաքվել ողջ զորապետներն կըրետացոց:

230 Մենեղալոսն արիսական նըրան հյուր էր ընդունում մերթ
Մեր պաշտում, երբ գալիս էր Կրետեից իր հայրենի:
Տեսնում եմ ես անախախիկ և մյուս խալտակն արքայեցոց,
Որոնց ես լավ եմ ճանաչում, անուններով գիտեմ մեկ-մեկ.
Բայց չեմ կարող տեսնել, ափսոս, ժողովրդոց գույգ պետերին՝
Պոլիդեկսին բըռնամարտիկ և Կաստորին ձիահըմուտ—
Եղբայրներին իմ հարսզատ, միևնույն մոր ծոցի պըտող:
Մի՞թե սրբանց նետ միասին չեկան նըրանք Լակդեմոնից,
Թե՛ եկել են նըրանք իրենց անդընդահերձ նախատորմով
Ու հիմա չեն ուզում մըտնել պատերազմի քաջերի նետ
240 Վարանամիտ՝ իր ամոթից ու վարմունքից պարսավելիք»:

Այսպես ասաց, սակայն նըրանք չեին եկել արքայանց նետ,
Մընում էին Լակդեմոնում՝ հայրենական երկրում իրենց:
Նրվիրակներն այդ միջոցին բերում էին դաշիքն ուխտի՝
Երկու հատ գատ և այծենի տիկով գինի զըվարթարար,
Իսկ Իդեոսն՝ անոթ փայլուն ու ոսկեձուլ ըմպանակներ,
Եվ մոտ գալով՝ ալևորին դիմեց իսկույն այս խոսքերով.
«Վեր կաց, որդիդ Լակդեմոնի, ձիամարգիկ տըրույացոց
Եվ ամրաբարձ արքայեցոց ավագանին կանչում է քեզ,
Մասնակցելու հանդիսավոր դաշնադրության ու սուրբ զոհին»:

250 Ալեքանդրոսն ու Արեսի սիրելագույն Մենեղալոսն
Երկայնաբուն ճիզակներով պետք է այնտեղ մենամարտեն,
Եվ նըրանցից այդ գուպարում ով որ հըզոր, հաղթող լինի՝
Տիրե պիտի Հեղինեին ու զանձերին նըրա բոլոր:
Իսկ մյուսներն իրարու նետ կընքելով դաշն ու հաշտություն՝

Դառնան տրոյանք բաղաքն իրենց, իսկ ամբարսո՞ւ արայեցիք՝
Արգոսն իրենց, ուր կան կիներ երկայնավարս ու գեղեցիկ»:

Այսպես սասց, և ձերունին տակաց հրավերն այդ լըսելով,
Բայց յորպանոց հըրամայեց կառքը լըծել անմիջապես:
Եվ երբ արդեն կատարված էր այդ հըրամանն ավերոյի,
260 Նըստեց Պրիսմն իր կառքը ճոխ, Անսեւնորին իր հետն ստած,
Քաշեց ասնձերն ուժգընորեն, և ձիերը քառատըրոյի
Կարբասներից դուրս թըռչելով՝ արագ դ՛այի դաշտ սըլացան:

Եվ երբ հասան աշրոյացոց և արայանց բանակներին,
Յած իջնելով շըքեղ կառքից, արոտատատ գետնի վըրս,
Հայր ու որդի արագաբայ դէսփի ամբոխն առաջացան:
Ուռքի ելալ անմիջապէս Ագամեմնոն արանց արքան,
Եվ հըրս հետ ուռքի ելալ Ռդիսևոր բազմամանճար:
Մունետիկներն այնուհետն բերին ուխտի զոհերն ընտիր
Եվ խառնելով խառնարանում գինիճ՝ հըրանք ջոր լըցընցին
270 Արքաների ձեռքին, այնժամ Ատրիդէսը դանակն հանեց,
Որ շարունակ կախ էր անում իր մեծ սորի պատշանի մոտ՝
Վըստեց մազերը գառների գըրոյակներից, որոնք իսկույն
Բաժանվեցին տըրոյացոց և արաշանց տվագանուն,
Ազգս բոլոր աստվածներին աղոթք արալ բազկատարած.

«Հա՛յր Արամազդ, տեղդ Իդայի ամենափառ և վեհասպանճ,
Գո՛ւ, Արեգակդ ամենատես, ամենազոր, և դո՛ւք, գետեր,
Եվ դու երկիր, որ էտ մահու գիտեք պատժել անագորոյն
Երդըմնազանց դըրումներին ու վատերին առհասարակ,—
Վըկա եղեք և պանեցեք մեր երդումներն անդըրժելի:

280 Թե ըսպանի մենամարտում Պարիսը պերճ՝ Մենելային,
Նա՛ լինի տերն Հեղինեի և գանձերին հըրս բոլոր,
Եվ մեք ի տուն վերադառնանք ծովազընաց մեր նավերով.
Իսկ թե սպանի արիսական Մենելայիսն Ալէքսանդրին՝
Տան տըրոյանք Հեղինեին և հըրս հետ գանձերն իր ողջ
Ու վըճարեն արգիացոց տույժն ու տուգանքն ըստ օրինի,
Որ հուշ մընս դարե ի դար և այդ մասին հիշեն հովետ:
Իսկ Պարիսի մահից հետո, եթե Պրիսմն ու իր որդիք
Չըկամենան տուգանքը տալ, ի՛նքըս այնժամ, Ատրիդ արքաս,
Պիտի մընամ այստեղ այնքան, շարունակեմ պատերազմել,
290 Մինչև հառնեն հըրատակիս, և այս կըռվի վախճանը գա»:

Ասաց, մորթեց գառները նա անգորոյն իր պըղընճով
Ու ցած դըրեց, որոնք անշունչ ցընցվում էին գետնին ընկած,

Զի սուր պրոլիճճն անագորոյն ջրլատել էր նրբանց ոգին:
Ապա նրբանք լի սափորից բաժակներով գինին առած՝
Ձոն ձոնեցին հապերժական աստվածներին աղաչելով.
Եվ ամեն մի աքալեցի ու տըրովյան այս էր ասում.

«Մե՛ծդ Արամազդ ամենափառ և մյուս անմահ դուք աստվածներ,
Ով որ դըրժի նախ և առաջ դաշինքն այս մեր և ուխտը սուրբ,
Դըրոժանի ուղեղը թող գետին թափվի այս գինու պես
00 Եվ կընոջ հետ ու զավակաց՝ ուրիշները պատկեն թող որ»:

Այսպես ասին, Ջևաը սակայն չանսաց նրբանց աղերսանքին.
Իսկ Պրիամոն այն ժամանակ վեր կենալով այսպես ասաց.

«Ի՛նձ լրսեցեք, ո՛վ իշխաններ, տըրոյացիք և աքալանք,
Մի՛ նեղանաք, թե ես նորից դեսի քաղաք վերադառնամ,
Զի չեմ կարող ականատես լինել որդու իմ սիրասուն
Եվ Արեսի սիրելագոյն Մեճելավի մեճամարտին:
Ինքն Արամազդն ու մյուս անմահ աստվածները գիտեն միայն,
Թե երկուսից ում է պահված ճակատագրից մահ ու վախճան»:

Այսպես ասաց Պրիամը ծեր և Անտենոր իր որդու հետ
310 Կառք նըստելով, զաններն առած, սանձերը ետ քաշեց ուժգին,
Ու վերստին հայր ու որդին վերադարձան դեսի Տրոյա:

Այն ժամանակ Հեկտորը քաջ և Ռոխսնսն աստվածային
Կրովի դաշտը չափեցին նախ, ապա պղղնձյա սաղախարտում
Երկու վիճակ գըցած՝ երկար խառնում էին, թե երկուսից
Ռ՛րը առաջ պղղընձակուտ աշտեն պիտի իր արձակեր.
Մինչ ժողովուրդը ձեռնամբարձ աղոթում էր աստվածներին,
Եվ ամեն մի աքալեցի ու տըրովյան ա՛յս էր ասում.

«Հայր Արամազդ, տերդ Իդայի ամենափառ և վեհապանձ,
Այս երկուսից որը երկու ժողովուրդներն իրար խառնեց,
320 Այնպես արա, որ նա սատկի ու դըժոխքի բաժին դառնա,
Իսկ սղուսներս իրարու հետ կընքենք սիրո ուխտ ու դաշինք»:

Այս էր ասում ամեն մի մարդ, մինչդեռ Հեկտորն աչքը ետև՝
Վիճակներն էր շարժում երկու, ու դուրս եկավ՝ նախ՝ Պարիսին:
Այն ժամանակ բոլորն իսկույն ուղիղ շարքով նըստուտեցին
Յուրաքանչյուրն իր ձիու մոտ և ուր գեճքերն էին իրենց:
Եվ գեղածամ Հեղինեի այրը՝ Պարիսն աստվածային
Ըսկըսեց իր գեճքերն հագնել օրհասական մարտի համար:
Նախ և առաջ սըրունքները պատեց նա պիթկ պոճապանով,
Որ կոճկըվում էր արծաթյա ճարմանդներով ճանակչափայլ.

330 Հագալ գորան լանջապանակն իր Լիլայոն հարագատի,
Ապա կախեց ուրնդանոյս պրդընձյա սուրն արծաթագաւ՝,
Այնուհետև առալ վահանը հաստաքեստ ու մեծահաղթ,
Գրլխին դրեց գեղապատշաճ կոտ սաղավարտ ճարտարագործ՝,
Որի ցրցունքն անեղորեն ճոճվում էր վեհ ու բարձրադիր,
Ու ձեռքն առալ իրեն հարմար երկայնաբուն ցիզակ մի հաղթ:
Իր գեներերն էր հագնում նաև Մենելայվոսն արիսական:

Երկու կողմից պատրաստ աչապես, զինավառված վերից ի վար՝
Դեպ ասպարեզ առաջացան՝ մեկ-մյուսին խեթ նայելով,
Եվ սուկացին նըրանց ի տես տըրոյացիք և աքաչանք:

340 Մոտենալով նըրանք միմյանց, լի մոլեգին ասեղությամբ
Շոճում էին երկայնաբուն ցիզակները իրարու դեմ:
Առաջինը Պարիս ուժգին երկայնասուլեր տեզն իր նետեց
Ու շեշտ զարկեց բոլորաձև մեծ վահանին Ատրիդեսի,
Բայց չըկոտրեց պրդինձը կոտ, ու տեզի սուր սաչքը ծալվեց
Հաստ ասպարին զարնըվելով. Մենելայվոսն այն ժամանակ
Վըրա պըրծալ իր պըղընձով, աղոթելով Արամագդին.

«Տե՛ր Արամագդ, տուր որ հանեն վըրեժըս ինձ դավադրողից,
Ալեքսանդրից աստվածատեպ, և իմ ձեռքով հաղթիր նրան,
Որ մեզանից հետո ծընվող ամեն մի ոք այսուհետև

350 Սուկա չարով հատուցելու օտարասեր հյուրընկալին»:

Աչապես ասաց և ճոճելով՝ գըցեց նա իր ցիզակն երկար,
Չարկեց Պարիս Պրիսանյանի բոլորաձև մեծ վահանին.
Տեզը թափով ասպարն անցալ ու մըխըրնվեց լանջապանում,
Ու բըզկըտեց աշտեն նըրա թույլ կողքի մոտ շապիկը նուրբ.
Յաճ կըուցալ Պարիսն ընդիտոյթ և ազատվեց սև օրհասից:
Արծաթագաւ սուրն իր քաշած՝ Մենելայվոսն վըրա հասալ
Ու հարվածեց ախոյանի սաղավարտի գարգանանակին,
Բայց թուրն ընկալ նըրա ձեռքից եղած երեք թե չորս կըտոր:
Վայեց Ատրիդ Մենելայվոսն աչքերն ուղղած երկինքն ի վեր.

360 «Հա՛յր Արամագդ, չըկա քան քեզ անագորուն ուրիշ աստված,
Հույս ունեի ոխըս հանել վատաբարո Ալեքսանդրից,
Սակալն ահա՛ սուրըս շախջախ փըշըրվեց իմ ձեռքերի մեջ,
Եվ վըրիպեց զարկը բազկիս, զո՛ւր սըլացալ տեզըս սուրասը»:

Ասաց, հասալ, բըռնեց նըրա ձիաձարե սաղավարտից
Ու քաշ տըվեց Ալեքսանդրին դեպի բանակն աքալեցոց:
Ասեղնագործ փոկը ամուր, որ կըզակի տակից կապված
Սաղավարտն էր պահպանում պինդ՝ Պարիսի պերճ գըլխի վըրա՝

Պարիսի և Մեգակալոսի մեղամարտը

- Պարսնոցը պըրկում էր ձիգ. կըխեղըրվէր նա անկասկած,
 Եվ Մենելայվն անտարակոյս կըժառանգէր փառք ու պարծանք,
- 370 Եթէ Աստղիկն՝ Արամազդի դըստրիկը այդ չընըկատեր
 Ու չըկըտրէր փոկն արջատի՝ ազատելով Ալեքսանդրին:
 Ատրիդէսի ձեռքում մընաց լոկ սաղավարտը Պարիսի,
 Եվ Մենելայվն այն ճոճելով՝ նետեց թափով արաւեցոց.
 Յուրայիճներն այն վերցըրին և նա նորից վըրս վագեց
 Պըրընճաճույլ իր գեղարդով ըսպանելու ախոյանին:
 Բայց այդ պահին վըրս հասավ իսկույն Աստղիկ աստվածուհին
 Ու Պարիսին ամպով պատած հափըշտակեց մարտադաշտից
 Ու դէպ քաղաք՝ բուրումնապէտ ստագաստը տարավ նըրան,
 Այսպ փութաց Պարիսի մոտ կանչել չըքնաղ Հեղինէին,
- 380 Որին գըտավ աշտարակում նաժիշտներով շըրջապատված:
 Աստղիկն ըզգույշ ցընցեց ձեռքով նըրա շըղարջն անուշաբուր
 Ապիհագործ երկարակյաց այն պատափի դէմքը տանւծ,
 Որ տարիներ առաջ, երբ դէռ Հակոբեմունւմ էր Հեղինէն,
 Նուրբ սափի էր գործում նըրան, և որին նա շատ էր սիրում:
 Աստվածուհին այդ պատափի դէմքն առնելով՝ այսպէս ասաց.
 «Եկ, Հեղինէ, պալատ գընանք, Պարիսը քեզ տուն է կանչում,
 Ծընորհաշուք գեղեցկությամբ իր գահույքի վըրս նըստած,
 Չուզված այնպէս, որ չես ասի, թէ կըրովից է վերադառնում,
 Այլ, ասես թէ պատրաստվել է՝ մի տեղ պարի պիտի գընա,
- 390 Կամ թէ պարից ուրախ-գըվարթ հենց նոր է տուն վերադարձել»:
 Այսպէս ասաց և կըրծքի տակ սիրտը շարժեց Հեղինէի,
 Որ տեսնելով հըրաշագեղ ձյուն-պարսնոցն աստվածուհու,
 Լուսապայծառ աչքերն անուշ ու ցանկապի լաճջը շըքեղ՝
 Ըսքանչացավ և անունը տալով՝ այսպէս ասաց նըրան.
 «Ա՛խ, դիցուհի, ինչո՞ւ ես դու աշխատում ինձ խաբել դարձյալ,
 Մի՞թէ դու ինձ է՛լ ավելի հեռո՞ւ-հեռո՞ւ պիտի վանես,
 Բարեբընակ դէպ Փըղուգիս կամ Մեռնիս հանգըստապետ,
 Ուր կա նույնպէս քեզնից սիրված, հովանավոր ուրիշ մի մարդ:
 Քանզի հիմա Մենելայվոսն հաղթել է քաջ Ալեքսանդրին
- 400 Եվ ուզում է ինձ՝ ասելուս առնել դարձյալ ու տուն տանել,
 Նըրա՞՞ համար դու եկել ես նշութելու նո՛ր մի նենգութիւն:
 Դո՛ւ նըրա մոտ գընա նըստիր, թողած ճամփան աստվածների
 Եվ այլևս քո ոտքերով Ուիմպոս մի՛ վերադառնա,
 Այլ նըրա մոտ լաց ու ողբա և հընազանդ եղիր այնքան,
 Միճչ և քեզ կին առնի իրեն կամ աղախին՝ իր տան համար:
 Իսկ ես այնտեղ էլ չեմ դառնա անկողինն իր հաղորթելու
 Եվ դառնալու ծաղր ու ծանակ տըրոյացի կանանց համար:
 Թո՛ղ ինձ ուստի և հեռացիր, քանզի սիրտըս ցաված է խիստ»:

Աստվածունին հույժ բարկությամբ ճրքան այսպես պատասխանեց.
410 «Մի՛ գորգորիր ինձ, եղիելի, գուցե վերսդ բարկանալով՝
Ատե՛ս ես քեզ այնքան, որքան մինչև հիմա սիրել եմ քեզ,
Եվ երկուստեք՝ տըրոջացոց և արսլանց միջև, անհաշտ
Նյութե՛ս դժմյա վըրեժ ու դիս, և դու դաժան մահով կորչեա՛ս»:

Այսպես ասաց, և Հեղինեն՝ զարմը Զևսի, անարեկված
Ելավ զընաց գաղտագողի, ներկաների աչքից անտես,
Քոռածածուկ իր շըղարշով, հետևելով աստվածունին:
Եվ երբ հասան շըթելաշուք պալատը պերճ Ալեքսանդրի,
Աղսխիհնները զընացին իրենց գործով ըզբաղվելու,
Իսկ Հեղինեն ամենագեղ դեպ ասագաստն ասուջացավ,
420 Որտեղ Աստղիկ աստվածունին արօռ դըրեց Պարիսի դեմ
Հեղինեի՝ վահանադրոշ Արամազդի դըստեր համար,
Ու ճրատելով նա խըստադե՛ս հանդիմանեց իր ամուսնուն.

«Մենամարտի՞ց ես զայիս դու, ա՛հ, երանի թե մեռնեիր
Քաջի ձեռքով, որ իմ նախկին ամուսինն է արիասիրտ.
Դու պարծեճում էիր առաջ, թե քո բազկով և նիզակով
Գերազանցում ես Արեսի սիրելագույն Մենելային.
Թե քաջ ես դու, զընա ձայն տոբ Մենելային խարտիշահեր
Եվ դորս արի դու ճըրս դե՛մ մենամարտի երկրորդ անգամ.
Բայց ո՛չ, խորհուրդ չեմ տա ես քեզ մենամարտել հանդգնաբար
430 Դյուցազնական ու քաջատե՛զ Մենելայնու Ատրիդի հետ,
Որպեսզի մի գուցե հանկարծ ճըրս տե՛զին դառնաս դու կե՛ր»:

Հըրաշագեղ Հեղինեին Պարիսն այսպես պատասխանեց.
«Մի՛ խոցոտիր սիրտըս դու, կին, ինձ դառնապես այսպանելով,
Թե օգնությամբ Աթենասի Մենելայն ինձ հաղթեց այսօր,
Մի այլ անգամ ես կըհաղթե՛մ Մենելայնու արիսյանին,
Ռրովհետև մենք էլ ունենք մեզ օգնական, մոտ աստվածներ:
Իսկ այժմ, արի, ամուսնական բուռըն սիրով պատկենք մեկտեղ,
Զի այսպիսի այրող տարիանք չեմ ըզգացել երբևիցե,
Ոչ մինչև իսկ առաջին հեղ, երբ հեշտավետ Սպարտայից
440 Հաիըշտակած քեզ հապըշտապ փախչում էի իմ նավերով,
Ու կրանայե կղզում քեզ հետ մահին մըտա հեշտագըրգիտ
Ինչպես հիմա, որ վատվում եմ քեզ մըտնելու հուր ցանկությամբ»:
Ասաց, զընաց դեպ անկողին Հեղինեի ձեռքից բըռնած,
Ու պատկեցին քանդակածո անկողնու մեջ հանգըստավետ:

Իսկ Ատրիդեսն ամբոխի մեջ վազվըգում էր զազանաբար
Ու Պարիսին էր որոնում, ամենուրեք աչք ածելով,

Սակայն ոչ ոք տրրոյացի ու դաշնակից զինվորներից
Չըկարեցան ցույց տալ նրբան անհետացած ախոյանին:
Չէր թաքցընի ոչ ոք, եթէ Ալեքսանդրին տեսած լինէր,
450 Ձի բոլորի համար Պարիսն ատելի էր մահւման նրման:
Այն ժամանակ այսպէս խոսեց Ագամեմնոն արանց արքան,
«Ինձ լըսեցէք, տրրոյացիք և դարդանչանք և սատարներ,
Հայտնի է, որ հաղթութունը Մենելայիին է արիսյան,
Ուստի այստեղ բերեք իսկույն Հեղինեիին իր գանձերով,
Եվ տուգանքը, տրրոյացիք, վըճարեցէք ըստ պայմանի,
Որ այս մասին դարե ի դար սերունդները հիշեն ընդմիշտ»:

Յայսպէս ասաց, և գովեցին նրբան բոլոր արայեցիք:

Ե Ր Գ Չ Ո Ր Ր Ո Ր Պ

ՈՒՆՏԱԴՐԺՈՒԹՅՈՒՆ. ԱԳԱՄԵՄՆՈՆԸ ԶՈՐԱՀԱՆԴԵՍ Է ԱՆՈՒՄ

Ոսկեհատակ սրբահներում, Արամազդի շուրջը բազմած
Ժողով էին անում բոլոր աստվածները երկնաբընակ,
Եվ վեհանուշ Հեթեն նըրանց ոսկեքանդակ բաժակներով
Մատըրվակում էր հոտընկալս աստվածեղեն քաղցր ըմպելին:
Խըմում էին նըրանք կարգով ու նաչում վար՝ դեպի Տրոչա,
Երբ Զրվանյանը Հերային զաչրացնելու նըրպատակով՝
Նըրան խայթող այս գըրգըռիչ առակալոր խոսքերն ասաց.

«Մենեղավուն ունի երկու դիցուհիներ իրեն պաշտպան—
Մեկը Հերան արգիացի, մյուսն Աթենաս Պահպանապետն,

- 10 Սակայն մի կողմ քաշված նըրանք, զվարճանում են նաչելով,
Այնինչ Աստղիկն իր Պարիսից չի հեռանում բոլորովին
Եվ նըրանից վանում է միշտ մահվան օրհասն աղետալոր.
Փոքր-ինչ առաջ փըրկեց նըրան, երբ գըրեթե կորած էր նա:
Բայց հաղթությունն արիսական Մենեղավիկն է անկասկած,
Իսկ մենք խորհուրդ անենք հիմա, թե գործն ինչպե՞ս պիտի շուռ տանք.
Անագորույն ճակատամարտ ու պատերա՞զմ պիտ հըրահրենք
Մենք այդ երկու կողմերի մեջ, թե՞ արժարժենք սեր հաշտարար:
Եթե սա է փախագելիկն և բոլորին սըրտահանո,
Պրիամոսի բարեբընակ քաղաքը թող մընա կանգուն,
20 Եվ Մենեղավն առնի տանի արգիուհի Հեղիհեկն»:

Ասաց, Հերան և Աթենասն երկուսը մեկ մըռմըռուացին,
Նըստած մեկտեղ տըրոյացոց դեմ չարիքներ որոնալով:
Արամազդի դեմ սըրտմըռած Աթենասը ձայն չըրհանեց,
Մինչ ամենի մի բարկոպջուն ցունց էր հանում նըրա հոգին.
Սակայն Հերան չըկարեցավ իր զաչրույթը սանձահարել,

Ու սիրտը սև մաղձով լեցուն այս խոսքերը դուրս պոռթո՞րկաց.

«Անագորո՞ւյն դու Զրվանյան, այդ ինչ խոսք էր, որ ասացիր, Ինչո՞ւ համար հոգևորություններս առ ոչինչ ես համարում դու
30 Պրիամոսի և իր որդոց՝ զորք ու զինվոր հավաքելով:
Արա՛, ինչպես ինքընդ գիտես, ինչպես որ քո սիրտն է ուզում,
Մենք՝ մընացած աստվածներըս համաձայն ենք քո արածին»:

Եվ Արամազդն ամպրոպադեզ նըրան այսպես ասաց ցաւկոտ.

«Ա՛յ անպիտան, քեզ ի՞նչ չարիք կամ ի՞նչ վընաս եմ պատճառում
Պըրիամը ծեր և իր որդիք, որ անդադար ատելությունը
Ճըզնում ես դու հիմնահատակ քանդել Իլիոն քաղաքը շեն:
Եվ մինչև որ դու Իլիոնի պարիսպներից ու դրոներին
Ներս չըմըտնես, լապիես ողջ-ողջ Պրիամոսին և իր որդոց
Եվ մյուս բոլոր տըրոյացոց՝ ոխըդ պիտի չըհագնես»:

40 Արա՛, ինչպես կամենում ես, որ այս պաշարը մեր միջև
Ավելի մեծ կըռփի առիթ չըտաս հանկարծ ապագայում:

Մի այլ բան էլ պետք է ասեմ, և այն դու լավ միտքըդ պահիր.

Երբ որ իմ էլ սիրտը ուզի քանդել քաղաք մի քո սիրած
Եվ կործանել հիմնահատակ՝ պիտ չարգելես զայրույթըս դու,
Այլ թույլ տաս ինձ, ինչպես որ ես թույլ տըլի քեզ այդ ակամա,
Զի այն բոլոր քաղաքներից, որոնց մեջ վառ արեգակի
Եվ աստղագարդ երկընի տակ մահկանացու մարդն է ապրում,
Իլիոնն է սուրբ՝ ամենաթանկն ու սիրելին պրոտիս համար,
Եվ քաջատեզ Պրիամը ծեր և ժողովորդը Պրիամի.

50 Զի իմ սեղանն ամենևին գուրկ չէր մընում ո՛չ խորտիկից:

Ո՛չ նըլերից և ո՛չ ճարպից, ինչ պատիվ որ մեզ է վայել»:

Եվ մեծարգո աչեղ Հերան նըրան այսպես պատասխանեց.

«Սըրտիս համար հույժ սիրելի երեք քաղաք կա մի-միսւն—

Արգոսը մեծ և Ապարտան և Միկենեն լայնապողոց:

Զընջի՛ր դըրանք, թե երբևէ դառնան սըրտին քո ստելի.

Չեմ արգելի, դեմ չեմ լինի, քանզի եթե չուզենամ էլ

Ու թույլ չըտամ կործանելու՝ միևնույն է, օգուտ չունի,

Բան չեմ շահում բոլորովին, զի սուկալի գորեղ ես դու:

Սակայն պետք չէ հօդըս ցընդեն հոգևորություններն իմ լազմաջան,

60 Զի ե՛ս էլ եմ աստվածունի և քեզ հետ նույն զարմից սերած,

Եվ Զրվանի կորովամիտ՝ երիցագույն ծընունդն եմ ես,

Երկու կողմից՝ նախ ծագումով և ապա որ կինդ եմ կոչվում,

Քո, որ իշխում ես համորեն անմահներին երկնաքընակ:

Սակայն արի զիջե՛նք իրար ու տեղի տանք՝ դու ինձ, ես քեզ,

Եվ թող բոլոր հավերժ անմահ աստվածները հետևեն մեզ:

Արդ, փութապես և անհապաղ տո՛ւր հըրաման Աթենասին,

Որ գընա մարտն արյունահեղ՝ տրորյացոց և աքայանց,
Եվ թող ջանա այնպես անել, որ տրորյա՛նք նախ և առաջ
Գըրծեն դաշինքն ու հարվածեն խրոխտապանն աքայեցոց»:

70 Այսպես ասաց, և դեմ շեղավ աստվածահայր Ջևար հըզոր,
Որ դառնալով Աթենասին՝ այս սրբաթև խոսքերն ասաց.

«Գընա՛ շուտով դեպի բանակն աքայեցոց ու տրորյանց
Եվ աշխատիր այնպես անել, որ տրորյա՛նք նախ և առաջ
Գըրծեն դաշինքն ու հարվածեն խրոխտապանն աքայեցոց»:

Այս ասելով, բոցսվառեց արդեն վառված Աթենասին,
Որ շուտափույթ վար սրլացավ Ոլիմպոսի բարձունքներից
Բոցանձանկն աստղի նրման, որ Ջրվանցանը նըրբամիտ
Ուղարկում է որպես նըշան նախորդներին ու բանակին,
Եվ որից բյուր ու անհամար կայծակներ են թափվում կարմիր:

80 Այդպես՝ Պալլաս Աթենասը վար սրլացավ դեպի երկիր
Ու նըրանց մեջ արձանացավ. և ապշեցին նրանք ի տես:—
Աքայեցիք պըղընձագգեստ և քաջաճի տրորյացիք,
Եվ ամեն ոք հիազարհոր՝ իր ընկերոջն այս էր ասում.

«Անշուշտ նորից արյունահեղ մեծ պատերազմ է պայթելու,
Եվ կամ գուցե սեր արծարծի Ջևար երկու կողմերի մեջ,
Նա, որ մարդկանց կրոնիների մատակարարն է շարունակ»:

Այսպես էին ասում իրար աքայեցիք և տրորյանք.

Իսկ Աթենաս Պալլասն անեղ՝ տըղամարդու կերպարանքով—
Անտենորյան Լավոդոկի՝ մըտավ տրորյանց բազմության մեջ

90 Ու վընտրում էր ուշի-ուշով աստվածակերպ Պանդարոսին:

Եվ նա գըտավ Լիկայոնի ուժեղ որդուն կանգնած այնտեղ,
Ծուրջը բոլոր վահանավոր մարդկանց գընդեր հաստաբազուկ,
Որոնց իր հետ ըերել էր նա հոսանքներից Էսեսպոսի:
Մտնեալով նըրան Պալլասն այս սրբաթև խոսքերն ասաց.

«Պիտի լունե՛ս արդոյք դու ինձ, Լիկայոնի որդի՛դ արի,
Միրտ պիտ անե՛ս թոցընելու Մենելային սրլաք մի սուր
Եվ վառտակես տրորյանց մեջ փառք ու պատիվ հերոսաջար,
Եվ մանավանդ որ Պարիսից մեծ պարզևներ դու կըստանաս,
Եթե տեսնի արիսական Մենելայվոս Ատրիդեսին

100 Պարտված նետով քո աղեղի և խայտուկի վըրա ելած:

Օ՛հ ուրեմըն, անմիջապես նըշան բըռնիր Մենելային
Եվ ոխտ արս լուսածընունդ Ապոլլոնին արծաթաղեղ
Զոնեկ գառնեյ անդրանկածին, երբ ոյ Ջեղե վերադառնաս»:

- Այսպես ասաց աստվածուհին և այդ խեղճին հրրասպուրեց: Հանեց նա իր աղեղն իսկույն շինված քոշի կեռ կոտոշից, Ռրին զարկեց դարանամուտ, էրբ նա ծայրից դուրս էր գալիս, Խոցեց սըրտից, ու փուլ եկավ նա ողջ մարմնով ծայրի վըրա, Կոտոշները կարծըր ու կեռ՝ տասներկեց թիզ էին նըրա, Ռրոնք հըղկեց վարպետորեն մի անվանի եղջերագործ
- 110 Ու հագցըրեց երկու ոսկյա օղեր նըրա սուր ծայրերին:— Արդ, եղջերյա աղեղն իր այդ լարեց՝ գետնին դեմ տըված նա, Իսկ ընկերներն վահանն իրենց բըռնել էին նըրա դիմաց, Ռր մի գուցե քաշ աքայանք հարձակվեին նըրա վըրա, Նախքան որ նա կըխոցոտեր արիսական Մեներավին: Նա կապարճի խուփը բացեց ու հանեց նետ մի նորաթեք, Հաստատեց այն լարի վըրա և ուխտ արավ արծաթաղեղ Ապողոնին գոհաբերել պարարտ գառներ անդրանկածին: Երբ որ Ջեղե նըվիրական իր քաղաքը վերադառնա: Ապա քաշեց նա լարը պիրկ՝ նետակոթի հետ միասին
- 120 Արջառաջին ու աղեղի երկաթը իր կըրծքին հըպեց, Եվ էրբ քաշեց աղեղը հաղթ լայնալիճը շըրջանաձև՝ Լարն ըշկահեց շառաչալից, լիճը ճայթեց ահագնաձայն Ու սայրասուր նետը թըռավ դեպի կանգնած ըսպայակույտ:

- Բայց, Մեներավ, չըմոռացան քեզ աստվածներն երջանկափառ, Եվ մանավանդ, ավարտու դուստրը հըգոր Արամագրի, Ռր կանգնելով դեմըդ ընդփույթ՝ շեղեց սըլաքը դառնաթույն Եվ քո մարմնից հեռու վանեց, ինչպես մայրը սիրագորով, Ռր քըշում է ճանճն երեսից անուշ քընով քընած մանկան: Այդպես է նա՝ նետը ուղղեց դեպի այնտեղ, ուր կամարի
- 130 Ծարմանդներն են ոսկեճաճանչ և ուր զըրահն է կըրկնակի: Նետը դիպավ նըրա գոտուն և կամարից անցավ թափով, Ծակեց անցավ շանթի նըման և զըրահը զարմանարվեստ Ու տախտակը մարմնապաշտպան— պատ ու պատվար՝ նետերի դեմ— Եվ դյուցազնի կողքը խըրված՝ մորթը քերծեց թեթևակի, Ռրի վերքից սեմիջապես բըխեց արշուն բոտրագույն:

- Ինչպես մեռնիդ կամ կարիացի մի կին փըղոսկրը ըսպիտակ Ներկում է վատ կարմիր գույնով, որ ձիերին շրուշակ լինի, Եվ պահվում է սեճյակի մեջ ավարտու ասպետներից, Թագավորի համար նըվեր և ի մեծ շուք նըրա փառաց՝
- 140 Թե՛ իբրև գարդ ձիու համար և թե՛ պարծանք այն հեծճողին,— Մեներավոր՛ս, այդպես նաև ազդրերը քո գեղապարտույր Եվ սըրունքներդ մինչև չըքնաղ կրունկդ կարմիր ներկըվեցին:

Ազամեմնոն արանց արքան սուկաց արյունն այդ տեսնելով,
Սուկաց նաև նետահարված Մեհեղավոսն արհասկան,
Բայց տեսնելով, որ նետի ծայրն ու կարթը դուրս էին ընկած՝
Սիրտն ու հոգին մըտան նորից իր կրծքից ներս, ու շունչ քաշեց:
Այն ժամանակ Ատրիդ արքան Մեհեղավի ձեռքից բրոնած,
Սիրտը սաստիկ ցավով լեցուն՝ աղաղակեց դառնակրակիծ.

«Մի՛թե, եղբայր իմ հարազատ, կընթեցի այս դաշինքը ես,

- 150 Որպեսզի քեզ մեկ ու մեկակ կրովի մըղեմ տրդոյանց դեմ,
Որ նենգաբար նետահարեմ, ոտնահարած ոխտ ու երդում:
Սակայն իզուր պիտի չանցնեն երդումներն ու դաշինքը մեր,
Ոչ էլ արյունը գառների— նըվերը մեր անապական
Ու ձեռքերի հավատարիմ սեղմումները երկու կողմից.
Զի թեպետև ոյինպականն առայժմ նըրանց ոչինչ չարավ,
Բայց կրպատօի ուշ կամ կանուխ, ու չարաշա՛ր տուժեն պիտի
Նըրանք իրենց գրոյխներով՝ կանանց, որոնց հետ միասին:
Հաստա՛տ գիտեմ, և նախապես վըկայում է սիրտըս արդեն,
Կըգա օրը, կըկործանվի նըվիրական քաղաքն Ռլիոն,
- 160 Եվ սատակեն պիտի Պրիամն ու ժողովուրդն իր քաջագեն,
Երբ Ջրվանկանը բարձրագահ՝ Արամազը արփիհարընակ
Դըրծակքի դեմ այս գայրացած՝ ինքը անձամբ ցընցե պիտի
Մառախլապատ սասարն իր մեծ ջողորի դեմ առհավասար,
Գիտեմ, դըրուժն այս երբևէ նա անպատիժ չի թողնելու:
Բայց դու արտուխ դառըն կըսկիծ պիտի դառնաս, Մեհեղավե՛,
Եթե մեռնես, ա՛հ, վաղածամ և կընքես թո մահկանացուն,
Եվ ես մեռնակ, մեծ կորուստով դեպի Արգոս վերադառնամ,
Զի արայանք պիտի ուզեն վերադառնալ անմիջապես
Երկիրն իրենց հայրենական, և մենք թողնենք արգիտոհի
- 170 Հեղինեի՛ն՝ ի փառքս մեծ Պրիամոսին և տըրդյանց,
Եվ ոսկորներդ, ավաղ, պիտի փըտեն այստեղ, Տըրդյայում,
Որտեղ ընկար դու կարեպելը, և մընաց մեր գործն անկատար.
Եվ այպա ոմն ամբարտալան ու պիճըքոր տըրդյացի
Կոխկըրտելով գերեզմանդդ՝ գոչե պիտի գոռոզաբար.
«Օ՛խ, թե այսպե՛ս առներ արքա Ազամեմնոնն ոյան ամենքից,
Ինչպես որ այժմ այստեղ քերեց արպպեցոց բանակն իզուր
Եվ ետ գընաց կորագըլլուխ, ամոթապարտ ու ձեռնուճանց,
Կորսով դատարկ իր նավերով դեպի երկիրն իր հայրենի,
Թողած այստեղ, օտար հողում Մեհեղավին անեղազոռ»:—
- 180 Այսպես պիտի սափ գոռոզ յուրաքանչյուր տըրդյացի,
Թող որ բացվե՛ր երկիրն այնժամ ու կուլ տար ինձ իր անդընդում»:

Արրտապընդեց նրան խարտյաշ Մենեպսնոն այս խոսքերով.
«Մի՛ վախենաք և աքայանց գորքին նույնպես մի՛ վախեցնի,
Զի նետը սուր՝ վրտանգավոր ու մահառիթ տեղ չըդիպավ.
Պաշտպանեցին ինձ նրկարեն կամար-գոտին և ի ներքուստ
Զըրահն ամուր, որ շինեցին պղղընձագործ վարպետ մարդիկ»:

Վըրա բերեց ուրախացած Ագամեմնոնն այդ լուսելիս.
«Ո՛ր էր, եթե այդպես լիներ, սիրելիդ իմ Մենեպսնո,
Արդ, ուրեմըն թող որ քըննի բըծիշկը քո վերքը և թող
190 Դընի վըրան ըսպեղանի, որ սև ցավերդ հանգըստանան»:

Այս ասելով՝ կանչեց ձայնեղ Տաթիբիոս մունտոսիկին.
«Գընա՛ իսկույն,— ասաց նըրան,— այստեղ կանչիր Մաքավոնին՝
Ասկլեպիոս մեծահըմուտ բժշկապետի գիտակ որդուն,
Թող գա տեսնի աքայանց պետ արիսական Մենեպսնին,
Որին զարկեց կորովաձիգ աղեղնավոր տըրոյացի
Կամ լիկեցի ոմն իր նետով՝ իրեն ի փառս և մեզ ի սուգ»:

Այսպես ասաց Ագամեմնոնն ու Տաթիբիոսը հընազանդ
Վազեց գընաց դեպի գունդը պղղընձագետ աքայեցոց,
Որոնելով դյուցազուն վեհ Մաքավոնին, որին գըրտավ
200 Տրիկեցի իր հետ բերած վահանավոր բազմության մեջ:
Մաքավոնին մոտենալով՝ այս սըրաթև խոսքերն ասաց.
«Օ՛հ, Ասկլեպյան, արի գընանք, Ատրիդ արքան կանչում է քեզ,
Որ գաս տեսնես աքայանց պետ արիսական Մենեպսնին,
Որին զարկեց կորովաձիգ աղեղնավոր տըրոյացի
Կամ լիկեցի ոմն իր նետով՝ իրեն ի փառս և մեզ ի սուգ»:

Այսպես ասաց ու կըրծքի տակ սիրտը նըրա ցավով ցընցեց,
Ու դուրս գալով՝ անցան արագ աքայեցոց մեծ բանակով.
Եվ երբ հասան այնտեղ, ուր քաջ Մենեպսնոն էր վիրավոր,
Ըըրջապատված իշխանների հոծ բազմությամբ, շուտ մոտոնցավ
210 Եվ կամարի միջից նըրա դուրս քաշեց նետն անմիջապես,
Որի բոլոր կարթերը կեռ ետ քաշելիս կորովեցին:
Քանդեց կարգով՝ գոտին, գըրահն ու կամարը ճարտարարվեստ,
Ու տեսնելով վերքը քաջի, ուր դառնաթույն սըլաքն ընկավ,
Քամեց վերքի արյունը նախ, ըսպեղանի դըրեց ապա,
Որ Քիրոնը մի ժամանակ սովորեցրեց հորն իր՝ սիրով:
Եվ մինչ նըրանք Մենեպսնին դարմանելով էին ըզբաղ՝
Վահանավոր տըրոյացիք հարձակվեցին նըրանց վըրա.
Եվ աքայանք զենքերն հազան՝ պատրաստվելով պատերազմի:

- Այնուհետ թըմրած չէիր տեսնի Ագամեմնոն դյուցազունին,
- 20 Ոչ էլ վախկոտ ու սրբոտարեկ և դասալիք պատերազմից,
Այլ ամեն ժամ ծիր ու պատրաստ՝ ուզամի համար փառապարգև:
Բաց թողնելով պղըրն ձադրվագ կառքն ու ձիերը վրընջում,
Որոնց մի կողմ առած պահում էր ըսպասյակն հավատարիմ՝
Եվրիմեդոնն— արի որդին Պիրեոսյան Պրտոլեմի,
Որին հաճախ պատվիրում էր չըմեռանալ իրեն մոտից,
Երբ բազմամբոխ իր գըրնդերին հրամայելուց հոգևում էր նա,—
Վազվրճում էր ոտքով հիմա և մի գըրնդից մյուսն էր անցնում
Եվ ձիավարժ աքայանցից ում որ տեսներ քաջակողով՝
Մոտ գընալով անմիջապես քաջալերում էր կըտրիճին:
- 30 «Արգիսացի՛ք, մի թուլանաք ձեր կորովի քաշտփոյունից
Զի Արամանզո հայրը երբեք դորոմներին չէ գորալիզ,
Նըրանք, որ նախ և առաջինն եղան դըրոժ իրենց երբման,
Նըրանց փափուկ մարմինները անզդերն, անշուշտ, ուտեն պիտի,
Եվ մենք պիտի ճըրանց կանանց ու դեռատի մանուկներին
Գերի տանենք մեր նավերով ու քաղաքը ճըրանց քանդենք»:

Իսկ վատասիրտ ու վեհերտո՝ պատերազմից փախչողներին
Վըշտամբում էր նա գայրագին նախատալից այս խոսքերով.
«Ողորմելի՛ արգիսացիք, չե՛ք ամաչում, ինչո՞ւ այդպես
Կանգնել եք դուք ապուշ կըտրած, անշարժ՝ ճըման եղնորթներին,
140 Որոնք երբ որ հոգևում են մի լայնածավալ դաշտ անցնելուց
Կանգ են առնում անուժ, անզոր, չուզեմալով առաջ գընալ:
Այդպես եք դուք, որ ապշահար կանգ եք առել ու չեք կըտվում:
Ինչ է, միթե ըպաստում եք, որ տըրոյանք գան ու հասնեն
Մինչև ճերմակ ա՛փը ծովի, ուր կանգնել են նավերը մեր,
Որպեսզի դուք այն ժամանակ տեսնեք արդյոք թե ձեզ վըրա
Զրվանյանը ամպրոպադեզ տարածո՞ւմ է իր հովանին»:

Այսպես ահա իշխանարար անցնելով նա գըրնդից ի գունդ
Ու վաշտից վաշտ՝ եկավ հաասավ կըրետացոց շոկատներին,
Որոնք զինված կանգնած էին շուրջը դյուցազն Իդոմենի,
250 Իդոմենի, որ նախամարտ գըրնդումն էր հանց հուժկու վարագ,
Եվ Մերիոնն արիասիրտ հետին գունդն էր ոգևորում:
Որախացավ ճըրանց ի տես Ագամեմնոն արանց արքան
Եվ այս շողո խոսքերն ասաց Իդոմենես թագավորին.
«Դանապանց մեջ ամենից շատ քեզ եմ հարգում, Իդոմենես,
Թե՛ մարտի մեջ, թե՛ կոչունքում, երբ աքայանց ավազանին
Խառնարանում խառնում է սև ընտիր գինին մեծահարկի,
Որտեղ, մինչդեռ այլ վարսագեղ աքայեցիք առհասարակ
Բաժինն իրենց կըմպեն չափով՝ քո բաժակը լեցուն է միշտ,

Ինչպես և իմ, ամեն անգամ, երբ խըմելու փափագ ըզգանք:
260 Բայց նայիր որ և ա՛յս անգամ դու խիզայխես գուպարի մեջ,
Ինչպես սուսջ ես պարծեցել ու մարտընջել հերոսաբար»:

Նրբան այսպես պատասխանեց Իդոմենես կրեւոացին.
«Ագամեմնո՛ն, ես միշտ էլ քո զենընկերն եմ հավատարիմ.
Խոստումըս ես կրկատարեմ, ինչպես որ քեզ խոսք եմ տըվել.
Իսկ դու գընա մյո՛ւս վարսագեղ աքայեցոց հորդորելու,
Որ մարտը մեր շուտ ըսկըսենք տըրոշանց դեմ երդմնագանց,
Որոնց միայն այսուհետև մընում է մահ և կոտորած,
Քանզի իրե՛նք նախ և առաջ դըրուժ եղան իրենց ուխտին»:

Այսպես ասաց, և Ատրիդեսն առաջ անցավ զըվարթասիրտ,
270 Տեսավ երկու Այաքսներին կազմ ու պատրաստ պատերազմի.
Տանում էին ճըրանք ամպրոպ մի հետևակ մարտիկների:
Ամայի նըման, որ բըլուրի ծայրից հովիվն է նըշմարում,
Երբ Ջեփյուտի շընջով քըշված դեպի ծովն է ստրում արագ,
Կուպրի պես սև՝ հեռուներից բերելով մեծ մըրրիկ իր հետ,
Եվ հովիվը ահաբեկված քըշում է հոտն իր քարանձավ,—
Այդպես՝ երկու Այաքսների հետ դեպի մարտ էին գընում
Դյուցաաընունդ կըտրիճների գումարտակներ ըսպառագեն:
Այդ տեսնելով՝ ուրախացավ Ագամեմնոն արանց արքան
Եվ դեպ նըրանք բարձր ձայնով այս թևավոր խոսքերն ասաց.

280 «Ո՛վ Այաքսե՛ր, գորավարնե՛ր դուք ամբաբարձ աքայեցոց,
Հրաման չունեն տալու ես ձեզ, ոչ էլ հարկ կա հորդոր կարդալ,
Զի դուք արդեն արիաբար հուր եք շընջում ձեր քաջերին:
Ո՛ր էր եթե, ո՛վ Արամազդ, և Աթենաս, և Ապոլլոն,
Որ բոլորն էլ իրենց կըրծքում այդպիսի սիրտ ունենային.
Այն ժամանակ Պրիամոսի քաղաքն իսկույն մեր ձեռքերով
Կըքանդըվեր բոլորովին, կըկործանվեր հիմնահատակ»:

Այսպես ասաց և թողնելով նըրանց՝ գընաց Նեստորի մոտ,
Եվ քաջաձայն Պելլանց խոսնակ ալևորին գըտավ այնտեղ,
Որ կարգի էր դընում իր գորքն ու հորդորում պատերազմի՝
290 Պելագոնի, Քրոմիոսի, Ալաստորի և Հեմոնի,
Եվ հուսկ ապա Բիաս հըզոր ազգապետի հետ միասին:
Նեստորը նախ հեծելագորքն ու կառքերը կարգի դըրեց,
Հետևակներն ապա անթիվ, որ գուպարին պատվար լինեն,
Եվ նըրանց մեջ նա թուլամորթ տըկարներից լըցրեց բոլոր,
Որ չուղողներն էլ ըստիպված պատերազմեն ակամայից:
Եվ ուղղելով իր խոսքը նախ այրուձիին՝ նա պատվիրեց,
Որ լավ զըսպեն ձիերն իրենց և ամբոխին չըխատընըվեն.

«Հեծյալներից թող որ ոչ ոք իր քաջության վրրա վրասան
2ըխիզախի մեն ու մենակ տըրոյացոց դեմ ելնելու,
300 Եվ ոչ էլ ետ ընկրկի թող, որ չըլլքի կրովողներին:
Իսկ ով որ իր կառքում նրստած հանդիպի մի ուրիշ կառքի,
Դեպ թըշնամին թող երկարի երկայնամիզ իր նիզակով,
Հարմարագույն և ապահով միջոցն է սա կրովելու մեջ,
Մեր նախնիներն այսպես էին քանդում քաղաք ու պարիսպներ,
Ունենալով իրենց կըրծքում ոգի ըզգոն ու սիրտ խոհեմ»:

Մարտերի մեջ քաջահըմուտ ծերն այսպես էր խըրատ տալիս:
Այդ տեսնելով՝ Ատրիդն ուրախ այս սըրաթն խոսքերն ասաց.
«Երանի՜ թե, ով ծերունի, ինչպես որ սիրտդ է կըրծքիդ մեջ,
Ծունկերդ այդպես քեզ հետ գային և լինեղ քո ուժն անդեղև.
310 Բայց ծերությունն անագորույն մաշում է քեզ. ո՞ր էր, էթե
Ծերությունըդ ուրիշն առներ, և դառնալիդ դու պարմամի»:

Նեստոր ասպետը Գերեմյան նըրան այսպես պատասխանեց.
«Ես էլ, Ատրիդ, կուզենայի լինել այնպես, ինչպես էի,
Երբ խըլեցի կյանքը՝ պարթև Երկթալուն դյուցազունի,
Բայց աստվածներն ամեն լավ բան մեկտեղ՝ մարդու չեն պարզում:
Երիտասարդ էի այնժամ, իսկ այժմը ծեր և դողդոջուն,
Բաւց այսպես էլ պիտի մընամ հեծելագոր բանակիս հետ
Եվ տամ հորդոր ու խըրախույս, մեզ՝ ծերերիս պատիվ է դա.
Իսկ քաջերն այս, որ ինձանից կըրտսերագույն են տարիքով,
320 Նետ արձակեն թող քաջաբար վըրստան իրենց քազկի վըրա»:

Այպես ասաց, և Ատրիդես արքան առաջ անցավ ուրախ,
Գըտավ որդուն Պետեոսի՝ Մեհեսթեսին ձիանարզիկ,
Որ կանգնել էր իր շուրջն առած պատերազմող աթենացոց:
Այնտեղ, նըրա մոտ էր նույնպես Ողիսևը քազմահանճար,
Փոքր-ինչ անդին կեպիպեկյաց գընդերն էին կանգնած անգործ,
Որոնք դեռևս չէին մըտել ռազմի անդեղ խոռզնոտու,
Քանզի գընդերը ձիավարժ տըրոյացոց և արքանց
Նոր-նոր էին խըրըրտում դեռ առաջ գալով այստեղ-այնտեղ.
Եվ ըսպասում էին նըրանք, որ արքայան ուրիշ մի դունը

330 Տըրոյացոց վըրա վազի, ու նոր իրենք մարտն ըսիլըսեն:
Այդ տեսնելով հանդիմանեց Ազամեմունն արանգ արքան,
Ու զայրացած, խըրոխտամաշն այս սըրաթն խոսքերն ասաց.
«Ով դու որդիդ Պետեոսյան, դյուցազաւընունդ թազավորի,
Եվ դու, խարդախ ու խորամանկ, չարահընար, հեճոց Ողիսև,
Ինչո՞ւ եք դուք կանգնել հեռու և ըսպասում ուրիշներին,
Դուք, որ բուրբ քաջերի մեջ նախահարձակ պիտ լինեիք

Եվ դիմագրավ խիզախեիք, վառելով մարտ հրրաբորբոք:
Դուք իմ կողմից առաջինն եք կանչվում միշտ խրոխխանքի,
Երբ պատրաստեն աքայեցիք կոշունք իրենց ավագանուն:
340 Սիրում եք դուք խրնշույքներում համով-հոտով խորովածներ,
Անուշ գինին, որ խըմում եք, ինչքան որ ձեր սիրտը ցանկա,
Մինչդեռ հիմա դուք հաճույքով կրդիտեիք, եթե տաս գունդ
Զեզ կանխելով՝ մարտ մողեին իրենց անգութ երկաթներով»:

Խեթ նայելով նրա վրրա՝ Ողիսն այսպես պատասխանեց.
«Ատամներիդ միջից, Ատրի՛դ, այդ ինչպիսի՞ խոսք էր թողավ.
Ինչպե՛ս ես դու ծուլլ ասում մեզ ու վեհերոտ պատերազմում:
Երբ որ վառեճ տըրոյանց դեմ քարկ ու բորբոք ճակատամարտ,
Այն ժամանակ պիտի տեսնես, եթե տեսնել դու կամենաս,
Տեղեմաքի սիրուն հորը ձիամարզիկ տըրոյացոց

350 Առաջամարտ գընդերի մեջ՝ քաջերի հետ մաքստոլիս:
Իսկ դու, արքա, այդ նախատիճքն իզուր ես մեզ տալիս հիմա»:
Ողիսնայի այդ գայրույթից զըղջաց արքա Ազամեննուն
Ու ժըպտերես, լեզուն փոխած՝ նրբան այսպես պատասխանեց.
«Ողի՛դ մեծանձըն Լայերտի, դու, Ողիսս բազմահընար,
Ես քեզ սըրտանց չեմ կըշտամբում. ու հրբաման չունեմ տալու,
Քանզի գիտեմ, որ քո կըրծքում լավ խորհուրդներ ունես պահած,
Ու խորհում ես խոհեմաբար նույնը, ինչ որ ես եմ խորհում:
Գընա հիմա, և եթե քեզ ես վըշտացրի իմ խոսքերով,
Մենք կըբալեճք նետո, և դիք թող որ ջընջեն հուշն այդ իսպառ»:

360 Այսպես սասց և թողնելով նրանց գընաց ողիշներին,
Եվ Տիդեսի որդուն գըտավ՝ Դիոմեդեսին մեծահոգի,
Որ կանգնել էր ջըբեդորեն լըծված կառքում իր փառահեղ
Մեթենեյի հետ միասին՝ Կապանեսի ջըբեղ որդու:
Ազամեննոն արանց արքան մոտենալով Դիոմեդին՝
Հանդիմանեց հույժ քարկացած նրբան խայթող այս խոսքերով.

«Վա՛յ ինձ, որդիդ արիասիրտ ու ձիավարժ քաջ Տիդեսի,
Ինչո՛ւ ես դու այդպես վախով նայում քո դեմ ռազմադաշտին:
Այդպիսի վախ ու զարհուրանք չէր ճանաչում հայրդդ երբեք,
Այլ քաջերի գըլուխն անցած մաքստոս էր թըշմամո դեմ:

370 Ես չեմ եղել, դըճբախտաբար, Երկա նրա կըրիվներին,
Բայց տեսնողներն ասում են, թե քաջագույնն էր նա բորբոց:
Պատմում են, որ առանց կըրվի մըտով Միկենք նա իբրև հյուր,
Հեարդ դյուցազն Պոլինիկեն, որ ժողովի գորբեր բազում
Եվ մարտընչի նըվիրական պարիսպների դեմ թեքերի.
Խընդորում էին, որ տան իրենց երևելի դաշնակիցներ:

Եվ համաձայն եղան նրանք տալ աշխատիք, Ջուզ, սակայն,
Փոխեց նրանց միտքը մեկեւ չարագուշակ նըշաններով:
Թողին նրանք և գընացին, ու շատ երկար ճամփա անցան,
Մինչ Աստուտ եկան հասան կընդունաբեր և խոտալէտ:

380 Այնտեղ քո հորն աքայեցիք պատգամալոր ուղարկեցին,
Եվ Տիդեաը գընաց գըտալ կադմէացոց որդիներին
Ահեղագոր Էտեռլի տանը նըստած խըրախանանքի:
Թեւ մեճակ և անճանոթ՝ կադմէացոց մեջ բագմաթիվ
Չըվախեցալ քո հայրը քաց, նույնիսկ կըովի հըրալիտեց
Եվ բողորին մեճամարտում հաղթում էր և հաճողութեամբ:
Այսպէս՝ նրան Աթենասը պաշտպան էր և հովանալոր.
Բայց ձիալարծ կադմէացիք հույծ բարկացած նըրա վըրա՝
Ետ դառնալիս դարանակալ պարմանիներ դըրին հիսուն,
Որոնք երկու պետ ունեին— Պոլիփոնդեսն Ալտոփեճյան

390 Եվ Էմոնյան Մեռնը քաց՝ նըման անմահ աստվածների,—
Մակայն նըրանց էլ սև օրհնա ուղարկեց քաց Տիդեսն անահ,
Ըսպանեղով բողոր նըրանց, թողեց նա մեկ հոգի միայն,
Լոկ Մեռնին, որ տուն դառնա աստվածների նըշաններով:
Էտողացի Տիդեսն այսպէս մարդ էր անվախ, իսկ իր որդին
Կըովում վախկոտ ու վատասիրտ և խոսքի մեջ միայն ճարտար»:

Ասաց, սակայն ձայն չընանեց Դիոմեդեսն արիասիրտ,
Ակնածեղով պատկառելի Ագամեմոնն թագալորից:
Իսկ փառահեղ Սթենելտուն այսպէս՝ նըրան պատասխանեց.

«Սուտ մի՛ խոսիր, ո՞վ Ատրիդես, դու որ գիտես արդար խոսել,

400 Մենք կըրպանճանք մեր հայրերից շատ ավելի լավ լինել:
Մենք էլ առանք, և ավելի՛ սակավաթիվ գինվորներով,
Յոթնադրոնյան Թեբեն և իր պարիսպները արիասկան,
Աստվածների նըշաններով և օգնությամբ Արամազդի.
Մինչդեռ նըրանք ողջ գոհվեցին իրենց անմիտ մողորությամբ:
Արդ, մի՛ դընի նույն պատվի մեջ որդիներին և հայրերին»:

Դիոմեդեսն իր ընկերոջ նալելով սուր, այսպէս ասաց.
«Է՛, սիրելիս, տեղըը նըստիր և ականջ դիր իմ խոսքերին:
Ես չեմ նեղվում Ագամեմոնն ազգապետի կըշտամբանքից,
Որ կըովի է խըրախոտում ըսպառագեն աքայեցոց,

410 Ձի փառքն իրենն է լինելու, աքայեցիք էթե հաղթեն,
Հալածեղով տըրոյացոց և գըրալեն Իլիոնը սուրբ.
Իսկ տակալի ցալ կըլինի, թե հաղթըվեն աքայեցիք:
Բայց դու արի, որ ցուց տանք մենք մեր քաջությունն արիասկան»:

Ասաց և իր գեճն ու զարդով կառքից գետինն ցատկեց արագ,
Եվ նըրա լայն կրծքի վըրա շաչեց պըղինձ անեղորուն,
Վախ ազդելով մինչև անգամ ամենաքաջ, անահ մարդուն:

- Ինչպես հողմից քըշված հուժկու ալիքները լեռնանըման,
Որ ծովափին եճ զարնըվում անեղագոչ մըրընչչունով,
Դիզվում եճ նախ ծովի վըրա, ապա խուժում մեճամըղունչ
- 420 Դեպի ցամաք ու բարձրանում ծովափընչա ժայտերն ի վեր
Ու զահալեճ ժայտերն ի վար ժայթթում եճ հորդ աղի փըրփուր,—
Դանայեցոց գընդերն այդպես կարգով շարված իրար ետն
Խըրոխտապանձ ու խուռներամ գընում էին դեպի գուպար:
Հըրամայում էր բարձրաձայն յուրաքանչյուր պետն իր գընդին,
Եվ մյուսներն արագաքայլ գընում էին լուռ, անշըջունչ,
Այնպես որ մարդ չէր կարծի թե բազմությունն այդ անթըլվելի,
Որ հետևում էր պետերին՝ ձայն ունենար իր կըրծքի մեջ:
Վատվում էին պըղընձափայլ նըրանց գեճքերն ու ասպազեճ,
Եվ այդպես ճոխ զինավատված գընում էին պատերազմի:
- 430 Իսկ տըրոյանք, ինչպես անթիվ ոչխարների ըստվար մի հոտ,
Որ, երբ հարուստ մարդու բակում կըթում եճ կաթը ձյունաթույր,
Բառաչում եճ անվերջ իրենց գառնուկների ձայնին ի լուր,
Լըցրել էին բանակն այդպես անագնաձայն աղաղակով,
Չէր տարբերվում խոսք ու բարբառ, այլ կար ալմուկ մի խառնագոչ
Ամեն կողմից այդտեղ եկած բազմալեզու ազգ ու ցեղի:
Արեսն էր բուն խըրախուսում, դըրդում կըռվի տըրոյացոց,
Իսկ արքայանց՝ ինքն Աթենաս Պալլաս ծավի աստվածուհին:
Ինքը Երկյուղն էր նըրանց հետ և Արհալիքքն ու Քեճն անհագ,
Քեճն՝ Արեսի քույրն հարագատ և ընկերը արյունառուշտ,
- 440 Որ փոքր է նախ ու գետնահուպ, հետո արդեն բարձրահասակ,
Գլուխն երկընթիվ՝ մեճ քայլերով շըրջում է լայն երկրի վըրա:
Նա էր, անահ, որ գընդից գունդ վաւվըզելով այդ ժամանակ
Բոցավառեց բոլորի մեջ կըռվի մոլուցք աղետարեր:

Եվ երբ նըրանք հասան այնտեղ, ուր որ պիտի ճակատեին,
Իրար առան նիզակ ու տեգ, վահան-ասպար, զըրահ ու գեճ,
Եվ քաջազեճ կըտրիճների թափն ու կորովը կատաղի
Իրար էին բախվում ուժգին ու խոցոտում, խեղում իրար:
Լըսվում էին ամեն կողմից շըրընդալից շաչ ու շառաչ,
Կըռվողների գոչյունը գոռ, մեռնողների նիչն ու հառաչ,
450 Խըրոխտաձայն ըսպառնալիք, և արյունն էր հոսում առատ:
Ինչպես զարնան ձյունահալքից, հորդած ջըրերն անագնամեճ
Շառաչաձայն հեղեղներով գըլորվում եճ լեռներն ի վար

Եվ ուղխերով առատահոս լըցվում ձորերն անդընդախոր,
Որոնց գոռումն ահագնագոչ լըսում է պարզ հովիվն հեռովից,—
Այդպես նորանց գոչյունն անեղ լըցրել է դաշտն անծայրածիր:

- Առաջինը Անտիոքոսն ըսպանեց այր մի քաջազեն՝
Եքսպոլոս Թալիսյանին՝ տըրոյանց զընդից առաջամարտ,
Որին զարկեց ձիավարսյա սաղավարտի կուռ խորանից,
Լայն ճակատին, ու մըխըրճվեց պըղիճճը սուր՝ ոսկորի մեջ:
- 460 Մութը պատեց աչքերն իսկույն ու տապալվեց գետնատարած,
Ինչպես հրակա բուրգն է փըջչում կըռվի պահին անեղասաստ:
Ելեփեհորն՝ արի իշխան ու թագավորն արանտների,
Նետերի տակ, ոտքից բըռնած դուրս էր քաշում ըսպանվածին,
Որ գնճեերը կապտի նըրա, բայց չըհասավ նըպատակին,
Մեծահոգի Ագեհորը դիակապուտն այդ տեսնելով,
Նըրա կողքից, որ ծըռվելիս ապարից մերկ էր մընացել,
Խոցեց նըրան մահահարված իր սըլաքով. պըղընճասայր,
Որը տապաստ գետին ընկավ ու տեղնուտեղ շունչը փըջեց:
Սըրա վըրա աքայեցիք և տըրոյանք բորբոքվեցին
- 470 Ու զազազած գայլերի պես հարձակվեցին իրար վըրա:

- Զարկեց Այաքս Տելամոյանն արի որդուն Անթեմյոնի,
Ծաղկափոթիթ ու դեռահաս Սիմոյիսյան այն պատանուն,
Որին ծընեց մայրն Իդայից Սիմոյիսի ափն իջնելով,
Երբ զընում էր ծընողանց հետ տեսնելու իր ոչխարներին:
Այս պատճառով ահա նըրան Սիմոյիսյան էին կոչում,
Բայց սիրասուն ծընողներին ոչխարներով չըհասուցեց,
Զի Այաքսից տիգահարված գետին փըռվեց արնաշաղախ:
Հենց առաջին հարվածն իջավ ժիր պատանու աջ ըստիքին,
Եվ անցնելով պըղիճը թափ՝ տեգը ելավ թիկունքից դուրս
- 480 Ու տապալեց պերճ պատանուն փոշեթաթաթավ բարդու նըման,
Որին, աճած փարթամորեն մարգագետնում, ջըրի ափին,
Երկնաաըլաց հասակն ի վեր արձակելով ճյուղեր հուրթի՝
Կըտրեց փայլուն երկաթը սուր՝ ճարտարարվեստ կառագործի,
Եվ նըրանից անիվների ճաղեր շինեց կառքի համար,
Իսկ ինքն այնտեղ ընկած քիչ-քիչ գորանում է ջըրի ափին,
Այդպես Այաքսն աստվածային՝ պըղընճյա տեգով իր ապրատուը
Գետին փըռեց Անթեմյոնի Սիմոյիսյան պերճ պատանուն:
Այն ժամանակ Պրիամոյան Անտիփոսը երփնազըրահ
Գումարտակի միջից ցասկոտ նետեց սուր տեգն իր Այաքսին,
490 Բայց վըրիպեց իր նըշանից ու Լևկոսին դիպավ թափով,
Ողիսևսի ընկերակցին, երբ դիակը դուրս էր հանում,

Որ փուլ եկավ անմիջապես, և դիակը ձեռքից ընկավ:
Ողիսևսը իր ընկերոջ մահվան վրա հույժ բարկացած՝
Սուաջ նետվեց խիզախաբար փայլակնացայտ իր նիզակով,
Գընաց մոտիկ և նայելով շուրջը՝ փայլուն տեղն արձակեց:
Տըրոչացիք այդ տեսնելով՝ ընկրկեցին սարսափահար:
Իզուր չանցավ սուրասյր աշտեն վրիժավառ Ողիսևսի,
Այլ հարվածեց Դեռոկոնին՝ Պրիամոսի այն հարձորոյուն,
Որ եկել էր սըրաթորիչ ճայելներով՝ Աքիդոսից:

500 Արդ, Ողիսևսը զայրացած իր զինակցի մահվան վրա,
Նըրա քունքին նըշան առավ պըղընձասայր իր սըլաքով,
Որը թափով ծակեց անցավ ու դուրս եկավ մյուս քունքից.
Եվ խավարչտին մութը նըրա ծածկեց աչքերն անմիջապես,
Գետին փըռվեց ողջ հասակով, ու շաչեցին գեներն իր շուրջ:
Ընկրկեցին տըրոչացիք և մինչևիսկ Հեկտորն արի,
Իսկ արգոսյանք մարտարաշտից դուրս հանեցին դիերն իրենց
Ու նոր թափով թըլուն առաջ, բայց Ապոլլոնը բարկացած,
Որ դիտում էր Պերգամսից, խըրախուշու կարողաց տըրոչացոց.

«Ձիախըրոխ տըրոչացիք, տեղի մի՛ տաք արգիացոց,

510 Քանզի նըրանց մարմինները քարից և կամ երկաթից չեն,
Որ դիմանան մորթապատառ պըղինձներին ձեր սայրասուր.
Ոչ էլ Աքիլլն է կըռվի մեջ՝ որդին Թետիսի վարսագեղի,
Որ սըրտակեզ իր մաղձն է սև ծամում այնեղ՝ նավերի մոտ»:

Այսպես գոռաց աստվածն ահեղ, մինչ աքայանց մեծ բանակում
Արամազրի կառափնածին դուստր Աթենաս աստվածուհին
Սիրտ էր տալիս վընատներին, վազվըգելով այս ու այնտեղ:

Հասավ մահվան օրհասը սև Ամարինկյան Դիորեսին.
Բրոունցքաչափ, կոշտուփորոշտ մի քար եկավ հանկարծակի
Ջարկեց նըրա աջ սըրունքին, և զարկողն էր թըրակացոց

520 Ոնտ Պիրիոս Իմբրույանը, նա, որ եկել էր Ենոսից:
Ոսկորները փըշըրվեցին, և նա ընկավ փոշեթափալ,
Երկու ձեռքերն ընկերներին պարզած մահվան հոգեվարքում:
Բայց Պիրիոսն իր նիզակը նըրա պորտի մեջ իըրեց խոր
Ու դուրս թափեց ողջ փորոտին, և նա փակեց աչքերն ընդմիշտ:

Եվ Էտոլյան Թուսան այնժամ նետեց տեղն իր Պիրիոսին,
Հարվածելով նըրան կըրծքից, ըստինքներից փորք-ինչ վերև.
Տեզը խըրվեց թոքերի մեջ, և մոտ գալով Թուսան արագ
Քաշեց աշտեն նորս կըրծքից և հանելով դաշույնը սուր՝
Փորը խըրեց և փորոտին դուրս թափելով՝ հոգին ստով:
530 Բայց Թուսը չըկարեցավ զինագերծել ըստանվածին,

Քանզի նըրան պաշարեցին ցցունագես թրակացիք,

Որին, թեպետև հաղթանդամ, կորովալի ու ջըլապինդ՝

Ետ մըղեցին, և նա հազիվ գըլուխն իր ողջ առավ-փախալ:

Այսպես՝ երկուսն էլ դիտապաստ գըլորվեցին իրարու մոտ—

Թըրակացոց և Էպիանց գորավարներն ըսպատագեն:

Եվ ուրիշ շատ քաջարիներ ընկնում էին երկու կողմից:

Եվ էթե ոմն անխոցելի գար անվրտանգ հասներ այնտեղ,

Եվ Աթենաս Պալլասն ինքը նըրա ձեռքից ամուր բըռնած

Պըտըտցըներ մարտադաշտում, պըղընձագեն քաջերի մեջ,

540 Ետ վանելով ամեն վայրկյան սուր նետերի տարստին անվերջ՝

Ապշեր պիտի ու զարմանար, քանզի այդ օր երկու կողմից՝

Աքալեցոց և տըրոյանց բանակներից առհասարակ

Ծառ մարտիկներ բերանքսփվայր գըլորվեցին իրար վըրա:

Ե ր գ < ի ն գ ե ր ո ր ղ

ՔԱԶՈՒԹՅՈՒՆ ԴԻՈՄԵԴԵՍԻ

Բայց Աթենաս Պալլասն այնժամ լըցրեց Տիդյան Դիոմեդեսին Նոր կորովով և քաջությամբ, որ համորեն աքայանց մեջ Նշանավոր լինի այդ օր և ժառանգի փառք ու պարծանք: Լուսապայծառ հրբով անշեջ վառվում էին ու բոցկլլտում Նըրա ասպարն ու սաղապարտն աշնանային աստղի նըման, Որ փայլում է Լուսացընցող՝ լըվացվելով Օվկիանոսում: Այսպես ահա նըրա գըլխից և ուտերից բոց էր ցայտում Երբ դիցուհին մըղեց նըրան փոթորկահույզ գուպարի մեջ:

Տըրոյանց մեջ Դարես անվամբ հարուստ մի մարդ կար անբասիր.

- 10 Հեփեստոսի քուրմը անբիծ, որը երկու որդի ունեթ,
Մեկը Փեգեան, մյուսն Իդեոս՝ ուազմի հըմուտ և քաջասիրտ:
Սըրանք իրենց ընկերներից առանձնացած, երկուսը մեկ
Նըրա վըրա հարձակվեցին, որ ճետիտուն էր ընթանում:
Երկու կողմից գըրոհելով, երբ որ ընդհուպ հասան իրար,
Նախ Փեգեսը նըրա վըրա արձակեց տեգն իր սըրասայր,
Բայց գեղարդի սըլաքն անցավ Տիդյանի ձախ ուսի վրայով.
Ապա Տիդյան Դիոմեդեսն արձակեց իր հուժկու աշտեն,
Եվ սըլաքը նըրա ուժեղ ձեռքով նետված՝ գուր չըթըռավ,
Այլ շեշտ կըրծքից հարվածելով՝ նըրան կառքից ցած գըլորեց:
- 20 Իդեոսը թըրավ կառքից ու փախա առավ խելակորույս
Որ ըսպանված եղբորն անգամ պաշտպանելու սիրտ չանելով:
Եվ փըրկություն չէր լինելու նաև նըրան սև օրհասից,
Բայց Հեփեստոսն ամպով պատած փըրկեց նըրան փախըընելով,
Որ չըմընա ծեր հայրը հեգ բոլորովին անմըխիթար:
Իսկ Տիդեսի խիզախ որդին նըժույզներից տիրանալով՝
Հանձնեց նըրանց՝ ընկերներին, որ նավերը տանեն արագ:

Տըրոյացիք երբ որ տեսան Դարեւի գույգ որդիներին՝
Մին փախըստոյա, մյուսը տապաստ ընկած այնտեղ կառքերի մտ,
Խիստ հուզվեցին, բայց Աթենաս կապտտաշլա աստվածունին

30 Բռուն Արեւի ձեռքից բրոնած՝ այս խոսքերը ասաց ճըրան.

«Արե՛ւ, Արեւ պարըսպաբանդ, արյունառուշտ ու մարդակոյ,
Մի՞թե երբեք չենք թողնելու, որ տըրոյանք և աքալանք
Կըղվեն միայն իրենք իրենց, և Արամազդ հայրն անաշատ
Շընորհի այնժամ փառք ու պարծանք երկու կողմից մեկն ու մեկին,
Եվ մենք ազատ մընանք մեր հոր՝ Արամազդի բարկոյւյունից»:

Այսպէս ասաց ու դուրս հանեց մարտադաշտից բռուն Արեւին
Եվ տանելով՝ ճըստեցըրեց Ակամանդրի ափը ճըրան:

Դանալեցիք տըրոյացոց հալածեցին այդ ժամանակ

Եվ ճըրանցից ամեն մեկը ըսպասալար մի տպանեց:

40 Առաջինը Ազամենմնոն արանց արքան զարկեց այլատեղ
Հալիզոնաց զորավարին և իր կառքից ցած գըրոքեց.

Սա փախչելու վըրա էր, երբ տեզը եկավ թիկնամեջքին,

Երկու ուսի մեջտեղը ճիշտ ու լանջքից դուրս եկավ թափով,

Ողիոսը ընկավ թընդամամբ, ու շաչեցին զենքերն իր շուրջ:

Իդոմենեար ըսպանեց մեռնացու Փետտոս որդուն,

Որ եկել էր բարեբելումն և սիզալետ Տառնիից.

Զարկեց ճըրան կորովազեն Իդոմենը կառք ճըստելիս,

Խոցեց տեզով երկայնածիզ ու գըրոքեց կառքից զետին,

Եվ ընկերներն Իդոմենի կողոպտեցին ճըրան իսկույն:

50 Հետո Ասորիդ Մենելայվոսն ըսպանեց սուր իր ճիզակով

Ակամանդրին՝ Սարոփիոսի որդուն— որսի հրմուտ վազուկետ,

Որին ինքը Արտեմիսն էր սովորեցրել քաշանըշան

Զարնել յնոան անտատատուն բոլոր վայրի երեւներին:

Սակայն չօգնեց ճըրան այնժամ Արտեմիսը ճետազըվարն.

Եվ ոչ էլ նետն իր նետածիզ, որով նա միշտ պարծենում էր:

Եվ Ասորիդն Մենելայվոսն երկայնածիզ իր ճիզակով

Զարկեց ճըրան թիկնամեջքից՝ իր առջևից փախտուտ տալիս.

Բերնի վըրա նա վայր ընկավ, և շաչեցին զենքերն իր շուրջ:

Իսկ Մերիոնոսը ըսպանեց Հարմոնիդես հյուանի որդուն՝

60 Փերեկոսին, որ ճարտար էր, հրմուտ ամեն սրվետտի մեջ

Քանզի Պալլաս Աթենասի սիրելին էր շընորհաշուք:

Նա՛ էր շինել Ալեքսանդրի ճավերն ամուր և հանաշաւի—

Նախապատճառ տըրոյացոց աղետների, նաև իրեն,

Որ անգետ էր և անտեղյակ աստվածների սպառօգմներին:

Կըրընկակոյս հալածելով Մերիոնը հաաավ ճըրան,

Զարկեց մեջքի աշակողմից, տեզը խըրվեց ուկորից ճըրա.

- Ծունկի եկավ նա վայելով, ու մահն իր գիրկն առավ նրան:
 Իսկ Մեգեար Պևտեոսին՝ Անտենորի որդուն զարկեց,
 Որը թեպետև հարձորդի, բայց Թեանովը՝ հարազատ
- 70** Զաւակներին իր հավասար սրնեց ի սեր իր ամուսնու:
 Փիլևսյանը աշտենավոր՝ մոտենալով նրան ընդհուով՝
 Սըլաքասոր նիզակը իր ծոծրակի մեջ մըխեց նրա,
 Լեզուն կըտրեց պղղինձը սուր ու դուրս եկավ ատամներից,
 Եվ ցուրտ պղղինձն ակուսներով խայծելով նա ցած տապալվեց:
 Իսկ Եփիայի Եվեմոնյանն՝ աստվածաստիպ Հիփսենորին՝
 Դոլոպեաի որդուն զարկեց, որը քուրմն էր Սկամանորի,
 Եվ ժողովուրդն իբր աստըծու նրան պատիվ էր ընծայում:
 Եփիպիլոսն արիասիրտ, շքեղ որդին Եվեմոնի
 Ջեռքին դաշույն, երբ փախչում էր՝ ետևն ընկած, ծանրը ձեռքով
- 80** Զարկեց ուսին Հիփսենորի ու դաստակը կըտրեց սրով.
 Արնաշաղախ դաստակն իսկույն ընկավ գետին, և անողոք
 Ծակատագիրն ու ծիրանի մահը աչքերը փակեցին:
 Մըրցում էին սըրանք այսպես բոցաբորբոք գուպարի մեջ,
 Սակայն ոչ ոք չէր իմանում, թե ո՞րտեղ էր Տիդյանը քաց,
 Աքալեցո՞ց հետ էր արդյոք, թե՞ տըրոյանց զընդերի մեջ:
 Մոլեզնում էր մարտադաշտում նա գետի պես հեղեղազար,
 Որ հորդառատ իր հորձանքով կամուրջներ է քարոքանդում.
 Որի առաջ չեն դիմանում ո՛չ թումբերը հաստատապինդ
 Եվ ո՛չ հուրթի այգիների ցանկապատերը վիթխարի,
- 90** Երբ գալիս է Արամազդի անձրևներից մեծավարար
 Եվ փըչացնում երիտասարդ մըշակների վաստակը ողջ:
 Այդպես Տիդյան Դիոմեդեսն էր հալածում տըրոյացոց,
 Որոնք թեպետև բազմամբոխ՝ փախչում էին իր առջևից:

- Լիկայոնի կըտրիճ որդին, երբ որ տեսավ Դիոմեդին,
 Որ դաշտի մեջ հալածում էր տըրոյանց զընդերն իր առջևից,
 Լարեց իսկույն աղեղն իր կոր և աջ ուսին նրան առավ.
 Զարկեց ուղիղ լանջապանին, սըլաքն անցավ ուժգին թափով
 Ու դուրս եկավ այն մյուս կողմից՝ շաղախելով զըրահն արյամբ:
 Այդ տեսնելով գոռաց ուրախ՝ Լիկայոնի շքեղ որդին.
- 100** «Օ՛ն, քաջասիրտ տըրոյացիք, հարձակվեցե՛ք արիաբար,
 Քանզի դիպա ես իմ նետով աքալեցոց քաջազույնին
 Եվ չեմ կարծում, թե նա իմ սուր նետին երկար կըդիմանա,
 Եթե իրոք ինքն Ապոլլոնն ինձ Լիկիայից բերեց այստեղ»:

Այսպես ասաց, նետը սակայն չընկնեց Տիդյան Դիոմեդին,
 Եւ քաշվելով նա կանգ առավ իր ձիերի ու կառքի մոտ

Եվ ձայն տրվեց Աթենեոսին՝ Կապանսեի արի որդուն.

«Օ՛հ, սիրելիդ իմ Կապանյան, իջիր կառփօցդ անմիջապես
Եվ ուսիցըս այս դառնաթոյն գետը իսկույն քաշիր դուրս հան»:

Աթենեոսն անմիջապես երկճի կառփօց ցատկեց գետին
110 Ու սրբաթն սրլաքը դուրս կորճեց ուսից Դիոմեդի.

Եվ թաք արյունը դուրս ժայթքեց դյուցազունի վերնազրահից:
Այն ժամանակ անեղագոռ Դիոմեդեան այս ուխտն արավ.

«Լըսի՛ր դու ինձ, դուստրըդ անհաղթ՝ ասպարակիր Արամազդի,
Թե երբևէ հորըս և ինձ գորավիզ ես եղել սիրով
Անագորոյն սրատերազմում, օգնիր և ա՛յժմ ինձ, Աթենաս.
Տո՛ւր ըսպանել ինձ այն մարդուն, որն ինձ անս գետահարեց
Եվ հիմա էլ յուրայնոց մոտ հոխորտում է գոռոզաբար,
Թե արևի լույսը երկար անկարող եմ ես վայելել»:

Այսպես ասաց պաղատագին, Աթենասը լրսեց ճրքան,
120 Թեթևացրեց անդամները և, Տիդյանին մոտենալով,
Արագաթն այս խոսքերը ուղղեց ճրքան աստվածուհին.

«Արիացի՛ր, Դիոմեդես, և մարտընչի՛ր տըրոյանց դեմ,
Քանզի կործբըդ լըցրի արդեն այն կորովով և գորոյթյամբ,
Ինչպես քո հայրն՝ ասպարանո՞ճ Տիդյան ասպետն ուներ սըրտում,
Եվ մըշուշը, որ պատել էր աչքերը քո, փարատեցի,
Որպեսզի դու լա՛վ ճանաչես՝ ո՛րն է աստված և որը՝ մարդ:
Զգուշացիր, Դիոմեդես, անմահների հետ չըկըովես,
Ով էլ փորձել քեզ կամենա, իսկ եթե գա Արամազդի
Դուստրը Աստղիկ աստվածուհին, խոցի՛ր ճրքան քո պըղիճնով»:

130 Այսպես ասաց և հեռացավ կապուտաշյա աստվածուհին,
Իսկ Դիոմեդն առաջամարտ զընդերի մեջ մըտավ ճորից,
Եվ սիրտը, որ լի էր կըովի մեճ եռանդով տըրոյանց դեմ,
Բոցալառվեց է՛լ ավելի բարկ կըրակով, ինչպես առյուծ
Ողին դաշտում, ոչխարների իր հոտի մոտ, եովիվն հանկարծ
Դեպի փարախ վազած պահին վիրավորի, բաց չըսպանի,
Մոլեզմում է, և այնուհետ անօգուտ է ընդդիմանալ,
Բակն է ցատկում, ու սարսափում, զարհուրում է հոտն անպաշտպան,
Կուտակվում են իրար վըրա, խըռնըվում են խուճապահար,
Մինչդեռ առյուծը կուշտ ու կուռ դուրս է գետովում բակից արագ,—
140 Դիոմեդեան անեղագոռ գետովեց այդպես՝ տըրոյանց մեջ:

Նախ ըսպանեց Աստինոսս և Հիպեմոր արքաներին.
Մեկին խոցեց ծոծերից վեր պըղընձակուռ իր հիզակով

Եվ մյուսին՝ հրակա սրբով զարկեց ուսին, անրակի մտտ,
 Եվ ուսն վզգից ու թիկունքից կըտրեց իսկույն ու գըցեց վար:
 Նըրանց թողած վագեց գընաց դեպի Աքսան ու Պոլիդոս՝
 Զույգ որդիները ավեր երազագետ Եվրիդամի,
 Որոնց ծերը չըգուշակեց, երբ պատերազմ էին մեկնում:
 Զարկեց նըրանց ու կողոպտեց Ռիմեդէսն արիասիրտ:
 Դիմեց ապա դեպի Թոռնն ու Քըսանթոսը՝ Փենոփսի
 150 Որդիներին, երկուսն էլ ծեր օրերի հույս ու հեմարան,
 Որոնցից գատ ուրիշ որդի չուներ ծերը ժառանգ իրեն,
 Երկուսին էլ անուշ կյանքից զըրկեց Տիդյանն անեղազոտ,
 Թողնելով հորն անմըխիթար վիշտ անամոք ու հառաչանք:
 Պատերազմից ետ չըդարձան որդիները ողջ և ստողջ
 Եվ կայքն ամբողջ բաժանեցին ազգականներն իրենց միջև:

Հետո բըռնեց նա Դարդանյան Պրիամոսի երկու որդոց՝
 Էքեմմոսին ու Քրոմիոսին՝ երկուսին էլ նույն կառքի մեջ,
 Այուրմն ինչպես, որ նետվում է անտառակի մեջ արածող
 Նախիրի մեջ ու պոկում է վիզը կովի կամ երինջի՝
 160 Տիդյանն այդպես երկուսին էլ կառքից գետին տապալելով,
 Զինագերծեց եղբայրներին ու նծույզներն զըբաժելով,
 Տըվեց նա իր ընկերներին, տանելու դեպ նախաորմիդ:

Էնիասը երբ տեսավ նըրան տըրոյացոց կոտորելիս,
 Վագեց այնտեղ, ուր նիզակներն էին շաշում ու շառաշում,
 Որոնելու ամբոխի մեջ աստվածատիպ Պանդարոսին:
 Գըտավ որդուն Լիկայոնի ըսքանչելի ու հաստաբուն
 Ու կանգնելով դեմ-հանդիման՝ այս խոսքերը ուղղեց նըրան.

«Ո՛վ Պանդարոս, ո՛ր եմ աղեղ ու նետերըդ, ո՛ր քո փառքը,
 Քաջերի մեջ չըկար այստեղ ոչ մեկը որ մըրցեր քեզ հետ,
 170 Ոչ էլ այնտեղ Լիկիայում, որ քեզ հասներ իր քաջությանը:
 Վե՛ր բարձրացրու ձեռքերդ հիմա, Արամազդին աղոթելով,
 Եվ լարելով սղեղդ մեծ մի նետ նետիր դու այն մարդուն,
 Որ հասցըրեց իր մոլուցքով շատ չարիքներ տըրոյացոց,
 Քանզի ինչըրեց ծունկը բազում քսշակորով կըտրիճների.
 Միայն թե աստված չըլինի նա, մեր մի զոհի համար մեր դեմ
 Դըժգոհ, մեզ հետ քենի մըտած, զի քենն անեղ է աստըծու»:

Լիկայոնի շըբեղ որդին նըրան այսպես պատասխանեց.
 «Ո՛վ Էնիաս, պըղընձագեն տըրոյացոց խորհըրդական,
 Ես այդ մարդուն ամեն բանով նըմանեցնում եմ Տիդյանին,
 180 Դատելով իր սաղավարտից, սապարից և նըծույզներից.

- Սակայն մարդ է նա, թե աստված՝ եւ չըզիտեմ որոշակի:
 Իսկ թե ինչպէս եւ եմ կարծում, քաջ Տրդէսի որդին է դա,
 Ուրեմն առանց աստըծու չէ, որ կրուվում է մոլեգնաքար,
 Այլ կա իր մոտ աստվածներից մեկը ուսերն ամպով ծածկած,
 Որ սրբահաս նետը տուրապր հետու վանեց նրա մարմնից:
 Ջի եւ արդեն արծալեցի մի նետ նրան և աջ ուսից
 Հարվածելով կոտ գրբահին՝ մշուս կողմից դուրս հանեցի,
 Կարծելով թե նրան արդեն ուղարկեցի Դեժոխքը եւ.
 Բայց ո՛չ, անշուշտ աստվածներից մեկը ինձ հետ քեմ ունի խիստ:
- 190** Սըրանից գատ՝ չունեմ ոչ կառք, ոչ հեծնելու երիվարներ,
 Լիկայոնում, եւ իմ տանը ունեմ շքեղ տասնըմեկ կառք
 Դեռակառույց ու նորակերտ, շորջանակի քողածածուկ.
 Յորաքանչյուր կառքը ունի երկու լրծկան երիվարներ,
 Որոքք ընտիր ճերմակ գարի և դուտ հաճար էն ճաշակում:
 Լիկայոնը, քաջամարտիկ ծերը դեռուս այն ժամանակ
 Իր պալատում, ինձ մեկնելիս խորհուրդ տրվեց ու պատվիրեց,
 Որ կառք նրստեմ և տըրոյանց այնպէ՛ս լինեմ հրամանատար,
 Բայց եւ, ախտս, մըտիկ չարի, որն իսկապէս լավ կըլիներ:
 Առատ կերի սովոր ու վարժ իմ ձիերին մեղքեմալով,
- 200** Որ կարող եմ կերի կարոտ մընալ խազում, մարտերի մեջ,
 Տանը թողի նըժույզներիս ու հետոտուն ևկա Տրոյա,
 Իմ աղեղի վըրս վըստահ, որ չունեցամ ոչ մի օգուտ:
 Երկու գորեղ իշխանների՝ Դիոմեդին և Ատրիդին
 Նըջանառու եղս և լոկ արյուն առս մի քանի շիթ,
 Եվ իզուր տեղ զայրացնելով՝ գըրգըռեցի նրանց իմ դեմ:
 Որևեմ իզուր ու չար բախտով առս աղեղն իմ ցըցից վար
 Այն օրը, երբ որոշեցի շընորճ անել քաջ Հեկտորին,
 Ջորավարել տըրոյացոց այս կըրվի մեջ, աքայանց դեմ:
 Եթե դառնամ և իմ աչքով տեսնեմ քաղցր հայրեմիքն իմ,
- 210** Տեսնեմ կընոջըս իմ անձկալի և սարսրանքն իմ բարձրահարկ,
 Օտարածին մի մարդ, անշուշտ, պիտի գըլուխն իմ թըռցընի,
 Եթե եւ այս լայնալիճըս չըջախջախեմ ինքս իմ ձեռքով
 Ու չըգըցեմ կըրակի մեջ, որ ինձ իզուր ընկեր եղամ»:

Եվ տըրոյանց պետ էնհասն ասաց Պանդարոսին.

«Լիկայոնյա՛ն, մի՛ դու այդպէս խոսիր, ուրիշ հընար չըկա,
 Պետք է որ մենք մեր կարքերով ու սըրարշավ նըժույզներով
 Կըրվի ելնենք ու փորձենք մեր զենքերը այդ քաջի վըրս:
 Օ՛ն, բարձրացիր իմ կառքը շուտ, որ տեսնես թե այս տըրոյան
 Երիվարներս ինչպէ՛ս գիտեն դաշտի միջով ամենուրեք

220 Թե՛ հալածել արագալագ, և թե՛ փախչել սըրաթըռիչ,

7 Երբանք դարձյալ մեզ անվըտանգ դեպի քաղաք կըթոցընեն,
Եթէ Տիդյան Դիոմէդին տա վերըստին փառք Արամազդ:
Դու առ ահա մըտրակն այս պիճո՛ւ ու փողփողուն սանձերը այս,
Իսկ ես կառքի վըրա կանգնած՝ պատերազմեմ իմ գեճքերով,
Կամ ուզում ես՝ իճքըդ կըրովիր, ձիերի հոգան իճճ թողնելով»:

Լիկալոնի շքեղ որդին նըրան պապեա պատասխանեց.
«Լալ կըլիճի իճքըդ վարեա երիվարներըդ, Էճիս՛ս,
Ծանոթ ձեռքով առաջնորդված՝ կառք՝ ավելի լալ կըքաշեն.
230 Զի փախչելու եթէ լիճենք ահեղագոռ Դիոմէդից՝
Մի գուցէ թէ խըրտչեն հանկարծ, կամ ժողորմեն ողկկորույս
Ել չուզենան պատերազմից դուրս հանել մեզ՝ ձայնիդ կարոտ,
Ու մեզ վըրա հարձակվելով՝ ըսպանի մեզ երկուսիս էլ
Որդին սեճանձըն Տիդեսի՝ Դիոմէդեսն ահեղագոռ,
Եվ ավարի, առնի տանի նըժուգներըդ սալարմբակ:
Ուստի կառքըդ իճքըդ վարիր, հոգ տանելով նըժուգներիդ,
Իսկ ես մեր դեմ դուրս եկողին կընդունեմ սուր իմ նիզակով»:

Այսպես ասաց նա և ընդույթ նըկարագեղ կառքը ցատկեց.
Եվ ձիերը արշավասուր վարեցին դեպ Տիդյանն ահեղ:
Աթենելուը՝ Կասրանէի պաշտոն որդին տեսալ նըրանց
240 Ու դառնարով Դիոմէդին այս սըրաթն խոսքերն ասաց.
«Միրելիդ իմ Դիոմէդես, որդիդ շքեղ քաջ Տիդեսի,
Երկու քաջեր եմ տեսնում ես վառված քո դեմ մարտընչելու,
Երկուսն էլ հաղթ և կորովի, մեկն աղեղի քաջահընուտ
Պանդարոսն է մեճակորով՝ խիզալս որդին Լիկալոնի,
Մյուսն Էճիսան է Անքիսյան, մայրը՝ Ասողիկ աստվածուհին:
Եկ, կառք նըստենք, փախչենք արագ, և դու աղոթե մի՛ խիզախիք:
Նախահարձակ գընդերի մեջ, որ չըտուճես քաղցըր հոգիդ»:

Եվ նալելով նըրան խոժոռ՝ Դիոմէդեսն այսպես ասաց.
«Դու փախչելուց մի՛ խոսիր գուր, իճճ համոզել չես կարող դու.
250 Ես սովոր չեմ բոլորովին խուսափելով պատերազմի,
Ոչ էլ երբեք ահաբեկվել, զի ուժ ունեմ ես տակալին:
Անոթ է իճճ կառք իսկ նըստել, ոտքո՛վ կերթամ ես նըրանց դեմ,
Զի Աթենաս Պալլասը իճճ չի թողնում որ ես վախենամ:
Սըրաթըռիչ նըժուգները երկուսին էլ ետ չեն տանի,
Եթէ նույնիսկ նըրանցից մեկն ազատվի իմ հուճկու զարկից:
Քեզ այլ բան էլ պետք է ասեմ, և դու այն լալ միտքըդ պահիր,
Եթէ երբեք ամենիմաստ Աթենասն իճճ փառք պարզակ
Երկուսին էլ ըսպանելու, դու սըրափազ նըժուգներիս
Սանձերն ամուր կապած կառքի շըրջանակին՝ մեր կառքը թող

260 Եվ սրբացիր անմիջապէս դէպի ձիերն Էնիասի,
 Եվ ձիերն այդ ավարելով՝ տա՛ր բարձրագէն արքայեցոց:
 Նըրանք ազնիվ այն ցեղից են, որ Արամագոյն անեղազոչ
 Տրովսիսն տրվեց ի փոխարեն Արքա որդու՝ Գանիսէայի:
 Այդ պատճառով բաժագույնն են երկրում եղած ձիերի մեջ:
 Այդ սերունդից էր գողացավ Անքիսէսը մարդոց արքան
 Լավմեղոնից գաղտագողի և ճակերի վըրա քաշեց,
 Եվ որոնցից իր պալատում վեցը ծընունդ ունեցավ Աս:
 Չորսին պահեց իրեն համար, գիրացնելով իր փարայտում,
 Տըվեց երկուսն Էնիասին, որոնք այնպէս լավ են փախչում,
 270 Եթէ դըրանց գերի առնենք, մեզ համար մեծ պատիվ է դա»:

Մինչդեռ երկու քաջերն այսպէս խոսում էին իրարու հետ,
 Հասան Արքանք արշավակի մըտորակելով ձիերն իրանց,
 Եվ առաջինն այսպէս խոսեց շըքեղ որդին Լիկայոնի.

«Արիասիրտ ու մարտագոռ զավակդդ դու քաջ Տիդէսի,
 Քեզ միրավի չընկնեց դառն սրլաքըս սուր, փրքիճը իմ,
 Արդ, աշտեով ադի կըրովենք, այդպէս գուցէ թէ հաջողեմ»:

Այսպէս ուսաց և ճոճելով Աետեց աշտեն երկայնաստվեր,
 Ու շեշտակի զարկեց թափով Դիոմեդի կոռ ասպարին,
 Եվ պրդընձիս սրլաքը սուր ծակելով այն՝ գրահին հասավ,
 :280 Ու բարձրագոռ բացականչեց շըքեղ որդին Լիկայոնի.

«Սըլաքս անա կողքդ խոցեց ու դուրս եկավ, էլ այսուհետ
 Չեմ կարծում ես, որ դիմանաս, տըվիր դու ինձ փառք ու պատիվ»:

Դիոմեդէսը անասասն Արքան այսպէս պատասխանեց.
 «Վըրիպեցիր դու վերքստին, բայց և այնպէս, կարծում եմ ես,
 Թէ դուք սիտի դադար չառնեք, մինչև որ մեկը ձեզանից
 Գետնատարած չընկնի տապաստ և արյունովն իր սեփական
 Չըհագեցնի բոուն Արեսին՝ գուպարողին քաջամարտիկ»:

Ասաց, Աետեց, և Աթենասն ուղղեց աշտեն պըրընձասայր
 Դեպի Արքա քիթն աչքախատն, և պըրիճնը անպարտելի
 :290 Անցավ սսիտակ ակոսներով և արմատից կըտրեց լեզուն
 Եվ ծընոտի տակից իսկույն դուրս ելավ սուր տեգը թափով.
 Ցած գըրորվեց շըքեղ կտոքից, ու շաչեցին փայլակնացայտ
 Զննքերն իր շուրջ, խըրտնեցնելով Աըծուզգերին սարսափահար.
 Հողըս ցընդեց ուժը Արքա, ու տեղնուտեղ շունչը փըչեց:

Վըրսա հասավ Էնիասն իր երկար տեգով և ասպարով,
 Վախեճալով, որ մի գուցէ արքայեցիք դին ավարեն:
 Պըտըսվում էր շուրջը Արքա՝ ուժին վըստան ատյունի պէս,
 Իր Աիզակը և բոլորջի վահանը միշտ առջև բըռնած,

Կիտանդեայի սիրամարտերը.

Պատրաստ՝ մտնելու գիրկ ճամփեղու, ով էլ որ իր առաջ ելներ,
300 Եվ գոռում էր անեղաձայն. Տիղյանն առավ հրակա մի քար,
Որ այժմ ապրող մահկանացու մարդկանց միջից երկու հոգի
Չէին կարող գետնից կրտրել, Ըս միայնակ տարավ-բերեց
Եվ նրանով Հնիստի պրունքներին զարկեց ուժգին,
Ծիշտ այնտեղին, որտեղ մարդու գիտն էրանքին է միանում,
Որ և որո՞թ եմ անխախտ. ջախջախելով ժայռն անազին՝
Կրտրեց երկու նյարդերը և կաշին պոկեց անմիջապես,
Դյուցազնը քաջ գետինն ընկավ հաստ ձեռքերով հողին հենված,
Եվ գիշերը սևաթորմի վրովեց նրա աչքերի շուրջ:

Հնիստը՝ արանց արքան, կորչելու էր սցառեղ, անշուշտ,
310 Եթե Աստղիկ աստվածուհին, դուստրը հրգոր Արամազդի,
Մայրը նրա, որին ծընեց քաջ տավարած Անքիսեսից,
Այդ չըտեսներ և սրբաթև՝ Ոլիմպոսից շիջներ այդտեղ.
Տարածեց նա թևերը լույս իր սիրելի որդու վրա,
Ու պարուրեց ամպի նրման շրթեղ իր շողարշով,
Որ մի գուցե աքայեցի կրտրիճներից մեկը հանկարծ
Հարվածելով որդուն կլրծքից՝ առնի նրա քաղցրը հոգին,
Այդպես Աստղիկն իր սիրեցյալ որդուն մարտից դուրս էր հանում:

Կապանեսի որդին այնժամ հիշեց պատվերը Տիղյանի,
Միառըմբակ ձիերը իր քաշեց կրովի շտապից հուրս,
320 Երասաններն արագ-արագ կապեց կառքի շլրջանակին,
Իճքը նետովեց գեղեցկաբաշ դեսի ձիերն Հնիստի,
Եվ խրելով տրոյանցից տարավ դեսի աքայեցիք
Ու սիրելի իր ընկերոջ՝ Դեփայիի ձեռքը հանձնեց,
Որին բոլոր ընկերներից ավելի էր մեծարում նա,
Որովհետև ամեն բանում հաճամիտ էր նա իրեն հետ:
Իսկ իճքը իր կառքը նրստած, առավ փայլուն երասաններն
Ու ձիերը սաղարմբակ քրշեց դեսի Տիղյանը քաջ,
Որ Աստղիկին էր հարածում անագորոյն իր պրդիճով,
Իմանալով, որ սայիկար դիցունի էր, ո՛չ նրանցից,
330 Որոնք գիտեն քաջազնաբար հրրամայել մարտադաշտում,
Ինչպես Պալլաս Աթենասը, Ենիովը քաղաքավեր:
Երբ Տիդեսի շրթեղ որդին կրրընկակոխ հասավ նրան,
Վիրավորեց իր նիզակով նրա ձեռքի թաթն երեսից,
Եվ քերծելով պրընճնասար աշտեն վափուկ մորթն ըսպիտակ՝
Դաստակի մոտ հերձեց նրա աստվածային շղարշը ճուրթ,
Որ հյուսված էր ճարտարապես Ծրնորհների շող-մասնեբով:
Վազեց արյունն անմահական աստվածունու,— ամիշը այն,

Որ հոտում է երջանկափառ աստվածներից ոլիմպական,
Զի ցորեն չեն ուտում Արրանք, ոչ էլ գինի են խըմում սև,
340 Այդ պատճառով արյուն չունեն և անմահ են կոչվում Արրանք:
Ծիչ հանելով աստվածուհի՜ն՝ ձեռքից իր բաց թողեց որդուն,
Որին առավ ինքն Ապոլլոնն ու պարտրեց կապույտ ամպով,
Որ մի գուցե մի ձիավարժ, պրդընձագգեստ դանաչեցի
Սուր պրդինձով խոցի Արրան ու դուրս կորզի անուշ հոգին:

Դիոմեդեսն անեղ ձայնով աստվածուհու վրրա գոռաց.
«Դո՛ւստրըդ հրգոր Արամազդի, թող հեռացիր մարտադաշտից.
Հերիք չէ՞ քեզ, որ թույլ կանանց խաբում ես դու, պատրում Արրանց,
Եթե երկար դեռ ըսպասես, սուկա՛ս պիտի պատերազմից,
Ու սարսափես, հեղուկից անգամ անեղ կրովի ձայնն առնելիս»:

350 Այսպես ասաց, և Աստղիկը մեկնեց դրժնյա ցավերով լի,
Որին ժըրոտ Իրիսն առած՝ մարտադաշտից հանեց արագ,
Մորմոքվում էր սուր ցավերից, սևանում էր մորթը չըքնաղ:
Մարտադաշտի ձախակողմում հանդիպեց նա բուն Արեսիհ,
Նըստել էր նա՛ իր Արժույզներն ու տեզը մույ՞ ամպով պատած:
Աստղիկն այդտեղ իր սիրելի եղբոր ոտներն ընկավ լալով
Եվ խընդրում էր պաղատագին տալ Արժույզներն իր ոսկեար.
«Գըթա՛ դու ինձ, սիրուն եղբայր, Արժույզները շընորհիր ինձ,
Որ սըլանամ դեպ Ոլիմպոս՝ բընակավայրն անմահների:
Տանջվում եմ ես խորը վերքով, որ տըվեց ինձ մահկանացու

360 Տիդյանը, որ Արամազդի վրրա անգամ կընահըրգներ»:

Այսպես ասաց, և Արեսը Արժույզները տըվեց Արրան,
Աստվածուհի Աստղիկն էլավ կառքը Արստեց ցաված սըրտով,
Եվ Իրիսը Արրա կողքին՝ երասանները ձեռքն առավ
Ու մըրտակեց, և սըլացան երիվարներն հոժարակամ
Եվ շուտափույթ հասան Ոլիմպ՝ բընակավայրն անմահների,
Որ կանգնեցոցե կառքը Իրիսն ու արձակեց ձիերն իսկույն,
Նըրրանց սուաշ սուասորեն լըցնելով կեր աստվածային:
Իսկ Աստղիկը գընաց փառվեց իր Դիոնն մոր ծընկներից,
Որը դըստերն իր գիրկն առած՝ փաշիպչելով ասաց Արրան.

370 «Դուստր իմ սիրուն, անմահներից ո՞վ քեզ այդպես վիրավորեց,
Իբրև թե դու Արրան հայտնի մի մեծ շարիք պատճառեիր»:

Եվ ժըպատսեր Աստղիկն այնժամ Արրան այսպես սրատասխանեց.
«Ինձ Տիդեսի որդին խոցեց, Դիոմեդեսն ամբարտավան,
Երբ որ մարտից հանում էի սիրուն որդու՛ն՝ Էնիասին,
Որն ամենեն սիրելին է և թանկագին սըրտիս համար:

Աքայեցոց և տրորյանց մեջ չէ կոխվն այսուհետև,
Այլ դանաչանք անմահների դեմ եմ հիմա կրողիվ մըղում»:

Եվ Դիոնեն՝ հրրաշափառ աստվածուհին ասաց Արրան.

- «Տոկա՛, դուստր իմ, որքան էլ մեծ լինեն ցավերդ, դու մի՛ տըխրիր»,
380 Զի շատերըս ոլիմպարնակ աստվածներից մարդկանց ձեռքով
Կըրել ենք ծանր ու խոր վըջտեր՝ մասնակցելով Արրանց կրովին:
Կըրեց Արեսն, երբ որ հուծկու Ոտոսը և Եփիայտեսն
Ալովեի որդիք Արրան կապկապեցին պիրկ կապերով,
Եվ տասնըմեկ ամիս մընաց նա բանտի մեջ պըղընձակերտ:
Պատերազմի անհագ Արեսն այդ զընդանում պիտի կորչեր,
Թե էրիբե՛ն՝ չըքնադագեղ Արրանց խորթ մայրը՝ Հերմեսին
Լուր չըբերեր, որ վերջապես Արրան հյուծված հանեց բանտից:
Կըրեց նույնպես Հերան, որին վիրավորեց աջ ըստիճքից
Ամփիտորոնի հըզոր որդին սուր սըլաքով իր եռասայր,
390 Անտանելի ցավերի մեջ տանջվում էր նա այդ ժամանակ:
Մանդարապետն անգամ կըրեց իր մարմնի մեջ նետ սայրասուր,
Երբ որ Արրան նույն այդ մարդը, ասպարակիր Ջևսի որդին
Ըստվերների դրոսն շեմքում նետահարեց իր աղեղով.
Վեր ելավ նա դեպի Ջևսի արքունիքը, Ոլիմպո լայն
Սըրտակոտոր ու ցավատանջ. մըխվել էր նետը դառնաթույն
Նըրա ուժեղ, հաղթ ուսի մեջ ու տանջում էր Արրա հոգին:
Պենեն այնժամ դըրեց վերքին ցավահալած ըսպեղանի
Ու բըծըշկեց, որովհետոտև նա չէր ծընված մահկանացու:
Հանձնապաստա՛ն եղեռնագործ, որ հանըրզնեց մինչև անգամ
400 Ոլիմպարնակ աստվածներին վիրավորել իր աղեղով:
Ինքը խածակն աստվածուհին, Աթենասը դըրդեց քո դեմ
Տիդյան անեղ Դիոմեդին, բայց խակամիտն այդ չըգիտե,
Թե ով էլ որ անմահների դեմ հանըրզնի մըրունել ի մարտ՝
Նա չի կարող երկար ապրել, ու մանուկներն այլևս երբեք
Պատերազմից վերադարձած հոր ծղկններին չեն ճըստելու:
Ուստի Տիդյան Դիոմեդեսն էլ, թեպետև քաջամարտիկ,
Թող մըտածի, որ կարող է քեզնից քաջի հետ կրովելու,
Եվ որ գուցե բազմահանձար Ատրեստոսի դուստր Էզալիան
Զարթնի քընից հանկարծակի ու ձայն տա իր նածիշտներին՝
410 Անձկակարոտ ծաղկափրթիթ իր ամուսնուն քաջակորով,
Նազելի կինն՝ աքայեցոց ձիախըրոխտ Դիոմեդեսի»:

Ասաց, երկու թաթիկներով սրբեց ավիշը դաստակից,
Ատողջացավ ձեռքը դըստեր, ու մեղմացան ցավերը խոր:
Ադդուեղ Հերան և Աթենասն, որ ամեն բան տեսնում էին,

Նետում էին Արամազդին սիրտ խոցոտող, կրծու խոսքեր.
Եվ ըսկրսեց Ասիս Աթենաս աստվածուհին, այս ասելով.

«Հայր Արամազդ, կրքարկանա՞ս վրբաս, եթե մի բան ասեմ,
Խեղճ Կիպրուհին, երբ ուզել է դըրդել ոմբն աքայունու,
Որ նա հարի տըրոյացոց, որոնց շատ է սիրում հիմա,
420 Գեղեցկազգեստ ու պրճնասեր աքայունու մի գրգվելիս,
Ոսկի ճարմանդն իր թաթիկի քեղըրթել է մորթը փափուկ»:

Այսպես ասաց, ու ծիծաղեց հայրը մարդկանց, աստվածների,
Եվ կանչելով ոսկեղեցիկ Աստղիկին մտնո՞ւ ասաց նրբան.

«Ռուստր իմ քրնքույշ, պատերազմի գործերը քեզ չեն պատկանում,
Դու զգբաղվիր ամուսնական հեշտ ու անուշ քո գործերով,
Ռազմի մասին թող որ հոգան Աթենասն ու Արեսը բուռն»:

Եվ մինչ այստեղ սըրանք այսպես խոսում էին իրարու հետ,
Էնհասի վրբա վազեց Դիոմեդեսն անեղագոռ,

Թեն գիտեր, որ Ապոլլոնն էր պաշտպանում դյուցազուհին:
430 Չակնածելով անգամ գորել աստըծուց նա՛ միտք էր դրել
Որ ըսպաներ Էնհասին և կողոպտեր գենքերը պերճ:

Երեք անգամ նա հարձակվեց հույժ ծարակի նրբա արյան,
Եվ երեք հեղ Ապոլլոնը նրբա ասպարն մրդեց մի կողմ,
Բայց երբ չորրորդ անգամ ցասկոտ գըրոն տըվեց դիվանըման՝
Ըսպառնչույից ձայնով գոռաց Ապոլլոնը աղեղնավոր.

«Ըզգույշ, Տիդյան, ե՛տ ընկըրկիր, մի՛ հանդըզհիր չափվել ինձ հետ,
Հավասարվել անմահներից, զի նրման չեն քրնամվ իրար
Չարմը անմահ աստվածների և երկրակոխ քայող մարդկանց»:

Այսպես ասաց, և ընկըրկեց Տիդեսի քաշ որդին դույզն ինչ,

440 Խոսափելով կորովածիզ Ապոլլոնի բարկությունից:

Իսկ Ապոլլոնը ամբոխից դուրս կորգելով Էնհասին՝
Պերզամայի մեջ դըրեց սուրբ, ուր ինքն ունի շըքել տաճար:
Այնտեղ Լետովն ու Արտեմիսը անմատույց արբբարանում
Բըթըշկեցին նրբան շուտով, շընորհելով պատիվ ու փառք:
Բայց Ապոլլոնն արծաթաղեղ շինել տըվեց մի խըրտվիլակ,
Որվապատկեր՝ ամեն բանով Էնհասին հար և նըման,
Որի շուրջը տըրոյացիք և աքայանք դյուցազնազարմ
Կոխում էին իրար լանջքին վահանակներն իրենց թեթև
Ու հաստաքեստ, բոլորամն ասպարները արջատամորթ:

450 Այնժամ Գուշակ Ապոլլոնը այսպես ասաց բուռն Արեսին.

«Արե՛ս, Արե՛ս արյունառուշտ, պարըսպաբանդ ու մարդակեր,
Մի՛թե պիտի չընեռացնես մարտաղաշտից դու այդ մարդուն՝

Գիտմեղէսի՛ն, որ քիչ մընաց Արամազդ հոր հետն էլ կրուկեր:
Նախ Կիւրոսի ու դաստակը ճա ձեռքի՛ն մտտիկ վիրավորեց,
Հետո էլ ի՛նձ վըրս նույնպէս գըրոս տըվեց դէի նըման»:

Այսպէս ասաց, գընաց նըստեց Պերգամասի բարձըր ծայրի՛ն,
Իսկ Ժանտ Արեան հասալ տրոյանցն անեղ կըրուի հորդորելու
Թըրակացոց Ժիրաժիր պետ Ակամասի կերպարանքով
Ու Պրիամի որդիներին խըրայտուսի խոսքեր ասաց.

- 460 «Ո՛վ որդիներ դյուցազարմիկ դուք Պրիամոս թագաւորի,
Մինչ ե՛րբ պիտի թողնեք, որ ձեր գորքը շարդեն աքայեցիք,
Ըսպատմ եք, որ կըրուիլ հասնի ձեր կոտ դարբասների՛ն:
Ընկել է ճա, որի՛ն բոլորս պատուում էինք Հեկտորի չափ—
Էնիսաը՛ վըսեմ որդի՛ն մեծահոգի Անքիսեսի.
Եկեք նըրս գենընկերոջն ազատենք մենք անեղ մարտից»:

Այսպէս ասաց ու բորբոքեց եռանդ ամեն մեկի սըրտում,
Իսկ Սարպեղոնը Հեկտորի՛ն հանդիմանեց այս խոսքերով.

«Ո՛ր գընաց քո ուժը, Հեկտոր, ու կորույլ, որ ունեիր.
Զէի՛ր արում, թե դու միայն, առանց գորքի և սատարի

- 470 Կրպաշտպանես քաղաքը քո ելբայրներով, փեսաներով,
Մինչդեռ այսօր և ոչ մեկի՛ն չեմ տեսնում ես մարտի դաշտում,
Այլ սուկահար կուչ եմ եկել, ինչպէս շըներն առլուծի շուրջ,
Եվ միայն մենք, դաշնակիցներս ենք մարտընչում անալաւիկ:
Ես ինքըս ձեզ հիգակակից՝ եկել եմ շատ հեռու տեղից,
Լիկիայից, որ հոսում է Քըսանթոսը հորձանապտույտ,
Որ թողել եմ մատաղատի որդիք և կին, ինչքերըս ողջ,
Որոնց այնպե՛ս կարտու է միշտ քաշում աղքատ, չունոր մարդ:
Սակայն դարձալ վատում եմ ես լիկիացոց, և ինքս անձամբ
Վառված եմ խիստ այր մարդու դէմ գուպարելու հոր ցանկությամբ,

- 480 Թե՛ն չունեմ այստեղ ոչինչ, որ տանեի՛ն աքայեցիք:
Մինչ դու անշարժ կանգ ես առել և այլոց էլ չես հորդորում,
Որ դիմանան պատերազմում ու պաշտպանեն իրենց կանանց:
Տես, որ հանկարծ կեր չըդատնաք ոսխների՛ն, տըրոյացի՛ք,
Եվ ցանցն ընկնեք ամենորակ ուղկանի պես թակարդապաւտ,
Ու բարեշեն ձեր քաղաքներն ավեր-ավար անեն նըրանք:
Այս բոլորի մասին, Հեկտոր, պետք է որ դու լալ մըրտածես,
Եվ աղաչես իշխաններին ու գընդերին հեռվից եկած,
Որ դիմանան դըժվարության ու մարտընչեն հերոսաբար
Ու թույլ չըտան նըրանք իրենց լըսելու սաստ ու պարսաւլանք»:

490 Այսպէս խոսեց Սարպեղոնը և Հեկտորի սիրտը խոցեց:
Հեկտորն այնժամ գեճուզարդով իր կառքից ցած թըռավ իսկույն
Եվ ճոճելով սուր աշտեճեր՝ վազվելով էր բանակի մեջ,
Հորդորելով ամեն մեկին, ու վառեց մարտ մի ամալոբ:
Տըրոյացիք էտ դառնալով ճակատ զարկին աքալանց դեմ,
Որոնք անվախ կանգնած էին իրենց տեղում միշտ աննահանջ:

Ինչպէս քամին, որ քըշում է հարդը թեթև՝ Էրանելիս
Նըլիրական կալից, երբ որ Դեմետորը շէլ, խարտիշագեղ
Բաժանում է հարդն ու հատիկը հողմերի շընշով ուժգին,
Ու մըղեղի հըսկայական դեզն ըսպիտակ գույն է առնում,
500 Ճերմակեցին աքյանք այդպէս միճչև երկինք հասնող վոշուց,
Որ ամպի պէս հանում էին ձիերն իրենց դըռույթներով,
Երբ էտ դարձած՝ դեպի խառնուրդն արշավեցին քառատըրրոյի
Կորովաջան կառապանաց կուռ ձեռքերից մըտրականար:
Իսկ բուռն Արեսն ամենուրեք վազվելով՝ բանակը ողջ
Պատեց մըթին մի գիշերով հօգուտ համայն տըրոյացոց.
Այդ անելով՝ կատարում էր Ապոլլոնի պատվերը նա,
Որ հորդորեց՝ տըրոյացոց ալ խըրախույս խիզախութեան,
Երբ որ տեսավ Աթենասին պատերազմից հեռանալիս,
Որ պաշտպան էր և զորավիզ պըղընձագգեստ իսկայեցոց:
510 Իսկ Ապոլլոնն արձակելով սըբբարանից Էնիասին՝
Բոցավառեց ճոր կորովով կուրծքը ազգաց սուսչնորդի,
Եվ Էնիասն հանկարծակի հայտընվեց իր ընկերներին,
Որոնք անչափ ուրախացան, երբ ողջ առողջ տեսան ճըրան,
Բայց ոչ մի բան չըմարցըրին, զի այն հուզմունքն, իրարանցում,
Որ հանեցին Արծաթադեղն ու Արեսը արլուճառուշտ,
Եվ Քեճն անհազ՝ էլ ժամանակ չէին տալիս դըրա համար:

Իսկ Ալաքսները երկուսով, Ոդիսևսն ու Տիդյանն անեղ
Մարտի հորդոր էին կարդում, խըրախուսում աքալեցոց,
Որոնք անախ և անասան՝ տըրոյացոց գոչլունճերից
520 Նըրանց հըսկա ուժին ընդդեմ կանգնած էին կազմ ու պատրաստ,
Ինչպէս ամպերն, որ դիզում է Ջըվանյանը խաղաղ ժամի
Լեռների վէս կատարներին, երբ ճընշում են Բորեասն ու բուռն
Մլուս քամիները, որպէսզի ամպակույտը ցըրիվ բերեն,—
Դանայեցիք տըրոյանց դեմ այդպէս կանգնած էին անվախ:
Իսկ Ատրիդեսը անդադար երթեկելում էր բանակում
Ու բազմամբոխ իր գորքերին տալիս հորդոր և հըրաման.

«Մարդ եղէք միշտ, սիրելիներս, և զորավոր սիրտ ունեցէք,
Եվ քաջամարտ գուպարի մեջ պատկանեցէք մեկ-մյուսից,

Զի քաջերը պատերազմում ավելի շատ ողջ են մընում,
530 Իսկ փախչողը չի ազատվում, ոչ էլ փառք է վաստակում նա»:

Ասաց, գրցեց գեղարդը նա և ըսպանեց մի այտույան՝
Պերգապան քաջ Դեիկոնին՝ գեներակերոջն Էնիասի,
Որին տրոյանք հարգում էին Պրիամոսի որդոց ճըման,
Զի կրուվում էր նա քաջաբար նախամարտիկ գընդերի մեջ:
Ագամեմնոն արանց արքան զարկեց քաջի կոտ սուսարին,
Որ չըտուկաց ճըրա տեգին, պըղինճն անցավ ուժգին թափով
Ու կամարի միջից ուղիղ փորը մըտավ Պերգապանին.
Նա թընդյունով գետին ընկավ, ու շաչեցին գեներերն իր շուրջ:

Իսկ Էնիասը ըսպանեց երկու կըտրին՝ դանայեցոց,
540 Կրեթոնին, Որսիլոքին՝ Դիոկլեսի որդիներին.
Դիոկլեսը բընակվում էր գեղեցկաշեն Փերեի մեջ,
Մեծանարուտ և ընչալետ, սերում էր նա Ալփես գետից,
Որ չըրաշատ հոտում էր հորդ Պելիացոց լայն դաշտերով,
Որը ծընեց Որսիլոքին՝ բազմածողով արանց արքա,
Իսկ Որսիլոքն աշխարհ բերեց Դիոկլեսին մեծահոգի,
Դիոկլեսը՝ Կրեթոնին, Որսիլոքին— երկվորյակներ,
Քաջախըրոխտ ու փորձառու ամեն տեսակ մարտերի մեջ:
Երբ չափահաս դարձան սըրանք, արգիացոց հետևելով
Սև նավերով էլան եկան դեպի Տըրոյա ձիամարզիկ,
550 Որ Ատրիդես Ագամեմնի, Մենելայի վըրեժն առնեն,
Սակայն այստեղ երկուսին էլ հասավ մահվան օրհասը սև:
Ինչպես թալուտ լեռան վըրա գույգ առյուծներ գեղեցկաբաշ
Մալքիների աճուտի մեջ պարարում են մարմինն իրենց
Եվ արջառներ ու գեր գառներ ապշուպելով ամեն անգամ
Ավերակ են դարձընում լիք փարախները հովիվների,
Մինչև զհնված մարդկանց ձեռքով ընկնեն սատկեն պըղընձահար,
Աղյալես, ճըրանք Էնիասի ձեռքով՝ ճըկուն, տիգահարված՝
Ընկան տապաստ դեռարողոջ ու բարձրողեշ եղևնու պես.

Մեղքենալով ճըրանց վըրա Մենելայիսն արիսական,
560 Առաջ անցավ զինավառված, երկար աշտեն իր ձոճելով.
Եվ Արեսը խիզախությամբ սիրտն էր ճըրա բոցավառում,
Հուսալով, որ կըճըվանվի Էնիասի հուժկու ձեռքով:
Տեսավ ճըրան Նեստորոդի Աճոիլոքոսն ու նախամարտ
Գընդերի մեջ գետվեց իսկույն, վախենալով, թե մի գուցե
Ժողովըրդոց հովվի գըլխին գա մի փորձանք անակընկալ
Եվ ի դերև հանի ճըրանց գեղությունները բովանդակ:

Նըրանք երկուսն էլ բազուկներն ու հիզակները սայրասուր
Բըռնէլ էին իրարու դէմ խիզախորեն ընդդիմամարտ.

Անտիոքոսն առաջ գալով՝ ազգապետի կողքին կանգնեց:

- 570 Էհիասը, թէև հուժկու պատերազմող՝ դեմ չըդըբալ,
Երբ այն երկու դյուցազներին տեսալ կանգնած իրարու մոտ:
Նըրանք դեպի արպեցիք քաշ տալով հեզ ընկածներին,
Տըլին ավանդ համհարզներին, ապա դարձալ ետ դառնալով
Մըտան Աորից նախամարտիկ գընդերի մեջ գուպարելու:

Նըրանք այնտեղ ըսպանեցին Պիլեմեհին արիաստիպ՝
Ասպարալոր, մեծահոգի պափազոնաց զորապետին,
Որ երբ կանգնած էր կտոքի մեջ, Մեհնելալոսն աշտեհազեհ
Նետնեց տեզը երկայնաստկեր և անբակից խոցեց նըրան:
Անտիոքը զարկեց նըրա կտաւալարին՝ Մեդոնին քաշ,

- 580 Ատիմնուսի արի որդուն, երբ դարձընում էր ձիերին.
Ջարկեց քարով ճիշտ արմուակին, ու ցած ընկան նըրա ձեռքից
Փըղոսկըրով բանված սանձերը ըսպիտակ՝ փոշեթաթալ:
Ռստնեց արագ Անտիոքոսն քունքից ներս սուրը վարսեց,
Ել գեղակերտ, շըթեղ կտոքից նա գըլխիվար գետին ընկալ,
Փոշիներում, մի պահ գըլխի և ուտերի վըրա ցըցված,
Ռտքերը վեր, գըլուխը վար, զի ավագի մեջ էր խըրովել,
Մինչ վերջապես ցած փըռեցին նըրան ձիերն ընդհարովելով,
Ռոռնց քըշեց Անտիոքոսն արպեցոց ամբոխի մեջ:

- Այդ տեսնելով՝ վըրա վազեց Հեկտորն ուժգին որոտալով,
590 Գըրոնեցին իր ետեից տըրոյացոց գընդերը գոռ,
Իրեանց գըլուխն ունեհալով Արեսին և Եհնովնին:
Սա հետն ունէր Աղմուկն անեղ պատերազմող խոռն ամբոխի,
Իսկ Արեսը ձեռքին բըռնած ունէր հիզակ մի անագին
Ել ընթանում էր Հեկտորի մերթ առջևից, մերթ ետևից:

Նըկատելով նըրան՝ սուկաց Դիոմեդեան անեղագոռ:
Ինչպէս որ մարդ մի անծանոթ և ընդարձակ դաշտ անցնելիս
Կանգ է առնում, երբ որ հանկարծ հըսկա գետի է հանդիպում,
Ռրը անեղ մըրընչումով դեպի ծովն է վազում վարար,—
Ահաքեկված ետ է դառնում,— Դիոմեդեան այդ ժամանակ
(60) Ետ դառնալով այսպէս ասաց իր քաջարի մարտիկներին.

«Սիրելիներս, որքա՞ն ենք մենք ըսքանչանում մեծ Հեկտորով,
Քանզի է քաջ հիզակալոր և խըստասիրտ պատերազմող,
Աստվածներից մեկը միշտ մոտ՝ պաշտպանում է նըրան մահից.
Այժմ էլ Արեսն է նըրա հետ մահկանացիի կերպարանքով:
Ուրեմըն դուք երեսներդ դեպի արոյանք՝ ետ քաշվեցեք,
Ել մի՛ գործեք աստվածների դէմ հարձակում հանդրգնաբար»:

Այսպէս ասաց, բայց տրորյանք նրանց արդէն շատ էին մտո:
 Հեկտորն ադոտեղ քաջամարտիկ երկու կրտրիճ փրոնց գետին—
 Մեճեսթոսին և Անքիային՝ երկուսն էլ նույն կարոք վըրա:
 610 Ընկածների վըրա գըթաց Տէրամոնյան Այաքը մեծ,
 Մոտ գընայով՝ փալլակնացայտ տեզը նետեց և ըսպանեց
 Ամփիոսին՝ որդուն փարթամ և մեծատուն Սելագոսի,
 Որ Պետտոմ էր բընակվում, բայց Օրհասը բերեց նըրան
 Իբբև աստար՝ զհնակցելու Պրիամոսին և իր որդոց:
 Երկայնաստուկեր, տեզն իր նետեց Այաքն ուղիղ նըրա գոտուն,
 Եվ պըղընձա սըլաքը սուր նըրա ներքին փորը մըտալ,
 Եվ նա գետին փըռվեց թընդմամբ. վազեց իսկույն Այաքը քաջ
 Կողոպտելու գենքերը պերճ, մինչ տրորյանք նըրա վըրա
 Տեղում էին ամեն կողմից սուր տեզերի տեղատարափ,
 620 Եվ որոնցից շատերը սուր ցըցվում էին ասպարի մեջ:
 Նա դիակի վըրա չորած քաշեց հանեց պըղիճն-աշտեն,
 Բայց անկարող եղալ պոկել մյուս գենքերը ուտերից.
 Զի նետերի տարափն անդու նըրան շատ էր տագնապեցնում,
 Վախենալով, որ մի գուցե տրորյացիք բըռնեն իրեն,
 Որոնք զինված հիզակներով նըրա վըրա գըրոհեցին
 Եվ Այաքին, թեև հոժկու ու հաղթանդամ հըսկայապսէս,
 Հալածեցին, և թողնելով դիակը նա՝ ետ նանսնջեց:

Մըքցում էին սըրանք այսպէս իրարու հետ մարտադաշտում:
 Օրհասը բունն աստվածատիպ Սարպեդոնի դէմ գըրգըռեց
 630 Հաղթամարտին Տէկոլլեմոս Հերակլյանին առաքինի.
 Եվ իրարու երբ մոտեցան Արամազդի թոռն ու որդի՝,
 Սարպեդոնին կանխելով նախ Տէկոլլեմն այսպէս ասաց.
 «Ո՛վ լիկեցոց պետ Սարպեդոն, ասա՛, արդոք ի՞նչն ըստիպեց
 Գալ քեզ այստեղ, որ եկել ես մարտի անվարժ և անսովոր:
 Մոտ եմ ասում, թե որդին ես ասպարակիր Արամազդի,
 Քանզի դու շա՛տ ավելի ցած ու նըսեմ ես այն մարդկանցից,
 Որոնք հընում ամպրոպադեզ Ջևսի զարմից էին սերել:
 Բայց ի՞նչ մարդ էր, ասում ենք քաջ Հերակլեսի համար գորեղ,
 Հերակլեսի, որ իմ հայրն էր քաջախըրոխտ, առյուծասիրտ.

640 Որը իր հետ վեց նավ միայն ու փոքրաթիվ քաշերի խումբ
 Լալմեդոնի նըժույզների համար երբեմն այստեղ եկալ,
 Քանդեց Իլիոնն ու փողոցներն ամաչացրեց բոլորովին:
 Իսկ դու վախկոտ՝ քո մարդկանցով կորչես պիտի այս կըռվի մեջ.
 Զո՛ւր Լիկիայից եկար այստեղ աստարելու տըրորյացոց:
 Ինչ էլ լինի գորությունը՝ պիտի ընկնես իմ հիզակից
 Ու պարտըված անցնես զընասս դու դըժոխքի դարբասներից»:

Եվ լիկեցոց պետ Սարպեդոնն այսպես նրան պատասխանեց.
«Տեպոլեմե՛, ճիշտ է որ նա քանդեց Իյիոն քաղաքը սուրբ
Ազնովաշուք Լավմեդոնի խենթ ու խելառ վարքի համար,
650 Որ դըժնդակ լուտանքներով բարերարին իր նախատեց,
Եվ չըտըլեց նրժույզներին, որոնց համար եկել էր նա:
Բայց ես ահա ասում եմ քեզ, որ մահվան սև օրհասը ժանտ
Ինձնի՛ց է որ քեզ պիտի գա, իմ գեղարդո՛ւլ ընկնես պիտի,
Փառքն ինձ տալով և քո հոգին՝ ձիահրմուտ Պըղոտոնին»:

Սարպեդոնը այսպես ասաց, Տեպոլեմը բարձրացրեց
Հուժկու մըկունդն իր հացենու, և զույգ տեգերն անմիջապես
Նըրանց ձեռքից իրար վըրա սըլացան սուր բուրն թափով:
Սարպեդոնը զարկեց ուղիղ ախոյանի պարանոցին,
Եվ ցավաբեր սըլաքն անցավ ու դուրս եկավ մյուս կողմից,
660 Եվ մութ գիշերն անդընդային փակեց նրրա աչքերն ընդմիշտ:
Տեպոլեմի նեղը դիպավ Սարպեդոնի ձախ ազդրոսկրին,
Բայց Արամազդ հայրը որդուց հեռու վանեց մահն անդոք:

Աստվածատիպ Սարպեդոնի զենընկերները քաջազուն
Հանում էին նրան կրովից, մինչ չարաչար տանջվում էր նա,
Իր ետևից քարշ տալով սուր հացենու տեզն երկայնատվեր,
Որովհետև ընկերներից և ոչ մեկը խելք չէր արել
Աշտեն հանել նրրա ազդրից, որ կառք նըստել կարողանա.
Այնքա՛ն նրրանք ճեպում էին նրրան ընդփույթ ազատելու:

Իսկ մյուս կողմից քաջաըրունք աքսյեցիք պատերազմից
670 Հանում էին Տեպոլեմին. տեսավ նրրան արիասիրտ
Ռդիսևը և ճանաչեց, ու բոց կըտրեց նրրա հոգին,
Եվ ինքն իր մեջ վարանամիտ՝ դըժվարանում էր որոշել՝
Որոտընդոստ Արամազդի շըքեղ որդո՛ւն հետապընդեր,
Թե՞ լիկեցոց շատ-շատերի հոգին առնեք վըրիժավառ:
Ծակատագրի կողմից, սակայն Ռդիսևսին չէր վիճակված
Սուր պըղինձովն իր ըսպանել Արազամդի արի որդուն.
Եվ Աթենասն այն ժամանակ դեպ լիկեցիք ուղղեց նրրան:
Նա ըսպանեց Կիրատոսին, Քրոմիոսին, Ալաստորին,
Ալկադրոսին ու Հալիոսին, Նոյեմոնին, Պրիտանիսին,
680 Եվ շատ ուրիշ լիկիացոց մահ կըբերեք Ռդիսը քաջ,
Եթե նրրան չընըկատեր կորդակաճոճ Հեկտորն ահեղ,
Որ խոյացավ դեպ ախոյանն իր հըրաշեկ գեճուզարդով,
Վախ ազդելով դանաչեցոց, և Սարպեդոնն՝ Չևսի որդին
Նըրան ի տես՝ ուրախացած ձայն արձակեց աղիողորմ.

«Ո՛ւլ Պրիամյան, մի՛ թողնիր, որ դառնամ ես որս աքսյեցոց,
Օգնիր ինձ արդ, իսկ թող հետո ընկնեմ մեռնեմ ձեր քաղաքում,

Քանզի, գիտեմ, չէ վիճակված ինձ հայրենիք վերադառնալ,
Ուրախացնել սիրուն կրնոջս ու սիրասուն իմ մանկիկին»:

Այսպես ասաց, բայց Հեկտորը կորդականոն ձայն չը հանեց,
690 Այլ սրացավ փայլակնացալս հալածելու աբաշեցոց
Եվ նըրանցից շատ-շատերին ըսպանելու տենչով վառված:
Մինչ ընկերները քաջագուն՝ աստվածատիպ Սարպեդոնին
Վահանադրոջ Արամազդի չըքնաղ կաղնու տակը դրին,
Եվ Պելագոնը կորովի՝ գեներկերը սիրասընունդ
Հացի նիզակը ասյրաստոր՝ նըրա ազդրից քաշեց հսանեց.
Սարպեդոնի ուշքը գընաց, և աշքերը մեզը պատեց,
Բայց քիչ հետո ուշքի բերեց հյուսիսային սյուքը նըրան:

Արգիացիք բուն Արեսից ու Հեկտորից հպածվելով՝
2էին փախչում ոչ դեպի սև նավատորմը խոնապահար,
700 Եվ ոչ էլ դեմ էին դընում, սակայն հետո, երբ իմացան,
Թե Արեսն է տըրոյանց հետ՝ տեղի տալով նահանջեցին:
Ո՛ւմ առաջինն ու վերջինն ո՛ւմ մատնեց մահի Հեկտորը քաջ՝
Պրիամոսի պայծառ որդին պըղընձի բուն Արեսի հետ:
Նախ՝ Տևթրասին աստվածատիպ և ձիավարժ Ռեստեսին,
Տրեթոսին՝ քաջամարտիկ էտոլացուն, Ինոմալին
Եվ Ինոպյան Հեդեոսին, Ռեսթրոսին գեղակամար,
Նա, որ Հիլե էր բընակվում՝ հարբստության միշտ հետամուտ,
Որ գըտընվում է Կեսիսիս ծովակի մոտ, և նըրա հետ
Բընակվում էր բեովտացի ժողովուրդը մեծափարթալ:

710 Իսկ երբ Հերան՝ լուսածըղի աստվածուհին տեսավ անեղ
Պատերազմում այդ սուկայի ջարդը քազում արգիացոց,
Իսկույն նեթ այս սրբաթև խոսքերն ուղղեց Աթենասին.
«Ավա՛ղ, ո՛վ դու Ասպարակիր Արամազդի դուստր անվըլանդ,
Այն խոստումը, որ ես և դու տըվինք Ատրիդ Մենեալին,
Թե նա պիտի ետ չըդառնար չըկործանած Իլիոնը սուքը,
Զո՛ւր էր ուրեմն, եթե թողնենք, որ Արեսը արշունառուշտ
Ծարոնակի դեռ մոլեգնել, եկ, մենք էլ մեր ուժը փորձենք»:

Այսպես ասաց, և Աթենասը համամիտ եղավ նըրան.
Հերան՝ դուստրը մեծ Զրվանի, ավագագույն աստվածուհին
720 Ելավ գընաց, որ պատրաստի երիվարները ոսկեսար:
Հեթեն կառքի չորս բուրրը անցրեց երկաթ ատեղի մեջ
Ոթկապանի կոր անիվներ, որոնց հեցերն էին ոսկի
Եվ վերևից շուրջանակի պըղընձաձույլ կամարներով,

- Ճարտարապետ և պնդակուռ զողւած իրար անքակտելի,
 Հըրաշալիք մի հոյակապ և տեսարժան գործ հիասքանչ,
 Ականոցներն արծաթակուռ շուրջանակի, բոլորաշնն,
 Գահույքն ոսկի ամբողջապետ և արծաթյա լարով կախւած,
 Գեղազարդւած շուրջը երկու կիսաբոլոր գոտիներով,
 Եվ նրբանցից ձրգվում էր կոկ երկար քեղին արծաթեղեն,
 730 Որի ծայրին կայեց Հեքեն լուծն ոսկեծուլ և գեղեցիկ,
 Անցկացնելով սամոտեններն ու սամիները ոսկեղեն:
 Եվ ինքն Հերան՝ հորդորամիտ պատերազմի և խազմերի՝
 Իր իսկ ձեռքով լըծեց առույգ երիվարներն օղապարհի:

- Իսկ Աթենաս Պալլասը՝ դուստրն ասպարակիր Արամազդի
 Ելողարշանորք շրքեղ խրլան՝ գործը ճարտար իր մատների,
 Հոսեցնելով գեղեցկիրան հասակն ի վար, հոր հատակին,
 Ու հազնելով վարապանակն ամպոպայքին Արամազդի
 Զինավառվում էր վերից վար՝ ուզմի համար արյունահեղ:
 740 Որ պատում է շուրջանակի Սարսափն ահեղ ամեն կողմից.
 Այնտեղ է Ռիս, այնտեղ Կորովն ու Արշավանքը սարսրոտ,
 Այնտեղ է և Գորգովնական գրլուխը ժանտ հուշկապարկի՝
 Վահանադրոջ Արամազդի խոլ ճիվաղի տակատեսի:
 Դըրեց գրլխին բազմախորան ոսկյա կորդակ քստուլեքջան,
 Որը հարյուր քաղաքների զորք կառներ իր հովանու տակ.
 Ցատկեց ապա ու բարձրացավ բոցաճաճանչ կառքի վրբա,
 Առավ նիզակը հաստաբետտ, որով գրնդեր է կործանում
 Արիասիրտ դյուցազների, երբ նրբանց դեմ հույժ բարկանա
 Ահեղազոր դուստրը իր հոր՝ ամպոպառեզ Արամազդի:
 750 Հերան շուռ-շուռ ու շարունակ մըտրակում էր նրժույզներին,
 Ու բացվեցին ճրորնչալով երկնից դրոներն իրեն-իրենց,
 Որոնց ժամերն են պահապան, զի նրբանց է պաշտոն տրբված
 Մեծ Երկիզբն ու Ոլիմպոսը բանալ փակել խիտ ամպերով:
 Նըժույզներին մըտրակելով ելան նրբանք այդ դրոներից
 Եվ Դիոսին գրտան նըստած Բազմասարչան Ոլիմպոսի
 Ամենաբարձր կատարին՝ աստվածներից առանձնացած:
 Կանգնեցնելով ձիերն այնտեղ՝ Հերան դիմեց Արամազդին.
 «Հա՛յր Արամազդ, չե՛ս գայրանում Արեսի այս եղեռնի դեմ,
 Քանի՜-քանի՜՝ քաջակորով աքայեցի դյուցազների
 760 Կյանքից զըրկեց պատերազմում, ինձ աստիկ փշոտ պատճառելով,
 Իսկ Կիպրոսին ու Ապոլլոնն ուրախանում են վաղրաբար,
 Քանզի նրբանք դրոդապատճառ եղան այս խոլ մոլեգնության,
 Որը, արդեն ոչ մի օրենք և իրավունք չի ճանաչում:

Հայր Արամազդ, կրթարկանս՝ս դու ինձ վերա, ինքքս եթե
Հարվածելով այդ Արեսի՛ն՝ հեռու վաճեն պատերազմից»:

Եվ Արամազդն ամպրոպադեզ նրբան այսպես պատասխանեց.
«Գընա՛ գըրգոյր Արեսի դեմ արխարտու Աթենասի՛ն,
Սովոր է նա նրբան տանջող դառըն ցավեր պատճառելու»:

Այսպես ասաց, չըհասպաղեց լուսածրդի աստվածուհին,
770 Մըտրակ գարկեց նըժույզներին, որոնք թըռան թեթըրնթաց
Սատեղագարդ բիլ երկընթից երկիր տանող լուսե ճամփով:
Եվ որքան տեղ, որ կըտրում է մարդու աչքը դիտանցից,
Որ նայում է լուսաթաղանթ օդի միջով դեպի լուրթ ծով,
Այնքան ճամփա էին կըտրում քառատըրոսի մի ուսույունով
Նըժույզները՝ երկնաքընակ լուսածրդի աստվածուհյաց:
Իսկ Տըրոյա երբ որ հասան, ուր Սկամանդր ու Սիմոնիս
Երկու գետերն առատաջուր խառնըվում են իրարու հետ,
Արգո Հերա աստվածուհին կանգնեցրեց իր ձիերն այնտեղ,
Արձակելով նրբանց կառքից՝ սրտեց թանձըր մատախտողով,
780 Եվ Սիմոնիսը բուսցըրեց նրբանց համար կեր աստվածյան:
Գընում էին նրբանք ինչպես թըրթըռացող աղավմիներ՝
Հույժ անհասմբեր սատարելու արգիացի կըտրիճներին:
Եվ երբ հասան նրբանք այնտեղ, ուր բազմամբոխ կանգնած էին
Չիամարգիկ Դիոմեդի շուրջը քաջեր կորովասիրտ,
Ջերդ գիշատիչ գոռ առյուծներ կամ վարազներ ամեհագույն,
Կանգնեց Հերան նըմանվելով պրողընձաձայն Ստեղծորհին,
Որ գոռում էր այնքան ուժգին, որքան հիսուն մարդ միատեղ,
Ու բազմամարդ ամբոխի մեջ այսպես գոչեց անեղանձայն.

«Անո՛թ, ամո՛թ ձեզ, վատասիրտ ու վեհերոտ արգիացիք,

790 Երբ Աքիլլեսն աստվածագարս երևում էր պատերազմում,
Տըրոյացիք միևնչև անգամ չէին ելնում դարբասներից,
Նըրբա հուժկու հաղթ՝ նիզակից հիազարհուր և անաբեկ.
Այնինչ հիմա քաղաքից դուրս, ձեր նավերի մոտ են կրովում»:

Այսպես ասաց, բոցավառեց բոլորի մեջ ռազմի ոգին,
Իսկ Աթենաս աստվածուհին վազեց դեպի Տիդյանը շաջ,
Թազավորին գըտավ այնտեղ, իր ձիերի ու կառքի մոտ՝
Պանդարոսի նետով բացված իր խոր վերքը դարմանելիս:
Ծառ էր նեղում նրբան քըրտիճքն իր ասպարի լայն փոկի տակ.
Հոգնել էին նրբա ձեռքերն, ու չափազանց տանջվում էր նա
800 Ամեն անգամ, երբ սըրբում էր փոկի տակից արյունը թուխ:
Մոտենալով նրբա կառքին աստվածուհին այսպես ասաց.

«Տիդեսն, իրոք, ծընեց որդի, որ իրեն քիչ է նմանվում, Փոքր էր մարմնով Տիդեսը, բայց մարտիկ էր նա բազակորով, Ու թեպեսն էս Տիդեսին՝ իր մուրցքին միշտ անձնատուր՝ Թույլ չըտրվի մարտընչելու, երբ մի անգամ նա միայնակ Պատգամավոր եկավ Թեթե կաղմեացոց մեջ բազամամարդ. Պատվեր տրվի էս Տիդեսին ուրախանալ խրրախմանքում, Սակայն դարձյալ, ինչպես որ միշտ, մըղված ոգուց իր մարտագող, Մըրցման կոչեց երիտասարդ կաղմեացոց, և բորբոյն

810 Հաջողութեամբ հաղթում էր նա, զի էս օգնում էի նրան: Այժմ էլ ահա քեզ մոտ եմ էս, քեզ օգնական և հովանի եմ ասում եմ, որ հոժարես մարտընչելու տրրոյանց դեմ: Բայց քեզ, կարծես, տիրել է մի հոգևատածան հոգևածություն կամ թե երկյուղ մի անարի իր ճանկերի մեջ առավ քեզ, եմ այլևս զավակը չես դու Իննսյան քաջ Տիդեսի»:

Դիմեղեսն արիասիրտ նըրան այսպես պատասխանեց.
«Ծանաչում եմ քեզ, դուստրըդ մեծ ասպարակիի Արամազդի, Որի համար կասեմ սիրով, առանց ոչինչ թաքցընելու: Ո՛չ հոգևությունն է տիրել ինձ, ո՛չ էլ երկյուղը անարի,

820 Այլ այն, որ էս հիշում եմ դեռ, պատվերներդ, որ ինձ տրվիր՝ Արգեելելով ինձ կըովելու աստվածների հետ երջանիկ, Միայն Աստղիկ աստվածուհին՝ դուստրը անդ Արամազդի, Թե գա, ասիր, հետը կըովես ու խոցես իմ սուր պղըընձով: Այդ պատճառով, անավասիկ, էս քաշվեցի ասպարեզից եմ հըրաման տրվի բուրդ աքայեցոց նահանջելու, Բանգի գիտեմ, որ Արեսն է տիրում հիմա պատերազմին»:

Եվ Աթենաս աստվածուհին այսպես խոսեց կրկին անգամ.
«Դիմեղես Տիդյանըդ քաջ, դու իմ սըրտի հույծ սիրելիսն, Մի՛ վախենար ո՛չ Արեսից, և ո՛չ էլ մյուս անմահներից,

830 Բանի որ դու ինձ պես զորեղ պաշտպան ունես ու զորավիգ: Քըշիր շուտով միաարմբակ ձեռքըդ դու դեսի Արես Ու զարկ նըրան, մի՛ ակնածիր մահկանացու մարդկանց համար Բուռն ու մոլի, արշունառուշտ այդ աստրծուց փոփոխամիտ, Որը դեռ նոր խոստացավ ինձ և Հերային պատերազմել Տըրոյանց դեմ և օժանդակ, աստար լինել աքայեցոց, Իսկ արդ, խոստումն իր մոռացած՝ տրրոյացոց զըլուխն անցավ»:

Ասաց ու ցած քաշեց կտոքից Աթենելու կտալվարին Ու նըստեց ինքը եռանդուն աստվածուհին Տիդյանի մոտ, Եվ նըրընչաց կաղմի սըռնին իր ծանրագին բեռան ներքո,

0 Ջի տանում էր սարսափելի աստվածուհուն և դյուցազնին:
Երասաններն ու մըտրակը աստվածուհին իր ձեռքն առավ
Ու դէպ Արեւն ուղղեց իսկույն նըծուցները միասըմբակ,
Միշտ այն պահին, երբ որ Արեւը՝ մարդակեր արյունաբրուն
Ըսպանում էր սոսկավիթխար Պերիփասին դյուցազնական՝
Էտուացոց քաջակորով Ոքէսյայի շըքեղ որդուն:
Աթենասը իսկույն ևեթ գըլխին դըրեց իր հետն առած
Դոժխքի կորդակն աներևույթ, որ չերևա բուն Արեւին:

Արյունառուշտ Արեւը հենց տեսավ դյուցազըն Տիդյանին,
Թողեց իսկույն մեծավիթխար Պերիփասին գետնատարած,
0 Որին նոր էր ըսպանել նա և աչքերը պատել մութով
Ու շեշտակի դիմեց դէպի Դիոմեդէսը ձիավարծ:
Երբ դեմ առ դեմ ելան իրար, Արեւը նախ տեգն արձակեց
Կառքի լուծին, սանձերից վեր, որ դյուցազնի հոգին առներ,
Բայց Աթենաս աստվածուհին տեգը ձեռքովն իր բըռներով՝
Կառքից հեռու շըպըրտեց այն, և սըլաքը անցավ իզուր:
Երկըրորդը տեգն իր նետեց Դիոմեդէսն անեղագոռ,
Եվ Աթենաս աստվածուհին վարսեց սըլաքն այն կողքի մեջ,
Որ որ կամարն է պաշտպանում, և այնտեղից խորը խոցեց,
Եվ ճնէլքելով մորթը չըքնաղ՝ քաշեց աշտեն արագ թափով:
30 Պըղընձի Արեւն այն ժամանակ գոռաց այնպե՛ս անհագնաձայն,
Որ ասես թէ ինը հազար կամ տաս հազար մարդ միաուին
Գոռացին այդ ռազմադաշտում, արիսական գուպարի մեջ:
Մարսաին առավ աքայեցոց և տըրոյանց ջոկատներին
Մարտի անհագ բուն Արեւի որոտաձայն այդ գոռոցից:

Ինչպէս որ մեգն է երևում սև ամպերի մըթին ծոցից,
Երբ որ փըչէ հանկարծահաս աստիկ խորշակը խըստաշունջ,
Այդպէս Տիդյան Դիոմեդէսին պըղընձի Արեւը երևաց,
Երբ ամպերի հետ խառնըված ելնում էր նա երկիմքն ի վեր:
Հասավ իսկույն նա Ոլիմպոս՝ զահույքն անմահ աստվածների,
70 Գընաց նըստեց Արամազդի մոտ տրոմուսգին, մըռայադէմ
Եվ ցույց տըլվեց արյունն անմահ, որ բըխում էր իր խոր վերքից,
Եվ խոր հոգոց արձակելով՝ այս սըրսաթն խոսքերն ասաց.
«Հա՛յր Արամազդ, չե՛ս գայրանում, տեսներով այս ոճիրը ժանտ.
Աստվածներըս ամեն անգամ կըրում ենք խոր ցավեր աստիկ
Մըրցակցության երեսից մեր, մարդկանց պաշտոն ըստանձձեղով:
Դո՛ւ ես պատճառն այս մեր բոլոր կըրիվների ու վեճերի,
Ջի ծընեցիր եղեռնավոր ու կարճամիտ այդ աղջիկան,
Որ շարունակ իր մըտքի մեջ դավ ու ոճիր է որոճում:

Հընազանդ ենք բոլորը քեզ, աստվածները ոչմսպական,
880 Մակայն Երրան չես զըսպում դու ո՛չ խոսքերով, ո՛չ էլ գործով,
Այ դըբողում ես մինչև անգամ, դո՛ւ ծընար այդ չար աղջըկան,
Որը դեռ նո՛ր դըրդեց դաժան Դիմեդես Տիդյանին քաջ
Անմահական աստվածների դեմ մոլեգին մարտընչելու:
Նախ և առաջ նա Աստղիկի խոցեց դաստակը փափկամորթ,
Ապա մոլի, կատաղաբար գըրոհ գործեց նա ինձ վըրա,
Բայց սըրավազ սըրունքները կարողացան ինձ ազատել,
Ապա թե ոչ ես ցավերով երկար պիտի տատսպեի
Դիակների գարշ ու կեղտոտ կույտի վըրա և կամ թե ողջ
Պըղիճների հարվածի տակ Արվաղեի ուշաթափված»:

890 Եվ Արամազդն ամպրոպադեզ խեթ նայելով Երրան՝ ասաց.
«Մի՛ դու այդպես, փոփոխամիտ, զուր քըրթմընջա Երստած ինձ մուռ.
Ոչմսպական աստվածներից ամենից շատ քեզ եմ ատում,
Քանզի սիրում ես շարունակ պատերազմներ, կրոիվ ու վեճ:
Դու Հեթայի անագորույն, անզըսպելի ոգին ունես,
Մորը, որին հազիվ եմ ես Արվաճում խիստ իմ խոսքերով.
Քաշածները բոլոր Երրա խորհուրդների արդյունքն են փուշ:
Բայց և այնպես չեմ ուզում, որ ցավով երկար դու տատապես,
Քանզի որդիս ես հարազատ, մայրդ քեզ ինձ համար ծընեց:
Բայց եթե դու այդպես դաժան ծընվեիր մի ա՛յլ աստրծուց՝

900 Վաղուց ի վեր կըլիների դու անհատակ Դըժոխքի մեջ,
Ավելի խոր քան որտեղ որ Ուրանյաններն են զըտըվում»:

Այսպես ասաց և Պետին հըրամայեց բուժել Երրան,
Որ դընելով վերքի վըրա ցավահալած ըսպեղանի՝
Ատողջացրեց, որովհետև մահկանացու չէր ճընված նա:
Խախացն ինչպես որ տեղնուտեղ մակարդում է կաթն ըսպիտակ,
Որ հեղուկ էր փոքր-ինչ առաջ, և մածուն է դարձընում այն,
Այդպես Երրա ըսպեղանին Արեսի վերքն առողջացրեց:
Որից հետո Հեթեն Երրան լավ լողացրեց ու հագցըրեց,
Եվ Զրվանյան Արամազդի կողքը բազմեց նա պերճափառ:

910 Այնժամ Հեթան արգիուհի և Աթենաս պահպանապետն
Ամպրոպադեզ Արամազդի արքունիքը վերադարձան,
Երբ հեռացրին բուն Արեսին մարտախոշոջ պատերազմից:

Ե ր գ Վ Ե ց Ե ր ո ր դ

ՀԵԿՏՈՐԻ ԵՎ ԱՆԴՐՈՄԱՔԵՒ ՀԱԴԻՊՈՒՄՆ

Տրոյացոց և աքայանց ամեհի մարտն ամաչացալ,
Կրոնիկն անեղ՝ դաշտում մերթ այս, մերթ այն կողմն էր տեղափոխվում,
Երբ Սիմոնիս և Քըսակթոս սեծ գետերի միջև նըրանք
Նետում էին իրար վըրա սուր աշտեններ պղղընձակուտ:

- Տեղամուկան Այաքսը նախ՝ պատ ու պատվարն աքայեցոց՝
Ճեղքեց փաղանգ մի տըրովան ու լույս ծագեց ընկերներին,
Զարնելով այր մի քաջագեն թըրակացոց գումարտակից—
Էխստըյան Ակամասին կորովասիրտ ու հաղթանդամ,
Որին զարկեց ձիւձարի գըլխանոցի վեւ ցըցունքից
- 10 Ճակատի մեջ վարսելով տեգն ու խոր մըխեց ոսկորի մեջ,
Եվ աչքերին Ակամասի իջալ գիշեր խավարակուտ:
Դիմնեղենն անեղազոտ անշընչացրեց Աքսելոսին՝
Տեթրասյանին, որ սպրում էր վայելչակերտ Արիստեում.
Հարուստ էր նա և սիրեցի ամեն մարդու և հյուրընկալ,
Որովնետև տունը նըրա գըտընվում էր ճամփի վըրա:
Բայց նըրանցից ոչ ոք նըրան չօգնեց այդ ծանր անեղ ժաշին,
Ազատելու դաժան մահից. երկուսին էլ նա ըսպանեց—
Նաև նըրա բարեկամին, որ ձիերն էր կառավարում—
Կալեսիոսին, և երկուսով էլ անբաժան հողը մըտան:
- 10 Ելլիխաուբը ըսպանեց Ոսիելտիոսին ու Դրեստոսին,
Նըրանց թողաձ՝ դեպի Պեդասն ու Լսպետս վագեց ապա,
Որոնց ծընեց Աքարթարեն՝ հավերժահարսն աղբյուրների
Բուկուլոնի համար անբիծ, որ զավակն էր Լավմեդոնի,
Ծնունդով ալագ, բայց գողունի ծընված ուրիշ մորից ծածուկ,
Որ երբ հուլիվ էր Բուկուլոնն, իր հոտի մոտ մըտալ նըրան,

Հայերժաճարսն հըղանալով՝ երկվորյակներ ծընեց առույգ,
Սակայն որդին Մեկեադեսի կորովն գըջլեց նըրանց միջից
նու կողուպտեց բըռնի կերպով նըրանց ուսից գեճքերը պերճ:

Բաջամարտիկ Պոխյեդեսը ըսպանեց Աստալիոսին,
30 Իսկ Ռոխնսը Պիտիդես Պերկուպանին զարկեց այդտեղ
Պըղընճակուտ իր աշտեով, Տակրուր՝ քաջ Արետալանին,
Անտիոքոսը Նեստորյան փայլակնացայտ իր աշտեով
Արլերուսին փըռեց գետին, իսկ Ատրիդես արանց արքան
Ելատոսին, որ ապրում էր Սաունիյոնիս գետի ափին
Բարձրադիտակ Պեդասի մեջ. և Լեիոսու քաջն ըսպանեց
Փիլակուսին, երբ փախչում էր, Եվրիպիլը՝ Մելանթիոսին:

Մեկեալվուսն անեղագոո՝ Ադրետաոսին բըռնեց ողջ-ողջ,
Ռոի ձիերն խըրտնել էին ու դաշտի մեջ փաթաթվելով
Մոշիներին ու կոտրելով կառքի քեղին՝ փախել քաղաք
40 Ու խաունըվել այնտեղ զարհուր խունապանար խունն ամբոխին:
Նա իր կառքից ցած գըրորվեց քերանքսիվայր, փոշեթաթալ,
Մեկեալվուսն անեղագոո վըրա հասավ հանկարծակի
Երկայնաստվեր աշտեն ձեռքին, և Ադրետաոսն աղաչալից
Մեկեալի ծընկան փարած՝ այս խոսքերը ասաց նըրան.

«Եընացիր ինձ, Ատրետալան, և ընդունիր իբրկանք անքալ,
Մեժահարուստ հորըս տան մեջ պես-պես զանձեր կան պատվական
Պըղիճն, ոսկի և քազմարվեստ երկաթ որքան որ կամենաս,
Հայրըս հարուստ տա պիտի քեզ որպես փըրկանք արժանավոր,
Եթե լըսի, որ ողջ եմ ես արքայեցոց նավերի մեջ»:

50 Այսպես ասաց Ադրետաոսը և դյուցազնի սիրտը շարժեց,
Եվ այն է նա կամենում էր իր ծառային հանձնել նըրան,
Որ արքայանց նավերն տանի, երբ Ազամենոնն այնտեղ վազեց
Եվ աստեղով Մեկեալիին այս խոսքերը ասաց նըրան.

«Մեկեալվուս, օ, թուլասիրտ, ինչո՞ւ ես դու դըրանց խըղճում,
Մի՞թե արդյոք լավ վարվեցին տըրոյացիք քո հարկի տակ:
Տըրովներից ոչ ոք պիտի չըփըրկըվի դաժան մահից,
Ոչ իսկ մանուկն մոր արգանդում, մեր ձեռքերից փըրկում չունեն,
Թող աստակեն ու ջընջըվեն Իլիոնով մեկ անթաղ, անհետ»:

Այսպես ասաց Ազամենոնն և իր եղբոր միտքը փոխեց,
60 Որը քաջազն Ադրետաոսին հեռու վանեց իր ծընկներից,
Եվ թագավոր Ազամենոնն աշտեն նըրա կողքը խըրեց:
Ադրետան ընկավ գետնաթալալ, և Ատրիդը նըրա կըրծքին
Կոխելով ոտքն իր ուժգնապես՝ քաշեց հանեց տեզր հացի:

Նետտորը ծեր բարձրը ձայնով հորդորում էր արգիացոց.
«Սիրելիներս, արիսական դյուցազուններ՝ դամայեցի,
Զեզկնից ոչ ոք թող ավարով տարված՝ կրովից ետ չըմընա
Եվ դեպ նավերն ազահաբար աշխատի շա՛տ ավար տանել.
Այլ շարդելու հետ լինենք նախ, հետո միայն հանգիստ կերպով
Կըկողոպտենք դաշտում ընկած շեղջակույտը դիակների»:

- 70 Այսպես ասաց և արծաթծեց բոլորի մեջ կրովի կորով:
Տըրոյացիք այդտեղ արդեն՝ բուն Արեսի կողմից սիրված
Աքայանցից հաղթահարված կըդառնային դեպի Իլիոն,
Թե Հելենոս Պրիամյանը՝ մեծահըմուտ հավահըման
Էնիասին և Հեկտորին մոտենալով այսպես չասեր.
«Ո՛վ Էնիաս, և դու, Հեկտոր, քանզի տըրոյանց և լիկեցոց
Հոգսն ավելի ձե՛զ է տըրված, զի բարձր եք դուք ամեն բանում՝
Թե՛ գործերում պատերազմի և թե՛ բոլոր խորհուրդներում,
Կանգնեք այստեղ և արգելեք զհնվորներին դըռների մոտ
Եվ մի՛ թողնեք, որ վատաբար իրենց կանանց գիրկը փախչեն
- 80 Եվ այդպիսով մեր թըշնամյաց համար դառնանք ծաղր ու ծանակ:
Իսկ երբ բոլոր գընդերը դուք կարողանաք ոգեկոչել,
Մենք, թեպետև տաժանաբեկ, այստեղ կանգնած պիտի կընվենք
Դանայեցոց գընդերի դեմ, զի հարկն այդպես է պահանջում:
Բայց դու, Հեկտոր, գընա քաղաք և մեր արգո մորը ասա,
Որ նա տիկնանց Աթենասի մեհյանի մեջ հավաքի հոջ
Եվ բացելով բանալիով ապարանքի դըռները սուրբ
Գիսակագեղ Աթենասի ծընկան վըրա դընի նա իր
Ամենամեծ ու գեղաշուք շըղարշներից այն, որ ունի
Իր պալատում, և որը նա ամեն բանից շատ է սիրում.
- 90 Եվ թող ուխտի մեհյանի մեջ տասներկու հատ երինջ գոհել
Մեկ տարեկան ու դեռ անծին, որ թերևս նա ողորմի
Մեր քաղաքին ու տըրոյանց բոլոր կանանց, մանուկներին,
Եվ հեռացնի Դիոմեդեսին՝ նըվիրական Իլիոնից,
Տիդեսի ժանտ, խուժդոժ որդուն, զարհուրելի և մոլեգին,
Որ ամենեն անավորն է աքայանց մեջ իմ կարծիքով,
Զի Աքիլլես արանց իշխանն անգամ այսբան ասրապի չագդեց,
Որի համար ասում են, թե ծընունդ է վեհ աստվածուհու.
Իսկ դա տաստիկ է մոլեգնում և հավասար չունի իրեն»:

- Այսպես ասաց, և Հեկտորը հընազանդեց եղբոր խոսքին
- 100 Ու կտոքից ցած ցատկեց իսկույն իր բովանդակ զեն ու զարդով,
Եվ ճոճելով սուր աշտեներ անցավ խըրոխտ գընդից ի գունդ
Հորդորելով կրովել անվախ, ու բորբոքեց սուկալի մարտ:

Տըրոյացիք ետ դառնալով՝ ճակատեցին աքայանց դէմ,
Եվ աքայանք ետ քաշվեցին կոտորածին դադար տալով,
Մըտածելով, որ աստղագարդ Երկնից իջած աստված մի մեծ
Օծանդակում է տըրոյանց, ուստի արագ նահանջեցին:

Իսկ Հէկտորը բարձր ձայնով հորդորում էր տըրոյացոց.

«Արիասիրտ տըրոյացիք և դուք աստար զինակիցներ,
Խիզախ եղէք, սիրելիներս, հիշեցեք ձեր ուժն անվըլկանդ,

- 110 Մինչև գընամ նըվիրական Էլիոնը ես, որ տամ պատվեր
Մեր ծերերին ու մեր տիկնանց, որ աղաչեն աստվածներին
Եվ խոտանան, ուխտեն նըրանց ընտիր զոհեր մատուցանել»:

Կորդալանոճ Հէկտորն այսպէս ասաց նըրանց ու ճեռացավ,
Եվ փոկը թուլս, որ կըմքավոր վահանն էր կուռ շըրջապատում՝
Ընթանալիս քախվում էր իր պարանոցին ու ոտքերին:

Կչավկոսը՝ Հիպպոլոքի որդին և քաջ Դիոմէդէսն
Սուսջ անցան երկու կողմից՝ իրարու դէմ գուպարելու.
Երբ մոտեցան՝ առաջինը խոսեց Տիդյանն անեղագուռ.

«Մ'վ ես դու, քա՛ջ, չեմ ճանաչում մահկանացու մարդկանց մեջ քեզ»

- 120 Փառասպարզև պատերազմում ցարդ ոչ մի տեղ քեզ չըտեսա,
Մինչդէռ դու քո հանդըգնությամբ անցար բոլոր մշուսներից,
Որովհետև դեմ էլար դու երկայնաստույլեր իմ նիզակին:

Վա՛յ հայրերին, որոնց որդիք իմ մոլուցքին են հանդիպում:

Իսկ էթէ դու անմահներից մեկն ես իջած Ոլիմպոսից՝

Ես երկնավոր աստվածների հետ մարտընչել չեմ կամենում,

Զի Դիհասի արի որդին Լիկուրգոսը երկար չսպրեց

Քանզի կըուվում էր երկնավոր աստվածների դէմ երջանիկ:

Մի ժամանակ մոլեգնաբար Նիսեոն սուրբ լեռան վըրս

Նա հալածեց Դիոնիսի դայակների երամը հոճ,

- 130 Որոնք բոլորը միասին՝ տանջված եզի սուր խըթանով
Եղեռնագործ Լիկուրգոսից՝ ցած գըցեցին ուտերը թալ:

Դիոնիսը հիազարհոր՝ ծովի հատակն իջավ խորունկ,

Եվ Թետիսը իր գիրկն առավ անաքեկված Դիոնիսին,

Որ դողում էր մարդու իրեն տըլված աստից սարսափահար:

Հեշտակենցաղ դիք այնուհետ հույժ քարկացան նըրա վըրս

Եվ կորացրեց Չևսը նըրան, ու նա այլևս երկար չսպրեց,

Քանզի բոլոր աստվածներին դարձել էր նա խիստ ատելի:

Այդ պատճառով ես չեմ կըուվում աստվածների դէմ երջանիկ,

Իսկ էթէ դու մահկանացու մարդ ես իրոք ցորենակեր՝

- 140 Մոտիկ արի, որ անհապաղ հասնես մահվան դարբասներին»:

Հիպպոլոքի շքեղ որդին նրան ալայես պատասխանեց.

- «Ո՛վ Տիդեսի որդիդ արի, ինչո՛ւ ես ցեղն իմ հարցնում.
Ինչպես ծառի տերևներն են, ու անտառում ամեն գարնան
Բողբոջելով ուրիշ դալար տերևներ են ծընվում նորից:
Այդպես նաև ցեղն է մարդկանց, մին ծընվում է, մյուսը մեռնում:
Սակայն, եթե ուզում ես դու ծանոթանալ ազգատոհմիս,
Որի մասին շատերն արդեն քեզնից առաջ տեղյակ են քաջ,—
Կա Էփիրե քաղաք մի շեն՝ Արգոսի մեկ խորշում ընկած,
Որ Էոլյան Սիզիփոսն էր ապրում խելոք, բազմահընար,
150 Որը ծընեց Գլավկոսին, Գլավկոսը՝ Բելլերփոնտին.
Աստվածները պարզեցին նրան չքքնաղ առուգություն:
Բայց Պրիտոսն իր սըրտի մեջ չարիք նյութեց այդ մարդու դեմ
Եվ իր երկրից դուրս վըտարեց, զի գորեղ էր արգոսյանց մեջ,
Որոնց իրեն հնազանդեցրեց Արամազդն իր գալվազանով:
Պրիտոսի կինը սիրուն՝ Անտիան նրան սիրահարված՝
Ցանկանում էր գաղտագողի պատկել նրա հետ միասին,
Բայց անկարող եղավ մինչ վերջ չքքնաղ Անտիան համզելու
Առաքինի և անբասիր Բելլերփոնտին քաջախորհուրդ,
Ու զըրպարտիչ բանասրկությամբ ասաց Անտիան թագավորին.
160 «Մեռի՛ր, Պրիտոս, կամ մեռցըրու դու անպատկառ Բելլերփոնտին,
«Որ փորձ արավ ինձ՝ քո կընոջն հանդըզնաբար բըռնաբարել»:
Ի լուր կընոջ այս խոսքերին՝ թագավորը խիստ բարկացավ,
Բայց ըսպանել ըզգուշացավ, խըղճաց նրան իր սըրտի մեջ,
Եվ ուղարկեց նրան Լիկիա, ձեռքը տալով մահվան նըշան.
Պընակիտի վըրա ինչ-որ գըծեր դրոշմեց նա մահառիթ
Եվ կընքելով տըվավ նրան, որ այն հանձնի իր աներոջ:
Ճամփա ընկավ դեպի Լիկիա աստվածներից առաջնորդված,
Եվ երբ արդեն առատահոս Քըսանթոսի ափը հասավ,
Թագավորը պատվեց նրան, հյուրընկալեց սիրահոծար:
170 Ինն օր նրան հյուրասիրեց, մորթեց ինը ընտիր արջատ,
Եվ տասներորդ վարդամատն Այզը երբ ծազեց երկրի վըրա,
Հարց տըլվեց նա և կամեցավ տեսնել տախտակն այն մահառիթ
Որ բերում էր նա իրեն հետ Պրիտոսից՝ իր փեսայից:
Երբ ընդունեց իր փեսայի միշերը այդ, Բելլերփոնտին
Հըրամայեց, որ ըսպանի նախ Քիմեոնի անպարտելի.
Ամնահական աստվածների գարմից էր նա և ո՛չ մարդկանց,—
Գըլուխն՝ առյուծ, պոչը՝ վիշապ, իրանը՝ այծ, որի բերնից
Ծանթեր էին ժայթքում անվերջ ահագնացայտ ու բոցավառ:
Եվ ըսպանեց նրան՝ վըստահ՝ աստվածների նըշաններից:
180 Ապա կըռվեց հըռչակավոր Մուլիմացոց դեմ անվաճի,
Եվ ասում էր, թե ավելի անեղ կըռիվ նա չէր տեսել:

- Երրորդ անգամ նա այրասիրտ ամազոնաց ողջ կոտորեց,
 Բայց ետ-դարձին դյուցազնի դեմ նյութեց ուրիշ մի նեւգութիւն.
 Ընտրեց Լիկիո կըրտիճներից մի գունդ, որոնք դարան մըտան,
 Բայց նըրանցից և ոչ մէկը տուն չըղարձավ իր դարանից,
 Քանզի անբիժ Բելլերփոնտն ամենքին էլ բընաչընցեց:
 Երբ հասկացավ արքան, որ նա շատավիղ է մի աստըծու,
 Պահեց իր մոտ պնուհետև և իր դուստրը տըլվավ նըրան
 Եվ նըրա հետ առհավասար կիսեց պատիվն արքայական:
- 190 Իսկ լիկեցիք նըրան հատուկ հողաբաժին առանձնացրին
 Բարեբեղուն և այգեպետ, որ մըշակի իրեն համար:
 Բելլերփոնտի կինը նըրան երեք չըքնաղ գավակ ծընեց՝
 Իսանդրոսին, Հիպպոլոքին, ապա սիրուն Լավդամիին:
 Ջևըր ըզգոն՝ Լավդամիին սիրահարված՝ մըտավ նըրան,
 Եվ նա ծընեց աստվածատիպ Սարպերոնին պըրընձավառ:
 Բելլերփոնտը երբ բոլոր աստվածների աչքիցն էլավ,
 Ակնական դաշտավայրում թափառում էր մեճ ու մեճակ,
 Կըրծելով սիրուն ու մարդկային հետքից հեռու փախչելով միշտ:
 Նըրա որդի Իսանդրոսին զարկեց մարտում Արեսն անհազ,
 200 Սուլիմացոց պատերազմում երբ որ կըռվում էր քաջաբար,
 Իսկ Արտեմիաը ոսկեսանձ նետահարեց Լավդամիին:
 Հիպպոլոքի որդին էմ ես, ասում էմ՝ ինձ նա՛ է ծընել,
 Նա՛ ողարկեց ինձ Տրոշա, պատվիրելով, որ քաջ կըռվեմ,
 Գերազանցեմ ուրիշներին և չանպատվեմ ես վատաբար
 Ազգատոհմը իմ հայրերի, որ անվանի մարդիկ էին
 Լայնատարած Լիկիայի մեջ, ինչպես նաև Եփիրեում:
 Արդ, այդ ցեղից և արյունից ծընվելու մեժ պատիվն ունեմ»:

- Այսպես ասաց, ուրախացավ Գիոմեդեսն անեղազոռ,
 Եվ խըրեելով հիզակն իր սուր՝ արգասավոր ծոցը հողի,
- 210 Այս սիրավիր խոսքերն ուղղեց ազգաց հովիվ Գլավկոսին.
 «Օ՛, հիրավի հաչրեճական և վաղեմի հյուր ես դու ինձ.
 Մի ժամանակ Ինևը քաջ՝ հըրաշալի Բելլերփոնտին
 Հյուր բըղունեց իր պալատում և բըսան օր պահեց իր մոտ
 Ու մեկ-մեկու տըլվին նըրանք հյուրասիրման շըքեղ ձոներ:
 Ինևը վեճ ընձա տըլվեց մի ծիրանի գոտի չըքնաղ,
 Բելլերփոնտը Ինևսին՝ ոսկի բաժակ մի կըրկնատաշտ,
 Որը այստեղ գալիս թողի իմ հայրական ապարանքում:
 Բայց Տիդեսին չեմ հիշում ես, մանուկ էի, երբ ինձ թողեց
 Գընաց Թեքե, ուր ըսպանվեց արայեցոց բանակի մեջ:
 220 Արդ, սիրելի բո հյուրն էմ ես Արգոսի մեջ, դու ինձ՝ Լիկիո,
 Թե երբևէ այդ կողմերը հանկարծ գալու բախտ ունեճամ:

Ըզգուշանանք ուստի միմյանց հիգակներից մարտի բուլում,
նուճեմ ես շատ տըրոյացի և աստարներ ըսպանելու,
նոմ էլ աստված իմ ձեռքը տա, կամ ես ինքքս հասնեմ բըռնեմ,
Իսկ դու էլ շատ աքայեցի՝ ում ըսպանել որ կարեմաս:
Բայց գեներընս արի փոխեմք, որ մյուսները հասկանան,
Թե մենք միմյանց մի ծամանակ հյուր լինելու պատիվն ունենք»:

Այսպես ասաց, և երկուսն էլ կառքից իսկույն ցած ցատկեցին
Եվ իրարու ձեռք սեղմելով՝ կընքեցին ուխտ եղբայրության:
230 Բայց Չըրվանյան Չևար այդտեղ Գլավկոսի խելքը ստալ,
Որը փոխեց իր գեներըն Դիոմեդեսի գեներտի հետ.
Տըվեց նրան իր ոսկեդեմն, պըղընձեդեմն ստալ նրա.
Իրենն հարչուր և ավելի եզան գընով, նրանը՝ իննի:

Իսկ Հեկտորը երբ որ հասալ Սկեական դարբասի մտ,
Տըրոյացի աղջիկ ու կին հավաքվեցին շուրջը նրա
Ու հարցըրին որդոց, եղբոր, հարազատի մասին իրենց
Եվ Հեկտորը հըրամայեց բոլոր նըրանց գընալ կարգով
Այդոթելու աստվածներին, զի ահեղ էր աղետը մեծ:

Իսկ երբ հասալ նա գեղապանձ պազատը մեծ Պրիամոսի,
240 Որ կանգնած էր կամարախալ և կոփածո սըրահներով,
(Ուր սըրբատաշ քարից հիսուն ճոխ սենյակներ կային շինված
Իրարու կից՝ Պրիամոսի որդոց, նըրանց կանանց համար,
Եվ դիմացն էլ, սըրահի մեջ տասներկու հատ ուրիշ սենյակ,
Պրիամոսի աղջիկների համար շինված կոկ քարերով,
Որտեղ բընում էին բոլոր փեսաները Պրիամոսի.
Պարկեշտասուն ու գեղանի իրենց կանանց հետ պատկելով):
Այդտեղ որդու առաջն էլալ շնորհապարզ և մայրը անուշ,
Որ գընում էր շըքնադագեղ Լավոդիկե աղջըկա մտ,
Որն ամենից գեղեցիկն էր իր մյուս բոլոր դուստրերի մեջ.

250 Մայրը որդու ձեռքը բըռնեց ու հարց արալ այս ասելով.
«Որդյակ իմ քաջ, ինչո՞ւ ահեղ մարտը թողած՝ եկել ես տուն,
Երևի թե աքայեցիք անազորույն մա՛րտ են մըղում
Ուտանի շուրջ մեր բարեշեն, որի համար եկել ես դու,
Որ քաղաքի աշտարակից ձեռքըդ պարգես Արամազդի՞ն:
Բայց ըսպասիր, որ քեզ համար գընամ անուշ գինի բերեմ,
Որ նախ ձոճես Արամազդ հորն և մյուս անմահ աստվածներին,
Եվ ապա ինքքդ խըմելով անուշ գինին՝ քեզ կազդուրես,
Քանզի գինին հոգնած մարդուն կըտա նոր ուժ ու զորություն,
Դու էլ, որդիս, հոգնած ես շատ՝ ընկերներիդ համար կըլոված»:

260 Կորդակաճոճ Հէկտորը քաջ իր մորն այսպէս պատասխանեց.

«Մայր մեծարո, մի՛ բերի ինձ ըզմայլական, անուշ գինի,
Վախենում եմ ինձ թուլացնես և մոռանամ ուժ ու կրողս.
Իսկ անըլլա ձեռքով հրաշեկ գինի ձոնել Արամազդի
Մեղքենում եմ, քանզի երբեք պետք չէ արցամբ ու փոշիով
Թաթալուն ձեռքն աղոթք անի ամպակուտակ Արամազդին:
Բայց դու, մայր իմ, քեզ հետ առած բոլոր արգո տիկիներին,
Գընա մեհիսանն անմիջապէս ավարտու Աթենասի
Եվ լսվագույնն ասպարանքում ունեցած քո շողարշներից
Դի՛ր վարսագեղ Աթենասի ծընկան վըրս և ուխտ արս

270 Զոհաբերել տասներկու հատ մեկ տարեկան երից անձին,
Կուցե գըթսա մեր քաղաքին, մանուկներին ու մեր կանանց,
Եվ վերջապէս հետու վանե նըվիրական Իլիոնից
Արհալիքի հընարագետ այդ Տիդէսի վայրագ որդուն.
Գընա դու շուտ դէպի տաճարն ավարտու Աթենասի,
Իսկ ես գընամ Ալեքսանդրին ետ կանչելու, թե ինձ անաս:
Երանի թե պատուեր գետինն ու Պարիսին տակովն աներ.
Արամազդը սընեց նըրան իբրև պատիժ տըրոյացոց,
Մեծահոգի Պրիամոսի և նըրա ողջ որդոց համար:
Թե տեսնե՛ի, ահ, ես նըրա գահավիժում դըժոխքն ի վար՝

280 Մոռանայի՛ պիտի բոլոր աղետներն այս դատն ու դըժնի»:

Այսպէս ասաց, և Հէկաբէն ըշտապեց տուն և աղսխնոց
Հըրամայեց ոստանի ողջ տիկիներին հավաքելու,
Իսկ ինքն արագ գընաց դէպի ըշտեմարանն անուշաբույր,
Որ շողարշներ կային պես-պէս գործ՝ սիդոնցի ճարտար կանանց,
Որ Սիդոնից իր հետ բերեց ինքը Պարիսն աստվածատիպ,
Երբ հորամույն, հըրաշագեղ Հէդիներին առնանգած
Ճեղքում էր նա ծովը ծալի՝ անդընդահերձ իր նավերով:
Նըրանց միջից ամենագեղ շողարշներից մեկն էր փայլուն,
Որ Հէկաբէն առավ տարավ որպէս ընծա Աթենասին:

290 Փողփողում էր նա գույնըզգույն՝ ճանանչավետ աստղի նըման,
Եվ մյուս բոլոր արդուզարդի տակն էր շողարշն այդ գտնըլլում:
Եվ Հէկաբէն ճամա ելավ բամբիշների խտուն երամով:

Եվ երբ ամբոց հասան նըրանք, շըքեղ տաճարն Աթենասի,
Թեանովը գեղեցկադէմ՝ դուռը բացեց նըրանց առաջ,
Կիսեւայանը՝ կինը կըտրիճ ձիահըմուտ Անտեճորի,
Որ քըրմոհին էր տըրոյանց կողմից Պալլաս Աթենասի:
Նըրանք ձեռքերն Աթենասին կարկատեցին հեծեծալով,
Եվ առնելով գեղեցկադէմ Թեանովը շողարշը նուրբ՝

Դրեց ծալի աստվածունու ծընկան վրա որպես նըվեր
300 Եվ աղոթեց աղերսագին դըստերը մեծն Արամագդի.
«Վեհագո՛ւյնըդ աստվածունիաց, քաղաքապահ ո՛վ Աթենաս,
Փըշրի՛ր հիզակն անագորուն Դիոմեդեսի և թող որ նա
Բերանքսիվայը ընկնի տապաստ Ալեական դըռան առաջ:
Չոհ ենք բերում այստեղ, ահա՛, քո մեհյանում, տասներկու գեր
Մեկ տարեկան անծին երինջ, որպեսզի դու, գուցե, գըթաս
Մեր քաղաքին ու մեր կանանց և մեր մատղաջ մանուկներին»:

Այսպես ասաց աղոթելով, բայց չընդունեց աստվածունին:
Եվ մինչ նըրանք խընդրում էին դըստերը մեծն Արամագդի,
Գընաց Հեկտորն շտապելով դեպ Պարիսի տունը շըբեղ,
310 Որ շինել էր ինքն իր ձեռքով՝ այն ժամանակ արգասաքեր
Տըրոյայում ապրող հըմուտ վարպետների հետ միասին,
Պատրաստեցին նըրա համար սըրան, սենյակ սմրոցի մեջ,
Պրիամոսի և Հեկտորի պալատներին հիշտ աղընթեր:
Այնտեղ մըտավ Արամագդի սիրելագուն Հեկտորը շաջ,
Ձեռքին բըռնած ուներ հիզակ մի տասնըմեկ կանգունաչափ,
Որի պըղինձ սըլաքը սուր փայլիլում էր ոսկի օղով:
Գըտավ Հեկտորն Ալեքսանդրին նըստած այնտեղ, իր սենյակում
Փայլուն գեներն իր զըննելիս՝ ասպար, աղեղ, լանջապանակ.
Իսկ Հեղինեն արգիունի նածիշտների միջև նըստած
320 Պատվերներ էր տալիս նըրանց զարմանագան ձեռագործի:
Խեթ նայելով եղբոր վըրա՝ հանդիմանեց Հեկտորն այսպես.

«Թըշվատակա՛ն, այստեղ հանգիստ նըստած ես դու, մինչդեռ այնտեղ
Կոտորվում եմ բազում մարդիկ քո պատճառով ծագած կըռվում:
Ինքըդ պիտի կըշտամբեիր, թե տեսնեիր մեկ ուրիշի
Հեռու քաշված արյունահեղ պատերազմից, վեր կաց շուտով,
Քանի դեռ հուրն ամենակույ չի լափել մեր ոստանը մեծ»:

Նըրորն այսպես պատասխանեց աստվածատիպ Պարիսը պերճ.
«Կըշտամբանքը տեղին է քո, Հեկտոր, և ո՛չ հանիրապի,
Միրտըս քո դեմ բաց եմ անում, և դու ինձ լավ մըտիկ արա.
330 Տըրոյացոց դեմ ունեցած զայրույթից չէ և կամ հուսից,
Որ նըստել եմ ես իմ տան մեջ, այլ իմ ցավով եմ տապակվում:
Կինըս հիմա ինձ համոզեց ողորջավոր իր խոսքերով,
Հորդորեց ինձ պատերազմի, և լավն այդ է, թըլվում է ինձ.
Հաղթությունը հաճախ մեկից մյուսին է ժպտում կըռվում:
Առայժմ դու ըսպասիր ինձ, մինչև հագնեմ գեներըս ես,
Կամ ուզում ես ինքըդ զընա, ես կըհասնեմ քո ետևից»:

Այսպես սասց, կորդակածո՞ Հեկտորը լուռ մընաց սակայն,
Իսկ Հեղիճեն դիմեց Արթան քաղցր ու քնքրույշ այս խոսքերով.

- «Տագր իմ, շանըս չարահընձար, ինձ անբախտիս, երանի թե
340 Այն օրը, որ մայրըս ծընեց, չար փոթորիկն առնէր տանէր
Լեռան վըրս կամ բարձրագոյ խորքը ծովի, ալիքներում
Ել ինձ խեղդէր կոհակ մի մե՛ծ, որ չըզայիք դոք այս ցավին:
Բացք քանի որ աստվածները այսքան աղետ հասցըրին մեզ,
Ունենայի՞՞ գոնէ կըտրին մի ամուսին անկողնակից,
Որ ըզգացվէր մարդկանց ծանրը նախատիքից և ամաչէ՛ր,
Բացց նա չունի հիմա կուտ միտք և երբեք էլ չի ունենա,
Որի համար, հույս ունեմ ես, արդյունքը նա կըվսայելի:
Բացց դու, տագր իմ, արի առայժմ ու բազմոցի վըրս Արտիր,
Քանզի աստիկ հոգնած է քո հոգին կըռայի տաժանքներից՝
350 Ի՛նչ պատճառով, անամոթիս, և Պարիսի Արամազդ հայրն ամե՛հիմաստ,
Որոնց դըժխեմ բախտ վիճակեց Արամազդ հայրն ամե՛հիմաստ,
Որպէսզի մենք գալոց մարդկանց մոտ էլ դատնանք առակ ու երգ»:

- Սաղվարտածո՞ Հեկտորը քաջ Արթան այսպես պատասխանեց.
«Ինձ, Հեղիճե, Արտելու մի՛ հըրավիրիք, որովհետև
Սըլանում է սիրտըս այնտեղ, տանելու լույս և օգնություն
Տըրույացոց, որոնք հիմա ինձ են մընում անձկակարտա:
Բացց դու տըրան ըշտապեցրու, և ինքն էլ թող անապարի,
Որ քանի դեռ քաղաքումն եմ՝ հասնի շուտով իմ ետևից:
Իսկ ես հիմա տուն եմ գընում՝ տեսնելու իմ գերդաստանին՝
360 Սիրուն կընոչս ու մանկիկիս, քանզի հաստատ ես չըգիտեմ,
Թե կըդատնա՛մ ես վերըստին ու կըտեսնե՛մ իմ սիրելյաց,
Թե՞ աստվածներն աքայեցոց ձեռքով պիտի ինձ նըվաճեն»:

- Այսպես սասց և հեռացավ կորդակածո՞ Հեկտորը մե՛ծ,
Ել շտապիտյո՞ք հասավ նա իր ապարանքը բընակավետ:
Բացց տանը չէր Անդրոմաքեն՝ լուսածղդի կինը Արթա,
Այդ միջոցին նա իր մանկան և քողազարդ Ասծիշտի հետ
Աշտարակի վըրս կանգնած՝ հեկեկում էր արտասավայից:
Երբ Հեկտորը ապարանքում չըզըտավ իր կընոջն անբի՛ծ,
Ելավ տընից, կանգնեց շեմքում ու ծառայող կանանց սասց.
370 «Ինձ մոտ եկեք, աղախիններ՛, և ճըշմարիտն ասացեք ինձ
Տընից որտե՛ղ է գընացել Անդրոմաքեն իմ ձյունաթև.
Իր տալերի մե՛տ է արդյոք, կամ քողազարդ Աերերի մո՛տ,
Թե տանարումն է Պալլասի, ուր և ուրիշ տըրրովուհիք
Հաշտեցնում են ժամուսարտ և վարսագեղ աստվածուհուն»:

Եվ պատասխան տըվեց Արրան ժըրագըլոխ տընտեսուհին.
 «Քանի որ դու պահանջում ես, Հեկտոր, ես քեզ ճիշտը կասեմ.
 Ո՛չ տալերի մոտ է մեկնել, ո՛չ ներերի մոտ քողազարդ,
 Ո՛չ էլ մեհնյանն Աթենասի, որտեղ ուրիշ տըրովուհիք
 Ողորձում են ժանտաբարո ու վարսագեղ աստվածուհուն:
 380 Այլ նա գընաց դեպի բարձըր աշտարակը Իլիոնի,
 Լուր առնելով, որ աքայանք տըրոյացոց նեղում են խիստ.
 Այնտեղ վազեց նա խենթի պես իր դայակի և մանկան հետ»:

Այսպես ասաց տընօրեն կինն, ու Հեկտորը տընից թըռավ
 Եվ բըռնելով ճամփան՝ անցավ նույն բարեշեն փողոցներով,
 Եվ երբ հասավ նա հապըշտապ Ալեական դարբասներին,
 (Որտեղից նա դուրս պիտի գար դեպի կըուլի դաշտը ուղիղ)
 Անդ ընդատաջ վազեց Արրան մեծօժիտ կինն իր հարազատ՝
 Չըքնաղազեղ Անդրոմաքեն— դուստըր մեծանճն Էտիոնի:
 Այն Էտիոնն, որ ապրում էր Իպոպլակյան Թեքեի մեջ,
 390 Անտառախիտ ըստորոտում, թագավորը կիլիկեցոց:
 Սըրա աղջիկն էր՝ քաջագեն Հեկտորի կինը սիրելի,
 Որ ընդատաջ վազեց Արրան իր քողազարդ նածիշտի հետ,
 Որ բերում էր իր գըրկի մեջ քաջ Հեկտորի սիրուն մանկան,
 Դեռ անթօթով, մատղաջ մանկիկ, աստղի Արման ճաճանչախալ:
 Հեկտորը իր սիրուն մանկանն Սկամեոնդիկ էր անվանում,
 Իսկ ուրիշներն ապարանքում՝ կանչում էին Ոստանիշխան,
 Չի Հեկտորը ինքն էր միայն պաշտպանում մեծ ոստանն Իլիոն:
 Ժըպտաց Հեկտորը լընելյայն՝ նայելով իր մանկան վըրա:
 Իր ամուսնու առջև կանգնած արտասպում էր Անդրոմաքեն,
 400 Ապա բըռնեց Արրա ձեռքից ու քացրությամբ այսպես ասաց.

«Քաջությունըդ քեզ ի կորուստ է մատնելու, քաղցր ամուսին,
 Չես մեղքենում ոչ քո մանկան, և ոչ էլ ինձ տարաքսիտիս,
 Որ քեզանից, ա՛հ, վաղածամ պիտի աչրի մընամ շուտով,
 Չի քո վըրա հարձակվելով՝ քեզ կըսպանեն աքալեցիք:
 Իսկ առանց քեզ՝ լավն այն է, որ հողը մըլտենմ, իմ սիրելիս,
 Քո մահից ետ, այլևս ես ի՞նչ ըստիմանք պիտ ունենամ,
 Այլ միայն ցավ ու հառաչանք, գի ես չունեմ ոչ հայր, ոչ մայր:
 Աքիլեսը Պելիասձին ըսպանեց հորն իմ հարազատ,
 Երբ բարձրադուր Թեքեն քանդեց՝ քաղաքը շեն կիլիկեցոց:
 410 Բայց նա խըղճաց Էտիոնին, ըսպանելով՝ չըկողոպտեց,
 Այլ խարույկի վըրա այրեց Արրան իր ճոխ զեն ու զարդով,
 Եվ շիրիմ էլ կանգնեց վըրան, տընկեցին շուրջը Աըշտարիք
 Հավերժհարսները լեռնային՝ դուստրերը մեծն Արամազդի:
 Յոթ հարսզատ հղբաչըներըս ապարանքում, մի օրվան մեջ

Գլոժոխք իջան, զի ըստանեց Աքիլը քաջ բոլորին էլ
Դանդաղաբայլ եզների մոտ և ըսպիտակ ոչխարների:
Իսկ իմ մորը, որ իշխում էր Պակիրոնի ըստորոտում,
Այստեղ բերեց իր բովանդակ ճոխ գանձերի հետ միասին,
Հետո միայն ազատ թողեց առնելով մեծ փղրկանք անքալ.
Եվ Արտեմիար նետագրոս զարկեց նրան հորըս տան մեջ:
Հիմա, Հեկտոր, դու հայր ես ինձ և մեծարո մայր ինձ համար,
Գու ինձ եղբայր ես հարազատ և ամուսին ծաղկափրթոթ.
Գլըթա՛ ուստի, սիրելիդ իմ, կաց ամրոցում, այստեղ, ինձ մոտ,
Որ չըթողնես մանկանդդ որք և կընոջրդ՝ որբևայրի:
Մոլաթուզի մոտ կանգնեցրու դու գորթը քո, զի այնտեղից
Հեշտ է մըտնել քաղաքը մեր, պարիսպներն են դյուրամատուց.
Երեք անգամ փորձ արեցի՞ն քաղաք մըտնել այդ ուղղությամբ
Զույգ Այաքսներն ու մեծանուն Իդոմենեսն, ապա երկու
Ատրիդները և Տիդեսի որդին հըսկա, հաստաբազուկ:
Հավանաբար՝ կամ մի հըմուտ գուշակ նրանց ասել է այդ,
Եվ կամ գուցե նրանց միտքը մըղեց նրանց դեպի այդ կողմ»:

Կորդակաճոճ Հեկտորը քաջ նրան այսպես պատասխանեց.
«Այդ բոլորի մասին և ե՛ս եմ մըտածում, Անդրոմաքե՛,
Բայց ամոթով պիտի մընամ տըրոյացի տըղամարդկանց
Ու կանանց մոտ երկայնագգեստ, եթե երբեք մընամ այստեղ
Եվ հեռանամ փառապարզև պատերազմից վախկոտի պես:
Սիրտըս էլ ինձ թույլ չի տալիս, սովորել եմ ես քաջ լինել
Եվ մարտընչել տըրոյացի կըտրիճների գլլուխն անցած,
Ի մեծ պարծանս իմ հայրերի փառաց անմահ և իմ անձին,
Զի քաջ գիտեմ, և հոգիս էլ վկայում է վաղուց արդեն՝
Որ պիտի գա, որ կործանվի Իլիոնը նըվիրական,
Եվ քաջատեգ Պրիամը իր ժողովըրդով պիտի կորչի:
Բայց ինձ այնքան չեն ցավեցնում աղետները տըրոյացոց,
Ոչ իսկ վիշտը Հեկաբեի և Պրիամոս թագավորի,
Ինչպես և իմ եղբայրների, որոնք թեև արիասիրտ՝
Ընկնելու են ոսոխների ձեռքից շուտով փոշեթավալ,
Որքան քո ցավն, Անդրոմաքե, երբ ոմըն քաջ աքայեցի
Դեպի Արգոս գերի տանի քեզ՝ լալագին և անազատ:
Այնտեղ կըտավ գործես պիտի ուրիշ հարուստ տիկնոջ համար,
) Կամ ջուր կըրես դու Միսեիս և Հիպերե աղբյուրներից
Դառըն սրտով, անտանելի, ժանտ կարիքից հարկադրված.
Եվ տեսնելով մեկը քո դառն արտասուքներն՝ այսպես ասի.
«Սա Հեկտորի կինն է, այն քաջ տըրոյացի դյուցազունի,
Որ մարտընչում էր Իլիոնի շուրջը մըղվող պատերազմում»:

Այսպես կասեն, և դու սրտանց կըկարտես քո ամուսնուն,
Որ կարող էր քեզ ազատել, փըշրել լուծը քո գերություն.
Բայց թող ծածկիս և հողը ինձ, սիրելիդ իմ Անդրումաքե,
Նսախքան գերվելըդ տեսնեմ ես, և հառաչներդ լրեսմ տխուր»:

460 Այսպես ասաց Հեկտորն ահեղ և ուզեց իր որդուն գըրկել,
Բայց մանկիկը ճիչ արձակեց և դայակի կըրծքին կըպավ
Ահաբեկված հոր գենքերից և ձիագես գարգամանակից
Եվ ցըցունքից, որ ճոճվում էր գըլխանոցի վըրա նըրա:
Ժըպտաց հայրը սիրագորով, ժըպտաց և մայրը մեծարու:
Հանեց այնժամ Հեկտորն ահեղ գըլխից կորդակն իր ահագին
Փայակնացայտ ու բոցափայլ և այն դըրեց գետնի վըրա,
Ապա գըրկեց սիրուն մանկանն ու ձեռքի մեջ օրորվելով՝
Աղոթք արավ Արամազդին և մյուս բոլոր աստվածներին.

470 «Ո՛վ Արամազդ և դուք բոլոր անմահներըդ ոլիմպական,
Արեք այնպես, որ իմ որդին դառնա ինձ պես փառքն իմ երկրի,
Եվ ինձ նըման իր քաջությամբ տեր լինի մեծ Իլիոնին,
Եվ նայելով նըրան ասեն՝ սա ավելի քաջ է հորից,
Երբ որ կըռվից դառնա հաղթող և արյունոտ ավար բերի,
Ախոյանին իր ըսպանած, և մայրը թող ուրախանա»:

Այսպես ասաց ու մանկիկին հանձնեց կընոջն իր սիրելի,
Որ առնելով երեխային՝ սեղմեց կըրծքին իր բուրավետ
Արտավախասուն ուրախությամբ. հայրը հուզվեց այդ պատկերից
Ու փայփայեց ձեռքով նըրան, տըրվեց անունն ու այս ասաց.

480 «Նագելիդ իմ, թող ինձ համար շատ չըտըխրի սըրտիկը քո,
Ծակատագրից անհըրաման՝ ոչ ոք դըժոխք չի դըրկի ինձ,
Իսկ օրհասից, ես չեմ կարծում, որ կարենա մնել փախչել,
Ոչ վախկոտը, ոչ էլ արին, որ ծընվել է այս աշխարհում:
Բայց տուն դարձիր դու, սիրելիս, և ըզբաղվիր քո գործերով,
Իլիկ մանիք, գործիր ուստայն և աղախնոց տուր հըրաման՝
Իրենց գործով ըզբաղվելու, կըռվի հոգսը թող որ մընա
Իլիոնում ծընված բոլոր տըղամարդկանց, մանավանդ ինձ»:

490 Այսպես ասաց Հեկտորն ահեղ և գըլխանոցն առավ գետնից,
Իսկ սիրասուն կինը նորից դեպի պալատ վըրադարձավ
Ծամփին շուտ-շուտ ետ նայելով և թափելով առատ արցունք:
Անդրումաքեն հասավ շուտով Հեկտորի տունը բարեշեն
Եվ բազմաթիվ իր աղախնոց սիրտը շարժեց լաց ու կոծով:
Ողբում էին բոլորն այնտեղ քաջ Հեկտորին դեռ կենդանի,
Որովհետև հույս չունեին, թե նա կըռվից ետ կըդառնա
Ազատվելով աքայեցոց ձեռքից ու մեծ գորությունից:

- Պարիսն ինքն էլ չընսպաղեց իր բարձրահարկ ապարանքում,
 Եվ պղղընձյա, ճանանչափայլ իր գեները հագած բոլոր
 Արլանում էր քաջաարրունք՝ Իլիոնի փողոցներով:
 Ինչպես մի ձի ախոռի մեջ մըստրում կուշտ գառի կերած,
 Կապակոտոր, քառատըրրոփ սրլանում է դաշտով արագ
 Դեպի ծանոթ գետը վրճիտ, ուր սովոր է լողանալու
- 500 Պերճաստորդ ու բարձրավիզ, բաշն ուներին ալեծածան,
 Իր հասակի վայելչության վրրա նագում է սիգապանձ,
 Եվ սըրունքներն արագընթաց թըռցընում են, տանում հըրրան
 Դեպի ծանոթ մարգագետնի մեջ արածող ժիր գամթիկներն, —
 Այդպես Պարիսը Պրիամյան Պերգամաչի բարձր ամրոցից
 Ցոյում-գընում էր գինավառ, պաշտառափայլ ինչպես արև
 Ու թեթևոտն առաջ թըռչում, ուրախ, հըպարտ ինքն իրենով:
 Հասավ շուտով նա Հեկտորին այն ժամանակ, երբ այնտեղից,
 Ուր խոսել էր իր կնոջ հետ՝ հեռանալու վրրա էր նա:
 Առաջինը աստվածատիպ Պարիսն այսպես ասաց հըրրան.
- 510 «Իսկապես որ ուշանալովս արգելք եղա ըշտապելուդ
 Ծոտ դուրս չեկա, ինչպես որ դու ինձ հըրաման էիր տըվել»:
 Սաղվարտաճոճ Հեկտորը մեծ եղբորն այսպես պատասխանեց.
 «Արդարամիտ և ոչ մի մարդ չի կարող քո, սիրելիդ իմ,
 Քաջություններդ պարսավել, քանզի քաջ ես դու իսկապես,
 Բայց դու կամա ես ծուլանում ու չես ուզում պատերազմել:
 Ցավում է իմ սիրտը աստիկ, երբ քո մասին վատ եմ լըսում
 Տըրոյացոց բերնից, որոնք տառապում են քո պատճառով:
 Բայց գընանք այժմ, ուրիշ անգամ մենք կըհարթենք վեճերը մեր,
 Թե շընորհի մեզ Արամազդն ի պատիվ մեծ աստվածների
- 520 Չոնել բաժակ ուրախության հայրենական մեր հարկի տակ,
 Երբ ամրաբարձ աքայեցոց հեռու վանենք Տըրոյայից»:

Ե ր գ Յ ո թ ե ր ո ր դ

ՄԵՆԱՄԱՐՏ ՀԵԿՏՈՐԻ ԵՎ ԱՅԱՔՍԻ ՄԵՌԵԼԱԹԱՂ

Այսպես ասաց Հեկտորն ահեղ ու դուրս թրուավ դարբասներից,
Եվ նրա հետ առաջ սուրաց Ալեքսանդրոսն աստվածատիպ,
Երկուսով էլ կորովասիրտ վառված խիզախ ոսպի համար:
Ինչպես աստված տա ցանկալի հաջողակ հով նախորդներին,
Որոնք հոգնած են թիերով ճեղքելով ծովն անծայրածիր,
Եվ անդամները տաժանքից ջարդրվում են վաստակաբեկ,
Տրոյյանք այդպես ուրախացան այդ երկուսի երևալով:

Ըսպանեցին այնտեղ՝ Պարիսն Արեթոս թագավորի
Որդուն՝ արի Մենեսթրոսին, որ բռնակվում էր Առնետւմ,
10 Որին ծընեց Արեթոսի Փիլեմիդոս կինն աչազեղ.
Եվ Հեկտորը իր աշետով խոցեց կոկորդն Էտիոնի
Պողընձակոտ սաղավարտի ցածի կողմից և ըզգետնեց:
Իսկ Գլավկոսն՝ Հիպպոլոքի որդին, իշխանը լիկեցոց
Դեքսիական Իփիևոսի ուսին զարկեց իր նիզակով
Պատերազմի ահեղ սպահին, երբ որ կառքն էր բարձրանում նա,
Կառքից գետին գրլորվելով նա տեղնուտեղ շունչը փրչեց:

Եվ երբ տեսավ կապուտաչյի Աթենաս վեմ աստվածուհին,
Որ արյունոտ պատերազմում կոտորվում են արգիացիք,
Ոլիմպոսի գագաթներից սուրաց դեպի Իլիոնը սուրբ:
20 Ապոլլոնը այդ տեսնելով՝ Պերգամայի բարձր ծայրից
Առաջ վազեց, զի տրոյյանց հաղթությունն էր ցանկանում նա:
Կաղնի ծառի մոտ հիմնավորք հանդիպեցին նրանք իրար,
Եվ նախ որդին Արամազդի՝ Ապոլլոնը խոսեց այսպես.
«Ինչո՞ր դարձյալ, դուստրըդ ահեղ՝ ամենազոր Արամազդի,

Ոլիմպոսից ցած ես իջել՝ հոգիդ ուսման հրրով վառված.
Դանայեցոց՞ ես ուզում տալ հաղթությունն այս պատերազմում,
Զի տրրոյանց կորուստն երբեք սրբին քո ցավ չի պատճառում:
Սակայն եթե դու ինձ լըսես, որ անկասկած լավ կրիմի,
Արի այսօր առժամապես դադարեցնենք կրոնիլը մենք,
30 Հետո կրուվեն թող վերըստին, մինչև քանդվի Դիոնը սուրբ,
Քանի որ դու և այդ Հերան ամբողջ հոգով այդ եք ուզում»:

Եվ Աթենասն անմիջապես նրան այսպես պատասխանեց.
«Այդպես լինի թող, Հեռաձի՛գ, ես էլ ահա այդ խորհրդով
Ոլիմպոսից եկա դեպի տրրոյացիք և աքայանք,
Բայց տեսնենք թե ինչպե՞ս պիտի դադարեցնես կրոնիլը դու»:

Եվ Ապոլլոնն՝ արքայորդին Արամազդի պատասխանեց.
«Եկ գորգրոնենք ձիախրոխտ այդ Հեկտորի անդհ հոգին,
Որ նա ոմըն աքայեցու մենամարտի հրրավիրն,
Այն ժամանակ պրդընձարունք աքայեցիք բորբոքվելով
40 Հեկտորի դեմ պիտի հանեն դշուցազնասիրտ մի այխոյան»:

Այսպես սասց, և Աթենաս աստվածուհին համաձայնեց:
Հեկենոսը՝ Պրիամոսի սիրուն որդին ըզգաց հոգով
Խորհորդը այդ, որ աստվածներն ընդունեցին իրենց միջև,
Եվ Հեկտորին մոտենալով՝ նրան այսպես սասց արագ.
«Հեկտոր՛, հովի՛վ ժողովրդի, Արամազդին հանձարակից,
Պիտի լըսե՛ս դու ինձ արդյոք, որ քո եղբայրն եմ հարազատ:
Դու նրատեցրու բոլոր այն մյուս տրրոյացոց և աքայանց.
Եվ ձայն տալով՝ հրրավիրի աքայեցոց քաջագույնին,
Որ ամեհի մենամարտում քեզ այխոյան հանդիսանա,
50 Զի օրհասըդ հեռու է դեռ ու չի հասել օրըդ մահվան.
Աստվածներից մի այսպիսի շրշունջ հասավ իմ ակաեջին»:

Այսպես սասց, և Հեկտորը լըսելով այդ՝ ուրախացավ.
Առաջ անցավ անմիջապես և Գիզակի կիսից բրոնած
Հրրամայեց, և նրատեցին տրրոյացոց գընդերն ամեն.
Ազամեմնոնն էլ նրատեցրեց պրդընձագգեստ աքայեցոց:
Եվ Աթենաս աստվածուհին ու Ապոլլոնն արծաթաղեղ
Ելան նրատան Արամազդ հոր կաղնի ծառի բարձր ծալիցն,
Եվ այնտեղից, նրման երկու անգրղների, լի հրրնվանքով
Դիտում էին իրարու մտ խիտ նրատոտած գընդերը գո՛ւ՝
60 Ասպարներով, կորդակներով և տեգերով պլեծածան:
Ինչպես ծովը, որ վետ ի վետ սարսրում է հողմի շրնչից
Եվ ալիքներն ըսկըսում են մըթնել, այդպես մարտադաշտում

Աքայեցոց և տըրոյանց գընդերն էին նըստել կարգով:
Հեկտորն այնժամ կանգնած երկու քանակների միջև՝ ասաց.

«Ինձ լըսեցեք, տըրոյացիք և աքայանք պըղընձագեն,
Ասում եմ այն, ինչ որ սիրտս է թելադրում ինձ այս վեհ ժամին:
Զըրվանյան Ջևաը քարձրագահ՝ երդումները մեր չընդունեց,
Եվ չարիքներ է շարունակ նյութում երկու կողմերի մեջ,
Մինչև որ դուք առնեք Տրոյան՝ ամրապարիսպ ուստանը մեր,

70 Եվ կամ պարտվեք ինքներըդ ձեր նավերի մոտ ծովագընաց:
Այդտեղ, ձեր մեջ նըստած եմ արդ ամենաքաջ աքայեցիք,
Ով նըրանցից սիրտ է աճում ինձ ախոյան հանդիսանալ,
Մեճամարտել Հեկտորի դեմ, առաջ թող գա, ես եմ կանչում:
Բայց ասում եմ, և թող ինքը Արամազը վըկա լինի,
Եթե նա ինձ սըլաքաշեշտ հարվածե սուր իր պըղինձով,
Կողոպտելով՝ գենքերը իմ թող նավատորմն առնի տանի,
Բայց մարմինըս հանձնի մերոնց, որպեսզի իմ մահից հետո
Ինձ խարույկի արժանացնեն տըրոյացիք՝ կից, տըղամարդ:
Իսկ եթե ես ինքս ըսպանեմ, փառք պարգև է Ապոլլոնն ինձ,

80 Նըրա գենքերն ավարելով պիտի տանեն Իլիոնը սուրբ,
Կախեմ այնտեղ՝ կորովածիզ Ապոլլոնի մեհյանի մեջ,
Իսկ դիակը ետ դարձընեմ՝ տանեն նավերը գեղատախտ
Որ վարտագեղ աքայեցիք պատշաճ կարգով թաղեն նըրան
Եվ լայնասփյուռ Հելլենապոնի ափի վրա կանգնեն շիրիմ,
Որ մեզանից հետո ծընված որևէ մարդ այսպես ասի
Կապույտ ծովի վըրա իր մեծ լաստանավով ճամփորդելիս.
«Գերեզմանն է դա հինավուրց պատերազմում մեռած մարդու,
Որը թեև քաջ էր, սակայն ընկավ ձեռքով մեծ Հեկտորի»:—
Այսպես պիտի ասեն մարդիկ, և մընա փառքն իմ անկորուստ»:

90 Այսպես ասաց, ու մընացին բոլորը լուռ ու կարկամած.
Հըրածարվելն ամոթ էր խիստ, իսկ ընդունելն երկյուղալի:
Սակայն ընդոստ ոտքի ելավ Մենելայիսն անեղազոտ
Ու նախատեց նըրանց սաստիկ, սրտի խորքից հառաչելով.

«Վա՛յ ինձ, վատե՛ր մեծաբերան, աքայոհիք, ո՛չ աքայանք,
Ինչ մեծ ամոթ ու նախատինք կըլինի մեզ, եթե մեզանից
Զելնի մի քաջ դանայեցի՝ մենամարտի Հեկտորի դեմ:
Երանի թե դուք բոլորդ էլ լինեիք հող, փոշի և ջուր,
Նըստած այստեղ ամեն մեկըդ այդպես անսիրտ, անփառունակ:
Ինքքս կելնեմ Հեկտորի դեմ հազած զըրահ-գենքերըս ողջ,

100 Իսկ հաղթությունն ում կըլինի՝ աստվածները գիտեն միայն»:

Այս ասելով՝ հազամ իսկոյն իր գեղեցիկ գեները նա:
Այդտեղ, անշուշտ, ո՛վ Մենելայ, մահ կրբերեր Հեկտորը քեզ,
Զի քեզանից շատ ավելի զորեղ էր նա և քաջամարտ,
Թե արքաներն աքայեցոց չարգելին քեզ մարտ մըտնել:
Ինքը Ատրիդ Ագամեմնոն իշխանապետն այն ժամանակ
հըռնեց նըրա աջ ձեռքը և, տալով անունն՝ այսպես ասաց.

- «Խե՛նթ ես դու, քա՛ջ Մենելայոս, անմըտություն հարկավոր չէ,
Տեղդ նըստիր և հանդարտվիր, թեև դըժվար լինի քեզ այդ,
Մի՛ հանդըզնիր քեզնից քաջի դեմ ախոջան հանդիսանալ,
110 Պրիամյան քաջ Հեկտորի դեմ, որից բոլորն են վախենում:
Աքիլն անգամ, որ քեզանից շատ ավելի քաջ է, զորեղ,
Սարսափում է Հեկտորի հետ պատերազմում հանդիպելուց:
Գընա և քո տեղը նըստիր, ընկերներիդ բազմության մեջ,
Աքայեցիք նըրա հանդեպ ա՛յլ մըրցակից դուրս կրբերեն:
Պրիամյանը թեև անվախ ու մըրցության մեջ անհազուրդ,
Բայց կարծում եմ՝ ուրախությամբ պիտի ծալի ծընկերը նա,
Միայն թե ողջ դուրս պըրծընի անեղ կըովից և գուպարից»:

Ասաց դյուցազն և իր եղբոր միտքը շըրջեց անմիջապես
Իրավացի իր խորհըրդով, և եղբայրը հընազանդվեց.

- 120 Ապա գեներն առան ուսից ծառաները ուրախությամբ:
Ելավ այնժամ Նեստորը և այսպես ասաց աքայեցոց.

«Ո՛վ աստվածներ, մեծ տուգ պիտի հասնի երկրին մեր աքայանց,
Եվ սուկալի գույժ կըլինի ձիամարզիկ ծեր Պելևսին,
Հըռչակավոր խորհըրդական և հըռետոր միրմիրոնաց,
Որ ինձ երբեմըն հաճույքով հարըցնում էր, երբ տանն էի,
Աքայեցոց ազգ ու զարմի և նըրանց ողջ նախնյաց մասին,—
Եթե լըսի, որ աքայանքս սարսափում ենք Հեկտորի դեմ,
Աստվածներին բարձրացնելով իր ձեռքերը պիտի խընդրի
Որ իր հոգին մարմնից ելած իջնի դըժոխքն անմիջապես:

- 130 Երանի՛ թե, հայր Արամազդ, և Աթենաս, և Ապոլլոն,
Երիտասարդ լինելի ես, ինչպես էի այն ժամանակ,
Երբ սըրընթաց Կելսդոնի մոտ գումարված պիլացիներն
Ու տիգավոր արկադացիք պարիսպների շուրջ Փիասի
Կըովում էին կորովաբար Հարդանոսի ախերի մոտ:
Ելավ նըրանց մեջ նախամարտ Երկթայլոնն աստվածատիպ
Իր ուսերին գըցած գեներն Արեիթոս թագավորի,
Որ լախտավոր էր հորջորջվում տղամարդկանց, կյանանց կողմից,
Քանզի երբեք երկար տեգով և աղեղով չէր մարտընչում,
Այլ իր լախտով երկաթակրոն՝ ջարդում էր ողջ գընդերը նա:
140 Լիկուրգոսը նըրան դավով ըսպանեց, ո՛չ իր քաջությամբ,

Նեղ տեղ վըրան հարձակվելով, ուր որ երկաթ լախաը չօգնեց
Եվ չըվանեց մահն իրենից. Լիկուրգոսը վըրա հասաւ
Եվ միգակով մըրան շամփրեց, որը ընկաւ գետնատարած:
Կապտեց պղնձյա բունն Արեւի մըրան տըված գեմքերը և
Հետո ինքն էր կըրում մըրանց Արեւի գոռ մարտերի մեջ:
Լիկուրգոսը երբ իր տան մեջ հասաւ արդեն խոր ծերության,
Տըվեց դըրանք իր սիրելի Երկթայլոն զինակցին քաջ,
Որ մըրանցով ըսպատագեն՝ կոչ էր անում ողջ քաջերին,
Որոնք զարհուր ու դողահար՝ չէին դուրս գա մենամարտի:

- 150 Բայց ինձ հոգիս հանձնապատան մըրեց մըրա դեմ կըռվելու,
Թեպետև ես իմ տարիքով բոլորից էլ կըրտտերն էի:
Մարտի էլա ես մրա դեմ, և Աթենասն ինձ փառք տըրվեց.
Ըսպանեցի հաղթահասակ ու վիթխարի այդ հըսկային,
Գետնին փըռված ծածկում էր մա ահագին տեղ իր դիակով:
Երանի՜ թե մույն տարիքին լինեի ես և մույն ուժին,
Եվ կունենար կորդականոճ Հեկտորն այնժամ մի ախտյան,
Մինչ ձեր միջից, աքայեցի՞ք, ամենահաղթ քաջերն անգամ
Չեն հանըրգում արիաբար խիզախելու Հեկտորի դեմ»:

Այսպես խոսեց Նեստորը ծեր, և ինն հոգի էլան ոտքի.

- 160 Առաջինը հանդես եկաւ Ագամեմնոն արանց արքան,
Երկըրորդը Տիդյանն էլալ՝ Դիոմեդեսն հաղթաբազուկ,
Ապա երկու Այաքսները հաղթահասակ ու պընդակազմ,
Սըրանցից վերջ՝ Իդոմենեսն, իր զինակիցն էլալ ապա—
Մերիոնեսը մարդասպան Եմիալին համանըման.
Եվրիպիլոսը վեր կացաւ, շըքեղ որդին Եվեմոնի,
Եվ Թոասը Անդրեմոնյան ու Ոդիսևսն աստվածազարմ:
Տեանչում էին մրանք բոլորն էլ կըռվելու Հեկտորի դեմ,
Բայց Գերեմյան Նեստոր ասպետն այսպես ասաց այդ քաջերին.

«Վիճակ պիտի գըցվի ձեր մեջ, և վիճակը ում որ էլնի,

- 170 Նա, անկասկած, ուրախություն կըրպատճառի աքայեցոց,
Եվ կըցնծա ինքն էլ հոգով, եթե երբեք ողջ պըրծընի
Սարապիլի այդ գուպարից, մըրցամարտից ամենագույն»:
Այսպես ասաց, և ամեն ոք իր վիճակը մըրանագրեց,
Ու գըցեցին Ագամեմնոն Ատրիդեսի գըլխանոցում.
Իսկ ժողովուրդն աղոթում էր աստվածներին բազկատարած,
Եվ ամեն ոք այս էր ասում՝ հայացքն ողորած երկինքն ի վեր.

«Հա՛յր Արամազդ, վիճակը հան կամ Այաքսին, կամ Տիդյանին,
Եվ կամ իրեն՝ մեծահարուստ թագավորին Միկենացոց»:

- Այսպես էին ասում նրանք, մինչդեռ Նեստոր ասպետը ծեր
- 180 Վիճակներն էր շարժում նրանց աչքի առաջ, սաղավարտում։
 Եվ Այաքսի վիճակն ելավ, որին իրենք էին ուզում։
 Մունետիկը վիճակն առած դյուցազների շարքով անցավ,
 Ըսկրսեղով աջակողմից՝ ցույց տրվեց այն ամեն մեկին։
 Եվ նրանց մեջ մեկը չեղավ, որ ասեր թե իրենն է այդ։
 Իսկ երբ հասավ նա վերջապես Տելամոնյան Այաքսին քաջ,
 Որ վիճակն այդ նըշանագրել ու գրցել էր կորդակի մեջ,
 Եվ ասի մեջ դրեց նրա վիճակը այդ, Այաքսն իսկույն
 Ճանաչեց իր նըշանագիրն ու ողջ հոգով ուրախացավ,
 Եվ գրցելով ոտքերի մոտ, գետինը՝ նա բացականչեց։
- 190 «Վիճակն ի՛մն է, ի՛մն է, այո՛, ուրախ եմ ես, սիրելիներ,
 Հույս ունեմ թե ես կրհաղթեմ քաջ Հեկտորին դյուցազնազարմ։
 Սակայն մինչև ես կրհագնեմ ռազմի գեներն իմ պողընձյա,
 Աղոթեցեք դուք Զրրվանյան Արամազդ մեծ թագավորին,
 Լըռիկ-մընջիկ, ձեր սրբոտի մեջ, որ չըլլեսն տրորյացիք,
 Կամ բարձրաձագն, թեկուզ լլեսն, մենք ոչ ոքից չենք վախենում,
 Քանզի ոչ ոք չի կարող ինձ ուժով և կամ դավով հաղթել,
 Որովմետև չեմ կարծում թե խեղճ, անճարակ լինեմ այնքան
 Ես, որ ծընվել ու սընվել եմ սիրասընունդ Սալամիսում»։

- Ասաց, նրբանք աղոթելով Արամազդ մեծ թագավորին՝
- 200 Այսպես էին ասում իրենց հայացքն հառած երկիճքն ի վեր։
 «Հա՛յր Արամազդ, տե՛րդ Իդայի ամենախառ և վեհապանծ,
 Հաղթությունը տո՛ւր Այաքսին և շընորհի՛ր փառք ու պարծանք.
 Սակայն, եթե Հեկտորին էլ սիրում ես դու, այն ժամանակ
 Երկուսին էլ տո՛ւր հավասար փառք ու պատիվ և զորություն»։

- Մինչդեռ այսպես աղոթք էին անում նրանք Արամազդին,
 Այաքսն հագնում էր պողընձյա իր գեները փայլակնացալու։
 Եվ երբ բոլոր գեները նա հագավ, կասկեց իր մարմնի շուրջ՝
 Վրոս պըրծավ ըսպատագեն, Արեսն ինչպես սուկատեսիլ
 Երբ նետվում է իրարու դեմ պատերազմող զընդերի մեջ,
- 210 Որոնց Զևսը իրար ձըգեց աստիկ քեճով ու գըժտությամբ։
 Այդպես առաջ նետվեց Այաքսն՝ աքայեցոց պատվարն ամուր,
 Ժըպիտն ահեղ դեմքի վրոս. և ճոճելով երկայնաստվեր
 Նա իր նիզակն ահագնամեծ՝ ընթանում էր հըսկայաքայլ,
 Եվ նայելով նրա վրոս հըրճվում էին արգիացիք։
 Տրորյացոց մարմնով, սակայն, անցավ սարսուռ մի սուկալի,
 Հեկտորն անգամ իր սրբոտի մեջ սուկաց ահեղ նըսա տեսքից-
 Առաջ գընավ չէր կարող նա, ոչ էլ վախից ետ նահանջել,

- Զի ինքն էր որ մեծամարտի հրավեր կարդաց որոտածայն:
 Այաքսն առաջ անցավ բըռնած պղնձյա ասպարն իր բըրզանն,
 220 Յոթ տակ կաշվով ամրապընդված, որը շինեց ճըրա համար
 Տիքիոսը հըմուտ փոկհան, որ բընակվում էր Հիլեում:
 Սա՛ պատրաստեց նըկարագարդ նըրա ասպարը հաստաբեստ
 Արջառնեի կաշվով յոթ-տակ և ութերորդ շերտը՝ պըղինձ:
 Տելամոնյան Այաքսը այն կըրծքի առջև բըռնած հըրպարտ՝
 Հեկտորի դեմ կանգնեց խըրոխտ ու որոտաց ըսպառնագին.
 «Հիմա պիտի դու պարզ տեսնես ու հասկանաս, գոռո՛գ Հեկտոր,
 Թե ինչպիսի քաջեր կան դեռ դանայեցոց պետերի մեջ՝
 Ռազմից քաշված առյուծասիրտ Աքիլլեսից հետո՛ անգամ,
 Որը հիմա նըստել է իր ծովագընաց նավերի մոտ
 230 Քե՛ն պահելով իշխանապետ Ագամեմոնն Ատրիդի դեմ:
 Բայց կան մեր մեջ դեռ կըտրիճներ, որ կարող են դեմըդ ելնել,
 Եվ այդպիսիք շատերը կան, արդ, ըսկըսի՛ր կըռիվը քո»:

- Սաղվարտաճո՛ն Հեկտորը մեծ նըրան այսպես պատասխանեց.
 «Որդի՛դ հըզոր Տելամոնի, ժողովըրդոց իշխան, Այա՛քս,
 Ինձ հետ երբեք խաղ մի՛ անի երեխայի նըման տըկար
 Եվ կամ կընոջ՝ անփորձ, անգետ՝ պատերազմի գործերի մեջ:
 Ես լա՛վ գիտեմ կըռիվները և նախճիրներն մեծամարտի,
 Գիտեմ դեպ աջ և դեպի ձախ տարրերել այս չոր կաշին,
 Որ մարտերում ուժ է տալիս և ինձ անհաղթ է դարձընում.
 240 Գիտեմ աշխույժ նըժույզներով սուրալ, թըռչել դեպի գուպար,
 Գիտեմ պարել մեծամարտում, պատիվ բերել բուռն Արեսին.
 Բայց չեմ ուզում քեզ պես քաջին զարկել դավով ու զաղոնաբար,
 Այլ հայտնապես ու համարձակ, եթե միայն կարողանամ»:

- Այսպես ասաց, և ճոճելով զընեց աշտեն երկայնաստվեր
 Ու հարվածեց Այաքսի հաղթ յոթընկաշյան կուռ վահանին.
 Տեգը դիպավ պղնձյա շերտին, որ ութերորդն էր վըրայից,
 Ծայրը ամուր վեց շերտերը անցավ արագ թափով ուժգին,
 Բայց կանգ առավ ընկըրկելով նա յոթերորդ շերտի վըրա:
 Ապա նետեց տեգն իր երկար՝ դյուցաաընունդ Այաքսն անեղ
 250 Ու շեշտ զարկեց Պրիամյանի բոլորածիր կուռ վահանին.
 Տեգն հաստաբեստ ծակեց անցավ փայլակնացայտ ասպարը պինո
 Ու մեծարվեստ լանջապակնի մեջ մըխըրճվեց իր սուր սաչրով,
 Բըզկըտելով սընակուշտից վարապանակն այտոյանի.
 Հեկտորն իսկույն կըռանալով՝ հագիվ պըրծավ սև օրհասից:
 Կըրկին անգամ վերցընելով նըրանք երկար տեգերն իրենց՝
 Իրար վըրա հարձակվեցին նըման երկու առյուծների

- Կամ անվըկանդ և ամենի վարագների նրան վայրագ:
 Հեկտորն ուժգին զարկեց նիզակը վահանի ճիշտ մեջտեղին,
 Բայց չլխագեց պողիմնը սինդ, ու սըլաքի ծայրը ծրովեց:
- 280 Իսկ Այաքսը վերա պըրծավ, ծակեց ասպարն իր աշտեով
 Եվ ուժգնակի ցընցեց նըրան, երբ նա վերա էր հարձակվում.
 Մորթը պատռեց պարանոցի ու դուրս ցայտեց արյունը թուխ,
 Բայց մըրցումից ետ չընկըրկեց կորդակահոն՝ Հեկտորը քաջ,
 Այլ գընալով ետ-ետ՝ առավ հըսկա մի քար հուժկու ձեռքով,
 Որ ընկած էր այնտեղ դաշտում՝ կոշտուիքոռոշտ և ահագին,
 Եվ Այաքսի լոթընկաշվյան կուռ վահանի կումբին զարկեց:
 Այն ժամանակ Այաքսն ինքն էլ առավ մի քար ավելի մեծ,
 Տարավ-բերավ ու շըպըրտեց դյուցազնական իր ողջ ուժով.
 Երկանաքարը վիթխարի փըշրեց նըրա ասպարը կուռ
- 270 Եվ Հեկտորին խոցեց կըրծքից, և նա ընկավ մեջքի վըրա:
 Սակայն նորից ոտքի հանեց Ապոլլոնն իր պաշտպանյալին:
 Նըրանք մոտից սուսերներով կըխոցեին իրար անշուշտ,
 Եթե վըրա չըհասներն հըրեշտակներն Արամազդի—
 «Քարոզները՝ մեկը տրոյանց, մյուսն աքայանց կողմից եկած—
 Տալթիբիոսն ու Իդեոսը, երկուսով էլ խոհեմագարդ,
 Որ կանգ առան նըրանց միջև, բըռնած ցուպերն իրենց երկար,
 Եվ Իդեոսը՝ իմաստուն խորհըրդականն այսպես ասաց.
 «Բավ է, որդյակք իմ սիրելի, դադարեցրե՛ք կըռիվը ձեր,
 Արամազդը ամպրոպադեզ սիրում է ձեզ երկուսիդ էլ,
 280 Երկուսդ էլ քաջ պատերազմող ուազմիկներ եք, մենք այդ գիտենք,
 Բայց գիշեր է գալու շուտով, և գիշերվան պետք է անսալ»:

Եվ պատասխան տալով նըրան՝ Տեյամոնյան Այաքսն ասաց.
 «Ո՛վ Իդեոս, դու Հեկտորին հըրամայիր այդ ասելու,
 Քանզի նա էր, որ քաջերին մենամարտի հըրապիրեց,
 Առաջ թող նա՝ դադարեցնի, և ես նըրան կըհետևեմ»:

- Նըրան այսպես պատասխանեց սաղվարտանոն Հեկտորը մեծ.
 «Այա՛քս, աստված տըվել է քեզ իմաստություն, հառաչ և ուժ,
 Եվ նիզակով աքայանց մեջ քաջագույնն ես դու բոլորից,
 Արի, այսօր վերջ տանք կըռվին, ապա նորից մենք կըսկըսենք,
 280 Մինչև աստված մեկնումեկիս շընորհե փառք և հաղթություն:
 Ծուտով գիշեր է լինելու, իսկ գիշերին պետք է անսալ,
 Որպեսզի ողջ աքայեցոց ուրախացնես նավերի մոտ,
 Եվ մանավանդ քո սիրելյաց և զինակից ընկերներիդ:
 Ուրախացնեմ ե՛ս էլ Պրիամ թագավորին մեր քաղաքում,
 Տըրովներին և համորեն տըրովուհյաց երկայնագզեստ,

Որ ինձ համար աղոթում եմ աստվածների մեհյաններում:
Արի, միմյանց երկուսովս էլ շքեղ ձոներ ընծայե՛նք մե՛նք,
Որ ամեն մի աքայեցի և տըրոլյան այսպես ասի.

300 «Արբանք թե՛ն ոխերմասիրտ կըովի մրտան իրարու հետ,
Քայց իրարից բաժանվեցին մըտերմական սիրով և հաշտ»:

Այսպես ասաց և հանելով հրկա սուրը արծաթազամ
Իր պատյանով, գոտին էլ հետ ընծա տրվեց նա Այաքսին.
Իսկ Այաքսը տրվեց նրբան ծիրանավառ կամարն ընտիր,
Եվ իրարից բաժանվեցին. մեկը գընաց դեպ աքայանք,
Մյուսը՝ տրոյանք, որոնք անչափ ուրախացան, երբ որ տեսան
Իրենց քաջին, որ դառնում էր կըովից կենդան ու ողջանդամ,
Ջերծ Այաքսի բազկից անհաղթ և սուկայի բարկությունից,
Եվ առնելով նրբան իսկույն քաղաք տարան ուրախ-զըվարթ:
310 Իսկ մյուս կողմից՝ աքայեցիք՝ իր հաղթությամբ ուրախ-զըվարթ
Քաջ Այաքսին առան տարան Ագամեմոնն արքայի մոտ:

Եվ երբ նրբանք Այաքսի հետ հասան վրբանն Ատրիդեսի,
Ագամեմոնն արանց արքան զինեց այնտեղ նրբանց համար,
Հինգ տարեկան պարարտ մի ցուլ՝ զոհ Ջրվանդան Արամազդին:
Մորթելով այն՝ անմիջապես կըտրատեցին կըտոր-կըտոր,
Ծամփուրների վրբա զարկած խորովեցին մեծ խընամքով,
Ապա կրակից վերցընելով պատրաստեցին ճոխ կերուխում,
Ու կուշտ ու կուռ ճաշակելով համեղ խորտիկը՝ հագեցան:
Ինքն Ատրիդես Ագամեմոնն իշխանապետը դյուցազուն
Տելամոնյան քաջ Այաքսին պատվեց զոհի հաղթ թիկունքով:
320 Եվ լիույի երբ հագեցրին կերուխումի փափագն իրենց,
Այն ժամանակ Նեստորը ծեր, խոհեմամիտ խորհրդատուն,
Որն իր խելքը խորհուրդներով ծանոթ էր ողջ աքայեցոց՝
Նըբանց բարին կամենալով, խոսք առնելով՝ այսպես ասաց.

«Ո՛վ Ատրիդես և դուք բոլոր աքայեցոց քաջ իշխաններ,
Պատերազմում մեռան բազում գիսակազեղ աքայեցիք,
Որոնց արյան ճապաղիքով գեղեցկահոս Ակամանդրի
Ափերը ողջ ներկեց Արեսն, ու հոգիներն իջան դըծոխք:
Պետք է, Ատրիդ, առավոտ վաղ դադարեցնես մարտն աքայանց,
Եվ բաժանված մե՛նք խըմբերի՝ մեռելները կրե՛նք այստեղ
330 Ջորիներով ու եզներով, և բոլորին տանք կըրակի
Փոքր-իճջ հեռու մեր նավերից, որ ոսկորներն ամեն զինվոր
Տունը տանի՝ զավակներին, երբ հայրենիք վերադառնանք:
Եվ ընդհանուր մի դամբարան կանգնենք այնտեղ խարույկի շուրջ
Հողը դաշտից փոխադրելով. և նրբա մոտ շինենք շուտով

Բարձրականգուն աշտարակներ՝ ամուր պատվար մեր նավերին.
Եվ նրանց մեջ բանանք դրոներ պընդակատույց ու լայնարձակ,
Որոնց միջով կարողանան անցնել ձիերը անարգել.

Դըրսի կողմից, մոտը խորունկ փոսեր փորենք շուրջանակի,
Որոնք արգելք հանդիսանան նըծույզներին և ամբոխին,

340 Երբ մեզ վըրա խուժեն խըրոխտ տըրոյացիք անել մարտով»:

Այսպես ասաց, և արքաներն հավան եղան այդ խորհըրդին:
Նույն այդ ժամին Իլիոնում, Պրիամոսի պալատի մոտ
Բազմազունմար ժողով մի մեծ ունեին և՛ տըրոյացիք,
Եվ Անտենորը իմաստուն խոսք առնելով՝ այսպես ասաց.

«Ի՛նձ լըսեցեք, տըրոյացիք և դարդանյանք, դաշնակիցներ,
Ասում եմ այն, սիրելիներս, ինչ որ սիրտս է թելադրում ինձ,
Եկեք չըբնաղ արգիացի Հեղինեին իր գանձերով

Ետ ուղարկենք Ատրիդներին, զի մենք այսօր մարտ ենք մըղում
Դըրժելով մեր ուխտը երդման, ուստի չունեն ես ոչ մի հույս,

350 Թե մեզ համար լավ կըլինի, մինչև որ այդ չըկատարենք»:

Այսպես ասաց նա և նըստեց, ելավ իսկույն այն ժամանակ
Ալեքսանդրոսն աստվածատիպ՝ այրն վարսագեղ Հեղինեի
Եվ դառնալով Անտենորին՝ այս թևավոր խոսքերն ասաց.

«Ո՛վ Անտենոր, խոսքերդդ ինձ բոլորովին դուր չեն գալիս,
Կարող էիր ավելի լավ խոսք ասել դու, քան ասացիր.

Սակայն եթե լուրջ ես խոսում և այդպես ես մըտածում դու,
Ապա ուրեմն աստվածները խըլել են քո խելքը գըլխեդ:

Արդ, ես էլ իմ խոսքն եմ ասում տըրոյացոց մեջ ձիավարժ,
Ասում եմ պարզ ու վըճուարար, Հեղինեին չեմ տա նըրանց,

360 Իսկ արդ ու գարդն ինչ որ բերել եմ Արգոսից այստեղ, մեր տուն,
Ետ կըսում ես բոլորն ինչ կա, տալով վըրան և ինձանից»:

Այսպես ասաց նա և նըստեց, ոտքի ելավ նըրանից ետ
Ծեր Պրիամոսը Դարդանյան՝ խորհըրդականն աստվածիմաստ,
Եվ ի բարին տըրոյացոց՝ այսպես խոսեց սիրողաբար.

«Ինձ լըսեցեք, տըրոյացիք և դարդանյանք, և աստարներ,
Պիտի խոսեմ, ինչ կըրժքիս տակ սիրտըս է ինձ հըրամայում.

Գընացեք այժմ և ընթրեցեք քաղաքի մեջ, ինչպես առաջ
Եվ ամեն ոք թող ուշք դընի գիշերաչին պահպանության,

Իսկ Իդեոսն առավոտ վաղ թող որ գընա դեպի նավերն
370 Ու պատգամի Ազամեննոն և Մենելայ Ատրիդներին

Խոսքը Պարիս-Ալեքսանդրի, որ այս կըովի պատճառն եղավ:
Եվ խելացի մի առաջարկ ավելացնենք, եթե ուզեն,

Դադարեցնել կրօնիվն առժամ, դիակները այրենք մինչև,
Ապա կրկին շարունակենք մեր պատերազմն արյունահեղ,
Մինչ բաժանի մեզ մի աստված, տա հաղթություն մեկնումեկիս»:

Այսպես ասաց, և բոլորը նըրա խորհուրդն ընդունեցին,
Եվ ընթրեցին ապա նըստած ըստ գընդերի իրարու մոտ:
Իսկ Իդեոսն առավոտ վաղ գընաց նավերն արալեցոց,
Գըտավ այնտեղ դանայեցոց որդիներին արիասկան՝
380 Ագամեմնոն Ատրիդեսի նավատորմի մոտ հավաքված.

Առյան մըտավ ու բարձրաձայն այսպես ասաց նա համարձակ.
«Ո՛վ Ատրիդես, և դուք բոլոր արալեցոց մեծամեծներ,
Պրիամը ինձ և մյուս ավագ տըրոյացիք պատվեր տըրվին
Պատմել այստեղ, թե հանելի լինի ձեզ այդ և օգտավետ,
Խոսքը Պարիս Պրիամյանի, որ այս կըռվի պատճառն եղավ,
Այն ողջ գամձը, որ Տըրոյա բերեց Պարիսն իր նավերով,
(Ա՛խ, երանի, որ այն վաղուց կորած լիներ բոլորովին)
Ոգում է նա ետ դարձընել, տալով վըրան և իրենից,
Իսկ վարսագեղ Հեղինեին՝ Մեմեդայի նախկին կընոջն

390 Ասում է նա վըրճողաբար, որ չի ուզում վըրադարձնել,
Չընայած որ տըրոյացիք հորդորում են ետ տալ նըրան:
Պատվիրեցին նըրանք նույնպես ձեզ ասելու, եթե ուզեք,
Դադարեցնել կրօնիվն առժամ, մինչև այրենք դիերը մեր,
Ապա դարձյալ շարունակենք մեր պատերազմն արյունահեղ,
Մինչ բաժանի մեզ մի աստված, տա հաղթություն մեկն ու մեկիս»:

Ասաց, և ողջ արգիացիք խոր լըռություն պահպանեցին,
Եվ վերջապես այսպես ասաց Դիոմեդեսն անեղագոռ.

«Ո՛հ, մեզանից և ոչ մի մարդ չի ընդունի Ալեքսանդրից
Եվ ոչ մի գամձ, մինչև անգամ գեղաշըքնաղ Հեղինեին,
400 Երեխային անգամ պարզ է, որ տըրոյանց վերջն է հասել»:

Այսպես ասաց, և գոչեցին արալեցիք միահամուռ,
Ըսքանչացած ձիահրմուտ Դիոմեդեսի խելոք խոսքից,
Եվ թագավոր Ագամեմնոնն Իդեոսին դարձավ այնժամ.

«Ինքը՞ դ, անա, ո՛վ Իդեոս, լըսեցիր խոսքն արալեցոց,
Որ տալիս են ի պատասխան, որին և ե՛ս եմ համամիտ:
Իսկ դիակներն հավաքելուն և այրելուն հակառակ չեմ,
Ջի չըլպետք է մեռելների հանդեպ երբեք ժըլատ լինել.
Պետք է անշուշտ այրել նըրանց, որպեսզի շուտ հանգըստանան.
Եվ թող լըսի ուխտս Արամազդն՝ Հերայի այրն անագնագոռ»:

410 Ասաց և իր գավազանը բարձրացրեց վեր՝ աստվածներին.
Եվ Իդեոսն վերադարձավ դեպ Իլիոնը նրվիրական:
Նըստել էին ակըմբահույլ տղերոյացիք և դարդանայանք
Ժողովի մեջ, քապատելով Իդեոսի վերադարձին,
Որը հասավ և հոտընկալս պատմեց բոլորը յուրայնոց:
Ու վեր կացան միահամուռ, գործի անցան անմիջապէս,
Ոմանք սայլով դիերն էին կրրում դաշտից և ոմանք՝ փայտ:
Աքայեցիք նրմանապէս՝ նավերից դուրս գալով իրենց,
Բաժանվեցին երկու մասի ու նույն գործով ըզբաղվեցին:
Արեգակը նոր էր ծագել ու շողում էր դաշտի վըրս

420 Հանդարտասահ բարձրանալով օվկիանոսից երկինքն ի վեր,
Երբ որ դաշտում երկու ազգերը իրարու հանդիպեցին:
Ամեն մեկը դժշտում ընկած իր մեռելն էր փընտրում փութով,
Եվ շատ դրժվար էր ճանաչում յուրաքանչյուրն իր ընկածին:
Էըվանալով բիծերն արյան ու թափելով հորը արտասուք՝
Տըրոյացիք դիերն իրենց բառնում էին սայլի վըրս:
Պրիամ արբան արգելում էր բարձրը ձայնով ողբայ նըրանց,
Դիակները լուռ դիզելով խարույկների վըրս նըրանք
Այրեցին ողջ ու լըռելլայն վերադարձան Իլիոնը սուրբ:
Այդպէս նան մյուս կողմում աքայեցիք պըղընճագեն

430 Խոցված սըրտով դիակները խարույկների վըրս դիզած
Հըրին տըվին ու դարձան դեպ նավերն իրենց ծովազընաց:

Աըշալույշը դեռ չէր ծագել, ու տակալին գիշեր էր մութ,
Երբ աքայանց ընտիր մի գունդ հավաքվելով խարույկի շուրջ
Մեծ դամբարան կանգնեց այնտեղ՝ հողը դաշտից փոխադրելով:
Եվ շինեցին ապա նըրս շուրջը բուրգեր բարձրականգուն,
Իբրև պատվար ամրակառույց՝ պաշտպան իրենց և նավերին:
Բացին նըրանց մեջ հաստատուն լայն դարբասներ, որոնց միջով
Կարենալին ձիերն իրենց անցնել ստանց դըծվարտոյան:
Պարիսպներին մոտիկ, դըրսից փորեցին մի խորը խըրամ,
440 Բավական լայն և տընկեցին մեջը ցըցեր հաստ ու հուծկու:
Այսպէս անդուլ և անդադար տըքնում էին աքայեցիք:

Իսկ աստվածները՝ շանթընկեց Արամազդի շուրջը նըստած
Ըսքանչանում էին նըրանց այդ մեծագործ աշխատանքով.
Եվ խոսք առավ նըրանց միջից նախ Պոսելդոնն երկրասասան.
«Հայր Արամազդ, մահկանացու մարդկանցից ո՞վ այսուհետև
Իր խորհուրդներն ու մըտքերը հայտնե պիտի անմահներին:
Դու չե՞ս տեսնում, ահա՛ դարձյալ գիսակազել աքայեցիք
Նավերի շուրջ կանգնեցրին նոր պարիսպ ու խոր փոս փորեցին՝

Ոչ իսկ առանց աստվածներին շրջել ձոներ մատուցելու:
450 Այս մեծ գործի փառքը պիտի հասնի հեռո՛ր, ծագե ի ծագ,
Ու մոռացվեն պիտ այսուհետ պատվարներն այն, որ կանգնեցրինք:
Ապրիլոնը և ես դուցազն Լավմեդոնի քաղաքի շուրջ»:

Ամպրոպային Ջևար աստիկ ցամամբ ասաց Պոսելյոնին.
«Մեծահրզո՛ր երկրասասան, այդ ի՞նչ խոսք էր դու ասացիր:
Աստվածներից մեկը գո՛ւցե երկյուղ կրրի այդ բաներից,
Որն իր ձեռքով և զորությամբ քեզանից շատ ետ է մղում».

Բայց քո փառքը արևի պես պիտ տարածվի ամենուրեք:
Ասում եմ քեզ ահավասիկ, աքայեցիք երբ որ նորից
Վերադառնան նավատորմով դեպ հայրենի աշխարհն իրենց,
460 Դու պարիսպն այդ կործանելով՝ ծովը թափիր հիմնահատակ.
Եվ ավազով ծածկիր ապա մեծատարած ծովափն այնպես,
Որ ջրնջրվի ամբողջովին այդ պարըսպի հետքը անգամ»:

Այսպես էին խոսում նրստած անմահները իրարու հետ:
Մշտավ արևն, ու գործն իրենց ավարտեցին աքայեցիք,
Այնուհետև վրբաններում մորթոտելով մի-մի արջառ
Հավաքվեցին նրանք խումբ-խումբ ու նրստեցին նոխ ընթրիքի:
Հասել էին Լեմնոս կըղզուց գինի բերող քազում նավեր,
Որ ուղարկել էր Յասոնյան Եվեմոսը նրանց համար,
Եվեմոսը, որին ծընեց Հիփսիպիլեն Յասոնեից:

470 Դրբանցից գատ Յասոնյանը հարյուր մար էլ գինի դրրկեց
Ազամեմնոն և Մեմելյավ Ատրիդների համար հատուկ:
Գիսակագեղ աքայեցիք առնում էին նրբա գինին,
Փոխարենը տալով պըղիճճ, ոմանք երկաթ ջինջ ու փայլում,
Եվ ուրիշներ՝ կաշի, նույնիսկ եզներ տալով և գերիներ:
Այդպես նրբանք գիշերն ի թուն ուրախացան կերուխումով,
Ինչպես նաև տըրոյացիք միահամուռ՝ քաղաքի մեջ:
Իսկ Ջըրվանյան Ջևար նրբանց նոր աղետներ էր պատրաստում,
Որոտալով ամբողջ գիշեր, նրբանք վախից գունաթափված
Թափում էին բաժակներից գինին գետին ամեն անգամ,
480 Եվ ոչ ոք չէր համարձակվում ըմպել բաժակն իր գինով ի՛
Ահեղագոր ու բարկանայթ Արամազդին դեռ չընձնած:
Վերջը ընկան ու քընեցին՝ քընի պարզեն ընդունելով:

Ե Ր Գ Ո Ւ Թ Ե Ր Ո Ր Դ

ԿԻՍՍՏ ՄԱՐՏ

Քրքքմահանդերձ այգն էր բացվում տիեզերքի վրա համայն,
Երբ ժողովի հրրավիրեց Արամազդը շանթազըվարճ՝
Աստվածների կանառք ողջ՝ Ոլիմպոսի վեհ կատարին:
Խոսում էր նա և անմահներն ուշադրությամբ լսում էին.

«Լքսեք խոսքն իմ, ո՛վ երկնավոր աստվածներ և աստվածուհիք,
Ասում եմ ձեզ, ինչ որ սիրտս է իմ կրծքի տակ ինձ հորդորում:
Թող ձեզանից և ոչ մեկը՝ աստված և կամ աստվածուհի,
Չընդդիմանա հրրամանիս, այլ միաձույլ հավանությամբ
Ձեռք տըվեք ինձ, որպեսզի շուտ ծրրագիրըս գըլուխ բերեմ:

10 Իսկ թե տեսնեմ՝ կամքիս հակառ, որևէ մեկն ինքնագըլուխ
Օգնության է գընում ծածուկ տըրոյացոց կամ աքայանց,
Խոշտանգահար ու խայտառակ պիտի դառնա դեպի Ոլիմպ,
Կամ կըքըռնեմ նըրան և խոր Տարտարոսը կըզըցեմ մոլթ,
Հեռու, մինչև անդընդախոր սանդարամետն ըստորերկրյա,
Որ երկաթից դըռներ ունի և պըղընձյա շեմք-դըրանդի,
Եվ դըծոխքից այնքան է խոր, որքան բարձր է երկինքն երկրից:
Այնժամ՝ կըզգա, թե ես որքան հըզոր եմ ողջ անմահներից:
Հանդես եկեք, ո՛վ աստվածներ, և փորձելով համոզվեցեք,
Առեք իսկույն ու կախեցեք ոսկի շըղթա մի երկընթից,

20 Ու կախվեցեք այդ շըղթայից բոլորը՝ աստված, աստվածուհի,
Սակայն պիտի չըկարենաք երկընթից դեպ երկիր քաշել
Արամազդին ըզգոնամիտ, թեկուզ որքան էլ չարչարվեք:
Իսկ եթե ես ինքս ուզեմ, վեր կըքաշեմ անմիջապես
Եվ դեպ երկինք կըբարձրացնեմ երկիրը, ծովն էլ նըրա հետ:
Ծըղթան ամուր ես կըկապեմ Ոլիմպոսի բարձըր ծալքին,
Եվ կըմընա աշխարհն ամբողջ օդում առկախ, օրորվելով:
Այսքա՛ն ահա հըզոր եմ ես աստվածներից ու մարդկանցից»:

Այսպես սասց ամպրոպադեզն, ու բոլորը պապանձվեցին.
Նըրա խոսքից սարսափահար, զի սաստալից խոսեց նա խիստ,
30 Բայց վերջապես խոսեց ծալի Աթենաս վեհ աստվածուհին.

«Հա՛յր մեծագոր մեր Զըրվանյան, վեհագույնդ արքաներից,
Մենք էլ գիտենք, որ գորությունդ անընկճելի է, անվրկանդ,
Բայց մենք ցավում ենք քաջամարտ աքայեցոց համար անչափ,
Որոնք իրենց օրհասին մոտ՝ պիտի ջընջվեն դաժանորեն:
Մարտից հեռու կըքաշվենք մենք, եթե այդ ես հրրամաչում,
Մի օգտակար խորհուրդ միայն ուզում ենք տալ արգիսացոց,
Որ չըկորչեն ըսպառըսպուո՝ զոհ զընալով քո բարկության»:

Եվ ժըպտալով, ամպակուտակ Զևար այսպես պատասխանեց.
«Հանգիստ եղիր, Կառափնածին, մի՛ վախենար դուստր իմ սիրուն,
40 Ես այդ բաներն ամենևին լուրջ չեմ ասում և ի սրտեմ,
Քո նըկատմամբ ուզում եմ ես ներողամիտ ու հաշտ լինել»:

Այս ասելով՝ կառքին լըծեց նըծույզներն իր պըրընձաթաթ, Սըրաթըրիչ, օղապարիկ, ճանանչագեղ ու ոսկեբաշ,
Եվ հագնելով համակ ոսկի իր ըզգեստներն, առավ իսկույն
Վայելչահյուս ոսկյա մըտրակն ու բարձրացավ կառքը շըբեղ:
Զարկեց մըտրակն ու սըլացան նըծույզները հոժարակամ
Աստեղազարդ լայն երկընթի ու երկրի լուրթ միջոցի մեջ:
Հասավ Իդա աղբյուրաբուխ, մայրը բազում գազանների,
Գարգարի մոտ, ուր սուրբ անտառ և խընկաբույր ունի բազին:
50 Աստվածների և մարդկանց հայրն այնտեղ իր կառքը կանգնեցրեց
Եվ ձիերին արձակելով՝ ծածկեց քողով մառախուղի,
Իսկ ինքն այնտեղ, լեռան վըրա նըստեց փառքովն իր սիգապանձ
Ու դիտում էր տրոյանց քաղաքն ու նավատորմն աքայեցոց:

Այդ միջոցին գիսակազեղ աքայեցիք վըրաններում
Ընթրում էին ըշտապ-ըշտապ, զինավառվում ուզմի համար:
Այդպես զինվում էին նաև տըրոյացիք քաղաքի մեջ,
Սակավաթիվ քան աքայանք, բայց ամեն ոք հրրաբորբոք,
Քաջախիզախ՝ իր գավակի, կընոջ համար մարտընչելու:
Դարբասները լայն բացվեցին, ու դուրս խուժեց գորքը գունդ-գունդ՝
60 Ե՛վ հետևակ, և՛ ձիավոր՝ շըռընդալից մի աղմուկով:

Եվ երբ հասան նըրանք այնտեղ, ուր որ պիտի ճակատենին,
Իրար առան նիզակ ու տեզ, վահան սասպար, զըրան ու զեն:
Գըղընձագեն կըտրիճների թափն ու կորովն ահեղազայր
Իրար էին բախվում ահեղ ու խոցոտում, խեղում իրար.

Լքւում էին ամեն կողմից շրորնդայից շաչ ու շառաչ,
Կրովողների գոչումը գոռ, մեռնողների ճիչն ու հառաչ,
Մեռնում էին ու մեռցընում, ու ներկվում էր երկիրն արշամբ:

Առավոտյան, երբ նոր էր դեռ բարձրանում օրն աստվածային,
Թրոչում էին նետերն անդուլ, և ընկնում էր գորք անհամար:
70 Իսկ երբ ճախրեց արևը վեր և երկրնքի մեշտեղն հասավ,
Այն ժամանակ ամենագոր Ջևար ոսկյա կրշեռքն առավ,
Դրրեց երկու նրժարներում անգարթ թընի երկու վիճակ՝
Ջիահըմտտ տըրոյացոց և աքայանց պըղընձագետտ,—
Ու մեշտեղից բըռնած քաշեց, հակվեց օրհասն աքայեցոց,
Իշավ, նըստեց նըրանց վիճակն արգասավոր երկրի վըրա,
Իսկ տըրոյանց վիճակն էլավ, հասավ մինչև երկինքը լայն:

Այն ժամանակ գոռաց անեղ Ջևան Իդայի բարձրությունից՝
Ու նետեց շանթ մի բարկաճաթ՝ աքայեցոց բանակի մեջ:
Դրժգունեցին աքայեցիք այդ որոտից սարասիահար,
80 Եվ սիրտ չարին մընալ այդտեղ ո՛չ Իդոմեենն և ո՛չ Ասորիդ
Ագամեմնոնն ու Այաքսներն՝ արբանյակները Արեսի:
Մընաց միայն արգիացոց պահապանը՝ Նեստորը ծեր
Ա՛յն պատճառով, որ նըրա ձին նըվաղում էր նետահարված,
Որին զարկեց Ալեքսանդրոսն՝ այրը չըքնաղ Հեղինեի,
Ջարկեց գըլխի այնտեղը ճիշտ, որտեղ մագերն են առաջին
Բուսնում ձիու զանգի վըրա՝ վըտանգավոր տեղ մահառիթ:
Ջին ծառս եղավ ցավից, քանգի խըրվել էր ծայրը զանգի մեջ.
Պըտըտվելով ինքն իր վըրա, խըրտնեցոցեց նա մյուս ձիերին:
Եվ մինչ ծերը կըտրատում էր սըրով փոկերն երիվարի,
90 Վըրա հասան Հեկտորական երիվարները սըրարշավ,
Թըրցընելով հոժ քազմության միջից հանդուգըն Հեկտորին:
Եվ ծերունին այդտեղ անշուշտ կըգըտներ մահն իր չարատանջ,
Եթե Տիդյանն անեղագոռ նըրան իսկույն չընըկատեր,
Որը անեղ ձայնով գոռաց՝ կըշտամբելով Ոդիսևսին.
«Իդուցազնագա՛րմըդ Լայերտյան, քազմահընար դու Ոդիսևս,
Ո՛ր ես փայխում թիկունք դարձրած դու ամբոխից վատի նըման,
Կարող է մի ոսոխ հանկարծ տեզը վարսել թիկունքը քո.
Կանգ առ իսկույն, որ ծերունոց հեռու վանեճք այդ վայրագին»:

Այսպես ասաց, բայց Ոդիսևսը վըշտայից ականջ չարավ,
100 Ըշտապելով արագաքայլ դեպի նավերն աքայեցոց:
Իսկ Տիդեսի որդին մենակ կըովողների մեջ խոչացավ,
Գընաց կանգնեց ծեր Նեստորի նըթույգների առաջ անահ

Եվ դառնալով պևորհին՝ այս թևալոր խոսքերն ասաց.

- «Ո՛վ ծերունի, երիտասարդ մարտիկները ներում են քեզ, Զրլատվել են ուժերը քո, ու կըքել ես ծերության տակ. Ապիկար է ծառադ խղճուկ և ձիերըդ դանդաղաշարժ, Ոստի արի կառքըս նրատիր, որ տեսնես թե այս տրրովյան Զիերն որքա՛ն քաջավարժ են դաշտի միջով արշավելու, Որոնց ինքըս ավարեցի Էնիասից մի ժամանակ,
- 110 Երկուն էլ ժիր ու քաջընթաց, արհավիրքի հընարագետ: Նըծույզներիդ համար թող որ ծառաներըս հոգան, իսկ մենք Տըրոյացոց վըրա վարենք այս ձիերը, որ հասկանա Հեկտորը, թե իմ նիզակն էլ մոլեզունում է ձեռքերիս մեջ»:

- Այսպես ասաց, ու դեմ չեղավ Նեստոր ասպետը գերեմյան: Ալևորի գամբիկների հոգսը առան իրենց վըրա Բաջ ծառաներն՝ Սթենելուն ու կորովի Եվրիմեդոնն, իսկ Նեստորը ելավ նրստեց Դիոմեդի կառքը շըքել, Երասանները պաղպաջուն՝ ծերունին իր ձեռքը առավ, Զարկեց մըտրակն ու սըլացան և Հեկտորին հասան շուտով:
- 120 Տեզը նետեց Դիոմեդեսն, երբ առաջ էր թըռչում թափով, Բայց վըրիպեց, ու տեզն առավ Պըրիամյանի կառավարին՝ Ենիոսիին՝ մեծահոգի Թեքեսի արի որդուն, Որ ձիերի սանձն էր բըռնել, կառքից իսկույն ցած գըլորվեց Կըրծօքից խոցված, և նըծույզներն ընկըրկեցին փախա սոնելով: Ենիոսի մահը սաստիկ ցավ պատճառեց Պրիամյանին, Որը թեև հույժ վըշտահար՝ թողեց նըրան այնտեղ ընկած Ու փընտրում էր նոր կառավար. սակայն երկար չըմընացին Երիվարներն վարիչից գուրկ, քանզի գըտավ նա վերջապես Արքեպտոլեմ Իփիտյանին քաջակորով և ընդունակ,
- 130 Որին հանձնեց արագալվազ իր ձիերի սանձերը նա:

- Այնտեղ սաստիկ ըսպանություն ու նախնիրներ կըլիենին, Տրոյացիք գառների պես կըփարվեին Իլիոնի մեջ, Թե սըրստես Արամազդն այդ չընըկատեր անմիջապես, Որ բարկանայթ որոտմունքով արձակեց շանթ մի բոցաշունչ Ու հարվածեց Դիոմեդի նըծույզների դեմ ուղղակի: Ծըծումբից բուռըն բըռընկված բարձրացավ բոց մի ահավոր, Եվ ձիերը խըրտընելով սասանեցին կառքի ներքո. Եկը Նեստորի ձեռքից թըռան երասանները փայլվըլուն, Եվ ահաբեկ հոգու խորքից այսպես ասաց Դիոմեդին.
- 140 «Սպասըմբակ նըծույզներդ փայցըրու շուտ, Դիոմեդեսն, Զե՛ս հասկանում, որ չի օգնում քեզ Արամազդն ամպրոպային,

Զըրովանյան Զևան այսօր միայն Հեկտորին է փառք ընձեռում,
Մի այլ անգամ մե՛զ կընձեռի փառք ու պատիվ, թե կամենա,
Զըկա մի մարդ, որ կարենա նրա խորհուրդը խափանել,
Որքան էլ որ քաջ լինի, քանզի Զևար հրզոր է բոլորից»:

Բայց Դիոմեդն անեղագոռ նրան այսպես պատասխանեց.
«Այդ բոլորը դու, արդարև, ճիշտ ես ասում, ո՛վ ձերումի,
Սակայն աստիկ մի ցալ է իմ սիրուն ու հոգին կըկտրե՞ացնում,
Որ Հեկտորը մի օր պիտի տըրոյացոց մոտ պարծենա,
150 Թե Տիդյանը իմ սոջնից փախալ դեպի նավատորմիդ,
Այսպես կասի, այն ժամանակ լավ է որ ես գետինն մըտնեմ»:

Եվ գերեմյան ասպետը ձեր նրան այսպես պատասխանեց..
«Ավառ, որդի՛դ քաջ Տիդեսի, անվա՛խ, այդ դու ի՛նչ ես ասում,
Եթե Հեկտորն քեզ պես քաջի համար վախկոտ ու վատ ասի,
Նրան հավատք չեն ընծայի դարդանացիք և տըրոյանք,
Զեն հավատա նըմանապես տըրոյուհիք ասպարանիդ,
Որոնց առույգ պրերին դու տապալեցիր հողաթալալը»:

Այս ասելով՝ սալասըմբակ ձիերը ետ դարձրեց նա
Ու փայցորեց աղմըկալից ուզվի միջից, մինչ տըրոյանք
160 Գոռ ու գոջով թափում էին նետերի խոլ տեղատարափ:
Գոջեց այնժամ ուժգին ձայնով կորդականո՞ Հեկտորը մեծ.
«Քեզ, Դիոմեդ, դանայեցիք պատվում էին կոշունքներում
Միշտ առաջին տեղը տալով, մըսի լավն ու բաժակը լիք,
Իսկ հիմա քեզ պիտ անարգեն, զի վարվեցիր կընկա նըման,
Գընա կորի՛ր, վախկոտ աղջիկ, և ես երբեք չեմ թողնի քեզ,
Որ բարձրանաս մեր անտիկ աշտարակներն ամրապարիսպ,
Եվ նավերովդ գերի տանես տըրոյացի չըքնաղ կանանց,
Այլ շատ շուտով պիտի քերեմ քո սև մահվան օրհասը ես»:

Այսպես ասաց, և Տիդյանի սիրտը աստիկ պեկոծվեց..
170 Ծոռ տալ գըլուխը ձիերի ու նակատե՛ղ դեմ-հանդիման:
Երեք անգամ ծըփաց նրա սիրտը այդ նույն մըտածումով.
Եվ երեք հեղ Զևար ըզգոն գոռաց Իդա լեռնից անեղ,
Եվ հուսադեց տըրոյացոց այդ նըշանով՝ ի հաղթություն:
Մինչդեռ Հեկտորը բարձրաձայն սիրտ էր տալիս տըրոյացոց.
«Տըրոյացի՛ք, լիկյանք և դուք՝ ձեռնամարտի՛կ դարդանյաններ,
Արի եղեք, սիրելիներս, հիշեցեք ձեր կորովը դուք,
Տեսնում եմ, որ Զևար ըզգոն հաղթություն է խոստանում մեզ,
Տըրոյացոց՝ փառք ու պատիվ և աստակումն՝ աքսայեցոց:

Անմիտ մարդիկ, որ կանգնեցրին պարիսպ-պատնէշն այդ անճարակ,
180 Որը, ասկայն, չի տոկալու ահագնամեծ իմ գործության.
Ձիերս առանց դժժարության կըցատկեն այդ փոսի վրայից,
Իսկ գոգավոր նավերի սնոտ երբ որ հասնեն, լավ հիշեցեք,
Չըմոռանաք հուրն ավերիչ, որպէսզի ես այրեմ բոլոր
Նըրանց նավերն հըրդեհակեզ ու կոտորեմ արգիացոց
Իրենց վատվող նավերի շուրջ, երբ որ ծըխից շըշմեն նըրանք»:

Այս ասելով՝ նա բարձրաձայն խըրախուսեց իր ձիերին.
«Օ՛, Շեկ, Մեպնեն, Աշխետ աշխույժ և դո՛ւ, Նըշող աստվածային,
Հատուցե՛ք ինձ փոխարեւը այն խընամքի ամենագութ,
190 Որ ձեզ բամբիշ Անդրոմաքեն՝ դուստրը ազնիվ էտիոնի
Շըռայլում է, լըցնելով ձեր առջև սուստ ընտիր ցորեն,
Տալով նաև ազնիվ գինի, որ հագեցնէք ծարավը ձեր,
Ձեզ հոգալով ինձնից սուսչ, որ իր առույգ ամուսինն էմ:
Դըռույթ տըվեք, թըռեք արագ, որ կարենանք խըլել բըռնի
Ծեր Նեստորի վահանն, որի փառքը երկինքն է հասել արդ.
Ասում են թե ոսկի է զուտ իր հաստապինդ բըռնելիքով.
Ապա խըլենք ձիահըմուտ Դիոմեդեսի հաղթ ուսերից
Չարմանարվեստ զըրահը կոտ՝ գործը նարտար Հեփեստոսի:
Եթե խըլենք դըրանք, անշուշտ, այս գիշերն իսկ նավ կընըստեն»:

Այսպէս ասաց խըրոխտ Հեկտորն, ու զայրացավ արգո Հերան.
200 Ու շարժվելով գանի վըրս՝ դըղըրդացոցեց Ոլիմպն երկար,
Ապա դարձավ հըզոր աստված Պոսէյդոնին այս խոսքերով.
«Ո՛հ, մեծագո՛ր երկրասասան, ասա, մի՞թե չի վըրդովվում
Սիրտը քո լայն կըրծքի ներքո դանալեցոց այս կորուստից,
Որոնք քեզ միշտ նըվերներ են քերում հաճո և ցանկալի
Հեփիկեում և Էգաւում, և հաղթություն չն՛ս տա նըրանց:
Եթե բոլորս՝ դանալեցոց կողմնակիցներս ուզենայինք
Վանել, փըշըլ տըրոյացոց, սանձել ահեղ Արամագդին,
Իդա լեռան վըրս այնժամ նա միայնակ պիտի մընար»:

Երկրատատան արքան սաստիկ բարկանալով՝ ասաց նըրան.
210 «Հերա՛, հախտուն ու մեծախոս, այդ ի՞նչ խոսք էր դու ասացիր,
Քալ լիցի թե մենք մյուսներս թըշմամանանք և ընդվըզենք
Արամագդի դէմ Չըրվանյան, զի մեզանից ուժեղ է նա»:
Նըրանք այսպէս Ոլիմպոսում խոսում էին իրարու հետ,
Մինչ աքայանց նավատորմի և պարըսպի միջև եղած
Տարածությունն ամբողջ էր լի ռազմիկներով ասպարավոր:
Նըրանց բոլոր իսառնիխուռն՝ Հեկտորն էր քաջ քըշում այնտեղ.

Ջուլզն Արեւի, որին փառքով պըսակում էր Ջևար այրօր:
Նա տոշորիչ հըրով կայրեր աքայեցոց նավերն ամեն,
Եթէ արգո Հերան հանկարծ չընէր շընչէր Ագամեմնին՝

220 Ինքը անձամբ գընալ այնտեղ և բոլորին քաջալերել:
Ագամեմնոնն հուժկու ձեռքով բըռնած թիկնոցն իր ծիրանի
Վազեց իսկույն դեպի նավերն ու վըրաններն աքայեցոց
Ու կանգ առալ Ողիսեսի ահագին, սև նալի վըրա,
Որ մնջտեղն էր, որպեսզի իր ձայնը հասնի երկու կողմին—
Այսքաի մեծ վըրաններից մինչ խորաններն Աքիլլեսի:
Քաշել էին նրանք իրենց նավերը դեպ ծայրամասեր,
Իրենց ուժի և գորընդեղ բազուկների վըրա վըստահ:
Այդտեղ կանգնած, ահեղ ձայնով աղաղակեց դանակեցոց.
«Ամո՛թ, ամո՛թ, արգիացիք, գեղեցկադեմ դուք վախկոտներ,

230 Ո՛ր գընաց ձեր խըրոխտանքը, թե ամենից քաջերն եք դուք,
Որ երթեմըն Լեմնոսի մեջ աչնպես մեծ-մեծ էիք ջարդում,
Ռտելով միսն առատ-առատ երկար եղջյուր արջատների
Եվ ըմպելով թակույկներից ընտիր գինին գըվարթարար,
Թե ձեր ամեն մեկը՝ հարյուր, երկու հարյուր տըրովցու հետ
Կըմըտնի գոռ մենամարտի և կըհաղթի բոլորին էլ.
Այնինչ հիմա չէք կարող դուք միայն մեկի՝ դեմը դուրս գալ—
Հեկտորի դեմ, որ նավատորմն այրելու է լափող հըրով:
Հայր Արամազդ, ո՞ր մեծագոր թագավորի գըլխին այսքան
Փորձանք բերիր ու գըրկեցիր նըրան իր փառք ու պարծանքից

240 Եվ սակայն ես քո գեղազարդ բազիններից և ոչ մեկի
Մոտից չանցաւ,— երբ նավերովս այստեղ եկա կոտորվելու,—
Առանց ամեն մեկի վըրա ճարպ ու զիստեր ճենճերելու,
Ցանկանալով հիմնահատակ քանդել Տրոյան անրապարիսպ:
Սակայն հիմա, հայր Արամազդ, այս խընդիրքըս կատարի լոկ,
Թույլ տուր գոնե, որ ողջանդամ փախչեմք, պըրծնեմք այս աղետից,
Չըթողնելով, որ տըրոյանք աքայեցոցս իսպառ ջընջենք»:

Այսպես ասաց, Հայրը նըրա արցունքների վըրա գըթաց,
Եվ ակնարկեց, որ ազատվեն արգիացիք կոտորվելուց.
Մի մեծ արծիվ ողարկեց նա, գերհըզորը թըռչուններից,

250 Որ բըռնել էր ճիրաններում մի արագոտն եղնիկի ձագ.
Գըցեց նըրան Արամազդի գեղեցկաշուք բազնի վըրա,
Որ աքայանք պատգամահայր Ջեսին գոհեր էին ձոնում:
Նըրանք այդ մեծ թըռչնին ի տես, որ գալիս էր Արամազդից,
Սիրտ առնելով, խըրոխտաբար տրոյանց վրա գըրոհեցին:

- Դանաչեցոց բազմամբոխից ոչ ոք այնտեղ չըխիզախեց
 Առաջինը անցնել փոսից և ճակատել թըշնամու դեմ,
 Տիդյանից զատ, որ իր անզուսպ նըծույզներով դուրս իռայցալ
 Եվ ըստանեց տըրոյացոց մի կըտրիճի ըստառագեն՝
 Ագելալոս Փրադոննյանին, որի մեջքին զարկեց տեգով,
 260 Երբ շուռ տալով ձիերը նա դեպի փախուստ էր ըշտապում.
 Սըլաքն անցալ ուժգին թափով ու դուրս եկալ կըրծքից, և նա
 Կառքից իսկույն ցած գըլորվեց, ու շաչեցին գենքերն իր շուրջ:
 Նըրանից ետ Ազամեմնոնն ու Մեմելալն առաջ անցան,
 Ապա երկու Այաքսները ահագնասաստ մի գորոթյամբ,
 Իդոմենեան ու հետո իր զինակիրը՝ Մերիոնը քաջ,
 Որը այնպես նըման էր բուռն, արյունառուշտ Ենիալին.
 Նըրանից ետ Ելիիպիլոսն՝ Ելեմոնի պաշտառ որդին,
 Ել իններորդը՝ Տեկրոսը, լայնալիճն իր լարած ճապուկ,
 Որը մրտալ Տելամոնյան Այաքսի մեծ ասպարի տակ:
 270 Այաքսը մեծ իր վահանը բարձրացնում էր, և նա արագ,
 Աչք անելով իր չորս բոլոր, լարում էր մեծ աղեղն ընդիտույթ,
 Եվ երբ խոցեր մի ոտխի, ու սա ընկներ գետնատարած՝
 Գալիս էր նա, մանուկն ինչպես, որ դեպի մոր գիրկն է վազում,
 Ու ծըլարում էր Այաքսի հըսկալական ասպարի տակ:

- Եվ արդ, հիշենք տըրոյանցից նախ ո՞ն զարկեց Տեկրոսը քաջ:
 Առաջինը՝ Որսիլոքին, Որմենոսին, Ոփելեստին,
 Քըրոմիոսին և Դեստորին, Լիկոմոնտին աստվածազարտ,
 Պոլիմենյան Ամոպալնին, Մելանիալին,— որոնց բոլոր
 Իրար ետև դիաթալալ փրոնեց գետին բազմաբեղուն:
 280 Այդ տեսնելով, ուրախացալ Ազամեմնոն արանց արբան,
 Որ կորույի իր աղեղով ջընջում է նա տըրոյացոց,
 Եվ մոտ գալով՝ զարմանալի դյուցազունին աչսպես ասաց.
 «Տեկրո՛ս, գըլոյի դու գեղեցիկ, Տելամոնյա՛ն, իշխան ազգաց,
 Նեսի՛ր այդպես, թերևքս դու դանաչեցոց մի լույս ցաթես
 Եվ քո հորը՝ Տելամոնին, որ քեզ սրնեց մանկությունից,
 Ու թեպետև դու հարճորդի՛ քեզ խընամեց նա իր տան մեջ.
 Փառալորդի նըրան դու արդ, թեև հեռու է այստեղից:
 Եվ ես ահա՛ ասում եմ քեզ, ու կատարեմ խոսքս պիտի,
 Եթե տան ինձ Աթենասը և Արամազոն ասպարակիր
 290 Հիմնահատակ քանդել մի օր գեղեցկալեկտը Իլիոնը սուրբ,
 Ինձնից հետո, նախ և առաջ քո՛ ձեռքի մեջ պիտի դընեմ
 Իբրև նըլեր մեծարանաց՝ եռոտանի և կամ մի կառք
 Իր ձիերով, կամ թե մի կին, որ անկողնում քեզ հետ պատկի»:

Եվ պատասխան տալով նրան՝ ասաց Տևկրոս ըսքանչեղին.
«Վե՛ն Ատրիդես, ինչո՞ւ ես դու հորդորում ինձ՝ փութաջանիս,
Զեմ դադարի ես կրովելուց, քանի դեռ ուժ կա ձեռքիս մեջ:
Այն օրից վեր, երբ Իլիոն քըշեցինք մենք տըրոյացոց,
Փոյլ եմ բերում կորովաձիգ լայնալիճիս հանդիպողին:
Մինչև հիմա արձակեցի ես ութը նետ երկարասայր,

300 Եվ ո՛չ մեկը չանցավ իգուր, ութը կրտիրճ տապալեցի,
Բայց չեմ կարող, չի հնաջողվում այդ կատաղի շանը զարկել»:

Այսպես ասաց ու թրոցըրեց նա Հեկտորին նրշան բըռնած
Մի նոր փըքին՝ նրան սըրտից խոցելու խոր տեճելով տոչոր,
Բայց վըրիպեց, դիպավ կըրծքին Գորգիթիոն ըսքանչեղու՝
Պըրիամոսի արի որդուն, որին ծընեց Հսիմեոն
Հարս եկած մայրը Կաստրիանիրն՝ աստվածուհու պես գեղեցիկ:
Ինչպես խաշխաշը պարտեզում ծըռում է իր գըլխիկը հեզ
Ծանրաբեռնված իր պըտողով, շաղ ու ցողով գարնանային,
Այդպես թեքեց սաղավարտով ծանրացած իր գըլուխը նա:

310 Տևկրոսն ուրիշ մի փըքին էլ թըրոցրեց լարից դեպի Հեկտոր՝
Դարձյալ սըրտին դիպցընելու բուռըն տեճելով, վըրիժավալտ,
Բայց վըրիպեց և ա՛յն անգամ, Ապոլլոնը նետը շեղեց,
Դիպավ կըրծքին, ըստինքի մոտ՝ նրա կրտիրճ կատավարի,
Երբ դիմում էր դեպի գուպար. ընկըրկեցին ձիերը սուր,
Կառքից գետին գըլորվեց նա ու փըշեց շունչն անմիջապես:
Կատավարի մահը սաստիկ ցավ պատճառեց քաջ Հեկտորին,
Ու թեպետև հույժ վըշտահար, թողեց նրան այնտեղ ընկած,
Եվ իր եղբոր՝ Վեքրիոնին, որը մտաիկ էր գըսընրվում,
Հըրամայեց սանձերն առնել, և եղբայրը հընազանդվեց:

320 Հեկտորն այնժամ շըքեղ կառքից, ահեղագոչ, գետին ցատկեց,
Եվ առնելով գետնից մի քար՝ վազեց դեպի Տևկրոսն ուղիղ,
Վըրեժխնդիր, վստված նրան կործանելու կատաղությամբ:
Տևկրոսն հագիվ իր կապարճից հանել էր նետ մի դառնաթույն
Ու գետեղել լարի վըրս, որ Հեկտորը կորոսկանձ
Զարկեց ոսի ճիշտ այնտեղին, որտեղ անրակն է բաժանում
Պարանոցն ու կործքն իրարից, և ուր անշուշտ է մահացու:
Վեմն ահագին՝ շախշախեց ջիլն ու թըմրեցրեց թըլը նրա.
Տևկրոսն ընկավ իր ծղնկներին, և աղեղը թըրոսվ ձեռքից:
Բայց չըլըքեց, չըհեռացավ Ալաքսն ընկած հարազատից,

330 Մոտ վազելով անմիջապես ծածկեց նրան իր ասպարով:
Ծալակելով վիրավորին, ընկերները նրա կրկու՝

Եքիոսի որդին Մեկիստն ու Ալսատորն աստվածային,
Առան տարան դեպի նավերն, մինչ հեծում էր ծանրաւըռունչ:

Զևար նորից տրրոյացոց ներշնչեց ուժ և քաջութիւն,
Ու քրջեցին զընդերն աքլանց ուղիղ մինչև խրրաւը խոր:
Սուաջամարտ ուղմիկներին Հեկտորն էր քաջ առաջնորդում,
Թողթափելով փայլակնացալտ իր աչքերից կըրակ ու բոց:
Ինչպէս բարակ, որը վայրի մի վարագի կամ առյուծի
Հետևն ընկած հալածում է արագավազ սրունքներով,
340 Փակչում մեքքին և ազդերին՝ ըզգույշ հանկարծ ետ դառնալուն,
Այդպէս Հեկտորն էր հալածում գիսակագեղ աքլայեցոց,
Ըսպանելով, ըսպանելով ետ մընացած փախչողներին:
Փայխան այդպէս աքլայեցիք, անցան փոսից ու ցրցերից
Ծառ-շատերի թողած ճամփին տրրոյացոց ձեռքից ընկած,
Բայց հասնելով նըրանք իրենց նավերի մոտ, ուր կանգ առան,
Ըսկըսեցին սիրտ տալ միմյանց և ամեն ոք բազկատարած
Աղոթում էր ոլիմպական աստվածներին շարձըր ձայնով:
Քըշում էր քաջ Հեկտորը իր նըծույզները այստեղ-այնտեղ
Եվ գորգոնչան իր աչքերով նայում էր նա իր չորս բոլոր:

350 Այդ տեսնելով՝ հուզվեց Հերս լուսածրղի աստվածուհին
Եվ դառնալով Աթենասին՝ այս թևավոր խոսքերն արաց.
«Վաւ՛դ, դըստրիկդ ամենահաղթ՝ աստարասպերն Արամազդի,
Օգնելու չե՛նք դանայեցոց գոնե իրենց ճըզնածամին,
Որ դըժընդակ ճակաստագրին հասած արդե՛հ. պիտի կորչեն
Այդ Հեկտորի բիրտ բըռնութեամբ, որի մոլուցքն անհընարին
Արդեն սահման ու չափ չունի, այնքա՛ն չարիք պատճառեց նա»:

Եվ Աթենաս աստվածուհին նըրան այսպէս պատասխանեց.
«Վաղո՛ւց կորած կըլինէր նա իր մոլուցքով և զորութեամբ
Արգիացոց ձեռքով ընկած իր հայրենի հողի վըրս,
360 Եթէ հայրըս չըմոլեգներ եղեռնական խորհուրդներով
Անագորոյն և ապիրատ, միշտ հակառակ իմ ջանքերին:
Նա չի ուզում հիշել երբեք, որ իր որդուն բազում անգամ
Ես փըրկեցի Եվրիսթեսի տաժանքներից ու փորձանքից:
Լալիս էր նա աչքն երկընքին, և Արամազդն ինձ ողարկեց,
Որ ես զընամ և օգնութեան ձեռք կարկառեմ նըրան երկնից:
Սակայն եթէ այս բոլորը կանխատեսել կարենայի,
Այն ժամանակ էրք ողարկվեց դեպ դըժոխքի դուռն ամբափակ,
Որ փայցընի դըժոխապէտ աստըծու շանը անալոր,
2էր ազատվի առատափոս Ստիքսի խոր հորձանքներից:

- 370 Իսկ նա հիմա ատում է ինձ, Թեոսիսի կամքն է կատարում,
Որ ծընկնեիրն փարվեց նրբա և ծընոտը ձեռքով բռնանց,
Աղաչելով, որ նա պատվի քաղաքավեր Աքիլլեսին:
Օր պիտի գա, որ նա նորից սիրուն խաժակ անվանե ինձ:
Բայց դու հիմա շուտ պատրաստիր սազաըմբակ ձիերը քո,
Մինչև որ ես ասպարակիր Արամազդի ասպարանքում
Զինավառվեմ պատերազմի փայլակնացայտ գեմ ու զարդով:
Տեսնենք՝ արդոք սաղվարտաճոճ Հեկտորն ուրա՞խ պիտի լինի,
Տեսնելով մեզ՝ աստվածներիս պատերազմի ասպարեզում:
Տրոյանք նո՛ւյնպես պիտ հագեցնեն թռչուններին և շընեիրին
- 380 Կիակներով իրենց՝ ընկած աքալեցոց նավերի շուրջ»:

Այսպես ասաց, հըրպատակվեց նըրան Հերա աստվածուհին,
Ելավ գընաց պատրաստելու նըծույզները ոսկեսարյան,
Հերան՝ դուտարը մեժ Զըրվանի, երիցագույնը դիցուհիաց:
Իսկ Աթենասն՝ ասպարակիր Արամազդի դուտարը անեղ
Ծըղարշանորք խըլան շըքեղ— գործը ճարտար իր մատներին—
Հոսեցնելով գեղեցկիրան հասակն ի վար, հոր հատակին,
Ու հագնելով վարապանակն ամպրոպային Արամազդի՝
Զինավառվեց վերից ի վար՝ ուզմի համար արտասվահեղց:
Ցատկեց ասա ու բարձրացավ բոցաճաճանչ կառքի վըրա,
390 Առավ միզակը հաստաբեստ, որով գընդեր է կործանում
Արիասիրտ դյուցազների, երբ որ նըրանց դեմ զայրանա
Ահեղագոր դուտարը իր հոր՝ ամպրոպադեզ Արամազդի:
Հերան փութկոտ, արագ-արագ մըտրակում էր նըծույզներից,
Ու բացվեցին նըրանց առաջ երկնից դըռներն իրենք-իրենց,
Որոնց ծամերն են պահապան, զի նըրանց է պաշտոն տըրված
Երկինքը մեժ և Ոլիմպոսն բանալ-փակել խիտ ամպերով:
Ու փորս եկան այդ դարբասով մըտրակելով նըծույզներին:
Տեսավ նըրանց բարձր Իդայից հայր Արամազդն ու բարկացավ,
Եվ Իրիսին կանչելով շուտ՝ հըրամայեց տանել պատգամ:

400 «Թըրոիր, ասաց, թեթև Իրիս, ետ դարձրոու դըրանց իսկույն
Եվ մի՛ թողմիր, որ հանդըզենն թըշմամանալ նըրանք ինձ հետ,
Լավ չի լինի, որ իրար հետ պատերազմով համաձայնվենք:
Ասում եմ ես անավասիկ, և ասածըս կըկատարեմ,
Կառքի ներքո ես կըկոտրեմ ոտքը նըրանց նըծույզների
Եվ իրենց ցած գըլորելով կըջախջախեմ կառքը շըքեղ,
Չեն բուժվելու տասը տարի նըրանք իրենց խոր վերքերից,
Որոնք պիտի բացվեն զարկով իմ բարկաճայթ անեղ շանթի,
Որ հասկանա խաժակն այդ հետտ, թե ինչ բան է կըռվել հոր դեմ:

Իսկ Հերայի դեմ այնքան էլ չեմ գայրանում, որովհետև
410 Սովոր է նա ամեն անգամ խորհուրդները իմ խորտակելը:

Այսպես ասաց հայր Արամազդն, ու հողմաթև Իրիսն իսկույն
Սուրբաց արագ ու սրլացավ Իդա լեռնից դեպ Ոլիմպոս,
նու հովտազարդ Ոլիմպոսի առաջին մեծ դարբասի մոտ
Հասավ նըրանց ու համբավեց պատգամն անեղ Արամազդի.

«Ո՛ր եք գընում, և ինչո՞ւ է մոլեգնում ձեր սիրտը այդպես.
Զըրվանյանը թույլ չի տալիս, որ դուք օգնեք արգիացոց.
Եվ ըսպառնաց այսպես, անա, որը պիտի նա գործադրի.
Կառքի ներքո կըկոտրի ձեր նըծույզների ոտքերը նա,
Եվ ձեզ կառքից գըլորելով՝ կըջախջախի կառքը շըբեղ,
420 Զեք բուծվելու տասը տարի դուք խորախոր ձեր վերքերից,
Որոնք պիտի բացվեն նըրա անեղաճայթ շանթի զարկով.
Որ հասկանա խաժակը հետս, թե ինչ բան է կըովել հոր դեմ:
Իսկ Հերայի դեմ այնքան էլ չի բարկանում, որովհետև
Սովոր է նա հաճախ նըրա որոշումները խախտել:
Իսկ դու, դըժնե, շո՛ւն անպատկառ, թե արդարև համարձակվես
Նիզակդ անեղ երբևիցե Արամազդի դեմ բարձրացնե՛լ...»:

Ասաց նըրանց ու հեռացավ արագաթև Իրիսն իսկույն:
Այն ժամանակ արգո Հերան այսպես խոսեց Աթենասին.

«Ո՛չ, մեծագոր դուստրըդ Զևսի, ես չեմ ուզում այտուհետև
430 Զըրվանյանի հետ վատանալ մահկանացու մարդկանց համար.
Մեր ինչ գործն է, կըովում թող որ մեկը մեռնի, մյուսն ապրի,
Որին ինչպե՛ս վիճակված է, թող Զևսն ինքը իր իսկ սըրտով
Աքայեցոց և տըրոյանց միջև արժան դատը տեսնի»:

Այսպես ասաց ու դարձրեց նըծույզների գըլուխը նա.
Եվ ժամերը՝ գեղեցկաբաշ նըրանց ձիերն արձակեցին
Ու կապեցին աստվածային մըսուրների առջև առատ,
Կառքն էլ տարան ու դեմ տըվին լուսաճաճանչ հաստ որմերին:
Ու գընացին աստվածուհիք աթոռների վըրա ոսկի՝
Անմահների մոտ նըստեցին հուզված աստիկ ու սըրտաբեկ:

440 Իսկ Արամազդ հայրն Իդայից վարեց կառքն իր գեղեցկանիվ
Դեպ Ոլիմպոսն ու շուտ հասավ բընակալայրն անմահների:
Պոսեյդոն մեծ արքան այնտեղ երիվարները արձակեց,
Կառքը ծածկեց կըտավե մեծ մի ծածկույթով, այսա տարավ
Արամազդին ամպակուտակ ու բազմեցրեց դարևանդին:
Նըստեց անեղ աստվածահայրն իր ոսկեղեն գահի վըրա,

Եվ բովանդակ Ոլիմպը մեծ դողաց նրա ոտքերի տակ:
Աթենասն ու Հերան մեկտեղ Արամազդից հեռու նրասած
Չէին խոսում բոլորովին, ոչ էլ հարցում էին անում:
Բայց Ջևաը, որ գիտակ էր ողջ անցողարձին՝ աչապես խոսեց.

450 «Ինչո՞ր համար տրրոտում եք դուք այդպես, Հերա և Աթենաս,
Ծատ էլ երկար չընդունեցիք փաստաբարձն Կատերազմում
Ի կորուստ քաջ տրրոյացոց, որոնց դեմ դուք մեծ ոյս ունեք:
Չըգիտեի՞ք, թե անընթաց են բազմակներս ու գորությունս,
Ոլիմպոսի ողջ աստվածներն վրձիորս չեն կարող փոխել:
Բայց դողն առավ ձեր ձեռն ու ոտ, ու տակաց ձեր սիրտը սաստիկ
Պատերազմը դեռ չըտեսած, չսպրած կրույի կառնասը դեռ:
Ասում եմ ձեզ ահավասիկ, և ասածըս սիրտ կատարվի,
Իմ կայծակով շանթահարված, այլևս ձեր կառքով սիրտը
Ետ չըդառնաք դեպի Ոլիմպ՝ բընակավայրն անմահների»:

460 Ասաց, Հերան և Աթենասը գայրացած մըռմըռացին,
Նրսած մեկտեղ՝ տրրոյանց դեմ նոր ոճիրներ որոճալով:
Աթենասը ձայն չըհանեց ընդդեմ ցասկոտ աստվածահոր,
Թեև սաստիկ մի բարկություն թունդ էր հանում նրա հոգին,
Սակայն Հերան չըհամբերեց սրտմըտոթյանն ու պոռթկաց.

«Անագորոնչն դու Ջըրվանյան, այդ ինչ դաժան խոսք սասցիր,
Քաջ գիտեմք մենք, որ գորությունդ անեղ է քո, անխարտեղի,
Բայց մենք խըղճում, խանդաղատում ենք քաջամարտ արալեցոց,
Որոնք սիրտի կորչեն իսպառ ի լըրումըն չար օրհասի:
Կըլովին մենք չենք միջամըտի, եթե այդ ես հրբամալում,

470 Բայց ուզում ենք արգիացոց տալ օգտակար խորհուրդ մի լուկ,
Որ մինչև վերջ զոհ չըզընան անեղասաստ քո բարկության»:

Եվ Արամազդն ամպրոպաքեր նրան սլապես պատասխանեց.
«Վաղն առախոտ ավելի՛ լավ տեսնես սիրտի, եթե ուզես,
Զորությունը Ջըրվանյանի, մեծապատիվ աչեղ Հերա,
Երբ ջընջելու լինեմ քազում պատերազմող արգիացոց:
Արագընթաց Հեկտորն արի չի դադարի մարտ մըղելուց
Մինչև քաջոտն Աթիլետը արթնանա իր նավերի մոտ,
Մինչև այնօր, երբ Եսթայանք տագնապահար և հուսահատ
Պիտի կըլվեն նավերի մոտ, Պատրոկլեսի դիակի շուրջ:

480 Ահա՛ սլապես է վիճակված. և բարկությունդ իմ փույթը չէ,
Նույնիսկ եթե դու գընայիր ծայրը ծովի ու ցամաքի,
Որտեղ Ջըրվանն ու Հապեստոսն են արդ նրսած և էլ երբեք
Չեն վաչելում ո՛չ երկնաճեն ճառագայթներն արեգակյան,
Ոչ էլ գըվարթ ու գովարար սյուքերի շունչն անուշաբույր,

Այլ Տարտարուն է տարածված խոր ու խավար նըրանց չորսդին:
Այսպէս ահա մինչև այնտեղ անգամ եթէ դու գընայիր
Մըրընչալով իմ դէմ՝ դարձա՛լ բարկությունը իմ փուլը չէր,
Քանզի չըկա ավելի վիրք ուրիշ ոչ ոք, ինչպէս որ դու»:

Այսպէս ասաց, լուսածըղի Հերան ոչ մի ձայն չըհանեց:
490 Փայլուն ճաճանչն արեգակի մըտալ Օվկիանն անդընդախոր,
Մըլփոելով սև, խավար գիշեր կենսապարզև երկրի վըրս:
Տըրոյացիք խիստ տըխըցին դըրս համար, իսկ արայանք
Ուրախացան՝ ողջունելով գիշերը հեշտ, հանգըստալետ:

Ու խորհորդի կանչեց Հէկտոր ըսքանչելին տըրոյացոց՝
Աքայեցոց նավատորմից հեռու, հըսկա գետի ափին,
Մաքուր մի տեղ, ուր չըկային ոչ դիակներ և ոչ արյուն:
Բոլորն իրենց կառքից իջան ունկընդդէլու Արամազդի
Միրելագույն քաջ Հէկտորին, որ կանգնել էր քազմության մեջ.
Ձեռքին ուներ նա տասըմեկ կանգունաչափ երկար նիզակ,
500 Որ փողփողում էր սոջևից և ոսկի օղ ուներ վըրան,
Կըռթընելով նըրս վըրս՝ այսպէս ասաց տըրոյացոց.

«Ինձ լըսեցեք, տըրոյացիք, դաշնակիցներ և դարդանչանք,
Հույս ունեի ես համորեն արայիկներն ու նավատորմն
Այսօր ջընջած վերադառնալ դէպի Իլիոնը հողմաշունչ,
Սակայն արևն ի մայր մըտալ, իջալ գիշեր խավարաքեր,
Ազատելով արայեցոց և նալերը ծովի ափին:

Բայց մենք հիմա, քարեկամներս, հըսատակվենք սև գիշերվան,
Եվ մեր ընթրիքը սլատրաստենք. նըծոյգները գեղեցկաբաշ
Արձակեցեք ձեր կառքերից և նըրանց կեր տըլեք ոտեն:

510 Բաղաքից շո՛ւտ բերեք արջատ և ոչխարներ բերեք պարարտ,
Եվ տըներից բերեք առատ հաց ու գինի, և փայտ բերեք,
Որ ողջ գիշեր մինչ արշալույս, մինչև պալծատ արևածագ
Վառենք խարույկ, և թող նըրանց ցոլըր մինչև երկինք հասնի,
Որ մի գուցե արայեցիք, օգտըվելով մութ գիշերից,
Փորձեն հանկարծ փախչել ծովով՝ նըրտած իրենց նալերը սև:
Թող գեթ հանգիստ և ապահով նալ չընըստեն արգիացիք,
Այլ նըրանցից շատերը թող վերքերն իրենց տանը բուծեն,
Որ վայելենան ուրիշ անգամ ամբարտավան հանըզգնությամբ
Ջիահըմուտ տըրոյացոց քերելու մարտ արտաավանծ:

520 Եվ արդ, թող որ մունետիկներն՝ սիրելիներն Արամազդի
Ազդարարեն ոտամով մեկ, որ պարտանիք ծաղկափըթիթ
Եվ պեզարդ ծերունիները հավաքվեն քաղաքի շուրջ
Ու բարձրանան բարձրադիտակ աշտարակներն աստվածակերտ:

Իսկ վեհերոտ կանայք թող որ բոլորն իրենց հարկերի տակ
 Կըրակ վառեն ու պահակներ ճըշանակեն ամենուրեք,
 Որ չըլինի դարանամուտ թըշնամիներն ու զգիշերով
 Փորձեն քաղաք խուժել հանկարծ՝ գորքից թափոր և անպաշտպան:
 Արդ, մեծասիրտ տըրոյացիք, թող կատարվի, ինչ որ ասի,
 Եվ օգտակար խորհուրդներըս թող որ ճըշտիվ գործադրվեն:

530 Առայժմ այսքան, իսկ առավոտ ուրիշ պատվեր պիտի տամ ձեզ,
 Եվ հույս ունենմ, որ օգնությամբ Ջևսի և մյուս աստվածների
 Կըհալածենք մենք այստեղից անագորույն այդ շըներին,
 Որոնք օրհասն այստեղ բերին իրենց այդ սև նավատորմով:
 Գիշերըս մենք լավ ուշք դընենք մեր բանակի պաշտպանությանն,
 Իսկ առավոտ կանուխ ելնենք ու հագնենք մեր զենքերն ամեն
 Եվ գոգավոր նավերի մտտ արթնացընենք բարկ Արեսին:
 Տեսնենք՝ Տիղյան Դիոմեդե՞սն ինձ դեպ պարիսպ պիտի քըշի,
 Թե՞ ես ճըրան պըղընձահար պիտի սպանեն ու կողոպտեն:
 Վաղը փորձո՞վ ցույց տա պիտի Դիոմեդեսն իր ուժը մեզ,
 Թե կարո՞ղ է տոկալ իրոք իմ նիզակի հուժկու զարկին:

540 Բայց կարծում եմ, թե առաջին քաջերի հետ պետք է որ նա՝
 Գետին փըղվի խորը խոցված համհարզների հետ իր բոլոր,
 Եվ այս ամենն առավոտ վաղ, արեգակը դեռ չըծագած:
 Երանի՞ թե ես լինեի անմահ ընդմիշտ, անձերական
 Եվ մեծարված այնպես, ինչպես Աթենաս մեծ աստվածուհին
 Եվ Ապոլլոնն արծաթադեղ, այնքան, որքան ըստույզ է, թե
 Եղավ այս օրն աքայեցոց համար այնպես աղետաբեր»:

Այսպես ասաց Հեկտորը քաջ, ու ծափ տըլվին տըրոյացիք,
 Եվ քըրտնաթոր ճըծույզներին արձակեցին իրենց լուծից՝

550 Ու կապեցին պինդ փոկերով ամեն մեկին իր կտոքի մտտ:
 Բերին ապա գեր արջառներ ու ոչխարներ բերին պաշարտտ,
 Եվ տըներից բերին առատ հաց ու գինի, ու փայտ բերին,
 Եվ զոհեցին աստվածներին ըսպանը ընտիր և անարատ:
 Հուրը դաշտից ճենձերն անուշ մինչև երկինք էր հասցընում,
 Մակայն անմահ աստվածները չընդունեցին զոհը ճըրանց,
 Քանզի ճըրանք ատում էին ճըվիրական Իլիոնը սուրբ,
 Պրիամոսին և քաջատեգ Պրիամոսի ժողովըրդին:

Տըրոյացիք մեր իղձերով անցկացրին այդ գիշերը ողջ
 Պատերազմի դաշտում անթիվ վառ կըրակներ բորբոքելով:

560 Ինչպես աստղերն են երևում լուսապայծառ լուսնակի շուրջ,
 Երբ խաղաղ է օդն, ու բոլոր բըլուրները, անտառ ու լեռ
 Ծողշողում են, ու ձեղքելով երկինք-եթերն անվախարսիակ

Երևում է ամեն մի աստղ, ու ցընծում է սիրտը հովվի,—
Ցոլում էին այդպես անթիվ կըրակները տղրոյացոց
Քըսանթոսի և նավերի միջև ընկած բացաստանում:
Հազար խարույկ էր բոցկըլտում, և ամեն մի խարույկի շուրջ
Նըստած էին հիսուն մարտիկ, իսկ ձիերը կառքերի մոտ
Ուտում էին ճերմակ գարի, Արշալույսին ըսպասելով:

Ե Ր Գ Ի Ն Ն Ե Ր Ո Ր Ղ

ԱՌԱՔԵԼՈՒԹՅՈՒՆ ԱՔԻԼԼԵՍԻ ՄՈՏ

Տըրոյանք այսպէս հրակում էին, սակայն խոճաւյն աստվածաւաք՝
Յըրտասարսուն Վախի ընկերն անէ էր ողջ աքայեցոց,
Եվ համակված էին բոլորն անտանելի սուգով սաստիկ:
Ինչպէս Ջեփյոուն ու Բորեասն անձալներից թորակացոց
Հարձակվելով հանկարծակի հուզում են ծովը ձրկնակետ,
Այիքների հըսկա լեռներ կուտակելով ծովի վըրս
Ու ծովից դուրս ափ շրպըրսում փըրփրակալած մամուռ անբաւ,—
Այսպէս՝ սըրտերն աքայեցոց ծըփում էին փոթորկահույզ:

Ատրիդետը՝ դառնակըսկիծ ցաւով խոցված ու սըրտաբեկ

- 10 Գընուս-գալիս էր, հըրաման տալով ձայնէղ բարոզներին,
Որ ծողովի հըրավիրենն անուն-անուն ամեն մարդու՝
Լուռ, անաշմուկ, և առաջինն ինքն էր անձամբ կանչում հըրանց:
Եվ էրբ եկան, հավաքվեցին, ոտքի ելաւ Ագամեմոնոն
Առատահոս արցունքներով, աղբյուրի պէս հըսեմաստվեր,
Որ բըխում է թըխակալակ՝ ապտածի բարձրությունից,
Ու դառնապէս հառաչելով՝ այսպէս խոսել ըսկընց հա.

«Ո՛վ սիրելի առաջնորդներ և իշխաններ արգիացոց,
Արամազդը ամպրոպադէզ ծանըր հոգսեր դըրեց վըրսս.
Անագորո՛ւյն, որ նախապէս խոստացաւ ինձ և ակնարկեց

- 20 Քանդէլ Իլիոնն ամրապարհապ ու հաղթությամբ վերադառնալ:
Բայց հեճգություն հյութելով արդ, հըրաման է տալիս նա ինձ,
Որ ձեռնունայն Արգոս դառնամ այսբան մարդու կորըստից ետ:
Թերևս ա՛յդ է կամքը հըզոր, իմաստնագույն Արամազդի,
Որ կործանեց հիմնահատակ բարձրակատար շատ քաղաքներ,
Ու տակաւին քանդէ պիտի, զի մեծապէս գորեղ է նա:
Սակայն եկեք բոլորըս մեկ համաձայնվենք իմ խորհուրդին

Ու մեր հավերժը առնելով՝ փախչենք դեպի մեր հայրենիք,
Քանզի այլևս անկարող ենք առնել Տրոյան լայնափողոց»:

Այսպես ասաց, և բոլորը մընացին լուռ ու կարկամած.

- 30 Չէին խոսում աքայեցիք սուզված տըխտը խոհերի մեջ:
Եվ հուսկ ապա այսպես խոսեց Դիոմեդեն անեղազուր.
«Ատրի՛դ, անմիտ խոսքիդ համար նախ ե՛ս պետք է կրուլեմ քեզ հետ,
Մի՛ բարկանար վըրաս, արքա, զի ժողովը թույլ է տալիս:
Դանալանց մեջ դու մի անգամ քաջությունըս նախատնցիր,
Բարբաջելով հանիրավի, թե ես վախկոտ եմ, վատասիրտ.
Այր մասին քաջ գիտեն բոլոր աքայեցիք՝ մսնուկ ու ծեր:
Բայց Ջրբանջանն իմաստամիտ քեզ երկուսից մեկը տըվեց.
Տըվեց նա քեզ գավազանով բարձրը ինեղ ամեն մարդուց,
Բայց չըտըվեց արիություն, որ ի՛նչ գարդն է իշխանության:
40 Այսպես ուրեմն, հավատում ես, որ վախկո՞տ եմ աքայեցիք,
Եվ ապիկս՞ր եմ կրույի մեջ, ինչպես որ ինքը ես անվանում:
Իսկ եթե քո սիրուն ուզում է անպայման տուն վերադառնալ,
Վեր կաց գընա՛, բաց է ճամփադ, հավեր շատ կան ծովի ափին,
Որ Միկենքից ըստվարաթիվ քո ետևից ելան եկան:
Բայց մենք մյուսներս հոգով արի պիտի մընանք այստեղ այնքան
Մի՛նչև քանդենք Իլիոնը մեծ, բայց եթե կան և ուրիշներ,
Որ ուզում են վերադառնալ, թող նալ նըստեն անմիջապախե:
Մենք երկուսով՝ Սթենեթուն ու ես միայն կըմարտընչենք
Մի՛նչև վախճանն Իլիոնի, աստված է մեզ քերել այստեղ»:
50 Այսպես ասաց, ու գոչեցին աքայեցիք միահամոտ՝
Ըսբանջացած ձիամարզիկ Դիոմեդեսի խոսքի վըրա:
Ոտքի ելավ այն ժամանակ Նեստորը և խոսեց այսպես.
«Պատերազմում, Դիոմեդես, գերազանց ես և կորույի,
Եվ խորհուրդի մեջ առաջինն ես քո բոլոր ընկերներից,
Չրկա ոչ որ աքայանց մեջ, որ ուզի քեզ հակաճառել,
Եվ անգոսնել խոսքերը քո, բայց դու խոսքըդ չտվարտեցիր:
Երիտասարդ ես տակավին և կարող ես մի՛նչև անգամ
Իմ ամենեն կըրտսերագույն մեկ գավակըս համարվել դու,
Բայց յեխացի խոսքեր ասիր աքայեցոց արքաներին,
60 Ուստի և ես, որ քեզանից ավազագույնն եմ տարիքով,
Պիտ լըրացնեն պակասը, և չըպետք է խոսքըս անգոսնի
Ոչ ոք, ոչ իսկ Ազամեմնոն իշխանապետն ամենափառ:
Անհարազատ և անազգի և անօրեն, անտուն է նա,
Ով որ իրեն ընտանիքում կրուիվ ու վեճ կըցանկանա:
Սակայն հիմա պետք է որ մենք հընգանդվենք սև գիշերին
Եվ պատրաստենք ընթրիքը մեր, յուրաքանչյուր պանհորդը թո՛ղ

Արթուն աչքով հըսկի փոսի շուրջը բոլոր՝ պարբասից դուրս:
Ա՛յս է պատկերը քաջերին, իսկ դու, Ատրի՛դ Ագամեմնոն,
Որ ամենեն վեհագույնն ես արքաների մեջ մեր բոլոր,
70 Տո՛ւր ծերերին խընջույք, իսկ այդ վայել է քեզ և ձեռնըսուո.
Վըրասներդ լիքն են գինով, քանզի նավերն արաչեցոց
Կըտրելով ծովն, ամեն օր քեզ բերում են այն Թրակիայից:
Չի պակասում քեզ ոչ մի բան, շատերին ես հրրամայում:
Բոլորն այստեղ երբ հավաքվեն, մըտիկ արա նրա՛ խոսքին,
Ով որ խելոք խորհուրդ կըտա, քանզի հիմա արաչեցիք
Կարիք ունեն լավ խորհրդդի, զի նավերին ընդհուպ ահա՛
Թըշնամիներն անթըվելի խարույկներ են վառել բորբոք:
Եվ ո՛ւմ է այդ ուրախացնում, վըճուսկան է գիշերն այս խիստ,
Որ կամ պիտի փրկի և կամ ջընջի իսպառ բանակը մեր»:

80 Այսպես ասաց, և անսացին նրան բոլորն հոժարակամ,
Դուրս ցատկեցին անմիջապես պահանորդներն ըսպառագեն՝
Թրասիմիդեսը Նեստորյան և յուրայիքն արիասիրտ,
Ասկալափոսն ու Հալմիճոսն արիսական, Մերիոնը քաջ,
Ալփարեսն ու Դեիպիրեն, ամենքն իրենց ընկերներով,
Եվ քաջ որդին Կրիոնի՝ Լիկոմեդեսն աստվածազարմ:
Սըրանք էին պահանորդական պետերն ահա— յոթը հոգի,
Եվ ամեն մեկն իր ձեռքի տակ ուներ հարյուր կըտրիճ մարտիկ,
Որոնք բոլորն իրենց ձեռքին բըռնած մեկ-մեկ երկար Գիզակ՝
Թըռան իսկույն ու կանգ առան պարբասի և փոսի միջև,
90 Որ ամեն ոք կըրակ վառեց, կազմեց ընթրիք իրեն համար:

Իսկ Ատրիդես Ագամեմնոնը ծերերին արաչեցոց
Կանչեց վըրանն իր ընդրածակ ու ճոխ սեղան տըվեց նրանց.
Եվ ամեն ոք ձեռքը տարավ սոջև դըրված կերակորին:
Երբ լիացրին նրանք իրենց կերուխումի փափազը կուշտ՝
Բոլորի մեջ ամենաձեռ Նեստորը նախ ոտքի էլավ
(որի խոսքերն ինչպես որ միշտ հաճո էին և հարգելի),
Եվ ի խընդի նրանց բարուն՝ ըսկըսեց նա այսպես խոսել.

«Ո՛վ մեծափառ դու, Ատրիդես, Ագամեմնոն արանց արքա՛,
Քեզնից պիտի ըսկըսես ես և քեզանով էլ վերջացնեմ.

100 Իշխում ես դու բազում ազգաց, և Արամազդն ի՛նքը տըվեց
Ձեռքդ մական և իրավունք, որ դու նրանց առաջնորդես,
Որի համար քե՛զ մանավանդ պարտ է խոսել, կարծիք հայտնել.
Բաց և այնպես պարտավոր ես լըսել նաև ուրիշներին
Եվ կատարել, եթե մեկը տալիս է քեզ խելոք խորհուրդ,
Իսկ թե ո՛րն է իմաստունը՝ այդ պետք է որ ի՛նքը ընտրես:

Եվ այդ, ինչպես ինձ է թրվում, մի լավ խորհուրդ պիտի տամ ես, Քանգի ուրիշ ոչ ոք պիտի տա քեզ խորհուրդ ավելի լավ: Եվ ինչ հիմա եմ ասելու, մըտածում եմ ես այն վաղուց, Այն օրից վեր, երբ գընացիր, ո՛վ թագավոր, ու զայրացած

110 Դու խըլեցիր Աքիլեւսից Բրիսեիս օրիորդին, Հակասակ իմ խըրատներին, որ քեզ տրվի այն ժամանակ: Դու մի՛միայն քո մեծամիտ բարկությանը ունկընդերելով, Այդ քաջ մարդուն, որին նույնիսկ աստվածներն են պատիվ տալիս՝ Անարգեցիր անգոսնելով և մըրցանակն իր խըլեցիր: Բայց մենք հիմա խորհուրդ անենք, թե ի՞նչ կերպով կարողանանք Աքիլեւսի սիրտը առնել և հաշտեցնել նրան մեզ հետ՝ Էլիսի հարմար ճըվերներով կամ խոսքերով սըրտահանո՞ւ:

Նըրան այսպես պատասխանեց Ագամեմնոն արանց արքան, «Սըխալլըս դու, ո՛վ ծերունի, ցույց տալով ինձ, սուտ բան չասիր.

120 Սըխալվեցի, չեմ ուրանում, նա մի ամբողջ բանակ արծե, Ռրին սիրում է Արամազդն ու այդ սըրտանց սիրո համար Նա կորցըրեց աքայական այսքան զինվոր ու զորական: Բայց քանի որ սըխալվեցի, անսալով իմ մոլեգնության, Հաշտըվել եմ ուզում հիմա և տալ նրան ճըվեր անբավ: Թըվեմ անա բոլորիդ մոտ ընծաներըս շըքեղանդի,— Յոթ հատ նոփ-նոր ետոտանի և տաս տաղանդ մաքուր ոսկի, Եվ բոցափայլ քըսան կաթսա, և տասներկու երիվարներ՝ Արագարշավ իրենց ոտքով մըրցանակներ շահած մարտում: Զի լիսի մարդ երբեք աղքատ, ոսկու կարոտ չի քաշի նա,

130 Ով այս գանձերն ու գեղեցիկ այս պարգևները ունենա, Որ ինձ բերին սալասըմբակ երիվարներն այդ պատվական: Կըտամ նակ յոթը կանայք ձեռագործի հըմուտ ու վարժ, Էկսբոնիներ, որոնց, երբ որ Աքիլեւսը Էսբոսն ասալ, Առանձնացրի ես ինձ համար ու պահում եմ վըրահիս մեջ, Ռրոնք իրենց գեղեցկությամբ գերազանցում են ողջ կանանց: Կըտամ սըրանք ու սըրանց հետ կըտամ նակ Բրիսեիսին, Ռրին բըռնի այն ժամանակ ես խըլեցի նրա ձեռքից. Բայց երդվում եմ երդմամբ անեղ, որ ես նըրան ծոցըս չառա, Զըպատկեցի ես նըրա հետ ամուսնական անկողնու մեջ,

140 Ինչ օրենքով, որ այդ ու կին զուգավորվում են իրար հետ: Այս բոլորը միանգամից կըտամ նըրան հոծարական, Իսկ աստվածներն էթե մեզ տան քանդել քաղաքը Պրիամի, Ներս մըտնելով՝ նավերն իր թո՛ղ լըցնի ոսկով և պըղընձով. Եվ երբ հարուստ ավարը մենք բաժանելու լինենք մեր մեջ, Թո՛ղ իր ձեռքով իրեն համար ընտրի քըսան տըրովոնի,

Հեղինեցի բացի բոլոր ամենագող չըքնաղ կանանց:
 Իսկ երբ հասնենք երկրի ըստինք Արգոսը մեր հայրենագուլ,
 Այնտեղ այնժամ ես ինձ փեսա պիտի անեն Աքիլլեսին
 Ու պիտ պատուիեմ Որեստոսին իմ հավասար, միակ որդուս,
 150 Որ սրնվում է սիրաբողբոջ մեծափարթամ ճոխությամ մեջ:
 Երեք սիրուն դուստր ունեն ես իմ հոշակապ սպարանքում,
 Անունները՝ Քրիստոսեմիս, Լսովողիկե, Իփիանասս,
 Թող սրբանցից ուզածն առնի ու Պելևսի տունը տանի.
 Ծոխ սծիտն էլ ինքքս կրտամ, մեծապայծառ ու թանկագին,
 Այնպես, որ մարդ երբևիցե դեռ չի տըվել իր աղջրկան:
 Ու տամ պիտի յոթը քաղաք գեղեցկակերտ ու բազմամարդ՝
 Կարդամիլեն ու Ենուպեն, արոտառատ Խոեն դալար,
 Փերե քաղաքն աստվածային և Անթիսն դալարավետ,
 Եպիան չըքնաղ և վերջապես Պեդասոսը պերճ, այգեշատ,—
 160 Բոլորն էլ ծովագերջա, Պիլոսի ծայրը ավազուտ,
 Բնակիչները խաշմահարուստ ու նախարավետ, անասնաշատ,
 Որոնք նրան իբր աստըծու ընծաներով պիտ մեծարեն
 Եվ հրպատակ նըրա ցուպին՝ տան պիտի հարկ ու գորք ստատ:
 Այս բոլորը կըրտամ նըրան, եթե նա իր քենը թողնի:
 Թող որ զիջի, Սանդարապետն է լոկ անհաշտ և անողոք,
 Այդ պատճառով ատելի է աստվածներին նա և մարդկանց:
 Թող զիջանի, զի նըրանից վեհագույն եմ իշխանությամբ,
 Թե՛ իբր արքա մակնակիր, թե՛ նըրանից տարիքով մեծ»:

Եվ գերեկյան Նեստոր ասպետն այսպես նըրան պատասխանեց.
 170 «Ո՛վ մեծափառ դու Ատրիդես, Ագամեմնոն արանց արքա,
 Այդ ընծաներն, որ ուզում ես տալ դու արքա Աքիլլեսին,
 Քամահրելի և անարժեք ընծաներ չեն, ուստի իսկույն
 Ընտրենք հարմար դեսպաններ մենք, որ Աքիլլի վըրանն երթան:
 Դեսպաններին ես պիտ ընտրեմ, և պետք է ինձ հընազանդեն:
 Փենիքսը նախ, որ սիրելին է Զրովանյան Արամազդի,
 Սուաչնորդի նըրանց թող որ Պելիասին Աքիլլի մոտ.
 Հետո՝ Ալաքսը մեծանուն և Ողիսևսն աստվածազարմ,
 Եվ նըրանց հետ երկու քարոզ՝ Եվրիբադեսն ու Ողիսոն:
 Զեռնապվայի ջուր բերեք շուտ, հըրամայեք, որ լուռ կենան,
 180 Աղոթք անենք Արամազդին, լըսի գուցե ու մեզ գըրթաք»:

Այսպես սասց Նեստորը ծեր, որ բոլորի սըրտից խոսեց:
 Եվ քարոզները ձեռքերին ջուր լըցրեցին, ու պարմանիք
 Լըցրին ազնիվ, ընտիր գինով թակույկները բերնե-բերան,
 Ապա կարգով, նըստածներին բաժանեցին բաժակներով:

Ձոնի գիւնն հելեյուց վերջ և խըմելուց հետո նըրանք
Ադրեոսյան Ագամեմնի վըրանից դուրս ելան ըշտապ:
Պատվերներ էր տալիս նըրանց Նեստոր ասպետը գերեմյան
Աշքերն ամեն մեկին հառած, Ողիսևսին ամանավանդ,
Որ աշխատեն համոզելու Պելիասծին Աքիլլեսին:

- 190 Դեսպանները ճամփա ընկան մըռընչալից ծովի ափով՝
Աշխարհակալ գետնադլորդին թափելով շատ աղերս-աղաչ,
Որ նըվանի խըրոխտապանծ Էակոսի թոռան հոգին:
Եվ երբ հասան միրմիդոնաց վըրաններին ու նավերին,
Գըտան նըրան՝ Աքիլլեսին նըվագելիս իր քընարով.
Որ չըքնաղ էր ու մեծարվեստ, արծաթե մույթ ուներ վըրան,
Որը նըրան ավար ընկավ շեն Էտիոնն ավերելիս:
Քաղցրանըվագ այդ քընարով ամբոսմ էր իր վիշտը նա,
Երգելով փառքը քաջերի, նըրանց գործերը փառապանծ:
Պատրոկլեսը նըրա դիմաց նըստել էր լուռ ու անըշտուց,
200 Ըստասելով Էակիդյան թոռան երգի ավարտվելուն:
Դեսպանները դյուցազնագարմ Ողիսևսին հետևելով
Առաջ անցան ու կանգնեցին Աքիլլեսի դեմ-հանդիման.
Եվ Աքիլլեսը սուշահար՝ քընարը ձեռքն էլավ ոտքի
Թողած թափուր աթոռը այն, որի վըրս նըստել էր նա:
Պատրոկլեսն էլ նըրանց ի տես՝ ոտքի ելավ իսկույն կեթ:
Քաջոտն Աքիլն երկարելով ձեռքը նըրանց՝ այսպես ասաց.
«Ողջույն ձեզ, ի՛մ բարեկամներ, մի կարևոր գործ կա անշուշտ,
Թեև քենով, բայց սիրում եմ ձեզ քան բոլոր մյուս աքայանց»:

- Այսպես ասաց աստվածագարմ Աքիլլը և տարավ նըրանց
210 Ու բազմեցրեց ծիրանելառ գորգով պատած բազմոցներում
Եվ մոտ կանգնած Պատրոկլեսին դառնալով նա՝ հըրամալեց.
«Դե՛, Մենիտյան, սիրելիդ իմ, ամենամեծ թակույկը բեր,
Անապակով լըցրու և տուր ամեն մեկին լիքը բաժակ,
Զի ամենեն շատ սիրելի մարդիկ են հյուր իմ հարկի տակ»:

- Այսպես ասաց, լըսեց Պատրոկլն իր սիրելի ընկերակցին.
Իսկ Աքիլլեսը կըրակի վըրս դրեց մի մեծ կաթսա,
Մեջը գըցեց գեր ոշխարի և մի այծի ողնը պարարտ,
Եվ լավ սընված խոզի թիկունք, ճարպով լըցված, գիրսապարս:
Բըռնել էր միսն Ավտոմեդոնն, ու Աքիլլեսն աստվածային
220 Կըտրատելով՝ շարում էր վարժ շամփուրների վըրս մեկ-մեկ,
Իսկ Պատրոկլեսն անմիջապես վառեց կըրակ մի բոցավառ:
Ապա, երբ թե՛ բոցը անցավ, մընաց միայն կըրակը բարկ,

- Յանեց սուրբ աղ մըսի վըրա և կըրակը տարածելով՝
 Շամփուրները Աեցուկների վըրա դըրված՝ շարեց վըրան:
 Խորովածը երբ որ եփավ ու դըրեցին մեծ սանի մեջ,
 Պատրուկէսը գեղեցկահյուս սակաւներով հաց բաժանեց
 Սեղանի շուրջ Արսաձներից, իսկ Աքիլը՝ միսը համեղ:
 Նըստել էր նա պատին մոտիկ, աստվածային Ողիսի դեմ
 Եվ կարգադրում էր ընկերոջն աստվածային գոհ ընծայել:
- 230 Եվ նա Արվերն աստվածային Աետեց կըրակ, որից հետո
 Նըստածները ձեռքերն իրենց երկարեցին կերակուրին:
 Երբ որ կերան ու խըմեցին, քաղցը իրենց հագեցնելով,
 Այաքան սկսեմ աչքով արավ Փենիքսին իր մոտը Արսաձ:
 Կըռակելով Ռիսն ըզգոն՝ լըցրեց բաժակն անապակով
 Ու խըմելով Աքիլէսի կենացը նա՝ այսպես ասաց.
- «Ողջ լեր, Աքիլ, կարոտ չենք մենք կերակուրի և կամ գինու,
 Ո՛չ Ատրիդէս Ազամեննի վըրանի մեջ, ոչ էլ այստեղ.
 Խըրականների համադամներ մեզ մոտ էլ կան սաստորեն,
 Եվ մենք քեզ մոտ համադամներ ուտելու չենք եկել այսօր:
- 240 Մի վերահաս մեծ աղետի երկյուղն է մեզ տագնապեցնում,
 Կըփըկըվ՛ի մեր Աավատորմն արդոյք, թե չէ պիտի կորչի:
 Ծանր է աստիկ վիճակը մեր, թե ցույց չըտաս քո ուժը մեծ,
 Մեր Աավերի և պարըսպի մոտ են արդեն բանակ զարկել
 Տըրոյացիք և օգնական Արսանց գընդերն հեռվից եկած.
 Բյուր խարույկներ բորբոքելով ըսպառնում են խըրոխտաբար
 Խուժել դեպի Աավատորմիդ և հըրկիզել Աավերը մեր:
 Իսկ Զըրվանյան Զևար Արսանց լավ Աըշաններ է ցույց տալիս՝
 Աքայեցոց վըրա անվերջ շանթ ու կայծակ արձակելով.
 Եվ փըքվելով կորդականոն Հէկտորն իր հաղթ ուժի վըրա,
- 250 Արամազդին վըստահացած՝ արհամարհում է՝ մեծագոր
 Աստվածներին և ողջ մարդկանց վարազային վայրագությամբ
 Եվ մալթում է, որ շուտ ծագի ստավոտը աստվածային,
 Ըսպառնալով ծայրակտոր անել բագում Աավերը մեր
 Եվ հըրկիզել Աավատորմիդն ամբողջ հըրով աստկատողչոր,
 Եվ կոտորել ծըխից շըշմած արաչեցոց որդիներին:
 Անհանգիստ է սիրտըս աստիկ, վախենում են, թե միգուցե
 Աստվածները ըսպառնալիքն իրենց հանկարծ գըրոխ բերեն
 Ու սև օրհաս վիճակվի մեզ, մեռնել այստեղ, Տըրոյայում,
 Հեռու քաղցըր մեր Արգոսից՝ հայրենիքից մեր ցանկայի:
- 260 Բաց դու վեր կաց, արի, ով քաջ, և քո ուժով, թեպետն ուշ,
 Փըրկիր տրոյանց ժանտ մոլուցքից արաչեցոց որդիներին,
 Թե չէ հետո շատ կըցալես, սակայն արդեն ուշ կըլինի
 Զարիքներին դարման գըտնել, ուստի խորհիր դու առաջուց,

Թե ինչ ձևով պիտի վաճեն դանաչեցոց այդ օրը ժամն:
27 Ե՛ր, ով քաջ, երբ Փթիայից քեզ ուղարկեց զինակցելու
Ազամեննոն Ատրիդեսին, հայրող՝ Պելևսն այսպես ասաց.
«Որդայկ իմ, քեզ, եթե ուզեն, պիտ շրնորենն մեծ զորություն
«Թե՛ Աթենասն, և թե՛ Հերան, բայց դու սանձիր քո կրթօքի տակ
«Սիրտող գոռոզ, զի հեզությունն է լավագույն զարդը մարդու:

270 «Բու ժանտածուտ քենը քեզնից հեռու վանիր, որպեսզի քեզ
«Է՛լ ավելի պատվեն թե՛ ծեր և թե՛ մանուկն աքալեցի»:
Հայրող այսպես քեզ պատվիրեց, որը, սակայն, շուտ մոռացար:
Բայց դու արի, հանգըստացիր, վերջ տուր քո այդ քեզնի դրժնյա.
Տա՛ պիտի քեզ Ազամեննոնն՝ արժամալոր շատ ընծամեր,
Եթե իջնես դու, Աքիլլես, քո այդ բորբոք բարկությունից:
Ականջ արա, որպեսզի ես թըվեմ բոլորն այն մեկ առ մեկ,
Ինչ Ատրիդեսն իր վրրանում խոստացավ ողջ քեզ ընծայել:
Յոթ հաստ նոյ-նոր եռոտանի և տաս տաղանդ մաքուր ոսկի,
Եվ բոցափայլ քրսան կաթսա, և տասներկու երիվարներ՝

280 Արագարշավ իրենց ոտքով մրրցանակներ շահած մարտում:
Չի լինի նա երբեք աղքատ, ոսկու կարոտ չի քաշի նա,
Ով այդ գանձերն ու գեղեցիկ այդ պարզեները ունենա,
Որ բերեցին Ատրիդեսին երիվարներն այդ պատվական:
Տալիս է և յոթը կանաչք ձեռագործի քաջահրմուտ
Լեպունիներ, որոնց երբ դու Լեսթոսն առար, Ազամեննոնն
Առանձնացրեց իրեն համար ու պահում է իր վրրանում,
Որոնք իրենց գեղեցկությամբ գերազանցում են ողջ կանանց:
Բոլորի հետ տալիս է նա և քո չըքնաղ Բրիսեիսին,
Որին բըռնի հափըշտակեց նա քո ձեռքից այն ժամանակ:

290 Բայց երդվում է, որ նա նըրան չի առել իր ծոցը երբեք
Եվ չի պառկել նըրա հետ նա ամուսնական անկողնու մեջ՝
Ինչ օրենքով, որ այր ու կին զուգավորվում են իրար հետ:
Այս բոլորը պատրաստ այնտեղ տա պիտի քեզ հոժարակամ,
Իսկ աստվածներն եթե մեզ տան քանդել քաղաքը Պրիամի,
Ներս մըտնելով՝ նավերող դու լըցրու ոսկով և պըլիճնով,
Եվ երբ հարուստ ավարը մենք բաժանելու լինենք մեր մեջ
Ինքքդ անձամբ քո իսկ ձեռքով ընտրիր քրսան տըրոպունի՝
Հեղինեցի բացի բոլոր ամենագեղ չըքնաղ կանանց:
Իսկ երբ հասնենք երկրի ըստինք Արգոսը մեր հաչրենական,

300 Այն ժամանակ այնտեղ նա քեզ փեսա պիտի անի իրեն
Ու պիտ պատվի Որեստոսին իր հավասար, միակ որդուն,
Որ սընվում է սիրաբողբոջ մեծափայտյամ ճոխության մեջ:
Երեք սիրուն դուստր ունի նա իր հոյակապ ապարանքում,
Անունները՝ Բրիստթեսմիս, Լավոդիկե, Իփիանասա.

- Ա՛ն նըրանցից ում ուզում ես և Պէլևսի պալատը տար,
 Ոչ մի օժիտ պիտի չըտաս, օժիտը ճոխ ինքն է տալու,
 Այնպէս, որ մարդ երբևիցէ դէտ չի տըվէլ իր աղջըկան:
 Ու տա պիտի յօթը քաղաք գեղեցկակերտ ու բազմամարդ,
 Կարդամիլեն ու Ենուպեն, արոտաւատ Իռեն դալար,
- 310 Փերե քաղաքն աստվածային և Անթիան դալարավետ,
 Եպիան չըքնաղ, և վերջապէս Պերաստըր պերճ, այգեշատ—
 Բողորն էլ ծովեզերյա, Պիլոսի ծայրը ավազուտ,
 Բնակիչները խաշնահարուտ ու նախարավետ, անասնաշատ,
 Որոնք քեզ մե՛զ ընծաներով պիտի պատվեն իբր աստըծու, .
 Եվ հըբաւտակ գավազանիդ՝ տան պիտի հարկ ու գորք անթիվ:
 Այս բոլորը տալիս է նա, եթէ դու քո ոխը թողնես:
 Իսկ եթէ քո սըրտին աստիկ ասելի էն Ատրիդ արքան
 Եվ ընծաներն իր բովանդակ՝ գըթա գոնէ աքայեցոց,
 Որոնք հյոծվում են բանակում և իբր աստված պատվում են քեզ:
- 320 Հետո՛ պիտի ժառանգես դու անհուն պատիվ, փառք ու պարծանք,
 Ըսպանելով այդ Հեկտորին, որ խելախեղ կատաղությամբ
 Քեզ վըրա է հարձակվելու, հոխորտում է, թէ իրեն պես
 Զըկա մի քաջ աքայանց մեջ, որոնք նսպերն այստեղ բերին»:

- Եվ պատասխան տալով նըրան՝ այսպէս ասաց Աքիլը քաջ.
 «Կուցազնագարմըր, Լայերոյան, բազմահընար դու Ողիսես,
 Պետք է, որ պարզ և համարձակ պատասխանեն քո խոսքերին,
 Ինչպէս որ ինքս եմ մըտածում և կատարում, որ դադարեք
 Ձանձրացնել ինձ ձեր բըզզոցով, ընդմիջելով մեկ-մյուսին:
 Դըժոխքի տան դարբասի չափ ասելի է այն մարդը ինձ
- 330 Որի վեզուն ուրիշ բան է ասում և սիրոն ուրիշ մի բան:
 Եվ ես ահա այն եմ ասում, ինչ որ սիրոս է թելադրում ինձ.
 Ազամեննոն Ատրիդ արքան և մյուս բոլոր դանակեցիք
 Անկարող են ինձ համոզել, զի չըզըտավ շընորհ երբեք
 Երախտամոտ այդ մարդու մոտ ոչ մի կըտրին պատերազմող:
 Նույնն է բաժինը կըրվողի, նույնը՝ կըրվից խոտափողի,
 Կըտրինը քաջ և վատասիրտ վախկոտը նույն պատիվն ունեն,
 Նույն մահով են մեռնում պըղերզն ու ժըրաջան մարդը ձեզ մոտ:
 Զըշահեցի ավել ոչինչ, ես որ այնքան շատ տանջվեցի
 Ու մըղեցի մարտեր բազում՝ մահն ամեն ժամ աչքըս առած:
- 340 Ինչպէս թըռչնիկն իր դէտ անթև ձագուկներին կեր է բերում
 Բաշելով շատ նեղություններ՝ իր իսկ անձին վըտանգելով,
 Այդպէս և ես շատ գիշերներ անքուն, արթուն տառապեցի
 Եվ անցկացրի արյունազանգ ու բազմահոգ շատ ցերեկներ.
 Դըրանց կանանց համար՝ բազում դյուցազների դեմ մարտընչելով:

- Նապատրուով ավերեցի եւ տասներկու շէն քաղաքներ,
 Հէտեակով՝ Տրոյայում տասներեկը նրվանցի,
 Որոնց բոլոր ավարը թանկ ու հատընտիր գանձերը ճոխ
 Կողոպտելով առա թերի Ագամեմնոն Ատրիդեսիս,
 Որ սրբընթաց նապերի մտա կանգնած ավարն էր ընդունում,
- 350 Բաժանում էր թիչը այլոց, շատը իրեն պահելով միշտ:
 Պարզուս էր երբեմն էլ նա իշխաններին, ավագանուն,
 Որոնց մընաց անձեռնամոխ, ի՛մը միայն հափըշտակեց.
 Առավ ինձնից սիրատարփիկ և անձկալի իմ ամուսնուն,
 Որի հետ նո՛ւյն անկողնի մեջ պտակելով թող զրվարճանա:
 Արգիսացիք հաճուն ինչի՞ պետք է կրովեն տրոյասնց դեմ,
 Ագամեմնոնն ինչի՞ համար բերեց լըցոեց զընդերն այստեղ,—
 Արգիսացի գեղեցկավարս Հեղինէի համար հարկաւ:
 Մի՞թե միայն Ատրիդները գիտեն սիրել իրենց կանանց.
 Յուրաքանչյուր սրբոսի տեր մարդ սիրում է իր կրնոջը ջերմ,
- 360 Ու խընամում, ինչպէս որ ես սիրում էի ամբողջ հոգով
 Բրիսեիսիս, թե՛ն նրան իմ նիգակով էի գերել:
 Իսկ այժմը, նա, որ նենգությամբ խըլեց պարզևն իմ ինձանից,
 Թող չըփորձի ինձ համոզել, նրբան լալ եմ ճանաչում ես.
 Այլ թող քեզ հետ, ո՛, Ողիսևս, և մյուս բոլոր արքաների,
 Խորհուրդ անի՝ ինչպե՛ս վանի նապերից հորն այդ դիւերին:
 Քանի որ նա առանց ինձ էլ շատ գործեր է տընօրիներլ.
 Ծիւնեց պարիսպ ու նրբա շուրջ փորեց և փոս արձակ ու լայն,
 Եվ փոսի մեջ տընկել տըվեց խիտ-խիտ ցըցեր, բայց և այնպէս
 Անկարող է սանձահարել Հէկտորի թափն արյունատուշոտ,
- 370 Որը, երբ ես աքայեցոց հետ միասին կըովում էի,
 Սիրտ չէր անում մինչև անգամ պարիսպներից հեռանալու,
 Գալիս էր նա մինչև կաղնին, Սկեական դրոների մտո.
 Միայն մի հեղ կանգնեց իմ դեմ և իմ ձեռքից հագիլ պըրծաւ:
 Արդ, քանի որ չեմ ուզում ես պատերազմել Հէկտորի դեմ,
 Վաղն առավոտ զոհ ձոներով Չևսին և մյուս աստվածներին,
 Ծանրք բարձած նապերը իմ ծով հանելով, պիտի տեսնես,
 (Եթե ուզես և ունես փույթ այդ բաները նըկատելու)
 Նապերիս չուն՝ մըղված աշխույժ թիավարող մարդկանց ուժից,
 Ու, թե հըզոր Երկրատատանն ուզենա տալ հողմ հաշտակ՝
- 380 Երրորդ օրը ես կըհասնեմ հաչքենիքն իմ՝ հուրթի Փթիս,
 Որտեղ շատ բան թողեցի ես, երբ չարաքախտ այստեղ եկա:
 Այստեղից էլ պիտի տանեմ հետըս ոսկի, կարմիր պըղինձ,
 Եվ ըսպիտակ երկաթ տանեմ, տանեմ կիներ գեղեցկիրան,
 Որոնք որ ինձ բաժին ընկան, իսկ պարզևն այն, որ ինձ տըվեց
 Ագամեմնոն արանց արքան, ինքն էլ առավ թըշնամարար:

- Այսպէս, նրբան դու բացեբաց ասածներըս պատմիր թողոյ,
 Որպէսզի մյուս աքայեցոց բարկությունն էլ բոցավառլի,
 Եթէ կրկին մեկնումեկին նա կամենա խորամանկել,
 Զի միևնույն լիրբն է նա միշտ և ամոթ բան ասած չունի.
- 390 Թող այսուհետ չըհանդրգնի նա երեսին իմ նալելու:
 Պիտի չօգնեմ նրբան այլևս ո՛չ խորհրդով, և ո՛չ գործով,
 Նա մի անգամ խաբել է ինձ, թող չըփորձի կրկին խաբել,
 Բախական է, հերիք եղավ, թող որ կորչի խաղաղությամբ,
 Երբ Արամազդն ըզգոնամիտ խըլեց նրբա խելքը գըլխից:
 Ատելի են իր ընծաներն, և նա հարգանք չունի ինձ մոտ,
 Եթէ նա ինձ տասնապատիկ, քսանապատիկ տա միճկն իսկ,
 Ինչ որ ունի հիմա և դեռ հետո կարող է ունենալ,
 Եվ կամ ինչքան կա Որքմենում և Թեթեում եզիպտական,
 Որտեղ անհուն հարըստություն կա կոտակված տըների մեջ,
- 400 Եվ որ հարչոյր դուռ ունի նա, և ամեն մի դըռնից նրբա
 Կանցնեն երկու հարչոյր հոգի իրենց կտքով ու ձիերով.
 Ո՛չ, եթէ տա նույնիսկ այնքան, որքան երկիրն ավագ ունի,—
 Պիտի դարձա՛լ չըկարենա սիրտս ամոթել Ատրիդ արքան,
 Միճկն լրբիվ չըհատուցի վըրեծը դառն իմ գըրկանքի:
 Ատրիդէսի աղջըկան ես ինձ կընության չեմ առնի, չէ՛,
 Անգամ եթէ նա իր գեղով մըրցեր Աստղիկ դիցունհու հետ,
 Հախտարվեր ձեռարվեստով կապուտաչլի Աթենասին:
 Թող որ ընտրի աքայեցոց միջից փեսա ուրի՛շ մեկին,
 Ծառ ալելի հարմար իրեն և թագավոր վըսեմապետ:
- 410 Եթէ պահեն ինձ աստվածներն, և ես բարով տունըս հասնեմ,
 Պելևսն ինքը հարկալ կընտրի որդուն հարմար մի հարսնացու:
 Հելլադայում ու Փթիայում կան շատ սիրուն աքայուհիք—
 Քընքուչ դուստրեր ազնըվագարս քաղաքապահ իշխանների,
 Որոնց միջից ում ուզենամ՝ կարող եմ ես կին առնել ինձ:
 Արիական սրտիս տենչն է ինձ արժանի կին ունենալ
 Եվ միասին վայելել իմ ծերունի հոր գանձերն անբալ:
 Ես իմ հոգին չեմ տա երբեք հարստությանն այն թովանդակ,
 Որ ասում են՝ Իլիոնն ուներ խաղաղության տարիներին,
 Երբ դեռ այստեղ չէին եկել որդիները աքայեցոց.
- 420 Ոչ էլ բոլոր այն գանձերին, որոնք իր մեջ է ամփոփում
 Տաճարն Գուշակ Ապոլլոնի՝ այնտեղ, քարոտ Պիթոլի մեջ:
 Քանզի հեշտ է ավար առնել պարարտ գառներ ու ոչխարներ
 Ու ձեռք թերել մի ոսկեբաշ, եռոտանի և ամեն բան,
 Սակայն հոգին, որ մի անգամ ասամների միջից թըռավ,
 Էլ չես կարող նրբան բըռնել, ետ չես պահի այնուհետև:
 Քանզի նաև մայրս՝ Թետիս արծաթթաթիկ աստվածուհին

Ասում է թե՛ Գալատացիք երկու օրհաս եմ կրրում ես,—
 Եթե այստեղ մընամ կրրվեմ տրորյացոց քաղաքի շուրջ՝
 Դարձիս հուշը պիտի կորչի, ու կըմընա փառքս անեղծ,
 430 Իսկ թե դատնամ ես դեպի տուն, դեպ հայրենիքն իմ անձկալի՝
 Կորած է փառքն իմ քաջության, սակայն երկար կյանք կունենամ,
 Եվ ինձ այնպես շուտ չի հասնի մահվան օրհասն ու չի գրոտի:
 Ուզում եմ ես խորհուրդ տալ ձեզ, նաև բոլոր աքայեցոց՝
 Նավել դեպ տուն, որովհետև դուք չըպիտի գրոտեք երբեք
 Վախճան ու վերջն ամրապարհսպ նըվիրական Իլիոնի,
 Զի Արամազդն անեղամունչ հովանի է նրա վըրս,
 Եվ տրորյանք մարտընչում են քաջակորով խիզախությանը:
 Արդ, գընացեք, բարեկամներս, և պատճեցեք ինչ սուացի,
 Աքայեցոց ավագանուն, զի ծերերին պատիվ է այդ,
 440 Որ մըտածեմ մի այլ միջոց՝ ազատելու նավերն իրենց
 Եվ բանակը աքայեցոց. այն, ինչ խորհել էին նըրանք,
 Գըլուխ չեկավ և չի գայու, քանի ես ոխնեմ և քեն:
 Դուք գընացեք, բայց Փենիքսը թող որ մընա, քընի այստեղ,
 Որպեսզի վաղն ինձ հետ նավով վերադառնա դեպ հայրենիք,
 Միայն եթե ուզում է նա, նըրան բըռնի չես տանի ես»:

Այսպես խոսեց, և բոլորը մընացին լուռ ու լեզվակապ,
 Խիստ զարմացած Աքիլլեսի այդ զայրագին պատասխանից.
 Եվ հուսկ այսա Փենիքսը ծեր խոսեց աչքերն արտասխալից,
 Զի նա շա՛տ էր աքայեցոց նավատորմի համար ցավում.
 450 «Հըրաշակերտ ո՛վ Աքիլլես, եթե արդեն վըճնել ես դու
 Վերադառնալ և չես ուզում հուրն հեռացնել մեր նավերից,
 Որովհետև զայրույթը բո հոգում ընկած՝ տիրել է քեզ,
 Ինչպե՛ս, որդյակ իմ սիրելի, ես առանց քեզ մընամ այստեղ:
 Երբ Փթիալից Պելուսը ծեր՝ Ատրիդեսին զինակցելու
 Ուղարկեց քեզ՝ դեռևս անփորձ պատերազմի գործերի մեջ
 Եվ ժողովի, որտեղ մարդիկ փառք ու պատիվ են վաստակում,
 Ինձ ուղարկեց քեզ հետ, որ ես սովորեցնեմ բոլորը քեզ,
 Որ դու լինես նարտարախոս և հաջողակ զենքի գործու:
 Ո՛չ, առանց քեզ, քաղցր իմ որդյակ անկարող եմ մընալ այստեղ,
 460 Մինչև անգամ աստվածներից մեկը եթե ինձ խոստանար
 Ծերությունից ինձ ազատել ու դարձընել երիտասարդ,
 Ինչպես էի, երբ թողեցի ես Հելլադան գեղեցկակին,
 Փախչելով հորս՝ Ամիմոորի անեծքներից ու զայրույթից:
 Ֆարկացել էր նա ինձ վըրս իր վարսագեղ հարճի համար,
 Որին սիրում և իմ մորը՝ իր ամուսնուն անարգում էր:
 Իսկ մայրս միշտ, զօր ու գիշեր աղերսում էր փարած ծունկիս,

- Որ ես փոփոսման, մրտնեմ հարճին, որպեսզի սա ծերին ասի:
Մորըս խոսքին ես անասցի, բայց իմացավ հայրս այդ մասին,
Եվ անիծեց ինձ անհավոր Էրիմնային աղոթելով,
- 470 Որ շընըստի իր ծընկներին ինձնից ծընված ոչ մի զավակ:
Եվ աստվածներն հորըս այդ դատն անեծքները կատարեցին—
Արամազըր անդրնդային և սուսլայի Պերսեփոնեն:
Ես զայրացած որոշեցի հորս ըսպանել սուր պղղրճով,
Բայց մի աստված միտքըս փոխեց և մարեց հորն իմ բարկության,
Ըզգալ ստով, թե ինչ տըխտը անուն պիտի թողնեմ տոհմում,
Ու ենթարկվեմ մարդկանց կողմից նախատալից սխարավանքի՝
Աքայեցոց մեջ ոճրագործ ու հայրասպան հորջորջելու:՝
Այսպես անա այնուհետև սիրտըս այլևս չէր հանդուրժում
Ցասումնալից հոր հետ մեկտեղ ասրելու նույն Եսթրաէի մեջ:
- 480 Ազգականներ և ընկերներ շուրջ-բոլորը թախանձագին
Խընդրում էին, որ ես մընամ, չրհեռանամ իմ հոր տընից:
Մորթում էին հաճախ գառներ, գերասպարադ ու ծանրաբաշլ
Կեռակոտոշ, դանդալ եզներ ու ճարպալից խոզեր բազում,
Խորովելով Հեփեստոսյան բոցի վըրա անմահական,
Եվ ծերունու կարասներից առատ գինի էին խըմում:
Ինը գիշեր չորս կողմս սուած հընջում էին ու փոխանիփոխ
Պահակություն էին անում, կըրակը միշտ վառ պահելով,
Ոմանք գալթում ասպրանքի, ամրասպարիսպ մեծ սըրահում
Եվ ոմանք էլ իմ սենյակի նախամուտքում դըռան առաջ:
- 490 Բայց տասներորդ խավարակուռ գիշերը երբ վըրա հասավ,
Այն ժամանակ խորոսկելով ամուր դըռներն իմ սենյակի,
Դուրս վազեցի և անարգել անցու բակի ցանկարպատից
Գալտուագողի՝ պահակներից և կանանցից ըսպասավոր:
Հեռու փախա հորըս տընից և կըտրելով լայն Հեղադան՝
Եւ վերջապես հասա Փթիա խաշնահարուստ և արգավանդ,
Որտեղ հայրըդ՝ Պելևս արքան հյուրընկալեց ինձ իր տան մեջ
Եվ ինձ սիրեց, ինչպես մի հաշր սիրում է իր միակ որդուն.
Ծընված շատ ուշ, ծեր օրերում, մեծափարթամ ճոխության մեջ:
Հարըստության տեր արավ ինձ ու ժողովորդ տըվեց անթիվ,
- 500 Ապրում էի ծայրը Փթիո, դոլուպների վըրա իշխան:
Այնտեղ անա՛, ո՛վ Աքիլէս, քեզ հասցըրի այդ հասակին,
Որդու հըման քեզ սիրելով, երբեք չէիր կամենում դու
Հացկերպոթի գընալ մի տեղ, ոչ էլ տանը մի բան ուտել
Միանչև որ քեզ չստնեի ես, նըստեցնեի իմ ծընկներին
Եվ կերակրիկն այս իմ ձեռքով քեզ չըտայի, նաև գինին:
Քանի՛ անգամ կըրծքիս վըրա դու պարեգումս իմ բըթեցիոր
Ան գինիով, քերհիցո թափված քո մանկության ծանր օրերին:

- Այսպես ես շատ տառապեցի և հոգևեցի ես քեզ համար,
 Քանի որ մեծ աստվածները չէին ուզում գալիսկ տալ ինձ՝
- 510 Մրտածեցի քեզ որդեգրել, աստվածատիպ ո՛վ Աքիլլես,
 Որպեսզի դու դժբախտության դեպքում փրկես ինձ և օգնես:
 Արդ, Աքիլլես, տիրապետիր ոգին բոլ մեծ, քաջը պետք չէ
 Կարծր ու անգութ սիրտ ունենա, աստվածներն են լրտում նույնիսկ,
 Որոնք փառքով և գործությամբ գերիվերո են բոլորից,
 Բայց և դարձյալ մարդիկ նրանց նրվերներով և զոհներով
 Եվ ողորհչ աղերսներով, աղոթքներով հաշտեցնում են,
 Եթե մեկը նրանց հանդեպ հանցանք ու մեղք գործած լինի,
 Որովհետև Աղերսներն էլ դուատրերն են մեծն Արամազդի,
 Խորշոմտերես, կաղ ոտքերով, աչքերով շիլ և ակրնկոր,
- 520 Որ Եղեռնի ետևից են գրնում հոգևած ու դեղևուն:
 Իսկ Եղեռնը, որ հրգոր է և արագոտն՝ առաջ ընկած
 Ծրբշում է ողջ երկրի վըրա վընասելու համար մարդկանց,
 Իսկ Աղերսները Եղեռնի ետևից միշտ ընթանալով՝
 Նըրա մարդկանց տըված խորունկ վերքերին են դարման տանում.
 Ով պատկառի Արամազդի այդ դուատրերից, նըրանց անաս,
 Աղերսները կօգնեն նըրան և կըլլեն աղաչանքին,
 Իսկ եթե մեկն համատորեն ու կամակոր մերժի նըրանց,
 Այնժամ նըրանք Ջըրվանյան մեծ Արամազդի մոտ զընալով՝
 Կըպաղատեն, որ հալածվի նա Եղեռնից և պատըծվի:
- 530 Տո՛ր նաև դու, ո՛վ Աքիլլես, Արամազդի այդ դուատրերին
 Նույն պատիվը, որ շատ ու շատ քաջերի միտքն է ողործում:
 Եթե չըտար Ատրիդը քեզ ճոխ պարզևներ այժմ ու հետո,
 Այլ մընար միշտ անզիղջ ու չար, թըշնամության մեջ համատեր,
 Այն ժամանակ ես ինքս էլ քեզ, այո՛, խորհուրդ պիտ չըտայի
 Քեներդ թողնել, քաջ Աքիլլես, և օգնության գալ աքայանց,
 Որքան էլ որ նեղը լինեն և քո ուժին պետք ունենան:
 Նա շատ բան է տալիս հիմա, խոստանալով տալ և հետո,
 Եվ ընտրելով աքայեցոց միջից՝ ազնիվ, ականակոր,
 Քեզ ամենեն շատ սիրելի մարդկանց այստեղ ուղարկեց նա:
- 540 Մի՛ անգոսնիր նըրանց որ քո ոտն են եկել աղերսանքով.
 Պարսապելի չէ առաջին գայրույթը քո բորորովին:
 Վաղընջական կրտրիճներին պարծանք էր մեծ, ինչպես գիտես,
 Երբ որ նըրանք գայրամային անհընարին սըրտմտությամբ՝
 Լըսել, անապ աղաչանքի, ճոխ պարզևներ ընդունելով:
 Մի հինավուրց դեպք են հիշում, շատ վաղուցվա բան է, նոր չէ,
 Որ ես, ինչպես որ եղել է, պատմեմ պիտի, պիտի լինեք:
 Անդ, Կալիդոն քաղաքի շուրջ կորեաններն ու քաջ էտոլյանք
 Կատաղի մարտ էին մըղում ու կրտորում, ջարդում իրար,—

- Էտողացիք պաշտպանելով հայրենական քաղաքն իրենց,
 550 Կուրեանները խիզախաբար՝ պատերազմով այն քանդելու:
 Կըռիվն այդ գոռ գըրգըռել էր ինքն Արտեմիսը ոսկեգահ,
 Որովհետև նա տակալի զայրացած էր Ինևսի դեմ,
 Որ պըտղաստ քերթի դաշտում նըրան նըվեր չէր մատուցել,
 Մինչդեռ բոլոր աստվածներին առատ բաժին էր հաճել նա,
 Եվ մեծափստ Արամազդի դըստեր միայն զոհ չընծայեց,
 Մոռացության տալով նըրան, կամ պարզապես անհիտությունք:
 Նետագըռու դուստրն Արամազդի զայրանալով նըրա վըրա,
 Մի վայրենի, վայրագատուն, ներմակատում կինն բաց թողեց,
 Որ Ինևսի անդատաճում պատճառում էր մեծ վընասներ:
- 560 Իրար վըրա գետին փըռեց ամբարձողեշ ծառեր բազում,
 Պըտուղներով, ծաղիկներով՝ արմատախիլ արավ նըրանց:
 Մեղեագորտը՝ Ինևսի արի որդին զարկեց նըրան
 Քաղաքներից շատ որսորդներ և բարակներ հալաբելով,
 Որովհետև քիչ մարդկանցով կարելի չէր հաղթել նըրան.
 Ահուելի էր, և շատերին նա խարույկի վըրա հաճեց:
 Եվ Արտեմիսն առաջ բերեց անեղ աղմուկ և պատերազմ
 Այդ վայրենի կիննի զըլխի և թավամազ մորթի համար
 Երկու ուժեղ կողմերի մեջ՝ կուրեաների և էտոլյանց:
 Այսպես, քանի դեռ արիսյան Մեղեագրուն էր մարտընչում,
 570 Կուրեանները հաղթվում էին ու թեպետև ըստվարաթիվ՝
 Սակայն կրկին չէին կարող պարըսպից դուրս ելնել նըրանք:
 Բայց երբ տիրեց Մեղեագրին ցասումը բուռըն բարկության,—
 Որ մինչև իսկ իմաստունի միտքն է հուզում և վըրդովում,—
 (Քանզի նա խիստ զայրացած էր սիրելի մոր՝ Ալթեայի դեմ,
 Քաշվեց կընոջ մոտ հարազատ՝ գեղաչըքնաղ Կլեոպատրի,
 Որը աղչիկն էր Եվեճյան գեղասըրունք Մարպետասլի
 Եվ Իդեաի— այն ժամանակ ամենաբաշ, զորեղ մարդու:
 Եվ որպեսզի խըլի չըքնաղ, գեղասըրունք օրիորդին՝
 Վերցըրեց նա իր լայնալիճն ընդդեմ գուշակ Ապոլլոնին:
- 580 Այդ ժամանակ, ապարանքում, գեղաչըքնաղ Կլեոպատրան
 Ակկիոնն էր կոչվում իր սիրելի հոր ու մոր կողմից,
 Քանզի մայրը Ակկիոնի սաստիկ վըշտով էր համակված,
 Երբ որ իրեն հափըշտակեց Ապոլլոնը կորովաճիգ:
 Նըստած ՚, ժամն ու քինասիրտ Մեղեագրուն իր կընոջ մոտ,
 Մաղձոտ՝ իր մոր անեծքներից, որ խընդրում էր աստվածներին,
 Իր հարազատ եղբոր արյան համար տըրրում ու վըշտահար,
 Ու ծընրաղբի ծեծում էր նա բեղուն երկիրն իր ձեռքերով
 Աղաչելով Սանդարպետին և դըժընդակ Պերսեփոնին,
 Ծոցն արցունքով ողողելով, որ իր որդուն մահվան մատնեն:

- 590 Եվ դրժոխքից իսկեց նրան Իրինան մութ և անողոք):
 Ու բարձրացավ դըղիրդ, աղմուկ պարիսպների, դռների մոտ,
 Ծեծվում էին բուրգերն ամեն. ծերուհիներն էտուացի
 Խընդարկուներ ուղարկեցին նրան՝ քուրմեր աստվածընտիր՝
 Խոստանալով մեծ պարգևներ, որ գա, վանե ժանտ ոսոխին:
 Ազատություն տրվին նրան, որ նա ընտրի իրեն համար
 Բարեբեղուն Կալիտոնի մի մասն՝ հիսուն օրավար հող —
 Կեսն գինեբեր այգու համար ու կեսն՝ ազատ վար ու ջուլջի:
 Եվ ձիավարժ Ինսն էր ծեր թախանձագին խընդրում նրան
 Ծուները դրած բարձրածեղուն իր սենյակի դռան շեժին.
- 600 Խընդրում էին նրան նաև քույրներն ու մայրը մեծարգո,
 Ինչպես թոյր բարեկամներն ու ընկերներն իր սիրելի,
 Բայց նա համատ, անդրդդվելի մընաց նրանց աղաչանքին,
 Եվ անկատար էղան նրանք փափկացրնել սիրտը նրա,
 Մինչև որ իր տունը հիմքից դողաց, ջրնցվեց հաճախակի.
 Կտրեաները սանդուղ դրած ելնում էին բուրգերն ի վեր
 Կրրակ տալու մեծ քաղաքին. այն ժամանակ գեղեցկիրան
 Կինը սիրուն՝ Կլեոպատրան գուժկան ձայնով, արտասովաթոր
 Աղաչում էր Մելեագրին ու մեկ առ մեկ թրվում նրան
 Թե ինչ աղետ ու պատուհաս կարող էր գալ մարդկանց գլխին,
- 610 Երբ թըշնամին անագորույն խուժեր իրենց քաղաքը մեծ:
 Տըղամարդկանց կրկնորդեն ու քաղաքին կրրակ կրտան
 Ու կրգերեն գեղեցկալանջ կանանց, մատողաչ մանուկներին:
 Մելեագրի սիրտը հուզվեց ի լուր այդ ժանտ ոճիրների
 Ու վեր կացավ, գընաց ըշտապ չըթնաղ գենքերը հագնելու:
 Կորըստաբեր օրը այսպես նա հեռացրեց էտուներից՝
 Մի կողմ դրած զայրույթն ու քեն, թեպետ նրան չըտրվեցին
 Ծոխ ընծաներ, բայց նա այնպես էլ եղեռնը հեռու վանեց:
 Իսկ դու նրան մի՛ նըմանվիր, սիրելիդ իմ, և դևը թո՛ղ
 Չըղարձընի նույն կողմը քեզ, զի չարիսպանց վատ կրինի
- 620 Գալ օգնության անձն ժամանակ, երբ վառված են նավերն արդեն:
 Ընծաների՛ համար արի, և բովանդակ աքայեցիք
 Գատվեն պիտի քեզ, Աքիլես, և աստըծու պես մեծարեն:
 Իսկ թե առանց պարգևների դու մղտնես մարտ արյունատուշտ,
 Նույն պատիվը չես ըստանա, թեկուզ հաղթես դու թըշնամուն»:

Եվ ծերունուն արագտորն Աքիլն այսպես պատասխանեց.
 «Փենիքս, օ հա՛յր իմ ծերունի, այդ պատիվներն ինձ պետքը չեն,
 Զի կարծում եմ, թե Արամազդն ինձ բախկան շատ է պատվում,
 Նա մահկաձև նավերի մոտ ինձ իր ձեռքից բաց չի թողնի,
 Բանի որ դեռ շունչ կա վրրաս ու սրբունքներս ինձ չեն լըքել:

630 Ես քեզ ուրիշ բան էլ կասեմ, և դու մըտքիդ մեջ պահիր այն, Քո ողբերով ու հեծությամբ դու իմ հոգին մի՛ քայքայիր, Եվ մի խոսիր այդպես ինձ մտա դու ի նըպաստ Ասորիդեսին, Չըպետք է դու պիտես նըրան, որ իմ սըրտից չըհեռանաս, Այլ ցալեցրու ինձ հետ և դո՛ւ ինձ խորապես ցալեցնողին. Թագավորի ինձ հավասար, պատվիս կետը քեզ լինի թող: Թող որ դըրանք գընան, իսկ դու մընա՛ աչստեղ, իմ վըրսանում, Նընջիր փափուկ անկողնու մեջ, և առավոտ երբ որ ծագի, Կըմըտածենք՝ մընալ ալատե՛ղ, թե՞ մերոնց մտա վերադառնալ»:

Ասաց Աքիլլն ու հոնքերով նըշան արավ Պատրոկլեսին,
640 Որ Փեմիքսի հասար փափուկ մի անկողին պատրաստել տա, Եվ մյուսներն էլ մըտածեն վերադառնալ, բայց այդ պահին Տելամոնյան Այաքսը մեծ խոսք առնելով այսպես ասաց.

«Դյուցազնագա՛րմըդ, Լալերոյան, բազմահանճար դու Ռիսևս, Վեր կաց գընանք, որովհետև ես հույս չունեմ թե այս ճամփով Մենք կըհասնենք նըպատակին. գընանք պատմենք, ինչ լըսեցինք. Թեև հաճո ու քաղցրալուր չըլըսեցինք մենք ոչ մի բան Դանալեցոց համար, որոնք աչքը ճամփին մեզ են մընում: Աքիլլեար իր կըրծքի մեջ ունի գոռոզ ու վայրագ սիրտ. Խըստարարո՛, որ անկեղծ սերն ընկերների արհամարհեց,
650 Որին բոլորս ամենից շատ էինք պատվում նավատորմում: Անգո՛ւթ, նույնիսկ մարդ իր եղբոր և իր որդուն ըսպանողից Կառնի տույժ ու փըրկանք անբավ, սիրտը կիջնի, կըմեղմանա. Բայց քո կըրծքում աստվածները դըրին, դաժան ո՛վ Աքիլլես, Անագորոյն ու չար մի սիրտ մի աղջըկա համար միայն: Իսկ մենք հիմա տալիս ենք քեզ ամենագեղ յոթ այլ կանաչք, Եվ բացի այդ շատ այլ գանձեր, ուրեմըն հեզ սիրտ ունեցիր, Մարդակներիցդ պատկատիր, զի քո հարկի տակ ենք ահա, Դանալեցոց կողմից դըրկված և ուզում ենք մընալ քեզ միշտ Սերտ սիրելի և մըտերիմ՝ բան մի ուրիշ աքալեցու»:

660 Եվ արագոտն Աքիլլեար նըրան այսպես պատասխանեց.
«Դյուցաւերո՛ւնդ, Տելամոնյան Այաքս, իշխանըդ ազգերի, Անժըլտելի բաներ ասիր, և քո սըրտից խոսեցիր հո, Մակալն աստիկ մի բարկությամբ ոռչում է սիրտս ամեն անգամ, Որ հիշում եմ, թե Ասորիդեսն ինձ անարգեց աքաչանց մեջ, Կըհամարհեց տարաշխարհիկ և վատանուն մարդու նըման: Վերադարձեք պատվիրակներդ ու պատասխան տարեք Նըբան, Որ արյունոտ մարտ մըտնելու մասին երբեք չեմ մըտածի, Միճչև որդին Գրիամոսի, արիասիրտ Հեկտորը քաջ

Գա ու հասնի միրմիրոնաց վըրաններին ու նավերին,
670 Լսպատած ո՛ղջ աքայեցոց ու նավատորմն ամբողջ ալրած:
Իսկ վըրանիս ու նավիս շուրջ Հեկտորն որքան էլ մոլեգնի,
Կարծում եմ ես, որ վերջ կըտամ նըրա գոռոզ հոխորտանքին»:

Այսպես ասաց, նըրանք առան ամեն մեկը մի-մի բաժակ
Եվ ձոնեղով՝ վերադարձան. Ռոփսևն էր սուսընդորդում:
Իսկ Պատրոկլեսն հըրամայեց ընկերներին և աղախնոց,
Որ Փեհիքսի համար շուտով պատրաստեն թավ անկողին:
Պառախաներն ըշտապեցին հըրամանն այդ կատարելու:
Պատրաստեցին թավ անկողին, իրոնելով լայն ոչխարենի
Նըրա վըրա՝ ծաղկանըկար փափուկ բեհեզ մի նըրբահյուս:
680 Ծերը պառկեց, ըսպասելով ասավածային Առավոտյան:
Իսկ Աքիլլեսը հոբակերտ իր վըրանի խորքում քընեց՝
Կողքը չըքնաղ Դիոմեդեն՝ Փորբաղեսի դուստրը սիրուն,
Որին բերել էր Լեսբոսից Աքիլլը կին իրեն համար:
Եվ մյուս կողմում Պատրոկլեսը պառկեց քընեց, և նըրա մոտ
Պառկեց Իփիսը գեղիբան, որ Աքիլլը տըվեց նըրան,
Երբ Սկիռոնն ավարեց նա, քաղաքը բարձր՝ Ենիևար:

Պատվիրակներն երբ գընացին հասան վըրանն Ատրիդեսի,
Աքայեցիք նըրանց ոսկի բաժակներով ընդունեցին
Եվ անհամբեր սուսջ գալով՝ հարցեր էին տալիս նըրանց:
690 Առաջինը հարցում արավ Ագամեմնոն արանց արբան.
«Ասա՛ շուտ ինձ, փառքդ աքայանց, երևելի դու Ռոփսևս,
Համաձայնվո՞ւմ է ոխերին հուրը վանել նավատորմից,
Թե՞» մերժում է և իր գոռոզ սիրտը ոխով մըխում է դեռ»:

Պատասխանեց նըրան դյուզացն Ռոփսևսը հոգնատաժան.
«Ո՛վ մեծափառ Ագամեմնոն, ժողովրդոց դու թագավոր,
Նա ո՛չ միայն չի կամեևում իր բարկության հուրը մարել,
Այլ ավելի՛ է բորբոքում իր խըրտաշունջ մոլեգնությանը
Ու քամահրում խոսքերը քո և ընձաներն արհամարհում:
Պատվիրում է քեզ խորհըրդի նըստելու մյուս աքայանց հետ,
700 Թե դու ինչպես փըրկես նավերն և ազատես զորքն աքայանց:
Լսպատնում է նա մինչև իսկ վաղն առավոտ լուսաբացին
Ծովը ձըգել ճոճնեմ նավերն իր գեղատախտ՝ դեպի Փոթիս,
Եվ ասում է՝ պետք է աքայես անեն և մյուս աքայեցիք,
Որովհետև Իլիոնի վախճանն երբեք չէք տեսնի դուր,
Չի Արամազոն անեղագոչ հովանավոր է տըրոյանց,
Որոնք կըռվում են քաջարար և կորովի խեղախոսությանը:

Ահա՛ բոլորն, ինչ որ ասաց, թող որ պատմեն նաև նրանք՝
Աչաքան ու գույզ քարոզները, երկուսն էլ լուրջ, խելոք մարդիկ:
Իսկ Փենիքսը մընաց այնտեղ Աքիլլեսի հրրամանով,
710 Որ առավոտ նավ նրստելով՝ վերադառնա դեպ հայրենիք,
Միայն՝ եթե ինքն ուզեճա, նրան բրոնի չի տանելու»:

Այսպես ասաց, և բոլորը մընացին լուռ ու կարկամած՝
Սարսափահար պատասխանից, զի աստույից էր խոսել նա:
Չէին խոսում մի պահ բոլոր որդիները աքաչեցոց,
Եվ ի վերջո բերան քացեց Դիոմեդեսն անեղազոռ.

«Ո՛վ մեծասիտո դու Ատրիդես Ագամեմնոն արանց արքա,
Քեզ արծաճն չէր աղաչելու մեծահոգի Պելիսյանին
Եվ խոստանալ ճոխ ընծաներ, որ գոռոզի մեկն էր արդեն
Եվ դու անա առավել ևս գոռոզացրիր քո խընդրանքով:
720 Գընում է թե մընում այստեղ՝ ինքը գիտե, մենք գործ չունենք,
Անտարակույս նա վերըստին պատերազմի մեջ կըմըսնի,
Երբ կըծքի տակ սիրտը եռա, և մի աստված դըրդի նրան:
Իսկ արդ լքսեք ինչ ասում եմ և անացեք իմ ասածին.
Գընացեք այժմ և սիրտը ձեր կազդորեցեք հաց ու զինով,
Գինին մարդուն քաջություն է տալիս և ո՛ւժ, առույգություն:
Իսկ վարդամատն Առավոտը երբ որ ծագի, Ագամեմնո՛ն,
Դու նավերի առջևը հաճ հետևակներն ու այրուձին,
Խըրխախուսիր և ինքըդ տար զընդերը գոռ դեպի գուպար»:

Այսպես ասաց, և արքաներն հավանություն տրվին նրան,
730 Ըսքանչացած ձիախրրոխտ Դիոմեդեսի այդ խոսքերից.
Եվ հեղելով ձոն ամեն ոք՝ վըրանները բշտապեցին
Ու պառկեցին քաղցրը քընի պարգևները վաչելելու:

Ե ր գ Տ ա ս ն ե ր ո ղ

ԴՈՒՈՆՅԱՆ ԴՐՎԱԳ

- Աքայեցոց պետերն ամեն պատկած իրենց նավերի մոտ
Նընչում էին գիշերն ի բուն տարված անուշ խորը քընով,
Միայն Ատրիդ Ագամեմնի աչքերից էր բունը փախել,
Ու տանջվում էր միտքը նրա հուզումնակոծ և անհանգիստ:
Ինչպես երբ որ մեծամրոտն չփայլատակի գեղեցկավարս
Հերայի սյրն ու պատրաստի սաստիկ անձրև, կարկուտ կամ ձյուն,
Որի բուքով անեղաշունչ ճերմակում են դաշտ ու բլուր,
Եվ կամ բանա երախը մեծ կորըստաբեր պատերազմի,—
Այդպես նաև հոգու խորքից մըռընչում էր Ատրիդ արքան,
- 10 Ու պատել էր սուկումն անեղ նրա հուզված միտքն ու հոգին:
Ամեն անգամ, երբ նայում էր տըրոյացոց դաշտի վըրս՝
Զարմանում էր Իլիոնի դեմ վառվող անթիվ կրակներով
Եվ փողերի, սրիներին ու բազմության ժըխտով մեծ:
Իսկ երբ նայում էր աքայանց նավերի ու գորքի վըրս՝
Փետում էր իր գըլխի մագերն ու փունջ առ փունջ երկինքն ի վեր
Արամազդիճ ձոնելով այն՝ հեծեծում էր հառաչայից:
Նա որոշեց վերջ ի վերջո երթալ Նեյլան Նեստորի մոտ
Եվ նրա հետ գըլուխ-գըլխի տալով՝ միջոց մի մըտածել
Ագասելու համար բոլոր չարիքներից աքայեցոց:
- 20 Վեր կենալով հագավ շըքել իր պարեգոտն Ատրիդ արքան,
Կապեց մաքուր իր ուրբերին գեղեցկահյուս մուկեր մի գույգ
Զըգեց ապա նա իր վըրս կարմրատեսիլ ալյուծենին
Պըճըղնավոր և ահագին, և իր երկար նիզակն առավ:

Մենեյալն էլ անի մեջ էր, նա էլ քընել չէր կարենում,
Վախեճալով, թե մի գուցե վըրտանգ հասնի արգիացոց,
Որ կըտրելով անծայրածիր ծով ու ցամաք, իր պատճառով,

Եկել հասել էին Տրոյա, բերելով մարտ այլունահեղ:
 Խալտարբողես ընձենիով ծածկեց նա իր թիկունքը լայն
 Գլխիս դրբեց իր վիթխարի սաղավարտը պրղընձաձույլ,
 30 Երկայնաստվեր աշտեն առավ և ըշտապեց, որ արթնացնի
 Իր թագավոր եղբորն ավագ՝ պետին համայն արգիացոց,
 Որին բոլոր ժողովուրդը մեծարում էր աստըծու պես:
 Գրտավ նրան այն միջոցին, երբ իր զենքերն էր հագնում նա:
 Ազամեննոն ուրախացավ եղբոր գալուստը տեսնելով.
 Եվ առաջինն անեղագոռ Մենելավոնսն ինքը խոսեց.
 «Այդպես, եղբայր իմ, այս ժամին ինչո՞ւ ես դու զինավառվում,
 Գուցե մա՞րդ ես ուզում հանել տըրոյացոց լըրտեսելու.
 Վախենում եմ դրրա համար դու հանձնառու մարդ չըգրտնես,
 Որ սիրտ անի մենակ գրնավ դեպի բանակը թըշնամու
 40 Անմահական մութ գիշերով, շատ սըրտոտ մարդ պետք է լինի»:

Ազամեննոն արանց արքան եղբորն այսպես պատասխանեց.
 «Թե՛ ես, թե՛ դու, երկուսովս էլ, դյուցասընունդ Մենելավոս,
 Կարիք ունենք մի իմաստուն ու փրկարար քաջ խորհուրդի,
 Որ կարենանք փրկել բանակն ու նավատորմն աբայեցոց:
 Ջի Արամագըր Ջրովանյան մեզնից երես է դարձրել,
 Հեկտորին է ընծայում սեր, նրրա զոհերն է ընդունում:
 Քանզի երբեք չեմ տեսել ես, ոչ էլ լրսել երբևիցե,
 Որ մարդ մենակ, մի օրվա մեջ քաջություններ գործի այնքան
 Եվ աղետներ, որքան Հեկտորն, Արամագըրի այդ սիրելին,
 50 Որ աստըծու զարմից էլ չէ, քայց կատարեց անեղ գործեր:
 Գործեր, որոնք արգիացիք դեռ շա՛տ երկար պիտի հիշեն,
 Որովհետև շատ չարիքներ հասցրեց նա աբայեցոց:
 Բայց դու վագիր անմիջապես դեպի նավերն ու շուտ կանչիր
 Իդոմենին և Այաքսին, իսկ ես կերթամ Նեստորի մոտ՝
 Հորդորելու աստվածային այդ ձերունուն, որ հետըս գա,—
 Թե հոժարի,— պահնորդական գունդը և տա հրրահանգներ,
 Քանզի նրան լրսում եմ միշտ, պարեկների պետն է որդին,
 Ինչպես նաև Մերիոնեսը՝ զինակիրը Իդոմենի,
 Ջի հատկապես այդ մեծ գործը նրանց է լոկ հանձնարարված»:

60 Մենելավոնսն անեղագոռ նրան այսպես պատասխանեց.
 «Այդ, ի՞նչ պատվեր ես տալիս ինձ, և ինչպե՞ս ես հրրամալում.
 Մընամ այստեղ ես նրանց մոտ և ըստասեմ քո գալըստյա՛ն,
 Թե՞ հայտնելով կամքդ նրանց՝ վերադառնում նորից քեզ մոտ»:
 Ազամեննոն արանց արքան նրան այսպես պատասխանեց.
 «Կա՛ց նրանց մոտ, զի գրնավս գուցե հանկարծ մենք մոլորվենք,

Քանզի բազում ճամփաներ են իրար անվերջ խաչաձևում:
Դու գրնալիս հանձնարարիր, որ ամեն մարդ արթուն հրկսի:
Ամեն մեկին կոչիր ինքրդ իր հայրական պատվանունով
Եվ մեծարիր սիրողաբար և մի՛ էրբեք մեծամարտիր:
70 Մենք էլ պիտի ժիր աշխատենք, ասես թե մեր ծընված օրից
Արամազդը արկածալից ճակատագիր պարգևեց մեզ»:

Այսպես ասաց Ազամեննոնն ու եղբորը ճամփա դրեց,
Իսկ ինքն իսկույն ուղևորվեց դեպի Նելյան Նեստորը ծեր:
Գրտալ նրան իր վրբանի և թրխաթույր նալիին մոտիկ
Փափուկ մահճում ընկղմանած և նրկարեմ գեմքերն իր շուրջ,
Ասպարն ու գույզ նիզակները և սաղավարտը պաղպաջուն,
Մոտն էր գոտին խայտանամուկ, որ կապում էր նա իր մեջքին,
Երբ գրնում էր դեպի գուպար իր ջոկատի գըլուխն անցած,
Որովհետև ծերությունից նա տակալին չէր խեղճացել:
80 Ոտևաձայներ լրսելով նա, բարձրացրեց իր գըլուխն իսկույն
Եվ արմուճկին հեմված՝ այսպես հարցում արավ Ատրիդեսին.
«Այդ ո՞վ ես դու՝ նալատորմում և բանակում շրջում մեճակ,
Այսպես մըթին ուշ գիշերով, երբ բոլորը քընած են խոր.
Ո՞ւմ ես փընտրում, ընկերների՞դ, թե՞ պահանորդ խըմբից մեկին,
Խոսի՞ր, ասա՛, ի՞նչ ես ուզում. ինձ լուռ ու մունջ մի՛ մոտենար»:

Ազամեննոն արանց արքան նրբան այսպես պատասխանեց.
«Նելյա՛ն Նեստոր, արքայեցոց դու պանծալի՛ խորհրդական,
Պետք է որ դու լավ ճանաչես Ազամեննոն Ատրիդեսին,
Որին Չևար ամենից շատ է խոշտանգում տաժանքներով,
90 Մինչև շունչըս մընա միայն ու ծընկերումս ուժ շարժվելու:
Ծրբշում եմ ես, ո՞վ ծերունի, զի աչքերիս քուն չի գալիս,
Պատերազմի ցալվն եմ քաշում ու տանջանքներն արքայեցոց,
Դանաչեցոց համար սաստիկ անհանգիստ եմ և ահաբեկ,
Խըրովահույզ եմ հոգեպես, սիրտըս կըրծքից դուրս է թըռչում,
Եվ դողդողում եմ քաջատույզ անդամներըս քըստընահար:
Թե ուզում ես մի գործ անել, (քունը քեզ էլ մոտ չի գալիս)
Պահնորդների խումբը գընանք, տեսնենք, թե միգուցե հանկարծ
Հոգևած օրվա տաժանքներից՝ խոր քընով եմ ընկել նրբանք,
Մոտևալով պահպանության ամեն կանոն ու հրրահանգ,
100 Մինչ թըշնամին շատ է մոտիկ մեր նալերին, և չըգիտենք,
Թե գիշերով հարձակվելու մըտադրրություն չունե՞ն արդյոք»:

Եվ Գերեմյան Նեստոր ասպետն այսպես ասաց Ատրիդեսին.
«Ո՞վ մեծափառ դու Ատրիդես, արանց արքա Ազամեննոն,

Ես չեմ կարծում, որ անպարման Արամազոր ամպրոպադեզ
հորրո հույսերն այդ Հեկտորի կրպարակի հաջողությամբ:
Կրտստապի նա տագնապած բազմապիսի հոգս ու ցավով,
Հենց որ դյուցազն Աքիլլեսն իր սըրտից դրժնյա քենը հանի:
Ուրախությամբ կրգամ քեզ հետ, ուրիշներին էլ արթնացնենք,
Քաչ Տիդյանին նիզակափառ, բազմահրճար Ռոյնսևին,

- 110 Եվ Աշաբսին արագափույթ, և Փիլևսի արի սրբուն.
Ո՛ր էր, եթե մեկն էլ գրնար, կանչեր նաև Տելամոնյան
Քաչ Աշաբսին աստվածատիպ և Իդոմեն թագավորին,
Ռոռնց նավերն ամենից վերջն են գըտնվում, մեզնից հեռու,
Թեպետև ես շատ եմ սիրում, հարգում արգո Մենելային,
Քայց հալնտապես պիտ պարսավես, թեկուզ ինձնից դու նեղանաս,
Որ ամեն հոգար քեզ թողած՝ ինքը հանգիստ քուն է քաշում:
Այնինչ հիմա պիտի գընար նա մեր բոլոր պետերի մոտ
Ու պալատեր, քանզի ունենք մենք շատ հոգսեր անտանելի»:

Նըրան այսպե՛ս պատասխանեց Ագամեմնոն արանց արքան.

- 120 «Ուրիշ անգամ, ո՛վ ծերունի, ե՛ս էլ պիտի հորդորեի
Քեզ մեղադրել Մենելային, քանզի հաճախ անհոգ է նա
Եվ մի գործի ձեռք չի զարկում, և այդ ո՛չ թե այն պատճառով,
Որ ծուլ է նա և ապիկար, կամ թե խելքից աղքատ ու գուրկ,
Այլ որ աչքը միշտ ինձ վըրա՝ հըրահանգիս է ըսպատում:
Քայց նա հիմա ինձնից էլ շուտ վեր կենալով, եկավ ինձ մոտ
Եվ ես նըրան ուղարկեցի կանչելու քո ուզած մարդկանց:
Վեր կաց գընանք, և կըգըտնենք նըրանց այնտեղ, պահնորդ խըմբում,
Դըռների մոտ, ուր հըրաման տըվի նըրանց հավաքվելու»:

Եվ գերեմյան Նեստոր ասպետն այսպես ասաց թագավորին.

- 130 «Եթե այդպես է, այսուհետ նըրան ոչ մի արպեցի
Զի ինի հետ, անհրճազանդ, ում էլ որ նա հըրամայի»:
Այսպես ասաց Նեստորը ծեր ու պատմունանն հագավ արագ
Կապեց մաքուր իր ոտքերին մի զույգ մուշկեր վայելչահյուս,
Եվ կոճկելով կարմըրագույն տատտոկը վերից ի վար,
Տատտոկը՝ ծածկըված նուրբ աղվամազով վերից ի վար,
Պըղընձապար ու սալրասուր ստավ նիզակն իր անագին
Եվ ըշտապեց դեսպի նավերն արպեցոց պըղընձագգետտ:
Նախ, ձայն տալով Արամազդի հանճարակից Ռոյնսևին,
Նեստոր ասպետը գերեմյան հանեց նըրան քաղցրը քընից:
140 Ալևորի ձայնն առնելով՝ Ռոյնսևը անմիջապես
Վըրանից դուրս թըռավ արագ և ծերունուն այսպես ասաց.

«Ինչո՞ւ այսպէս մեն ու մենակ, անմահական ուշ գիշերով
Ծըրջում ես դու նապից ի նալ, ի՞նչ կարևոր գործի նամար»:

Եվ Գերեմյան ասպետն այսպէս պատասխանեց Ռոփսուսին.
«Դուցազնագաւա՞ր՛նըդ Լայերտյան, գերահանձար դու Ռոփսուս,
Մի՛ բարկանար, զի աքայսնց սաստիկ վըտանգ է քսպտոնում.
Հետըս արի, որ արթնացնենք նաև այլոց, ում որ պետք է,
Որ միասին խորհուրդ անենք՝ փախչե՞նք արդո՞ք, թե՞ մարտընչենք»:

- Այսպէս ասաց, ու Ռոփսուսն իր վըրանը վերադարձալ,
150 Նըկարագարդ վահանը մեծ ուք գրցեց, ու գրեցալին.
Երեք հոգով ըշտապեցին Դիոմեդէս Տիդյանի մոտ,
Ռիհն գրտան վըրանից դուրս խորը քընած իր գեներով:
Նընչում էին նըրա մարդիկ՝ վահաններն բարձ արած իրենց,
Ել նիզակներն իրենց երկար զարկած գետնին բունի կողմից,
Ռրոնց պոլիճներն փայլում էին Արամազդի շանթի ճըման:
Նընչում էր խոր դշուցագըր քաշ վայրի ցուլի մորթի վըրա,
Իսկ սընարին սրփըոված էր փաղփունափայլ շըբեղ մի գորգ:
Մոտենալով՝ Նեստոր ասպետն ոտքի ծայրով հըրեց նըրան,
Արթնացըրեց խորունկ քընից ու ծաղրելով այսպէս ասաց.
160 «Վեր կաց, Տիդյան Դիոմեդէս, ի՞նչ ես քընում գիշերն ի բուն,
Դու չե՞ս տեսնում, որ տըրոյանք տեր դառնալով դաշտի բըլլին,
Բանակել եմ նապերի մոտ, և մի քայլ է բաժանում մեզ»:

Խորը քընից արթնանալով՝ Դիոմեդէսն ելալ ընդոտ
Ել՝ Նեստորին ի պատասխան՝ այս սըրբաթն խոսքերն ասաց.
«Ժիր ես դու, ծե՛ր, և անհոգնում, չես դարպարում աշխատելուց,
Աքայեցոց մեջ քեզանից կըրստեր մարդիկ չըկա՞ն միթէ,
Ռրոնք վազ տան այստեղ-այնտեղ ու զարթեցնեն արքաներին:
Զարմանալի ես, ծերունի, հոգնելն ինչ է՝ դու չըգիտես»:

- Եվ Գերեմյան Նեստոր ասպետն այսպէս նըրան պատասխանեց.
170 «Ռդար ես դու խոսում, այո՞, սիրելիդ իմ Դիոմեդէս,
Ես էլ ունեմ բանակի մեջ առույգ որդիք ու զինվորներ,
Որ մի առ մի կարող էին ձայն տալ բոլոր արքաներին:
Սակայն մեծ է տագնապը մեր, ուստի բոլորս պիտ աշխատենք,
Քանզի պսօր սուր անձելու քեղնի վըրա է համորեն
Աքայեցոց փըրկությունը և կամ կորուստը չարաչար:
Գընա իսկույն և արթնացրու Ալաքսին ծիր ու Փիլլանին,
Ինձ խընայիր, դու ինձանից երիտասարդ ես տարիքով»:

Այսպես սասց, և Դիմեղն ուս գրցելով շիկակարմիր
Պըճըղնալոր առյուծեճին, ստավ մըկունդն իր վիթխարի,
180 Ելավ գընաց և հանելով ճըրանց բընից՝ ստավ բերավ:

Այսպես ճըրանք բոլորը մեկ՝ պահճորդների մեջ մըտնելով,
Պարեկապան գըճի բոլոր ավագներին գըտան արթուն
Նըստած ըզգաստ ու զինավառ, շըրջահայաց շըկերի պես,
Որ փարափի շուրջը ճըստած՝ ոչխարի հոտն են պահպանում
Խիստ անհանգիստ, որ ամեհի մի գազանի հոտ են ստել,
Որ իջնում է անստասախտ լեռնից հանկարծ, բարձրացնելով
Մի մեծ աղմուկ-իրարանցում շըկերի մեջ ու բազմության,
Եվ փախչում է բունը ճըրանց,— այդպես էին մաս ճըրանք,
Նըստած արթուն, տագնապալից, գիշերային մըթության մեջ,
190 Լարած իրենց լըստողությունն՝ ակացնէրը միշտ դեպի դաշտ,
Թե կա՞ արդյոք դըրույթ-դուխուն, թըշնամական ոտնատըրոփ:

Նըրանց ի տես՝ ուրախացավ ծերն ու իսկույն մոտ գըճավով
Խըրախուսիչ այս խոսքերով դիմեց արթուն պահճորդներին.

«Այդպես, արի՛ որդիներրս, լա՛վ հըսկեցեք, հազար աչքով,
Որ մեզ վըրս չըծիծաղի չարախընդաց ոտխը անգ»:

Այսպես սասց և փուն անցավ, գըճում էին ճըրս հետքով
Թազավորներն արգիացոց, որ խորհըրդի էին կանչված,
Նըրանց մեջ էր և Մերիոնեսն ու Նեստորի շըբեղ որդին,
Որոնց մույնպես կանչել էին, որ միասին խորհուրդ անեն:

200 Փուն անցնելով ճըրանք բոլորն էլ ճըստեցին մաքուր մի տեղ,
Որ գետինը գերծ էր դեռևս դիակներից և արյունից,
Որտեղից որ հըսկայագոր Հեկտորը քաջ էտ էր դարձել
Կտորելով արգիացոց՝ միճչև մույթը գիշերային:

Նըստոտելով ճըրանք այնտեղ, բացին գաղտնի ժողովն իրենց,
Եվ խոսք ստավ մախ Գերեճյան Նեստոր սասպետը պեզարդ.

«Միրելիներս, չըկա՞ ձեր մեջ արիասիրտ մի դյուցազուն,
Որ սիրտ անի գըճավ ճամբարը մեծասիրտ տըրոյացոց:

Գուցե բըռնել կարողանա բանակից դուրս մի զինվորի՝
Իմանալու, թե տըրոյանք ի՞նչ մըտքի են, ի՞նչ են անում.

210 Հեռու իրենց պարիսպներից՝ ճավերի մո՛տ են մըճալու,
Թե՞ այիտ դառնան դեպի քաղաք աքայեցոցն ընկնելուց էտ:
Ելս բոլորը իմանալով, թե ողջ-առողջ դառնա մեզ մոտ՝
Երկըճքի տակ կըվաստակի մա մեծ պատիվ, փառք ու պարծանք
Բոլոր մարդկանց կողմից տըրված, և կըստանա ճոխ ընձաներ:
Մեր ճավերի յուրաքանչյուր պետն ու իշխանն այդ կըտրիճին

Պիտի շնորհի մի սև մաքի, սիրուն մի գառ կրծքից կախված,
Որը ոչ մի պարզևի հետ համեմատել չի կարելի,
Եվ բացի այդ, կրմասնակցի բոլոր ուրախ կոշունքներին»:

Այսպես ասաց, և բոլորը մրնացին լուռ, անպատասխան:

220 Եվ վերջապես խոսեց Տիդյան Դիոմեդեսն անեղազու.

«Հորդորում ես ինձ, ով Նեստոր, սիրտ և աշխույժ արիական,
Որ ես մըտնեմ տրորյացոց բանակն մեզնից ոչ շատ հեռու,
Բայց եթե ինձ ընկերանա մեկ ուրիշն էլ այս գործի մեջ՝
Ե՛վս առավել քաջավրատահ ու կորովի պիտի լինեմ.
Քանզի երբ որ երկուսով եմ՝ ավելի եմ հրճարագետ,
Եվ կրկնեն միմյանց համար հրրանք հույս ու խորհրդատու:
Իսկ եթե ժարդ միայնակ է, թեկուզ լինի ուշիմ ու քաջ,
Կըտատանվի միտքը հրրա, և ինքն իրեն կըկորցընի»:

Երբ վերջացրեց՝ շատերն էին ուզում հրրան ընկերանալ,—

230 Զույգ Այաքսներն արհասիրտ՝ արբանյակները Արեսի,
Մերիոնեսն, և մանավանդ ծեր Նեստորի շքեղ որդին.

Ծատ էր ուզում և Ատրևսյան Մենելալոսն անեղազու,
Ողիսևը համբերատար՝ տրորյացոց մեջ մըխվելու,
Որի սիրտը խիզախության համար վառվում էր կրծքի տակ:
Այնժամ Ատրիդ Ագամեմնոնն այսպես ասաց իշխանաբար.

«Ո՛վ Տիդեսի որդիդ խիզախ, սիրելիդ իմ Դիոմեդես,
Ընտրիր, ում որ ուզում ես դու, քանզի շատերն են ցանկանում.
Բայց դու ինչ-որ ամաչելով քո մըտքի մեջ, լավին թողած՝
Չառնես վատին քեզ ուղեկից, զիջանելով՝ ակնածելուց,

240 Կամ հայելով հրրա տոհմին ու ճոխությանն իշխանաշուք»:

Այսպես ասաց՝ վախենալով խարտիշագեղ եղբոր համար:
Սակայն կրկին դարձավ հրրանց Դիոմեդեսն անեղազու.

«Եթե իրոք ինձ եք թողնում դուք ընտրությունն այս գործի մեջ,
Ուրեմն ինչպե՛ս ես մոռանամ դյուցազնազարմ Ողիսևին,
Բրի քաջ սիրտն ու խելքը մեծ ամեն դեպքում գերիվերո՝
Ինքը Պալլաս Աթենասն է գընահատում մինչև անգամ:
Եթե նա ինձ ընկերանա, թեկուզ հրրի-ջրրի միջից
Ողջ ու առողջ ետ կըդատնանք,— այնքան խելոք ու քաջ է նա»:

Եվ Ողիսևն համբերատար հրրան այսպես ասաց այնժամ.

250 «Ծատ մի՛ գովիր կամ պարապիր ինձ, ո՛վ Տիդյան Դիոմեդես,
Արգիացոց հետ ես խոսում, որոնք լավ են ճանաչում ինձ:
Բայց ըշտապենք, զի գիշերն էլ ըշտապում է, և լույսն է մոտ.

Խոնարհվում են աստղերն անա, գիշերն վալուց կես է եղել,
Երեք մասից երկուսն անցել, և մընում է մեկը միայն»:

- Այսպես ասաց, ու երկուսով հագան զեկքեր սարսափելի:
Թրասփնդեան իր երկապոյի սուրը տըրվեց Դիոմեդեսին,
(Որովհետև իրենը նա նավատորմի մոտ էր թողել)
Եվ վահանը, դրեց գըլխին իր սաղավարտն արջատամորթ՝
Անգարգմանակ և անխորան, որ կոչվում է գագաթնադաշն
- 260 Ու ծածկում է գըրոխները ծաղկափրթիթ պատանելաց:
Իսկ Մերիոնը Ողիսեսին տըրվալ աղեղ, կապարճ ու սուր,
Դյուցագունի գըլխին դըրեց կաշվից շինած մի գըլխանոց,
Որը ներքուստ պըրված էր փոկերով պինդ և արտաքուստ
Շուրջանակի շարված խիտ-խիտ սուռ ժանիքներ վայրի կինճի,
Մեջը դըրված լալ լըմըված թանճըր թաղիք, որ կողոպտեց
Ալտոլիկոսն Որնեմիդյան Ամենտորից մի ժամանակ
Ելեոնում՝ ասերելով ամրակառուց տունը նըրա,
Եվ Կիթերյան Ամփիդամին ընծայեց նա Ականդիայում.
- Իսկ Ամփիդամն էլ պարգևեց այն՝ Մոլոսին ասպընջական,
270 Սա էլ տըրվեց Մերիոնեսին՝ որդուն իր քաջ, որ այն կըրի:
Արդ, պրասկեց նա դրրանով Ողիսեսի գըրոխը պերճ:
Այսպես անա՛, նըրանք հագած զեկքերն իրենց սարսափելի՝
Ծամփա ընկան, արալեցոց ավագանուն թողած այնտեղ:
Աթեմասը մի ծովային ճաչ ուղարկեց նըրանց՝ նըշան,
Սակայն նըրանք գիշերային խավարի մեջ այն չըտեսան,
Միայն կըռնչը լըսեցին, որը գալիս էր աջ կողմից:
Այդ նըշանով Ողիսն ուրախ՝ աղոթք արավ Աթեմասին.
«Լըսի՛ր ինձ, դո՛ւստր ասպարակիր Արամազդի, որ հետս էս միշտ՝
Վըրսանգի թե վըշտի ժամին, քեզնից ոչինչ չեմ թաքընում.
- 280 Այժմ ավելի՛, քան երբեք, սիրիր դու ինձ, ո՛վ Աթեմաս,
Տո՛ր մեզ փառքով վերադառնալ դեպի նավերն արալեցոց՝
Մի կարևոր գործ կատարած, որ տըրոյանց սիրտը այրի»:

- Եվ նըրանից հետո խընդրեց Դիոմեդեսն անելագոռ.
«Լըսիր և իմ աղոթքը դու, դուստրդը հըզոր, անպարտելի:
Ընկերացիր և ինձ այսօր, ինչպես որ հորս՝ աստվածային
Տիդեսին դու ընկերացար, երբ որ դեսպան գընաց Թեբե
Աքալեցոց կողմից դըրկված, նըրանց թողած ասին Ատալի:
Տանում էր նա կալմեացոց խաղաղության քաղցըր խոսքեր.
Բայց այնտեղից էտ դառնալիս անեղ գործեր կատարեց նա
290 Քեզ հետ, ով վեհ աստվածուհի, որին սիրով ընկերացար:
Ընկերացիր հիմա էլ ինձ և պաշտպանիր նույն սերտ սիրով.

Պիտի ձոնեմ քեզ միամյա երից մի գեր, լայնաճակատ,
Ու պարանոցն իր տակալին լուծ չըտեսած, անզրպելի,
Նըրան ես քե՛զ պիտի ձոնեմ եղջյուրները ոսկեգօծած»:

Այսպես ասին, երկուսին էլ լրսեց ծալի աստվածունին:
Աքամազդի դըստերն այդպես աղոթելուց հետո նըրանք
Սուաջ անցան, ինչպես երկու սեզ առյուծներ, մութ գիշերով,
Նախճիրների, դիակների, գենքերի և արյան միջից:

Այնտեղ Հեկտորն էլ յուրայնոց չըթողեց որ հանգիստ քընեն,

300 Այլ խորհրդի կանչեց բոլոր տըրոյացոց ավագանուն՝
Իշխաններին ու պետերին, խորհրդական խելոք մարդկանց
Եվ կանգնելով նըրանց միջև այսպես ասաց խորոխտ ձայնով,

«Ո՛վ է ձեզնից խոստանում ինձ մի արծաճի գործ կատարել,
Որի համար նա ինձանից մեծ պարգևներ պիտ ըստանա:

Կըտամ մի կառք, և կառքի հետ երկու չըքնաղ երիվարներ,

Ընտրագույններն աքայեցոց նավերի մեջ եղածներից,—

Ա՛յն կըտորիճին, որ սիրտ կանի (ինչպիսի՞ փառք նըրա համար)

Գընալ հիմա և մոտենալ մեր թըշնամու նավատորմին

Եվ իմանալ, թե սըրարշալ նավերի մոտ, ինչպես առաջ,

310 Հըրակողության համար արդյոք կա՞ն պահակներ, թե աքայւնք
Հաղթահարված մեր ձեռքերից՝ մըտածում են փախչել շուտով
Եվ տանջահար՝ պահպանության վըրա էլ ուշք չեն դարձընում»:

Այսպես ասաց Հեկտորը քաջ, և բոլորը լուռ մընացին:

Տըրոյանց մեջ Դուրն անվամբ կար մի զինվոր, որ էր որդին

Եվմեդ անբիծ նըվիրակի՝ հարուստ ոսկով և պըղինձով:

Գեմքով տըգեղ էր Դուրնը, քայց ոտքերով թեթև ու ժիր.

Հինգ հարազատ քույրերի մեջ ինքն էր միայն արու զավակ:

Խոսք առնելով՝ նա Հեկտորին և տըրոյանց այսպես ասաց.

«Ո՛վ քաջ Հեկտոր, արիական սիրտս ու հոգիս դըրդում են ինձ

320 Երթալ ընդհուպ աքայեցոց նավերի մոտ ու լըրտնտել:

Գավազանըդ բարձրացրու վեր և նըրանով երդվիր դու ինձ

Տալու ձիերն անհպարան ու պըղընձյա կառքը շըքեղ,

Որն իր վըրա կըրում է քաջ, չընաշխարհիկ Պելիսյանին:

Անօգուտ դետ չեմ լինի քեզ, և քո կարծած վատերից չեմ.

Այնքան խորը պիտի խըրվեմ աքայեցոց բանակի մեջ,

Որ Ասորիդի նավին հասնեմ, որտեղ, անշուշտ, իշխաններն են

Խորհուրդ անում՝ փախչե՞ն արդյոք, թե՞ կանգնեն ու պատերազմեն»:

Այսպես ասաց, և Հեկտորը բարձրացրեց ցույցն ու երդրվեց.

«Վըլկա լինի թող Արամազդն՝ անեղագույ ալրն Հերայի,

330 Որ այդ ձիերն ուրիշ ոչ մի սըրոյացու պիտ չըկըրեն,
Երդվում են ես՝ այդ ձիերը դո՛ւ հավիտյան պիտ վայելես»:

Այսպես ասաց՝ երդվելով, և Դուռնը տեղից թըրալ
Կախեց ուսից կամարաձև աղեղն իր նա քաջի նըման,
Հագալ գայի ճերմակ մորթին, գըլխին դըրեց մերկ սաղավարտ,
Սիգակն առալ ու դեպ նավերն ճամփա ընկալ անմիջապես.
Բայց նա պիտի ետ չըդառնար Հեկտորին լուր մի բերելու:
Գընում էր նա՝ թողած մարդկանց ու ձիերի հոճ բազմություն,
Ճամփան արագ կըտրուտ էր նա, երբ Ողիսևսը դյուցազարմ
Նըկատելով նըրան՝ դարձալ Դիոմեդին այս խոսքերով.

340 «Դիոմեդես, այդ մարդն անշուշտ նըրանցից է գալիս այս կողմ,
Բայց չըգիտեմ՝ գալիս է նա մեր նավերը լըրտեսելո՞ւ,
Թե՞ գընում է կողոպտելու դիակները դաշտում ընկած:
Սակայն թողնենք, որ մեզանից մի սասարեգ սուսջ անցնի,
Այս վըրան կըհարձակվենք ու կըբըռնենք անայրնկալ:
Իսկ եթե մենք չըկարենանք հասնել նըրա արագ վազքին,
Դու շարունակ նըրան դեպի նավերն քըշիր քո նիզակով,
Որպեսզի նա դեպի քաղաք փախչել երբեք չըկարենա»:

Այսպես ասաց, և երկուսով ճամփից էլած թաքնըվեցին,
Իսկ Դուռնը խելակորույս առաջ սուրաց թախտոնակի:

350 Եվ երբ որ նա հեռացել էր ջորիների ակոսի չափ,
(Ձի եզներից, վար անելիս, շատ ավելի վարժ են սըրանք
Քաշում արորը ծանրաշեն՝ բարեբեղուն հողում հյույթել)
Հարձակվեցին նըրա վըրա. նա կանգ առալ ոտնաձայնից,
Մըտածելով, թե Հեկտորը իր ետևից մարդ է դըրկել:
Բայց հազիվ թե տեգընկեցի չափ իրենից հեռու էին,
Իմացալ որ թըշնամի են, ու դեպ փախուստ դիմեց արագ,
Իսկ մյուսներն ընկան ետև՝ կըրընկակոյս հալածելով:
Ինչպես ճարպիկ, սըրածանիք, որսի հըմուտ երկու բարակ
Նսպաստակի կամ եղնորթի հետապընդում են անդադրում,
360 Մինչ նա գոշյուն արձակելով փախչում է թափ, արագավազ,
Այդպես Տիդյան Դիոմեդեսն ու Ողիսևսն քաղաքալեր
Քըշում էին նըրան մի կողմ իր բանակից, ետևն ընկած:
Եվ երբ արդեն աքալական պահնորդ խըմբին կըհասներ նա,
Սթենասը Դիոմեդին ներշընչեց նոր կորով և ուժ,
Որ մի գոցե սըղընձագեն ուրիշ մի քաջ աքայեցի
Իրենից շուտ գարկի նըրան ու պարծանքը ինքը առնի:
Ուստի վըրան գըրոհելով գոշեց Տիդյանն անեղազոտ.

«Կանգ առ, թե չէ իմ նիզակով քեզ շանաստակ կանեն իսկույն»:

Ասաց, Թեոսն ևս ապրաստը տեգն ու դիտմամբ վըրիպեցրեց.

- 370 Սըլաքը սուր թափ անցնելով տըրոյացու աջ ուն ի վեր՝
Գրնաց ուժգին խըրվեց գետին, ու կանգ առավ ևս դողահար,
Ատամները ևըրա բերնում իրար էին զարկվում ուժգին,
Գունասովկ էր մետելի պես, երբ ևսինև հառան ևըրանք,
Պինդ բըռնեցին ևըրա ձեռքից, և Դոյունը լարով ասաց.
«Ողջ թողեք ինձ, մի՛ ըստանեք, և կրգընեմ ես ինքըս ինձ.
Մեր տանն ունենք պրոյինձ, ոսկի, ևակ երկաթ՝ արվեստագործ,
Իմ հայրը իր որդու համար կըտա փըրկանք, որքան ուզեք,
Իոկ իմանա, թե ողջ եմ ես աքսպեցոց ևսոխտորմում»:

Եվ Ողիսուր հանձարեղ այսպես ասաց տըրոյացուն.

- 380 «Մի՛ վախենար, մըտքիցըդ հան մահվան հիմար ցրնորքը դու,
Եվ ինձ լըսիր, միայն թե տես, որ Երշմարիտն ես ասելու,
Ինչո՞ւ մեռակ, մութ գիշերով դեպի ևավերն ես գընում դու,
Մինչ այս ժամին քաղցրը քընով ևընջում եմ ողջ մահվանացուք,
Դաշտում ընկած դիակները կողոպտելու համար՝ աղոյոք,
Եվ կամ գուցե Հեկտորը քեզ դե՞տ ուղարկեց ևավերի մոտ,
Եր լըրտեսես ամեն մի քան, թե՞ քո սիրտը դըրդեց քեզ այդ»:

Ամբողջ մարմնով դողդողլարով Դոյունն այսպես պատասխանեց.

- «Հեկտորն ասավ խելքը գըլխես և ինձ ծանըր գործի մրդեց,
Խոստանարով տալ ինձ պարգև չընաշխարհիկ Աքիլլեսի
390 Նըծույզները սալասըմբակ՝ պըրդնձամիշ կառքով հանդերձ:
Եվ հըրաման տըվեց ևս ինձ, որ ես մըռալ այս գիշերով
Մըտնեմ ճամբարն աքսպեցոց և լըրտեսեմ՝ իմանալու,
Թե սըրընթաց ևավերի մոտ պահակներ կա՞ն, ինչպես ասաց,
Թե՞ մեր ձեռքից հաղթահարված, կորագըրոյա ու հուսաբեկ
Խորհուրդ էք դուք ամում ձեր մեջ՝ փախչել արագ ձեր ևավերով
Եվ հոգնատանջ՝ էլ չէք ուզում դընել դետեր գիշերապահ»:

Եվ Ողիսուր խորամանկ ծիծաղելով վըրա բերեց.

- «Արդարև մե՞ծ պարզևի ես աչք դրեղ դու, ինչ եմ ասել,
Էակիդյան Աքիլլեսի սըրաթորիչ ևըծույզների՞ն...
400 Սակայն ոչ մի մահեանացու անկարով է գըսպել ևըրանց
Պեղանից զատ, որին ծընեց աստվածոմիի մար մեծարո:
Բայց դու արի ա՛յն ասա ինձ, և Երշմարիտ պիտի խոսես:
Այստեղ գալիս ո՞րտեղ թողիր դու Հեկտորին՝ ևըվլին ևագաց.
Ո՞ր եմ ևըրա ձիերն հիմա, ո՞ր եմ գեկքերն արիասկան,
Պահպանությունն ու վըրաններն ինչպե՞ս եմ մյուս տըրոյացոց,
Ի՞նչ որոշում ունեն ևըրանք, հեռու իրենց պարիսպներից՝

Մընայ արտեղ, նապէրին մո՞տ, թե՞ ետ դառնայ դեպի բալար
Պրըլնձագգեստ՝ արբայեցոց գորոյթունը ընկնելուց ետ»:

410

Եվ Դորնը՝ տրրոյացոց լըրտեսն աչապես պատասխանեց.
«Այդ բոլորի մասին ես քեզ ճըշմարիտը պիտի խոսեմ:
Հեկտորն աչնտեղ, աստվածային սուրբ Իլիոսի շիրմին մտռիէ
Խորհորդի է ճըստել բոլոր տըրրոյացոց պետերի նետ,
Իսկ պահակներ, որ ասում ես, ադպիսիներ չըկան հատուկ,
Որոնք ըզգաստ և աչալորջ պահպանութուն անեն գորքին,
Այ խոմք առ խոմք, կըրակի շուրջ ճըստած բոլոր տրրոյացիք:
Պահակներ են հարկատըրված և իրարու սիրտ են տալիս:
Իսկ մյուս բոլոր դաշնակիցներն ընկողմանամ քընում են խոր.
Անոգ կերպով, նըսկողութան գործը թողած տրրոյացոց,
Քանգի ճըբանք իրենց կողքին չունեն ոչ կին, ոչ նրեխաւ»:

420

Ու հարց տըրեց կըրկին անգամ, Ռոյիսուք բազմահանձնար.
«Ուրեմն ինչպե՞ս, առանձի՞ն են քընած ճըբանք բոլորովին,
Թե՞ տրրոյանց նետ միասին, աչս էլ ասա, որ հասկանամ»:

Ու Եվնեղյան Դորնն աչապես պատասխանեց Ռոյիսուին.

«Այդ բոլորի մասին նույնպէս ճըշմարիտը կասեմ ես քեզ:
Կարիացիք ու կորաղեղ պետները և լելեզյանք,
Կալգոնները ու Պելեազյանք ծովի կողմն են գըտընվում արդ,
Իսկ Թիմբրէի կողմն են լիկյանք և ձիալարծ՝ վարդագացիք,
Միացիներն խըրոխտապսւնծ և մեռնյանք ձիաւարտիկ:
Բայց դուք ինչո՞ւ աչս բոլորը հարցընում եք ինձ մի առ մի,

430

Քանգի, եթէ ուզում եք դուք մըտնել բանամբո տըրրոյանց,
Խորհորդ կըսաս ձեզ հարձակվել դաշտի ձայրին բանակ զարկած.
Թըրակացոց վըրս, որոնք դեռ նոր հասած՝ նոգնած են խիտ,
Նըրանց մեջ է Հոնտու արքան՝ որդին արի Էիոնի:
Տեսա ճըրս երիվարներն ըսքանչելի, հաղթամարմին
Եվ ալելի ճերմակ բան ձրուն, աշշավում են հողմի ճըման.
Կառքը ուկով և արծաթով պընձագարդված ամբողջապես,
Եվ զենքերը բոլոր ուկուց, անեղաշուք, նըրաշատեսիլ,
Որ վայել են աստվածներին և ոչ մարդկանց մակկանացու:
Թե ուզում եք՝ անեք տարեք ինձ սըրընթաց նապերը ձեր,

440

Կամ կապկապած պիճը կապերով թողեք մընամ աչստեղ, իսկ դուք
Գընացեք և ըստուգեցեք՝ սո՞ւտ են ասում, թե՞ ճըշմարիտ»:

Իեթ նալելով՝ անեղագոռ Դիոմեդեսն աչապես ասաց.

«Դորն, վահաչել չըմըտածես, այդ միտքը դու գըրլեդ հանիր,
Որ մի անգամ ձեռք ես ընկել, էլ մեզանից չես սըրընթընի,

Թեպետև դու շատ կարևոր նորություններ հայտնեցիր մեզ:
 Որովհետև եթե հիմա քեզ արձակենք, թողնենք ազատ,
 Անշուշտ նորից դու պիտի գաս դեպի նավերն արքայեցոց
 Լըրտեսելու նրպատակով և կամ մեր դեմ մարտնչելու:
 Բայց եթե իմ ձեռքով սատկես և զըրկըվես քո արևից՝
450 Այսուհետև արգիացոց խոչ ու արգելք չես լինի դու»:

Այսպես ասաց, և Դոլունը մինչդեռ հոժկու ձեռքով բընամ-
 Ծընոտն անել Դիոմեդի՝ կամքի համար կրպաղատեր,
 Դիոմեդեսն անեղասաստ լիալակալորը բարձրացրած՝
 Պարսանցը մըխեց նըրս ու կըտըրտեց ջըղերն երկու,
 Եվ մինչ լեզուն բըլբըլում էր կատախն հողի մեջ գըլորվեց:
 Կըզմեճի լերկ կորդակն սուան նըրս գըլխից գալլենու հետ,
 Սուան ձեռքից ճապուկ աղեղն ու հիզակը երկայնաստվեր,
 Որոնք Ողիսը դըուցազարմ դեպի երկինք կարկատելով՝
 Աղոթելով ալխարատ Աթենասին՝ այսպես ասաց.

460 «Տընձա՛, անման սատվածոմի, այս նըվերով, Ոլիմպոսում
 Նախ և առաջ քե՛զ կաղերսենք. եղիք նսև մեզ առաջնորդ
 Դեպի ձիերն ու վըրաններն արիասիրտ թըրակիացոց»:

Այսպես ասաց և իրերն այդ մի մոշենու վըրս դըրեց,
 Ծածկեց ապս եղեգներով, ու մոշենու ճյուղերով թավ՝
 Իբրև աչքի զարնող նըշան, որ վերստին էտ դատնալիս,
 Արագապաց մուօ գիշերով, թաքուստը այդ չըկորցըրեն:
 Ապս հապճեպ առաջ անցան գենքերի և արշան միջով
 Ու շատ չանցած հասան նըրանք թրակիացոց հոգնած գընդին:
 Որոնք անհոգ բընում էին՝ գենքերն իրենց գեղեցկաշուք

470 Նըրանց չորս կողմ երեք կարգով շարված ուղիղ գետնի վըրս..
 Եվ ամեն մի գինվորի մուտ կային մի գույգ լըծկան ձիեր:
 Հոռեսս արքան նըրանց միջև նընջում էր խոր, վաստակարկկ,
 Եվ ձիերը պիրկ փոկերով կապված էին շըքեղ կառքից:

Նախ Ողիսը տեսավ նըրան և Տիդրանին այսպես ասաց..
 «Դիոմեդե՛ս, անա նըրանք և թագավորն իր ձիերով,
 Ինչպես որ մեզ Դոլունն ասաց, որին դեռ նոր ըսպանեցինք:
 Դե՛, ցույց տուր քո բաջությունը, հարկավոր չէ անգործ մընալ..
 Ծոտ արձակիր երիվարներն և կամ մարդիկ կոտորիիր էու,
 Իսկ ձիերի հոգսը ամբողջ կառնեն իսկույն էս ինձ վըրս»:

480 Այսպէս ասաց, և Աթենասն աշխույժ վառեց նրրս սրբունմ,
Աջ ու աջիսկ շարդում էր նա, և սուկալի ալմուկ փըրթալ:
Կըտրում էր սուրն ու ոտքի տակ կարմըրում էր գետիկն արշամբ:
Առյուծն ինչպէս, որ անտերունչ հոտի վըրս է հարձակվում,
Մղեգնեռանդ Տիդյանն այդպէս խոյանում էր նըրանց վըրս:
Նա տասներկու մարդ ըսպանեց. իսկ Ռոխսան ըզգոնամիտ,
Երբ Դիոմեդն հըսկս սըրով զարկում էր մի թըրակացու,
Ըսպանվածի ոտքից բըռնած քաշ էր տալիս, զըցում մեկդի,
Որ գեղաքաշ երիվարներն անցնելու տեղ ունենալին,
Եվ դեռ անվարժ՝ չըսուկային դիակները կոխտելուց:

490 Երբ Տիդեոսի որդին արի հասավ Հոնտու թագաւորին,
Հեծում էր սա ու հառաչներ էր արձակում խոր քընի մեջ,
Ձի այդ գիշեր մի չար երագ եկել կանգնել էր սընարին՝
Ինքն՝ Տիդեոսի որդին՝ Պալլաս Աթենասի նորոքոսներով:—
Տիդյանն սըրան էլ ըսպանեց՝ տասներեքը լըրացնելով:
Իսկ Ռոխսան արձակելով երիվարները կառքերից,
Կապկապում էր նըրանց փոկով և բանակից դուրս էր հանում,
Խըթանելով իր աշեղով, որովհետև մոռացել էր
Նրկարազարդ ու երիկնափայլ կառքի միջից մըտրակն առնել:
Սուլեց ասա՝ նըշան տարով դշուցազնական Դիոմեդին,

500 Որը կանգնած խորհում էր նոր քաջություններ սլկարատեսի՝
Կառքը բարձրված գեւ ու զարդով բըռներ քաշեր իր ետևի՝
Թե՛ բարձրացներ հոմկու ձեռքով ու վեր բըռնած՝ տաներ այդպէս,
Եվ կամ ուրիշ թըրակացոց գետներ այդտեղ դիպթալալ:
Մինչ մըտասույզ ծըփում էր քաշ Դիոմեդեան այս խոհերով՝
Մտտենալով նըրան ծալի Աթենասը այդպէս ասաց.

«Վերադարձիր դեպ նավախումբ, որդի՛դ վեհանկըն Տիդեոսի,
Եթե այնտեղ հաշմական վերադասնալ չես կամենում,
Ձի կարող է մի աստված էլ տըրոքացոց արթնացըրներ»:

Այսպէս ասաց, և Տիդյանը աստվածոհոմ ձայնին ի լուր՝
510 Նըժուզների վըրս ցատկեց, խըթեց Ռոխսն իր աշեղով,
Ու ձեպընթաց թըրան դեպի նավատորմին սըբալեցոց:

Բայց Ասողյունն արժաթալեղ գուր չէր նըստել դիտանցում,
Նա նըկատեց Աթենասին Դիոմեդեոս Տիդյանի հետ,
Հույժ զայրացած մըտալ իսկույն տըրոյացոց բանակը մեծ
Եվ արթնացրեց թըրակացոց խորհըրդական Հիպսուկոնքին՝
Հոնտոսի հոր եղբոր որդուն, որը քընից վեր թըրչելով,
Երբ որ տեսալ դաշտն ամալի, որտեղ ձիերն էին կանգնած,
Եվ քաշերին դիպթալալ՝ արշան ամեղ ճապտիքում՝
Խոր հառաչեց ու ձայն տըլեց իր ընկերոջն անմիջապէս:

520 Փրփօսով աղյուկ և աղաղակ ու սուկայի իրարանցում,
Երբ խուժեցին միահամուտ տըրոյացիք խառնիճաղանջ
Ականատես՝ գործած անեղ ոճիրներին այն երկուսի,
Որոնք արդեն ձիավորված դեսի ճավերն էին թըռչում:

Եվ երբ նըրանք հասան այնտեղ, ուր Դոյունին ըսպանեցին,
Ողիսն այնտեղ նըժույզների սանձը քաշեց, ու կանգ առան:
Տիղլանն իսկույն ցած ցատկելով առավ կապուտն արյունազանգ
Ու հանձնելով Ողիսուսին՝ հեծավ իր ձին ու սըլացան
Դեսյ խորագոգ ճավերը սև, շուտ հասնելու տենչով վատված:

Նեստորը նախ լրսեց դոպիյունն ու մեծամայն բացագանչեց.
530 «Ո՛վ սիրելի գորավարներ արգիացոց և իշխաններ,
Սըխավո՛ւմ եմ արդոք, թե ոչ, սակայն սիրոս է հորդորում ինձ,
Նըժույզների դոպիյուններով ականջներ թընդում եմ իմ:
Ա՛յ թե հանկարծ Ողիսուր և Տիղլանը քաջակորով
Աստ քըշեին տըրոյացոց նըժույզները սարսըմբակ...
Բայց դողում է սիրտըս սաստիկ, թե մի գուցե տըրոյացոց
Խածամուժից խոշտանգահար լինեն խիճախ քաջերը մեր»:

Նա իր խոսքը չէր վերջացրել, երբ որ նըրանք ժամանեցին:
Յուրայիններն իրար անցած, ուրախությամբ անախատելի
Ողջունեցին աջ ձեռքերով ու խոսքերով քաղցր ու ջերմին:

540 Եվ առաջին հարցը նըրանց ուղղեց Նեստոր ասպետը նախ.
«Ասա՛, գովված դու Ողիսուս, արքայեցոց պարծանքդ մեծ,
Երիվարներն ինչպե՛ս առաք, տըրոյացոց մեջ մըխալերո՛վ,
Թե՞ շընորհեց ձեզ երջանիկ աստվածներից մեկը դըրանց.
Գեղեցի՛կ եմ՝ նըման անմահ արեգակի ճանճանչներին:
Տըրոյացոց մեջ եմ ես միշտ, ճավերի ժուտ քիչ եմ լինում,
Ու չեմ մընում անգործ երբեք, թեպետև ձեք ոսպմիկ եմ ես,
Բայց չեմ տեսել աչպիսիներ, ոչ էլ մըտքովս եմ անցկսցրել,
Թըվում է, թե աստվածներից մեկը դըրանց տըվել է ձեզ,
Սիրում եմ ձեզ երկուսիդ էլ՝ Արամագորդ ամսրակուտակ
550 Եվ Աթենասան՝ ասպարակիի Արամագդի դուստրը ծավի»:

Նըրան այսպես պատասխանեց Ողիսուսը մըրտահարուտ.
«Ո՛վ դու պարծանք արքայեցոց, ծերունագարդ Նելլան Նեստոր,
Աստվածները եթե ուզեն՝ կարող եմ մեզ է՛լ ավելի
Լավերը տալ, զի աստվածներն ամենագոր են հանապազ:
Բայց այս ձիերն, ո՛վ ձերունի, նոր են եկել Թըրակիայից.
Դըրանց տիրոջն ըսպանեց ինքը Դիոմեդն անեղազոտ,

Ինչպես նաև գետին վրոնեց տասներկու այլ իշխանների,
Եվ լքրտեսին, որին այտոեղ նավերի մոտ բրոնեցիք մենք,
Որին Հեկտորն էր ուղարկել և մյուս պետերը տղրոյանց»:

- 560 Այսպես ասաց և անցկացրեց փոսից չըքնաղ նրժույզներին,
Եվ նրբանց հետ գընում էին մյուս աքայանք ուրախացած:
Իսկ երբ հասան գեղեցկաշուք վըրանը քաջ Դիոմեդի,
Պինդ փուկերով նըժույզներին կապեցին լի մըսուրի մոտ,
Ուր Տիդյանի սըրաթըռիչ երիվարներն էին կանգնած
Եվ մըսուրից ուտում էին քաղցրանսրակ ցորենն առատ:
Իսկ Ռդիսևը Դոլոնից՝ Եվմեդեսի որդուց խըլած
Կողուպուտներն արյունազանգ՝ նավախելի վըրա դրեց,
Մինչև որ գոհն Աթենասի պատրաստեին աքայեցիք:
Այնուհետև ծով մըտներով լավ լողացան ու լըվացին
- 570 Բըրտինքն իրենց, որ կար նըրանց սըրունքներին, պաքանոցին:
Եվ երբ ծովի ջուրը չընջեց, մաքրեց քըրտինքն իրենց մարմնից,
Ու գովացան զըվարթարար ջըրով նըրանց սիրտն ու հոգին,
Ելան ծովից ու սըրբասաաշ կոնքերի մեջ լըվացվեցին
Եվ օծվեցին պարարտ լուղով ու ընթրիքի նըստան ապա,
Անուշ գինով լի քաժակներ նըվիրելով Աթենասին:

Ե ր գ Տ ա ս ն մ ե կ ե ր ո ր դ

ՔԱԶՈՒԹՅՈՒՆ ԱԳԱՄԵՄՆՈՆԻ

- Թողած չըքնաղ իր Տիթոնին՝ Առափսան էր ելնում մահճից,
Որ լույս բերի անմահներին և համորեն մահկանացոց,
Երբ Արամազդն աքայեցոց նավատորմը հողեց ըշտապ
Գըժնյա Ոյսին, որն իր ձեռքում նըշանն ուներ պատերազմի:
Ոխը կանգնեց Ռդիսեսի վիթխարամեծ նաւի վըրա,
Մեջտեղ դըրված, որպեսզի իր ձայնը հասնի երկու կողմին—
Աչաքսի պերն վըրաններից մինչ խորաններն Աքիլլեսի,
Որոնք իրեկց ուժին վրասահ՝ երկու թւերն էին բըռնել:
Կանգնած պնտեղ՝ աստվածուհին գոչեց ուժգին ձայնով անեղ
- 10 Եվ գորութուն, ուժ ներշընչեց յորաքանչյոր աքայեցու,
Ու պատերազմը քաղցրացավ նըրանց սըրտին շատ ավելի,
Քան անձկալի դարձը դեպի հայրենի տուն սև նավերով:

- Եվ Ատրիդեսը քարձրածայն հըրաման տըվեց արգիացոց
Զհնվորվելու, ինքն էլ հագավ փայլակնացայտ պըղինձն իր շեկ:
Նախ և առաջ սըրունքները պատեց չըքնաղ սըռնապանով,
Որ կոճկըվում էր արծաթյա ճարմանդներով ճաճանչափայլ:
Ապա կըրծքի վըրա հագավ լանչապանակն իր գեղաշուք,
Որը իբրև հյուրուպթի ձոն Կիներեսն էր տըվել նըրան,
Երբ համբալի ձայնը հասավ մինչև Կիպրոս, թե աքայանք
- 20 Նավերու են շուտով դեպի Տրոյա՝ անեղ պատերազմի,
Ուստի և այն՝ թագավորին ընծայեց նա սիրանըվեր:
Նըրա վըրա կար պողպատի տասը փայլուն ծիր սևաթույր,
Իսկ ոսկեղեն՝ տասներկու ծիր և անագե՝ քըսանի չափ:
Եվ կապտագույն երեքական վիշապ օձեր երկու կողմից
Ձըզվում էին դեպ պարանոց ծիածանի հար և նըման,
Որ կապում է Ջևան ամպերի վըրա իբրև նըշան մարդկանց:

Ուսընդանույթ կախեց սուսերն ոսկիակալու թեւոճերով,
Իսկ պատշաճը զուտ արծաթից՝ ոսկի փոկով և ամրապինդ.
Ասալ ասպարն հասակաչափ, ճարտարաշէն ու հաստաբետս,

- 30 Որն իր վըրա շորջանակի ունէր պղնձյա տաս շրջանակ
Եվ անագե քրսան կոմբեր, ճերմակավուն, մեջը պողպատ,
Որ պատում էր շորջանակի դրժնեհայաց Գողգոնը ծանտ,
Ծուրջը Խունասն ու Արհալիբըջ միասին տեղավորված:
Բրոնելու տեղն էր արծաթյա, վըրան վիշապ երէքգլխան,
Գըլլիսնըրը նըրա երեք կուր փարթաթված մեկը-մյուսին:
Գըլլիսն դըրեց սաղսվարտը քստախորսն և ձիաբաշ.
Որի շըբեղ գարգմանակը նոճվում էր վերն անեղորեն:
Ասալ ձեռքը երկու միզակ պըղընճասայր սըլաքներով,
Որոնց շողուոնը շանթարձակ մինչև երկինք էր բարձրանում:
40 Եվ ի պատիվ Միկենեի թագավորին՝ վեր-երկընքից
Որոտացին արգո Հերան և Աթենաս աստվածուհին:

Ամեն մի պետ հըրաման էր տալիս իր ժիր կատավարին,
Որ փոսի մոտ դասավորեն երիվարներն իրենց կարգով.
Իսկ մյուս կողմից հորդան տըվին հետևակներն ըսպտագեն:
Եվ հազիվ թէ Այզը ծագած՝ փըրթալ աղմուկ մի ահավոր,
Հետևակ գունըրը գըրոհեց՝ փոսի առաջ դասավորված,
Եվ նըրանցից փոքր-ինչ հետո ձիավորներն առաջ անցան,
Որոնց շարքում առաջ թերեց Ջևաղ աղմուկ մի դըժըղակ
Եվ արևագույն մի ցող շաղեց լայն երկընքի բարձրությունից.

- 50 Այդ օր նա շա՛տ կատափներ էր թափելու ժանտ դըժոխքն ի վար:

Տըրոյացիք նըմանապես՝ դարևանդի վըրա, դաշտում
Ծարվում էին Հեկտորի շորջ և անըստզուտ Պուլիդամի,
Եվ Էնիասի, որին տրոյանք աստըծու պես էին պատվում.
Անտենորի երեք որդոց՝ Պուլիքի և Ագենորի,
Ակամասի՝ դեռ պատանի՝ աստվածային գեղեցկությամբ:
Հեկտորը մեծ նախահարձակ գըլնդի գըլլուխն անցած խըրոխտ
Հուժկու ձեռքին բըռնած ունէր հըսկա ասպար մի բոլորակ՝
Ասողի նըման, որ ամպերից դուրս է գալիս շողշողալով,
Մեկ էլ ասպա ծածկըվում է մութ ամպերի ետև Աորից:

- 60 Այսպես ահա, մերթ առաջին ու մերթ վերջին շարքերի մեջ
Հըրամաններ էր տալիս նա՝ հասակն ամբողջ պըղընճավառ,
Փայլակնացայտ՝ վահանադրոշ Արամազդի շանթի նըման:

Ինչպես որ ժիր հընձվորները երկկարգ շարված իրար դիմաց
Հարուստ մարդու արտն են հընձում մեկն այս գըլլիսից, իսկ մյուսը՝ այն,

- Եվ խիտ առ խիտ, իրարու կողք խըրձերն ընկնում են անդադար, Այսպես տրոյանք և աքայանք հարձակվելով իրար վրրա՝ Փըռվում էին, և փախուստի մասին ոչ ոք չէր մըտածում. Երկու կողմից կատաղաբար կըռվում էին գալլերի պես, Եվ նայելով նըրանց վըրա՝ Ո՛խը ուրախ ծախ էր տալիս:
- 70 Աստվածներից նա էր միայն կըռվողների բազմության մեջ, Իսկ մյուս բոլոր աստվածները կըռվից հեռու, ամմասնակից Բազմել էին անփույթ, ամհոգ՝ Ոլիմպոսի վեհ բարձունքում, Ուր ամեն ոք իր հարկն ուներ գեղեցկակերտ և մեծաշուք: Յուրաքանչյուրն ամպրոտային Արամազդին էր մեղադրում, Ասելով թե ուզում է նա տըրոյացոց փառք ընձեռել: Բայց հոգը չէր Արամազդի, աստվածներից առանձնացած Խալտում էր նա իր մեծ փառքով և ակնապիշ նալում այնտեղ՝ Դեպի քաղաքը տըրոյանց ու նավատորմն աքայեցոց, Ուր պըղինձն էր փաշատակում, մեռնում էին ու մեռընում:
- 80 Դեռևս վաղ առավոտից մինչև կեսօր աստվածային Թըռչում էին նետերն անդույ, ու երկուստեք ընկնում էին: Իսկ երբ ճաշիկն իր պատրաստեց անտառաբլուր պուրակներում Փայտամատը, որի ձեռքերն փայտ կրտելով դադարեցին Ու ձանձրացավ հոգին նըրա, և ուտելու կարիք ըզգաց,— Այն ժամանակ աքայնցիք խրախուսելով մեկ-մյուսին՝ Խորտակեցին արիաբար տըրոյացոց գընդերը գոռ: Առաջինը առաջ անցավ Ազամեմնոն արանց արքան Եվ ըսպանեց ժողովըրդոց հովիվ արի Բիեհորին, Ապա նըրա կառավարին՝ Ոլիլևսին ըսպանեց նա,
- 90 Երբ իր կառքից ցած ցատկելով ընդդիմացավ Ատրիդեսին: Ատրիդեսը խոչանալով՝ շեշտ ճակատին գարկեց նըրա, Մաղավարտի պղնձա պասկն արգելք չեղավ սուր պըլաքին, Որը ծակեց, անցավ թափով, խոբը խըրվեց ոսկորի մեջ, Իրար խառնեց ուղեղը ողջ ու մոլուցքը մարեց նըրա: Եվ թողնելով նըրանց այնտեղ, գետնատարած, մերկ կըրծքերով, Որոնց շըքեղ գեներն արդեն կողոպտել էր, Ատրիդ արքան Առաջ անցավ ըսպանելու Անտիփոսին և Իոսսին՝ Պրիանոսի որդիներին— մեկն հարձորդի, մյուսն հարազատ,— Երկուսն էլ նույն կառքի վըրա, և կառավարն էր հարձորդին,
- 100 Իսկ Անտիփոսն ըսպառագեն մալտընչում էր կողքը նըստած: Մի ժամանակ նըրանց բըռնեց արագուտըն Աքիլը քաջ Իդա լեռան ըստորոտում իրենց խաշներն արածելիս, Կապեց դալար ճիպոտներով ու փըրկանքով ազատ թողեց:

Իսկ այժմ Ասորիդ Ազամեմնոն իշխանապետն իր նիզակով
Ծակեց մեկի՝ Իսուսի կործքն ըստիւնքներից փոքր-ինչ վերև,
Եվ Անտիփին սուսերանար կառքից իսկույն ցած գլորեց:
Եվ երբ գլնաց կողոպտելու զենքերն երկու եղբայրների՝
Նո՛ր նանաչեց, քանզի նըրանց տեսել էր նա նավերի մոտ,
Երբ Իդայից Աքիլլեսը նըրանց կապած գերի բերեց:

- 110 Ինչպես առյուծն արագավազ եղնիկի որջն նասնելով
Գազանային ժանիքներով նոշոտում է խեղճ ձագերին,
Ու պատռելով կործքը նըրանց գողտրիկ հոգին դուրս է կորզում,
Ու թեպետև մոտ է մայրը, բայց չի կարող օգնել նըրանց,
Որովհետև ինքը նույնպես սարսափի մեջ է տակալի
Ու փակչում է մացառապատ ու ծառախիտ պորակներով
Տաճապալից ու քրրոնաթոր՝ գազանային հարձակումից,—
Այդպես ոչ մի տրոյացի չյինանդզկեց գալ օգնութիւն
Աքայեցոց զարնուրեկի գորությունից սարսափանար:

Հիպպոլոքին ու Պիսանդրին՝ որդիներին Անտիմաքի,

- 120 Որ Պարիսից անբավ պարզև ու ոսկիներ ընդունելով,
Դեմ էր չըբնաղ Հեղիներն տալու իսարտըչ Մեներպպին,—
Ազամեմնոն արքան նըրանց երկուսին էլ մեկտեղ բռնեց,
Որոնք նույն կառքն էին նըստած և միասին էին վարում:
Ծըփոթվեցին, և ձիերի սանձերն ընկան նըրանց ձեռքից,
Իսկ Ասորիդեսն առյուծաբար նետվեց ուղիղ նըրանց վըրա,
Որոնք կառքում ծունկի եկած իջնորում էին աղերսագին.

«Մեզ իրնայիր, Ազամեմնոն, և ա՛ն փրկվանք արժանավոր,

Անտիմաքի ապարանքում կան կարասիք բազմապիսի,
Պըդինձ, ոսկի և սլլ զանձեր ու բազմարվեստ երկաթեղեն,

- 130 Մեր հայրը քեզ, մե՛ծ թագավոր, կըշընորոհի անբավ փրկվանք,
Եթե լըսի, որ ողջ ենք մենք աքայեցոց նավատորմում»:

Իջնորում էին նըրանք այսպես պաղատելով թագավորին,

Բայց նըրանից չըլըսեցին քաղցրաբարո մի պատասխան:

«Քանի որ դուք,— առաց արքան,— որդիներն եք Անտիմաքի,

Որ տըրդանց ժողովի մեջ հըրամայում էր ըսպանել

Մեներպպին՝ դեսպան եկած Ողիսևսի հետ միասին,

Եվ չըթողնել, որ նա դատնա դեսպի նավերն աքայական,

Պետք է, որ ձեր մահով նիսա քավեք ձեր հոր ոճիրը դուք»:

Այսպես առաց նա և կառքից ցած գլորեց Պիսանդրոսին՝

- 140 Տեղը կըրծքի մեջ մըխելով, և նա մեջքի վըրա ընկավ:
Հիպպոլոքը կառքից ցատկեց, բայց նըրան էլ Ասորիդ արքան
Գետին փըռեց անմիջապես ու տեղնուտեղ հրակա սըրով
Կըտրեց գըլուխն ու իքրն սանդ գլորեց այն՝ ամբոխի մեջ:

Ապա, նըրանց թողած այնտեղ, դիմեց դէպի գընդէրը գոռ,
Իր հետն առած արիասիրտ ա՛յլ ամբարքաճ աքալեցոց:
Հետևակներն հետևակաց էին վաճում խտոնախտոնապ,
Եվ հեծյալներն՝ հեծյալներին, բախըվելով անվերջ իրար:
Բարձրանում էր փոշին նըրանց սըմբակներից ամպի նըման.
Ազամեննոն արանց արքան հետապընդում էր անդադար

- 150 Եվ կոտորում՝ հորդորելով քաջամարտիկ աքալեցոց:
Ինչպէս հանկարծ խիտ անտառում ընկնի հըրդէն մի վիթխարի,
Եվ հողմն ուժգին տանի նըրա հոտ լեզուներն ամենուրեք,
Ու տապալվեն նըղակոտոր բոցավառված ծառեր հըսկա,
Այսպէս փախչող տըրոյացոց գլուխներն էին թափվում գետին
Ազամեննոն Ատրիդէսի բազկի հուժկու հարվածներից:
Ահիպարնան շատ նըժույզներ կառքեր էին քաշում դատարկ՝
Ռազմադաշտում այս ու այնտեղ՝ աղմըկալից դըղըրդյունով,
Ջըրկված իրենց վարողներից, որ դիտապաստ ընկել էին
Ծատ ալելի սիրելի սև ուրուրներին, քան թե կանանց:

- 160 Բայց Արամազըը Հէկտորին հետու և գերծ էր պահում միշտ
Փըքիներէից, մահից, փոշուց, խտուն ամբոխից և՛ արյունից:
Ատրիդէն առաջ էր խոյանում հորդորելով աքալեցոց,
Իսկ տըրոյանք դաշտի միջից հըրոսելով դիմում էին
Դեպ վաղէմի դարդանացու Իլիոսի շիրիմը սուրբ,
Մոլաթուզի սնծ ծառի մոտ, որպէսզի շուտ մըտնեն քաղաք:
Ազամեննոն անեղ գոչմամբ հետապընդում էր անդադար
Անպարտելի ձեռքերն իր գույգ ամբողջովին արնաթաթափ:
Տըրոյացիք երբ որ հասան Սկեական դարբասներին,
Կաղնի ծառի մոտ կանգ առան՝ մշու գընդէրին ըսպասելով,

- 170 Ջի կեւը դէռ դաշտում՝ զարհուր փախչում էին խոճապահար
Երինջների նըման, որոնց հալածում է սոյունն անեղ,
Փախցընում է բոլորին նա, բայց բըռնելով մեկնումեկին՝
Իր ժանտածուտ ժանիքներով պարանոցն է կոտորում առաջ,
Ապա լափում ամբողջապէս նըրա արյունն ու փորոտին:
Ադպէս արքա Ազամեննոն էր հալածում տըրոյացոց՝
Ըսպանելով վերջին մարդուն. փախչում էին ասրատիահար
Ընկնում կառքից՝ քերանքսիվայր ու շատերը մեջքի վըրս
Ատրիդէսի հըզոր ձեռքից, որ մոլեգնում էր նիզակով:

Բայց երբ արդէն հասնում էր նա պարիսպներին, քաղաքի տակ,

- 180 Աստվածների ու մարդկանց հայրն այնժամ երկնից ցած իջնելով
Գընաց նըստեց աղբյուրաշատ Ռոս լեռան վըրս՝ անեղ,
Փալլակնացայտ կայծակների ու շանթերի խորձը ձեռքին
Եվ Իրիսին արագաթև պատգամավոր հըղեց ըշտապ.

«Գընա՛ իսկույն, թեթև Իրիս, ու տար պատգամ քաջ Հեկտորին, Գանի դեռ նա տեսնում է որ Ագամեմնոն արանց արքան Առաջամարտ զընդերի մեջ գոռում է մահ տարածելով՝ Թող ճըրանից խույս տա ինքը և մյուսներին խըրախուսի Մարտի մտնել արիաքար արյունարբու թըշնամու դեմ: Իսկ երբ որ նա խոցված նետով տիգահար կառքը ճըստի, 180 Այնժամ կըտամ Պրիամյանին մահացուցիչ ուժ ու կորով, Որ նա գընա հասնի նավերը ամրաքարձ աքայեցոց, Մինչև արևն ի մայր մըտնի ու սըրբազան գիշերը գա»:

Այսպես ասաց, ու թեթևուն Իրիսն անասց Արամազդին, Եվ Իդայից ցած իջնելով սուրաց դեպի Իլիոնը սուրբ: Գըտավ այնտեղ Պրիամոսի դյուցազնական շըքեղ որդուն՝ Արիախիրս քաջ Հեկտորին իր ամրակուտ կառքի վըրս: Մոտ գընալով՝ արագաքայլ Իրիսն այսպես ասաց ճըրան:

«Պրիամոսի որդիդ, Հեկտոր, հանճարակիցդ Արամազդի, 200 Առաց՝ քանի տեսնում ես դու Ագամեմնոն արանց արքան Նախամարտիկ զընդերի մեջ գոռում է մահ տարածելով, Խույս տուր ճըրան հանդիպելուց և մյուսներին հորդորի որդու Մարտի մըտնել արիաքար արյունարբու թըշնամու դեմ: Իսկ երբ որ նա խոցված նետով կամ տիգահար կառքը ճըստի, Այն ժամանակ պիտի տա քեզ Ջևան ըսպանիչ ուժ ու կորով, Որ դու գընաս, հասնես նավերը ամրաքարձ աքայեցոց, Մինչև արևն ի մայր մըտնի, և սըրբազան գիշերը գա»:

Իրիսն այսպես պատգամելով՝ դեպի Ոլիմպ վերադարձավ, Իսկ Հեկտորը շըքեղ կառքից ցատկեց գետին իր գեներելով 210 Եվ ճոճելով տեգերն իր գույգ վազվզզում էր քանակի մեջ Հորդորելով ամեն մեկին, ու բորբոքեց անեղ մի մարտ: Տըրոյացիք ետ դառնալով ճակատեցին աքայանց դեմ, Մյուս կողմից էլ արգիացիք զընդերն իրենց ամրացնելով՝ Բորբոքեցին տըրոյանց դեմ մի պատերազմ արյունալից: Ագամեմնոնն առաջ նետվեց իր զընդերի գըլուխն անցած: Արդ, ասացեք ինձ, Մուսաներ, բնակիչներդ Ոլիմպոսի, Առաջինը ո՞վ դուրս եկավ Ագամեմնոն արքայի դեմ՝ Տըրոյանց միջից կամ դաշնակից մարտիկներից քաջակորով:— Նախ՝ կորովի ու հաղթանդամ Իփիդամասն Ամոննորյան, 220 Որ մեծացավ արոտաշատ ու խաշնավետ Թրակիայում, Իր մանկություն տարիներին Կիսեսն եղավ ճըրան դաշակ՝ Մորական պապն, որը հայրն էր գեղեցկադեմ Թեսնովի:

- Իսկ երբ դարձավ նա չափահաս, առավ հասակ վայելչագեղ,
Պահեց նրբան Կիսեան իր մոտ և աղջիկը տըվեց նրբան:
Նորապարսակ՝ առագաստից թըռավ դեպի Ելիոնը նա
Ու տանում էր մահիկամն տասներկու նավ իր ետևից,
Բայց թողնելով Պերկոտեում բոլոր նավերն իր համաշափ՝
Հետիոտըն եկավ հասավ մինչև Ելիոն նըվիրական:
Սա էր ահա, որ առաջինն Ատրիդեսի դեմ դուրս եկավ:
- 230 Եվ երկուստեք պխոյաններն իրար վըրա երբ խոչացան,
Վըրիպելով՝ Ատրիդեսի աշտեն գընաց ընկավ հեռու,
Իսկ Եփիդամն Ատրիդեսի գոտուն զարկեց, գըրահամերձ,
Եվ իր ծանրը ձեռքի վըրա քաջավըստահ՝ հենկեց տեզին,
Բայց չընկոթեց նրկարագարդ կամարը, այլ առաջակողմ
Կոտ արծաթին հանդիպելով՝ ծըռվեց սըլաքն ինչպես կապար:
Վըրա հասավ այն ժամանակ Ագամեմնոնն առյուծաբար,
Խըլեց աշտեն նրա ձեռքից և քաշելով սուրն ահագին
Պարանոցը խըրեց նրա ու տապալեց անշընչացրած:
Այսպես տապաստ ընկած այնտեղ՝ պղնձյա քընով քընեց ընդմիշտ
- 240 Հեզ պատանին, որ եկել էր քաղաքացոց իր օգնությամն՝
Իր հարազատ հարսից հեռու և տակալին չըվայելած
Ծընորհները, որոնց համար տըվել էր նա շատ պարգևներ:
Տըվել էր նախ հարյուր արջատ, խոստացել էր տալ և հետո
Հագար ոչխար և հագար այծ, զի նա հոտեր ուներ անթիվ:
Եվ արդ, նրբան կողոպտելով Ագամեմնոն Ատրիդ արքան
Առավ նրա չըքնաղ գեներն ու գընաց դեպ աքայեցիք:
Այդ որ տեսավ Կոռնը քաջ՝ Անտենորի ավագ որդին,
Հըռչակավոր պատերազմող՝ սաստիկ մի սուգ աչքերն առավ
Հարազատի անկման վըրա, տեզը ձեռքին, գաղտագողի
- 250 Գընաց կանգնեց Ագամեմնոն դյուցազունի ետևը նա
Եվ արմունկից ներքև զարկեց նրա բազկի ճիշտ մեջտեղին:
Փայլուն սըլաքն անցավ թափով ու դուրս եկավ մեռս կողմից:
Սուկումն առավ արանց արքա Ագամեմնոն Ատրիդեսին,
Բայց ձեռքնթափ չեղավ մարտից և գուպարից չըհեռացավ,
Այլ հողմասուն իր նիզակով Կոռնի վըրա խոչացավ նա,
Որն համահայր իրեն եղբոր՝ Եփիդամի ոտքից բըռնած
Քարը էր տալիս և քաշերին բարձրը ձայնով կանչում իր մոտ:
Մինչ նա այդպես դեպի ամբոխն էր քարը տալիս իր եղբոր դին,
Զարկեց տեզով Ատրիդ արքան վահանի կոտ կումբի տակից
- 260 Եվ գըլուխը նրա կըրթեց Եփիդամի մարմնի վըրա:
Այսպես, որդիք Անտենորի Ատրիդեսի ձեռքով՝ իրեց
Ճակատագիրը լըրացրած՝ ըշտապեցին դեպի դըծոխք:

Իսկ Ասորիդեան հրակա սըրով, մեծ քարերով և ցիգակով՝
Դեպի ուրիշ-ուրիշ քաջեր էր խոյանում առյուծաբար
Քանի դեռ տաք նըրա վերքից թույս արյունն էր հոսում առատ,
Իսկ երբ արդեն վերքը սառեց ու կանգ առավ արյունը տաք,
Ատրեռուի որդու սիրտը կըսկըծաց սուր ցավով ասատիկ,
Ինչպես երբ ժանտ նետը սուրսայր՝ ծընընդկանի ծոցն է խըրվում
Իլիթների ձեռքով նետված՝ Հերայի այն աղջիկներից,
270 Որոնց ձեռքումն են երկունքներն,— այդպես կըսկիծն առավ նըրան,
Ու նետվելով կառքը իսկույն, հըրամայեց կառավարին
Քըշել դեպի նավերն ուղիղ, զի հաղթել էր ցավը նըրան:
Հեռանալիս նա բարձրագոչ աղաղակեց աքայեցոց.
«Ո՛վ սիրելի առաջնորդներ արգիսցոց և իշխաններ,
Հեռու պահեք առայժըմ դուք ահավոր մարտն արյունահեղ
Ծովագընաց մեր նավերից, զի Արամազդն անենազոր
Ինձ չըթողեց օր ցերեկով կըռիվ մըղել տըրոյանց դեմ»:

Այսպես ասաց, ու կառավարն ողղեց ընթացքն անմիջապես
Դեպի նավերն ու մըտորակեց գեղեցկաբաշ նըժույզներին,
280 Որոնք թըռան հոժարակամ փոշեթափափ ու քըրտնաթոր,
Դուրս հանելով մարտադաշտից վիրավորված թագավորին:

Հեկտորը, երբ տեսավ մեկնումն Ագամեմնոն Ասորիդեսի,
Խրախոյս կարողաց բարձրը ձայնով տըրոյացոց և լիկեանց.
«Տըրոյացի՛ք և դուք, լիկյանք, դարդանյաններ ընթերս-նարտ,
Արիացե՛ք, սիրելիներս, հիշեցեք ձեր կորույը մեծ,
Սմենաբաջն ահավասիկ թողեց ռազմի դաշտն ու գընաց,
Եվ Արամազդն ինձ փառք տըրվեց, առաջ վարեք ձիերը ձեր,
Ուղիղ դեպի դանայեցիք, որ ավելի՛ փառք ըստանանք»:

Այսպես ասաց և արժարծեց բոլորի մեջ եռանդ ու թափ:
290 Ինչպես որսորդն է գըրգըրում սըրածանիք պատակակնին
Վայրի կիննի կամ առյուծի վըրա՝ նըրան բաց թողնելով,
Այդպես Հեկտորը Պրիամյան՝ գուգակիցը բուռն Արեսի
Գըրգըրում էր արիասիրտ տըրոյացոց աքայանց դեմ,
Եվ ինքն անվախ՝ առաջամարտ կըտրիճների գըլուխն անցած
Գըրոհում էր դեպի գուպար մեծամըրունչ մըրըրկի պես,
Որ վերևից վար խուժելով փոթորկում է ծովը կապույտ:

Իսկ նախ որի՞ն և հետո ո՞ւմ հարվածելով գըրկեց կյանքից
Հեկտորը քաջ, որին Ջևար ընձեռեց փառք և հաղթություն:
Նախ ըսպանեց Ասեոսին, Ավտոնոսին, Ուպիտեսին,

- 300 Եվ Դոլոփսին Կլիտյան, ապա Ոփելտիոսին, Ագելալին,
Էսիմոսին և Օլրոսին, Հիպպոնոսին ըստամարտիկ՝
Դանալեցոց ապարների և ամբոխին դարձալ ապա:
Ջեփյունն ինչպես, որ կոծում է և հալածում է Հարալի
Դիգած ամպերն՝ ահեղաշունչ մի մրրըրկով թանձրատարափ,
Ու թափալվում են խոռոնրեթաց ալիքները լեռնակուտակ,
Եվ ցայտում է փըրփուրը վեր թափառական հովի շրնշով,—
Գլուխներն այդպես թափվում էին, որ Հեկտորն էր կըտրում-զըցում:
Այդտեղ սաստիկ կոտորածներ ու կորուստներ կրկնեհեն,
Աքալեցիք խոճարպահար կրփախեհին նավերն իրենց.
- 310 Եթե Ողիսը Տիդյանին բողոքելով այսպես չասեր.
«Այս ի՞նչ էմ ես տեսնում, Տիդյան, քաջությունը մեր մոռացա՞նք,
Այստեղ արի, սիրելիդ իմ, քանզի սաստիկ ամոթ է մեզ,
Եթե հանդուգն այդ Հեկտորը տիրանա մեր նավատորմին»:

Եվ պատասխան տալով նրան՝ Դիոմեդեսն այսպես ասաց.
«Ես կըկանգնեմ, կըդիմանամ, քայց օգուտը քիչ կըլինի,
Զի Արամազդն ամպրոպահույզ՝ տըրոյացոց է գորավիզ
Եվ հաղթությունն ուզում է տալ նրանց, քան թե մեզ՝ արալանց»:

- Ասաց, կառքից ցած զըլորեց նա Թիմրբեոս թագավորին,
Հարվածելով ձախ ըստիճիցի և ըսպանեց նիզակահար.
- 320 Իսկ Ողիսեսն՝ արքանչայկին՝ Մոլիոնին աստվածատիպ:
Եվ թողնելով նրանց այնտեղ, իրենց արյան ճապաղիքում,
Ամբոխի մեջ մըտան նրանք, աղմուկ, շրփոթ տարածելով:
Ինչպես երկու վայրագ վարագ, որ զայրացած ետ դառնալով,
Բարակների վըրա ընկած՝ թըզկըտում են բուրդը նրանց,
Այդպես նրանք ետ դառնալով ջարդում էին տըրոյացոց,
Եվ Հեկտորից փախչող քըյանք ուրախացած շունչ քաշեցին:
Նըրանք այնտեղ առան մի կառք ու բըռնեցին երկու քաջի—
Պերկուսացի Մերոփսի գույզ որդիներին երիտասարդ,
Որոնց հալըր հըռչակավոր հըմաչող էր, բախտագուշակ,
330 Ու չէր թողնում, որ իր որդիք զընան կըրիվ մարդաստողող,
Սակայն նրանք չըլըսեցին, զի օրհասն էր տանում նրանց:
Դըրանց ահա՛ Տիդյանը քաջ, նիզակավորը անվանի
Գետին զարկեց իր նիզակով ու կողոպտեց զենքերը պերճ,
Իսկ Ողիսեսը ըսպանեց Հիպպոտամին և Հիպոքրին:

Անը, սակայն, որ նայում էր Իդայի վեճ բարձունքներից,
Տարածեց մարտ մի հավասար կըրվող երկու կողմերի մեջ.
Ու կատաղի գոտեմարտում զարկում էին—զարկվում նրանք:

Դիմնեղետը ըսպանեց Ագաստրոփոս Պեռնյանին,
Որը փախչել չըկարեցավ, բանգի ձիերն հեռու էին:
340 Օ, կարճամիտ, որ մահացու սըխալ գործեց անողղելի,
Կառավարը կառքը նըրա կանգնեցրել էր հեռու, իսկ նա
Առաջամարտ զընդերի մեջ հետիտուն էր կըրիվ մըղում,
Որ և ընկավ զիստից խոցված՝ տեգով Տիդյան Դիմնեղի:
Այդ տեսնելով՝ Հեկտորն իսկույն վըրա վազեց որոտալով
Տըրոյացոց զընդերն անեղ տանելով նա իր ետևից:
Նըրան ի տես՝ սուկաց Տիդյան Դիմնեղեսն անեղազոո
Ու բարձրաձայն այսպես ասաց Ռիսուսին կանգնած իր մոտ.
«Մեզ երկուսիս վըրա է դա գալիս այդպես խտուն ամբոխով,
Բայց արի մենք կանգնենք ամուր և դեմ դընենք, կուտընք նըրան»:

350 Այսպես ասաց և ճոճելով նետեց աշտեն երկայնասուլբեր՝
Ուղիղ գըլխին նըշան բըռնած ու կորդակի եզրին զարկեց.
Բայց պըղիմը վանեց պըղիմն ու չըհասավ չըքնաղ մորթին,
Զի հարվածին արգելք եղավ եռապատիկ ու բարձրաձայն
Սաղավարտը, որը Գուշակ Ապոլլոնն էր տըվել նըրան:
Հեկտորն ընդոտ ցատկեց հեռու, խառնըվելով խտուն ամբոխին,
Եվ ընկնելով ծուկի վըրա՝ հուծկու բազկով հողին հեճվեց
Եվ աչքերը ծածկըվեցին խավարախիտ մի գիշերով:
Իսկ երբ զընաց Դիմնեղեսն իր նիզակը վերցընելու,
Որ քաշերի խըմբի միջից թըռած գետինն էր խըրվել խոր,
360 Հեկտորն հանկարծ ոգի առավ և ցատկելով իր կառքը նա
Անհետացավ ամբոխի մեջ և ազատվեց սև օրհասից:
Տեգով նըրա ետևն ընկած՝ այսպես գոռաց Տիդյանը քաջ.

«Նորից դու, շո՛ւն, մահից պըրծար, հասել էր քո չարը արդեն,
Սակայն Գուշակն Ապոլլոնը, որին ուխտ ես անում անշուշտ,
Երբ գալիս ես տեգերի դեմ, փըրկեց նաև քեզ ա՛յս անգամ:
Բայց ես պիտի հոգիդ առնեմ, հանդիպելով քեզ վերջապես,
Ատուլածներից մեկն էլ եթե ի՛նձ գորավիզ, պաշտպան լինի:
Հինա զընամ ուրիշների՝ ըսպանելու, ուս՝ հանդիպեմ»:

Այսպես ասաց ու կողոպտեց նիզակալոր Պեռնյանին:
370 Սակայն Պարիսն՝ այրը չըքնաղ ու գեղավարս Հեղինեի
Թաքնըվելով վաղընջական դարդանացու՝ ծեր Իլոսի
Գեղակառույց դամբարանի պերճ այուներից մեկի ետև՝
Լարում էր իր լայնալիճը Դիմնեղես Տիդյանի դեմ:
Եվ այն պահին, երբ Տիդյանը ըզբաղված էր գերծանելով
Ագաստրոփի նըկարագարը զըրանն կըրծքից և ուտերից,
Ասպարը հաստ ու ծանրաբերձ սաղավարտը՝ Պարիսն ուժգին

Քաշեց լարն իր լայնալիճի, և սրլաքը զուր չըթռավ,
Այլ աշ ոտքի գարշապարը հարվածելով Դիոմեդէսի՝
Անցավ զընաց խրքվեց հողում, Պարիսն այնժամ ծիծաղելով
380 Դարանից դուրս ցատկեց արագ ու բարբառեց խրրոխտապանձ.
«Դու խոցվեցի՛ր, իզուր չանցավ սրլաքըս սուր, բայց երանի՛ր
Կողերիցըդ ներս խրրեի ու քաղեի քաղցըր հողգի,
Այն ժամանակ տըրոյացիք մի փորձանքից կազատվեիճ,
Որոնք քեզանց վախենում են, ինչպես այժերը՝ առյուծից»:

Դիոմեդէսը համարձակ նըրան այսպես պատասխանեց.
«Օ՛ր, դու ըստո՛ր աղեղնավոր, հերապանձ ու կընամոլի,
Եթե բոլոր քո զենքերով դու փորձեիր դեմըս կըովել,
Չէիճ օգնի քեզ ոչ աղեղ, ոչ էլ նետերդ քազմաթիվ,
Եվ այժմ իզուր ես հոխորտում դիպչելով լոկ գարշապարիս:
390 Իմ հոգն էլ չէ, ասես մի կին կամ երեխա զարներ անմիտ,

Քանզի կընատ և ապիկար մարդու փըքինն անզոր է, բուք,
Բայց իմ սրլաքն ուրիշ բան է, նույնիսկ եթե շըփվի թեթև՝
Կըպատճառի մահ անվըրեպ ու տեղնուտեղ կառնի հողին,
Եվ նըրա կինն իր այտերը կընանկրթի ու կարյուճի,
Ջավակները որք կընընան, և ներկելով հողն իր արյամբ՝
Կընեխի՛ նա, և նըրա շուրջ սիրակարոտ կանանց տեղակ
Կըվըխտա տարմը գիշատիչ ազոավների և անզորի»:

Այսպես ասաց, և Ռդիսեսն ընդհուպ նըրան մոտիկ գալով
Կանգնեց նըրա առաջ և նա Ռդիսեսի ետև չըքած՝
400 Գարշապարից քաշեց հանեց նետը՝ սաստիկ ցավ ըզգալով.
Ապա իր կառքը նըստելով՝ հըրամայեց կառավարիճ
Քըշել դեպի նավերն արագ, կըսկըծում էր սիրտը ցավից:

Ռդիսեսը այն ժամանակ մեճակ մընաց իր նիզակով,
Չըկար ոչ մի աքայեցի, վախը ստել էր բոլորին:
Եվ նա խորունկ հառաչելով՝ այսպես ասաց իր սըրտի մեջ.
«Վա՛յ ինձ, վատ է, եթե փախչեմ ես ամբոխից ահաբեկված.
Եվ սավելի վատ է, եթե թըշնամու ձեռքն ընկնեմ մեճակ.
Մյուս համորեն դանայեցոց Ջրվանյան Ջևան ահաբեկեց:
Բայց ինչո՞ւ է սիրտս իրեն հետ այսպես իզուր խորհըրդածում.
410 Լավ գիտեմ ես, որ վատասիրտ, վախկոտն է լոկ փախչում կըովից,
Իսկ ով քաշ է պատերազմում՝ նա կըկանգնի ու կըկըովի,
Եվ կըտուկա արիաբար, կամ կըսպանի, կամ կըսպանվի»:

7 Եվ մինչև նրա սիրտը այդպես ծրկում էր այդ մըտքերի մեջ
 Վերա հասան տրորյացոց շոկատները ասպարավոր
 Եվ Ռոխիսն կալմեջ արին, ոճիրն իրենց մեջ ամփոփած:
 Ինչպես առույզ երիտասարդ որսորդները բարակներով
 Վազեն վայրի կինճի վրա, որն իր որջից դուրս է եկել,
 Սրբելով իր ժանիքները ծընտուների մեջ ծամածուռ,
 Եվ մինչև մարդիկ հարձակվում են, նա ատամներն է կրքճրում,
 420 Բայց քաջերը չեն ընկրկում, որքան էլ որ անդ է նա,—
 Այդպես նաև տրորյացիք հարձակվեցին ամեն կողմից
 Ռոխիսի վրա՝ սիրված Արամազդից ամպակուտակ:
 Ռստնեց Ռոխիսն ու նախ խոցեց իր նիզակով Դեյպիդեսին,
 Ռիցց նետո Եննոմոսին և Թոռնին ըսպանեց նա,
 Քերսիդամին զարկեց ասպա, էր սա կտրքից ցած էր իջնում,
 Ռրն իր պորտից վիրավորված՝ Ռոխիսի սուր սրլաքով՝
 Փոշիների մեջ գըրրվեց, չանգոնելով հողն արյունազանգ:
 Թողած դրբանց՝ մըրկնոնահար արավ Քարոփս Հիպպասյանին,
 Ռր եղբարն էր քաջ Սովկոսի, աստվածակերպ Սովկոսն իսկույն

430 Հասավ եղբորն իր օգնության և Ռոխիսն այսպես ասաց.
 «Ռ՛վ նեճությունն ու մարտի մեջ հրոչակավոր դու Ռոխիսև,
 Կամ դու պիտի փառավորվես մարտում այսօր, ըսպանելով
 Հիպպասյան քաջ եղբարդներին և կողոպտես զենքերը մեր,
 Եվ կամ խոցված իմ նիզակով՝ պիտի փըջես շունչդ այստեղ»:

Ասաց. զարկեց Ռոխիսի բոլորածիր կուռ վահանին,
 Եվ անցնելով նիզակն հուժկու փայլակնացալու կուռ ասպարից՝
 Խըրվեց թափով Լայերոյանի ամենարվեստ զրբահի մեջ
 Ռ թույլ քերծեց կողքը, ասկայն Աթենասը թույլ չըտրվեց,
 Ռր սրլաքը խորանալով՝ հասնի նրա աղիքներին:

440 Եվ հասկացավ Ռոխիսը, որ սրլաքը մահատիթ էլ,
 Եվ փոքր-ինչ ետ ընկրկելով՝ այսպես ասաց նա Սովկոսին.
 «Թըշվատակա՛ն, այժըմ կեթ գալու է քո օրհասը սև,
 Քանզի դու ինձ արգելք եղար տրորյացոց կոտորելու.
 Բայց ասում եմ ահավասիկ, այսօր պիտի դու սատակես,
 Հասել է քո օրհասն արդեն, և դու պարտված իմ նիզակով՝
 Փառքն ու պարծանքն ինձ պիտի տաս և քո հոգին Սանդարպետին»:

Այսպես ասաց, ու Սովկոսը փախավ թիկունք դարձընելով,
 Բայց փախչելիս՝ Ռոխիսը զարկեց նրա թիկնամեջքին,
 Եվ Սովկոսը մեծ թընդյունով ցած տասպալվեց մեջքի վրա,
 450 Եվ Ռոխիսը դյուցազարմ այսպես խոսեց խըրրոխտաբար.
 «Սովկո՛ս, որդիդ դու Հիպպասի քաջամարտիկ և ձիավարժ,

Հասավ մահվանդ օրհասն անա ու քեզ բռնեց, չազատվեցիր:
Վա՛յ թըշվառիդ, ո՛չ հայրդ հեզ, և ո՛չ էլ մայրդ մեծարո
Չեն փակի քո՝ մահացալիդ աչքերդ քաց, այլ գիշակեր
Թրոշունները քեզ կրկըսցեն դիակիդ շուրջ թանձելով:
Իսկ եթե ես մեռնեմ փառքով, դյուցազնական աքալեցիք
Ինձ կրպատվեն արծանապես՝ կատարելով շքեղ թաղում»:

Այս ասելով նա իր մարմնից և կոնքավոր վահանից կտո՛ւ՝
480 Բաշեց հանեց քաջ Սովկոսի իրեն զարկած տեզը սուրասյր,
Եվ տաք արյունը դուրս ցայտեց՝ սուկալի ցավ պատճառելով:
Ողիսևսից ցայտող արյունն այդ տեսնելով տրրոյացիք
Սըրտասյրնդված, միահամուռ հարձակվեցին նրա վրա,
Իսկ նա ետ-ետ ընթանալով ձայն էր տալիս ընկերներին:
Երեք անգամ գոռաց, կանչեց իր թոքերի ամբողջ ուժով:
Լքսեց ուժգին կանչը նրա Մեռելավուն արիսական
Եվ Այաքսին, որ իր մտն էր, դառնալով նա՛՝ այսպես ասաց.

«Ո՛վ դյուցազարս Տեյամոկլան, Այաքս, իշխանդ ժողովրդոց,
Բաջախիզախ Ողիսևսի ձայնն է հրնչում իմ չորս բոլոր,
Թըվում է թե գուպարի մեջ մեն ու մենակ բռնած նրան՝
470 Նեղն են գրցել տրրոյացիք, եկ օգնության հասնենք շուտով,
Քանզի օգնելն ազնիվ բան է նրան, ով որ կարիք ունի:
Վախենում եմ, որ միայնակ քաջի գըլխին փորձանք բերեն
Եվ պատճառեն աքալեցոց վիշտ անագին ու մեծ կորուստ»:

Այս ասելով՝ առաջ անցավ դյուցազնական Այաքսի հետ.
Գըտան նրանք Արամազդից սիրված խիզախ Ողիսևսին
Տըրովցիներից շրջապատված, հանց եղջերու եղջերազեղ,
Ռի՛ն զարկեց, վիրավորեց ունը որսորդ իր սուր նետով,
Բայց եղջերուն փախավ արագ սրբունքներով և ազատվեց՝
480 Բանի դեռ իր վերքը տաք էր, և ուժ ունեւ իր ոտքերում:
Նրա վրա են հարձակվում շրնագայլերը լեռներում:
Բայց եղջերվի բախտից հանկարծ հայտնըվում է առյուծ մի հաղթ,
Ու փախչում են շրնագայլերն անհաբեկված մեծ գազանից,
Որը նրանց բոլորին էլ կրհռոտեր պատառ-պատառ,—
Ծըրջապատել էին այդպես տրրոյացիք Ողիսևսին,
Մինչդեռ դյուցազնը նիզակով հեռացնում էր մահն իրենից:
Հասավ Այաքսն այն ժամանակ թրրգանքման ասպար ձեռքին,
Կանգնեց կողքը Ողիսևսի, և տրրոյանք սարսափահար
Ահագնակերպ նրա տեսքից՝ ցըրիվ եկան անմիշտապես:
480 Իսկ Մեռելավն արիսական՝ Ողիսևսի ձեռքից բռնած՝
Ամբոխից դուրս հանեց նրան, և կառքը մտա բերեց ծառան:

Իսկ Այաքսը տըրոյացոց բազմութեան մեջ մըխըրճվելով՝
Անընչացրեց Դորիկոսին, որ հարճորդին էր Պրիամի,
Ասպս գարկեց Պանդոկոսին, Լիանդրոսին գարկեց հետո,
Իրար ետև ըսպանեց նա Պիրատոսին, Պիլարդէային:

Ինչպէս մի գետ, որ հորդառատ հեղեղվում է լեռներն ի վար
Դեպ դաշտավայր՝ առաջ մղված Արամազդի տարափներից,
Գըրրովելով տանում իր հետ չոր կաղնիներ ու սոճիներ,
Եվ դէպի ծով ընթանալիս կուտակում է տիղմ իր ճամփին,—

500 Ռազմադաշտում այդպէս Այաքսն էր փոթորկում անեղորեն
Մարտիկներին ու ձիերին. բայց Հեկտորը դէռ յուր չունէր,
Սկամանդրոս գետի ափին՝ գուպարի ձախ թևումն էր նա,
Որ կատաղի մարտ էր զընում, և կար աղմուկ մի անհալոր
Արիսական Իդոմենի և գերեմյան Նեստորի շուրջ:
Հեկտորն այնտեղ սարսափելի կոտորած էր անում անեղ
Իր միգակով և իր կառքով, խըլում կյանքեր ծաղկափրփրօթ,
Բայց և այնպէս ասպարեզը չէին թողնի աքալեցիք,
Եթէ Պարիսը՝ վարսագեղ Հեղիների այրը չընկճեր
Ժողովըրդոց արի իշխան Մաքսվոնին քաջամարտիկ՝

510 Աջակողմյան ուսից նըրան խոցելով սուր եռասայրով:
Այդ տեսնելով՝ սարսափեցին աքալեցիք, թէ մի գուցե
Կըռիվը իր դէմքը փոխի այդ դյուցազմի ըսպանվելով:
Եվ այս խոսքերն ուղղեց իսկույն Իդոմենէսը Նեստորին.

«Ո՛վ դու Նեստոր Նելիսածին, աքալեցոց պարծանքը մեծ,
Ծուռ բարձրացիդ դու կառքը քո և կողքըդ առ Մաքսվոնին,
Եվ թըռցըրու սալաւըմբակ նըծուցներըդ դէպի նալեր,
Որովհետև քըծիշկ է նա ու շատերից ավելի թանկ.
Նետեր է նա քաշում-հանում, դընում վերքին ըսպեղանի»:

Այսպէս ասաց Իդոմենէսն, ու Նեստորը չընդդիմացավ,
520 Ցատկեց իր կառքն անմիջապէս ու կողքն ստալ Մաքսվոնին,
Որ որդին էր բըծըշկապետ Ասկլեպիոս ըսբանչելու:

Նըծուցները մըտրակահար թըռան իսկույն հոժարակամ
Դեպի նալերն, և այդ ճամփան հաճելի էր նըրանց համար:
Կերբիոնը, որ նըստել էր Հեկտորի հետ նույն կառքի մեջ,
Տըրոյացոց շըփոթոթյունը տեսնելով՝ այսպէս ասաց.

«Մինչ մենք այստեղ, ո՛վ քաջ Հեկտոր, դեգերում ենք դանաչանց հետ

Գուպարի այս թևի վըրս, տըրոյացիք այն մյուս թևում
Իրարանցման մեջ են աստիկ, թէ՛ մարդ, թէ՛ ձի առհասարակ:
Տելամոնյան Այաքսն է քաջ նըրանց այդպէս ալեկոծում.

530 Նըրան ես լավ ճանաչեցի՝ ուսին դըրած լայն վահանից:

Արի՛, մենք շուտ այնտեղ վարենք կառքը թըռչող մեր ձիերով,
Որ հետևակն ու այրուձին մղղելով մարտ արյունասնեղ՝
Կոտորում են, ջարդում իրար, աղաղակում ահեղաձայն»:

- Այսպես ասաց ու մըտրակեց գեղեցկաբաշ նըժույգներին,
Ու մըտրակի ահեղ շաչմամբ երիվարներն ըզգաստացած՝
Կառքը տարան՝ թըռցընելով դեպի կըրվի կըրակը տաք,
Սըմբակների տակ առաթուր կոխտոելով դիակ ու գենք,
Կառքի սըռնին և անիվներն ամբողջ արյան մեջ թաթալումն,
Որոնց վըրա արյան շիթեր էին ցայտում անիվների
- 540 Ծըրջանակից և սըրարշավ նըժույգների սըմբակներից:
Վառվում էր շուտ տեղ հասնելու հուր ցանկությանը Հեկտորն արի
Եվ ջոկատներ ջախջախելու արյունառուշտ մղեգճուությանը.
Եվ նա ձըգեց դանաչանց մեջ սաստիկ աղմուկ և աղաղակ:
Տեգը ձեռքին ամեհորեն վազում էր նա գընդից ի գունդ
Եվ մոլեգին մարտ էր մղում սըրով, տեգով և քարերով:
Տեղամոնչյան Այաքսից էր նա մի-միայն ըզգուշանում,
Զի Արամազդն ամպրոտադեզ բարկանում էր նըրա վըրա,
Երբ իրենից ավելի քաջ դյուցազնի դեմ շահատակեր:
Բայց Արամազդը բարձրագահ երկյուղ գըրցեց սիրուն Այաքսի,
- 550 Որ կանգ առավ ահաբեկված և շուտափույթ ուն առնելով
Յոթընկաշվյա սասարը մեծ՝ կըրվի բովից դուրս սըլացավ:
Գընում էր նա դանդաղաբալլ՝ շուտ-շուտ դեպի ետ նայելով
Ամբոխի դեմ ոխերմացած չարախընդիր գազանի պես:
Ինչպես գամփոներն ու հովիվները դաշտային նախրատեղից
Հալածում են սովալըլուկ մի շեկ առյուծ, որին նըրանք,
Ամբողջ գիշերը հըսկելով, չեն թողել որ հափըշտակի
Արջառների ճարսը, մինչ նա հարձակվել է մըսի կարոտ,
Սակայն իգո՛ւր, որովհետև անդով տարափը նետերի
Կորովակոտ բազուկներից տեղացել է նըրա վըրա,
- 560 Եվ նըրավառ հըսկա ջահեր, որոնցից նա, թեն խիզախի՝
Խըրտշում է խիստ, չեն թույլ տըվել նըրան իր քաղցն հագեցնելու,
Եվ առավոտ լուսաբացին հեռացել է տըրտում-տըխուր,—
Այդպես Այաքսն էր հեռանում սըրտակոտոր և ակամա,
Վախենալով աքալեցոց նավատորմի համար սաստիկ:
Ինչպես մի էշ դանդաղաշարժ, որ անխըրով և անտարբեր
Մարմնի վըրա իր կոտրատվող մահակների հարվածների՝
Արուն է մըտնում և արածում ցորենը դեռ նոր կանաչած,
Ու տըղաներն ավանակին մահակներով ծեծելով պինդ
Հազիվ արտից դուրս են հանում, երբ արդեն կուշտ կերել է նա,—
- 570 Այդպես տըրոյանք ու դաշնակից սատարները հեռվից եկած՝

Մըկունդահար էին անում Տեյամոնյան մեծ Այաքսի
Ասայարի կումբն ու հալածումն ճրբան անդոյ, կըրրնլակոխս:
Իսկ Այաքսը մերթ հիշելով քաջութունն իր արիսակսն՝
Ետ էր դառնում ու դեմ դընում հետապնդող հանդուգներին,
Ապա կըրկին դեպի նավերն էր դիմում նա հըսկաբարսլլ,
Արգելելով տըրոյացոց մոտենալու նավատորմին:
Այսպես, երկու բանակների միջև կանգնած կըտվում էր նա,
Եվ կորովի բազուկներից թըռած հոռժկու տեգերն հաճախ
Գալիս էին անեղ թափով ոմանց կումբի մեջ խորովելու

580 Ու շատերն էլ տեղ չըհասած՝ ընկնում էին ճառիկի կեսին:

Նըկատելով Եվեմոնի Եվրիպիլոս որդին արի
Մեծ Այաքսին՝ նեղված սաստիկ սըլաքների այդ տարափից՝
Եկավ կանգնեց կողքը ճրբա, և նետելով տեգը փայլուն
Զարկեց որդուն Փալսիոսի՝ ազգաց հոփիվ Ասիսալիին
Եվ խոցելով լյարդից ճրբան՝ վազեց գեներն ավարելու:
Այդ որ տեսավ սատվածատիս Ալեքսանդրոսն անմիջապես
Լարեց աղեղն իր լայնալիճ Եվրիպիլոս դյուցազնի դեմ
Եվ աչ զհատից խոցեց ճրբան, որը ցավով ետ ընկրկեց
Ընկերները բազմության մեջ՝ ազատվելու համար մահից

590 Եվ մեծագոչ ձայն արձակեց դեպի զընդերն աքսլեցոց.

«Ո՛վ սիրելի գորապետներ արգիացոց և իշխաններ,
Վերադարձեք և վանեցեք վատթարագույն ժամն Այաքսից,
Որ տագնապի մեջ է սաստիկ սըլաքների տարափի տակ,
Եվ հույս չունեն, որ ազատվի այս կրովի մեջ անազնագոռ:
Պատվա՛ր կանգնեք դյուցազնի շուրջ ու ողջ ուժով դիմադրեցեք»:

Այսպես սասց վիրավորված Եվրիպիլոսն, ու մոտ եկան

Աքսլեցիք վահանները թեքած իրենց ուսի վըրս
Ու վեր ցըցված նիզակներով. Այաքսն արագ ընդառաջեց
Եվ հասնելով ընկերներին՝ դարձավ դեպի տըրոյացիք,

600 Բոցածավալ կըրակի պես սաստիկ կըրիվ բորթոքելով:

Իսկ Նեստորին և ճրբա հետ Մաքսալոնին մարտադաշտից
Դեպի նավերն էին տանում Նելլան ձիերը քըրտնաթոր:
Տեսավ ճրբանց և ճանաչեց գերեմյանին Աքիլլը ժիր,
Որ կանգնած էր այդ ժամանակ իր վիթխարի նավի վըրս
Եվ կատաղի մարտն էր դիտում խուճապի հետ արտատվալի.
Ու ձայն տըվեց Աքիլլը քաջ իր սիրելի Պատրոկլեսին,
Որ դյուցազնի ձայնն առնելով վըրանից դուրս թըռավ արագ
Արեսի պես, և այդ ըսկիզբն եղավ ճրբա դառն աղետի:

ՅՎ առաջինը Մենիտյան արի որդին ինքը խոսեց.
610 «Ի՛նչ էս ասում, ո՛վ Աքիլլեւ, ինչո՛ր դու ինձ ձայն տըվեցիր»

Եվ արագոտն Աքիլլը քաջ պատասխանեց Պատրոկլեւին.
«Ո՛վ իմ սրբտի սիրելագոյն դյուցազնըդ դու, քաջ Մենիտյան,
Հիմա արդեն, կարծում եմ ես, որ պիտի գան աքայեցիք
Ու ծընկներս փարած խընդրեն, որպեսզի ես օգնեմ նըրանց,
Քանզի տագնապն անհընարին պաշարել է նըրանց արդեն:
Գընա իսկույն, սիրելիդ իմ, և հարցըրու դու Նեստորին,
Այն վիրավորն ո՛վ է, որին մարտադաշտից տանում է նա:
Նա ետևից շատ էր նըման Ասկլեպիոսյան Մաքսալոնին,
Սակայն դեմքը ես չըտեսա, զի չափազանց արագ անցան
620 Երիվարներն իմ առջևից արագանեպ մի ճախրանքով»:

Ասաց, Պատրոկլն իր սիրելի ընկերոջը հընազանդեց
Ու վագ տըվեց դեպի նավերն ու վըրաններն աքայեցոց:

Իսկ երբ նըրանք արագարշավ՝ Նելիասծնի վըրանն հասան,
Իջան կառքից անմիջապէս դալարապետ գետնի վըրա:
Ու միևչդեռ ծեր Եվրիսեդոնն արձակում էր գամբիկներին՝
Նըրանք կանգնած ծովի ափին, զըվարթաշունչ հույի դիմաց
Ցամաքեցրին քըրտնաթաթապ շապիկները իրենց վըրա,
Ապա վըրան մըտան մեկտեղ ու նըստեցին աթոռներին:
Այն ժամանակ նըրանց համար պատրաստեց քաղցըր օշարակ
630 Եկամեղեն գեղեցկածամ՝ դուստրը մեծանն Արսիւնոյի,
Որին, որպէս պարզև առած խորհըրդական Նեստորը ծեր
Հետն էր բերել Տենեդոսից, երբ Աքիլլեսն այն ավերեց:
Եկամեղեն նըրանց առաջ դըրեց սեղան մի գեղեցիկ,
Սև ոտքերով ու սըրբատաշ, ու սեղանի վըրա դըրեց
Պըղընձալ մի խան լիքը սոխով, որ պետրժակ է բաց անում.
Դըրեց և մեղըր ծորածո, դըրեց ծաղիկ սուրբ փոխինդի,
Եվ ծերունո՛ւ՝ տընից բերած բաժակը պերճ ու կըրկնատակ,
Դըրվագագարդ ու ոսկեգամ, որը չորս կանթ ուներ վըրան,
Եվ ամեն մի կանթի վըրա՝ երկուական աղավնիներ:
640 Երբ բաժակն այդ լիքն էր լինում, ուրիշն հագիվ էր վերցընում,
Իսկ ծերունի Նեստորը այն վերցընում էր շատ հեշտությամբ:
Այդ բաժակում աստվածուհու նըմանվող կինն այն գեղածամ
Լըցրեց գինի պըրամընյան, վըրան քերեց այծի պանիր
Պըղընձեղեն մի քերոցով, և ըսպիտակ ալյուր ցանդը:
Այսպէս անա Եկամեղեն պատրաստելով քաղցը ըմպելին

Տըվեց նրբանց, որ խըմեցին ու հագեցրին պապական իրենց,
Ապա հանգիստ ըսկըսեցին զըրոյց անել իրարու հետ:

Հանկարծ Պատրիկյն աստվածատիպ կանգնեց նրբանց դրոան առաջ,
Որին Նեստորն երբ որ տեսավ, վեր կացավ իր փայլուն գամից,
650 Եվ բըռնելով նրա ձեռքից՝ հըրապիրեց նրբան նըստել,
Բայց Պատրիկէսը մերծելով՝ աչապես ասաց պևտրին.

«Նըստելու ժամ չէ ինձ համար, աստվածային ո՛վ ձերունի,
Պատկանելի է, մեծարո, նա՛, որ հըղեց ինձ հարցընել,
Թե ո՛վ էր այն վիրավորը, որին բերում էիր կառքով.
Սակայն արդեն ճանաչում եմ Մաքավոնին, հովիվ ազգաց:
Պետք է որ շուտ վերադառնամ Աքիլլեսին լուր տանելու.
Ինքըդ գիտես, դըրցագընդ ձեր, թե ինչպիսի խիստ մարդ է նա,
Անմեղ մարդուն հսկ հեշտությամբ նա հանցավոր դորս կըբերի»:

Եվ գերենյան Նեստոր ասպետն այսպես ասաց Պատրիկէսին.
660 «Այդ ինչպե՛ս է, որ արագոտն Աքիլլեսը աստվածազարմ
Մեղք է գալիս աքայեցոց վիրավորված որդիներին.

Նա չըգիտե, թե բանակին ինչպիսի սուգ է համակել:
Պատկած եմ արդ վիրավորված պետերն իրենց վըրաններում:—
Նեստահարված է կորովի Դիոմեդես Տիդյանը շաջ,
Տեգով խոցված եմ Ողիսեսն և Ատրիդես արանց արքան,
Եվրիպիլն էլ նրբանց նըման՝ վիրավորված նետով՝ գիստից,
Սըրան էլ նոր մարտադաշտից դորս հանեցի նեստահարված,
Բայց Աքիլլի հոգն անգամ չէ, նա չի խըղճում դանակեցոց:
Ըսպատմ է նա երևի, որ մեր նավերը ծովափին

670 Ի մեծ վընաս արգիացոց՝ վտուվե՛ն ոտիս հըրով անգութ,
Ու կոտորվե՛նք մենք մի առ մի թավաբըրոր իրար վըրս:
Ակտո՛ւ, որ էլ նախկին ուժը չի մընացել թևերիս մեջ:
Ո՛ր էր, եթե մեկը տար ինձ՝ դառնալ այնպես երիտասարդ,
Ինչպես էի, երբ վե՛ն ծագեց էլիացոց ու մեր միջև,
Էլիացիք բըռնի կերպով ավարեցին եզները մեր:
Ըսպանեցի ես քաջարի Հիպիորքյան Իոիմոնին.
Իր եզներն էր պաշտպանում նա, երբ իմ ձեռքից ընկավ տապաստ,
Որից հետո ողջ գըրողացիք թողին փախան սարսափահար:
Իսկ մենք դաշտից տուն քըռեցինք արջառների հիսուն նախիր,

680 Եվ նույնքան էլ ոչխարի հոտ, և խոզերի երամակներ,
Եվ այծերի նույնքան հորան, հարյուր հիսուն աշխետ գամբիկ,
Որոնց շատի ըստինքներից ժիր մըտրուկներ կային կախված:
Եվ այս բոլորը գիշերով քըռեցինք մենք դեսի քաղաք՝
Նեպան Պիլոս, և ձերունի Նեվեսը շա՛տ ուրախացավ,

- Ջի պատանի ասպատակիս քալական մեծ բաժին ընկալ:
 Նոր էր բացվում լույսը, երբ ժիր մուկետիկներն ամենուրեք
 Զայնում էին էլիսներից տուժվածներին հավաքվելու:
 Պելիացոց իշխանները բաժանեցին ավարն ամբողջ,
 Ռոտվհետն էլիացիք մեզ շատերիս պարտք ունեին,
- 690 Մակավաթով լինելով մենք, նրանք մեզ շատ էին նեղում:
 Դեռ առաջին տարիներին Հերակլեսը եկավ հրգոր
 Ու շատ տանջեց, չարչարեց մեզ, շատ քաջերի կոտորեց նա:
 Մենք տասներկու եղբայր էինք, որդիներըս ծեր Նելեսի,
 Եվ միայն ե՛ս ողջ մընացի, մյուս եղբայրներս կորան բոլոր:
 Պըղընճազգեստ եպիսոփոս այս բաներով գոռուցացած՝
 Դաժան էին վարվում մեզ հետ, չարչարելով մեզ շարունակ:
 Ծերը ջոկեց շատ արջառներ և այծերի ըստվար մի հոտ՝
 Իր ընտրությանք երեք հարյուր գլուխ՝ իրենց հովիվներով,
 Ջի ամենից ավելի շատ նա էր տուժել էլիսի մեջ.
- 700 Գուպարահաղթ չորս նրժույզներ իրենց կառքով, որը Նելեսն
 Ուղարկել էր կառարշավի՝ ետոտանու համար՝ էլիս,
 Գոռոզ Ավգիաս արանց արքան այդ ամենը գըրավելով՝
 Ետ դարձրեց կառավարին միայն՝ տըրտում ձիանց համար:
 Եվ ծերունին, որ չարիսանց զայրացած էր այդ վարմունքից,
 Ընտրեց, շատը առավ իրեն, մյուսը տըվեց ժողովրդիին,
 Որ բաժանեն, և ամեն ոք արդար բաժինն իր ըստանա:
 Այսպես ահա մեծաքանակ ավարն էինք մենք բաժանում
 Եվ քաղաքում գոհեր էինք մատուցում մեծ աստվածներին,
 Երբ երրորդ օրը թըշնամիք վըրս տըվին միահամուտ,
- 710 Մեծ քազմությանք և ամեհի, սպաարմբակ նրժույզներով:
 Գընդերի մեջ էին երկու Մոլիոնները ըսպատագեն,
 Բայց դեռ մանուկ և անհըմուտ քաջահանդուզն արիության:
 Ալիսիոսի ափից հեռու, բարձրավանդակ բըլրի վըրս
 Թրիոնե քաղաք մի կա, Պիլոսի ծայրն ավազապատ:
 Նըրանք քաղաքն այդ պաշարած՝ ուզում էին քանդել իսպառ,
 Բայց երբ դաշտից անցնում էին, Ոլիմպոսից ցած իջնելով
 Աթենասը ուշ գիշերով պատգամաբեր եկավ մեզ մոտ,
 Որ գենք առնենք անմիջապես. և Պիլոսի մեջ հավաքվեց
 Մարտընչելու տենչով վառված հոժարական մի քազմություն:
- 720 Բայց Նելեսը թույլ չէր տալիս, որ ես զինվեմ ռազմի համար,
 Որի համար նա ինձանից երիվարները թաքցըրեց,
 Կարծելով, որ անփորձ եմ ես պատերազմի գործերի մեջ:
 Բայց ես թեպետև հետիոտն, այրուձիում էլ քաջ եղա
 Եվ անվանի, զի Աթենասն էր վարում ինձ դեպի գուպար:
 Արեների մոտ կա մի գետ, որ կոչվում է Միհիելոս,

- Կանգնեց այնտեղ, այդ գետի մոտ մեր այրուծին, ըսպասելով
 Աստվածային առափոտյան, որ հետևակ գրնդերն հասնեն:
 Եվ այնտեղից ձիավորներս զըրահավոր և զինավառ
 Եկանք հասանք կեսօրի մոտ Ալփիոսի սուրբ ջրերին
- 730 Եվ զոհեցինք այնտեղ ըզգոն Արամագրին ընտիր զոհեր:
 Ընծայեցինք մեկական ցով՝ Պոսեդոնին և Ալփիոսին,
 Եվ մի երինջ նախրի միջից՝ կապուտաչյա Աթենասին:
 Ապա բանակը գունդ առ գունդ ընթերելուց ետ, երեկոյան
 Ամեն մարտիկ իր զենքերով քննեց Ալփիոս գետի ափին:
 Իսկ մեծասիրտ եպիսոփք քաղաքի շուրջ բրոնած աղբեմ
 Այրվում էին այն քանդելու, ավերելու տենչով մոլի:
 Սակայն հանկարծ տեսան ճրրանք իրենց առաջ գործն Արեսի:
 Արևը վառ հոր էր սըփռել իր ճանանչներն երկրի վրոս,
 Որ մենք կրոնիվ ըսկըսելով՝ ողջ ճակատով գորոհեցինք,
- 740 Արամագրին աղաչելով և կապուտաչյ Աթենասին:
 Երբ իրարու խառնըվեցին պելիսցիք ու եպիանք,
 Ըսպանեցի ես մի քաջի, ճրրա ձիերն ավարելով.
 Ավգիասի փեսան էր նա՝ Մուլիոսը քաջամարտիկ,
 Որի կինն էր՝ դուստրը ճրրա խարտիշագեղ Ագամեդեն,
 Որ ծանոթ էր երկրի սրնած բուծիչ բոլոր բույսերի հետ:
 Զարկի ճրրան իմ ճիգակով, և նա ընկավ փռեթավալ,
 Իսկ ես ճրրա կառքը նըստած՝ մըտա գրնդերն սուսջամարտ:
 Մեծահոգի եպիսոփք ամեն մեկը մի կողմ փախան,
 Երբ որ տեսան Մուլիոսի ընկնելը իմ պղնձյա տեգից,
- 750 Զի նա պետն էր այրուծի և անվեհեր պատերազմող:
 Ես քաջաքար ճրրանց վրոս խոյսցա սև մըրըրկի պես,
 Առա հիսուն կառք ճրրանցից, ամեն մեկում երկու հոգի,
 Որոնք տեգովն իմ ըսպանված՝ ծամեցին հողն ակուաներով:
 Կըսպանեի ես Ակտորի երկու որդոց՝ Մուլիոններին,
 Թե չազատեր ճրրանց անեղ պատերազմի մեջ մեռնելուց
 Երկրասասանն ամենիշխան՝ ճրրանց թանձրը մեգով պատած:
 Արամագըր պելիսցոց պարգևեց մեծ մի հաղթություն.
 Քըջում էինք ծայրածավալ դաշտի միջով հալածական,
 Կոտորելով ճրրանց անվերջ և զենքերը կողոպտելով,
- 760 Մինչև հասանք մենք ձիակոխ՝ Բուպրասիոնը ցորենավետ,
 Վեմն Ոլեմյան և Ալիսյան կոչվող բըլորը բարձրավանդ:
 Այնտեղից էր, որ Աթենասն ետ դարձըրեց գրնդերը մեր:
 Այնտեղ էլ ես ըսպանելով մեկին՝ թողի. և սքայանք
 Արագաթոնի ձիերն իրենց ետ վարելով դեպի Պիլոս,
 Աստվածներից՝ Արամագրին, և մարդկանց մեջ ինձ՝ Նեստորիս
 Ծընորհակալ էին լինում: Այսպես էի մի ժամանակ:

- Իսկ Աքիլլեսն իր ուժն անբավ պահում է լոկ իրեն համար.
 Պիտի գրղչա շատ ուշ, գիտեմ, երբ ջընջըվի գորքը բոլոր:
 Սիրելիդ իմ, Մենիդիոսը արդարև ճիշտ էր պատվիրում,
 770 Այն օր, երբ նա քեզ Փթիայից Ագամեմնին էր ուղարկում.
 Եվ մենք այնտեղ, ներսումն էինք, ես և դյուցազն Ոդիսսաը,
 Ու բոլորը լքսում էինք, ինչ որ նա քեզ պատվիրում էր:
 Եկել էինք մենք Պելասի վայելչակերտ պալատը պերճ,
 Պարարտարոտ Աքայիայում գորածողով կատարելու.
 Այնտեղ էիք այն ժամանակ Մենիտիոսը դյուցազն ու դու,
 Ինչպես նաև Աքիլլը ժիր. իսկ ձիավարժ Պելևսը ծեր
 Նախագավթի սրբահակում ի պատիվ մեժ Արամազդի
 Գեր ազդրեր էր այրում եզան և ոսկեղեն մեժ բաժակով
 Հեղում էր սև, ազնիվ գինին ողջակեզի վրբա ի ձոն:
- 780 Մենք բակ մըտանք այն ժամանակ, երբ միան էիք պատրաստում դուք,
 Իսկ Աքիլլեսը զարմացած վագեց արագ մեզ ընդատաջ
 Ու բլոնելով նա մեր ձեռքից՝ տարավ մեզ ներս ու նըստեցրեց,
 Եվ հյուրույթի հատուկ կարգով հյուրասիրեց առատորեն:
 Իսկ երբ կերանք ու կըշտացանք, այն ժամանակ խոսք ստա նա
 Եվ հըրավեր կարդացի ձեզ՝ միանալու մեր արշավին:
 Դուք այդ սիրով ընդունեցիք և ըստացաք շատ պատվերներ:
 Պելևսը ծեր պատվիրում էր զավակին իր՝ Աքիլլեսին
 Արի լինել և քաջությամբ գերազանցել ուրիշներին,
 Իսկ Ակտորիան Մենիտիոսը քեզ ուղղելով իր խոսքն՝ ասաց.
- 790 «Որդյակ իմ դու, Աքիլլեսը զարմով քեզնից բարձր է, գիտես,
 «Դու տարիքով նըրանից մեժ, իսկ նա ուժով՝ գերիվերո.
 «Ինքըդ նըրան միշտ խելացի խորհուրդներ տուր և խըրատիր,
 «Հըրահանգիր նըրան, և նա սիրով թող քեզ հընազանդի»:
 Հայրդդ այդպես պատվիրեց քեզ, բայց դու պատվերն այդ մոռացար.
 Հիշեցրու այդ բոլորը դու քաջամարտիկ Աքիլլեսին,
 Եվ օգնությամբ աստվածների գուցե նա քո խոսքը լըսի:
 Ընկերական խորհուրդը միշտ բարի է հույժ ու պատվական:
 Իսկ եթե նա մի որևէ պատգամից է ըզգուշանում,
 Եվ կամ նըրան մեժարո մայրն Արամազդից բան է ասել,
- 800 Գոնե թող նա քե՛զ ուղարկի միրմիդոնաց քաջերի հետ,
 Եվ այսպիսով գուցե մի լույս բերես գորքին աքայեցոց:
 Նա գեղեցիկ իր գեները թող որ տա քեզ, որ տըրոյանք
 Քեզ նըրա տեղ ընդունելով հեռու քաշվեն ոսպմադաշտից,
 Եվ արիայան աքայեցիք պատերազմից սաստիկ հոգանձ՝
 Ոգի առնեն ու շունչ քաշեն գեթ կարճատև ժամանակով:
 Դուք հանգիստ ենք և հեշտությամբ կըկարենաք մեր նավերից
 Քըշել՝ կըլուից հոգանձ արդեն տըրոյացոց դեպի քաղաք»:

- Այսպէս ասաց և կրօնքի տակ սիրտը շարժեց Պատրոկլէսի,
 Որ բշտապէց դէպի նավերն Էակիոյան Աքիլլէսի:
- 810 Եվ վագ տալով ճանապարհին, Պատրոկլէսը երբ որ հասավ
 Ռիխեսի լաստապաշտին, ուր կար ատլան-հրրապարակ,
 Եվ ուր կանգնած էին նաև բագիները աստվածների,—
 Այնտեղ նըրա առաջն ելալ Եվեմոնի արի որդին՝
 Եվրիպիլոսը վիրավոր, որ ազդրից էր վիրավորված:
 Կաղում էր նա և քըրտիկք էր հոսում գըլխից և ուտերից,
 Եվ նըրա խոր վերքից դէտ տաք՝ խոխոշում էր արյունը թոխ,
 Սակայն ուշքը վըրան էր դէտ. Մենիտլանը նըրան ի տես՝
 Հուզվեց աստիկ և հեծելով՝ այս պըրաթև խոսքերն ասաց.
- «Օ՞, դուք դըժբախտ գորավարներ և իշխաններ դանայեցոց,
- 820 Այսպե՛ս ուրեմն, ձեր հայրենի երկրից հեռու, Տըրոյանում
 Ձեր ըսպիտակ ճարպով պիտի հագեցնէիք դուք շընէրին:
 Բայց դու արի ա՛յս ասա ինձ, դյուցապըմունդ Եվրիպիլոս,
 Արդո՞ք անեղ այդ Հէկտորին պիտի տոկա՞ն աքայեցիք,
 Թե՞ ի մոտո պիտի շընջվեն նըրա տեգից հաղթահարված»:

- Եվ վիրավոր Եվրիպիլոսն այսպէս նըրան պատասխանեց.
- «Այլևս ոչինչ չի օգնի մեզ, դյուցազնազարմ ո՛վ Պատրոկլէս,
 Աքայեցիք բոլոր պիտի ընկնեն իրենց նավերի մոտ,
 Որովհետև բոլոր նըրանք, որ ամենից քաջերն էին,
 Տըրոյացոց ձեռքից խոցված՝ պսակած են արդ նավերի մեջ,
- 830 Իսկ տըրոյանց ուժն օրեց-օր ավելանում է շարունակ:
 Բայց դու օգնիր ինձ, Պատրոկլէս, դէպ իմ նավը տանելով ինձ,
 Եվ հեռացրու նետն իմ ազդրից, ու գոլ շըրով լըվա՛ մաքոր՝
 Վերքից հոսող արյունը թոխս և դիր վըրան ըսպեղանի,
 Որ, ասում են՝ Աքիլլն է քեզ սովորեցրել, իսկ նըրան էլ՝
 Քիրոնը, որ հուշկապարկաց մեջ ամենեն արդար մարդն է:
 Մեր երկու մեծ բըծիշկներից՝ Մաքավոնը վըրանի մեջ
 Պսակած է արդ, ինքն էլ կարոտ քաջահըմուտ մի բըծըշկի,
 Իսկ Պողպիրն այնտեղ, դաշտում մարտընչում է տըրոյանց դէմ»:
- Մենիտլանը քաջակորով նըրան այսպէս պատասխանեց.
- 840 «Ի՞նչ կըլինի այս բոլորի վերջը, և ի՞նչ պիտի անենք,
 Ասա դու ինձ, Եվրիպիլոս, դյուցազնըդ քաջ, սիրելիդ իմ:
 Ես ինքս հիմա Աքիլլէսի մոտ եմ գընում ասելու այն,
 Ինչ պատվիրեց Աքայեցոց խընամակալ Նեստորը ձեր,
 Բայց և այնպէս քո ցալի մեջ քեզ չեմ թողնի անօգնական»:

Այսպէս ասաց և գըրկելով տարավ վըրանն ազգաց հովվին:
 Ծառան իսկույն իր տիրոջ տակ փըռեց մի մեծ արջառեմի:

Պատրոկլեսը նրա վրա սատկեցնելով վիրավորին,
Կըտրեց սրրով նետը նրա ազդրում մըտած ու գոլ ջըրով
Լըվաց վերքի արյունը սև, և շըփելով իր ափի մեջ
850 Ախտաբուծիչ մի դառն արմատ՝ ցանեց նրա վերքի վրա,
Որը կըտրեց ցավերն իսկույն, դադարեցրեց հոտումն արյան,
Չորացնելով վերքի բերանն, ու վիրավորն հանգըստացավ:

Ե Ր Վ Տ ա ս ն ե թ կ ո լ ե թ ո թ ղ

ՄԱՐՏ ՊԱՐԻՍՊՊԵՐԻ ԾՈՒՐԶՈՂ

Այսպես, մինչդեռ վերանի մեջ արի որդին Մեհիտոսի Դարմանելով բըժըշկում էր նետահարված Եվրիպիլին, Կըովում էին միահամուռ աքայեցիք և տըրոյանք: Զէին օգնում դանայեցոց փոսն ու պարիսպը բարձրադիր, Որ շինեցին որպես պատվար նավատորմի համար իրենց, Բայց գոհ չարին աստվածներից, որ պաշտպանեն նավերն արագ Եվ պահպանեն նավերի մեջ եղած պարեն-պաշարն անբավ. Ծինվեց պարիսպն այն ո՛չ կամքով և գիտությամբ աստվածների, Որի համար էլ կարճատև եղավ նրա կյանքը այնպես:

- 10 Քանի ողջ էր Հեկտորը դեռ, և Աքիլլեսն իր քենի մեջ, Եվ կանգուն էր Պրիամոսի բարեբընակ ուստանը դեռ Աքայեցոց մեծակառույց պատվարը այդ մընաց կանգուն, Իսկ երբ մեռան ու գնացին տըրոյացոց քաջերն ամեն, Աքայեցիք ոմանք ընկան և ոմանք էլ ողջ մնացին, Եվ տասներորդ տարում ընկավ քաղաքը ծեր Պրիամոսի, Եվ նավագնաց արգիացիք վերադարձան երկիրն իրենց,— Պոսեյդոնն ու Ապոլլոնը խորհորդ արին այն ժամանակ Քանդել պարիսպն այդ հիմնովին՝ Իդա լեռնից զահավիժող Բոյր գետերն ամբողջ թափով բաց թողնելով նրա վըրա—
- 20 Հոնեսու, Կարես, Հեպտապորոս, Գրեմիկոս և Հոեդիոս, Էսեպոսն ու Սիմոյիսը, Սկամանդրոսն աստվածային, Որոնք այնտեղ արշառամորթ շատ ասպարներ ու կորդակներ Ու կիսաստված դյուցազների զարմեր տիղմի մեջ թաղեցին: Այդպես, բոլոր այդ գետերի երախը շուռ տըվեց այդ կողմ Ինքը Գուշակ Ապոլլոնը, և շարունակ ինն օր անվերջ Նըրանց ջըրերն ահագնագոչ գոռում էին պարոսսի դեմ, Եվ Արամազդն անվերջորեն անձրևում էր այդ ընթացքում,

Որ ծովասույզ անի իսպառ պարիսպը այդ հիմնահատակ:
Երկրատատան արքան այնտեղ երեքարձեն իր ձեռքն առած
30 Հեղեղին էր տալիս հիմքի բոլոր քարերն ու գերաններն,
Որոնց վըրա արայեցիք թափել էին մեծ ճիգ ու ջանք:
Հարթեց դարձյալ ու հարդարեց ափունքը հորդ Հեկլեսպոնտի
Ու վերբասին ավագի հաստ շերտով ծածկեց ծովեզրը նա
Ու գետերը ետ դարձրեց, դրեց նըրանց այն հունի մեջ,
Որով առաջ տանում էին գեղավըտակ ջրերն իրենց:

Մի օր այդպես պիտ անեին Ապոլլոնն ու Պոսեյդոնը,
Իսկ այդ ժամին փրթթավ հանկարծ աղմուկ անել ու պատերազմ
Պընդակատույց պարըսպի շուրջ. հաստ հեծանները բուրգերի
Թընդում էին ու դըղըրդում ուժգնակի բախումներից:

40 Արգիացիք Արամազդի խարազանից խոշտանգահար
Փախան գումար ու փակվեցին նավերի մեջ՝ ահաբեկված
Խուճապների հընարագետ կողակաճոճ քաջ Հեկտորից,
Որը դարձյալ, ինչպես առաջ մարտ էր մըղում մըրրիկի պես:
Ինչպես առյուծ մի կամ վարազ հանձնապատան, ահագնատես
Ընկած խըմբում որսորդների և շրների ոհմակի մեջ,
Որոնք շուրջը շըղթա կապած հարձակվում են նըրա վըրա
Ու տեղում են ամեն վայրկյան սըլաքների տեղատարափ,
Բայց քաջալանջ սիրտը նըրա չի զողողում բոլորովին,
Այլ անհողողող արհուրթյամբ մաքառում է բոլորի հետ,

50 Միգ թափելով համառորեն շըրջապատող շըղթան փըշրել,
Եվ որ կողմն էլ դառնում է նա՝ ընկըրկում են տեղի տալով,
Այդպես Հեկտորն էր ամբոխի միջով խիզախ գընում-գալիս,
Հորդորելով ընկերներին գըրոհ տալով անցնել փոսից,
Սակայն ձիերն արագաթոփչ անցնելու սիրտ չէին անում,
Այլ պոռակին կանգնած փոսի՝ խուլ վընջում էին նրանք
Ու խրտչելով գնում ետ-ետ, զի դժվար էր ցատկել փոսից,
Որովհետև երկու կողմից խորխորատներ ուներ իր շուրջ,
Ու վերևից սուր ցըցերով պատնեշված էր ամուր կերպով,
Որոնք շարել էին խիտ-խիտ իրարու կողք արայեցիք,

60 Որպես պատվար և ամբարտակ պաշտպանության՝ թըշնամու դև:
Գեղեցկանիվ կառքը քաշող ձին դըժվար էր մըտնում այնտեղ,
Հետևակները խորհեցին այդ գործն ա՛յլ կերպ գըլուխ բերել:
Այն ժամանակ Պուլիդամասն ասաց Հեկտոր Պրիսայանին.

«Հեկտոր՝ և դուք տըրոյացոց պետեր բոլոր և իշխաններ,
Հանդըգնություն կըլինի խիստ փուլը անցնել մեր ձիերով,
Այն անցնելը դըժվար է շատ, որովհետև նըրա մեջ կան
Ցըքեր սուր-սուր, իսկ ետևում արայեցոց պատվարն է պինդ:

- Անհընար է, որ այրուծին վար իջնելով պատերազմի,
 Քանգի աչնտեղ նեղվածք է խիստ և կարող են վերք ըստանալ:
- 70 Իսկ թե պիտի ահեղամուռնչ Արամազդը դավադրելով
 Ջընջե իսպառ աքայեցոց և տրոյանց հաճի օգնել,
 Այդ ժամանակ ես կուզեի շուտ կատարվեր կամքը նրա՝
 Աքայեցիք Արգոսից դուրս ընկնեին աստ անխառունակ:
 Բայց եթե ետ դառնան նրանք և նավերից մեզ հալածեն,
 Եվ մենք թափվենք այս փոսը խոր՝ խունապահար ու խունամբոխ,
 Այն ժամանակ, ես չեմ կարծում, որ գըտնըվի մեկը մեր մեջ,
 Որ սև լուրը Իյիոն տանի, ուր կըխուծեն աքայեցիք:
 Բայց դուք ճիմա ինձ լըսեցեք և համամիտ եղեք ինձ հետ.
 Կառավարները ձիերին այստեղ փոսի մոտ պահեն թող,
 80 Իսկ մենք ոտքով ու զինավառ, բոլորըս մեկ մարդու նըման
 Քաջ Հեկտորի հետ գըրոհենք, ու նրանք չեն կանգնի մեր դեմ,
 Չեն դիմադրի աքայեցիք, եթե նրանց ժամն է հասել»:

Այսպես ասաց Պոլիդամասն, և Հեկտորը համաձայնվեց,
 Կառքից գետին ցատկեց իսկույն իր զենքերի հետ միասին:

Այդ տեսնելով՝ մյուսներն էլ իջան իրենց նըծույզներից,
 Եվ ամեն ոք պատվեր տըվեց կառավարին, որ փոսի մոտ
 Դասավորած պահեն ձիերն, ու հընգական գունդ կազմելով
 Առաջ անցան ուղիղ շարքով, ամեն մի գունդ իր պետի հետ:

Չորքի մեծ մասը Հեկտորին հետևեց և Պոլիդամասին,

- 90 Որոնք և շատ էին և քաջ, և առավել բոցավառված
 Հըսկա պարիսպը քանդելով՝ մարտընչելու նավերի մոտ:
 Նըրանց հետ էր Կեքքիոնեսը անվեհեր, զի նրանից
 Նըվազ քաջին թողեց Հեկտորն իր ձիերի և կառքի մոտ:
 Երկրորդ գընդին Պարիսն էր պետ, Ալկաթոսն ու Ագենորը,
 Իսկ երրորդի՝ Հելենոսը և Դեփիոբն աստվածատիպ—
 Գիսամոսի գույզ որդիներն, Ասիոսն էլ նրանց հետ էր՝
 Հիրտակչանը, որ Արիսից, Սելեիսի վըտակներից
 Բերում էր շեկ երիվարներ հաղթամարմին ու պըսպըղուն:
 Չորրորդ գունդը իր ետևից Էնիասն էր բերում շըքեղ,
 100 Անքիսեսի արի որդին՝ Անտենորի գույզ որդոց հետ—
 Արքելըքոսն ու Ակամասն՝ ամեն կըովի քաջահընմուտ:
 Իսկ դաշնակից փաղանգներին Սարպեդոնն էր առաջնորդում,
 Իր հետն առած Գըլավկոսին և արիլան Աստրոպեոսին:
 Սըրանք էին ամենեն քաջ համարվածներն Հեկտորի մոտ
 Իյեներից ետ, զի Հեկտորը քաջագույնն էր քաջերի մեջ:
 Այսպես սըրանք խիտ շարքերով և սսպարներն իրարու կից
 Գընում էին խիզախաբար ուղիղ դեպի աքայեցիք,

Հուսալով թե նրանց կողմից դիմադրության չեն հանդիպի
Եվ անարգել կրհարձակվեն սև նավերի վըրա նրանց:

- 110 Այդպես բոլոր տրրոյացիք և դաշնակից զընդերն ամեն
Հետևեցին հրոչակավոր Պոլիդամի այդ խորհրդդին,
Իսկ Ասիոսը Հիրտակյան՝ իշխանն ազգաց չըկամեցալ
Թողնել այնտեղ երիվարներն ու կառավար արբանձակին,
Այլ նրա հետ զընաց կառքով դեպի նավերն արագաթև:
Խելակորոյս, որովհետև պիտ չազատվեր սև օրհասից
Ու նավերից ետ չըդառնար դեպի Ելիոնը հողմակոծ՝
Իր ձիերով և իր կառքով, որոնցով շատ էր պարծենում:
Չարաբաստիկ նակատագիրն իր օղակում առավ նրան՝
Պերճապայծառ Դևկալիոնի՝ Իդոմենիի սուր նիզակով:
- 120 Դիմում էր նա նավատորմի դեպի ձախ կողմը, որտեղից
Դառնում էին աքայեցիք կըրվից կառքով և ձիերով:
Դեպի այդ կողմ քըջեց ուղիղ երիվարներն ու կառք նա:
Աքայեցիք դուռը ծածկել, նիզը չէին գըցել սակայն,
Այլ հենց այնպես թողել էին, որ էթե մեկը իրենցից
Կըրվից դառնար՝ նավերի մոտ ներս առնելին ու փըրկելին:
Ասիոսն այդ կողմն էր վարում իր նըծույզները եռանդագին,
Գընում էին գոչումներով յուրայիններն իր ետևից,
Նըրանք այնպես էին կարծում, թե աքայանք առանց կըրվի,
Առանց իրենց դիմադրելու կըթափվեն սև նավերի մեջ:
- 130 Բայց, անմիտներ՝, դարբասի մոտ հանդիպեցին երկու քաջի՝
Քաջամարտիկ լայիթեցոց հաղթահասակ որդիներին,
Մեկը որդին Պիրիթոսի՝ Պոլիպետեսը կորովի,
Մյուսը՝ նըման բունն Արեսի՝ Լեոնդեսը արյունառուշտ,
Որոնք կանգնած էին այնտեղ, պընդակատույց դըրների մոտ,
Ինչպես կաղնիք բարձրաաղլաց կատարներով՝ լեռան վըրա
Հողում ամուր խըրած իրենց երկարսածիգ արմատներով
Դիմանում են հողմերին խոլ և անդադրում տեղումներին:—
Այդպես երկուսն էլ անասան, իրենց ուժի վըրա վըստահ՝
Կանգնած էին ըսպասելով Հիրտակյանի հարձակվելուն:
- 140 Տըրոյանք Ասիոս թագավորի, Յամենուսի և Որեստի,
Ադամասի և Ապլանի, Ինոմայի, Թոունի հետ
Դիմում էին գոռոռոցով դեպի պատնեջը հաստակերտ՝
Իրենց չորցած քեմոխտները տընկած վերև փոշուտ օդում:
Իսկ այն երկուսն, որ ներսն էին, խրախույս էին տալիս խիզախ
Պըրընճազեն աքայեցոց՝ նավատորմը պաշտպանելու:
Իսկ երբ տեսան դեպի պարիսպը արշավող սըրոյացոց
Եվ լըսեցին դանայեցոց գոռում-գոչումն արհավաղից,

- Այն ժամանակ դուրս թըռչելով կրովի մրտան դըրան առջև երկու քաջերն այն լայնալանջ՝ վարագների նըման վայրի,
- 150 Որ լեռներում իրենց վըրա վագող մարդկանց և շըներին Դեմ են դընում ու խելահեղ, խտորնակի հարձակվելով Փետըրտում են մացառ ու թուփ, ու ծառախիտ անտառով մեկ Տարածվում է կափկափյունը նըրանց կարծըր ժանիքների, Մինչև որ մեկն իր աշտեով նըրան գետին փրոի անշունչ,— Այսպես նըրանց կըրծքի վըրա պղինձն էր շաշում ու շատաշում Նիզակներից ծեծկըվելով. կրովում էին կատաղորեն Խըրախտաված իրենց ուժից ու վերևի խոռն ամթոխից, Որոնք բուրգից քարեր էին տեղում անդուլ և անդադար Ոգրելով իրենց համար, վըրանների և նավերի:
- 160 Եվ, ինչպես բուք տեղատարափ, որը մըրրիկն է սաստկաշունչ, Փոթորկելով մըռայլամած ամպերի խումբը ձյունաբեր Թափում առառ ու թանձրախիտ՝ արգասավոր դաշտի վըրա,— Տեղում էին աքալեցոց և տըրոյանց նետերն այրպես, Ու շուրջ-բոլոր թընդում էին կերկերածայն՝ սաղավարտներն Ու վահանները կըմբավոր հաղթ քարերից ծեծկըվելով:

Այնժամ Ասիոսը Հիլոսակյան հոգու խորքից հառաչելով, Ծեծեց երկու ազդրերը իր և բարկությանը այսպես ասաց.

- «Հայր Արամազդ, դու էլ ուրեմն եղար խարդախ և խաբեբա, Մըտածել իսկ չէի կարող, թե դյուցազուն աքալեցիք
- 170 Դեմ կըդընեն մեր գորության և մեր ուժին անպարտելի: Սակայն, ինչպես բըրետները, կամ մեղուները նըրբամեջ, Որ շինում են բույնը իրենց սպառաժուտ ճանապարհին, Ու չեն լըքում խորափոր տունն, այլ կրովում են համատորեն Որսորդներին բնդդիմադիր՝ ձագերն իրենց պաշտպանելով,— Նույն և պըրանք, թեև երկու՝ չեն հեռանում իրենց դըրոնից, Մինչև որ մեր ձեռքով սատկեն և կամ գերի ընկնեն մերոնց»:

Այսպես ասաց, քաջ Արամազդն ուշադրություն չըդարձըրեց, Զի նըրա սիրտն ուզում էր դեռ Հեկտորին տալ փառք ու պատիվ:

- Իսկ մյուսներն այլ դըրոների առաջ էին կըրով մըղում:
- 180 Դըժվար է ինձ ամեն բանի մասին պատմել աստվածորեն. Պատնեջի տակ ամեն կողմից բըրընկվեց մարտ մի տակալի, Նըրգիացիք թեև անհույս, քաջ ըստիպված կրովում էին Նավատորմին ի փրկություն, և աստվածները մըռաշլված Տըլիսել էին բոլոր, որոնք պաշտպան էին դանաչեցոց:

- Բայց վառեցին լապիթեցիք այնտեղ կրով մի ահավոր:
 Պիրիթոսի շքեղ որդին՝ Պոլիպետեսն հաստաբազուն
 Ջարկեց տեգով Դամասոսի պըրնձածընոտ սաղավարտին,
 Եվ գըլխանոցը պըղընձյա չըղիմադրեց, սըլաքը սուր
 Գանգը փըշրեց և ուղեղը նըրա ամբողջ շինեց շաղախ:
- 190 Ապա սպանեց նա Պիլոնին, Որմենուսին՝ նըրանից ետ:
 Իսկ Լեոնդեսն արիասազարմ՝ Հիպսոմաքին զարկեց տեգով—
 Անտիմաքի պարթև որդուն՝ հարվածելով նըրան գոտուց,
 Եվ պատշանից սուրը հանած՝ ամբոխի մեջ խոյացավ նա
 Ու հարվածեց Անտիփատին, որ պորտն ի վեր ընկավ տապաստ:
 Յամենուսին զարկեց ապա, Ռբետեսին և Մեոնին,
 Որոնց բոլոր իրարու մոտ փըռեց բեղուն գետնի վըրա:

- Մինչ կողոպտում էին նըրանք փաշուն զենքերն ընկածների,
 Պուլիդամի և Հեկտորի ետևից հոծ մի բազմություն
 Երիտասարդ ռազմիկների՝ հոխորտաբար խիզախելով
- 200 Ջըգտում էին քանդել պատվարն ու տալ կըրակ նավատորմին:
 Բայց դեռ տարտամ խորհում էին կանգնած այնտեղ փոսի առաջ,
 Հորդորելով իրենք իրենց հանդիպակաց ախն անցնելու,
 Երբ մի հըմայք տեսան հանկարծ հիազարհուր և ակնարկիչ:
 Սըրաթըռիչ արծիվ էր մի, որ կանգնեցրեց գորքը ձախ կողմ.
 Մագիլներում ուներ մի օձ արյունառուշտ ու վիթխարի,
 Որ կըռվում էր դեռ կենդանի, մաքստում էր թըռչունի դեմ,
 Ջարկեց նըրան սուր խայթոցով ուղիղ կըրծքից, վըզին մոտիկ
 Ու շոռ եկավ գալարվելով. սաստիկ ցավից արծիվն իսկույն
 Օձն իրենից նետեց հեռու, և նա ընկավ ամբոխի մեջ.
- 210 Թըռչունը սուր ճիչ արձակեց ու վեր սուրաց հողմի ջընչով:
 Սարասփեցին տըրոյացիք տեսնելով օձն այդ իրենց մեջ
 Գետնին փըրված,— նըշանն ահեղ ասպարակիր Արամազդի:

- Պուլիդամաը Հեկտորին մոտենալով՝ ասաց նըրան.
 «Հեկտոր, դու ինձ ժողովներում գըրեթե միշտ ես կըշտամբում,
 Մերժում ես իմ խորհուրդները՝ անգամ եթե ճիշտը խոսեն.
 Բայց վայել չէ քաղաքացուն, որ կեղծելով՝ ծուրը խոսի
 Պատերազմում թե ժողովում միշտ քո ուժը ներքողելով:
 Ասում եմ ես նաև հիմա, ինչ որ լավ է իմ կարծիքով:
 Պետք չէ, որ մենք կըռիվ գընանք դանաչեցոց նավերի դեմ,
 220 Որովհետև, կարծում եմ ես, որ վերջն այսպե՛ս պիտի լինի,
 Եթե իրոք եկավ հըմայք տըրոյացոց, որոնք անա՛
 Հորդորում են իրենք իրենց հոխորտաբար այն կողմն անցնել:
 Ինչպես հըզոր արծիվն այն մեծ, որ կանգնեցրեց գորքը ձախ կողմ,

Ծիրանների մեջ կրրելով օձ թունավոր ու վիթխարի,
Որին նա վայր ձրգեց դեռևս անձկալի բույնն իր չըհասած
Եվ սողունին չըկարեցամ տանել նա կեր իր ձագերին,
Այդպես էլ մենք ահեղ ուժով անգամ եթե կարողանանք
Քանդել պատնեշն ու խորտակել դարբասները դանաչեցող,
Եվ տեղի տան աքայեցիք, բայց նույն ճամփով մենք ջախջախված
230 Ետ գանք պիտի՝ շատ տըրովներ թողնելով մեր ճանապարհին,
Որոնց անգութ պըղիճներով պիտի սպանեն աքայեցիք,
Յուրաքանչյուրը նըրանցից կըովելով իր նալի համար:
Այսպե՛ս պիտի մեկներ հըմաչքն այդ՝ մի գուշակ քաջահըմուտ
Եվ ժողովուրդն անտարակույս նըրան հավատ պիտ ընծայեր»:

Սուրսայր տեգերն իր աչքերի գեներկերոջ վըրս հառած՝
Կորդակաճոճ Հէկտորն այնժամ այսպես ասաց խըրոխտաբար.

«Պուլիդամա՛ս, խաքերըդ ինձ հաճեի չեն ամենևին,
Կարող էիր ավելի լավ և օգտակար մի բան ասել:
Բայց եթե դու սըրտի մըտոք և իսկապես լուրջ ես խոսում,
240 Ապա ուրեմն աստվածները առել են քո խելքը գըլխեդ,
Որ հըրաման ես տալիս ինձ մոռանալ մեծ Արամազդի
Խորհուրդները, որ ակնարկեց և խոստացավ ինձ՝ կատարել:
Իսկ ինքըդ ինձ պատվիրում ես հընազանդվել թըռչուններին,
Որոնց բանի տեղ չեմ դընում, ու փույթս էլ չեն բըլորովին,
Կուզե՛ն՝ թող աջ, դեպ Առավոտ, դեպի արև երթան նըրանք,
Կուզե՛ն՝ դեպի ձախը թևեն, կուզե՛ն՝ դեպի արևամոտ.
Մենք պետք է սուկ Արամազդի խորհուրդներին հընազանդվենք,
Որ տերն է ողջ մահկանացոց և համորեն անմահների:
Կըովել՝ հանուն հայրենիքի,— ա՛յս է միակ հըմայքը մեծ.

250 Եվ ինչո՞ւ ես վախենում դու պատերազմից, Պուլիդամա՛ս,
Եթե բոլոր տըրոյացիքս աքայեցոց նավերի մոտ
Ընկնե՛ք մարտում, միևնույն է, դու մեռնելուց մի՛ վախենա,
Զի թըշնամուն հանդիպելու և կըովելու հոգի չունես.
Իսկ եթե դու դուրս գաս կըովից, և կամ եթե դասալըքես
Հրապուրելով մեկնումեկին՝ թողնել կըոհվն ու ետ դառնալ,
Այնժամ իսկույն իմ իսկ ձեռքով պիտի ընկնես նիզակահար»:

Այսպես ասաց, առաջ անցավ, տանելով նա իր ետևից
Քաջերի գունդն ըստվարաթիվ ահագնագոյ սղաղակով:
Եվ Արամազդն ամպրոպադեզ Իդայի վես քարձուքն ի վար
260 Խոլ հողմերի ահեղաշունչ մի փոթորիկ հանեց հանկարծ,
Որ քըշում էր փոշին դեպի նավատորմիցն աքալեցոց,
Ծըշմեցնելով նըրանց և փառք ընձեռելով քաջ Հէկտորին:
Տըրոյացիք Արամազդի այդ նըշանից խըրախուսված

Եվ քաջությանն իրենց վրատան՝ ձրգտում էին քանդել պատվարն
Ու պոկելով բուրգի քարերն նետում էին արգիացոց.
Լքծակներով խախտում էին հրկակ վեմերն, որոնք հողում
Դրդել էին աքայեցիք բուրգերին՝ հիմք ու հենարան:
Խարխըլելով հրկակալկան հիմնաքարերն այդ բուրգերի,
Հույս ունեին քանդել նըրանք ամուր պատվարն աքայեցոց,
270 Բայց քաջամարտ աքայեցիք չէին թողնում դիրքերն իրենց,
Այլ մարտկոցներն արջատեճի ասպարներով ամուր պատած՝
Կրովում էին հերոսաբար պարըսպամարտ ոսոխի դեմ:

Ջույգ Այաքսներն արհասիրտ աշտարակից դեպ աշտարակ
Վազվրզելով հորդոր էին կարդում բոլոր աքայեցոց,
Տալով գովեստ քաջաարտին և մյուսին կըշտամբելով,
Ով վատաբար ու վեհերոտ՝ թուլացել էր գուպարի մեջ.

«Սիրելիներս, արգիացոց դուք ամենեն քաջագույններ,
Ինչպես և դուք, որ միջակ եք և կամ նովագ ձեր քաջությամբ,—
280 Ամեն մեկըդ ձեզ ցույց տալու ժամը հասավ ահավասիկ.
Այդ դո՛ւք էլ եք տեսնում արդեն, թող ոչ ոքի մըտքով չանցնի
Փախչել կրովից՝ ըսպառնական այս աղմուկից ահաբեկված.
Այլ միշտ առա՛ջ, առա՛ջ նետվեք հորդորելով մեկ-մյուսին.
Ձի Արամագղը շանթածիգ, հույս ունեն որ տա պիտի մեզ
Վանել այս մարտը մեզանից և թըշնամուն քըշել քաղաք»:

Խըրախույսն այս հորդորական բորբոքեց մարտն աքայեցոց:
Ինչպես ձըմոան մըռայլ օրով ձյուն է տեղում թանձրատարափ,
Երբ Արամագղն ըզգոնամիտ փըշում է բուքն իր ձյունաքեր,
Ցույց տալով իր սըլաքների տարափն իբրև նըշան մարդկանց.
290 Քընացնելով քամիներին թափում է նա ձյուն անընդհատ,
Մինչև ձյունի թանձըր շերտով ծածկում է ողջ լեռ ու բըլուր,
Անդատանները ծաղկաբեր, մարդկանց գործերն արգասավոր.
Սըփոում սավանն իր ըսպիտակ՝ նավակալքում ու ծովափին,
Բայց չեն թողնում այլակները, որ ձյուն նըստի իրենց վըրա,
Մինչ ծածկում է ամենուրեք տեղատարափն Արամագղի,—
Այդպես քարերը շարունակ թըռչում էին երկու կողմից՝
Հարվածելով մեկ տըրոյանց, մեկ՝ քաջագեն աքայեցոց:
Ու պատմեճի վըրա փըրթալ թինդ ու թընդյուն անասելի:

Բայց ո՛չ բոլոր տըրոյացիք, ոչ էլ Հեկտորն անեղաշոք
300 Չէին կարող խորտակել նիգն ու պարըսպի դուռը կոտրել,
Եթե ըզգոն Արամագղը չըզըրգըրեր Սարպեդոնին

Աքայանց դեմ, ինչպես առյուծը՝ կորեղջյուր եզների դեմ:
Վահանն իր մեծ, պողընձափայլ, կրոանակոռ, թիթեղապատ,
Որը ներսից ուներ իր մեջ արջառների հաստ մորթիներ,
Եվ շուրջ բոլոր հավերժական գավազաններ ոսկեքանդակ,—
Վահանն իր այդ առջև բրոնած և ճոճելով զույգ նիզակներ՝
Սարպեղոնը դիմեց առաջ, իբրև առյուծ մի լեռնասուն
Վաղուց ի վեր մըսի կարոտ, մրդված հանդուգն իր բընույթից,
Որ փորձում է ոչխարների փարախից ներս մտնել չընկի,

310 Ուր թեպետև տեսնում է նա նիզակալոր հովիվների,
Որոնք հոռվու գամփոռի հետ հըսկում են հոտն ու պահպանում.
Բայց չի ուզում թողնել փարախն ու հեռանալ, այլ ուսնելով
Ծանկում է որսն ու սըլանում, կամ թե վերք է առնում հանկարծ
Հետապընդող կըտրիճներից մեկի ձեռքով մըկընդահար,—
Այսպես ոգին աստվածային Սարպեղոնի՝ մըղեց նըրան
Հարձակվելու դեպի պարիսպ մարտկոցները խորտակելու.
Եվ դառնալով Գըլավկոսին՝ Հիպպոլոքի որդուն՝ ասաց.

«Գլավկոս, ինչո՞ւ ամենից շատ մեճք եճք Լիկիո մեջ մեծարվում
Թե՛ աթոռով, թե՛ խորտիկով, և թե՛ լեցուն բաժակներով,

320 Ու մեզ վըրս նաչում են ողջ, ինչպես անմահ աստվածների:
Քըսանթոսի ափին ջուկ-ջուկ հողեր ունենք մեծատարած,
Այգեստաններ արգասավոր և արտորաչք ցորենաբեր:—
Նըրա՛ համար, որ մեճք հիմա առաջ նետվենք արիաբար,
Եվ որպեսզի ըսպատազեն մի լիկեցի այսպես ասի.
«Զուր չէ, որ մեր թագավորներն իշխում են մեծ փառք ու շուքով
Եվ ուտում են գեր ոչխարներ, խըմում գինի անմահական,
Երբ ունեն ուժ անպարտելի, քանզի ահա՛ հերոսաբար
Մարտընչում են առաջամարտ լիկեցոց մեջ թըշնամու դեմ»:—
Սիրելիդ իմ, եթե կռվից լինեիճք մեճք ազատ ու գերծ,

330 Բոլորովին անծերական և միշտ անմահ լինեիճք մեճք,
Այնժամ ինքքս չէի կըովի նախամարտիկ քաջերի դեմ,
Քեզ էլ հորդոր չէի կարդա փառապարզև գուպարների,
Բայց քանի որ մահն անխուսափ ըսպատում է մեզ ամեն ժամ,
Որից ոչ մի մահկանացու անկարող է փախչել չընսով,
Ուստի գընանք, կամ մե՛նք նըրանց փառք կընձեռենք և կամ կառնենք»:

Այսպես ասաց, և Գլավկոսը շտարկեց, չընդդիմացավ:

Եվ երկուսու՛մ առաջ անցան լիկիացոց գըլուխն անցած:
Մենեքսեար՝ Պեդեոսի որդին սուկաց այդ տեսնելով,
Դեպի իր բորզն էին դիմում՝ բերելով մահ ու ավերած.

340 Ծորըը նայեց, որոնելով իշխաններից մեկնումեկին,
Որ հեռացնի ահեղ օրհասն իր գինակից ընկերներից:

Տեսավ երկու Այաքսներին պատերազմի մեջ անհագուրդ,
Որ մոտ էին, և Տևկրոսին՝ նոր դուրս ելած իր վրբանից,
Բայց անհրճար էր լրսելի դարձրնել իր կանչը նրբանց,
Այնքան մեծ էր աղմուկն այնտեղ. մինչև երկինքն էր բարձրանում
Վահանների և ձիագես կորդակների կոփյուռն անհեղ,
Եվ դըռների, որ փակ էին, բայց տըրոյանք խրոխտալով
Շրգմում էին միահամուռ ուժով կոտրել ու ներս խուծել:
Եվ Թոողես մունետիկին Այաքսի մոտ ուղարկեց ան.

350 «Վագի՛ր, դյուցազն իմ Թոողես, և Այաքսին կանչիր այստեղ,
Լավ է՛ կանչես երկուսին էլ, այդ ավելի լավ կըլինի,
Թող ըշտապեն, ապա թե ոչ մեզնից ոչ ոք չի ազատվի,
Զի փկեցոց պետերն անա՛ մեզ վրիա են գալիս ոտիդ,
Որոնք վաղուց են անվանի որպես անհեղ պատերազմող:
Իսկ թե այնտեղ էլ գործ ունեն և գուպարով են բրոնզված,
Այն ժամանակ թող որ միայն Տելամոնյան Այաքսը գա,
Եվ նրա հետ մեծահըմուտ աղեղնավոր Տևկրոսը քաջ»:

Այսպես ասաց, և Թոողեսն անասց նրա հրբամանին,
Վագեց գընաց պատենագեն աքայեցոց պարիսպներով
360 Եվ հասնելով Այաքսներին՝ հուժկու ձայնով բացականչեց.

«Ո՛վ Այաքսներ, պըղընձագեն աքայեցոց գորավարներ,
Դյուցասընունդ Պետետսի սիրուն որդին խընդրում է ձեզ,
Գընալ իր մոտ և սատարել կըովին փոքր-ինչ մասնակցելով.
Եվ ավելի լավ է, եթե երկուսովդ մեկտեղ գընաք,
Ապա թե ոչ՝ դաժան մահով կորչելու են բոլորն այնտեղ,
Զի փկեցոց պետերն այնտեղ են գըրոհում խուն ամբոխով,
Որոնք վաղուց են անվանի որպես դաժան պատերազմող:
Իսկ թե այստեղ էլ գործ ունեք, պատերազմով եք ըգբաղված,
Այն ժամանակ թող գա գոնե Տելամոնյան Այաքսը մեծ,

370 Եվ նրա հետ քաջահըմուտ աղեղնավոր Տևկրոսը գա»:

Այսպես ասաց, և դեմ չեղավ Տելամոնյան Այաքսը մեծ,
Որ դառնարով Ոյիլյանին՝ այս սրբաթև խոսքերն ասաց.

«Այաքս և դո՛ւ, Լիկոմեդես, դուք երկուսով կացեք այստեղ
Եվ սիրտ տըվեք դանայեցոց, որ քաջաբար պատերազմեն,
Իսկ ես ինքըս կերթամ այնտեղ պատերազմին մասնակցելու
Եվ, օգնելով նրանց մարտում, ետ կըդառնամ ձեզ մոտ նորից»:

Այսպես ասաց Տելամոնյան Այաքսը մեծ և հեռացավ,
Գընաց ան Տևկրոսը քաջ՝ նրա եղբայրը հարազատ,
Պանդիոնի հետ, որ Տևկրոսի կոր աղեղն էր առած տանում:

380 Եվ երբ մեծանձըն Մենետօի աշտարակը հասան նրանք
Ու պատնեշից ներս մըտնելով ընկերների մոտ կանգնեցին,
Լիկիացոց պետերն արդեն և իշխաններն այն ժամանակ
Ելնում էին մըրըրկի պես մարտկոցների բուրգերն ի վեր:
Եվ ըսկըսվեց նրանց միջև ահագնագոռ մի գոտեմարտ:

Տելամոնյան Այաքսն այնտեղ գետին փըռեց նախ և առաջ
Մեծահոգի Էպիկլեսին՝ ընկերակցին Սարպեդոնի
Պարըսպի տակ, մարտկոցի մոտ ընկած քարով մի ահագին,
Որ քաջատույզ մի պարմանի մեր օրերում ապրողներից
Անկարող է երկու ձեռքով մինչև անգամ գետնից կըտրել:

390 Կա հեշտությամբ բարձրացրեց այն ու շըպըրտեց նրա վըրա
Եվ շախշախեց քառակողմյան գըլխանոցը ու կառափի
Ռսկորները փըռեց բոլոր. ջըրում սուզվող լողորդի պես
Աշտարակից վար ընկավ նա ու տեղնուտեղ շունչը փըչեց:
Իսկ Տևկրոսը ամբարտակից նետահարեց Գլավկոսին՝
Հիպպոլոթի արի որդուն, երբ իր վըրա էր հարձակվում.
Զարկեց բազկի մերկ մասից նա ու դուրս հանեց նրան կըովից:
Գլավկոսը վազեց իսկույն ու պատնեշի ետև մըտավ,
Պահվեց այնտեղ, որ չըլինի աքաչեցի ոմըն մարտիկ
Տեսնի նրան վիրավորված ու ծաղրելով՝ չարախընդա:

400 Սարպեդոնը Գլավկոսի մեկուսացումն իմանալով՝
Սըրտի խորքից շատ վըշտացավ, բայց կըովելուց ձեռք չըբաշեց,
Այլ Թեստոռյան Ալկմավոնին գարկեց տեգովն իր մահաբեր,
Քաշեց աշտեն, ու տեգի հետ վայր ընկավ նա պորտի վըրա,
Եվ նըկարեն, պըղընձաշեն գեներեն իր շուրջ շառաչեցին
Սարպեդոնն իր հուժկու ձեռքով մարտկոցներից մեկին կըպած՝
Քարշ էր տալիս, և պոկելով՝ ձեռքերի հետ տարավ նրան,
Մերկացնելով պարիսպն վերից՝ ճամփա բացեց գորթի համար:

Այդտեղ Այաքսն ու Տևկրոսը հարձակվեցին նրա վըրա,
Եվ Տևկրոսը գարկեց նետով Սարպեդոնի կուրծքը ծածկող
410 Արծաթափայլ մեծ ասպարի փոկին, սակայն Ջևաը ըզգոն
Վանեց օրհասն իր գավակից, որ չըսպանվի նավերի մոտ:
Այաքսն իսկույն վըրա տալով՝ գարկեց նրա մեծ վահանին.
Տեգը ուժգին թափով անցավ և մոլեկանը մարտկոցից
Ետ ընկըրկեց, սակայն կըովից չընահանջեց բոլորովին,
Հույս ուներ նա հաղթանակել և վաստակել փառք ու պատիվ,
Եվ Սարպեդոնը դառնալով լիկիացոց՝ այսպես գոչեց.

«Լիկիացիներ՛ր, ինչո՞ւ եք դուք թուլացնում ձեր ուժն անվըկանդ,
Որքան էլ որ քաջ լինեմ ես, անկարող եմ ինքըս մեճակ

Ծեղքել պատվարն ու ճանապարհ բանալ դեպի նավատորմիդ:
420 Օճ, ուրենճն, բոլորդդ մեկ գրոհ տվեք իմ ետևից,
Զի շատերի ուժի առաջ կըխորտակվի ամեն արգելք»:

Այսպես ասաց, և լիկեցիք ճրրա սաստից ակնածելով՝
Խըռնըվեցին միահամուռ շուրջը իրենց թագավորի:
Իսկ մյուս կողմից արգիսցիք հաստ պարըսպի ետև՝ իրենց
Գընդերն էին ամրապընդում. և ճրրանք շատ չարչարվեցին,
Ոչ լիկեցիք էին կարող խըրամատել պատվարը պինդ,
Եվ ոչ էլ գոռ դանայեցիք կարող էին վանել ճրրանց,
Որոնք հորդել էին այնտեղ ու պարըսպից չէին պոկվում:
Ինչպես երկու հոգի դաշտում մի սահմանի վըրա վիճեն
430 Չափը իրենց ձեռքը թըռնած, որ բաժանեն հողն հավասար
Ու կըրվում են իրարու հետ տարածության վըրա մի գեղ,—
Այդպես անհ՝ բուրգերն էին սըրանց միայն անջըրպետում,
Եվ երկուստեք միմյանց կըրծքին թընդում էին բոլորածև
Վահանիկներն ու հաստաբեստ լայն վահաններն արջառենու:
Անագորույն պըղիճճներով շատերն էին վիրավորվում,
Ոմանք իրենց մերկ թիկունքից, երբ ի փախուստ էին դիմում,
Ծատերն էլ հենց արջառենի վահանների միջից իրենց:
Երկու կողմից՝ աքայեցոց և տըրոյանց մարտիկների
Կարմիր արյամբ ներկվում էին պարիսպ ու բուրգ և աշտարակ,
440 Սակայն դարձյալ չէին կարող երկյուղ ազդել աքայեցոց:
Ինչպես մի կին, որ ապրում է ձեռքի արդար աշխատանքով,
Կըշեռքն ու բուրդը ձեռքն առած կըշում է ճիշտ ճըծար-ճըծար,
Որ վաստակն իր չարչարանքի տանի նա իր գավակներին,—
Այդպես սըրանք պատերազմում համակըշում էին միմյանց,
Քանի դեռ մեծ Արամազդը չէր պարգևել փառք Հեկտորին,
Որն առաջիկը նետվելով դեպի պարիսպն աքայեցոց՝
Ահագնագոչ ձայնով գոռաց տըրոյացի մարտիկներին.
«Օճ, քաջաձի՛ տըրոյացիներ, կործանեցե՛ք արգիսցոց
Պարիսպը և սաստկատոչոր կըրակ տըրվեք նավատորմին»:

450 Այսպես ասաց, և այդ խըրոխտ մարտակոչին ի պատասխան՝
Տըրոյացիք միահամուռ հըրոսեցին պատվարն ի վեր
Մարտկոցների վըրա ելան իրենց սուրսայր նիզակներով:
Հեկտորն առել ու քերում էր հըսկայական մի որձաքար,
Որ ընկած էր դըռան առջև ծանրը ճըստած ու ծայրը սուր,
Որը աշտը երկրի վըրա ապրող երկու հաղթ տըղամարդ,
Ինչքան էլ մեծ ուժ ունենան, ամկարող են կըարել գետնից
Ու դընել այն սալի վըրա,— իսկ նա մենակ ճոճում էր այն.

- Ջրովանջանը կորովամիտ թեթևացրեց քարն այդ հրակա:
 Հովիվն ինչպես, որ տանում է այնու գառան բուրդը խուզած
- 460 Իր մեկ ձեռքով շատ հեշտությամբ, առանց բեռից իր նեղվելու,
 Հեկտորն այդպես անել բերում էր որձաքարն այդ անագին
 Տախտակներին ուղղելով այն, որոնք պատում էին ամուր
 Բարձրակառույց և ամրապինդ երկփեղկ դրոները հաստաքեստ,
 Որ մեջքեմեջ գույգ սողնակներ փակում էին դուռը ներսից:
 Մոտենալով՝ կանգ առավ նա և սրբունքները իրարից
 Հեռացնելով, ու գամելով ոտքերն ամուր գետնի վրրա,
 Որ հարվածին տա ավելի մեծ ուժ ու թափ՝ տարավ-բերավ,
 Զարկեց դրոն մեջտեղը ճիշտ ու ջախջախեց երկու ծրխնին,
 Եվ քարն ամբողջ իր ծանրությամբ գընաց ընկավ պարըսպից ներս:
- 470 Ծրողնչացին փեղկերն ուժգին, չըղիմացան փակ ու սողնակ,
 Տախտակները ջարդ ու փրշուր թրոնան իսկույն այստեղ-այնտեղ:
 Ոստնեց Հեկտորն հրրաշալի, ինչպես մրոսյլ ու մոթ գիշեր,
 Եվ պըղիմձով, որ հագել էր իր մարմնի շուրջ սահեղորեն
 Փայլատակում էր շանթի պես՝ ձեռքին բըռնած երկու նիզակ:
 Ոչ ոք, բացի աստվածներից, նրրան անգոր էր արգելել,
 Երբ դրոներից ներս խուժեց նա՝ աչքերն ամբողջ կրրակ ու բոց:
 Եվ դառնալով տըրոյացոց խուռնամբոխին՝ հորդոր կարդաց
 Պարըսպից ներս խուժել իսկույն, և անապով նրրա խոսքին
 Մի մասն աղմուկ-աղաղակով պարիսպն անցած խուժեցին ներս
- 480 Եվ ոմանք էլ ներս թափվեցին ջարդուփրշուր դարբասներից:
 Դանալեցիք սարսափահար փախան դեպի նավերն իրենց.
 Եվ անհնոր խառնախումսայ փրրթավ աղմուկ և աղաղակ:

Ե Ր Գ Տ ա ս ն ե ռ ե ք ե ռ ո ռ ղ

ՄԱՌՏ ՆԱՎԵՐԻ ՄՈՏ

Տըրոյացոց և Հեկտորին Ջևաը դեպի նավատորմիդ
Մոտեցնելով, թողեց այնտեղ նորանց անդույ մաքսուման մեջ
Եվ ինքն աչքերն իր լուսալիր շուռ տղվեց ժանտ պատերազմից
Ու նայում էր դեպի երկիրը ձիավարժ թըրակացոց,
Եվ միասոց մըրցամարտիկ և անվանի ձիակըրթաց,
Որոնք ապրում են սուկ կաթով և արդարներն են մարդկանց մեջ:
Փայլակնացալտ աչքերն այլևս դեպի Տրոյա չէր դարձրնում,
Որովհետև չէր կարծում նա, որ մեկն անմահ աստվածներից
Սատարելու պիտի գրնա տըրոյացոց կամ արայանց:

- 10 Սակայն կույր չէր Պոսեյդոնը՝ երկրասասան արքան ահեղ.
Թըրակիսայի անտառախիտ Սամոս լեռան վըրա նըստած,
Ամենաքարձըր կատարին, դիտում էր նա հիացմունքով
Գուպարն ահեղ. Իդան ամբողջ պարզ երևում էր այդտեղից,
Երևում էր և՛ Տըրոյան, և՛ նավատորմն արայեցոց:
Ծովից ելած նըստել այնտեղ ու ցավում էր արքանց համար
Տըրովներից նըկուն եղած և զայրանում Ջևսի վըրա:
Նա վեր կացավ հանկարծակի ու վայր իջավ ապառաժուտ
Բարձըր լեռնից ըշտապ-ըշտապ. և բարձրաբերձ անտառ ու լեռ
Դողում էին անմահական ոտքերի տակ Պոսեյդոնի:
- 20 Երեք հըսկա քայլ արավ նա ու չորրորդին տեղը հասավ—
Էգաս, որտեղ բարձրանում էր իր ապարանքն ըքքանչագեղ,
Ծովի խորքում, ոսկեկառույց, լուսաքանդակ, հավերժ անեղծ:
Պոսեյդոնը այնտեղ իսկույն կառքին լըծեց պղնձասմբակ
Երիվարներն իր ոսկեբաշ, սըրաթըրոյիչ և օղապար.
Հագավ զենքերը ոսկեզարդ և առնելով գեղեցկահիյուս
Մըտրակն ոսկի՝ կառքը ցատկեց ու ճեղքեց ծովն ալեծածան:

Կետերն իրենց որջից ելած, հավաքվելով ամեն կողմից
Կայտում էին իրենց հրգոր թագավորի կառքի չորս դին:
Բացվում էր ծովն ուրախությամբ, արշավում էր կառքը նրան,
30 Ու չէր թըրջվում բոլորովին տակից առեղն պղնձաձուլ:
Գընում էր նա աշոպես ըշտապ դեպի նավերն աքայեցոց:

Կա մի քարայր լայնածավալ այնտեղ, ծովի խոր հասակում,
Սուսպարուտ Տենդոսի և Իմբրոսի միջև ընկած,
Ու կանգնեցրեց ձիերն՝ ահեղ Պոսեյդոնը երկրաղըղորդ:
Արձակելով նըծուզներին՝ աստվածյան կեր տրվեց նրանց
Եվ ոտքերին նրանց ոսկի ոտնակապեր անցկացրեց նա
Անլուծելի, որ ըսպասեն այնտեղ իրենց թագավորին:
Իսկ Պոսեյդոնն ինքը դիմեց դեպի բանակն աքայեցոց:

Տըրոյացիք միահամուռ, նրման բոցի ու փոթորկի,
40 Մըղընչալով ու գոռալով գընում էին Հեկտորի հետ՝
Նավատորմիդն աքայեցոց գըրավելու հույսով հաստատ
Եվ ջարդելու, կոտորելու աքայեցոց զորքը բոլոր:
Բայց Պոսեյդոնն աշխարհակալ, երկրատատանն ելած ծովից
Հորդորում էր արգիացոց՝ Կալքասի ձայնն ու դեմքն առած
Եվ նախ այսպես ասաց երկու Այաքսներին ինքնահորդոր.
«Ո՛վ Այաքսներ, դո՛ւք միմիայն պիտի փըրկեք աքայեցոց,
Մի՛ մոռանաք, որ քաջ եք դուք և խունասի մի՛ մատնըվեք,
Ես ուրիշ տեղ երկյուղ չունեմ տըրովներից անպարտելի,
Որ խոռոմաբոխ անցան հիմա բարձրակառույց ձեր պարոսպից,
50 Ձի առյաբարձ աքայեցիք բոլորին էլ դեմ կըղընեն:
Այստեղի՛ց եմ վախենում ես, որ մի փորձանք գա մեր գըլխին,
Որտեղ Հեկտորն է մոլեգնուտ, բոցատեսիլ գորավարում,
Նա՛, որ որդին է հոխորտում լինել հրգոր Արամազդի:
Բայց երանի՜ աստվածներից մեկը կորով ներընչեր ձեզ,
Որ օրինակ լինեիք դուք ուրիշներին ձեր քաջությամբ,
Այն ժամանակ ձեր նավերից նրան հեռո՛ւ կըվըրընդեք,
Նույնիսկ եթե նրան դըրդի ինքն Արամազդը ոյիմպլան»:

Այսպես ասաց երկրատատան աշխարհակալն ու մականով
Հարվածելով Այաքսներին, լըցրեց նրանց մեծ գորությանբ,
60 Աշխուժացրեց, թեթևություն տրվեց նրանց անդամներին:
Բազեի պես արագաթև, որ վեր ցըցված բարձր ժայռից
Ինչ դաշտավայր է խոյանում ուրիշ թըռչուն հալածելու՝
Պոսեյդոնը Այաքսներից ասվառնաթև սուրաց հեռու:
Նախ Ուիլյան Այաքսն էր, որ ճանաչեց մեծ Պոսեյդոնին

Եվ դառնալով Տեղամոնյան մեծ Այաքսին՝ ասաց նրան.

- «Նա, որ հիմա մեզ հորդորեց նավերի մոտ մարտընչելու
Հարցուկի դեմք առած՝ հըմա-ըղձապատում Կալքասը չէր,
Այլ մի աստված ոլիմպական, որին իսկույն ճանաչեցի
Թեթևընթաց իր ոտքերից, երբ հեռացավ նա մեր մոտից:
70 Աստվածներին, ուր էլ լինի, կարելի է հեշտ ճանաչել:
Ես իմ կրթքում ըզգում եմ նոր ուժ ու կորով գուպարելու.
Վարից ոտքերս ու ձեռքերըս վերից՝ կարծես թինդ են առնում»:

Տեղամոնյան Այաքսն արագ նրբան այսպես պատասխանեց.
«Ի՛մ էլ ահա բազուկները խայտում են իմ միզակի շուրջ.
Ուժըս հորդել, և ոտքերըս կարծես անել տանում են ինձ,
Ու վառվում եմ ինքըս մենակ մենամարտի մրտնել խիզախ
Պրիամոսի շըքեղ որդու՝ ամեհաշունչ Հեկտորի հետ»:

- Այսպես, երկու Այաքսները խոսում էին իրարու հետ
էի ավյունով պատերազմի, որ ներշընչեց նրանց՝ աստված:
80 Պոսեյդոնը խըրախուսեց ետ մընացող աքայեցոց,
Որոնք հանգիստ էին առնում կանգնած իրենց նավերի շուրջ:
Նըրանք հոգմել էին աստիկ պատերազմի տաժանքներից,
Եվ տեսնելով տըրոյացոց, որ խոռոմամբոխ խուժում էին
Պարըսպից ներս՝ լըցվում էին նրանց աչքերն արտասուքով,
Քանզի այնպես էին կարծում, թե էլ մահից չեն ազատվի:
Բայց հեշտությամբ ոգևորեց Պոսեյդոնն այդ գընդերը գող,
Խըրախուսեց նախ և առաջ Լեիդոսին ու Տևկրոսին,
Դեիպիրին և Թոասին, Պենելիոսին դյուցազնական,
Անտիլոքին ու Մերիոնին՝ պատերազմի քաջահըմուտ,
90 Որոնց արքան խըրախուսիչ այս թևավոր խոսքերն ասաց.

- «Ամոթ է ձեզ, ո՛վ քաջաուռչգ երիտասարդ աքայեցի՛ք,
Դո՛ւք եք հույըս՝ ձեր քաջությամբ նավերը մեր ազատելու,
Իսկ էթե դուք հեռու քաշվեք ու ձեռընթափ լինեք մարտից՝
Տըրոյացոց ձեռքով այնժամ մոտ է օրը մեր պարտության:
Ո՛վ աստվածներ, մի ահալոր ու մեծ հըրաշք եմ տեսնում ես,
Որը բընավ չէի կարծում թե պիտի գար ու կատարվեր:
Մեր նավերին եմ մոտեցել, հասել ահա՛ տըրոյացիք,
Որոնք առաջ նըման էին փախըստական եղևիկների,
Որ վեհերոտ՝ չախկալներին և ինձերին ու գայլերին
100 Կեր են դառնում թավ անտառում այստեղ-այնտեղ թախառելով:
Այդպես էին՝ տըրոյացիք, որ սիրտ չէին անում նույնիսկ
Դիմադրելու աքայեցոց բազուկներին և գորության:
Իսկ այժմ հեռու Իլիոնից՝ կըռվում են մեր նավերի մոտ,

- Քաջալերված Ատրիդեսի և զորքերի թուլությունից,
 Որոնք նրա հետ գրծտըված՝ էլ չեն ուզում պաշտպան կանգնել
 Արագընդաց նավատորմին ու ջարդվում են նավերի մոտ:
 Ու թեպետև ճշմարտապես հանցավոր է Ատրիդ արքան,
 Որ արագուտն Աքիլլեսին արհամարհեց անարգաբար,
 Բայց այդ պատճառ թող չըլինի, որ մենք կռույից հեռու քաշվենք:
- 110 Այլ պետք է որ ջանանք ընդփույթ դարման տանել մեր վրնասին,
 Քանզի հեշտ է ազնիվ մարդկանց վիրավորված սիրտը բուժել:
 Ուստի պետք չէ, որ թուլանաք և մոռանաք կորովը ձեր,
 Դուք, որ ջիղն եք մեր բանակի ու քաջերն եք քաջերի մեջ:
 Չեմ գարմանում, որ վախկոտն է փախչում կռույից, բայց ձեր հանդեպ
 Ես ի սրբոնե զայրացած եմ, վաստահոգի՛ կրնամարդիկ,
 Ձեր թուլությանը վրտանգը դուք է՛լ ավելի եք մեծացնում:
 Թո՛ղ ձեզապից յուրաքանչյուրն ամոթ ըզգա իր սրբոսի մեջ
 Եվ ինքն իրեն հանդիմանի, զի մեծ կռիվ պայտեց ահա:
 Ահեղագոռ Հեկտորն արդեն նավերի շուրջն է մարտընչում՝
- 120 Փռչրած դըռներն ու խորտակած սողնակները երկայնամիգ»:

Երկրասասան աստվածն այսպես ոտքի հանեց արքայեցոց:

- Այսքաների շուրջը նորից խըռնըվեցին գընդերը գոռ,
 Որոնց ո՛չ ինքն Արեսը բուռն, ո՛չ Աթենասն ամբոխավար—
 Եթե այնտեղ գըտնըվեին— նըրանց չէին արհամարհի,
 Զի այրընտիր մահատակներ էին կանգնած կազմ ու պատրաստ՝
 Տըրոյացոց և դյուցազնյա Հեկտորի դեմ ճակատելու:
 Ծըփվում էին՝ տեգը տեգի և սաղավարտ սաղավարտի,
 Վահանները՝ վահանների, մեկ սապարին մյուսը հենած,
 Եվ մարդ մարդու՝ ձիագիսակ ցըցունքներով խորանարիայլ
- 130 Կորդակները կորդակների՝ այնքան որ խիտ էին կանգնած:
 Նիզակները հոխորտագին իրենց ձեռքի մեջ նոճելով
 Նըրանք զինված ու բոցավառ զընում էին գուպարելու:
 Նախ տըրոյանք հարձակվեցին. կորդակածոճ Հեկտորն էր քաջ
 Նըրանց առաջն ընկած զընում, ինչպես ժայռից պոկված մի վեմ,
 Որին հեղեղն ահեղասաստ գըլորում է բարձունքներից,
 Խորտակելով ապառաժի կապերը՝ հորդ իր հորձանքով:
 Ու գահավեժ բարձրությունից գըլորվելով գալիս է նա,
 Դըղըրդում է անտառն իր տակ, բայց գըլորվում է անարգել
 Մինչև հասնում է դաշտավայրն ու կանգ առնում իր ընթացքից:—
- 140 Արդպես Հեկտորն էր ըսպառնում կոտորելով հասնել մինչև
 Ծովն ըսպիտակ, նավատորմիղն ու վըրաններն արքայեցոց:
 Բայց իր ճամփին դեմ առնելով ընդդիմադիր փաղանգների՝
 Կանգ առավ նա, իսկ արքայանք նըրա առաջն ելան վազքով—

Նիզակներով զինված համակ ու երկաայրի սոււերներով,
Վրոս ընկան, և Հեկտորը սասանելով՝ տեղի տըվեց
Եվ իր զորքին ահեղագոչ ձայնով այսպես որոտաց նա.

«Ամո՛ր կացեք, տրոյացիներ, լիկիացի՛ք և դարդանչանք,
Քանզի երկար դեմ դընել ինձ անկարող եմ աքալեցիք
Նույնիսկ եթե ամբարտակի նըման ամուր լինեմ նըրանք,

150 Որովհետև հույս ունեմ ես, որ աքալանք իմ նիզակից
Տեղի պիտ տան, եթե իրոք ամենագորն աստվածներից՝
Ահեղամոռնչ այրն Հերայի՝ Արամազդն ինձ դըրդեց ի մարտ»:

Ասաց Հեկտորն, ու բոլորի սիրուն ու հոգին բոցավառեց:
Նըրանց մեջ էր Դեիփոբոսը՝ սեզ որդին Պրիամոսի,
Որը փըքված ինքն իրեն մեջ՝ անց էր կացել փոքր-ինչ առաջ,
Հասակն ամբողջ ծածկած հըսկա ու հաստաքեստ իր վահանով:

Նըջան առավ նըրան փայլուն իր նիզակով Մերիոնեսն
Ու անվըրեպ գարկեց նըրա արջառամորթ մեծ վահանին,
Քայց չըծակեց վահանը հաստ, այլ կոտորվեց տեզն իր բընից:

160 Դեիփոբոսը իրենից հեռացրեց իր վահանն իսկույն
Քաջամարտիկ Մերիոնեսի հաղթ աշտեից սարսափահար.
Քայց դյուցազն այն փախավ մըտավ ընկերների բազմության մեջ
Հույժ բարկացած, որ կորցըրեց թե՛ հաղթություն և թե՛ նիզակ:
Գընաց դեպի նավերը նա ու վըրաններն աքալեցոց՝
Բերելու նոր երկար մի տեզ, որ թողել էր իր վըրանում:

Վըրվում էին մյուսները գոռ աղաղակով և աղմուկով:
Տելամոնյան Տեկրոսը նախ ըսպանեց այր մի քաջազեն՝
Մենտորյան հաղթ Իմերիոսին, որ աքալանց գալուց առաջ
Բընակվում էր Պեղեոնում, ամուսնացած Պրիամոսի

170 Հարձից ծընված աեղեցկատես Մեդսիկասդե աղջկա հետ:
Քայց երբ եկան դւսնայեցոց ճոճուն նավերն, այնժամ նորից
Իլիոն դարձավ և մեծ անուն էր հանել նա տըրոյանց մեջ՝
Պրիամոսի մոտ ապրելով և սիրվելով որդու նըման:
Արդ, ականջի տակից նըրա՝ Տելամոնյան Տեկրոսը քաջ
Զարկեց երկար իր նիզակով, և նա ընկավ հացեճու պես,
Որը հեռվից երևում էր կանգնած քարձըր բըրի վըրա
Եվ գետին է թափում նա իր սաղարթները պըղընձահար:—
Այդպես ընկավ նա դիտապաստ, ու շաչեցին գենքերն իր շորջ:
Վըրա վազեց Տեկրոսն իսկույն նըրա գենքերն ավարելու.

180 Այդ տեսնելով՝ Հեկտորն ահեղ հուժկու աշտեն իր արձակեց,
Քայց շուտ եկավ Տեկրոսն արագ ու մահապործ եղավ տեզից,
Որը դիպավ Ամփիմաքի՝ որդուն Ակտոր Կոտեադի,

Կըրծփին, երբ նա մարտ էր մղում, ու վայր ընկավ մեծ թընդումով:
Վազեց Հեկտորն ավարելու պերճ սաղափարոն Ամփիմաքի:
Այաքսն այնժամ իր շողշողուն աշտեն նետեց նըրա վըրա,
Բայց չըհասավ տեզը մարմնին, որ զըրահված էր պըղընձով,
Այլ բախվելով Պրիամյանի վահանի կուռ կումբին ուղիղ՝
Հուժկու ուժով հըրեց նըրան, և Հեկտորը ետ-ետ գընաց,
Թողած այնտեղ երկու դիակ, որոնց տարան աքալեցիք:

- 190 Ամփիմաքին Ստիքիոսը և Մենեսթեար դուցազարս՝
Իշխանները աթենացոց՝ տարան բանակն աքաչական.
Իսկ Իմբրոսին առին տարան Այաքսները վըրեժխընդիք:
Ինչպես երկու հաղթ առյուծներ, որ զամփոռեից սըրածանիք
Հափըշտակած այծին դեպի մացառուտներն են փախցընում,
Գետնից բարձրը բըռնած ավարն իրենց հուժկու ծընոտներով,—
Այդպես նըրան վեր բարձրացրած Այաքսները ահեղագոռ
Առին տարան ու զենքերը նըրա թուր կողոպտեցին:
Եվ Ուլիյանն Ամփիմաքի մահվան վըրեժը լուծելով՝
Կըտրեց գըլովսն ու զըլորեց զընդակի պես դեպի ամբոխ,
200 Որը գընաց և Հեկտորի ոտքերի մոտ ընկավ գետին:

Այդ սուկալի գոտեմարտում թոռան ընկնելը տեսնելով՝
Պոսեյդոնի սիրտը սաստիկ ցավեց, ու նա խիստ զայրացավ,
Ու սըլացավ դեպի նավերն ու վըրաններն աքալեցոց,
Հորդորելու համար նըրանց՝ դավ նյութելով տըրոյանց դեմ:
Պոսեյդոնի առաջն ելավ Իդոմենեսն աշտենավոր,
Երբ մըտերիմ մի ընկերոջ մոտից էր նա վերադառնում,
Որին դեռ նոր էին քերել սըրունքներից վիրավորված,
Եվ հանձնելով բըժիշկներին, որ դարմանեն վերքը նըրա՝
Իր վըրանն էր վերադառնում՝ նորից կըռվի մեջ մըտնելու:

- 210 Հանդիպելով Իդոմենին՝ Պոսեյդոնը ասաց նըրան
(Անդրեմոնի Թոսա որդու ձայնով՝ նըրա դեմքը առած,
Որը ամբողջ Պկրոնում ու բարձրաբերձ Կալիդոնում
Էտոլացոց իշխանն էր մեծ ու հարգվում էր աստըծու պես).

«Կրետացոց պետ Իդոմեն, ո՞ր գընացին այն մեծամիտ
Սպարտանքներն, որ աքաչանք տալիս էին տըրոյացոց»:

- Կրետացոց պետ Իդոմենն այսպես նըրան պատասխանեց.
«Թոա՛ս, ոչ ոք, իմ կարծիքով, մեղավոր չէ այդ բանի մեջ.
Բուրոս էլ լավ գիտենք կըռվել, հըմուտ ենք քաջ պատերազմի.
Չըկա մեր մեջ ոչ մի վախկոտ ու վատորեն կըռվից փախչող,
220 Այլ, երևի, հանելի է գերահըզոր Չըրվանյանին,
Որ Արգոսից հեռու, անշուք, կորչեն այստեղ աքալեցիք:

Բայց դու, Թոսա, որ առաջ էլ մի մարտագոռ մարտիկ էիր, Ու սիրտ էիր տալիս, երբ որ տեսնեիր թույլ ուրիշներին, Մի՛ դադարի նստ հիմա ետանդ և ուժ ներշնչելուց»:

Պոսելյոնը՝ գետնադղորդ արքան այսպես պատասխանեց.
«Տըրոյայից, Իդոմենես, ողջ ու առողջ ետ չի՛ դառնա
Այն մարդը, որ այսօր կամքով ետ է քաշվում պատերազմից,
Այլ շընեքին առ ու ավար, և կերակուր դառնա պիտի:
Բայց դու գեներեդ առ և արի, պարտավոր ենք փութալ և մենք,
230 Ու թեպետև երկու հոգի՝ գուցե օգուտ կարենանք տալ,
Քանզի թույլերն անգամ եթե միավորվեն՝ կըզորանան,
Իսկ մենք գիտենք և կարող ենք քաջերի դեմ կըռվել նույնիսկ»:

Աստվածն այսպես ասաց նրան ու դեպի մարտ վերադարձավ.
Իսկ Իդոմենեն արագաքաչ հասավ վըրանն իր քարեկերտ,
Հագավ, կապեց գենք ու զըրահ, և առնելով երկու մըկունդ՝
Վըրանից դուրս թըռավ նորից ու զընում էր կայծակի պես,
Որ Ջըրվանյանը բըռնելով թափում էր վար Ոլիմպոսից
Ծանանչափայլ շողյուններով՝ մահկանացոց իբրև նըշան:—
Ընթանալիս՝ նըրա կըրծքին շողշողում էր պըղինձն այդպես:
240 Եվ ընդառաջ ելավ նըրան Մերիոնեսն արիասիրտ,
Վըրանի մոտ, ուր մըտել էր պըղընձյա տեզերն իր առնելու:
Եվ քաջասիրտ Իդոմենեսն այսպես ասաց Մերիոնեսին.
«Ո՛վ Մոլոսյան Մերիոնես, քաջոտն ընկեր իմ սիրելի,
Ինչո՞ւ թողած գուպարն ահեղ՝ այստեղ ես դու եկել, ասա՛.
Նետահարվա՞ծ ես դու միթե, ու տանջո՞ւմ է փըքինը քեզ,
Կամ թե գո՛ւյժ ես բերել դու ինձ. չեմ սիրում ես կըռվի ծամփն
Անգործ նըստել վըրանի մեջ, այլ մարտընչել թըշմամու դեմ»:

Պատասխանեց նըրան ուշիմ Մերիոնեսն արիասիրտ.
«Իդոմենես՛ս, պըղընձավառ կրետացոց իշխանըդ մեծ,
250 Եկել եմ ես, որ եթե կա, մի տեգ առնեմ քո վըրանից,
Որովհետև իմ նիզակը կոտրեցի ես հարվածելով
Խըրոխտապանձ Դեիփորի կուռ ասպարի վըրա մարտում»:

Վըրետացոց պետ Իդոմենեն այսպես ասաց Մերիոնեսին.
«Ոչ թե մի տեգ, այլ քըսանը դու կըզըտնես իմ վըրանում,
Հենամ պատիճ, ու բոլորն էլ նիզակներ են տըրոյական,
Որոնց տերերն ըպանելով՝ ավարել եմ պատերազմում.
Թըշմամուս դեմ ոչ թե հեռվից, այլ կըռվում եմ ես դեմ առ դեմ»:

Տեգեր ունեն վերանհի մեջ ու կըմբավոր կուտ վահաններ,
Սաղավարտներ ու զըրահներ լուսաճաճանչ, փայլակնացայտ»:

260 Մերիոնեայ կըրկին անգամ ճըրան այսպես պատասխանեց.

«Ես էլ ունեն վերանհի մեջ և թըխաթույր իմ նախկնում
Տըրոյական կողոպուտներ, բայց մոտիկ չեն, որ առնեի:
Կարծում եմ, որ ինքքս նույնպես քաջությունը չեն մոռացել,
Այլ նախամարտ կըրտիճների փտապարզև շարքումն եմ միշտ,
Այնտեղ, որ տաք ու բորբոքված մարտ է մըղվում արյունահեղ:
Գո՛րցե թե մյուս աքայեցիք պատերազմում չեն տեսել ինձ,
Բայց դու, կարծեմ, ակնատես եղել ես իմ կըրկիներին»:

Վըրեուացոց պես Իդոմենն այսպես սասց Մերիոնեային.

«Քաջությունը ծանոթ եմ ես, քո ասելուն կարիք չըկա:

270 Նավերի մոտ եթե ընտրեն մեզ քաջերիս դարան ճըստել,
(Որ հատկապես քաջությունը երևան է գալիս մարդկանց,
Հայտնի դառնում, թե ո՛վ է քաջ, և ո՛վ վախկոտ ու վատասիրտ,
Զի վախկոտի դեմքի գույնը փոփոխվում է ամեն վաչրկյան,
Եվ սիրտն երբեք կըրծքի ներքո հանգիստ մընալ չի կարենում.
Նըստում է նա ծունկը ծալած, կուշ եկած գույզ ոտքի վըրա,
Եվ լանջքի տակ սիրտը ուժգին բարբախելով դուրս է թըռչում,
Կարկապիտ եմ ատամները, կարծելով մահն իր մոտալուտ:
Այնինչ ոչ գույնն է փոփոխվում, ոչ էլ սիրտն է դողում քաջի.
Երբ մի անգամ վըճոել է նա դարան ճըստել մարդկանց շարքում,

280 Ու տեճնում է որ շուտ մըտնի տաք կըույի մեջ թըջնամու դեմ):—
Ոչ որ պիտի արհամարհեք ձեռքերըդ հաղթ ու սիրտըդ քաջ,
Եվ եթե վերք առնեիր դու կըուվում ճեույից կամ մոտիկից,
Մըլաքը չէր դիպչի երբեք քո ծոծրակին կամ թիկունքին,
Այլ քո փորից և կամ կըրծքից հարված պիտի ըստանայիր,
Նախամարտիկ զընդերի մեջ դեմ-հանդիման զըրոհելիս:
Սակայն բավ է խոսքով ընկնենք ինչպես փոքրիկ երեխաներ,
Որ տեսնելով մեկնումեկը սընապարծի տեղ դընի մեզ:
Ծուտ վագիր դու դեպի վըրան և ա՛ն նիզակ մի քեզ հարմար»:

Այսպես սասց, ու Մերիոնենն Արեսի պես սուրաց արագ,

290 Մըտավ վըրանն ու այնտեղից վերքընելով պըղնձյա մի տեզ,
Իդոմենի հետ միասին դիմեց ըշտապ դեպի գուպար:
Ինչպես Արեսն արյունատուշտ, որ զընում է պատերազմի,
Եվ ճըրա հետ գըրոհում է ճըրա որդին Խունճապն անան,—
Որից կըրտիճ պատերազմող մարդն է նույնիսկ անաբեկվում,—
Եվ դուրս գալով Թրակիայից ըշտապում եմ մարտ տանելու
Եփիրացոց զինավառված կամ մեծասիրտ Փլեգացոց:

Բայց չեն լքում ամենևին նրանք երկու այդ կողմերին,
Այլ մեկն ու մեկ կողմին միայն տալիս են փառք ու հաղթություն,—
Այդպես նաև Մերիոնեսն ու Իդոմենն արանց իշխան

300 Հրաշեկ պղնձով զինավառված գրրոհեցին դեպի գուպար:
Եվ առաջինն ինքը ուշիմ Մերիոնեսն այսպես ասաց.

«Ով Դեկայլան, ո՞ր կողմից ես ուզում մըտնել ամբոխի մեջ,
Բանակի աջ կողմի՞ց արդյոք, թե՞ մեջտեղից և կամ ձախից,
Որովհետև, իմ կարծիքով, մարտադաշտում չըկա մի տեղ,
Որտեղ ահեղ մարտ չըմըղեն գիսակազեղ աքայեցիք»:

Կրեռացոց իշխանն այսպես պատասխանեց իր զինակցին.

«Նավատորմի մեջտեղը կամ ա՛յլ պաշտպաններ ընդդիմադիր,—
Այաքսները և քաջաղեղն աքայեցոց՝ Տեկրոսը գող,
Որ քաջ է.և՛ ոտնամարտում, որոնք պատվար պիտի կանգնեն

310 Մոլեգնաշունչ մարտընչողի՝ Պրիամյան բունն Հեկտորի դեմ,

Որը թեև մոլի մարտիկ, բայց հագիվ թե կարողանա
Հաղթել նրանց և տալ կըրակ նավատորմին, էթե միայն
Զևսը ահեղ մի վառ խանձող չըզրցի մեր նավերի մեջ:

Ապա թե ոչ Տելամոնյան Այաքսը մեծ տեղի չի տա
Մահկանացու ոչ մի մարդու, որ Դեմետրի բերքն է ուտում
Եվ կարող է պղնձով խոցվել կամ քարերով առհասարակ:
Չի՞ փախչի նա մինչև անգամ ամենահաղթ Աքիլլեսից
Երբ կանգնած է, իսկ ոտքերով անհրճար է հետը մըրցել:

320 Արդ, գորքի ձախ կողմը դարձիր, որ շուտ տեսնենք և իմանանք,
Թե մե՞նք պիտի փառք ընձեռենք մեկ ուրիշի, թե չէ նա՛ մեզ»:

Այսպես ասաց, ու Մերիոնեսն Արեսի պես աշխույժ ու ժիր
Առաջ անցավ, մինչև հասան այնտեղ, ուր նա հըրամայեց:

Տըրոյացիք էր որ տեսան բոցանըման Իդոմենին
Եվ նրա քաջ արբանյակին արվեստագործ գեև ու զարդով՝
Խրախույս տալով մեկը մյուսին՝ վըրա հասան միահամուռ,
Ու նավերին մոտիկ պայթեց երկուստեք մարտ մի հավասար:
Ինչպես փըչող քամիներից առաջացած հողմերը խոլ
Չոր օրերին, էր որ բոլոր ճամփաները լիքն են փոշով,
Վեր են հանում դեպի երկինք փոշու ամպեր հըսկայական,—

330 Այդպես նրանք առան իրար, ու վառվում էր սիրտը նրանց
Ըսպանելու, կոտորելու մեկը-մյուսին սուր պըղընձով:

Բորբքվեց մարտ մի խելահեղ՝ երկայնասուլեղ հիզակներով,
Որ ունեին իրենց ձեռքում ախոյաններն ընդդիմամարտ:
Ծողլունը շեկ պըղիճճների՝ փըրթած փայլուն կորդակներից,
Զըրահներից, ասպարներից, տեգերից՝ աչք էր շըլացնում,

Երբ համագունդ քայլում էին, և մարդ քարտիրտ պիտի լիներ,
Որ տեսնելով մարտն այդ՝ հրրճվեր և չըցընցվեր ամբողջ հոգով:

- Բայց Ջըրվանի երկու հրգոր որդիները իրար ներհակ
Նշուծում էին դյուցազների համար դըժնյա ցավեր բազում:
- 340 Ձևն ուզում էր տալ հաղթություն տրորյացոց և Հեկտորին
Եվ Արագոտն Աքիլեսին ցանկանում էր փաստվորել,
Բայց միտք չունեի աքայեցոց բընաջընջել Իլիոնի մոտ,
Այլ Թեսիսին ու քաջասիրտ Արրա որդուն պատվել միայն:
Իսկ Պոսեյդոնը ծածկաբար ելած ծովիցն իր ըսպիտակ
Մարտ մրտնելով՝ հորդորում էր աքայեցոց տրորյանց դեմ,
Ցավում էր նա, որ աքայանք՝ հաղթահարվեն տրորվներից
Եվ իր սրտուն գայրացած էր Արամազդի վըրա սաստիկ
Եվ չընայած՝ երկունս էլ նույն զարմից էին ու նույն հոբից,
Բայց Արամազդն անդրանիկն էր ու ավելի շատ բան տեսած,
- 350 Այդ պատճառով Պոսեյդոնը չէր հանդըգնում Արրանց օգնել
Հայտ-համարձակ, այլ միշտ գաղտնի և զինվորի կերպարանքով
Ոգևորում էր բանակում աքայեցի մարտիկներին:
Այսպես, Արրանք փոփոխակի, երկու կըովող կողմերի մեջ
Պըրկեցին հաղթ ու համագոր կըովի անլույծ, ամուր մի լար,
Որ երկուստեք շատ-շատերի ծունկեր ծալեց պատերազմում:
Իդոմենը թեպեսն ծեր, խըրախույս տալով դանախեցոց,
Տըրոյացոց մեջ մըխըրճվեց և խունայի մատնեց Արրանց:
Նա ըսպանեց իր նիզակով կաբեսացի Ռթրիոնեսին,
Որը Աոր էր եկել Ռասել պատերազմին բազմաշտառչ
- 360 Եվ ուզում էր Պրիամոսի գեղաչըքնաղ աղչիկներից
Կասանըրեիճն առանց օծտի առնել իրեն կին հարազատ,
Որի համար խոստացել էր մի ակներև գործ կատարել—
Տըրոյայից վանել բըռնի աքայեցոց որդիներին:
Հավանել էր Պրիամը ծեր՝ իր դըստերը տալու Արրան,
Որի խոստման վըրա վըստահ՝ ոգորում էր նա ողջ ուժով:
Բայց շողշողուն իր աշտեով Իդոմենեսը անվըրեպ
Ջարկեց քաջին, երբ սիգաքայլ առաջ էր նա գալիս վըստահ:
Պըղընձապատ գըրահն հուժկու այդ հարվածին չըդիմացավ.
Իդոմենեսն աշտեն ուժգին ատույանի փորը խըրեց,
- 370 Ողջ հասակով փըռեց գետին ու պանծալով այսպես սասց.
«Ռթրիոնես՛ս, քեզ արդարև ամենից շատ պիտի գովեն,
Եթե ճըշտիվ կատարես այն, ինչպես որ դու խոսք ես տըրվել
Դարդանյան ծեր Պրիամոսին, որ խոստացավ դուստրը տալ քեզ:
Կըհարգեիրք մեր խոսքը մենք, էթե երբեք խոստանալիք
Եվ Արգոսից սատ բերելով պիտի տալիք քեզ կընուոյան»

Գեղաչքքնաղ դքստերն անգամ Ագամեմնոն Ատրիդեսի,
Եթե մեզ հետ կործանէիր Իլիոնը բարեբընակ:
Արդ, եկ ինձ հետ, որ հարսանիքդ անենք մեր սև նավերի մեջ,
Քանզի բոլորս էլ վեհագնյա աներներ եմք յընամայսոս»:

380 Այսպես ասաց Իդոմենեսն ու քարշ տըվեց նրան ոտքից
Ռագմի միջից դուրս հանելով, որ զինագերծ անի նրան:
Ասիոսն այնժամ վըրիժավառ՝ նրա վըրա վագեց իսկույն,
Նա, որ կըովում էր հետիոտն՝ իր ձիերի առջև կանգնած,
Որոնց նրա ետնն էր միշտ կառավարը պահում պատրաստ,
Եվ որոնց տաք հեքը Ասիոսն ըզգում էր միշտ իր ուսերին:
Ամբողջ սըրտով ուզում էր նա զարկել դյուցազն Իդոմենին:
Բայց սա կանխեց և իր տեղով կոկորդից խոր խոցեց նրան.
Ու տապալվեց Ասիոսն, ինչպես հըսկա կաղնին է տապալվում,
Բարդին և կամ բարձրը սոճին, որ նավերի պետքի համար

390 Հլուսներն են սուր տապարներով գետին փըղում լեռան վըրա:
Այդպես ընկավ նա իր կառքի և ձիերի առջև տապաստ,
Կըրճըտացող ատամներով ծամելով հողն արնաթաթալ:
Իսկ կառավարն ապուշ կըտրած չըկարեցավ անապարել՝
Զիերը ետ դարձընելով փախչել ու գլուխն իր ազատել:
Վըրա հասավ Անտիոքոսն ու նիզակով շամփրեց նրան.
Ու պըղընձյա գըրահը, որ կըրում էր նա, չըդիմացավ,
Աշտեն նրա փորը խըրվեց, և նա կառքից գըլորվեց վար,
Իսկ նըծուզները Նեստորի Անտիոքոս արի որդին
Քըշեց դեսի բանակն իսկույն պըղընձագգեստ արայեցոց:

400 Ասիոսի մահվան վըրա Դեիփոքոսն անչափ տըրտում,
Մոտիկ գալով Իդոմենին՝ փաղուն աշտեն նետեց նրան:
Իդոմենեսն այդ տեսնելով՝ հագիվ գըլուխն իր ազատեց,
Կուշ գալով իր բոլորածև ասպարի տակ, որ նա ուներ՝
Աըջառամորթ, պըղընձապատ, գույգ փոկերով ամրապընդված:
Պահվեց այդ հաստ ասպարի տակ, և վըրաչից տեգը անցավ,
Ու նիզակը թափ անցնելիս վահանն հընչեց կերկերածայն:
Սակայն հուժկու նրա ձեռքից նետված նիզակն իզուր չանցավ,
Այլ հարվածեց ազգաց հովիվ Հիպասասծին Հիփսիանորին.
Սլաքը խըրվեց լյարդի մեջ, ու ծավլեցին ծընկներն իսկույն:

410 Եվ Դեիփոքը փըքվելով գոռոզաբար գոչեց ուժգին.
«Գոնե Ասիոսն առանց վըրեժ չընկավ, և ես կարծում եմ, որ
Հիմա արդեն նա կարծրանիզ դժոխքի դըռնից անագորույն
Ուրախ սըրտով պիտի մըտնի, զի ուղեկից տըվի նրան»:
Այսպես ասաց, և արայանը դառնացան այդ հոխորտանքից,

Եվ մանավանդ խիստ խրոտվեց սիրտը արի Անտիոքի,
Որը թեև սաստիկ տըխտը, բայց չըլըքեց բարեկամին,
Այլ ըշտապեց պաշտպանելու և ասպարով ծածկեց ճըրան:
Ապա երկու մտտ ընկերներ մըտան ճըրա թների տակ—
Մեկիստեսը Եթիուսան և Ալաստորը դյուցազնա—

420 Ու նավերը տարան ճըրան, մինչ նա հեծում էր ծանրապետ:

Իսկ Իդոմենն անդու վառված ռազմի տեհչուլ, ուզում էր միշտ
Տըրույացի մի ընկըղմել գիշերի մեջ խավարասույզ,
Կամ ի՛նքն ընկնել՝ հեռացնելով նախճիրն արջանց որդիներից:
Եվ նա այնտեղ գետին գարկեց Էսիեդի սիրուն որդուն՝
Դյուցազնական Ալկաթոսին, որ փեսան էր Անքիսեսի:
Մտել էր նա աղջիկներից ճըրա մեծին՝ Հիպպոդամին,
Որին հայրն ու մայրը սըրտանց սիրում էին, երբ տանն էր դեռ,
Քանզի նա իր գեղեցկությամբ, արարմունքով և իր խելքով
Գերազանցում էր իր բոլոր հասակակից ընկերներին:

430 Դըրա համար նա հարսնացավ Տըրույայում քաջազույնին,
Որին, սակայն, Պոսեդոնը ընկնեց ձեռքով Իդոմենի:
Մըթագնելով լույսն աչքերի, կապեց ճըրա ոտքերն առույզ,
Որ չէր կարող ոչ ետ փախչել, ոչ էլ խուչս տալ պխույանից,
Այլ քարացած, ինչպես արձան, կամ ծառի պես բարձրասաղարթ
Մինչդեռ անշարժ կանգնել էր նա, Իդոմենը դյուցազնաբար
Պըղընճյա գըրահը հերձելով, (որը ճըրանից մի ժամանակ
Հեռացնում էր օրհասը սև) տեգը վարսեց թոքերի մեջ.
Մտր սըլաքից ճեղքըվելով գըրահը՝ խուլ շտառչ հանեց,
Եվ նա գետին ընկավ թընդմամբ՝ տեգը խըրված իր սըրտի մեջ,
440 Որը դեռ տաք, տըրտփելով՝ շարժում էր սուր սայրք տեգի:
Եվ, վերջապես, այնտեղ միայն Արեսն իջավ բունն իր թափից,
Եվ Իդոմենն հաղթանակած գոչեց հըլպարտ, հոխորտագին.

«Դեփիոբոս, ձեր մեկի դեմ երեքը մեճք ըսպանեցիճք.

Էլ ի՞նչ ես դու ամբարհաված այդպես՝ գովում գըլույր քո:
Դու ի՛նքդ արի, դեմըս կանգնիր, որ լավ տեսնես, թե ինչպիսի
Բողոքոջ եմ ես Արամազդի՝ Կրեստեից հասած այստեղ,
Որը ծընեց նախ Մինոսին՝ պահապանին կրետացոց,
Եվ Մինոսը ծընեց հետո ըսքանչելի Դեկալիոնին,
Իսկ Դեկալիոնն էլ ծընեց ինձ՝ արքա բազում մարդկանց վըրա

450 Կրեստեի մեջ ընդարձակ. նավերըս ինձ բերին այստեղ
Որպես պատիժ քեզ և քո հոր և բովանդակ տըրոյացոց»:

Այսպես սասց. Դեփիոբը տատանվում էր երկմըտությամբ—
վերադառնա՝ գըրնա իրեն ընկե՛ր գըրտնի տըրոյանց մեջ,

Թե՞ միայնակ ինքը դուրս գա Իդոմենին դեմ-հանդիման:
Եվ ի վերջո նա որոշեց գրե՛նալ գրտնե՛լ Էնիասին,
Որին գրտալ կանգնած այնտեղ՝ մարտիկների վերջին շարքում,
Քանզի ընդդեմ Պրիամոսի սրբոտում նա ոյս ունեք պահած
Այն պատճառով, որ ծերն իրեն ըստ արժանւոյն չէր մեծարում:
Դեհփորը մոտենալով՝ այս թևալոր խոսքերն ասաց.

—460 «Քա՛ջդ Էնիաս, տրոյացն իշխան, եթե իրոք սիրում ես ինձ,
Պարտաւոր ես քո քեռայրին դու օգնւոյթյան հասնել շուտով:
Արի գընանք՝ Ալկաթոսին մենք ի թիկունք և ի սատար,
Որը, երբ դեռ փոքր էիր դու, քեզ խընամեց նա իր տան մեջ.
Նըրան հենց նոր գետին փրոնեց Իդոմենը կորովատե՛գ»:

Այս ասելով նա թունդ հասնեց սիրտը խիզախ Էնիասի,
Որ խոչացալ դեպ Իդոմենն՝ արլան ծարալ ու կրովատե՛նչ.
Բայց Իդոմենը մանկան պես չըվախեցալ, այլ անասան
Կանգնեց մընաց, ինչպես վարագ ուժին վըստահ, լեռան վըրա,
Որ ըսպասում է քազմամբոյս որսորդների աղաղակին,

— 470 Ու ցըցլում են մազերն ըստվար, աչքերն անեղ բոցավառվում
Եվ ժանիքներն է սըրում իր՝ մըռըլտալով մոլեզմաբար,
Որ հալածի որսորդներին և ջըների ոհմակը ողջ:—
Ըսպասում էր Իդոմենեսն այդպես անահ և աննսհանջ
Էնիասի հարձակւելուն, և նայելով իր շորջը նա
Զայն էր տալիս ընկերներին՝ Ասկալափին, Դեհպիրին,
Ափարեսին, Անտիլոքին և Մերիոնին ռազմի հըմտու:
Եվ դիմելով նա բոլորին՝ այս հորդորիչ խոսքերն ասաց.

«Այստեղ եկեք, սիրելիներս, և օգնեցեք միայնակիս,
Զի ես աստիկ վախե՛նում եմ քաջտուն ու բուն Էնիասից,

480 Որ կատաղի է կըովի մեջ և կարող է մարդ հոշոտել.
Եվ իր ծաղկուն տարիքի մեջ ունի նա մեծ կորով և ուժ:
Այս իմ հոգով եթե նըրան հասակակից լինեի ես,
Այն ժամանակ կամ ե՛ս պիտի առնեի փառք, և կամ թե նա՛»:

Այսպես ասաց, և համամիտ ու համաշունջ բոլորը մեկ
Նըրան իրենց միջև առան, ամեն մեկն իր ասպարն ուսած:
Մյուս կողմից էլ Էնիասն էր կանչում գե՛նքի ընկերներին՝
Դեհփոքին և Պարիսին և դյուցազնյա Ագեճորին,
Որոնք նըրա հետ միասին պետերն էին տըրոյացոց:
Գալիս էին իր ետևից մի խումբ խիզախ քաջարիներ,

490 Ինչպես խոյին է հետևում ոչխարների ըստվար մի հոտ
Դեպի աղբյուր ընթանալիս, ու հըրճվում է հովիվն անչափ:

Էնիսան էլ որախացալ իր սրտի մեջ, երբ որ տեսալ
Ռազմիկների այդ բազմությունն, որ գալիս էր իր ետևից:

- Ալկաթոսին շքրջապատած՝ ախոյաններն առան իրար
Երկայնաձիգ մրկունդներով մեկ-մյուսին նըշան բըռնած.
Ել պրդիձձը նըրանց վըրս շտապում էր ահագնաձայն:
Իսկ բոլորի մեջ գերախառ երկու խիզախ ռազմիկներն այն՝
Իդունենեսն ու Էնիսան Արեսի պես արյունառուշտ
Ջանում էին խոցել միմյանց անագորույն պրդիձձներով:
- 500 Նախ Էնիսան արձակեց տեգ, Իդունենեսն այդ նըկատեց
Ու խույս տալով ճարպըկորեն պղնձյա տեգից՝ մահից պըրծալ,
Ել սըլաքը Էնիսաի թըրալ գընաց, խըրվեց հողում,
Ջի ընդունայն էր սըլացել աշտեն նըրա հոժկու ձեռքից:
Իսկ Իդունենն Ինոմալին գարկեց ուղիղ նըրա պորտին,
Պըղիձձն հերձեց գըրահն ամուր ու փոդոտին խառնեց իրար,
Ել նա ընկալ գետնաթափալ ճանկըթելով հողն արյունոտ:
Իդունենեսը դիակից քաշեց հանեց երկար աշտեն,
Բայց կողոպտել չըկարեցալ ախոյանի գենքերը պերճ՝
Սըլաքներից տագնապելով, քանզի հոգով թեպետև ժիր,
- 510 Բայց ծեր էր նա ու չէր կարող սըրունքներով իր դեղևուն
Վազել գընալ, կորգել նիզակն ու ոսոխի տեգից խույս տալ:
Կարող էր նա օրն անողոք վանել կանգնած գուպարի մեջ,
Բայց փախընձել նըրան մարտից՝ սըրունքները չէին գորում:
Ել երբ ահա դանդաղաքայլ ուզում էր նա ետ նահանջել,
Դեիփորսն արձակեց իր փայլուն աշտեն նըրա վըրս,
Ջի նըրա հետ քեն էր մըտել ու պահում էր յի շարունակ:
Մակայն նորից նա վըրիպեց՝ հարվածելով Սակալափին՝
Ենիալի որդուն, և սուր աշտեն ծակեց ուն ու անցալ.
Ել նա ընկալ փոշիներում ու չանկոեց հողն ազուռներով:
- 520 Բայց տակալին չէր իմացել ահեղագոշ Արեսն հըգոր
Որդու անկումը բազմամբոյս պատերազմի ետուգետում:
Նըստել էր նա Ոլիմպոսի ծայրը ոսկյա ամպերի տակ
Արամազդի ահեղ կամբով արգելափակ ու կաշկանդված,
Այնտեղ էին և մյուս բոլոր աստվածները կըրվից հետու:

Խիտ շարքերով գըրոճ տըվին Սակալափի շուրջը նըրանք.
Փայլուն կորդակն Սակալափի գըլխից խըլեց Դեիփորսն,
Իսկ Մերիոնեսը խոյացալ փայլակնաթափ Արեսի պես
Ել նիզակով վիրավորեց նըրա բազունկն, ու բարձրածայր
Կորդակն ընկալ նըրա ձեռքից շըրնդալից շտապելով:

530 Մերիոնեսն անգղի նըման սուրաց դեպի նա նորի՛ց, նորի՛ց,

Ու դուրս կորգեց Արրա ձեռքից երկայնաբուն Աիգակը հաղթ,
Ապա կրրկին փախաւ մըտաւ ընկերների բազմության մեջ:
Իսկ Պոլիդեսն իր հարազատ Դեիփոքին մեջքից զրկած
Հանեց մարտից ահեղագոռ ու դեպ ձիերն առաւ տարաւ,
Որոնք կըռվից հեռու կանգնած իրենց տիրոջն էին մընում՝
Կառավարի և Արկարեն չըքնաղ կառքի հետ միասին,
Որոնք իրենց տիրոջն առան ու փախցրրին դեպի քաղաք,
Մինչ խորապես հեծում էր նա ու հառաչում չարալըլուկ,
Եվ նոր խոցված Արրա բազկից հոսում էր հորդ արյունը տաք:

- 540 Իսկ մյուսները կըռվում էին, ու բարձրացաւ աղմուկ ահեղ:
Էնհասը հարձակվելով՝ իր սայրասուր տեգով խոցեց
Վըրան վազող Կալեդոռյան Ափարեսից, Արրա ուսից
Գըլովյան ընկաւ և զըլխի հետ ընկան վահանն ու սաղավարտ,
Ու հոգեառ օրհասը սև շրջապատեց Արրան իսկույն:
Անտիլոքոսը Թոռնին, երբ փախչում էր նա թիկնադարձ,
Զարկեց տեգով ու կըտրատեց Արրա վրզի ջիղը ամբողջ,
Որ անցնելով թիկնամեջքից՝ պարանոցն է հասնում մինչև:
Կըտրեց այդ ջիղն ամբողջովին, ու նա փըլվեց փոշիներում,
Կարկառելով երկու ձեռքերն իր սիրելի ընկերներին:
550 Անտիլոքոսն աչքը չորս դին՝ խըլեց Արրա գեներն ուսից,
Մինչդեռ ամեն կողմից Արրան շրջապատած տորոշացիք
Կոփում էին Արրա լայնջի, խալտաճամուկ վահանն անդու,
Սակայն չէին կարողանում Անտիլոքի մորթը փափուկ
Վիրավորել, ցըտել իրենց անպարտելի պըղինձներով,
Որովհետև ամեն կողմից Պոսելոռնը Երկրադըղոյդ
Պահպանում էր տեղատարափ փըքիններից Անտիլոքին,
Որ ոտխից չէր հեռանում ու Արրանց մեջ մըխված էր միշտ:
Չէր դադարում Արրա Աիգակն, այլ շարունակ ճոճելով այն
Սըլանում էր փոթորկի պես, միտք անելով՝ տեգը թըռցնի՞,
560 Թե՞ խոյանա և մոտիկից գոտեմարտի ոտխի հետ:
Սակայն ծածուկ չըմընացին Արրա մըտքերն Ադամասից,
Որ հարձակվեց և սայրասուր իր պըղինձով զարկեց Արրա
Կոռ ասպարի կոմբին ուղիով, բայց Պոսելոռնը կապտահեր
Նըրա սըլաքը բըթացրեց և խընայեց կյանքը քաջի:
Սլաքի կեսն Անտիլոքի կոռ ասպարի վըրա մընաց
Մի կիսավառ ձողի Արման և մյուս կեսը գետին ընկաւ:
Ադամասը փախուստ տըլվեց, որ ազատի ծանր օրհասից,
Բայց Մերիոնեսն ետևն ընկած՝ զարկեց հուժկու իր աշտեով
Պորտից Արքև սաականքին, որ ամենից ալելի շատ
570 Մահառիթ է Արեսը խիստ՝ մահկանաց ու մարդկանց համար:

Արդ, Արամասն ընկնելով այդ իրեն խոցող տեգի վըրա
Տապալլակում էր տըրվայտագին, արջառի պես, որ լեռներում
Կապկապում են պարաններով տավարածներն ու քաշ տալիս:
Այդպես և նա տեգի վըրա գալարվում էր աղեմորմոք,
Մինչև որ մոտ գալով նրան Մերիոնեպ դյուցազնական
Քաշեց հանեց տեգը մարմնից, և նա թաղվեց խավարի մեջ:

Հելենոսը մոտիկ գալով Թրակյան թըրով իր անագին
Զարկեց բունքին Դեհպիրի և սաղավարտը ջախջախեց,
Որ թընդյունով գետին ընկավ, և մի մարտիկ աքսպեցի
580 Վերցըրեց այն, որ գըլտրվել, ընկել էր իր ոտքերի մոտ:
Եվ աչքերին Դեհպիրի իջավ խավար ու խոր գիշեր:
Կըսկիծն առավ անեղագոռ Մենելայոս Ատրիդեսին,
Որ սուր նիզակն իր ճոճելով առաջ եկավ ըսպառնալից,
Դեպ Հելենոս դյուցազն արքան, որը լարեց աղեղն իր մեծ.
Եվ երկուսով առան իրար,— մեկը սուրսայր իր գեղարդով
Ըսպառնում էր խոյանին, և մյուսը իր լայնալիճով:
Հելենոսը նետն արձակեց, որը դիպավ կործքը ծածկող
Զըրահի կուռ կարավանդին, քայց նետը ժանտ թըռավ դեպ ետ,
Ինչպես որ մեծ մի կալի մեջ էրանելիս հուսելից

590 Դուրս են թըռչում սև գըլույներ, կամ սիսեռներ են ուտոսում
Փըչող հողմի շընչից և կամ էրանողի հուժկու ուժից:
Այսպես շըքեղ Մենելայի կուռ գըրահին գարնըվելով
Ուտոստելով ուժգընորեն դատըն նետը թըռավ հեռու:
Իսկ Ատրիդես քաջամարտիկ Մենելայոսն անեղագոռ
Զարկեց տեգով հենց ա՛յն ձեռքին, որով աղեղն էր բըռնել նա:
Մըլաքն անցավ թաթից թափով ու մըլաքըմեց աղեղի մեջ.
Ետ փախչելով յուրայնոց մոտ՝ հագիվ պըրծավ նա օրհասից:
Հելենոսի կախած ձեռքից քարշ էր գընում տեգն հացնան,
Որը մեծանձն Ագեոսը քաշեց հանեց նրա ձեռքից

600 Ու փաթաթեց թաթը նրա՝ պարաստիկի նուրբ ավիով,
Որ բերում էր ծառան իր հետ ժողովըրդից հովվի համար:
Ահեղաշուք Մենելայի՞ն էր հետամուտ համատորեն
Պիսանդրոսը, որին դեպի մահ էր տանում օրհասը չար,
Որ քո ձեռքով, Մենելայե՛, ընկներ անեղ գոտեմարտում:
Եվ երբ նըրանք հասան իրար՝ մեկն այս կողմից և մյուսը՝ այն,
Վըրիպեց Ատրիդն և ի դերև անցավ աշտեն նըրպատակից.
Իսկ Պիսանդրոսը հարվածեց Մենելայի կուռ ասպարհին,
Բայց չըգորեց ուժը նրա թափով պըղիճնն իր անցկացնել,
Լայնի վահանն արգելք եղավ, և կուտըրվեց աշտեն բընից,
610 Այնինչ նա իր մըտքում ցընձաց հաղթանակի խնդրով լեցուն:
Այն ժամանակ քաջամարտիկ Մենելայոսն անեղագոռ

Արծաթագամ սուրն իր քաշեց և խոյացավ նրա վրա.
 Մա էլ հանեց իր վահանի տակից տապարն պրընձեղեն
 Զիթենիի երկար կոթով, և իրարու վրա ընկան:
 Պիսանդրոսը զարկեց նրա գլխանոցի ճիշտ խորանին՝
 Գարգամակի ներքնակողմից, իսկ Մենելավը հարվածեց
 Ճակատամերձ քթարմատին, ու ճարճատեց ուկորն իսկույն,
 Եվ արճամած աչքերն երկու ընկան գետին, ոտների մոտ:
 Կուչ եկավ նա ինքն իր վրա. ու տապալվեց իռշեթավալ,
 620 Իսկ Մենելավն անմիջապես ոտքը դրեց նրա կրծքին
 Եվ գեները կողոպտելով՝ այսպես խոսեց խրոխտապանձ.
 «Այսպե՛ս պիտի թողնեք նավերն արագածի դանակեցոց,
 Ամբարտավա՛ն տրոյացիք, դուք, որ կրովից չեք հագեճում:
 Ծընե՛ր, կարծես քիչ էր այն գարշ թըշնամանքն, որ հասցրիք
 Ինձ իմ տան մեջ, չերկրնչելով ձեր սրտի մեջ՝ որոտագոչ
 Եվ վանատուր Արամագոի վրեժխրոցի քարկոթունից,
 Որը մի օր ջրնչելու է քաղաքը ձեր հիմնահատակ:
 Քի՛շ էր, կարծես, որ բլուր գանձերս ու սիրառատ կընոջուս դուք,
 (Որ ձեզ սիրով հյուրընկալեց) տարաք առանց մի պատճառի,
 630 Եվ հիմա էլ մոլեգնում եք մեր ծովաչու, նավատորմին
 Կըրակ տալ դուք և կոտորել քաջակորով աքալեցոց:
 Ի՛նչ էլ լինի մոլուցքը ձեր՝ ուզվից պիտի քըշվեք շուտով:
 Հայր Արամագո, ճիշտ է, որ քեզ իմաստնագույն են համարում
 Աստվածներից ու մարդկանցից, բայց դո՛ւ ես այս բոլորն անում,
 Ինչպես որ արդ գորավիզ ես և հովանի տրոյացոց—
 Ամբարտավան ու չար մարդկանց, որոնց հոգին բոլորովին
 Հագուրդ չունի հանիրավի և ապօրեն պատերազմից:
 Ամեն բանից հագեճում է մարդը՝ քրնից, սիրո՛ց անգամ,
 Եվ քաղցրաձայն նրվագներից, երգ ու պարից, որ առավել
 640 Սիրելի են մարդու սրտին, քան թե կրոիվ մըղել դաժան,
 Սակայն սրբանք, տրոյացիք պատերազմից չեն հագեճում»:

Այսպես ասաց Մենելավոսն ու կատելով նրա մարմնից
 Բոլոր գեներն արյունազանգ տըվեց իր մոտ ընկերներին
 Եվ նա նորից վերադարձավ դեպի գընդերն առաջամարտ:
 Պիլմենենա թագավորի որդին վազեց նրա վրա—
 Հարպալիոնը, որն իր հոր հետ Տըրոյա էր եկել կրովի,
 Բայց չըդարձավ նա այնտեղից իր հայրենի երկիրն անուշ:
 Նա մոտ գալով՝ Ատրիդեսի ասպարի ճիշտ կոմքին զարկեց,
 Բայց չըգորեց ուժը նրա՝ տեզն անցկացնել կուտ պողընձից,
 650 Եվ իր չորս դին աչք անելով, որ չըխոցվեր մեկից հանկարծ,
 Փախավ մըտավ յուրայնոց մեջ, ազատվելու համար մահից:

Բաց Մերիոնեան առաջ անցած՝ նետեց մի նետ պողրճակոտ
 Ու ետևից՝ մեջքին զարկեց. սրլաքն անցավ ողնաշարից
 Ու խոր խրոփեց առավուշտում և դուրս եկավ անմիջապես:
 Հարպալիոնը ծընկակոտոր՝ ընկերների գիրկն ընկնելով
 Հոգին փռչեց, ապա փրոփեց գետնի վերա որդի նրման,
 Ու սև արունն առատահոտ վրտակի պես հողը թըրջեց:
 Մեծահոգի պափազոններն Հարպալիոնի դին առնելով
 Կտոքը դրին ու սըրտաբեկ տարան դեպի Իլիոնը սուրբ:
 660 Բոլորի նետ զընում էր և հայրը նրա արտասվակոծ,
 Տրխար, որ իր որդու համար վրեժխընդիր չեղավ ոչ ոք:

Բաց Պարիսը մեծ բարկությամբ լըցվեց նրա մահվան վըրս,
 Ջի բազմամարդ պափազոնաց երկրում նրան հյուր էր եղել,
 Ու նա ցասկոտ՝ մի աչքստուր նետ ուղարկեց Մերիոնեսին:
 Կար Եվքեճոր անվամբ մի մարդ, որդին գուշակ Պոլիփոլի,
 Մեծահարուստ ու քաջառողջ, որ ապրում էր Կորընթոսում.
 Գիտակ էր նա իր չար բախտին, երբ նավ նրստեց մարտ մեկնելու,
 Ջի հաճախ էր ասում նրան Պոլիփոլես ծերը բարի,
 Որ կամ պիտի տանն ավարտեր իր կյանքը նա հիվանդությամբ,
 670 Կամ աքալանց նավերի մոտ տրոյացոց ձեռքով ընկներ:
 Ուզել էր նա գլուխն ազատել աքալեցոց լուտանքներից
 Եվ դառն ախտից օրհասաբեր, որ իր հոգին չրտանջըլի:
 Սըրան էր, որ ականջախառն խոցեց Պարիսն իր սուր նետով
 Եվ բաժանեց հոգին մարմնից ու խավարի գիրկն ուղարկեց:

Կըռվում էին սըրանք այսպես կըրակ կըտրած իրարու դեմ:
 Միհեղեճ Հեկտորը՝ սիրելին Արամազդի դեռ լուր չուներ
 Եվ չըգիտեր, թե նավերի ձախակողմից աքալեցիք
 Կտարում են իր գորքերին և թերևս հաղթեն նըրանք,
 Ջի Պոսեյդոնն աշխարհակալ հորդորում էր հարկադրաբար
 680 Եվ ինքն անձամբ աքալեցոց զորայիզ էր հանդիսանում:
 Գըսընվում էր Հեկտորն այնտեղ, ուր նախ ինքը իր փաղանգով
 Գըրոնելով փոթորկի պես՝ մըտավ դըռնից ու պարոսայից,
 Ջախջախելով ասպարավոր գուճարտակներն աքալեցոց:
 Սչնտեղ էր նա, ուր Սչաքսի ու Պրոտեսի նավերն էին,
 Անդ, ըսպիտակ ծովի ափին, քաշված հանված դեպի ցամաք,
 Որ պարիսալը շատ բարձր չէր, որտեղ ձիերն ու քաջազունք
 Անեղ ադմուկ-աղաղակով կըռվում էին մոլեգնաբար:
 Բիովտացիք այնտեղ բոլոր ու յավոններն երկայնազգեստ,
 Լոկրացիներն ու փթիացիք և եպիանք պերճապալծառ
 690 Եըզնում էին միահամուր՝ փալլակնընթաց դյուցազունքին

- Հնու պահել նավատորմից, քայց և այնպես չէին կարող
 Հաղթահարել քոցանքման աստվածային քաջ Հեկտորին:
 Առաջամարտ զընդունն էին ընտիր քաջերն արթնացոց,
 որոնց՝ որդին Պեղեոսի՝ Մենեպեան էր հրրամայում,
 Եվ նրա հետ զընուն էին Փիդասն, Ստիփոսն ու Բիասը քաջ:
 Եպիանց պետերն էին՝ Մեդեսն ու Դրակիոսն ու Ամփիովն,
 Իսկ փթիացոց՝ Պոդարկետը-կըովի տոկուն և անվըլանդ,
 Մեդոնը քաջ, որ հարճորդին էր դյուցազարմ Ոչիլսի
 Եվ եղբայր էր Այաքսի հետ, քայց սարում էր Փիլակեոս,
 700 Հնու երկրից իր հայրենի, զի սպանել էր այնտեղ մի մարդ՝
 Եդրորն՝ իր խորթ Երիովյ մոր, որը կհնն էր Ոչիլսի:
 Իսկ Պոդարկեսն էր Փիլակյան Իփիկլոսի շքեղ որդին:
 Սըրանք էին, որոնք վեհանձնն փթիացոց գլուխն անցած
 Բիովսացոց հետ միասին կըովում էին արիարար
 Պաշտպանելու համար իրենց նավերն՝ անել Հեկտորի դեմ:
 Իսկ Այաքսը՝ Ոչիլսի աշխույժ որդին բոլորովին
 2էր հեռանում Տելամոնյան մեծ Այաքսից թեկուզ մի քայլ,
 Այլ ինչպես և երկու եզներ քաշում են ծանր արորն արտում,
 Եվ հոսում է քրտիմքն առաս՝ եղջյուրների արմատներից,
 710 Եվ լուծն է լոկ, որ երկուսին բաժանում է մեկը-մյուսից,
 Երբ քայլում են նույն ակոսով միշտ միաշունչ և անբաժան,
 Այդպես էին նաև նրանք իրարու կիպ և համընթաց:
 Բայց զհնակից մարտիկներից և՛ շատերը, և՛ կորովիք
 Գընում էին Տելամոնյան դյուցազնական որդու հետքով,
 Եվ փոխհիփոխ առնում էին նրա սասպարն ընկերաբար,
 Երբ նա քըրտներ, կամ հոգնեին նրա ծընկներն ընթանալիս:
 Իսկ լոկրացիք չէին զընուն Ոչիլյանի հետ մեծարիստ,
 Քանզի նրանք սովոր չէին դեմ-հանդիման գոտեմարտի
 Եվ չունեին հացեանու տեզ և սասպարներ բոլորածև,
 720 Պըղընձածույլ սաղավարտներ ձիաձարի ցըցունքներով:
 Այլ մի-միայն վըստահ իրենց աղեղների ու գտուների
 Պինդ ոլորած բըրդի վըրա՝ ելել էին եկել Իլիոն,
 Եվ անդադրում տեղատարափն իրենց սուրասյր պըրաքների
 Տըրոյացոց ըստվարաթիվ գումարտակներն էր խորտակում:
 Տելամոնյանք այնտեղ իրենց ճարտարարվեստ ճոխ զենքերով
 Կըովում էին պըղընձավառ Հեկտորի դեմ և տըրոյանց,
 Իսկ լոկրացիք նրանց ետև, թիկունք մըրսած, թափում էին
 Տըրոյացոց վըրա անդու նետերի սուր տեղատարափ,
 Որից նրանք խուճապահար՝ թողին գուպարն անեղազոռ:
 730 Տըրոյացիք այրտեղ, անշուշտ, վըրաններից ու նավերից
 Կըփախչեին ջարդուփըշուր դեպի Իլիոնը հողմակոծ,

Թե չըհասներ Պուլիդամասն ու Հեկտորին այսպես չասեր.

- «Անհրճագաւանդ ես դու, Հեկտոր, խորհուրդների և խըրատի: Եթե աստված տրվել է քեզ ուազմի հանճար և գորություն, Ուզում ես, որ խելը՞՞վ էլ դու գերազանցես ուրիշների: Սակայն ամեն բան միասին կարելի չէ, որ ունենաս: Պարզում է մեկին աստված ուազմի հանճար և գորություն, Մեկին տալիս ձիրք պարելու, և մյուսին քընար ու երգ, Մեկ ուրիշի շնորհում է մեծ Արամազդն անեղազոչ
- 740 Իմաստություն ու միտք բարի, որից շատերն են օգտըվում. Բաղաքներ է ազատում նա և գիտե հարգն իր հանճարի: Բայց ես պիտի ասես քեզ այն, ինչ լավագույնն է թըվում ինձ: Ծորջող բոլոր բըռնել է գոռ պատերազմի կրակն անա՛, Եվ մեծասիրտ տըրոյացիք, որոնք անցան պատնէշներից՝ Կեսը կըովից հեռու քաշված, կեսը կըովում՝ են տակալին Ծատերի դեմ կանգնած քըչեր, նալերի շորջ ցար ու ցըրիվ: Արդ, դէպի ետ նահանջելով՝ կանչիր բոլոր քաջերին՝ դու, Որ միասին հավաքվելով խորհուրդ անենք սենք մեր միջն, Թե նալերի վըրա արդոյք պե՛տք է գործենք մենք հարձակում,
- 750 (Եթե աստված մեզ հաղթություն կամենա տալ) թե՛ պետք է մեզ Նախատորմից ողջ ու առողջ թողնել իսկույն և հեռանալ: Վախենում են, որ աքայանք երեկվան ռխն առնեն մեզնից, Բանգի այնտեղ, նալերի մեջ նըստել է մի ուազմիկ անհաղթ, Որ չեմ կարծում, թե ընդերկար նա ձեռընթափ սըննա մարտից»:

Այսպես ասաց, և Հեկտորը հավան կացավ այդ խորհըրդին, Եվ իր կառքից գեմ ու զարդով գետին ցատկեց անմիջապես Ու դառնալով Պուլիդամի՛ն՝ խըրոխտամայն այսպես՝ ասաց.

- «Պուլիդամա՛ս, առաջո՛ւմ դու քաջերի հետ սըննա՛ այստեղ Իսկ ես գընամ աչք տամ կըովի՛ն՝ տեսնեմ ինչպես են մարտընշում,
- 760 Ու պատվերներ տալով նըրանց՝ վերադառնամ այստեղ նորից»:
- Այսպես ասաց ու սըլացավ նա ձյունապատ լեռան նըման. Ու գոռալով որոտամայն անցավ արագ գընդից ի գունդ Տըրոյացոց և՛ դաշնակից կըովողների փաղանգներով: Հեկտորի ձայնն առնելու պես նըրանք մեկեն, միահամուռ Գըրոն տըվին այնտեղ, ուր քաջ Պուլիդամասն էր Պանթոյան. Իսկ Հեկտորը որոնում էր նախամարտիկ գընդերի՛ մեջ Գեփիորին արիասիրտ և Հեկենո թագաւորին, Արամասին և Հիրտակյան Ասիոսին, բայց ոչ մի տեղ Նա չըգըտավ նըրանց անխոց ու կենդանի կամ անկորուտ:
- 770 Արգիացոց ձեռքով ոմանք ընկած էին նալերի մոտ, Եվ ոմանք էլ պարըսպից ներս՝ խոցված տեգով կամ նետահար:

Սակայն այնտեղ, արյունահեղ պատերազմի ճախակողմում
Գըտավ Հեկտորն Ալեքսանդրին՝ այրը չըքնաղ Հեղինեի,
Որ քաջերին սիրտ էր տալիս և կրուվելու կոչ էր անում:
Նըրա առաջ կանգնեց Հեկտորն ու դառնալից այսպես խոսեց.

«Դո՛ւ, դըժ-Պարիս, գեղեցկատես, կընամոյի և գըրավիչ,
Ո՛ր եմ, ասա՛, Դեիփորոսն ու Հելենոս հըզոր արքան,
Ո՛ր՝ Ադամասն ու Ասիոսը Հիրտայյան, Ոթրիոնեսն:
Հասել է արդ հիմնահատակ կործանման ժամն Իլիոնի.
780 Նըմանապես, հասել է և քո սատակման ժամը դաժան»:

Ալեքսանդրոսն աստվածատիպ Արրան այսպես պատասխանեց.
«Իզո՛ւր ես դու ուզում, Հեկտոր, անմեղ մարդու ամբաստանել.
Որիչ անգամ թերևս ես ծուլացել եմ մարտի գործում,
Բայց ո՛չ այսօր, զի չըծրնեց մայրս ինձ երկշոտ յուղորովին:
Այն վայրկյանից, որ քաջերիդ մարտի տարար նավերի մոտ,
Այստեղ կանգնած կըլվում եմք մենք դանակչեցոց դեմ անդադար:
Իսկ քաջերն այն, որոնց մասին հարց ես անում՝ կտորովեցին.
Լոկ Դեիփորոսն ու Հելենոս արքան խիզախ պատերազմող
Մարտը թողին և հեռացան իրենց ձեռքից վիրավորված
790 Երկայնարուն հիզակներով, փրրկված՝ կամքովն Արամազդի:
Տա՛ր մեզ հիմա, ուր ուզում ես, ուր հոգիդ է հըրամայում,
Եվ մենք սիրով քո ետևից գըրոհ կըտանք միասնամուտ
Ու չեմ կարծում, որ քաջություն և խըրախույս պակասի մեզ,
Կըմարտընչենք արիաբար, որքան որ մեր ուժն է գորում,
Իսկ ուժից վեր անհընար է կըուվել, թեկուզ քաջ լինի մարդ»:

Իր ելըր սիրուն այս խոսքերով սիրաշահեց դյուցազնը քաջ:
Ու գընացին երկու եղբայր այնտեղ, ուր մարտն էր սուկալի,
Որտեղ էին Պուլիդամասն ըսքանչելի ու Կերրիոնն,
Որթետը, Փալկեսը և Պոլիպեդեսն աստվածատիպ,
800 Եվ Պալմիսը, և Ասկանիոսն ու Հիպպոդընյան որդին Մորիս,
Որ արգավանդ Սականիից էին եկել մի օր առաջ.
Զըրվանյան Ջևան այն ժամանակ մըղեց Արրանց պատերազմի,
Եվ սըլացան ուժգին թափով, փոթորկաշունչ հողմի ճըման,
Որ Արամազդ հոր որոտմամբ գըրոհում է դաշտի վըրա,
Եվ ահագին դըղրոդյունով ընկնելով ծով ալեճածան,
Լըցնում է այն լեռնակուտակ ու փրրիբարդեզ կոհակներով,
Որոնք անվերջ հըրում իրար, շատաչում են ահագնաճայն:
Այսպես ահա, տըրոյացիք պըղընձավառ, փայլայնացայտ
Հըրում էին մեկ-մյուսին և ընթանում դեպի առաջ:
810 Եվ Պրիամյան Հեկտորը բուռն Արեսի պես արյունառուշտ

Առաջնորդում էր բոլորին՝ բոլորածիր, պղղընձապատ
Ու կարծրակուտ մոթթով պատված ասպարը մեծ առջև բըռնած,
Եվ ճոճելով ճակտի վըրս առղավարտը փայլակնացալու:
Պաշտպանված մեծ իր վահանով՝ այս ու այնտեղ փորձում էր նա,
Թե թըշնամի գընդերն արդյոք կընահանջե՞ն իր ուժի դեմ:
Բայց երբեք էլ չըսասանեց աքայեցոց սըրտերը նա:
Տեխմոնյան Այաքսը նախ առաջ գալով հըսկայաքալլ՝
Չայն արձակեց ու գըրգըրեց նըրան հանդուգն այս խոսքերով.

«Մոտ արի, քա՛ջ, ի՞նչ էս այդպես աքայեցոց դու ան տայիս.

820 Պատերազմի գործերի մեջ մենք անհըմուտ և անգետ չենք,
Այլ խըստագույն խարազանն է Արամազդի մեզ խեղճացնում:
Անշուշտ քո միտքն այն է, որ մեր նավատորմիդը հըրդենես,
Սակայն մենք էլ ունենք ձեռքեր՝ պատրաստ միշտ այն պաշտպանելու:
Անտարակույս ավելի շուտ պիտի ընկնի ոստանը ձեր՝
Իդիոնը բարեբընակ ու կործանվի մեր ձեռքերով:

Եվ էս, ահա՛, ասում եմ քեզ, թե հասել է ժամը արդեն,
Որ դու, Հեկտոր՛, հալածական փախչես պիտի արտասավալից
Աղաչելով Արամազդ հորն ու մյուս բոլոր աստվածներին,
Որ նըժույզներըդ գեղարաջ առնեն թեեր սըրաթըրդիչ

830 Բազեներից ավելի սուր՝ քեզ քո քաղաքն հասցընելու,
Փոթորկելով դաշտը՝ իրենց սըմբակների հանած փոշով»:

Խոսքը նըրա քերանն էր դեռ, երբ որ նըրա գըլխավերև
Ճախեց արծիվ մի օղանեն— որպես նըշան հաշողության,
Եվ գոչեց գունդն աքայեցոց՝ այդ հըրաշքից քաջալերված:
Եվ Այաքսին ըսքանչելի Հեկտորն այսպես պատասխանեց.

«Այդ ինչե՞ր էս ասում, Այաքս, հոխորտամիտ, ունայնախոս:

Ո՛ր էր, եթե էս ամեն օր լինեի մեծ Արամազդի
Հըզոր որդին և նազելի Հերաչի ծնունդ, և երանի՛
Մեծարվեի գերդ Աթենաս և Ապոլլոն՝ ինչպես այսօր,

840 Որ ճիշտ է, թե բերելու է արգիացոց գըլխին աղեստ:
Ծատերի հետ և դո՛ւ պիտի ասուկես իսկույն, թե սիրտ անես
Դեմ դընելու երկար տեգիս, որ մարմինըդ պիտ հոշոտի,
Եվ քո մըտով ու քո ճարպով պիտ հազեցնես տըրոյացոց
Շընեղին դու, տապալվելով աքսայեցոց նավերի մոտ»:

Այսպես առաց և իր զորքի գըրովյան անցած խաղաց առաջ,
Ու ետևից գըրոհ տըվեց ամբոխն աղմուկ-աղաղակով:
Մյուս կողմից էլ արգիացիք էին գոռում-գոչում ուժգին,
Ըսսպսելով արիաբար տըրոյացոց հարձակվելուն:
Ու երկիկք էր հասնում նըրանց գոռում-գոչյունն անագնաձայն:

Ե ր գ Տ ա ս ն չ ո ր ս ե ր ո ր դ

ԽԱՐԵՈՒԹՅՈՒՆ ԱՐԱՄԱԶԳԻ ԴԵՄ

Լրսեց Նեստորն աղմուկն այդ մեծ, որ խրմում էր վերանի մեջ,
նու դառնալով Սակեայանին՝ այս սրբաթև խոսքերն սասաց.

«Ո՛ր է վախճանն այս բողոքի, ասա՛, դշուցազրն Մաքալոն,
Քանի գընաց ուժեղացավ քաջամարտիկ կրովողների
Գոռում-գոշյունն անեղածայն մեր գեղատափստ նավերի մոտ:
Բայց դեռ նըստիր դու, բարեկամ, և կազդուրիր քեզ գինիով,
Մինչև որ ջուր կըսաքացնի գեղեցկաձամս Հեկամեդեն,
Կըլըվանա արնաթաթավ քո վերքը խոր, իսկ ես գընամ
Դեպ դիտանոց, որ ամեն բան տեսնեն աչքով իմ սեփական»:

- 10 Այսպես ասաց և իր որդու՝ ձիամարտիկ Թրասիմեդի
Արվեստակերտ վահանն առավ, որ շողշողում էր վըրանում.
Զի Թրասիմեդն իր հոր վահանն էր վերցըրել և գընացել:
Առավ ապա նիզակ մի մեծ պողընձասայր սուր սըրաքով
Եվ վըրանից դուրս եկավ նա ու սուկայի պատկեր տեսավ:—
Տըրոյացոց կողմից բողոք աքաչեցիք հալածական
Խունապանար և անարևկ ու կործանված սրախսպ ու դուռ:
Ինչպես երբ որ կոհակներով մըթագնում է ծովը անծայր,
Որ նըշան է, թե ի մոտո գոռ փոթորիկ է պայթելու,
Բազց տակավին չի տատանվում այս ու այն կողմ, հանդարտ է դեռ,
- 20 Մինչև իջնի Արամազդից երկարաշունչ բուռն մի հողմ,
Այսպես ծըփում էր ծերունու սիրտն այդ պահին երկընտրանքով՝
Արագածի դանայեցոց բանակն երթա, թե՞ ազգապետ
Ագասեմնոն Ատրիդի մոտ, և Նեստորը վերջինն ընտրեց,
Որտեղ նըրանք մարտընչելով շարդում էին մեկ-մյուսին,
Եվ շաչում էր նըրանց մարմնի շուրջը պատած պողիճնը կրո՛ւ
Երկայնաբուն նիզակների և սըրերի հարվածներից:

- Դյուցապետները թագավորներ՝ Ագամեմնոնը Ասորիոյան,
 Դիոմեդեսն ու Ռիսակսն, որոնք խոցված էին պղնձով,
 Նավերից դուրս ելած իրենց՝ ծեր Նեստորին հանդիպեցին:
- 30 Նրբանք նավերն իրենց հեռու էին քաշել պատերազմից,
 Ծերմակ ծովի ափի վրա. առաջինները՝ հարթավայր,
 Ռրտեղ պատվարն էր կառուցված, զի ծովափը թեպետև լայն՝
 Անկարող էր տեղավորել ողջ նավատորմն իրեն վրա,
 Եվ գորքն անձուկ տարածության վրա պիտի նեղվեր աստիկ:
 Դրրա համար շարել էին բոլոր նավերը կարգ առ կարգ
 Երկայնաձիգ ափի վրա՝ հրրվանդանից մինչ հրրվանդան:
 Եվ արդ, նրբանք կամենալով ռազմաճակատն հետազոտել,
 Գնեմուս էին տրխոսը սրտով, հենված իրենց միգակներին:
 Նեստորն այդտեղ հանկարծակի հանդիպելով արքաներին,
- 40 Նրբանց աստիկ վախ պատճառեց՝ դող հանելով սիրտը նրբանց:
 Մոտենալով վեճ ծերունուն Ասորիո արքան բացակացեց.

«Նեստոր, ծերրդ աստվածային, աքայեցոց՝ պարծանքըդ մեծ,
 Ո՞ւմ թողիր դու արյունահեղ պատերազմն ու եկար այստեղ:
 Վախենում եմ, որ միգուցե Հեկտորն ասածն իր կատարի,
 Այն, որ տրորյանց ատչանի մեջ նա ըսպառնաց հոխորտաբար,
 Թե նա պիտի ետ չըդառնա նավատորմից դեպի Իլյոն,
 Չայրած նավերն արգիացոց և չըսպանած մեզ բոլորիս:
 Այսպես էր նա ճամարտակում, և կատարվում է խոսքն անա՛:
 Ո՛ր նավածներ, անա և մյուս պըղընձագե՛ն աքայեցիք

- 50 Աքիլլեսի պես իմ հանդեպ քե՛ն պահելով իրենց սրտում՝
 Չեն կամենում կրովի մըտնել նավատորմի հետին կողմից»:
- Եվ գերեմյան Նեստոր ասպետն այսպես ասաց Ասորիդեսին.

«Միշտ որ բոլորն աչքպես եղավ, և մինչև իսկ որոտագոչ
 Ինքն Արամագրն անկարող է բանն ուրիշ կերպ տընօրինել:
 Քարոքանդվեց պատվարն անա, որի վրա հուչս ունեինք,
 Թե կրիճի պաշտպան ամուր՝ մեր նավերի ու մեզ համար:
 Տըրոյացիք նավերի մոտ մարտ են մըղում համառորեն,
 Եվ չի կարող մարդ իմանալ, որքան էլ որ ուշք դրնի,
 Թե ո՞ր կողմից են խուճապում աքայեցիք տագնապալից.

60 Կոտորվում ե՛ն, ու երկինքն է հասնում նրբանց ճողոցն անեղ:
 Բայց մենք խորհե՛նք, բարեկամներ, թե վերջն իճնպե՛ս պիտի լինի,
 Խեղքով գուցե մի բան անենք, կրովի մըտեք չե՛մ ասում ձեզ,
 Որովհետև վիրավորին պատերազմել չի կարելի»:

Նրբան այսպես պատասխանեց Ագամեմնոն արանց արքան.
 «Քանզի, Նեստոր, տրորյացիք կրովում են աճմ նավերի մոտ,
 Եվ չօգնեցին մեզ ոչ փոսը, ոչ էլ սյարիսպն ամրակառույց,

- Որոնց վըրա այնքան քըրտինք և աշխատանք թափեցինք մենք,
 Հույս դընելով նըրանց վըրա պաշտպանության իբր ապավեն,
 Անտարակույս Արամազդի կամքն է ուրեմն, որ աքայանքս
- 70 Անհարուճակ մահով կորչենք այստեղ՝ հեռու մեր Արգոսից:
 Մի ժամանակ դանայեցոց գըրավիզ էր Ջևար պիրով,
 Այնինչ հիմա, տեսնում եմ, որ երջանկախառ աստվածներին
 Հավասար փառք է ընծայում տըրոյացոց՝ մեզ մոռացած:
 Բայց լըսեցեք իմ խոսքը դուք և համաձայն եղեք ինձ հետ,
 Եկեք ծովին ամենից մոտ ցամաք քաշված նավերը մեր
 Քըշենք բոլորն այժըմևեթ ու գըցենք ծով աստվածային
 Եվ խարըսիենք այնտեղ ամուր, մինչև որ գա գիշերն անմահ,
 Ապա, եթե չըխանգարեն մեզ տըրոյանք, այնուհետև
 Մընացած ողջ նավերն էլ մենք ծով կըհանենք ամբողջապես,
- 80 Ջի չարիքից փախչելն երբեք ամոթալի չէ գըշըրով,
 Լավ է փախչել, փըրկվել չարից, քան թե նըրա ձեռքը ընկնել»:

- Խեթ նայելով նըրան այսպես ասաց Ողիսը հանճարեղ.
 «Այդ ի՞նչ խոսք էր, ո՛վ Ատրիդես, որ դուրս թըռավ քո բերանից.
 Թըշվառակա՛ն, երանի թե լինեիր դու հրամանատար
 Վա՛տ բանակի, և ոչ թե մեզ, որոնց տըլվեց մեծն Արամազդ
 Մի՛նչև վերջը տանել բոլոր պատերազմները չըծընդակ՝
 Երիտասարդ տարիներից մինչև խորին մեր ծերություն,
 Մի՛նչև ամենքս էլ ըսպատվենք ու վերջանանք բոլորովին:
 Այսպես ուրեմն ուզում ես դու թողնե՛լ տրոյանց ստուանը մեծ,
- 90 Որի համար շատ տարիներ տառապում ենք բյուր ցավերով:
 Լըոհ՛ր, թող այդ խոսքըդ ուրիշ աքայեցու ականջ չընկնի,
 Որպիսի խոսք իր բերանից դուրս չեր հանի և ոչ մի մարդ,
 Որ խելամիտ խոսել գիտե, և որ մակամ ունի ձեռքին,
 Ժողովրդի պետ է և գոթք ունի անթիվ իր ետևից:
 Պարսավում եմ քեզ, Ատրիդես՛ս, այդ անխորհուրդ խոսքիդ համար,
 Որ հըրաման ես տալիս դու ռազմի անեղ այս աղմուկում
 Ծովը ձըգել գեղեցկատախտ նավերը մեր, որ աշպիսով
 Է՛լ ավելի գոհացում տաս տրոյացոց գոռոզության,
 Որոնք իրենց անտարակույս արդեն հաղթող են համարում,
- 100 Եվ վիճակվի մեզ չարաչար ոչընչացումն ամենաճանտ:
 Նավերն հենց որ ծովը հանվեն, էլ չեն կըովի աքայեցիք,
 Եվ փախուստից բացի ուրիշ բանի մասին չեն մըտածի,
 Խորհուրդդ այնժամ, ո՛վ ազգապետ, աղետարեր կըլինի խիստ»:

Ազամենճոն արչան այնժամ նըրան այսպես պատասխանեց.
 «Ո՛վ Ողիսես, դու խոցեցիր սիրտըս քո խիստ կըշտամբանքով,

Սակայն ես չեմ հրրամայում, որ հակառակ իրենց կամքին
Ծովը ձրգեն աքայեցիք նավերն իրենց գեղեցկատախտ:
Արդ, թող որ տա մի այլ խորհուրդ ավելի լավ, ով էլ լինի,
Երիտասարդ թե ակնոր, և ես սիրով կրնդունեմ այն»:

- 110 Այն ժամանակ այսպես խոսեց Դիոնեդեսն անեղագոռ.
«Այդ մարդն այստեղ, ձեր մեջն է հենց, և փրկուրելու կարիք չըկա,
Եթե միայն դուք ցանկանաք ակամջ դընել նրա խոսքին.
Եվ թող ոչ ոք չարհամարհի խոսքըս՝ վերսա բարկանալով
Այն պատճառով, որ ես ձեր մեջ կըրտներագույնն եմ տարիքով,
Բայց պարծենում եմ քաջագուն մի հոր զավակ լինելուս մեջ,
Դուցազնական Տիդեուսի, որի շիրիմն է Թեբեում:
Դորթեոսը երեք որդի ծնեց, երեքն էլ անվանի,
Որ ապրեցին Պլերոնում ու բարձրադիր Կալիդոնում,
Ադրիոսն ու Մելասը քաջ և երրորդը Ինես սաստն՝»
- 120 Հորըս հայրը, որ մյուսներին գերազանցում էր քաջությամբ:
Մա բքնակվեց այնտեղ, իսկ հայրըս Արգոսում աքսորական,
Սրամբ:գդի և մյուս բոլոր աստվածների կամքո՛վ անշուշտ:
Ագրե: ոսի աղջիկներից մեկին այնտեղ կին առավ նա,
Եվ ապրում էր մի ճոխ տան մեջ, ուներ արտեր ցորենաբեր,
Դըրս:խոս-այգի ու խաշների բազում հոտեր ըստվարաթիվ,
Եվ տեգի մեջ գերազանցում էր բովանդակ աքայեցոց:
Այս բոլորը ծանոթ են ձեզ, և գիտեք, որ ճիշտ եմ ասում,
Ուստի և արդ ինձ վեհերոտ ու վատագգի համարելով՝
Մի մերժեք դուք խոսքըս արդար և իմ խորհուրդը խելացի:
- 130 Եկեք, թեպետև վիրավոր՝ գընանք դեպի գուպարը գոռ
Եվ մեզ հեռու պահելով միշտ միզակներից ու հետերից,
Որպեսզի հին վերքի վըրս մի նոր վերք էլ չավելացնենք,
Խըրսխուսենք ուրիշներին, որոնք առաջ այնպես խիզախ,
Սակայն հիմա չեն կամենում կրոիվ մըղել թըշնամու դեմ»:

Այսպես ասաց, նըրանք սիրով ընդունեցին խոսքը նրա
Եվ գընացին՝ իրենց գըլովս ունենալով Ատրիդեսին:

Պոսեյդոնը՝ երկրադըրորդ արքան հոգոր տեսավ նըրանց
Եվ ծերունու կերպարանքով մոտենալով Ատրիդեսին,
Բըռնեց նրա աջ ձեռքը նա և հորդորիչ խոսքեր ասաց.

- 140 «Ո՛վ Ատրիդես, այժմ արդեն ցընծում է սիրուն Աքիլեսի,
Տեսնելով ջարդն աքայեցոց և փախուսող խունապահար,
Որովհետև չունի իր մեջ նույնիսկ փոքր-ինչ ըզգոնություն:
Բայց նա աչդպես պիտի կորչի ու վերջանա աստվածահար:
Սակայն բո դեմ զայրացած չեն աստվածները գերերջանիկ,

Եվ շատ շուտով տրորյացոց պետերն իրենց բանակներով
Պիտ մըրրրկեն դաշտը փոշով, և դու պիտի տեսնես նրանց
Փախուստն անարգ դեպի ոստան՝ վրաններից ու նավերից»:

Այս ասելով գոռաց ուժգին ու դեպ ուզմի դաշտը վազեց.
Եվ ինչպիսի անագնագոռ աղմուկ անեղ ու աղաղակ,
150 Որ կրհանեն պատերազմում ամենատաք կրովի ժամին
Ինը կամ տաս հազար մարդիկ էր միատեղ գոռան մեկե՛ն՝
Այդպիսի մեծ գոռոց էր, որ հանեց արքան երկրառուտան,
Ու ներշնչեց յուրաքանչյուր քաշամարտիկ արայեցու
Անվերջ, անդուլ մարտընչելու համար նոր ուժ ու նոր կորով:

Իսկ ոսկեզամ Հերան նրստած Ոյիմպոսի վե՛ն բարձունքս՝
Նայեց ներքև և ճանաչեց իր եղբորն ու տազերն իսկույն,
Որ օգնում էր աշխուժորեն, օժանդակում արգիացոց
Փառապարզև պատերազմում, ու ողջ հոգով ուրախացալ:
Աստվածուհին տեսավ նաև Արամազդին՝ իր ատելուն,
160 Նըստած բարձրր, աղբյուրաշատ Իդա լեռան վե՛ն զազաթին:
Ու միտք արավ աչեղ Հերան, թե ի՞նչ ձևով կարողանա
Ասպարակի Արամազդի միտքը խաբել, նըրսպորել,
Եվ այս միջոցն ամենալավն ու խելացին թըվաց նրան:—
Հազնի բոշոր զարդերն իր ճոխ ու վեր կե՛նս գրնա Իդա,
Գուցե ցանկա Ջևար իր հետ պառկել այնտեղ/ու սեր անել,
Եվ թափելով նըրս վըրա հանգըստավետ քաղցր մի քուն՝
Նըրս ըզգաստ, արթուն մըտքին թըմբիր բերի առժամանակ:
Վըճոնց Հերան ու վեր կացավ գրնաց սե՛նյակն իր վե՛նաշուք,
Որը շինեց իր Հեփեսոսու որդին ճարտար ու բազմարվեստ.
170 Ծեմքին դըրեց նա հաստապինդ դըրներ՝ զաղսնի փականքներով,
Որ չէր կարող իրենից զատ բանալ ուրիշ ոչ մի ատոված:
Հերան այնտեղ մըտավ հապճեպ, փակեց դըճներն իր ետևից,
Նախ ամբոռսով անապական մաքրեց մարմինն իր տե՛նչալի,
Ապա օծիլեց աստվածային պարարտ լողով անուշաբուր,
Որի շարժելն Արամազդի սըղընճահիմն ապարանքում
Լըցնում էր ողջ երկինք-երկիրն անուշ հոտով զըվարթարար:
Չըքնաղ մարմինն օժելուց ետ, սանրելով իր մազերը ճոխ՝
Խոպոպիկներ հլուսեց գողտրիկ՝ վայելչագեղ իր մատներով
Ստովածային և հոտավետ անմահական իր զըլխի շուրջ:
180 Հազավ խըլան անուշահոտ, որը գործեց նըրս համար
Աթենասը ճարտարարվեստ ու զարդարեց ժանգալներով,
Եվ լանջագեղ կործըրը պընդեց նա ճարմանդով մի ոսկեղեն,
Հարյուրծուպյան գեղապանույն գոտին կապեց շըքեղ մեջքին

Եվ գեղաձակ ականջների թըլթակներից կախեց գինդեր
Արվեստակերտ, եռակընյա, շընորհաշուք ու շողշողուն,
Գըցեց գըլխին վեհ դիցունհին շըղարշաճուրք շըթը մի շող
Դեռ նոր հյուսված, ճաճանչարիպլ արեգակի պես, ըսպիտակ
Կապեց ոտքի ջինջ թաթերին պերճապաճույճ մուլկեր մի դույզ:
Եվ էրք այսպես պըճեց նա իր մարմինն ամեն զարդարանքով

190 Առագաստից դուրս թըռավ շուտ ու կանչելով մտն Աստղիկին,
Աստվածներից ծածուկ՝ այսպես ասաց ջընթուշ այդ դիցունհուն.
«Կանե՞ս արդյոք դու ինձ համար, սիրուն դըստրիկ, ինչ որ ասեմ,
Թե՞ գըլանաս կատարելու, բարկանալով դու ինձ վըրա,
Զի դու տրոյանց ես գորավիզ, իսկ ես ինքքս՝ աքայեցոց»:

Եվ դուստրը մեծ Արամազդի՝ Աստղիկն այսպես պատասխանեց.
«Ո՛ր վեճարո աստվածուհի, Հերա՛, դուստրըդ մեծ Զըրվանի,
Հայտնի՛ր միտքըդ, քո խոսքը ես կըկատարեմ սրբահոժար,
Եթե միայն կարողանամ և կատարելն կարելի է»:

Եվ խորամանկ, պատկանեյի Հերան այսպես ասաց նըրան.
200 «Տուր ինձ հիմա սերն ու տարփանքն ամենահաղթ, որոնցով դու
Նըվաճում ես բոլոր մարդկանց, ինչպես նաև աստվածներին,
Գընում եմ ես հեռու, մինչև ծայրը երկրի ամենաթե՛ր՝
Անմահների հայր Ծվկիանին և Տեթիսին այցելության,
Որոնք սիրով ինձ պընեցին ու հոգ տարան իրենց տան մեջ
Վերցըրնելով ինձ Ռեայից, էրք գողոզ Ջևաք Զըրվանին
Գըցեց երկրի և անթերրի ծովի խորքերը անհատակ:
Տեսության եմ գընում նըրանց ու վերջ տալու դեռ անավարտ
Նըրանց միջև ծագած վեճին, զի վաղուց է, որ գըժտըված՝
Բաժանված եմ մընում սիրուց և անկողնուց ամուսնալիան:
210 Պատակտումք այդպես մի հեղ բույն է գըրել նըրանց սըրտում,
Եվ էթե ես կարողանամ նըրանց սըրտերն ողորթելով
Նըրանց նորից դարձնել դեպի անկողիճը ամուսնակա՛ն՝
Պիտի մընամ նըրանց համար միշտ սիրելի և մեճարգո»:

Եվ ժըպտասեր Աստղիկն այսպես պատասխանեց աստվածուհուն.
«Խոսքըդ մերժել ես չեմ կարող, և օրենք չէ առհասարակ,
Որովհետև նընջում ես դու ամենագոր Ջևաի գըրկում»:

Այս ասելով նա իր կըրծքից քանդեց գոտին ասեղնագործ
Նըկարագեղ ու նըրբահյուս, ուր հեշտանքներն եմ համորեն,
Այնտեղ եմ սերն ու տարփանքը ու շըշուկներն ամուսնական,
220 Կիրքը կիզիչ, որ իմաստուն մարդկանց խելքն է տանում անգամ,

Հանձնեց գոտին այդ՝ Հերային և այս խոսքերն ասաց նրան.

«Ահա՛ գոտին իմ նրկարեն, առ ծոցող դիր, չըքնա՛ղ Հերա, Որ ամեն բան ունի իր մեջ. չեմ կարծում որ դու այնտեղից Ոլիմպ դառնաս՝ չըկատարած այն ինչ որ ինքդ ես մըտածումս»:

Այսպես ասաց, և սըրտախինդ ժպտաց Հերան լուսածըղի, եվ ժպտալով՝ կամարն առավ ու դրրեց ծոցն անմիջապես:

Աստղիկը՝ դուստրն Արամազդի, ապարանքն իր գընաց ընդփույթ:

- 230 Հերան թողեց Ոլիմպոսի կատարն ու վար սըլանալով Անցալ արագ Պիերիան ու Եմաթյան հանգըստալետ, եվ ձիավոր թըրակացոց ձյունապըսակ վես լեռների Գագաթներից, առանց գողտրիկ ոտքերն երկրին կըպընելու, Ցած իջնելով Աթոս լեռից՝ իջավ ծովը կոհակալետ եվ Թոասի աստվածային Լեմնոս քաղաքն նկավ հասավ Ու հանդիպեց Քընին այնտեղ, մահվան եղբորը հարազատ եվ բըռնելով նրա ձեռքից՝ տըվեց անունն, այսպես ասաց.

«Քո՛ւն, թագավոր դու համորեն աստվածների ու ողջ մարդկանց, Լըսեցիր ինձ դու մի անգամ, խընդրեմ, լըսիր նաև հիմա, եվ ես քեզից ընդհալփտյան շընորհակալ սյտի լինեմ:

- 240 Թարթիչների տակ թըմրեցրու զվարթ աչքերն Արամազդի Այն ժամանակ, երբ պիրատարի պատկեմ նրա գրրկի մեջ ես: Որպես պարզև կըտամ ես քեզ ոսկյա մի գահ հավերժ անեղծ, Որ նրկարիչ կաղ իմ որդին Հեփեստոսն է պատրաստելու Ծարտարապես և պատվանդան սյտի դընի ոտների մոտ, Որի վըրա պիտ հանգչեցնես մաքուր ոտքերդ խընջույքներումս»:

Եվ Քունն անուշ ու քընքշածայն նրան այսպես պատասխանեց.

«Վըսեմաշո՛ւք աստվածուհի, մեծ Ջըրվանի դուստրըդ, Հերա, Որիչ ամեն աստըծու ես կարողանում եմ չընացնել, Քընացնում եմ նույնիսկ ջըրերն հորձանահոս Օվկիան գետի, Որը ծընող հայր է բոլոր արարածոց առհասարակ,

- 250 Մակայն երբե՛ք ես Ջըրվանյան Արամազդին չեմ մոտենա, եվ թըմբի չեմ բերի վըրան առանց նրա հըրամանի: Ես մի անգամ քեզ լըսելուս համար արդեն խելքի նկա, Այդ այն օրն էր, երբ մեծափառ որդին հըզոր Արամազդի Տրոյանց քաղաքն ավերելով՝ նավով մեկնեց Իլյոնից: Ես քընացրի միտքը արթուն ասպարակիր Արամազդի Քաղցր ու հեշտին մի թըմրությանը, մինչ դու սըրտիդ մեջ, խորամա՛լ Երկնում էիր դալադորաբար Հերակլեսի դեմ նեզգություն: Բարձրացնելով անեղաշունչ հողմ ու մըրրիկ ծովի վըրա, Տաչար նըրան ու հանեցիր Կովը շըքեղ ու շինահիստ,

260 Հեռու բոլոր ընկերներից. իսկ Արամազդն արթնանալով՝
Տակնուվըրա արավ ամբողջ Ոյիմպոսն ու աստվածներին,
Եվ մյուս բոլոր աստվածներից ավելի ի՛նձ էր հետամուտ:
Բըռնելով ինձ կընեստեր նա ծովը անտակ անտարակույս,
Եթե հանկարծ վըրա հասած անմահ Գիշերն ինձ չազատեր,
Որ տիրողն է բոլոր մարդկանց ու համորեն աստվածներին:
Ես Գիշերի գիրկը ընկա. Ջևաջ թեպետև զայրացած,
Բայց ակնածեց սուր Գիշերին՝ դըժընդակ գործ կատարելոց:
Եվ արդ, դարձյալ՝ անկարելին ես պահանջում դու ինձանից»:

Կըրկին անգամ աչեղ Հերան նըրան այսպես պատասխանեց.

270 «Իզո՛ր ես, Քուն, մըտաբերում դու այդ բաներն ու վախենում:
Ի՛նչ ես կարծում, մըտածում ես, որ Արամազդն անեղազոչ
Այն աստիճան պաշտպան լինի տըրոյացոց, որ բարկանա՛,
Ինչպես որ նա հույժ բարկացավ իր Հերակլես որդու համար:
Ծընորհներից մանկագույնին քեզ որպես կին պիտի տամ ես,
Գեղաչըքնաղ Պասիթեեն քեզ ամուսին պիտի կոչլի,
Որին այնպես գիշեր ու գօր կարոտագին տենչում ես դու»:

Ասաց, և Քունն ուրախացած նըրան այսպես պատասխանեց.

«Երդվի՛ր հապա Ստիքիական անդըրժեկի ջըրերով արդ,
Քո մեկ ձեռքով բըռնած երկիրն ամենաբեր և մյուսով

280 Լուսածիծաղ ծովը, որ մեզ վըկա լինեն Ջըրվանի շուրջ
Եղով բոլոր աստվածները, թե պիտի տաս ինձ կընության
Ծընորհներից մանկագույնին՝ Պասիթեին ամենազեղ,
Որին այնպես գիշեր ու գօր տենչում եմ ես հուր տարիանքով»:

Այսպես ասաց. լըսեց Հերա լուսածըղի աստվածուհին,
Երդվեց նըրա ուզածի պես, իբրև վըկա կանչելով հոջ
Ստորերկրյա աստվածներին, որոնք Տիտան են հորջորջվում:
Եվ երբ երդումն իր ավարտեց, նըրանք թողին անմիջապես
Իմբրոս, Լաննոս քաղաքները և զընացին միգով պատված
Եվ բյուրակնյա Իդայի մոտ, որ մայրն է ողջ գազանների,

290 Լեկտովն հասան արագապես, ապա ծովից ցամաք ելած
Գընում էին, և անտառի ծառերն ամեն բարձրակատար
Սըփոում էին սուսափն իրենց նըրանց թեթև ոտների տակ:
Ու կանգ առավ Քունը այնտեղ, որ չերևա Արամազդին:
Իդե լեռան վըրա այնժամ կար եղևնի մի բարձրաբուն,
Որի ճյուղերն երկայնուղեջ մինչև երկինք էին հասնում.
Ելավ նըստեց նըրա վըրա, սաղարթախիտ ճյուղերի մեջ

Թաքնըվելով այն քաջաձայն թրջունի պես, որին բոլոր
Դիք հըվիճակ են անվանում, մահվանացու մարդիկ՝ Կասկան:

- Իսկ աչազեղ Հերան հսպնեայ էլավ կատարն անենաբերն՝
- 300 Գարգարոնը, և Արամազդն ամպրոպային տեսավ նրան:
Տեսավ թե չէ, սերը գերեց նրա ըզզոն միտքն ու հոգին,
Ինչպես այնօր, երբ երկուսով, ծընողներից իրենց թաքուն
Առաջին հեղ իրար գրկած նույն անկողնի մեջ միացան:
Եվ ընդհուաջ գալով կընոջն՝ աստվածահայրն այսպես ասաց.
«Հերա՛, ինչո՞ւ Ուխմպոսից ելել ես դու եկել այստեղ,
Ընդ ես գընում, կատք էլ չունես և նրժույզներ, որ նըստեիր»:

- Եվ նեճ սըրտով վեհապատիվ Հերան այսպես ասաց նրան.
«Գընում եմ ես արգասավոր Երկրի ծայրը այցելության
Աստվածների հայր Օվկիանին և Տիթեսին աստվածամայր,
- 310 Որոնք սիրով ինձ սընեցին իմ մանկության տարիներում:
Տեսության եմ գընում նրանց ու վերջ տալու դեռ անախարտ
Նըրանց միջև եղած վեճին, զի վաղուց է, որ գըծտըլված՝
Բաժանված են մընում սիրուց և անկողնուց ամուսնական,
Պատակտունը մըտել նրանց սիրտը և էլ դուրս չի գալիս:
Թողի ձիերըս բյուրակնյա Իդա լեռան քստորտում,
Քրոնք պիտի ինձ թըռցընեն, տանեն ծովով ու ցամաքով:
Ուխմպոսից եկա այստեղ, որ այդ մասին ասեմ ես քեզ,
Որովհետև վըրաս հետո կարող էիր դու բարկանալ,
Եթե ստանց քեզ ասելու վեր կենայի ու գընայի»:

- 320 Եվ Արամազդն ամպրոպային նրան այսպես պատասխանեց.
«Հետո կերթաս Օվկիանն, Հերա՛, իսկ այժմ արի պառկենք այստեղ
ու լ՛սելե՛նք սերը անուշ, քանզի ոչ մի աստվածուհու
Եվ երկրային ոչ մի կընոջ սերը այնպես ինձ չըվատեց,
Չըողողեց կուրծքըս երբեք, չընըվանեց հոգին իմ վես՝
Ո՛չ Իքսիոնի կինը, որին ցանկանալով մըտա մի օր,
Որը ծընեց Պիրիթոսին աստվածների պես իմաստուն.
Ո՛չ գեղեցկուտըն Դանայեն՝ Ակրիեսի դուստրը չըքնաղ,
Որը ծընեց Պերսետոսին՝ բոլոր մարդկանց մեջ անվանի.
Ո՛չ մեծանուն և հըռչակված Փինիքսի դուստրը մանկամարդ,
- 330 Որ Միևովսին ծընեց և պերճ Բուդամանդին աստվածակերպ.
Ո՛չ Սեմիլենն, ո՛չ Ալկմենենն, որոնց մըտա Թեբեի մեջ.
Եվ Ալկմենենն աշխարհ բերեց Հերակլեսին մծգընասիրտ,
Իսկ Սեմիլեն՝ Դիոնիսին— ի խընդության մահկանացոց.
Ո՛չ Դեմեդրենն գեղազանգուր, շըբեղ բամբիշն ու գերափառ

Լեսովը վեհ,— և ոչ մեկին չեմ ցանկացել երթնիցե,
Եվ ոչ էլ քեզ մի այլ անգամ՝ այնպիսի վառ, կիզիչ կրքով,
Ինչպես որ արդ քե՛զ եմ տեճչում բրոքնկլամ հուր մի ցանկութեամբ»:

Եվ խորամանկ ու մեծարգո Հերան այսպես ասաց Ջևահն.
«Սարսափելի՛ դու Զրրվանյան, այդ ի՞նչպիսի խոսք ես ասում:
340 Ինչպե՛ս ես դու ուզում պառկել ինձ հետ և սեր անել այստեղ՝
Իդա լեռան այս բարձունքում, ուր ամեն բան ակներև է:
Աստվածներից մեկը հանկարծ եթե այստեղ մեզ Գրկատի
Գրկած իրար ու տեղնուտեղ լուր տա բոլոր աստվածներին,
Այն ծամանակ, քալ լիցի թե, վեր կենալով այդ անկողնից
Ապարանքըդ վերադառնամ, գի խայտառակ բան է աստիկ:
Սակայն եթե դու իսկապես ցանկանում ես պառկել ինձ հետ,
Սուգաստի սենյակ ունես, որ Հեփեստոս որդիդ շինեց
Եվ հաստապինդ դրոներ դրրավ շեմքի վրրա. գրճանք այնտեղ
Զուգավորվենք իրար գրկած, եթե իրոք տարփում ես ինձ»:

350 Եվ Արամազդն ամպրոպային ճրրան այսպես պատասխանեց.
«Մի՛ վախենար, Հերա՛, ոչ ոք աստվածներից ու մարդկանցից
Մեզ չի՛ կարող տեսնել այստեղ. ոսկյա ամպով մի անթափանց
Այնպես պիտի ծածկեմ ես քեզ, որ արևն էլ մեզ չըրեսնի,
Որի շողերն ամենուրեք թափանցում են արագապես»:

Այսպես ասաց և Զրրվանի որդին գրկեց իր ամուսնուն.
Եվ ճրրանց տակ ծընեց երկիրն աստվածեղեն ծաղկաբույսեր,
Եղջերավույտ ցոլաթաթավ, բրքում, հորուտ ճրքաթերթիկ,
Որոճք ճրրանց պահում էին երկրից վերև, կթերի մեջ:
Այնտեղ ճրրանց մեջ պառկեցին, պատված ամպով մի ոսկեղեն,

360 Որ ցողում էր ճրրանց վրրա զբվարթարար շաղ, շիթ առ շիթ:

Նըճչում էր Հայրն այսպես խաղաղ՝ Գարգարոնում բարձրակատար,
Հեշտապարզև քաղցրը բընով և գրկապինդ իր կընջ հետ:
Իսկ Քունն անուշ սուրաց դեպի նավատորմիդն աքալեցոց
Լուր տանելու Երկրասասան աշխարհակալ թագավորին.
Եվ կանգնելով ճրրա կողքին այս սրբաթև խոսքերն ասաց.

«Օ՛հ, Պոսեյդոն՛, շուտ օգնության հասիր բոլոր դանալեցոց,
Եվ տուր փոքր-ինչ հաջողություն, քանի Ջևաք քընած է դեռ:
Թափել եմ ես ճրրա վրրա քաղցրը թըմֆիր մի ջընաթեր,
Եվ գրկապինդ Հերայի հետ քուն է մըտնել Գարգարոնում»:

370 Այսպես ասաց ու սրլացավ դեպ մյուս մարդիկ ազնււմաշուք,
 Հորդորելով Պոսէյդոնին սատարելու աքայեցոց,
 Որ սրլացավ հըսկայաքայլ դեպի շարքերն առաջամարտ
 Ու խըրախոյս կարդաց ճըրանց սըրաթըռիչ այս խոսքերով.
 «Արգիացի՛ք, թողնե՛նք դարձյալ, որ Պրիամյան Հէկտորն ռադօի,
 Եվ տիրանա մեր նավերին ու վաստակի փառք ու պարծանք:
 Հէկտորն այդպես խըրոխտում է, որովհետև Աքիլլը քաջ
 Քինով լըցված մըխում է դեռ անգործ ճըստած նավերի մոտ.
 Սակայն ճըրա օգնությանը մենք այնքան էլ չենք կարոտի,
 Եթէ թիկունք կանգնենք իրար ու կըռվի մեջ իրար օգնենք:
 380 Լըսեք, ինչ որ ասում եմ ձեզ, և անուացեք իմ ասածին.
 Բանակի մեջ եղած ընտիր վահանները մենք վերցընենք,
 Ու ծածկենք մեր գըլոխները փայլակնացայտ կորդակներով
 Եվ առնելով երկայնաբուն մեկ-մեկ ճիզակ գըրոն գործենք:
 Կառաջնորդեմ ես ինքքս ձեզ, և չեմ կարծում, թէ Պրիամյան
 Հէկտորը մեզ կարողանա դիմադրել ողջ իր գորությանք:
 Հինա, ով որ քաջ է, սակայն փոքըր վահան ունի ուսին,
 Թուլաւըրտին թող որ տա այն, և ինքն առնի հուժկու վահան»:

Այսպես ասաց, ու բոլորը հավան եղան այդ խորհըրդին:
 Եվ անհապառ, թագավորներն իրենք թեպետև վիրավոր՝
 390 Տիդիանը քաջ և Ոդիսևսն, Ագամեմնոն արանց արքան
 Գործի անցան եռանդագին ու շըրջելով գընդից ի գունդ
 Փոխանակել էին տալիս արիսական գենքերն իրար:
 Հագնում էր քաջն ընտիր գենքեր, վատը տալիս էր տըկարին:
 Եվ երբ փայլուն պըղինձներով շորջպատեցին մարմինն իրենց
 Առաջ անցան միահամուտ, և տանում էր ճըրանց անեղ
 Պոսէյդոնը՝ ձեռքում բըռնած երկար մի սուր սարսափելի,
 Որը, սակայն, թույլ չէր տըրվում գործածելու պատերազմում,
 Այլ սուս սարսափ էր տարածում, ըստիպելով ետ ընկըրկել:

Մյուս կողմից էլ Հէկտորն էր վեհ կարգավորում տըրոյացոց:
 400 Եվ երկուսով արծարծեցին այնտեղ մի գոռ ճակատամարտ—
 Պոսէյդոնը կապուտավարս և Հէկտորը խարտիշահեր՝
 Մենկը տըրոյանց, մյուսն աքայանց մարտահրավեր և գորավիզ:
 Ետում էր ծովն արգիական վըրանների, նավերի շուրջ.
 Ու բախվեցին ճըրանք իրար ամբոխասաստ աղաղակով:
 Երբե՛ք այնպես չեն շառաշում այիքները դեպի ցամաք
 Բորևասի շընչով քըշված անդընդայտըր ծովի վըրա.
 Երբե՛ք այնպես չի ճարճատում բոցաբորբոք կըրակը բարկ,
 Երբ հըրդեմվում է ծառախիտ անտառը թավ լեռնալանջին.

Երբէք այնպէս չի մտորնչում հողմը իր ողջ մղեգնությամբ
410 Երկայնավարս կաղնիների ըստվերախիտ անտառի մէջ,
Ինչպէս աղմուկն ահագնալոր՝ աքայեցոց և տըրոյանց,
Երբ գոռալով որոտաձայն իրար վըրա հարձակվեցին:

Շըքեղանոյս Հեկտորը նախ նետեց ցիզակն իր Այաքսին,
Որ կանգնած էր նըրա դիմաց, և հարվածը չըվըրիպեց,
Զարկեց կըրծքի ճիշտ այնտեղին, ուր գոտիներ կային երկու՝
Մեկն հաստաքեստ իր վահանի, մյուսը սըրիհն արծաթազամ,
Որոնք նըրա մարմինը գիրգ պահպանեցին այդ հարվածից:
Ու գայրացավ Հեկտորը խիստ, որ տեգն իզուր թըռավ ձեռքից,
Եվ ասրստիքած ետ ընկըրկեց. Այաքսն այնժամ առավ մի քար,
420 Այն քարերից, որ նավերին մույթ ու նեցուկ էին դընում:
Եվ գըլորում կըռվողների ոտքի առաջ որպէս արգելք:
Այդ քարերից մեկը առավ, տարավ բերավ ու շըպըրտեց:
Քարը գընաց հըսկայական հոյի նըման պըտըտվելով
Եվ վահանի շուրթից դիպավ պարանոցին մոտիկ՝ կըրծքին:
Ինչպէս որ հայր Արամազդի շանթի զարկից՝ արմատախիլ
Կընկնի կաղնին՝ անտանելի ծըծըմբահոտ արձակելով,
Եվ չի կարող այդ պատկերը տեսնող մարդու սիրտը տոկլալ,
Զի ահավոր է քարկանայթ կայծակն ահեղ Արամազդի,—
Այդպէս իսկույն փոշեթավալ գետին ընկավ Հեկտորը քաջ:

430 Նիզակը դուրս թըռավ ձեռքից, ընկան վահան և սաղավարտ,
Եվ մեծաձայն շառաչեցին պըղընձազարդ գեներն իր շուրջ:
Ահագնագոչ աղաղակով գըրրոհեցին աքայեցիք,
Կամենալով քաջ տալ քաջին և իրենց հետ տանել նըրան,
Տեղալով սուր սըլաքների և նետերի տեղատարափ:
Սակայն ոչ ոք չըկարեցավ նետահարել և կամ խոցել
Դյուցազունին, որովհետև շուրջպատեցին նըրան իսկույն
Պուլիդամասն ու Էնիասն, Ագեմորը աստվածատիպ
Եվ լիկացոց պետ Սարպեդոնն ու Գըավկոսն ըսքանչելի.
Եվ այլ քաջեր չըթողեցին նըրան անտեր ու անպաշտպան,
440 Այլ ասպարներն առաջ բըռնած՝ պաշտպանեցին իրենց քաջին:
Վերըրնելով ձեռքի վըրա՝ ընկերները տարան նըրան,
Դուրս հանեցին կըռվի վայրից և ձիերին հասցընելով
Կտըքը գըրին ու դառնապէս հեծեծելով տարան ուտան:

Բայց երբ հասան հորձանահոս Քըսանթոսին գեղավըտակ,
Որին ծընեց Ջևաը անմահ, տըրոյացիք այն ժամանակ
Քաջին կառքից ցած առնելով, շուր ցանեցին նըրա վըրա:
Ուշքը վըրան եկավ իսկույն, բացեց աչքերն ու նայեց շուրջ,

Ու ծընկնէրի վըրա չոքած՝ փըլսխեց արյուն սևաթորմի
Եվ թիկունքի վըրա նորից գըլորվելով՝ գետին ընկավ:
450 Իջավ գիշեր մի սևաթուր և աչքերը ծածկեց նըրա.
Կըրծքին իջած հարվածն ուժգին այրում էր դեռ սիրտը քաջի:

Արգիացիք, երբ Հեկտորի հեռանալը տեսան, իսկույն
Տըրոյացոց վըրա ընկան մարտ մըղելով ամենորեն:
Նախ, բոլորից առաջ ընկած, ոստնեց Այաքսը Ուլիլլան
Եվ սուր տեգով վիրավորեց Ենոփսյան քաջ Սատնիոսին,
Ռիհն ծընեց հավերժահարս Նեհիան անքիծ Սատնիոսի
Ջըրերի մոտ՝ հըղիացած այնտեղ Ենոփս տավարածից:
Ուլիլլանը նիզակազեն մոտիկ գալով Սատնիոսին՝
460 Զարկեց նըրա սընակուշտին, և նա մեջքի վըրա ընկավ,
Եվ նըրա շուրջ բորբոքվեցին կատաղի մարտ մի երկուստեք:
Պուլիդամասը Պանթոյան՝ վըրեժխընդիր ոգով վառված՝
Երկար աշտեն իր ճոճելով զարկեց որդուն Արեյլիկի՝
Պրոթենորին, և աջ ուսը ծակեց անցավ տեգը սուրսայր.
Եվ նա գետին տապալվելով՝ ագուռներով՝ հողը շանգոնեց:
Պուլիդամասն իր հաղթությանը խըրոխտացած՝ գոչեց ուժգին.
«Ես չեմ կարծում, թե մեծասիրտ Պանթոյանին հոժկու քազկից
Արձակված սուր սըլաքն իզուր և ընդունայն անցած լինի,
Այլ անկասկած մի աքայիկ իր մարմնի մեջ այն ընդունեց,
Ռիհն որպես ցուպի հեճված՝ պիտի դըժոխքն իջնի շուտով»:

470 Այսպես ասաց, և խըրոխտանքն այդ ցավեցոցեց աքալեցոց,
Եվ մանավանդ Տելամոնյան Այաքսի սիրտը փոթորկեց,
Ռրովհետև Պրոթեյնորն ընկավ նըրա ոտների մոտ:
Պուլիդամասն ընկըրկելու վըրա էր, որ Այաքսն ուժգին
Նետեց աշտեն իր շողշողուն, քայց ուսուցնով մի շեղակի
Պուլիդամասն իրեն փըրկեց օրհասաքեր այդ հարվածից,
Ռրն ընդունեց Արքիլոքոս Անտենորյանն արիասիրտ,
Քանզի վերուստ աստվածները նըրան էին մահ սահմանել:
Զարկեց նըրա վերջին ողին, որ գողում է գլուխն ու վիզն,
Ու կըտրելով ջըղերը գույզ՝ սըրունքներից ու ծընկներից

480 Ավելի շուտ՝ թավազըլոր, նըրա գըլուխն ընկավ գետին:
Եվ իր հերթին հոխորտալով՝ այսպես ասաց Այաքսը քաջ.
«Լավ մըտիկ տուր, Պուլիդամաս, և ճըշմարիտն ասա դու ինձ,
Պրոթեյնորին իբր արժանի հատուցում չե՞ս համարում դու
Մահն այս մարդու, որն արդարև չէ աննշան վատագարմիկ,
Այլ հարսզատ եղբայրն է նա ձիամարտիկ Անտենորի
Կամ թե որդին, քանզի զարմով նըրան այնչափ նըման էր նա»:

Այսպէս ասաց, ու կրակիծը կըրծեց սիրտը տըրոյացոց:
Ակամաւը վըրա հասավ պաշտպանելու համար եղբորն
Ու տեղնուտեղ տիգահարեց Պրոմաքոս Բիովտացուն,
490 Որն իր եղբոր ոտքից բըռնած քարէ էր տալիս կողոպտելու,
Ու հաղթությամբ խըրոխտապանծ՝ Ակամաւը բացականչեց.
«Արգիացի՛՛ն անտամոյներ, ըստառնալու տովոր դուք միշտ.
Տառապանքն ու ցավը անհուն միայն մենք չէ, որ պիտ կըրենք,
Այլ մերթընդմերթ և դո՛ւք պիտի այսպէս մահվան բաժին դառնաք:
Տեսեք, ինչպե՛ս նընջում է ձեր Պրոմաքոսն իմ աշտեով,
Որ չըմընար եղբորս մահը անհատուցում և անվրեժ:
Այսպէս անա՛ յորաքանչյոր ոք ուզում է տանը թողնել
Մի մերձավոր և հարագատ եղբայր, որ իր վըրեժն առնի»:

Այսպէս ասաց, և խըրոխտանքն՝ այդ ցավ ազդեց արգիացոց,
500 Եվ մանավանդ աստիկ հուզեց սիրտը արի Պեճելէի,
Որ խոյացավ նըրա վըրա, բայց Ակամասն ընկըրկեց ետ,
Չըդիմացավ Պեճելէոս թագավորի այդ հարձակման,
Եվ նա զարկեց Իլիոնէսին, որը որդին էր Փորբասի,
Որին Հերմեսն ամենից շատ էր սիրում ողջ տըրոյանց մեջ,
Եվ արել էր նըրան ըստվար հոտերի տեր ու մեծատուն.
Իլիոնէսը միամորիկ նըրա որդին էր մինունար:
Պեճելէոսը հարվածեց հոնքի տակից ակնակապճին,
Աչքի գունդը դուրս թըռցըրեց. արլաքն անցավ աչքի միջով
Ու ծոծրակից ելավ թափով, և նա նըստեց բազկատարած:
510 Պեճելէոսն իսկույն քաշեց վաղակավոր սուրն իր անէղ,
Վիզը կըտրեց և գըլուխը կորդակի հետ գըցեց գետին.
Իսկ հաստաքեստ գեղարդը դեռ մընացել էր ակնակապճում:
Պեճելէոսը խաշխաշի պէս գըլուխը այդ ձեռքում բըռնած՝
Դառնալով դէպ տըրոյացիք՝ այսպէս գոռաց հոխորտաբար.
«Դե՛հ, գընացեք, տըրոյացիք, և քաջափառ Իլիոնէի
Սիրելի հորն ու մորն ասեք, որ ողբ ու կոծ անեն տան մեջ,
Քանզի կինը այսուհետև՝ Ալգենորյան Պրոմաքին
Պիտ չըստասի Էրկան դարձին ու խընդասիրտ չընդառաջի,
Երբ աքայանքս մեր նավերով մեկնենք մի օր Տըրոյայից»:

520 Այսպէս ասաց, և բոլորի ոսկորները սարսըռացին,
Եվ ամեն ոք մըտածում էր՝ ինչպե՛ս գըլուխն իր ազատի:
Արդ, օգնեցեք ինձ ասելու, ոյիմպաքնակ ո՛վ Մուսաներ,
Թե աքայանց մարտիկներից, այդ դըժընդակ պատերազմում,
Ո՞վ առաջինն հափըշտակեց կողոպուտներ արյունազանգ,
Երբ շուտ տըվեց կըրիվն անէղ Պոսելդոնը երկրասասան:

Տեյամոնցյան Այաքսը նախ վիրավորեց Հիրտոսին՝
Գիրդասյանին— ուժգընասիրտ գորավարին քաջ միասցոց.
Անտիլոքոսը կողոպտեց Մերմերոսին ու Փակեսին,
Իսկ Մերիոնէսը ըսպանեց Հիպպոտիոնին և Մորիսին.
530 Չարկեց Տևկրոսն ու կողոպտեց Պերփիդեսին, Պրոթովնին.
Եվ Ատրիդեսն՝ ազգաց հովիվ Հիպերնորին տիգահարեց
Ու խոցելով կողքը նրա՝ առիքները խսունեց իրար,
Եվ լայն բացված նրա վերքից հոգին թղոսավ անմիջապես,
Պարուրելով աչքերն ընդմիշտ մուօ ու մոայլ մի գիշերով.
Իսկ Ուլիլյան Այաքսը ժիր շատ-շատերի հոգին խըլեց,
Քանզի չըկար նրա նըման քաջասարունք ուրիշ ոչ ոք
Փախչողներին հալածելիս, երբ Ջևսը ահ ազդեր նրանց:

Ե Ր Գ Տ ա ս ն հ ի ն գ ե Ր Ո Ր Դ

ՀԱԼԱԾՈՒՄՆ ՆԱՎԵՐԻՑ

Փախչող տրոյանք անց կենալով շերտափակից ու խոր փոսից, Ռրտեղ շատերն աքայեցոց ձեռքով ընկան գեռնատարած, Նահանջեցին դեպի կառքերն՝ ահաբեկված ու դալկադեմ: Իսկ Արամազդն, որ Իդայի բարձրը ծայրին քրնամ էր խոր Հերային իր գիրկը առած, զարթնեց քրնից և նըկատեց, Որ տրոյանց ետևն ընկած հալածում են աքայեցիք, Որոնց մեջ նա տեսավ հրզոր թագապաճույճ Պոտելոնին Եվ Հեկտորին՝ ընկած դաշտում, ընկերներով շրջապատված: Հևոն էր նա ուշագրնաց, և արյուն էր ծայթթում բերնից,

10 **Քանզի** նրան զարկել էր մի ո՛չ անարի աքայեցի:
Այդ տեսնելով՝ խրդնաց արքան աստվածների ու ողջ մարդկանց
Եվ Հերային խեթ նայելով՝ ալապես ասաց խոժոռադեմ.

«Չարահրճար քո նենգությունն, անշուշտ, Հերա՛, անողդելի,
Հանեց մարտից քաջ Հեկտորին ու փախուստի մատնեց տրոյանց:
Բայց չըգիտեմ, թե քեզ ինչն՛ի չեմ բըռնում ես ու չեմ տա քե՛զ
Նախ ճաշակել պըտուղը դառն՝ եղեռնավոր խարդավանքիդ
Ու չեմ ջարդում կողերդդ ես հարվածներիս տակ անխընձ:
Մոռացե՛լ ես միթե, որ քեզ ցած կախեցի ես երկրնքից՝
Երկու մեծ սալ քո ոտքերին ու ձեռքերիդ ոսկե շրլթա.

20 **Եվ դու** աղապես կախ մընացիր օդում, մըթին ամպերի մեջ:
Ու վըրդովված էին թեպետ ողջ աստվածներն Ուիմպոսում,
Թւածելով քո շուրջ-բոլոր, սակայն ոչ ոք սիրտ չէր անում
Կապանքները քո արձակել, քանզի ում էլ որ բըռնեի,
Նըրան ես ցած կընետեի Ուիմպոսի բարձրը շեմից,
Այնպես որ նա կիսակեղան հազիվ հասներ մինչև երկիր:
Այսուհանդերձ սըրտիս աստիկ ցալը դարձյալ չէր փարատվում,
Որ պատճառեց վիճակը դառն՝ աստվածային Հերակլեսի,

Որին չարիք նյութելով դու գրցեցիր ծովն ալեկոծյալ
Եվ հաւնեցիր վերջիվերջո նրան Կովը բարեբնակ:

- 30 Այնտեղ բազում չարչարանքներ կրրեց որդիս, ու նո՛ր միայն
Ազատելով նրան նորից դեպի Արգոս դարձրի ես:
Հիշեցնում եմ սրբանք ես քեզ, որ դու վերջ տաս քո դավերին
Եվ հասկանաս, որ չի՛ օգնի քեզ անկողինն ամուսնական,
Որի համար, թողած կաճառն աստվածների, եկար այտեղ
Եվ խորամանկ քո այդ խաղով ինձ խաբեցիր դու նե՛նգաբար»:

Այսպես ասաց, ու ասրասիեց շրքեղաշուք, աչեղ Հերան
Եվ գայրացած իր ամուսնուն այս սրբաթև խոսքերն ասաց.

«Երդվում եմ ես ահա՛ երկրով և երկրներով ամենապե՛ն,
Եվ շրքերով անդրնդաբուխ Սոիքյանի, որ ահալոր

- 40 Երդումն է մեծ հավերժ անմահ երանելի աստվածների,
Եվ խրճկելի գրիխով քո թանկ, և կուսության մեր անկողնով,
Որի վրրա դատարկ բանի համար երբեք չեմ երդվում ես,
Որ Պոսեյդոնն երկրասասան իմ խորհրդո՛ւմ չի վրձասում
Տըրուացոց և Հեկտորին և աստայում աքալեցոց,
Այլ իր սրբոսի թելադրանքո՛ւմ, ինքնակամ է այդ բանն անում՝
Հուզված ի տես աքալեցոց կորուստների՝ մալերի մոտ:
Բայց ես նրան կրհորդորեմ, այժմնեթ գրնալ այնտեղ,
Որտեղ ինքը ես, ամպրոպայի՛ն, հրրամայում, որ նա գրնա»:

Այսպես ասաց Հերան հուզված, և ժրպտալով հայրը մարդկանց

- 50 Եվ համորեն անմահների՝ պատասխանեց իր ամուսնուն.

«Եթե, Հերա՛ դու աչազեղ և մեծաբո, այսուհետև
Աստվածների միջև նըստած խորհես այնպես, ինչպես որ ես,
Այն ժամանակ Պոսեյդոնը ունենա իսկ ա՛յլ ցանկություն,
Փոխի՛ պիտի մըտադրությունն ու մըտածի ինձ ու քեզ պես:
Եվ արդ, եթե ինչ որ ասիր, ճըշմարիտ է և ի սրբոսե,
Աստվածների մոտ գրնա շուտ և Իրիսին կանչիր այստեղ:
Ինչպես նաև չըմոռանաս Ապոլլոնին աղեղնալոր:

Իրիսը թող գրնա իսկույն դեպի բանակն աքալեցոց

Եվ Պոսեյդոն թագալորին հրրամայի իմ անունից,

- 60 Որ նա կրովից հեռանալով՝ իր պալատը վերադառնա:

Իսկ Ապոլլոն գուշակը թող շընչի նոր ուժ ու նոր կորով
Քաջ Հեկտորին ու գըրգըռի նրան՝ հոգին դարձյալ պատերազմի,
Մոռացության տալով նրան՝ հոգին տանջող ցավերը խոր,
Եվ հալածի՛ աքալեցոց, որոնք թող որ ամոթալի
Խուճապումով զըցեն իրենց Պելիսամնի մալերի մոտ:
Աքիլլն այնժամ ոտքի հանի թող իր ընկեր Պատրոկլեսին,
Եվ հույակապ Հեկտորը թող Իլիոնի դեմ-հանդիման

- Զարկի նրբան իր նիզակով, երբ նա շարդի շատ քաջերի
Եվ նրբանց հետ նաև որդու՝ Սարայեղովին աստվածային.
- 70 Ապա Աքիլը զայրացած թող ըստանի Հեկտորին քաջ:
Այնուհետև չեմ դարդարի տըրոյացոց հալածելոց
Աքալական նավատորմից, մինչև որ քաջ աքալեցիք
Աթենասի վեհ խորհրդով առնեն Ելիոնն ամրապարհապ:
Բայց նախքան այդ, ոչ ես սաստիկ իմ ցատու մից կը դադարեմ,
Եվ ոչ էլ թույլ կը տամ մեկին՝ թիկունք կանգնել դանալեցոց,
Մինչև հասնի Պելիասին Աքիլը իր նրպատակին,
Ինչպես որ ես խոստացել եմ զըլիսի վրոս ակնարկելով,
Երբ որ Թետիս աստվածուհին իմ ծրնկներին փարած այն օր
Ինձ աղաչեց, որ ես պատվեմ քաղաքավեր Աքիլլեսին»:
- 80 Այսպես սասց, անասց նրբան լուսածրդի աստվածուհին
Եվ մեկնելով Իդա լեռնից գընաց ուղիղ դեպի Ոլիմպ
Արագ, ինչպես միտքը մարդու, որ շրջելով շատ աշխարհներ,
Միտք է անում իմաստնաբար, խորհրդածում ինքն իրեն հետ՝
Եղա այստեղ, այնտեղ եղա, ասում է նա իր մըտքի մեջ,—
Այսպես արագ, սըրաթորիչ սուրաց արգո Հերան շըքեղ
Եվ հասնելով բարձր Ոլիմպ՝ մըտավ կաճառն աստվածների,
Որոնք բազմել էին շըքեղ ապարանքում Արամազդի:
Ոտքի ելան բոլորն իսկույն և ամեն ոք բաժակն իր լի
Պարզեց նրբան, իսկ նա թողեց մյուս բոլորին և գեղատես
80 Թեմիսի ըն բաժակն առավ, որը նրբան ընդատաչեց
Եվ մեծարո աստվածուհուն այս սըրաթն հարցումն արավ.
«Հերա՛, ինչո՞ւ եկար այստեղ, վախեցած ես թըլում դու ինձ,
Ահեղամոունչ ամուսինըդ վախեցրել է քեզ երևի»:

- Լուսածրդի աստվածուհին նրբան այսպես պատասխանեց.
«Մի՛ հարցընիր, չըքնաղ Թեմիս, քանզի ինքըդ շատ լավ գիտես,
Թե ինչպիսի անքարեհան և անողոք սիրտ ունի նա:
Մակալն արի, նըստի բոլոր աստվածների հետ հավասար
Հաղորդակից այս խընջույքին և դու ինքըդ բոլորի հետ
Պիտի լըսես Արամազդի առաջարկը եղե՛նուավոր,
00 Որի համար ես չեմ կարծում՝ ուրախանան բոլորովին
Ո՛չ աստվածներն հավերժ անմահ և ո՛չ մարդիկ մահկանացու»:

Այս ատելով՝ գընաց Հերան ու բազմեց իր գահի վըրս.
Եվ աստվածներն Արամազդի ապարանքում գըծըրմնեցին,
Բայց նա հազիվ շորթի ծայրով ժըպտաց, և այդ ժըպիտը թույլ
Թույն հոնքերից վերև չանցավ, չըռոյացրեց ճակատը լայն:

Եվ դառնալով աստվածներին այսպես ասաց Հերան ցասկոտ.

«Իզո՞ւր ենք մենք թըշնամանում Արամազդի հետ, աստվածներ,
Եվ ընդունա՞լն ձրգտում սանձել ճրբան խոսքով և կամ ուժով:
Նրստած մեզմից նա մեկուսի՝ իր հանգիստն է նայում միայն

- 110 Եվ հոգն էլ չէ բոլորովին, զի պարծեանում է, որ բոլոր
Աստվածներից գերազանց է նա իր ուժով և զորությամբ:
Պետք է տանել՝ ինչ չարիք էլ որ հրդեղու լինի նա ձեզ,
Վախենանում են, թե Արեսին դժժբախտություն հասած լինի,
Նըրա որդին՝ Ասկարափոսը՝ մարդկանց մեջ գերսիրելին
Մեռավ մարտում, որի համար Արեսն «ի՛մն է» ասում էր միշտ»:

Այսպես ասաց, և Արեսը երկու ձեռքի ասիերով իր
Առույգ ազդրերը ծեծելով՝ հառաչազին բացականչեց.

«Չմեղադրե՛ք դուք ինձ երբեք, բռնակիչներ՝ Ոլիմպոսի,
Եթե իջնեն ճակերն աքյանց և իմ որդու վրեժն անեն,մ,

- 120 Թեկուզ գըրված լինի ճակտիս, որ ես Ջևսից կայծակնահար
Ընկնեմ խառըն մեռելներին՝ փոշեթավալ, արյունլըվա»:

Այս ասելով նա Սարասիին ու Եղեռնին հըրամալեց
Լըծել ձիերն և ինքն հագավ փայլակնացալու գեներն իր պերճ:
Արամազդի ցասումն այնժամ սարասիելի պիտի լիներ
Ամմահների վըրս, եթե Աթենասը գահն իր թողած,
Որի վըրս նըստել էր նա, գալթից իրեն դուրս չընետեր,
Ի մեծ սարսափ և ի գարմանս բոլոր ամմահ աստվածների,
Որ խըլելով գըլխից կորդակն և ուետից ասպարը հաղթ,
Եվ նիզակը պըղընձակուտ դուրս կորզելով նըրա ձեռքից

- 130 Այս ասատալից, խըրատական խոսքերն ասաց բուռն Արեսին.

«Հիմա՛րոզ դու, խելացընո՛ր, կորցրե՛լ ես խելքըդ, ի՛նչ է,
Չըլըսելո՞ւ համար են քո ականջները, ինչ ես անում.

Չըլըսեցի՞ր, թե ինչ ասաց լուսածըղի աստվածուհին,
Որը դեռ նո՛ր ամենահաղթ Արամազդից եկավ մեզ մոտ:
Մի՞թե դարձյալ ուզում ես դու խոշտանգահար և գանակոծ
Դեպ Ոլիմպոս վերադառնալ տառապալից ու ցավատանջ,
Եվ բոլորիս գըլխին նորից բերել փորձանք ու պատուհաս:
Որովհետև թողնելով Ջևսն աքայեցոց և տըրոյանց
Այստեղ, մեզ մոտ, դեպ Ոլիմպոս պիտի վագի անմիջապես

- 140 Եվ խըռովի, իրար խառնի մեզ բոլորիս և անխըտիր
Բըռնի մեկ-մեկ, պատուհասի մեղավորին և անմեղին:
Ուստի ես քեզ, անավասիկ, պատվիրում եմ՝ խոհեմաբար
Սանձե՛ս որդուդ մահվան առթիվ քո մեջ եղած զայրույթը բարկ,
Չի նըրանից շատ ավելի կորովասիրտ, ուժեղ մարդիկ

Ընկած են ցարդ ու տակապիճ պիտի ընկնեն այսուհետև.
Դժվար է խիստ և անհրճար փրկել բոլոր մարդկանց մահից»:

Այսպես ասաց ու ճշտեցրեց զանի վրա բուն Արեսին:
Մինչդեռ Հերան Ապոլլոնին դուրս կանչելով արքունիքից,
Եվ Իրիսին՝ ոլիմպական աստվածների պատգամատար
150 Սուրհանդակին արագահաս՝ այս թևավոր խոսքը ասաց.
«Հըրամայեց Ջևը, որ դուք անմիջապես Իդա երթաք,
Եվ երբ որ տեղ ժամանելով տեսնեք երեսն աստվածահոր,
Կատարեցեք դուք անհապաղ, ինչ հըրաման որ ան ձեզ տա»:

Այս պատվերը տալով Հերան՝ դարձավ նորից բազմեց զանին,
Իսկ Ապոլլոնն ու սրընթաց Իրիսն իսկույն թրոսն թեթև
Ու հասնելով սոբյուրաշատ Իդա՝ մայրը գազանների,
Զրոպանյանին գրտան ճշտած Գարգարոնի վեհ կատարին,
Որի շուրջը ամպ էր կապել, ոսկի մի ամպ անուշաբույր.
Ու կանգնեցին դեմ-հանդիման ամպորպայիճ Արամազդի:
160 Տեսնելով, որ անսացել են իր սիրելի կընոջ խոսքին՝
Աստվածահայրն ամենևին չըբարկացավ ճրրանց վըրա,
Ու դառնալով նախ Իրիսին՝ ճրրան այսպես հըրամայեց.
«Գընա՛ իսկույն, թեթև՛ Իրիս, սուրհանդակ իմ ճըշտապատում,
Եվ տար պատգամ դու ինձանից Պոսեյդոն մեծ թագավորին,
Հըրամայիր, որ դադարի անմիջապես մարտ մղելուց
Եվ երթա դասն աստվածների կամ դեպի ծովն աստվածային:
Իսկ եթե անհրճազանը գրտընվի իմ հըրամանին,
Թո՛ղ մըտածի իր սըրտի մեջ և իր մըտքում, թող հասկանա՛,
Որ երբ վըրան հարձակվեմ ես, ան չի կարող դեմ դընել ինձ
170 Հակատակ իր հըսկա ուժին, որովհետև կարծում եմ ես,
Որ ճրրանից շատ ավելի գերազանց եմ իմ գործոյամբ,
Տարիքով էլ ավագ եմ ես, բայց դընում է հանդըզմարբար
Անձն իր՝ անձին իմ հավասար, որից բոլորն են վախենում»:

Այսպես ասաց, հընազանդեց հողմոտն Իրիսն արագաթև
Եվ Իդայի կատարներից սուրաց դեպի Իլիոնը սուրբ:
Ինչէ՛, ես ձյունը տեղատարաւի և կամ կարկուտը ամպերից
Բորենաւի բուրն շընչով ուժընդունեմ թափվում է ցած,
Այդպես թեթև ու սրընթաց սուրաց Իրիսն արագահաս
Եվ մոտ գալով այսպես ասաց վըսեմափստ Պոսեյդոնին.
180 «Բանքեր եկա, ո՛վ Պոսեյդոն, կապտուակարս աշխարհակալ,
Որ քեզ բերեմ պատգամը մեծ ասպարակիր Արամազդի,
Հըրաման է տալիս ան քեզ պատերազմից մեկնել իսկույն

Եվ գրնայ դասն աստվածների կամ դեպի ծովն աստվածային:
Իսկ եթե դու անհրճազանդ՝ չանասսս Արրա հրրամանին,
Նս ըսպտոնաց, որ ինքն անձամբ կրգա պատեղ կըռվի քո դեմ.
Եվ խորհուրդ է տալիս նա քեզ, որ իր բազկից ըզգուշանաս,
Զի նա իրեն քեզանից շատ գերիվերո է համարում,
Տարիքով էլ մեծ է քեզնից, մինչ դու անասատ, հավակնում ես
Քեզ հավատար դընել Արրան, որից բոլորն են վախենում»:

190 Եվ Պոսելոնն արքան սըրտմիտ Արրան այսպես պատասխանեց.

«Այո՛, թեև հրզոր է նա, բայց թող աղպես չըխրրոխտս
Եվ չըփորձի բըռնի ուժով արգելել ինձ՝ հավասարիս:
Երեք եղբայր ենք ծընվել մենք Զըրվանից և Ռեայից՝
Զևսը ահեղ, ես և ինքը դըժոխսպետ Հադես արքան:
Աշխարհն երեք մասի բաժնած՝ ամենքըս մեր բաժինն ունենք:
Բաժին ընկավ ճերմակափառ ծովն ինձ հավերժ բըռակալայր,
Եվ Հադեսին՝ իրեն բախտից բաժին ընկավ դըժոխքը մոյթ,
Եվ երկինքը լայնատարած, ամպն ու եթերն՝ Արամազդին.
Իսկ երկիրը և բարձրաբերձ Ոլիմպոսը երեքիս են:

200 Ուստի և ես Արամազդի քիմքին գերի չեմ լինելու.

Թեև հրզոր, բայց թող խաղաղ մընա նա իր երրորդ բաժնում
Եվ թող որ ինձ նա չըփորձի ահաբեկել իր ձեռքերով:
Աղջիկներին և իր որդոց, որոնց ինքը ծընեց, թող որ
Հըղի պատգամ և վախեցնի ըսպտոնայից իր խոսքերով,
Որոնք Արրա պատվերներին պետք է հարկավ հընազանդեն»:

Հողմոտն Իրիսն՝ Արամազդի բանբերն այսպես ասաց կըրկին.

«Ուրեմն հիմա, ո՛վ մեծափառ, կապուտափարս աշխարհակալ,
Ա՛յր պատասխանն Արամազդին պիտի տանեմ ես քեզանից,
Այդպես աստիկ և խըստամբե՛ր, թե՛՞ փոխելու մի բան ունես,
210 Զի ճըկուն են և դշուրադարձ խոհեմ մարդկանց մըտքերը միշտ:
Զե՛՞ որ ինքըդ շատ լավ գիտես, թե դահիճները դըժոխքի
Ինչպես են միշտ օժանդակում ու ճետևում հրզորներին»:

Պոսելոնը երկրասասան Արրան այսպես պատասխանեց.

«Այդ խոսքդ, Իրի՛ս աստվածուհի, շատ ճըշմարիտ ասացիր դու.
Հաճելի է, երբ բանբերը տեղին, խելոք բան է ասում:
Բայց դառնագույն մի ցավ ահա՛ ճըմլում է իմ սիրտը աստիկ,
Երբ Արամազդն անարգական իր խոսքերով նախատալից
Անպատվել է ուզում իրեն վիճակակից հավասարին:
Բայց հակառակ վըրդովմունքիս՝ ճետանում եմ պատերազմից
220 Եվ ի սըրտե ըսպտոնալով, ասում եմ ես ահավասիկ,
Որ եթե նա ի ճեճուկս ինձ, ալարառու Աթեճասի

Եվ Հերայի, ու Հերմեսի, և Հեփեստոս թագաւորի՝
Խընայելով բարձր Իլիոնիս, չըկամենա կործանել այն
Եվ պարգևել արգիացոց մեծ հաղթանակ այս գուպարում,
Թող իմանա, որ մեր միջև մի մեծ կրօնի պիտի ծագի»:

Այսպես սասց Երկրատարանն, ու թողնելով արաւեցոց
Կարոտ աչքերն իր ետևից՝ գընաց ու խոր ծովը սուզվեց:
Եվ Արամազդն այն ժամանակ այսպես սասց Ապոլլոնին.

- «Միրելիդ իմ Գուշակ, գընա պըղընձագեն Հեկտորի մոտ,
30 Քանզի արդեն Երկրատարան Գոսելորնը տեղի տալով՝
Գընաց դեպ ծովն աստվածային, որ ազատլի իմ ցասումից,
Ապս թե ոչ մեր կրօնի ձայնն ամեն աստված պիտի լըսեր,
Մի՛նչև անգամ Զըրվանի շուրջ եղողները դըժոխքի մեջ:
Բայց շահալետ եղալ այսպես թե՛ ինձ համար և թե՛ իրեն,
Որ ինձ անասց և բշտապեց ըզգուշանալ իմ ցասումից,
Թե չէ սաստիկ կրօնիլը մեր հեշտ ու հանգիստ չէր վերջանա:
Արի հիմա, ձեռքդ առած քըղանցավոր սասպարը քո
Յընցի՛ր ուժգին ու վախեցրու արաւեցի դշուցակներին:
Քեզ եմ հանձնում ես, հեռածի՛գ, հոգսն ու խընամքը Հեկտորի,
40 Տոր այնպիսի կորով ճըրան և գորուջուռ, որ արաւանք
Խուճապահար փախչեն դեպի նավատորմիդն ու Հելլեսպոս:
Այնուհետև ինքքս արդեն կըմըտածեմ և կըհոգամ,
Թե ի՛նչ կերպով արաւեցիք առնեն նորից ուժ ու կորով»:

Այսպես սասց, և Ապոլլոնն անասց իր հոր հըրամանին,
Եվ Իդայի բարձունքներից մեծաշտաչ վայր սըլացալ
Աղալմենապան բազեի պես, որ սըրաթևն է ամենեն,
Եվ գըտալ ծեր Պրիամոսի դշուցազն որդուն՝ վեհ Հեկտորին,
Որ ճըստած էր, ոչ թե պատկած, և դեռ նոր էր ուշքի եկել,
Ծանաչում էր իրեն սիրով շըրջապատած ընկերներից:

- 50 Դադարել էր քըրտիճքն առատ ու չէր այլևս ուշաթափվում,
Զըրվանչանի միտքը ըզգոն կազդուրել էր ճըրան արագ.
Կորովածիգ Ապոլլոնը մոտենալով ճըրան՝ սասց.

«Հեկտո՛ր, որդիդ Պրիամոսի, ինչո՛ւ ես քո ընկերներից
Հեռո՛ւ այդպես ճըստել տըրտում, ի՛նչ վիշտ արդո՞ք քեզ հարվածեց»:

Կորդակածոճ Հեկտորն այսպես պատասխանեց հիվանդագին.

«Իսկ ո՞վ ես դու, երկնաքընակ, որ իմ մասին ես հարցընում.
Դեռ չըզիտե՞ս, որ արաւանց նավերի մոտ, այն ժամանակ,
Երբ ես գետին էի փըռում արաւեցի կըտրիճներին,
Մեհազոռ Այաքսը քաջ հըսկա մի քար սմբողջ ուժով

260 Զարկեց կրծքիս և ջրլստեց կորովն իմ ողջ, կարծում էի,
Թե կըտեսնեն ըստորերկրյա ուրուներին մինչև անգամ.
Քիչ էր մընում, որ տեղնուտեղ վերջին շունչս ես փըչեի»:

Եվ Ապոլլոն աղեղնածիգ արքան այսպես ասաց ճըրան.
«Սիրտ առ անա՛, զի Զըրվանյանը Իդայից առաքեզ քեզ
Մի այնպիսի մեծ գորավիզ, որ քեզ օգնի և պահպանի,
Ինձ՝ Գուշակիս ոսկետուտը, Ապոլլոնին, որ առա՛ջ էլ
Պահապան եմ եղել միշտ քեզ և քաղաքին քո բարձրաբերձ:
Վե՛ր կաց, հորդոր կարդա բազում հեծելագոր քո գընդերին,
Որ դեպ նավեր ասպատակեն երիվարներն արագավազ:
270 Իսկ ես ճըրանց առաջն ընկած՝ փառքիդ ճամփան պիտի հարթեմ
Ու փախուստի մատնեն բոլոր աքայեցոց որդիներին»:

Այսպես ասաց և Հեկտորի սիրտը լըցրեզ մեծ ավլունով:
Ինչպես ճըծուզ մի ամենի, որ մըսուրում գարի կերած,
Սանձակոտոր, դըռույթ տալով արշավում է դաշտի միջով
Լողանալու համար դեպի հունը գետի գեղեցկահոս,
Ահիպարան, ուտերն ի վար ծածանելով բաշը շըքեղ՝
Վաչելչագեղ իր հասակով հըպարտ՝ ճախրում է սիգանեմ,
Դեպի ծանոթ արոտավայրն է ըշտապում զամբիկների:—
Այսպես և քաջ Հեկտորն էր իր սըրունքները շարծում արագ,
280 Հորդորելով հեծելագորն՝ աստըծու ձայնն առնելուց ետ:
Եվ ինչպես մի եղջերագեղ եղջերուի կամ այծյամի
Հալածում են արագավազ բարակներն ու որսորդ մարդիկ,
Բայց կենդանուն բարձըր մի ժայռ և կամ անոտս մի ծառախիտ
Ագատում են, քանզի ճըրանց չէր վիճակվել բըռնել ճըրան,
Եվ ճըրանց մեծ աղաղակից հանկարծ առյուծ մի սիգաբաշ
Երևում է ճամփի վըրա և հպածում է բոլորին,—
Այսպես մինչև այդ ժամանակ դանակեցիք միահամուռ
Վանում էին տըրոյացոց նիզակներով և սըրերով.
Իսկ երբ տեսան քաջ Հեկտորին, որ վազում էր գընդից ի գունդ,
290 Զարհուրեցին, ու փուլ եկավ ճըրանց ամբողջ կորովն իսկույն:

Անդրեմոնյան Թոասն այնժամ, ամենաքաջ Էտոլացին,
Որ անվանի էր կըովի մեջ որպես կըտորիճ նիզակավոր,
Իսկ ժողովում աքայանցից քըչերն էին հաղթում ճըրան,
Երբ ջահեղներն իրարու հետ խոսքով մըքցման մեջ մըտնեին,—
Աքայեցոց լավ ուզելով՝ այսպես ասաց խոհեմաբար.

«Ո՛վ աստվածներ, գարմանալի մի հըրաշք եմ տեսնում անա,
Հարություն է առել Հեկտորն, ազատվել է մահվան ձեռքից.

2Է՝ որ բոլորս հույս ունեինք, թե նա հոգին իր վերջապես
Փռչեց, ընկավ Տելամոնյան Այաքսի հաղթ՝ ձեռքով հրզոր:
300 Բայց մի աստված անտարակույս փրկեց դաժան մահից նրան,
Որ դանաչանց կրտիճներից շատ-շատերի ծունկը ծալեց,
Եվ տակավին պիտի ծալի, քանզի ստանց Արամազդի
2ի մոլեգնի ատաջամարտ գրնդի գրլուխն անցած այդպես:
Բայց ես խորհույդ պիտի տամ ձեզ, և անասցեք իմ խորհրդին,
Տանք հրբաման մենք ամբոխին՝ դառնալ դեպի նավատորմիդ,
Իսկ մենք կանգնենք հաստատակամ, որ քաջերն ենք բանակի մեջ
Եվ դեմ դրնենք տրրոյացոց այդ գրրոհին մեր տեգերով,
Եվ որքան էլ, կարծում եմ ես, նա բոցարշավ ատաջ խաղա՝
Կրվախենա ինքն իր սըրտում քաջերիս մեջ մըխըրճվելուց»:

310 Այսպես ասաց, և անասցին նրան բոլորն հոժարակամ:
Այաքան այնժամ, Տելյոսը քաջ և Իդոմեն արի արքան,
Մերիոնեսն ու Արեսի հավասարորդ Մեգեսը հաղթ,
Յուրաքանչյուրն իր քաջընտիր մարտիկներին հավաքելով
Պատրաստվեցին ընդդիմադրել տրրոյացոց և Հեկտորին,
Իսկ ամբոխը խառնիճաղանց դարձավ դեպի նավատորմիդ:
Նախ տըրոյանք գըրոհեցին միահամուռ ու խուռնամբոխ,
Առաջն ընկած հրակայաքալ ընթանում էր Հեկտորը քաջ,
Եվ նրա հետ Ապոլլոնը՝ ուտերն ամպով պարածածուկ,
Զեոքին ասպար մի ահարկու, հրաշանըշան և ծոպազարդ,
320 Որը տըվավ Հեկեստորը՝ ճարտարագործն Արամազդի,
Որ նըրանով ասրատի ազդի մահկանացու մարդկանց սըրտին:
Վահանն այդ մեծ ձեռքին բըռնած՝ տանում էր նա տրրոյացոց:

Արգիացիք միահամուռ էլան ընդդեմ այդ գըրոհի,
Եվ երկուստեք, ահագնագոչ, փրթթավ աղմուկ մի խառնաձայն:
Մուլում էին ու սըլանում նետերն անդուլ՝ աղեղներից
Եվ ձեռքերից դյուցազնական թըռչում էին տեգեր սուրապը.
Ոմանք մըխվում էին թափով մարտիկների մարմիններում,
Եվ ոմանք էլ դեռ ըսպիտակ մարմինների համը չառած՝
Ընկնում գետին, խըրվում հողում, կարտո մըսի և տաք արյան:
330 Քանի գուշակ Ապոլլոնը բըռնել էր իր վահանն անշարժ՝
Խոցում էին նետերն անդուլ, և երկուստեք ընկնում էին,
Իսկ երբ նալեց արագածի դանայեցոց երեսն ի վեր
Եվ ցընցելով վահանն իր մեծ, գոչեց անեղ որոտյունով՝
Մարտահն առավ աքայեցոց և մոռացան կորովն իրենց:
Ինչպես երկու անեղ գազան մութ գիշերով հարձակվելով,
Ընկնեն հանկարծ մեծ հոտի մեջ կամ եզների նախի վըրս

Եվ խոճապի մատնեն նըրանց, երբ տավարածն է բացակա,—
Այդպէս փախան արքայեցիք անաբեկված, խոճապահար,
Զի Ապոլլոնն աղեղնավոր սարսափ գըրեց սիրտը նըրանց

340 Եվ ընձեռեց փառք ու պատիվ տըրոյացոց ու Հէկտորին:

Այնժամ շատերն ընկան այրտեղ՝ ըսպանելով մեկ-մյուսին:
Զարկեց Հէկտորն Արկեպասին, Սոիքիոսին փըռեց տապաստ,—
Առաջինը պըղընձագեն բիովսացոց գորագըլուխ,
Մյուսը ընկերն հավատարիմ՝ մեծահոգի Մենէսթեսի:
Եվ Էնիասը Մեդոնին ու Յասոնին զարկեց գետին:
Մեդոնն եղբայրն էր Այաքսի և հարճորդին Ոյիլևսի,
Որ տարագիր հայրենիքից՝ բընակվում էր Փիլակեոս,
Չի իր խորթ մոր՝ Ոյիլևսի կընոջ եղբորն էր ըսպանել:
Իսկ Յասոնը աթենացոց ըսպարապետ իշխանն էր քաջ,

350 Եվ որդին էր հորջորջվում նա Բուկոլեանյան Սփիլոսի:
Պուլիդամասը ըսպանեց Մէկիստեսին նախամարտիկ,
Պոլիդեսը՝ Եքիոսին, և Ագեմոնն՝ Կլոնիոսին,
Իսկ Պարիսը առաջամարտ քաջերի մէջ զարկեց ուսից
Դեկոքին, երբ փախչում էր. պըղինձը սուր ծակեց անցավ:

Մինչ տըրոյանք զինագերծում էին մարտում ընկածներին՝
Աքայեցիք տագնապահար, շերտափակից ու լայն փոսից
Այս ու այն կողմ փախուստ տալով խոժում էին պարըպից ներս:
Իսկ Հէկտորը տըրոյացոց խըրախուսում էր քարձրածայն
Թողնել ավարն այլուճագանգ և գըրոհել դէպ նավատորմ.

360 «Ում նավերից հեռու տեսնեմ՝ ըսպանելու եմ տեղնուտեղ,
Եվ դիակը չաչրեն պիտի խարուկի սուրբ բոցի վըրս
Ո՛չ բույրերը նըրա, և ո՛չ եղբայրները, այլ անտերունչ
Մարմինն անթաղ պիտ հոշոտեն ջըները մեր քաղաքի դեմ»:

Այսպէս ասաց Հէկտորն անեղ և ձիերին մըտրակելով
Առաջ անցավ ու շարքառշարք խըրախուսեց տըրոյացոց,
Որոնք նըրա հետ միասին անեղագոչ աղաղակով
Գըրոհեցին միահամուռ, և Ապոլլոնն առաջն ընկած
Խորունկ փոսի ասիերն իսկույն փուլ բերելով իր ոտքերով՝

370 Տեգընկեցի երկարույթամբ, երբ որ մէկը, փորձի համար,
Չափելով ուժն իր հաղթ բազկի՝ արձակի այն ուժգընորեն:
Եվ խոռամամբոխ խուժում էին նըրանք այդ նոր ճանապարհով,
Իսկ Ապոլլոնը առջևից, ձեռքին ասպարն իր անարկու՝
Քարուքանդ էր անում հեշտիվ պատ ու պատնեշն արքայեցոց:

Ինչպես փոքրիկ մի երեխա նրստած անհոգ՝ ծովի ափին
Ավազներից իրեն համար խաղալիքներ շինի պես-պես,
Ապա վերջում ոտ ու ձեռքով ցրրիվ բերի հեշտ ու հանգիստ,
Այդպես և դո՛ւ, ո՛վ Ապոլլոն, բազում վատապան քաբայեցոց
Փուլ բերեցիր ու ձըգեցիր նըրանց սըրտում ահ ու տագնապ:

380 Եվ վերջապես, նավերի մոտ կանգ առնելով աքայեցիք,
Ըսկըսեցին սիրտ տալ իրար, և ամեն ոք բազկատարած
Աղոթում էր աստվածներից մեկնումեկին բարձր ձայնով:
Մինչ պահապանն աքայեցոց Նետտոր ասպետն աղերագահին
Աղոթք արավ դեպ աստղագարդ երկինք ձեռքերն իր տարածած..
«Հա՛յր Արամազդ, թե մեկնումեկն Արգոսի մեջ ցորենաշատ
Քեզ ճենճերեց պարարտ ազդրեր ոչխարների կամ եզների,
Աղերսելով, որ ետ դառնա, և դու նըրան այդ խոստացար,
Հիշի՛ր նըրան, ո՛վ Ոլիմպյան, և հեռացրու օրն այս դըժնի,
Եվ մի մատնիր աքայեցոց ի պարտություն անփառունակ»:

390 Այսպես ասաց աղոթելով, և Արամազդն իմաստնագույն
Ի պատասխան ալևորի այդ աղոթքին՝ թունդ որոտաց.
Իսկ տըրոյանք Արամազդի ահեղ որոտն այդ լըսելով,
Է՛լ ավելի ուժգին թափով գըրրհեցին դեպ աքայանք:
Լեռնանըման ալիքն ինչպես լայնածավալ ծովի վըրս
Նավի կողքից վեր է խուժում մըրըրկաշունչ հողմի ուժով,
Որ շարունակ կուտակ-կուտակ կոհակներ է մըղում առաջ,—
Այսպես տըրոյանք մեժ աղմուկով պարըսպից ներս էին խուժում:
Եվ վարելով ձիերն առաջ՝ կըրվում էին նավերին մոտ:
Սըրանք երկապր աշտեններով՝ նըժույզների վըրս նրստած,
400 Նըրանք իրենց սև նավերի բարձրությունից, ուր որ էլան,
Երկայնաձիգ մըկունդներով՝ ծայրերը կուտ պըղընձապատ—
Նավամարտի համար հարմար— կըրվում էին իրարու դեմ:

Քանի դեռևս աքայեցիք և տըրոյանք դեմ-հանդիման
Պարըսպի շուրջ էին կըրվում, հեռու արագ սև նավերից,
Պատրոկլեսը նրստած էր քաջ Եվրիպիլի վըրսնի մեջ
Ջըվարճացնում էր խոսքերով և տանջայից վերքի վըրս
Ցանում էր նա ցավափարատ և ամոքիչ ըսպեղանի:

Իսկ երբ տեսավ, որ տըրոյանք հըրրոսեցին պարըսպից ներս
Ու բարձրացավ դանայեցոց տագնապայից աղմուկը մեժ՝
410 Ծիչ արձակեց, երկու ձեռքով ծեծեց ազդրերն ու ցավագին
Հտուսչելով հոգու խորքից՝ այսպես ասաց վիրավորին.

«Էլ չեմ կարող մընալ այստեղ, Եվրիպիլե, թեպեսև դեռ

Կարոտ ես դու իմ խընամքին. անեղ կրոնիվ պայթեց անա,
Քեզ ըսպապակո ըսփոփի թող, իսկ ես վագեմ անմիջապես
Աքիլլեսի մոտ, որպեսզի նըրան մարտի հորդոր կարդամ.
Թերևըս ես կարողանամ շարժել նըրս սիրուն աստուծով,
Որովհետև բարեկամի հորդորն ազուռ, բարի է միշտ»:

Այսպես ասաց ու վագ տըվեց վըրանն Աքիլլեսի,
Իսկ աքալանք կանգնած ամուր տըրոյացոց գըրոհի դեմ
420 Զէին կարող վանել նըրանց, թեպետև քիչ էին նըրանք.
Տըրոյանք էլ անգոր էին խորտակել ուժն աքալեցոց
Եվ խոքանալ դեպի նավերն ու վըրաններն արգիական:
Կարկինն ինչպես որ կոկոմ է նավափայտը հարթ-հավասար
Հըմուտ հյուսնի ձեռքերի մեջ, հըրահանգված Աթենասից,
Որ արվեստի գաղտնիքներին քաջատեղյակ է մըշտապես,—
Այսպես, նըրանց մարտն ու գուպարն էր ընթանում հարթ-հավասար.
Եվ երկուստեք արհաբար կըովում էին նավերի շուրջ:

Հեկտորը քաջ և հոյակապ Այաքսն իրար դեմ-հանդիման
Կըովում էին մի նավի շուրջ. սակայն չէին կարող ընկնել
430 Ոչ Հեկտորը հաղթ Այաքսին, որ նավատորմը հըրդեներ,
Ոչ էլ Այաքսը Հեկտորին, որին աստված էր գորավիզ:
Շըքեղանոխ Այաքսն այնժամ Կիդիոսյան Կալեդորին,
Որ կըրակ էր տալիս նավին, զարկեց կըրծքին իր նիզակով
Խանձողն ընկավ նըրա ձեռքից և նա թընդմամբ գետին վըրովեց:
Եվ երբ Հեկտորն իր հորեղբոր որդուն տեսավ նիզակահար,
Փոշեթալվալ գետինն ընկած սևաթուր այդ նավի ստաջ՝
Խըրախույս կարդաց բարձըր ձայնով լիկիացոց և տըրոյանց.

«Տըրոյացի՞ք, լիկյանք և դուք դարդանյաններ ձեռնամարտիկ
Մի՛ հեռանաք, մի՛ ընկըրկեք տագնապայից այս գուպարում.
440 Դո՛ւրս հանեցեք Կալեդորին, որ նավերի ստաջն ընկավ,
Եվ մի՛ թողնեք, որ կողոպտեն նըրա գեներն աքալեցիք»:

Այսպես ասաց, և Այաքսին նենեց աշտեն փայլակնացալտ,
Բաջ վըրիպեց և Մաստրի որդուն դիպալ՝ կիթերացի
Լիկոփրոնին, որ Այաքսի ըսպապակն էր հավատարիմ
Եվ Այաքսի տանն էր ապրում, հարեմիքից վըտարանդի,
Քանզի մարդ էր ըսպանել նա աստվածային Կիթերայում:
Սուր պըղընձով՝ ակունջից վեր զարկեց գըլխին Կալեդորի,
Որ կանգնած էր Այաքսի մոտ. նավախելից գըրովելով՝
Մեջքի վըրս գետինն ընկավ ու տեղնուտեղ շունչը վըրջեց:
450 Փըշաբաղվեց Այաքսը քաջ և իր եղբորն այսպես ասաց.

«Քաղցր իմ Տէկրե, ընկա՛վ ահա ընկերը մեր հաւատարիմ՝
Մաստորյանը, որը վաղուց մեզ մոտ եկաւ Կիթերայից,
Պատվում էինք մեր պապատում՝ ծրնողներին մեր հաւասար:
Զարկեց կրքան Հեկտորը՝ քաջ, իսկ ո՛րք են քո օրհասաբեր
Լայնալիճն ու նետերը սուր, որ Ապոլլոնն ընծայեց քա՛զ»:

- Այսպես ասաց, նա հասկացաւ և նրբա մոտ գընաց կանգնեց,
Եվ ձեռքն առած ճրկուն աղեղն ու նետընկալ կապարճը իր՝
Տրոյացոց վրբա թափեց նետերի սուր տեղատարափ:
Նետահարեց Կլիտոսին՝ Պիսենորի պարթև որդուն՝
- 460 Վրեմնապանձ Պանթեոսյան Պուլիդամի թիկնապահին,
Որը բըռնած երասաններն՝ նըժույգներին հոգ էր տանում
Եվ ի պատիվ տըրոյացոց ու Հեկտորի՝ վարում այնտեղ,
Որ խոռոմախիտ գունդ-գընդի դեմ կանգնած կըրիւ էին մղում:
Ադետն արագ վըրա հասաւ, որն արգելել չըկարեցան,
Մըլիւկեց սըլաքը մահաբեր՝ պարանոցին, իր ետնից,
Եվ նա կառքից ցած տապալվեց, երիվարներն ընկըրկեցին
Ու գարկվելով դատարկ կառքին՝ ցընցեցին այն դըրըրոյունով:
Գըլխի ընկալ Պուլիդամասն ու ձիերի առաջ վագեց,
Որոնց հանձնեց Աստինոսին, նըրան խըստիվ պատվիրելով,
- 470 Որ լալ հըլսկի նըժույգներին և նըրանց միշտ մոտիկ պահի.
Իսկ նա նորից գընաց դեպի գունարտակներն առաջամարտ:

- Տէկրոն այնժամ ուրիշ մի նետ էլ արձակեց դեպի Հեկտորն
Ու վերջ կըտար պատերազմին՝ աքայեցոց նավերի մոտ,
Թե այդ նետով կարողանար առնել գոռոզ քաջի հոգին:
Բայց միտքն ըզգոն Արամազդի հաստ եղաւ դըրբան իսկույն,
Որ Հեկտորին պահպանելով՝ փառագըրկեց քաջ Տէկրոսին.
Կըտրեց հանկարծ նըրա չըքնաղ աղեղի լարը պընդոյոր,
Երբ այն դեպի գիրկն էր ձըգում, թըռաւ պըղիճն նետը մի կողմ,
Որը գընաց այլ ուղղությամբ, և լայնալիճն ընկաւ ձեռքից:
- 480 Սարսափահար Տէկրոն այնժամ դառնալով իր եղբորն՝ ասաց.

«Աստվածն, պա՛հ՛ղ, փըշրում է մեր հույները այս գոտեմարտում.
Գըցեց ձեռքիցս աղեղը նա և քաջոյոր լարը կըտրեց,
Որը դեռ նո՛ր, այս ստալոտ անցկացրի լալ ոլորելով,
Որ կարենար երկար տոկալ թանձրատարափ իմ նետերին»:

Տեյամոնյան Այաքսը մեծ նըրան այսպես պատասխանեց.
«Դե՛հ, սիրեյիս, դու էլ թողած աղեղը և նետերդ անթիվ,—
Զի դանաչանց դեմ թըշնամի աստված էր, որ խանգարեց այն,—
Վերցըրու տե՛զ երկայնաձիգ, ծածկիր ուներըդ ապարով

Ու մարտ մըտիր տըրոյանց դեմ, արրտապընդիր: ճակ այլոց,
490 Որ թըշմամին թեկուզ հաղթի, սակայն անվիշտ չըտորսանա
Գեղեցկատախտ մեր նավերին. օ՛ն, մարտընչենք արիաբար»:

Այսպես ասաց. Տկկոսն իսկույն վագեց դեպի վըրանն արագ,
Լայնալիճը դըրեց այնտեղ և ուտերը ծածկեց՝ ամոռ,
Բոլորածև, չորս տակ թիթեղ պատած անեղ իր ասպարով,
Առավ և իր գըլխին դըրեց գեղապանույն մի սաղախարով,
Վերից շըքեղ տարութերվող անեղակերպ գարգմանակով,
Եվ առնելով պըղընձասայր, հոռվու մի տեզ երկայնաձիգ՝
Արագ վագքով վերադարձավ Ալաքսի մոտ անմիջապես:

Հեկտորն անեղ, երբ նըկատեց, որ Տկկոսի աղեղն ընկավ,
500 Տըրոյացոց և լիկեցոց խրախույս կարդաց բարձր ձայնով.

«Տըրոյացի՛ք, լիկյանք և դուք դարդանյաններ ձեռնամարտիկ,
Բարեկամներս, արի եղեք նավատորմի մոտ խորափոր.
Ամո՛ր կացեք, միշտ անվըկանդ, քանզի ես իմ աչքով տեսա,
Որ Արամազդն ինքը փըշըրեց փըքինները մի քաջագնի:
Չորությունը հըզոր Ջևսի հեշտ է հայտնի լինում մարդկանց
Թե՛ գերագույն փառք ու պարծանք ընձեռելիս, և թե՛, երբ որ
Տըկարացնի և չուզենա լինել ռատար և զորավիգ,
Ինչպես որ արդ թուլացնելով արգիացոց՝ մեզ է օգնում:
Եղեք արի և կըովեցեք նավերի մոտ միահամոտ,

510 Եվ ով ձեզմից ընկնի մարտում նետահարված կամ տիգախոց,
Մեռնի՛ թող որ, քանզի փառք է մեռնել հանուն հայրենիքի,
Որովհետև ազատ պիտի ապրեն նըրա կինն ու որդիք,
Եվ անվընաս մընան նըրա կալվածքն ու տունն, անձեռնամուխ,
Երբ նավերով աքայեցիք վերադառնան երկիրն իրենց»:

Այսպես ասաց ու բոլորին բոցավառեց մի նոր ուժով:
Մյուս կողմից էլ Ալաքսն էր իր մարտիկներին հորդոր կարդում.

«Ամո՛թ է մեզ, արգիացիք, կամ պետք է մենք մեռնենք այսօր
Եվ կամ ապրենք ու չարիքը հեռու վանենք մեր նավերից:
490 Կորդակաճոճ Հեկտորն եթե մեր նավատորմը գըրալի,
Ի՛նչ է, ոտքո՛վ պիտի դառնաք ձեր հայրենի երկիրը դուք:
Չե՛ք լըսում, թե Հեկտորն ինչպե՛ս խըրախույս է կարդում զորքին
Ու վառվում է նավատորմը հրդեհհեղու բուռըն տեճով.
Եվ նա նըրանց պարի՛ չէ որ կրանչում է արդ, այլ կըովելու՛ է:
Իսկ մեզ համար չըկա այլ միտք ու որոշում ավելի լավ,
Քան թե շարժել մեր ձեռն ու ոտն ու մարտընչել թըշմամու դեմ:
Լավ է մեռնել միանգամից և կամ ապրել ազատ կյանքով,

Հան թե երկայր հալվել-մաշվել արեւտալոր պատերազմում
Այսպես իզուր, նալերի մոտ, վատթարագույն մարդկանց **ձեռքից»:**

- Այս ասելով բոցալստեց բոլորի մեջ կանք ու կորով:
- 530** Հեկտորն այնտեղ տիգահարեց Պերիմեդյան Աքեդիոսին՝
Չորավարին փովկեացոց, իսկ Այաքսը՝ հետևակաց
Հրամանատար Լալոդասին՝ Անտենորի շքեղ որդուն:
Պոլիդամասը ըսպանեց Կիլենյան քաջ Ուլիդոսին՝
Չորավարին Եպիացոց, որ համհարզն էր Փիլեյալանի:
Վերս պրծավ Մեգեսն այնժամ, Պոլիդամասը հարվածից
Խուսափելով քաշվեց մեկդի, Ապոլլոնը թույլ չըտըրվեց,
Որ Պանթոյանն ընկնի այրտեղ՝ նախամարտիկ քաջերի մեջ:
Եվ նիզակը նրա գրնաց, խըրվեց կործքը Կրիզոսին,
Որ տեղնուտեղ փոշեթալալ գետին վիրովեց մեծ թընդունով:
- 540** Մեգեսն իսկույն վիրա վագեց և զինագերծ արավ նրան:
Այնժամ նրա դեմ դուրս եկավ Դոլոփսը քաջ նիզակաձիգ՝
Լամպեդյանը, որ հըզոր էր մըրցուծյան մեջ ու փորձառու,
Որին ծընեց Լալմեդոնյան Լամպոր՝ այրն ազնրվագույն:
Չարկեց տեգով Փիլեյալանի կուռ վահանի ճիշտ մեջտեղին,
Բայց սաշտպանեց զըրահը հաստ, զողված գոգլալ թիթեղներով,
Որ բերել էր մի ժամանակ Սելլեիսի վրտակներից
Եվփետեւը— արանց արքան և իր հյուրին էր նըվիրել,
Որ այն հագնի պատերազմում պաշտոյանկելու ուստխներից.
Որ և անա՝ հեռու վանեց որդուց օրհասն այդ ժամանակ:
- 550** Սըլաքաստոր իր գեղարդով զարկեց Մեգեսը Դոլոփսի
Պըղընձածույ ու թավաքաշ սաղալարտի ճիշտ զագաթին,
Եվ ձիագես գարգմանակը, որ փայլում էր ծիրանեգույն,
Կըտրեց իսկույն ու զըլորեց փոշիներում ջարդուփըշուր:
Ոգորում էր Մեգեսն այդպես հաղթանակի հուշտով անդույ,
Երբ օգնության հասավ նրան Մեգեւլալուն արիսակյան,
Եվ Դոլոփսի ետև կանգնած՝ զարկեց նրա թիկնամեջքին:
Սըլաքն անցավ հուժկու թախով ու դուրս եկավ նրա կըրծքից,
Եվ Դոլոփսը բերանքսիվայր թավալգըրոր ընկավ գետին.
Եվ երկուսով հարձակվեցին կողոպտելու գենքերն ուսից:
- 560** Իսկ Հեկտորը հորդորելով իր ազգական բոլոր մարդկանց,
Հանդիմանեց արիսաիրտ Մեյանհիպայոս Հեկտավնյանին,
Որ հովիվ էր մի ժամանակ, և ծանրաքալ էզներ էր նա:
Արածացնում Պերկոտեում, երբ թըշնամին դեռ չէր եկել:
Իսկ երբ եկան դանայեցոց ճոճճեմական նալերն, հասան,
Իյիոն դարձալ և քաջությամբ անուն հանեց տըրոյանց մեջ.
Պրիամուսի մոտ էր ապրում ու սիրվում էր որդու նըման:

Նըրան էր, որ Հեկտորն անա խիստ կըշտամբեց այս խոսքերով.

«Մեղանհապե՛, մի՞թե այսպես մենք անտարբեր պիտի մընանք: }
2ի՞ մորմոքվում սիրտը միթե մեր հորեղբոր որդու համար.

570 Ի՞նչ չե՛ս տեսնում, թե ինչպես են ուզում նըրան զինագեղծել:
Ի՞նչ հետ արի՛, պետք չէ այլևս հեռվից կրովել արքայանց դեմ,
Մինչև նըրանց մենք չըսպանենք, և կամ նըրանք հիմնահատակ
2ըկործանեն Իլիոնը բարձր ու կտորեն բնակիչներին»:

Այս ասելով՝ առաջ անցավ աստվածատիպ դյուցազնի հետ:
Իսկ Այաքսը Տելամոնյան սրբոսպրնդում էր աքալանց.

«Արի՛ եղեք, սիրելիներ, ամաչեցեք մեկըդ մյուսից,
Պատերազմում պետք է որ մարդ ընկերներից իր պատկառի:
Այլեի շուտ՝ պատկառողներն են ողջ մընում պատերազմում,
Իսկ փախչողներն՝ անփառունակ, անարգ մահով են կորչելու»:

580 Այսպես ասաց, և նըրանք որ արդեն պատրաստ էին կրովի,
Ազգու խոսքերը դյուցազնի դըրոշմեցին իրենց սըրտում,
Եվ նավերը պարբսպեցին պըղընձակուտ մի պատնեշով,
Մինչ Արամազըր նըրանց դեմ էր դըրդում գոռ տըրոյացոց:
Մեներավիսն անեղագոռ գըրգըռեց քաջ Անտիլոքին.

«Անտիլոքե՛, չըկա քեզնից կըրտներագույնն արքայանց մեջ, 7
Ոչ էլ քեզ պես արագալիզ և կորովի պատերազմում.
2ե՛ս խոչանա մի որևէ տըրոյացի ըսպանելու»:

Այս ասելով նա ետ դարձավ, բորբոքելով Անտիլոքին,

Որը իսկույն դուրս խոչացավ առաջամարտ գընդի միջից
590 Եվ շուրջ-բոլոր աչք անելով՝ արձակեց իր փայլուն աշտեն.
Տըրոյացիք ընկըրկեցին, ավալն նիզակն իզուր չանցավ,
Այլ Հեկտավնի խիզախ որդու Մեղանհապի կործըր խոցեց.
Ընկավ թընդմամբ, և խավարը ծածկեց նըրա աչքերն ընդմիշտ:
Ինչպես բարակն արագալիզ, որ հարձակվում է եղևիկի
Ջագի վըրա վիրավորված, որին, որջից դուրս ցատկելիս
Ջարկեց որսորդն իր սուր նետով ու շընչասպառ արավ նըրան,—
Անտիլոքուն աչքպես ընդուտ վըրադ վագեց, Մեղանհապե՛,
Որ կողուսի գենքերը քս, ասկայն Հեկտորն այդ նըկատեց
Եվ խոչացավ արշավակի նըրա վըրա անմիջապես:

600 Անտիլոքուն այդ տեսնելով, թեպետև ժիր պատերազմող,
2ըրդմանցավ ու փախավ ետ ասրասփանսը գազանի պես,
Որը գամփոին հոշոտելով և կամ հովվին՝ եղևեթի մոտ,
Թողնում փախչում է հապըտուսպ, քանի դեռ չեն հասել մարդիկ:
Փախավ այդպես ծեր Նեստորի որդին տըրոյանց և Հեկտորի

Գոչումների ու անտերի ասքսափելի տարափի տակ,
Բայց հասնելով ընկերներին կանգնեց ու ետ դարձավ դեմքով:

- Այդ ժամանակ տրդուացիք առյուծների պես աքնառուշտ
Դեպի նավերը խուժեցին Արամազդի թելնդրանքով:
- Որ մեծ ուժ էր տալիս նրանց ու դրողում էր խիզախ կրովի,
- 610 Իսկ արքայանց թույացնելով՝ փառքը խըլում էր նրանցից,
Որովհետև ուզում էր նա փառք ու պարծանք տալ Հեկտորին,
Որ նավատորմը հըրդեհի սասուկատոշոր հըրով անշեջ,
Եվ թետիսի խընդրանքը մեծ ի գլուխ հանի՝ ամբողջապես:
Ըստաստմ էր ըզգոնամիտ Ջևար այնքան, մինչև տեսներ
Գեթ մի նավի բոցավառվելն իր աչքերով, որից հետո
Պիտ պատրաստեր տրդուացոց փախուստը՝ նա նավատորմից,
Դանալեցոց պարզելով հաղթության փառքն այնուհետև:
Այս մըտքով էր նա Հեկտորին մըղում դեպի նավատորմիդ,
Որին Հեկտորն ինքն էր արդեն ձըզտում իր ողջ հանդըգնությանը:
- 620 Մոլեզնում էր նիզակաճոճ Արեսի պես կամ հըրաբորք
Ինչպես կըրակ, որ վառվում է կատաղորեն լեռան վըրա,
Որ անտառը խիտ է՝ անթիվ թըփուտներով ու ծառերով:
Բերանն ամբողջ փըրփուրի մեջ, և աչքերը կըրակով լի
Ահագնատես հոճքերի տակ շանթեր էին փայլատակում:
Շըքեղ կորդակն անեղորեն տատանվում էր Պըրիամյանի
Խըրոխտապանձ գըլխի վըրա, երբ մարտընչում էր մոլեգին
Քանգի հըզոր Ջևան էր նըրան հովանավոր և գորալիզ,
Որ բազմաթիվ քաջերի մեջ նըրան էր լոկ փառավորում,
Որի կըսքը կարճ էր այնպես, զի Աթենաս Պայլասն արդեն
- 630 Փութացնում էր նըրա օրհասն Աքիլեասի հուժկու ձեռքով:
Չանում էր նա խըրվել այնտեղ, խորտակելու շարքերը խիտ,
Որ տեսնում էր խիզախ գընդեր ու շողշողուն գեճքեր ընտիր:
Բայց և այնպես չէր կարող նա, թեպետև շատ էր ըշտասպում,
Ճեղքել գընդերը բազմամարդ՝ շարակարգված բուրգի ձևով,
Ինչպես ժայլոը ձերմակ ծովի ափին ցըցված երկնակարկատ,
Որ անտատան դեմ է դընում փըչող սաստիկ քամիներին,
Ալիքներին, որ բախվելով՝ խորտակվում են նըրա վըրա:
Դանալեցիք այդպես անամ տոկում էին տըրդուացոց:
Բայց Հեկտորը հըրաբորքոք, փայլակնացայտ անտվեց առաջ
- 640 Եվ ամբոխի վըրա ընկավ հողմից ոռած ալիքի պես,
Որ խուժում է նավի վըրա ու իլըրփուրով ծածկում է այն,
Որ մեծաշունչ մըրրիկը ժանտ մըղընչում է ստագաստում՝
Դող հանելով անաբեկված նավազների միտքն ու հոգին,
Ջի հագիվ փոքր-ինչ անջըրբպետ բաժանում է նըրանց մահից,—

- Մասանում էր այսպես և սիրուն աքայեցոց իրենց կրծքում:
Ինչպես առյուծ մի ամենի, որ հարձակվում է բազմաթիվ
Երինջների նախրի վրա՝ փրոված անծայր մարգագետնում,
Որ տավարածն անփորձ է դեռ գազանի հետ մարտընչելու
Եվ երինջի համար անվերջ վազվրզում է ետ ու առաջ,
- 650 Մինչ առյուծը ուսունում թափով ու լափում է մի երինջի,
Եվ մյուսներն ահաբեկված խուլս են տալիս խառնիճաղանջ,—
Այդպես նաև աքայեցիք աստվածային ահով լըցված՝
Փախչում էին քաջ Հեկտորի և Արամազդ հոր առջևից:
Փախան բոլորն ու ըսպանեց Հեկտորն այնտեղ միայն մեկին՝
Պերիփետես միկենացուն՝ սիրուն որդուն Կոպրեսոսի,
Որ Եվրիսթես թագավորի սուրհանդակն էր և նըրանից
Հըրամաններ ու պատգամներ էր տանում հաղթ Հերակլեսին:
Պերիփետեսն ընտիր գավակ՝ վատ, անպիտան հորից ծընված,
Ուներ պես-պես արժանիքներ, թեթևտուն, մարտի մեջ քաջ
- 660 Եվ իր խելքով առաջինն էր միկեանց մեջ ճոխապաճույն,
Որը այնտեղ Պրիամյանին շընորհեց փառք մի գերագույն:
Ետ դառնալիս նա զարնրվեց իր ասպարի սուր պրընկին,
Որը մինչև ոտքն էր իջնում, իբրը պատնեշ տեգերի դեմ:
Սալթաքելով ցած գըլորվեց անմիջապես մեջքի վրա,
Եվ սողավարուն ահեղորեն հընչեց նըրա քունքի թուր:
Հեկտորն իսկույն այդ նըկատեց և վազելով հասավ նըրան,
Աշտեն նըրա կործքը մըխեց և ըսպանեց յուրայնոց մոտ,
Ռոռնք թեև շատ ցավեցին, սակայն օգնել չըկարեցան,
Իրենք նույնպես վախենալով քաջ Հեկտորից աստվածային:
- 670 Աքայեցիք փախուստ տալով նավատորմի դիմացն հասան,
Անցան նավերն առաջնաշարք ու պահվեցին նըրանց ետև:
Այսպես, թողին արգիացիք առաջին շարքը նավերի
Ու կանգ առան միահամուռ՝ վըրանների առաջ իրենց,
Չըցըրվելով ճամբարի մեջ. ահն ու սարսափն առավ նըրանց,
Եվ իրարու ըսկրսեցին բարձըր ձայնով խըրախուսել:
Իսկ Գերենյան Նեստորը ծեր՝ նահապետը աքայեցոց,
Պաղատում էր ամեն մեկին հանուն իրենց ծընողների.
- «Արի եղեք, սիրելիներս, ու մարդկանցից ամաչեցեք,
Հիշեցեք ձեր ծընողներին, զավակներին ու ձեր կանանց՝
- 680 Մեռած լինեն, թե կենդանի, որոնք թեպետև այստեղ չեն,
Բայց ես նըրանց անունից ձեզ աղաչում եմ ահավասիկ,
Ամո՛ր կացեք և մի՛ դիմեք դեպի փախուստ ամոթալից»:
- Այսպես ասաց ու թունդ հանեց նա բոլորի սիրուն ու հոգին:
Աթենաք աստվածաուսք մեզը ցըրեց նըրանց աչքից
Ու մեծ մի լուլս ծագեց նըրանց, լուսավորեց առհավասար

Երկու կողմից՝ թե՛ նավերից, և թե՛ մարտից արյունազանգ:
Եվ Հեկտորին տեսան ճրքանք՝ համհարզաների հետ միասին,
Նքրանք, որոնք նավաշարքի ետև մըտած չէին կրովում,
Ինչպես նաև ճրքանք, ովքեր կրովում էին նավերի շուրջ:

690 Իսկ մեծասիրտ Այաքսը քաջ չուզեց կանգնած մընալ այնտեղ, |

Որտեղ քաշված կանգնել էին մյուս որդիներն աքայեցոց,
Այլ մեծաքայլ վազվզում էր նավից ի նավ՝ ձեռքերի մեջ
Շոճելով բիր մի անհեթեթ՝ նավամարտի համար հարմար,
Քրսաներկու կանգունաչափ երկարությամբ, երկաթազամ:
Ինչպես մի վարժ ձիախաղաց երամակի միջից ըստվար
Անկելով չորս ընտիր ձիեր, դաշտամիջյան ճանապարհով
Տնօրինակ արագությամբ դեպի ոտսանն է արշավում,
Ու նայում են ըսքանչացած հանդիսատես կին, տղամարդ,
Իսկ ինքը վարժ՝ սըլանայիս մեկից մյուսի վրա է ցատկում,—

700 Այաքսն այդպես նավից ի նավ ցատկում էր ժիր, հըսկալաքայլ,
Եվ ճրքա ձայնն ահագնագոչ մինչև երկինքն էր բարձրանում.

Ամենուրեք հուժկու ձայնով հորդորում էր աքայեցոց,
Որ պաշտպանեն նավատորմիդն ու վըրանները թըռնամուց:
Մյուս կողմից էլ Հեկտորն էր քաջ տըրոյացոց խըրախուսում:
Ինչպես մի մեծ, հըզոր արծիվ, խարտիշագեղ ու գիշատիչ,
Որ հարձակվում է սըրաթև՝ թըռչումների տարմի վըրա—
Երկարալիզ կարսպների, կըռունկների կամ սագերի,
Որոնք անհոգ իրենց համար արածում են գետեզերքում,—
Խոյանում էր Հեկտորն այդպես արշավատույր ու շեշտակի

710 Դեպ նավերի առաջին շարքն՝ Արամազդի բուռըն դըրդմամբ,
Որ առաջ էր մըղում ճրքան և ճրքա հետ՝ տըրոյացոց:

Նավերի մոտ փըրթավ այնժամ մի այնպիսի սոսկալի մարտ,
Որ ասես թե դեռևս թարմ երկու բանակ իրարու դեմ
Կըրիվը ճոր՝ ըսկըսեին, այնպես սաստիկ էին կըրովում:
Ամեն կըրվող իր մըտածումն ուներ այդ գոռ գոտեմարտում:—
Աքայեցիք ազատվելու հույս չունեին բորբոլիվն
Եվ հուսահատ, օրհասական կըրիվ էին մըղում, այնինչ
Յուրաքանչյուր տըրոյացի խիզախում էր այն հուլախով,
Որ նավերը կըհըրկիզեն և կըջընջեն աքայեցոց:

720 Այս մըտածմամբ էին ճրքանք գոտեմարտում ասեղորեն:
Հեկտորն այնտեղ բըռնեց ամուր մի գեղեցիկ և ծովաչուռ
Նավի գըլխից, որը իր հետ Պրոտեպայվն էր բերել Տրոյա
Եվ որ այլևս չըդարձըրեց նա հայրենի երկիրը իր:
Այդ նավի շուրջ, դեմ-հանդիման աքայեցիք և տըրոյանք

Կրովում էին խելակորույս կոտորելով մեկ-մյուսին,
Չբուսասելով հեռվից-հեռու կրովել գետով կամ ցիզակով,
Այլ կուրծք կըրծքի, ձեռքը ձեռքի և միևնույն ոգով վառված
Կրովում էին, զարկում իրար հեսամաստը տապարներով,
Փայտաստներով և թըրերով ու երկասյրի տեգերով սուր:

730 Բագում ընտիր սըրեր անեղ և սևագամ դաստապանով
Չադդուփըշուր՝ գետին ընկան ճըրանց ձեռքից և ուտերից,
Ել արյունը հեղեղի պես հոսում էր սև հողի վըրա:
Հեկտորն ամուր բրոնած նավից՝ էլ չէր ուզում բաց թողնել այն
Եվ գոռում էր տըրոյացոց ահագնածայն աղաղակով.

«Կըրա՛կ բերեք, կըրա՛կ բերեք, ու կրովեցե՛ք կորովակամ,
Արամագըը տալիս է մեզ ամենալավ օրը այսօր՝
Տիրանալու նավատորմին, որ ի հեճուկս աստվածների
Ալեանի բերին աքայեցիք ու մեծ վընաս հասցըրին մեզ՝
Մեր ձեռերի վատությունից, որոնք չէին թույլ տալիս ինձ

740 Եվ բահակին՝ արգելելով նավատորմին մոտիկ կրովել:
Սա՛նայն. եթե Արամագըը կուրացրեց մեր միտքը այնժամ,
Հիմա նույն ի՛նքն է մեզ, քաջե՛ր, տալիս հորդոր և հըրաման»:

Այսպես ասաց Հեկտորն անեղ, և տըրոյանք միահամուռ
Ե՛լս առավել բուռն թափով արգիացոց վըրա ընկան:
Չըդիմացալ՝ Այաքսն այլևս սըլաքների սուր տարսւփին
Ել, որպեսզի գուր չըկորչեր, թողեց նավի հարթակը նս
Ու նահանջեց փոքր-ինչ հեռու, դեպի տախտակ մի յոթօտնյա:
Ալեանեղ կանգնած դիտում էր նա և ցիզակով իր անդադար
Հեռու վանում տըրոյացոց, ով կըրակ էր բերում հըրծիզ,

750 Ել իր անեղ ձայնով անվերջ հորդորում էր դանակեցոց.

«Դանակեցի՛ դյուցազուններ, պաշտոնյանե՛ր դուք Արեսի,
Արի՛ եղեք, սիրելիներս, հիշեցեք ձեր ուժն ահագին:
Կարծում եք դուք, որ մեր էտև պաշտպանողներ՝ ունենք կանգնած,
Կամ թե պարի՛սպ կա հաստապինդ, որ պահպանի մեզ կորըստից:
Չունենք մոտիկ ոչ մի ամրոց, քաղաք, որին ասպալիներք,
Ուր լինեին մեզ զորավիզ փոխարինող պատրաստ զուղեր,
Ո՛չ, զըտընվում ենք քաջազեն տըրոյացոց բաց դաշտի մեջ.
Մեր էտև ծո՛վն է թավալվում, ու հեռու ենք մենք մեր երկրից:
Մեր կյանքը մեր ձեռքի՛ մեջ է, և ո՛չ կրովից փախչելու մեջ»:

760 Այսպես ասաց, մոլեգնաբար հալածելով բոլոր ճըրանց,
Որոնք Հեկտոր Պրիամյանի հորդորանքով, ճըրս հըրդմամբ
Բոցավառվող խանձողներով դեպ նավատորմն էին խուժում:
Բոյսիին էլ խոցում էր նա երկավնաստիկ իր ցիզակով.
Ել տասներկու մարդ ըսպանեց Այաքսն այնտեղ, նավերի մոտ:

Ե ր գ Տ ա ս ն վ ե ց ե ր ո ր դ

ՊԱՏՐՈՂԿԼՅԱՆ ԴՐՎԱԳ

Այսպես կրովում էին ճորանք գեղեցկատախտ անվերի շուրջ:
Իսկ Պատրոկլեսն այդ ժամանակ Աքիլլեսի առջև կանգնած
Թափում էր ջերմ արտասուքներ աղբյուրի պես թըխակայլակ,
Որ բարձրաբերձ ապստամբից ցած է թափում ջրրերն իր մութ:
Աստվածային Աքիլլը ժիր այդ տեսնելով հուզվեց սաստիկ
Եվ գրթալով Պատրոկլեսին՝ այս թևավոր խոսքերն ասաց.

«Միրելիդ իմ, ինչո՞ւ ես դու արցունք թափում աղջրկա պես,
Որ վազելով մոր ետևից աղաչում է գրրկել իրեն,
Եվ քաշում է մոր փեշերից ու արգելում առաջ գրնալ,

- 10 Հեկեկալով աղեկըստոր, լալով, որ մայրն իրեն գրրկի:
Այդպես և դու, ո՛վ Պատրոկլե, լաց ես լինում գորովալիր:
Գուցե տըխտր լո՞ւր ես բերել միրմիդոնաց և կամ թե ինձ,
Կամ Փթիայից ընտանեկան մի առանձին գո՛ւյժ ըստացար:
Ասում եմ, թե ողջ է հայրըդ՝ քաջ Մենիտիոսը Ակտորյան,
Եվ ապրում է միրմիդոնաց մեջ էակյան Պելևսը դեռ,
Որոնց մեկի կամ մյուսի մահը մեզ վիշտ կըստամառեր:
Եվ կամ այդպես լալիս ես դու արգիացոց վրա՞ գուցե,
Որ կորչում եմ ըստորության համար իրենց՝ անվերի մտ:
Միտքդ ինձնից մի՞ ծածկիր դու, ասա, որ ես էլ յմանամ»:

- 20 Եվ ասացիր խոր հեծույթյամբ, ազնիվ ասպետ դու Պատրոկլե՛.
«Օ՛, Պելիպան, դու ամենեն քաջը թուր աքայանց մեջ,
Մի՛ բարկանար, քանզի սաստիկ աղետ հասավ արքայեցոց:
Բոլոր քաջերն այն անվանի, որոնք կային քանակի մեջ,
Պառկած են արդ՝ վըրաններում նետահարված կամ տիգախոց:
Դիմնդես Տիդյանը քաջ վիրավոր է նետով խոցված,
Տեգով՝ արքա Ագամեմնոնն ու Ոդիսսը դյուցազարմ,
Եվ իր ազդրից սուր փըքինով Եվրիպիլոսն է վիրավոր,

- Որոնց հիմա դարմանում են բըժիշկները բազմահընար.
 Իսկ դու դեռ քո դըժոխային քենի մեջ ես, ո՛վ Աքիլլես:
- 30 Չունենա՛մ ես այնպիսի քեն, ինչպիսին քոնն է ժամուածուտ:
 Ո՛վ քեզանից այսուհետև շահ և օգուտ պիտի տեսնի,
 Եթե ադետոն աքայեցոց չըհալածես քո քաշոյությամբ:
 Անագորո՛ւյն, Պելլար չի՛ եղել հաչրոյ մեծահոգի,
 Ոչ էլ Թետիսը մայրը քո, այլ ծընեցին քեզ ծովը լուրթ:
 Եվ ապառաժ-ժայուերը պինդ, զի անողոք սիրտ ունես դու:
 Իսկ եթե քեզ ետ է պահում գուշակություն մի կամ պատգամ,
 Որ քեզ բերեց արծաթթաթիկ մեծարո մայրոյ Արամագոյից,
 Այն ժամանակ ինձ ուղարկիր, տալով զորքը միրմիրոնաց,
 Որ օգնությամբնս դանայանց համար փոքր-ինչ լո՛ւյս լինեմ ես:
- 40 Տոբ ինձ՝ հագնեմ զենքերը քո շըքեղանոխ և փառահեղ,
 Որ ինձ քո տեղը դընելով՝ էլ չըկրովեմ տըրոյացիք
 Եվ բազմատանջ աքայեցիք հանգըստանան ու շունչ առնեն,
 Զի մարտի մեջ փոքր-ինչ հանգիստն անհըրածեշտ է, կազդուրիչ:
 Մե՛նք, որ հանգիստ ենք, թարմացած՝ հեշտիվ պիտի կարողանանք
 Վանել դեպի ոստանն իրենց վաստակաբեկ տըրոյացոց»:

Այսպես խընդրեց ադերսագին, օ՛, միամի՛տ, չէր իմանում,
 Որ խընդրում էր իրեն համար մահու օրհաս աղետաբեր:
 Իսկ Աքիլլեսն հառաչելով Զքրան այսպես պատասխանեց.

- «Ո՛հ, սիրելի՛ր իմ Մենիտյան, Պատրոկլ, այդ ի՛նչ ես ինձ ասում..»
- 50 Աստվածային ո՛չ մի պատվեր-պատգամից էլ երկյուղ չունեմ,
 Եվ ոչ էլ մայրն իմ նագելի՛ Ջևսից մի բան է ասել ինձ:
 Այլ սոսկալի ա՛յն ցավն է իմ սիրտն ու հոգին տանջում սաստիկ,
 Երբ տեսնում եմ մի մարդ, որ իր ինչքով, դիրքով գոռոզացած
 Համարձակվում է նենգությամբ զըրկել իրեն հավասարին
 Եվ կարող է նըրա ձեռքից մըրցանակը հափըշտակել:
 Ա՛յս է իմ ցավը դըժընդակ, շա՛տ մեծ վըշտեր կըրեցի ես
 Այն աղչկա համար, որին իբրև պարզև ես ըստացա,
 Իմ հիզակյովն առա նըրան, քաղաքն ամուր քանդեղուց ետ.
 Որին ձեռքիցս առալ Ատրիդ Ագամեմնոնն, ասես թե ես
- 60 Լինեի մարդ մի անարժան, անաշխարհիկ, վըստարանի:
 Բայց մոռանանք անցյալը մենք, ոխը պնտք չէ տեի հավերժ:
 Վըճոել էի ես իմ մըտքում չըթողնել քենն իմ, Պատրոկլե՛,
 Մինչև հասներ մարտամբոխի աղմուկը իմ նավատորմին:
 Իսկ դու հիմա ծածկիր ուտերդ ռազմի չըքնաղ իմ գենքերով
 Եվ մըրցասեր միրմիրոնաց զըլուխն անցիր պատերազմում
 Քանզի տրոյանց փոթորկալից մութ ամպն արդեն շըրջապատեց
 Նավատորմիդն, և աքայանք քըջված դեպի ծովն ըսսլիտակ՝

- Խրոնըվում են շքրջապատված մի ափ ցամաք գետնի վերս։
 Տըրոյացոց քաղաքը ողջ խիզախելով խուժել է դուրս,
- 70 Ձի չեն տեսնում ճակտիս վըրս փայլատակումը կորդակիս։
 Կըլըցնեի՝ն նըրանք իրենց դիակներով փուը անշուշտ,
 Եթե արքա Ագամեմնոնն հաշտ ու անենեզ լիներ ինձ հետ.
 Այնինչ ահա՛ տըրոյացիք ճամբարի շուրջն են ճակատում,
 Քանզի Տիդյան Դիոմեդի նիզակը հաղթ իր ձեռքի մեջ
 Չի մոլեզնում՝ հալածելու համար սղետն աքսլեցոց,
 Եվ չի հասնում իմ ականջին Ագամեմնոն Ատրիդեսի
 Ջայնը ժրպիրի գըլխից ելած, այլ արճառուշտ Հելտոդի գոռ
 Ջայնն է միայն, որ հընչում է տըրոյացոց ի խըրախույս,
 Որոնք ամբողջ դաշտն ընդարձակ լըցրին գոռում ու գոշումով
- 80 Աըյունայից պատերազմի մեջ ընկնելով արգիացո։
 Բայց դու արի, ո՛վ Պատրոկլե, գընա՛ իսկույն ըսպառագեն
 Եվ այդ ժանտախտն արիաքար հալածիր մեր ճավատորմից,
 Քանզի գոցե ճավերը մեր այրեն հըրով բոցածավալ
 Ու մեր ձեռքից խըլեն դըրանք տենչալի դարձն ի հայրենիք։
 Լըսիր, սակայն, այն ինչ որ ես դըրոշմում եմ քո մըրտքի մեջ
 Որպեսզի դու, ո՛վ Պատրոկլե, բերես ինձ փառք ու մեծ պատիկ
 Դանալեցոց կողմից բոլոր, վերադարձնեն նըրանք թող ինձ
 Գեղաշըքնաղ այն աղջըկան՝ մեծապայծառ պարզկներով։
 Վանի՛ր նըրանց ճավատորմից, սպա ինձ մոտ վերադարձիր,
 90 Եվ, եթե քեզ մինչև անգամ այրն Հերայի ահագնաթունդ
 Տա հաղթություն, դու առանց ինձ մի՛ մըխըրճիիր տըրոյանց մեջ.
 Որովհետև ինձ այդպիսո՛վ փառագըրկած պիտի լինես։
 Եվ մի՛, տարված պատերազմում ոմեցած քո հաջողությամբ,
 Կտորեելով տըրոյացոց՝ գարբը մինչև Ելիոն տանի.
 Ձի կարող է պատահել որ քեզ հակառակ և թըշնամի
 Աստվածներից մեկը հանկարծ Ոլիմպոսից իճնի քո դեմ,
 Ձի Ապոլլոնը հեռածիզ շատ է սիրում տըրոյացոց։
 Այլ, փրկելով ճավերը մեր, նորից ինձ մոտ վերադարձիր,
 Թողած նըրանց, որ իրար հետ մըրցեն այնտեղ մարտադաշտում։
- 100 Երանի թե, հայր Արամազդ, և Սթենաս, և Ապոլլոն,
 Կտորեիին մեկ-մյուսին տըրոյացիք և աքայանք,
 Եվ մընայինք երկուսըս ողջ, որ մե՛նք մե՛նակ կործանեիկնք
 Տըրոյական սրբանըվեր մարտկոցները այնդակատույց։

Աըրանք այսպես խոսում էին իրարու հետ, մինչդեռ այնտեղ
 Այսքան այլևս անկարող էր ընդդիմադրել սըլաքներիցն.
 Ընկնում էին նըրան Ջևար և նետամիզ տըրոյացիք։
 Նըրա քունքերը շուրջպատող գըլխանոցը գեղավիպում

Որոտագոչ թընդում էր խուլ՝ բախումներհից, և սղղընձյա
Բևեռները գեղապանույ՛ն՝ հարվածների տակ էին միշտ:

- 110 Հեռգամա՛ էր ողջ մարմինը խիստ և ձախ ուրջ ամանամպանը՝
Հըսկալական ասպարն անվերջ այս ու այն կողմ դարձընեւոց, ..
Սակայն դարձյալ չէին կարող ճըրսն երբեք տեղաշարժել,
Թե՛ն նեղում էին աստիկ թափվող նետերն ամեն կողմից:
Հևհևում էր արագ-արագ մարմինն ամբողջ քըրտինքի մեջ՝
Նա հագիվ-հագ շունչ էր քաշում, բայց իր դիրքում անդրդվելի .
Կանգնել էր նա ամեն վայրկյան, ամեն կողմից վըրտանգի տակ:

- Արդ, ասացե՛ք ինձ, Մուսաներ, որ ապրում եք միլիմպոսում,
Կըրսկը նախ ինչպե՛ս ընկավ նավատորմիդն աքսլեցոց:
Մոտիկ գալով, իր վիթխարի սըրով զարկեց Հեկտորը շեշտ
- 120 Այաքսի հաղթ հացի տեգին, սըլաքից ցած, և այն կուտրեց.
Եվ Այաքսը, որ իր ձեռքում ճոճում էր դեռ բունը ծայրատ,
Որից բոցի պես վայր ընկավ պղնձյա սրյաքն ըշկահելով,
Անքիծ սըրտով իր հասկացավ աստվածների գործն ու ստկաց,
Զի Արամազդն անեղագոչ խըլեց ճըրա ձեռքից բոլոր
Հընարքները և ուզում էր տըրոյացոց տալ հաղթություն:
Սըլաքներից նա խույս տըլեց. տըրոյացիք այն ժամանակ
Արագաթև նավի վըրա գրցեցին հուրն ամենակույ,
Որ բըրընկիլեց անմիջապես և շուտափույթ տարածվելով
Անշիջելի բոցը բըռնեց նավը ամբողջ ծայրեկիծալ:
- 130 Ծեծելով իր ազդերը գույգ՝ այսպես ասաց Աքիլլն սղնձամ.
«Օ՛, ըշտապիր, Պատրոկլ իմ քաջ, մի՛ դանդաղիր այլևս դու, ..
Ոխերիմ հուրն եմ տեսնում ես նավատորմի վըրա անա՛.
Գուցե սըրեն նավերը մեր, և էլ փայխչել չըկարենանք,
Հագի՛ր գեճքերդ շուտափույթ, և ես գորքը համախըմբեմ»:
Այս անելով՝ ելավ գընաց, իսկ Պատրոկլեան արագ-արագ
Զիհնալստվեց փալլակնացալտ պըղիճներով Աքիլլեսս:
Նախ և անուջ պրուճքներին կապեց չըքնաղ սրոնապաններ,
Որ կոճկրվում են արծաթյա նալմանդներով նաճանչափայլ.
Ապս սուսվ և իր լանջքի վըրա հագավ աստղանաճանչ,
140 Նըկարագարդ գըրաճը կոտ էակիդյան արագոտնի.
Հետո կախեց ուսընդանոթ պըղընձյա թուրն արծաթագամ,
Որից ճետո նա վերցըրեց վանսըը հաղթ ու հաստաքետ.
Հըզոր գըլխին դըրեց ապս կոտ ստղախարտն արվեստավոր,
Որի վերև անդակերսզ գարգմանակն էր ճոճվում շըքեթ.
Առավ ապս երկայնատվեր մի գույգ սշտե՛ ձեռքին հարմար,
Զըդիսչեղով էակիդյան քաջի ծանըր հաստ միզակի՛ն,
Որը շարժել չէր կարենում ոչ ոք, բացի Աքիլլեսից.

Պեյլան հացին, որ Քիրոնը տըվեց Արրա հորը՝ Պեյլան
 Բարձունքներից կըտրելով այն, դուցազներին ըսպանելու:
 150 Երբ վերջացրեց, նա պատվիրեց լըծել ձիերն՝ Ավտոմեդիին,
 Ռրին հարգում էր Պատրոկլեսն Աքիլլեսից հետո սըրտանց
 Եվ սըտերիմն էր ամենեն՝ կըռիվների մեջ մարտագոռ:
 Ավտոմեդոնն իսկույն լըծեց սըրտաթորիչ ձիերն աշխույժ՝
 Աշխետը ծիր, Պիսակն անգուսպ հողմի Արման արագարշավ,
 Ռրոնց ծընեց Ընպտընչա Մըրրիկն անասնձ սուր Զեփյուրից,
 Երբ արածում էր Եվկիանի առափընչա մարգագետնում:
 Նըրանց կողքին փոկից կապեց Ավտոմեդոնը Կալստոյին
 (Ռրն Աքիլլեսն Էտիոնից ավար բերեց մի ժամանակ,
 Երբ նա այդ պերճ քաղաքն առավ), որը թեև մահկանացու,
 160 Բայց մյուս անմահ Արժույզների հետ համընթաց էր արշավում:

Իսկ Աքիլլեսն ընթանալով մի վըրանից մյուս վըրան՝
 Զինավառում էր քաջերին: Ինչպես գայլերը գիշատիչ,
 Ռրոնք իրենց կըրծքում ունեն անհաթելի ուժ ահագին,
 Երբ բըզկըտում են լեռներում եղջերազեղ մի անջնորու
 Ու Աերկում են կարմիր արշամբ երախն իրենց ու դունչը ժանտ,
 Ապա դիմում են միասին դեպ աղբյուրը ձորամիջչան
 Լափելու Աորբ լեզուներով լուսակալլակ ջուրն աղբյուրի.
 Փըլսխում են սև արյուն ու միս, որոնք ունեն ամենի սիրտ
 Եվ պայթելու է կըշտապիճը փորը Աըրանց՝ տիկերի պես,—
 170 Այդպես վըխտում էին պետերն ու իշխաններն միրմիրեանց՝
 Էակիոյան արխասիրտ և արագոտն արքանյակի
 Զորս բոլորը. և Աըրանց մեջ էր Աքիլլեսն արխական
 Հորդորելով Արժույզներին ու քաջերին ասպարավոր:

Հիսուն արագ Աավ էր բերել դեպի Տրոյա Աքիլլը քաջ՝
 Արամազդի գերսիրելին, և ամեն մի Աավի վըրա
 Նըստած էին հիսուն հոգի, որոնց վըրա կարգել էր նա
 Հինգ ասլարներ՝ վըստահ Աըրանց կարողության և կորույին.
 Եվ ինքն էր վեհ ամենիշխան հրամանատարն այդ բոլորի:
 Ըսպարապետն էր մի գընդին Մենիսթիոսը խալտազլլուրան,
 180 Ռր էր որդին Սպերքիոսի՝ Արամազդի գետից բըխած,
 Ռրին ծընեց Աըրա համար գեղաչըքնաղ Պեյլան դըստրիկ
 Պոլիդորան— մահկանացու կին՝ աստըծու հետ պտակելով:
 Բայց անունով համարվում էր որդին Բորոս Պերիեդյանի,
 Ռր հայտնապես Պոլիդորին կին առավ մեծ օժիտ տուլով:
 Երկրորդ գընդին գորավարում է Եվդորոսն արխական—
 Աղջըկորդի, որին ծընեց Փիլասս դուստրը պարունի:

Պոլիմեդեն, Արրան ցանկաց հրգոր Հերմեսն արգոսասպան,
 Երբ որ տեսավ ոսկեփղքին Արտեմիսի շորջապարի մեջ
 Վարձակների հետ միասին, որ գեղեցիկ պար էր գալիս:
 190 Եվ Արրա հետ անմիջապես վերնահարկը բարձրանալով՝
 Հերմեսն այնտեղ գաղտնածածուկ մըտավ Արրան, և գեղանկ
 Պոլիմեդեն տրվեց Արրան մի լուսագեղ, պայծառ զավակ՝
 Եվդորոսին՝ սրբունքներով հույժ քաջարշավ ու գոռ մարտիկ:
 Եվ մանկաբարձ Իյիթն հետո երբ որ ի լույս հանեց մանկան
 Ու Աս տեսավ լուսապայծառ ճառագայթները արևի,
 Ակտորյանը՝ քաջակորով Եկեքեար աղջիկն առավ
 Եվ ապարանքն իր տարավ ճոխ, անբավ օժիտ տալով Արրան:
 Իսկ ծեր Փիլասը Աորածնին դայեկելով սընուցանեց
 Ու խընամեց խանդաղակաթ՝ իր հարազատ զավակի պես:
 200 Երրորդ գընդին գորակարում էր Պիսանդրոսն արիասկան՝
 Մենալյանը՝ գուպարի մեջ իր նիզակով հրոշակալոր
 Քան բոլորը՝ Աքիլլեոսի ընկերոջից՝ Պատրոկլից ետ:
 Չորրորդի պետն էր արևոր Փինիթս ասպետը փառահեղ.
 Հինգերորդին Ակիլլեոնն՝ անբիժ որդին Լայերկեսի:
 Եվ երբ Աքիլլը բոլորին ոտքի հանեց կազմ ու սրատրաստ՝
 Կանգնեց այնժամ իշխանաբար և այս ազդու խոսքերն ասաց.

«Միբմիդոննե՛ր, հիշեցեք արդ՝ ձեր այն խոսքերն ըսպառնալից
 Որ սըրաթևն Ասիերի մոտ ուղղում էիք տըրոյացոց:
 Երբ ետում էր ոխը իմ մեջ, այսպես էիք ասում դուք ինձ.
 210 — Պեդիսածի՛ն, անագորո՛ւյն, մայրող լեղի է ջամբել քեզ,
 Որ պահում ես բըռնի կերպով ընկերներիդ՝ Ասիերի մեջ:
 Գեթ դառնալիք մենք հաշնեհիք ծովագընաց մեր Ասիերով,
 Քանի որ այդ դառնալեղի սև մաղձը քո սիրտն է ընկել:—
 Այսպես էիք ասում հաճախ ինձ հետ գըլոյս-գըլլիսի տալով.
 Եվ արդ, ահա՛, հասավ կըռվի ժամը, որին տեճնում էիք.
 Ով որ քաջ է, թող դուրս գա շուտ պատերազմի տըրոյանց դեմ»:

Այս ասելով բոցավառեց բոլորի մեջ ուժ ու կորով:
 Ու շարվեցին բոլորն իսկույն, լրսելով քաջ թագավորին:
 Ինչպես որ մարդ խիտ քարերով շարի բարձրը պատերն իր տան,
 220 Որ դեմ դընեն փոթորկաշունչ քամիների բուռըն թափին՝
 Մաղսվարտներն ու վահաններն այդպես կըպած էին իրար:
 Եվ ձիագես կորդակների գարգամանակները ճոճվելով
 Իրար էին շրփվում ընդհուպ, այնպես կըպած էին իրար:
 Եվ բոլորի առաջն ընկած ըսպառագեն երկու բաշեր՝
 Պատրոկլեսն ու Ավտոմեդոնն միախորհուրդ և միաշունչ
 Գընում էին մարտընչելու միբմիդոնաց գըլլոյսն անցած:

Իսկ Աքիլէան անմիջապէս վերադարձաւ դէպի վըրսանն
 Ու մըրտնելով այնտեղ բացեց խուփը արկղի նարտարարութեամբ,
 Որ դըրել էր սև նալի մեջ մայրը՝ Թեոսիսն արծաթաթաթիլ:՝

230 Արկղում կային շատ շապիկներ և հողմապախ պարեգտուներ,
 Եվ օթոցներ տերևազարդ, կար և այնտեղ արվեստագործ
 Ըսկահ մի մեծ, որով ոչ ոք չէր ըմպում սև գինի ընտիր,
 Ոչ էլ ձոնում աստվածներին գինի՝ բացի Արամազդից:
 Ըսկահն արկղից դուրս հանելով՝ նախ ծրծուբով մաքոր սըրբեց,
 Այս լըվաց և ողողեց ականակիտ, հըստակ ջըրով.
 Հետո լըվաց և իր ձեռքերն, լըցրեց գինին ըսկահի մեջ
 Ու կանգնելով անդաստանում աղոթք արավ դէպի երկինք,
 Եվ շանթընկէցն անելագոռ լըսեց աղոթքն Աքիլէսի.

«Վե՛հ Արամազդ, Պելասգունի և Գողոնյան, տե՛րող հեռաբնակ

240 Գողոնների ձըմեննաճոխ, ուր նըստում եմ քո շուրջբոլոր
 Գուշակներդ անտոնալիս, սելյանները գետնահըշտի.
 Մի ժամանակ դու լըսեցիր աղոթքը իմ աղերսագին
 Ու սաստկապէս հարվածեցիր աքայեցոց՝ ի պատիվ ինձ.
 Լըսիր և արդ աղոթքըս, հա՛յր, և կատարիր խընդիրըս դու:
 Մընում եմ ես նավատորմում և սիրելի ընկերակցիս՝
 Մենիտյանին ուղարկում եմ մարտընչելու տըրոյանց դեմ:
 Հաղթութունը հետն ուղարկիր անեղամոռնչ մեծ Արամազդ,
 Եվ գորացրու նըրա հոգին, որ հասկանա Հէկտորը գոռ՝
 Կարո՞ղ է մեր քաջ պաշտոնյան և միայնակ պատերազմել,

250 Թե՛ իր ձեռքերն անպարտելի ա՛յն ժամանակ կըմոլեզնեն,
 Երբ ես անձամբ հետը գընամ դէպի կըրիվ արիսական:
 Բայց թող որ նա մեր նավերից հեռու վանի սղմուկն ու մարտն
 Ու ողջ-առողջ վերադառնա դէպի արագ նավերն ինձ մոտ
 Իմ գեներով և հաղթական զինվորներիս հետ միասին»:

Այսպէս սասց աղոթելով, և Զըրվանյանն ըզգոնամիտ
 Ընորհեց նըրան իր խընդրանքի մի մասը և մյուսը մերժեց:
 Տըլեց Ջևըր Պատրոկլէսին վանել տրոյանց նավատորմից,
 Սակայն մարտից ողջ ու առողջ վերադառնալը՝ զըլացաւ:
 Աքիլէսը Արամազդին աղոթելուց, ձոնից հետո

260 Մըտավ վըրսանն իր վերըստին, ըմպանակը դըրեց արկղում
 Ու դուրս ելաւ անմիջապէս, քանզի պըրտանց ուզում էր նա
 Տեսնել աչքով մարտը դըմնյա՝ տըրոյացոց և աքայանց:

Միոմիտոններն ըսպատագեն հետևելով Պատրոկլէսին
 Գընում էին դասակ-դասակ տողաշարված և հաղթաբալլ,
 Մինչև հասան տըրոյացոց ու թալվեցին նըրանց վըրս,

Տըրիվ գալով այստեղ-այնտեղ ճամփաքրճակ բռների պես,
Որոնք այնտեղ, արահետի վըրա իրենց բույնը ունեն,
Ու տըղաներն հաճախ նըրանց չարացնում են ու գըրգըրում:
Անըզգամներ՝ որ շատերին պատճառում են ցավ ու վընաս:

- 270 Եթե հանկարծ ակամայից դըրդի նըրանց մի ուղևոր,
Բոլորն իսկույն դուրս են թափվում պաշտպանելու ձագերն իրենց:
Այդպես նաև արիասիրտ միրմիդոններն էին խիզախ
Թափվում իրենց նավերից դուրս՝ ուզամի աղմուկ-աղաղակով:
Իսկ Պատրոկլեսն իր քաջերին խրախուսում էր բարձրաձայն.

«Միրմիդոններ՝ մարտակիցներ՝ Պելիասծին Աքիլլեսի,
Արի՛ եղեք, սիրելիներս, մի՛ մոռանաք, որ քաջ եք դուք,
Պատիվ բերե՛ք Պելիսյանին ուզամիկներըս ձեռնամարտիկ,
Որ արգոսյան քաջերի մեջ քաջագույններն ենք նավերում:
Թո՛ղ հասկանա Ագամեմնոնը մեծասաստ, թե ինչպիսի

- 280 Սըխալ գործեց՝ չըպատվելով աքայեցոց քաջագույնին»:

Այսպես ասաց, բոցավառեց բոլորի մեջ ուժ ու կորով.

Ու խուռներամ գըրրոհեցին տըրոյացոց վըրա նըրանք
Խրախուսված այդ խոսքերով, և նավերը շուրջանակի
Գոռ արձագանք տըվին անեղ՝ աքայեցոց աղաղակին:
Տըրոյացիք երբ որ տեսան Մեցիտյանին հաղթահասակ
Եվ զինակցին նըրա շըքեղ՝ գեճուզարդով պըրընձաձատ,
Իրար անցան անաբեկված, կարծելով որ Աքիլլը քաջ
Թողած իր քենը դըժընդակ՝ հաշտըվել է Ատրիդի հետ,
Եվ ամեն ոք սարսափահար ասք էր ածում իր շուրջ բոլոր,

- 290 Որ փախչելով փըրկի իրեն այդ սուկալի պատուհասից:

Նախ Պատրոկլեսն արձակեց իր փալլուն մըկունդը անագին
Դեպ բազմությունն այն խուռնախիտ, որը եռ էր գալիս այնտեղ՝
Մեծահոգի Պրոտեսիլավ դյուցազունի նավերի մոտ,
Եվ հարվածեց Պիրեքմեսին, նա որ բերեց պեռնների
Հեծելագունը՝ հորդահոս Աքսիոսի ակունքներից:
Վիրավորված իր աջ ուսից՝ նա վայր ընկավ մեջքի վրա
Հեծեծալով, փոշեթավալ, պեռնները փախան իսկույն.
Պատրոկլեսը նըրանց սըրտում գըցեց սարսափ մի սուկալի,
Ըստպանելով ամենաքաջ նըրանց պետին պատերազմում:

- 300 Վանեց նըրանց նավատորմից հեռու և բորբ հուրը մարեց,
Ու մընաց նավը կիսավառ. տըրոյացիք տագնապահար
Ետ քաշվեցին, իսկ աքայանք առաջ անցան գըրրոհելով
Դեպի նավերը գոգավոր, ու փըրթով մեծ գոռում-գոշում:
Ինչպես երբ մեծ ու բարձրաբերձ լեռան գըլխից ուժգին շընչով

Զըրվանյան Զևար շանթընկեց՝ թանձրակուտակ ամպը քըշի,
Ու երևան գան լուսափայլ անտառ ու լեռ բարձրադիտակ,
Ու ճեղքքվի անպարունակ եթերն անհուն վերից ի վար,—
Աղբյուս կըրակն արաչեցիք հեռացնելով նավատորմից
Փոքր-ինչ ազատ շունչ քաշեցին, բայց կըրիվը չէր դադարում,
310 Որովհետև տըրրոյացիք բոլորովին չէին փախել,
Այլ ըստիպված փոքր-ինչ հեռու քաշված նըրանք պատերազմից՝
Տոկուս էին, դեռ դիմարդում արիսական արաչեցոց:

Ընդարձակվեց նակատն այնժամ, և ամեն մի զորագըլուխ
Ըսպանեց մարդ մի քաջագուն. նախ Մենիտյանն իր հիզակով
Արեվիկի ազդրին զարկեց, երբ սա թիկունք էր դարձընում,
Պըղինձն անցավ մարմնի միջով ու դուրս ելավ անմիջապես
Աշտուկ փըշընց ոսկորն իսկույն, և նա ընկավ երեսնիվայր:
Իսկ Թուսահն փիրավորեց Մենեպալուն արիսական
Կըրծօքից, որ մերկ էր ասպարից և դիտապաստ փլուեց գետին:

320 Փիլիդէար նըկատելով վըրա քըշող Ամփիկլուսին՝
Անապարեց ու ոլոքից, գիստի տակից զարկեց նըրան,
Տեգը սուրսաչր կըտրատելով մըկան ու ջիդ՝ Ամփիկլուսին
Փրոեց գետին և աչքերը պատեց մոլթով մըռայլամած:
Իսկ Նեստորի որդիներից մեկը՝ արի Անտիլոքոսն
Ատիմնիոսին խոցեց տեգով, որ տեղնուտեղ շունչը փրչեց:
Եվ Մարիսը կըրակ կըտրած հարազատի մահվան վըրա՝
Անտիլոքի վըրա վագեց ու կանգ առավ դիակի մոտ,
Բայց եղբայրը Անտիլոքի՝ Թրասիմիդէար դյուցատիպ
Կանխեց նըրան ու շեշտակի նըրա ուսին զարկեց տեգով:

330 Սըլաքը սուր բազուկն ուսին կըցող ջըդերը կըտրատեց,
Եվ Մարիսը գետին փրովեց՝ փակելով իր աչքերն ընդմիշտ:
Այսպես երկու եղբայրների ձեռքով ընկան երկու եղբայր
Եվ անդուհանդերս իջան խավար քաջ ընկերներն Սարպետոնի,
Որոնց ծընեց Ամփսովդարը տիգամոն, նա որ սընեց
Անընկնելի հարյո Քիմեոին՝ ի պատուհաս բազում մարդկանց:
Ոյիկսպան Այաքսն այնտեղ ողջ-ողջ բըռնեց Կլոթուսին՝
Շըփոթված այդ ժըխտի մեջ, բայց տեղնուտեղ հոգին առավ՝
Իջեցնելով իր մեծակոթ սուրը նըրա պարանոցին:
Սուտերն արյամբ ամբողջովին կարմիր ներկվեց ու տաքացավ,

340 Եվ ծիրանի մահը ծածկեց նըրա աչքերն անմիջապես:
Պենեպուն ու Լիկոնն այդտեղ հարձակվեցին իրար վըրա,
Զի երկուսի հիզակներն էլ վըրիպելով թըռան հեռու,
Եվ իրարու հասան նըրանք իրեցն հըսկա սուտերներով:
Զարկեց Լիկոնը ձիագես գըլխանոցի ճիշտ խորանին,
Բայց փըշըրվեց սուրը նըրա դաստապանի մոտից ընդհուպ:

Պենելոնսն ախոյանի պարանոցին զարկեց ուղիղ
Եվ այն կըտրեց ամբողջովին, թողեց բարակ մորթը միայն,
Ռրից գըլուխն ի վայր կախվեց, և նա ընկավ դիպօթաձով:

Մերիոնեսն Ակամասին հասավ, երբ սա կառք էր նըստում,
350 Եվ այչ ուսից հարվածելով՝ նըրան կառքից ցած գըլորեց.
Ու մտախոտը-մեզն անփարատ լըցվեց նըրա աչքերի մեջ:

Իդոմենեսը պըղընձով զարկեց բերնին Երիմասի,
Ու պըղընձիս սըլաքը սուր խըրվեց ուղեղն ու դուրս եկավ,
Փըշրեց ճերմակ ոսկորները, և ատամները թափվեցին,
Երկու աչքերը լըցվեցին քըթից-բերնից ցայտող արյանք,
Եվ պաշարեց ամեն կողմից մահվան մըթին ամպը նըրան:

Դանաչեցի պետերն այսպես՝ մեկ-մեկ մարդիկ ըսպանեցին,
Ինչպես գայլերը քանասար հարձակվում են հոտի վըրա
Հոտից հեռու ցըրիվ եկած ոչխար կամ այծ փախցընձելու

360 Օգտընվելով երիտասարդ անփորձ հովվի խակոթյունից,—
Այսպես նաև դանաչեցիք գըրոհեցին տրոյանց վըրա,
Որոնք վախից խունապահար փախուստ տըվին չարաշըշուկ:

Տելամոնյան Այաքսը մեծ աշխատում էր իր նիզակով
Վիրավորել քաջ Հեկտորին, քայց սա կըովի մեջ փորձառու՝
Արջստենի իր ասպարով պարածածկած ուտերը լայն՝
Հետևում էր ուշի-ուշով սըլաքների շըշյուններին
Ու շըռինդին աշտեների. անտարակույս նա լավ գիտեր,
Թե հաղթությունը կըովի մեջ շուտ է տըվել երեսը իր,
Բայց մընում էր անդըրովելի և անասան կըովում էր նա,

370 Որ կարենա իր սիրելի ընկերներին փըրկել գոնե:

Ինչպես որ վեճ Ոլիմպոսից պարզ ու պայծառ օդի միջով
Մուրա մի ամպ դեպի երկինք, երբ Ջևըր մեծ մըրրիկ հանի,
Ադպես փըրթավ տըրոյացոց փախուստն հանկարծ նավատորմից:
Կանոնավոր շարքով արդեն չէին անցնում փոսը նըրանք,
Այլ խունապով խառնիճաղանջ, մեկ-մյուսին խանգարելով:
Հեկտորն էլ էր փախչում հապճեպ սըրաթըռիչ իր ձիերով.
Տըրոյացոց բանակը նա թողեց փոսի շուրջ խըռնըված,
Որ կտաձիգ շատ նըժույզներ կոտորտեցին արքաների
Կառքի քեղին ու փախս առան՝ կառքը թողած խոր փոսի մեջ:
380 Իսկ Պատրոկլեսն արծարծելով դանաչեցոց էտանդն անդու
Հայածուն էր կըրընկակոխ տըրոյացոց, որ ցիրուցան՝
Լըցրին բոլոր ճանապարհներն աղաղակով և խունապով:
Փոշու մըրրիկն ամպանըման բարձրանում էր երկինքն ի վեր:
Դեպի քալաքն էին թեքում երիվարներն ընթացքն իրենց՝

- Սպասարմբակ փախուստ տալով վերաններից ու նավերից:
Պատրոկլէսը որոտալով վարում էր իր ձիերն այնտեղ,
Որտեղ տեսնում էր խրոնրված խառնաշըփոթ ամբոխակույտ:
Մարդիկ իրենց կառքերից ցած էին ընկնում բերանքսիվայր,
Ու շուտ էին գալիս ճամփին կառքերը խու դրողըրդուումու:
390 Արագ վարգով անցան փոսից Պատրոկլէսի ձիերն անմահ,
Որ աստվածներն էին տըվել չըքնաղ պարգև՝ վեհ Պելլասին:
Վառվում էր սիրտը Հելտոորին ըսպանելու բուռն տեսչով,
Բայց նըժուգներն արշավասույր՝ առած տանում էին ճըրան:
Ինչպէս աշնանն ամպերն ոռած ծանրանում են երկրի վըրս,
Երբ Ջըրվանցանը սըրտմըրտած՝ տեղատարալի է շարքում վար՝
Ի պատուհաս ճըրանց, որոնք հասարակաց ատյաններում
Դասուտան են տեսնում սրխալ ու ժըխտում են արդարությունն՝
Անտեսելով աստվածների վըրեժխընդիր ցատումն անեղ,
Որոնց բոլոր գետերն այնժամ վարարում են, ու հորդահոսու
400 Հեղեղները առատաշուր սեպ թըլուրները ճեղքելով՝
Լեռների թեք զառիթալփից դեպի ծովն են գահալիծում
Ահագնագոչ որոտմուճքով, ու քանդում են գործերն մարդկանց,—
Տրոյանց ձիերն այդպէս ուժգին վըրընջյունով փախչում էին:
Երբ Մենիտյանն արագ ճեղքեց գումարտակներն առաջնաշարք,
Տըրոյացոց թըշեց նորից նավերի կողմ, թույլ չըտալով,
Որ նահանջեն դեպի քաղաք, ինչպէս իրենք էին ուզում,
Այլ հետապինդ՝ գետի կողմից և պարըսպից ու նավերից
Կոտորում էր նա անխընձա՝ շատերի վրեժը առնելով:
Պատրոկլէսը սուր նիզակով նախ հարվածեց Պրոնոսին,
410 Որի կործըքը ասպարից մերկ՝ երևում էր. հոգին առալ,
Եվ նա գետին ընկալ ուժգին. հարձակվելով երկրորդ անգամ
Ջարկեց Թեստոր Ենոփայանին, որ այթողի վըրս նըստած
Կուչ էր եկել, կըծիկ դարձած, վախից միտքը մըլար ու մոթ,
Վախենալուց երասաններն ընկել էին ճըրս ձեռքից:
Պատրոկլէսը սուր նիզակով զարկեց ճըրս աջ կըզակին,
Տեգն անցկացրեց ատամներից և կառքից ցած քաշեց ճըրան
Սըվնակոթով, ինչպէս երբ մարդ նըստած քարձը ժայռի վըրս՝
Լարից կապված փայլուն կարթով ծովից ձուկ է քաշում հանում:
Պատրոկլէս այդպէս կառքից քաշեց Ենոփայանին երախաբաց,
420 Որն ընկնելով բերանքսիվայր՝ շունչը փըշեց անմիջապէս:
Երիվակսին զարկեց ասպա քարով, երբ նա խիզախում էր,
Ու ճեղքելով ճըրս գըլուխն ուղիղ երկու տապակ արալ
Գըլխանոցի տակ ամրակուռ, գետին ընկալ երեսնիվայր
Ու տեղնուտեղ մահն անողոք ճըրս կյանքի թելը կըտրեց:
Մեկ-մյուսի ետև ասպա գետին փրոնեց՝ Երիմասին,

Ամփոտրոսին, Եպպլտեսին, Դամաստորյան Տլեպոլեսին,
Եբրոսին և Պիրիսին, Եվիպպոսին և Իփևսին.

Այս բոլորից հետո նաև Պոլիմելին Արգետոյան:

Սարպետոնը երբ որ տեսավ իր բազմաթիվ ընկերներից
430 Մենիտյան քաջ Պատրոկլեսի ձեռքով ընկած, դիաթալավ,
Ամբողջ ուժով ձայն արձակեց կըշտամբելով լիկյաններից.

«Ամո՞թ է ձեզ, լիկեացի՛ք, ո՞ր եք փախչում, ըսթափվեցե՛ք,
Ի՛նքըս պիտի ելնեմ հիմա այդ մարդու դեմ, որ իմանամ,
Թե ո՞վ է այդ դյուցազնը քաջ, որ այսքան մեծ ոճիր գործեց,
Երևակալոտոր անելով շատ մեծակորով մարտիկների»:

Այսպես ասաց ու զենքերով նա իր կառքից գետին ցատկեց.
Պատրոկլեսը այդ տեսնելով ինքն էլ կառքից իջավ իսկույն,
Եվ երկուսով՝ կեռակընուց, կեռամագիլ անգողերի պես,
Որոնք բարձր ժայռի վրա կրովում են ճիշ ու գոշյունով,
440 Ահագնաձայն սղաղակով հարձակվեցին իրար վրա:

Նըրանց ի տես՝ հուզվեց աստիկ Զըրվանի մեծ որդին անեղ
Ու Հերային՝ իր քրորջը և ամուսնուն այսպես ասաց.

«Վա՛յ ինձ, մարդկանց մեջ ամենեն իմ սիրելի Սարպետոնին
Վիճակված է ճակատագրից ընկնել ձեռքով Պատրոկլեսի.
Մակայն սիրտըս հուզումնակոծ երկմընում է տարակուսված.
Արտասվայից մարտից նըրան վերցընեմ ես ողջ և առողջ
Ու փոխադրեմ մեծահարուստ դեպի Լիկիա՞, թե հանդուրծեմ,
Որ Մենիտյան քաջի ձեռքով հաղթըվի նա ու մահ առնի»:

Եվ նազելի, աչեղ Հերան իսկույն այսպես պատասխանեց.
450 «Զարհուրելի դու Զըրվանյան, այդ ինչ խոսք է, որ ասում ես,
Մահկանացու մարդուն՝ մահվան կանխորոշված ճակատագրից՝
Կամենում ես դու չարաշուք և անողոք մահից փրկել՝:
Արա՛, բայց մյուս աստվածներըս համաձայն չենք քեզ այդ բանում:
Ուրիշ բան էլ ասեմ ես քեզ, և այն դու քո սըրտում պահիր.
Եթե փրկես Սարպետոնին ու ողջ-առողջ տուն ուղարկես,
Տես, որ գուցե և մյուս անմահ աստվածներն էլ կըկամենան
Կորըստաբեր կրովից հանել իրենց սիրած որդիներին:
Պըրիսամոսի քաղաքի շուրջ, պատերազմում որդի ունեն
Ծատ անմահներ, որոնց պիտի դու գայրացնես քո վարմունքով:
460 Եթե որդուդ շատ ես սիրում ու գութ ունես նըրա վըրա,
Թող որ ընկնի պատերազմում Պատրոկլեսի հըզոր ձեռքով,
Եվ, երբ կյանքի շունչն ու ոգին թողնեն նըրան, հըղիր Մահին
Եվ Հընին խոր, որ փոխադրեն նըրան դեպի Լիկիա հարուստ:

Հարազատներն ու բարեկամք այնտեղ նրան թաղեն թող որ
Եվ հուշարձան կանգնեն վրրան՝ տալով պատիվ մահացալիսն»:

Այսպես ասաց, և Զըրվանի որդին անասց այդ խորհրդդին
Ու երկրնքից արշունագույն ցող տեղաց վար, երկրի վըրս,
Իր սիրելի որդու պատվին, որին հեռու հայրենիքից
Վիճակված էր Պատրոկլեսի ձեռքով ընկնել Տըրոյայում:

- 470 Երբ երկուսով հասան իրար, Պատրոկլեսը առաջին հեղ
Զարկեց ներքին որովայնին հրոշակավոր Թրասիմելի,
Որ Սարպետոն թագավորի ըսպապսակն էր հավատարիմ.
Սարպետոնը վըրս վագեց փայլակնացայտ իր աշտեով,
Բայց վըրիպեց, և հարվածը Կայտառի աջ ուսին առավ.
Ձիւն փըռընչաց ու դառնառի վըրընջւմնով փըռվեց գետին
Ու տեղնուտեղ շունչը փըչեց, իսկ մյուս անմահ ձիւրն անզուսպ
Խըրտընեցին, լուծը ճոնչաց, երասաններն խառնըվեցին,
Քանզի դըրսի կողմից կապված նըժույզն ընկավ փոշեթապալ:
Բայց քաջատեգ Ավտոմեդոնն անմիջապես ելքը գըտավ,
480 Իր թանձրաթամբ ազդրից քաշեց սուրը երկար, ձըգվեց առաջ
Եվ տապալված երիվարի կասերն ամուր կըտրեց արագ:
Մյուս նըժույզներն ուղղըվեցին ու սամետի տակը մըտան
Եվ Պատրոկլեսն ու Սարպետոնն ահեղորեն առան իրար:

- Բայց վըրիպեց կըրկին անգամ Սարպետոնի փայլուն աշտեն,
Որ ձախ ուտով Պատրոկլեսի՝ անցավ գընաց անըրպատակ:
Վըրս հասավ այն ժամանակ Պատրոկլեսը իր պըղընձով,
Եվ մըկունդը նըրս ձեռքից չըթըռավ գուր և ապարդյուն,
Այլ հարվածեց այն թաղանթին, որը սիրտն է անջըրպետում:
Եվ Սարպետոնն, ինչպես բարդի, կաղնի, թեղոշ մի բարձրաբուն,
490 Որ հյուաները լեռան վըրս կըտրում են սուր կացիներով
Նավափայտի համար, այդպես գետին ընկավ հասակով մեկ
Իր ձիերի, կառքի առաջ, ակումները կըրճըտելով,
Ագուռներով, եղունգներով ճանկոելով հողն արշունագանգ:
Ինչպես առյուծը համրընթաց երինջների նախի վըրս
Հարձակվելով ըսպանում է սեճամարմին, խարտաշ մի ցուլ,
Որ կորչում է հաղթ առյուծի ժանիքների տակ, երախում,
Այդպես խոցված Պատրոկլեսից լիկեցոց պետն ապարավոր՝
Մահվան շեմին ձայն արձակեց իր սիրելի ընկերակցին.

«Արդ, սիրելի՛դ իմ Գըլվակոս, քաջերի բա՛ջ, ժամ է, որ դու

- 500 Յույց տաս ուժըդ անպարտելի և կորովըդ պատերազմում.
Քեզ ցանկալի պետք է լինի կըռվել, եթե քաջ ես իրոք:

Նախ լիկեցոց պետերին դու հորդոր կարդա զընդից ի գունդ,
Որ ոգորեն Սարպետոնի շուրջը կանգնած արիաքար,
Եվ ինքը ինձ պաշտպան կանգնիր արքայանց դեմ քո պղղընձով,
Զի քեզ համար, ո՛վ Գըլավկոս, պիտի լինեն այստեհետև
Ամոթ ընդմիշտ և անխատինք, եթե՛ երթեք արքայեցիք
Կողոպտեն իմ գենքերն այստեղ, ուր ես ընկա մարտընչելիս:
Օ՛ն, ուրեմըն կանգնիր ամուր և խրրախույս կարդա զընդիմ»:

Խոսքը նրա բերանն էր դեռ, երբ որ մահը վորս հասավ,
510 Փակեց աչքերն, իսկ Պատրոկլեսն արագելով նրա կրծքին,
Կորզեց աշտեն նրա մարմնից, փորոտիքը դուրս թափելով:
Եվ Պատրոկլը տեգն ու հոգին քաշեց մեկտեղ ու դուրս հանեց:
Միրմիրոններն հասան իսկույն ու բռնեցին նրժույզներին,
Որոնք փախչել էին ուզում, երբ կառքն անտեր էր մընացել:

Լըսելով ձայնն իր ընկերոջ՝ Գլավկոսը ցավեց սաստիկ,
Սիրար կրտոր-կրտոր եղավ, որ չէր կարող օգնել նըրան,
Բրոնած բազուկն իր վիրավոր սեղմում էր նա, նըմում ձեռքով,
Որ Տևկրոսն էր խոցել նետով այն միջոցին, երբ վազելիս
Ելնում էր նա պարիսպն ի վեր՝ ընկերներին իր օգնելու:

520 Եվ Գըլավկոսն Ապոլլոնին աղոթելով՝ այսպես ասաց.

«Լըսիր, արքա՛, ուր էլ լինես, լիկեցոց մեջ թե տրորյանց,
Ամեն տեղ էլ կարող ես դու վըշտատոշոր մարդուն լըսել.
Որ ինձ նըման տառասպում է անտանելի ցավերի մեջ:
Վիրավորված եմ կարեկեր, տանջում են ինձ ցավերը սուր,
Զի դադարում արյունն երթեք, ծանրացել է ոսկն իմ թըմբած,
Ու չեմ կարող անդեղևուն բըռնել նիզակս ու մարտընչել:
Ընկավ արի մի մարդ ահա՛, շըքեղ որդին Արամազդի՛
Սարպետոնը և չբհասավ Զևսը որդուն իր գորավիզ:

Բայց դու, արքա՛դ արծաթադեղն, ստողջացրու այս վերքըս խոր,
530 Մեղմից ցավերս, տուր գորոթյուն, որ հորդորեմ ընկերներին,
Խըրախուսեմ իմ լիկեցի ուզմիկներին՝ պատերազմի
Եվ ես կըռվել կարողանամ իմ մըտերմի դիակի շուրջ»:

Այսպես ասաց աղերսագին, Ապոլլոնը լըսեց նըրան,
Մեղմեց ցավերն անմիջապես և նրա խոր վերքից հոսող
Արյունը սև ցամաքեցրեց ու ներշընչեց ուժ ու կորով:
Գլավկոսն ըզգաց իր սըրտի մեջ ու մեծապես ուրախացավ,
Որ Ապոլլոն այրպես արագ լըսեց աղոթքն իր սըրտագին:
Գընաց իսկույն հորդորելու լիկիացոց քաջ իշխաններին
Սարպետոնի շուրջ կըռվելու, որ գինազերծ չանեն նըրան,

540 Ապա դիմեց նա մեծաքայլ՝ տըրոյացոց պետերի մոտ՝

Պոլիդամի մտտ Պանթոյան և Ագենոր դյուցազնի,
Գըտավ ապա Էնիասին և Հէկտորին պըղընձագէն,
Որոնց իսկույն մտտենալով՝ այս թևալոր խոսքերն սասց.

«Եվ դու, Հէկտոր, բոլորովին մոռացել ես նիզակակից
Ընկերներիդ, որ քեզ համար իրենց կյանքն են զոհում այստեղ,
Հեռու իրենց հայրենիքից՝ կարոտ իրենց որդոց, կանանց.

Միհչդեռ ինքքդ չես կամենում օգնել նրանց ու պաշտպանել:
Ընկավ մարտում Սարպեդոնը՝ լիկյանց իշխանն ասպարալոր,
Որ պահպանում էր ողջ Լիկիան արդարութեամբ և իր ուժով:

550 Պղնձի Արեսն ընկնեց նրան՝ հուժկու տեգով Պատրոկլէսի:
Եկե՛ք հիմա, և թո՛ղ վառի վըրեձը ձեր սրբոտերը մեծ,
Մի՛ հանդործեք, սիրելիներս, որ միրմիրոնք մոլեգաբար
Նըրա զենքերը կողոպտեն, և անպատվեն դյուցազնի հին,
Հույժ բարկացած դանաչեցոց կորուստների համար, որ մենք
Պատճառեցինք նրանց մեր սուր նիզակներով՝ նավերի մոտ»:

Այսպես սասց ու սաստիկ սուգն ստավ համայն տըրոյացոց,
Քանզի թևն տարաշխարհիկ՝ Սարպեդոնը սլունն էր նրանց
Եվ քաղաքին, բերում էր նա բազում գինվոր իր ետևից,
Որոնց մեջ ինքն էր ամենեն քաջը մարտում արիսական:

560 Տըրոյացիք միահամուռ ու քինավառ գըրոհեցին
Դանաչեցոց վըրա, և քաջ Հէկտորն ինքն էր առաջնորդում՝
Վըրիժատենչ ու խիստ ցասկոս՝ Սարպեդոնի մահվան վըրա:
Իսկ Պատրոկլէսն աքայեցոց կրծքում վառեց կըովի կըրակ
Եվ նախ երկու Այաքսներին ինքնահողորդ՝ այսպես սասց.

«Ձեզ, Այաքսնե՛ր, հաճելի է հիմա վանել ոտխներին.

Յույց տըլվեք ձեզ, ինչպես որ միշտ պանծացել էք ձեր քաջութեամբ:
Ընկավ նա, որ առաջինն էր պարիսպն ի վեր ելնողներից՝
Սարպեդոնը, օ՛, էթե մենք կարողանանք կորզել մարմինն
Ու կողոպտել զենքերն ուսից, և ըսպանել սուր պըղընձով

570 Նըրա դիակը պաշտպանող վըրեժխընդիր ընկերներին...»:

Այսպես սասց Պատրոկլը քաջ ու բուրի սրբոյից խոսեց:
Երկու կողմից խըտացնելով ուժերն իրենց ընդդիմամարտ—
Տըրոյացիք և լիկեցիք, միրմիրոններն ու աքայանք՝
Իրար առան դիակի շուրջ ահագնագոչ աղաղակով,
Ու պըղընձյա նրանց զենքերն ահեղորեն շառաչեցին:
Բայց Արամազոն ռազմի վըրա սըփոեց գիշեր մի ժանտամուտ,
Որ իր որդու համար մղովող մարտն ավելի՛ դաժան լինի:

Նախ տըրոյանք հալածեցին աքայեցոց աշակաբավ,

- Քանզի ընկալ ո՛չ աննըշան մեկը գընդից միրմիդոնաց—
- 580 Որդին մեծանձն Ազակլեսի՝ Եպիգետը արիասիրտ,
Որ էր երբեմըն թագավոր քարեքրնակ Բուդիոնի:
Այն ժամանակ կըտրիճ որդին իր հորեղբորն ըսպանելով,
Փախալ իսկույն արծաթթաթիկ Թետիսի մոտ ու Պելևսի,
Որ ապաստան-պաշտպանություն գըտնի նրանց հովանու տակ,
Որոճք նրան պատերազմիկ Աքիլի հետ ուղարկեցին
Դեպի Իլիոնը քաջաձի՝ մարտընչելու տըրոյանց դեմ:—
Եվ երբ արդեն մոտեցել էր նա դիակին՝ կողոպտելու,
Հեկտորն հանկարծ ահագին քար մի իջեցրեց նրա գըլխին,
Որը երկու տապակ եղալ սաղավարտի տակ ամրակուռ.
- 590 Եվ դիակի վըրա փըռվեց բերանքսիվայր, արնաշաղաղ.
Ու վերահաս մահը իսկույն նրա կյանքի թելը կըտրեց:
Ընկերոջ մահը սուկալի ցալ պատճառեց Պատրոկլեսին,
Ու հարձակվեց նա շեշտակի նախամարտիկ գընդի վըրա
Սըրաթորիչ շահեճի պես, որ հալածում է անխընս
Չըլջիկներին ու մանրաթև թըռչոնց՝ նրանց ետևն ընկած:
Այդպես և դո՛ւ հարձակվեցիր, ձիամարտիկ ո՛վ Պատրոկլն,
Դեպի տրոյանք ու լիկեցիք՝ քաջիդ վըրեժը լուծելու:
Ջարկեց նա մեծ բըռնաքարով Իթեսեճի կըտրիճ որդու՝
Սթենելի պարանոցին և ջըլաքեկ արսալ նրան:
- 600 Ետ ընկըրկեց շըքեղանոխ Հեկտորը իր քաջերի հետ
Մի տեգընկեց տեղի չափով, որ նետում է ոմըն մարզիկ՝
Փորձելու ուժն իր խաղի մեջ կամ գուպարում՝ թըռնամու դեմ:
Տրոյանք այդքան տեղի տըլվին՝ հալածվելով աքայանցից:
Գըլավկոսը նախ ետ դարձավ, լիկեցոց պետը քաջամարտ,
Եվ ըսպանեց մեծահոգի Բաթիկլեսի Քակոն որդուն,
Որ ապրում էր Հելլադայում իր ճոխ փառքով և մեծուխամբ:
Գլավկոսն հանկարծ ետ դառնալով տեգը մըխեց կուրծքը նրա,
Երբ նա քաջի ետևն ընկած՝ այն է, պիտի բըռներ նրան:
Քակոնն ընկավ, սուկալի ցալ պատճառեցով աքայեցոց:
- 610 Տըրոյացիք ուրախացած՝ խոռն ամբոխով վերադարձան
Ու կանգ առան միահամուռ՝ Գլավկոսին պաշտպանելու
Բայց աքայանք նրանց վըրա ընկան թափով, արիաքար:
Մերիոնն այնտեղ ըսպանեց քաջ Ոնետորի խիզախ որդուն՝
Լավոդոնին, որ Իլիոնում քուրմն էր Ջևսի Եդայական,
Եվ բովանդակ ժողովըրդից մեծարվում էր աստըժու պես:
Ծընտոցի ցած և ականջի տակից տեգով վիրավորված՝
Փըչեց նա շունչն իսկույնևեթ, ու մահվան մոլորն իջալ վըրան:
Մերիոնեսի դեմ արձակեց Էնիասն իր պըլիճն-աշտեն,
Երբ առաջ էր խոյանում նա պատըսպարված իր վահանով:

- 620 Բայց նա տեսավ ու խոյս տրվեց տեօփց՝ առաջ կրոնականով,
Սրվիհն անցավ անհրպատակ ու ետևում խրրվեց գետին,
Ուր սրվնակոթն ուժգընորեն տարուբերվում էր դուրս ցրցված:
Այդտեղ արդեն Արեալ բունն իր ասատկությունը կորցրեց,
Երբ Էհիասի կըշուս՝ հիզակն այդպես գընաց, մըտավ գետին,
Անհրպատակ և ապարդյուն սրվանալով հուժկու ձեռքից:
Էհիասը դեպի Մերիոնն այսպես գոչեց հույժ բարկացած.
«Մերիոնն՛ս, թեպետև դու քաջակաքավ ես իսկապես,
Բայց շատ շուտով կըլրոնեիր, եթե նըշանս ճիշտ սունեիր»:

Կորովստեզ Մերիոննեսն այսպես ասաց Էհիասին.

- 630 «Ո՛վ Էհիաս, որքան էլ քաջ լինես, դարձյալ դըժվար է քեզ
Ջըլատել ուժն ու ըսպանել քեզ ախոյան ամեն մարդու,
Որովհետև բոլորի պես դու ինքդ էլ ես մահկանացու:
Ե՛ս էլ եթե հաջողեի կործբըդ խըրել հիզակն իմ սուր՝
Որքան էլ որ քաջ լինեիր, անտարակոյս պիտի տաչիր
Դու փառքը ինձ և քո հոգին Տարտարոսի թագավորին»:

Այսպես ասաց, քայց Մեհիտյանն արիասիրտ աստեց նըրան.

- «Մերիոնն՛ս, քաջակորով, ինչո՛ւ ես դու խոսում իզոր.
Տըրոյացիք խըրոխտապանձ՝ ոչ թե խոսքով նախատական,
Այլ շատերին կորուստ տալով պիտ մեռելից հեռու քաշվեն:
640 Մարտում բազուկն է հաղթողը և առյանում՝ ճարտար լեզուն,
Ուստի այստեղ ոչ թե լեզվով, այլ բազուկո՛վ պետք է կըռվենք»:

Այս ասելով՝ առաջ անցավ, Մերիոննեսն էլ նըրա հետ:

- Ինչ շառաչյուն, որ հանում են փայտահատներն լեռան վըրս,
Անտառախիտ թավտաններում, որ լըսվում է հեռվից-հեռու,—
Գետինն այդպես դըղըրդում էր, թընդում հուժկու սուսերների
Ու երկասարի հիզակների, վահանների արջառամորթ
Քեմոխտապատ գըրահների բախումներից շառաչաձայն:
Ծանոթն անգամ չէր ճանաչի աստվածային Մարպեղոնին,
Զի նա ոտքից մինչև գըլուխ սըլաքներով էր ծածկըված
650 Ու թաթալուն ամբողջովին թանձըր փոշու և արչան մեջ:
Կըռվում էին նըրանք այդպես դուցազունի դիակի շուրջ:
Ինչպես գարնանը մեղուններն տըզտըզում են փարսխի մեջ
Կաթով լեցուն դուլլերի շուրջ, երբ առատ է կաթն ամեն տեղ,—
Այդպես նըրանք խոնվել էին գետնատարած դիակի շուրջ:
Ձևը աչքերն այդ դըժընդակ կըռվից երբեք շուտ չէր տալիս,
Այլ նըրանց էր նայում անթաթթ, միտք անելով ինքն իրեն մեջ
Պատրովլեսի մահվան վըրս և երկմըտում էր մըտահույզ,

- Թե ըսպանի՞՞ նրբան արդոք Պրիամյանի պղնձյա գեներոյ
Սարպետոնի մարմնի վրա և կողոպտի գեներն ուսից,
660 Թե՞ տակալին դժոխատանջ ցալ ու տաժանք տա շատերին:
Շատ մտածեց և ի վերջո այս միտքը նա հարմար գրտալ,
Որ քաջ ընկերը մեծագոր Պելիասծին Աքիլլեսի,
Կըրընկակոխ՝ տըրոյացոց և Հեկտորին պըղընձագեն
Դեսպի քաղաքը հալածի՝ կոտորելով շատ-շատերին:
Ուստի և նա նախ և առաջ Հեկտորի սիրտն ահաբեկեց,
Որ նըստեց իր կառքը շրքեղ ու ետ դարձալ, փախալ տրագ,
Եվ հորդորեց տըրոյացոց, որ նըրանք էլ փախչեն շուտով,
Ջի մա Ջևսի սուրբ կըշեռքի մետն ըմբռնեց անմիջապես:
Չըմընացին այնտեղ նույնիսկ լիկեցիներն արիասիրտ,
670 Երբ որ տեսան նըրանք իրենց թագավորին կըրծօքի խոցված՝
Դիակների շեղջակույտում, գի նըրա շուրջ շատերն ընկան
Արյունահեղ գուպարի մեջ, որ Արամազը բորբոքեց:
Աքայեցիք կողոպտեցին Սարպետոնի գեներն ուսից,
Եվ Մենիտյանն արիասիրտ՝ պըղընձափայլ գեներն այլ ողջ
Հանձնեց իր քաջ ընկերներին, որ նավատորմ տանեն իսկույն:
Եվ Ջըրվանյանն այն ժամանակ Ապոլլոնին հրբամայեց.
«Ծո՛ւտ, Ապոլլոն, գընա և դուրս քաշիր իսկույն Սարպետոնին
Տեղատարափ սըլաքներից և, մաքրելով արյունը սն,
Առ տար հեռու ու գետի մեջ լըվա՛, օծիր անուշ յողով,
680 Եվ հագցըրու անմահական ըզգեստները, և Քուն ու Մահ
Երկվորյակին՝ ճեպընթացիկ դիահանաց հանձնիր նըրան,
Որպեսզի շուտ տանեն ու լայն Լիկիո հարուստ ազգին հանձնեն.
Հարազատներն այնտեղ նըրան թաղեն պատշաճ հանդեսներով,
Կանգնեն շիրիմ և մահարձան, որ մեռելի պատիվն է մեծ»:

- Այսպես ասաց, և Ապոլլոնն անասց իր հոր հըրամանին,
Եվ իջնելով բարձր Իդայից՝ գընաց դեսպի գուպարն ահեղ,
Ու կորզելով անմիջապես Սարպետոնին սըլաքներից՝
Տարալ հեռուն, լըվաց գետում, օծեց յողով անուշահոտ
Ու հագցըրեց անմահական ճոխ հանդերձներ և Քուն ու Մահ
680 Երկվորյակին՝ ճեպընթացիկ դիահանաց հանձնեց նըրան,
Որոնք տարան ու ցած դըրին Լիկիայի լայն հրապարակում:

Իսկ Պատրոկլեսն Ավտոմեդին և ձիերին հորդորելով
Հայածում էր տըրոյացոց և լիկեցոց ետևն ընկած:
Օ, անխոհե՛մ, նա այդպիսով սաստիկ աղետ բերեց գըլխին,
Եթե լըսեր նա խելացի պատվիրաններն Աքիլլեսի,
Պիտ ազատվեր նա անկասկած մահու դաժան սև օրհասից:

Սակայն Ջևաի միտքն ավելի հրգոր է քան միտքը մարդկանց,
Որ քաջին էլ փախցընում է ու հեշտությամբ փառազրկում,
Նույնիսկ եթե ինքը նրան մղղած լիներ դեպի գուպար,
700 Ինչպես որ քաջ Պատրովկեսին, որին ինքը դրոշեց ի մարտ:

Ո՛ւմ առաջին անգամ այդտեղ և ո՛ւմ վերջում ըսպանեցիր,

Երբ աստվածները, Պատրովկե, քեզ դեպի մահ հրավիրեցին:

Ադրեստոսին նախ և առաջ, Ավտոնոսին, Եկեքոսին,

Եվ Մեգապան Պերիմոսին, Մելանիպպին, Մուլիոսին,

Ելասոսին զարկեց ապա, Պիլարոնեսին, Եպիստորին

Ըսպանեց նա, իսկ մյուսներն ազատվեցին փախուստ տալով:

Անշուշտ այդ օ՛րն իսկ կառնեին արքայեցիք բարձր Տրոյան

Պատրովկեսի ձեռքով, քանզի խիզախում էր իր նիզակով,

Եթե Գուշակն Ապոլլոնը կանգնած ամուր բուրգի վրա՝

710 Մահ չընդյոթեր Պատրովկեսին, պաշտպանելով տրոյացոց:

Պատրովկեսը երեք անգամ գրոհեց պատի անկյունն ի վեր,

Եվ Ապոլլոնն երեք անգամ նրան հեռու վանեց պատից,

Ետ հըրելով նրա վահանն անմահական իր ձեռքերով:

Իսկ երբ չորրորդ անգամ ուժգին գրոհ գործեց աստվածորեն,

Արծաթադեղ արքան այնժամ ըսպանուպից սաստեց նրան.

«Հեռո՛ւ, դյուցազրն Պատրովկես, նակատագրից քեզ չի տրված

Քո նիզակով քանդել քաղաքը քաջազուն տրոյացոց,

Ոչ էլ նույնիսկ քեզանից քաջ Պելիսաժին Աքիլլեսին»:

Այսպես ասաց, ու Պատրովկեսն ընկրկելով՝ տեղի տըվեց,

720 Անաքեկված կորովաձիգ Ապոլլոնի բարկությունից:

Հեկտորը իր սըրաթըռիչ նըժույգները սպասըմբակ

Կանգնեցրել էր Սկեական դրոնների մոտ, երկմըտելով՝

Մըտրակելով նրանց արդյոք մղղեր նորից դեպի գուպար՝,

Թե՛ հորդորեր գորքին գալու, հավաքվելու պարբապի մոտ:

Երկմըտում էր Հեկտորն այսպես, երբ Ապոլլոնն հասավ այնտեղ

Քաջակորով, երիտասարդ մի կըտրիճի կերպարանքով՝

Ասիոսի, որ ձիախորխտ քաջ Հեկտորի մորեղբայրն էր,

Հարազատը Հեկաբեի և Դիմասի որդին շըքել,

Որ ապրում էր Փոյուգիայում, Սանգար գետի ափերի մոտ:

730 Արամազդի որդին նրա դեմքն առնելով՝ այսպես ասաց.

«Ինչո՛ւ ես դու մարտը թողել, Հեկտոր՛ր, այդ քեզ չի վայելում,

Եթե այնքան քաջ լինեի, որքան թույլ եմ ես քեզանից,

Ծոտով պիտի դու զըղջայիր, որ արյունոտ մարտը թողիր:

Պատրովկեսի վըրա՝ վարիր նըժույգները կարծրաւըմբակ,

Գուցե նրան դու ըսպանես և առնես փառք Ապոլլոնից»:

- Ասաց աստվածն ու վերըստին դիմեց դեպի մարտը մարդկանց:
 Եվ Հեկտորը հրրամայեց կորովասիրտ Կեբրիոնին,
 Որ մրտրակի նրծույզներին ու դեպի մարտ վարի նրբանց:
 Ապողլոնը գրնաց մըտալ պատերազմող բազմության մեջ
- 740 Եվ աքայանց գորքերի մեջ գրցեց աղմուկ, խռովություն,
 Ընձեռելով փառք ու պարծանք տրորյացոց և Հեկտորին:
 Հեկտորը մյուս աքայեցոց հետամուտ չէր, այլ միմիայն
 Պատրոկլեսի դեմ էր վարում երիվարներն իր ամենի:
 Այդ տեսնելով Պատրոկլեսը կառքից գետին ցատկեց իսկույն
 Նիզակը ձախ ձեռքով բըռնած, աշով գետնից առալ արագ
 Մի ըսպիտակ ապառաժ քար, որ իր ամբողջ բուռը լըցրեց,
 Ու պըտտելով նետեց ուժգին, որ նըշանին չառալ թեալ,
 Բայց գուր չանցաւ, այլ հարվածեց Հեկտորի քաջ կառաւարիս՝
 Կեբրիոնին, որ հարճորդին էր մեծափառ Պրիամոսի:
- 750 Քարը դիպալ նըրա ճակտին՝ ջախջախելով հոնքերը գույզ,
 Եվ աչքերը ոտքերի մոտ գետին ընկան փոշեթաթալ,
 Կեբրիոնը ջըրսուզակի նըման իսկույն ցած գըլորվեց
 Չըքնաղ կառքից, ու դուրս թըռալ նըրա հոգին ոսկորներից:
 Որին, ո՛վ քաջ դու Պատրոկլես, դառն հեզգնոյթամբ այսպես ասիր.
 «Վա՛հ, այս ինչ ժիր, նըկուն մարդ է, և ինչպե՛ս է թեթև թըռչում
 Եթե լիներ նա որևէ ձըլնով հարուստ ծովի վըրս՝
 Կըկըշտացներ շատ-շատերին խեցեմորթեր որոնելով,
 Յած ցատկելով իր նավակից՝ նույնիսկ ծովում ալեկոծված,
 Ինչպես հիմա, որ հեշտոյթամբ կառքից գետին ցատկեց թեթև:
- 760 Տըրոյացոց մեջ էլ ուրեմն եղել են քաջ լողորդ մարդիկ»:
 Այսպես ասաց ու դեպի քաջ Կեբրիոնը վազեց արագ,
 Առյուծի պես, որ դեպ փարսախ արշավելիս վերք է առնում
 Իր հաղթ կըրծքից ու վայր ընկնում՝ զոհ գընալով իր քաջոյթյանն:—
 Այդպես և դո՛ւ, ո՛վ Պատրոկլես դեպ Կեբրիոնն արշավեցիր:
 Մյուս կողմից էլ Հեկտորը իր կառքից արագ գետին ցատկեց,
 Եվ իրարու վըրս փըրթան Կեբրիոնի շուրջ երկուսով,
 Առյուծների պես սովատանջ, որ իրար հետ, լեռան վըրս
 Մաքստում են մոլեզոնաբար մի եղնիկի դիակի շուրջ:
 Այսպես ահա՛, պատերազմի երկու հըմուտ դշուցազուհներ՝
- 770 Մեկը Պատրոկլը Մենիտյան, մյուսը Հեկտորը փառաշուք՝
 Տըքնում էին քըրտինք մըտած՝ Կեբրիոնի դիակի շուրջ
 Ըսպանելու մեկ-մյուսին իրենց անգութ պըղիճներով:
 Հեկտորը պինդ գըլխից բըռնած, և Պատրոկլը ոտքից ամուր,
 Ու ոչ մեկը բաց չէր թողնում. այդպես նաև նույն ժամանակ
 Տըրոյացիք ու դանայանք էին կըռվում ամենաբար:

Ինչպես Հարալն ու Հյուսիսակն են ոգորում իրարու դեմ
Լեռնային խիտ թավուտներում՝ դըղըրդելով անուտը խոր,
Ուր բարձրուղեջ հացին, փիճին և հոնի ծառը կարծրափայտ
Իրենց աճուն ճյուղերն անդույ իրարու են զարկում ուժգին,
780 Խարշախում են ահագնավոր ու կոտորտավում ճարճատյունով,—
Այսպես տրոյանք և արալանք հարձակվելով իրար վրա՝
Ջարդում էին մեկ-մյուսին ու ոչ ոք չէր փորձում փակել:
Կերբիոնի շուրջը իրար կողք մըխվեցին շատ աշտեններ,
Եվ թևավոր անտեր թրուան աղեղների ձիգ լարերից,
Ու քարերի շատ տարափներ ջախջախեցին նրա չորս դին
Կրովողների կուռ վահաններ, բայց նա փրոված մեծատարած՝
Իր անագին հասակով մեկ, փոշու սաստիկ մըղըրկի մեջ
Իր առացել էր ձի վարելու հըմտությունն ու արվեստն ընդմիջու:

Այդպես երկար, քանի արևն երկինքն ի վեր էր բարձրանում,
790 Երկու կողմից թըռչում էին անտեր, և շատ քաջեր ընկան.
Իսկ երբ թեքվեց գունդն արևի, խոնարհվելով դեպ մայրամուտ,
Աքայեցիք իրենց բախտից վեր գորավոր հանդիսացան
Եվ տեգերի տարափի տակ տըրոյացոց խոտն ամբոխից
Դուրս քաշեցին Կերբիոնին ու զինազերծ արին նրան:

Բայց Պատրոկլեսը չարամետ գըրոն գործեց տրոյանց վրա
Եվ խոյացավ երեք անգամ ժիր Արեսի պես քաջընթաց՝
Որոտալով ահեղաբար, և ըսպանեց ինը մարդու:

Իսկ երբ չորրորդ անգամ խիզախ գըրոն գործեց աստվածորեն,
Այնժամ արդեն քեզ երևաց կյանքիդ վախճանն, ո՛վ Պատրոկլե.

800 Դեմըդ եղավ Ապոլլոնը, որ ահավոր է մարտի մեջ:
Չէր տեսնում նա ամբոխի մեջ երթևեկող Ապոլլոնին,
Որ դեպի նա առաջացավ թանձր ամպով մի պարուրված,
Պատրոկլեսի ետև կանգնեց ու հարվածեց ծանր ձեռքով
Լայն թիկունքին և ուսերին, և աչքերից կայծեր թրուան:
Սաղավարտը նրա գըլխից գըցեց արքան արծաթաղեղ,
Եվ փողածն գըլխանոցն այն մեծ թընդունով ցած գըլորվեց
Նըթույզների ոտքերի տակ. գիսակները թաթախվեցին
Փոշիների և արյան մեջ. ցած չէր ընկել բոլորովին,
Հողաթավալ չէր եղել դեռ այդ սաղավարտը ձիագես,

810 Որ ծածկում էր շընորհագեղ գլուխն Աքիլի աստվածային:
Ջևըր հիմա տըվեց, որ այն Հեկտորը իր գըլխին կըրի:
Բայց ոչ երկար ժամանակով, քանզի մոտ էր մահը նրա:
Պատրոկլեսի երկար աշտեն սըլաքատուր ու հաստաքեստ
Երկու կըտոր եղավ ձեռքում, և ուսերից գետին ընկավ
Պըճըղնավոր վահանը կուռ իր ամբապինդ փոկով հանդերձ:

- Եվ Ապոլլոնն՝ Արամազդի որդին զըրահը արձակեց:
 Ծանըր թըմբիր տիրեց մըտքին, անդամները ընդարմացան,
 Ապուշ կըտրեց ամբողջովին, և մոտ գալով մի դարդանբան
 Սըլաբասուր իր նիզակով զարկեց նըրա թիկնամեջքին:
- 820 Դա Եվփորբոսն էր Պանթոյան, որ գերազանց էր տարեկից
 Քաջերի մեջ կառք վարելում և թե՛ ոտքով արշավելիս:
 Քըսան քաջեր իրենց կառքից գետինն էր նա զարկել, երբ դեռ
 Առաջին հեղ կառք վարելով՝ հըմտանում էր ուզամի գործին:
 Առաջինը նա՝ զարկեց քեզ իր աշտեով, ո՛վ Պատրոկլէ,
 Սակայն չընկնեց, այլ քաշելով մարմնից աշտեն երկայնաստվեր՝
 Փախավ մըտավ բազմության մեջ, սիրտ չանելով դեմը կանգնել,
 Չընայած մերկ էր Մենիստյանն ու զինագերծ բոլորովին:
 Պատրոկլէսը սաստկաճամար և մըկունդով վիրավորված
 Դեպ ընկերներն իր խույս տըվեց, որ ազատվի ևս օրհասից:
- 830 Բայց Հէկտորը հենց որ տեսավ մեծաճոգի Մենիստյանին
 Գուպարից ետ ընկըրկելիս և վիրավոր սուր պըղընձով՝
 Ջոկատների միջից իսկույն վըրա վազեց և ապրասուր
 Տեգը խըրեց կողքը նըրա ու դուրս հանեց մյուս կողմից:
 Փուլ եկավ նա գետնատըրոտի, ու սուգն առավ աքայեցոց:
 Ինչպես առյուծն ընկնում է հաղթ և աննըված կինճին կըռվում,
 Մարքանելով մոլեգնաբար լեռան վըրա՝ ջըրի համար,
 Որից խըմել էին ուզում երկուսով էլ, բայց վերջապես
 Առյուծն իր մեծ ուժով հաղթում է շընչասպառ փառյանին,—
 Այսպես Հէկտորը մոտիկից զարկեց հոժկու իր նիզակով
- 840 Պատրոկլէսին,— որ շատերին էր ըսպանել պատերազմում,—
 Ու պարծենկոտ խըրոխտանքով այս թևավոր խոսքերն ասաց.
 «Ո՛վ Պատրոկլէս, հույս ունեիր անշուշտ քանդել քաղաքը մեր
 Ու տրոպոմոյաց, ազատության արևը վառ խավարելով,
 Գերեվարել ևս նավերով դեպ ցանկալի երկիրը քո:
 Խե՛նթ, չըգիտե՛ս, որ սըրավազ երիվարները Հէկտորի
 Նըրա՛նց համար են արշավում դեպի գուպար քառատըրոտի,
 Եվ ես տեգով բարձր եմ բոլոր պատերազմիկ տըրովներից
 Ու նըրանցից հեռու եմ ես վանում ևս օրը գերության:
 Իսկ դու այստեղ, դաշտում ընկած, անգղերին կեր դառնաս պիտի:
- 850 Թըշվա՛ռ, չօգնեց քեզ մինչևիսկ Աքիլլէսը հըսկալազոր,
 Որ քեզ այստեղ ուղարկելիս շատ պատվերներ տըվեց անշուշտ,
 Ասաց.— թող քեզ, սիրելիդ իմ, երիվարներդ ետ չըբերեն
 Դեպի նավերն արագաթև, մինչև որ դու մարտախողդ
 Եվ արևաուշտ այդ Հէկտորի շապիկը իր կըրծքի վըրա
 Պատառ-պատառ չանես նըրա տաք արբան մեջ ողորդելով:—
 Այսպես ասաց նա անկասկած և համոզեց քեզ՝ հիմարիդ»:

Եվ դու հոգիդ ավանդելիս այսպես ասիր, ո՛վ Պատրկլէ.
«Հըպարտացիր այժըմ, Հէկտո՛ր, մեծաբանիր, որովհետև
Ձեան ու արքան արծաթադեղ՝ հաղթությունը քեզ տրվեցին.
860 Նըրա՛նք էին, որ քո ձեռքով ի պարտություն մատնեցին ինձ,
Եվ ուներես նըրա՛նք էին, որ գեներըս կողոպտեցին:
Նույնիսկ եթե քեզ պես քրսան քաջ ախույան դեմքս ելներ,
Բոլորին էլ իմ նիզակով իսկույն գետին կըփրոնեի,
Բայց չարաբախտ ճակատագիրն Լադոնեի որդու ձեռքով
Ու մարդկանցից Եվփորբոսը ըսպանեցին ինձ գուպարում,
Իսկ դու միայն երրորդն ես, որ ավարում ես մարմինը իմ.
Բայց քեզ այլ բան պետք է ասեմ, և դու այն քո մըտքում պահիր,
Դու էլ երկար չես ապրելու, մոտ է նաև օրհասը քո
Կընկնես շուտով Էակիոյան Աքիլլէսի հըզոր ձեռքով»:

870 Այսպես ասաց վերջին շրնչում և կընքեց իր մահկանացուն:
Հոգին մարմնից դուրս թըռչելով՝ իջավ խավար Դըժոխքն ի վար,
Ողբալով իր բախտը դըժխեմ, թողած հասակն իր ծաղկատի:

Պատրկլէսին— մեռելին իսկ՝ այսպես ասաց Հէկտորը վէստ.
«Օ՛, միրմիրո՛ն, ինչպե՛ս ես դու ինձ դառնագույն մահ գուշակում.
Ո՛վ իմանա, թե Աքիլլը, որդին Թէտիս վարսագեղի
Ինձնից առաջ չի մեռնելու իմ իսկ ձեռքով տիգահարված»:

Այսպես ասաց և սուր աշտեն քաշեց ու դուրս հանեց վերքից՝
Աքացելով դին ու տեգով գըլորեց այն մեջքի վըրա,
Այս իսկույն իր նիզակով Ավտոմեդի վըրա վազեց՝
880 Ռեպ ըսպապակն աստվածատիպ և արագուտն Աքիլլէսի
Ըսպանելու տենչով վատված, բայց թըրցընում էին նըրան
Ձիերն անմահ, որ իբրև ճոխ պարզև տըլվին դիք Պելլէսին:

Ե Ր Գ Տ ա ս ն յ ո թ ե ր ո ր ղ

ՍԽՐԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆ ՄԵՆԵԼԱՎՈՍԻ

Բոթը հասավ Ատրեոսի արի որդի Մենելային
Թե Պատրոկլեսն ըսպանվել է ահեղ մարտում տըրովներից,
Եվ նա փախուն իր պըղընձով մըտավ գընդերն առաջամարտ
Պաշտպանելու Պատրոկլի դին. ինչպես երինջ մատաղատի
Անդրանկածին իր երկունքի տանջանքներին դեռ անտվոր,
Որ դառնում է հորթի չորս դին սըրտաճըմիկ մըրմընջումով,—
Պըտըսվում էր խարտիշագեղ Մենելայինսն այդպես անվերջ
Պատրոկլեսի դիակի շորջ, առաջ պարզած վահան ու տեգ,
Պատրաստ՝ գետնին տարածելու իր դեմ ելնող լախյանին:

- 10 Իսկ Եվփորթոսը քաջատեգ՝ Պանթեոսի շքեղ որդին
Չէր հեռանում Պատրոկլեսից և դիակին մոտիկ կանգնած՝
Զայն արձակեց ու սանձալով այսպես ասաց Մենելային.

«Դուցասընդունդ դու Ատրիդես, Մենելայի՛ս, իշխանըդ մեծ,
Քաշվիր գընա, ինձ թող մեռելն ու կողոպտոը արյունոտ,
Քանզի ահեղ պատերազմում ոչ ոք ինձնից ավելի շուտ
Տըրովներից ու դաշնակից կըտրիճներից տարաշխարհիկ՝
Չըհարվածեց իր պըղընձյա հուժկու տեգով Պատրոկլեսին:
Ուստի թող որ ե՛ս ժառանգեմ պատիվն այդ մեծ տըրոյանց մեջ.
Ապա թե ոչ իմ նիզակով կառնեմ և քո՛ անուշ հոգին»:

- 20 Գոչեց այնժամ խարտիշահեր Մենելայինսն անհուն ցամամբ.
«Հա՛յր Արամազդ, վատ է ճիշտ որ գոռոգությունն ամբարտավան,—
Ո՛չ հովազը, ո՛չ աղյուծը, ո՛չ էլ վայրագ վարազը ժանտ,
Որ փըքվում է ինքն իրեն մեջ հույժ մեծամիտ հըպարտությամբ՝
Չեն հոխորտում այնպես գոռոզ հանդըգնությամբ, ինչպես որ այս
Կորովատեգ Պանթեոսյան որդիները կոկոզալիզ:
Եվ սակայն քո Հիպերեոնը եղբայրը քաջ չըվահե՞տ
Երիտասարդ իր կյանքը, հրք անգոսնելով՝ դեմ ելավ ինձ

Եվ հանդրգանց ասել, թե ես վատասիրտ եմ դանաջանց մ'ջ:
Կարծում եմ թե նա իր ոտքով չըդարձավ իր հայրական տուն
30 Ուրախություն պատճառելու ծընողներին և իր կրնոջ:
Այդպե՛ս պիտի փըշրեմ և քեզ, եթե դեմքս կանգնած մընաս.
Սակայն ես քեզ խորհուրդ կըտամ գընալ մըտնել ամբոխի մեջ
Եվ չըկանգնել ինձ ախոյան, թե չէ աղետ կըբերես քեզ,
Մինչև անգամ երեխան էլ կարող է այդ լավ հասկանալ»:

Այսպես ասաց, բայց Պանթոյանն անդըրդվելի՛ պատասխանեց.
«Ուրեմն այստեղ, ո՛վ Ատրիդյան դյուցասընունդ Մենելայոս,
Պետք է որ դու հատուցանես վըրեծը իմ եղբոր մահվան,
Որին ինքքդ ըսպանեցիր և այժմ ահա պարծենում ես,
Որ նորահարս՝ առագաստում թողիք նըրա կընոջն այրի,
40 Եվ ծընողաց՝ սըրտակեղեք, սուկալի սուգ պատճառեցիր:
Արդ, ապարախտ թըշվառների ողբին պիտի վեջը դընեմ ես,
Եթե գըլուխդ ու պըղընձյա գեները քո ավարելով
Տանեմ հանձնեմ դյուցազնուհի Փըրոնտեսին ու Պանթոսին:
Բայց օ՛ն և օ՛ն, թողնենք երկար այս խոսքերի պայքարը գոր.
Ուժը թող որ ցույց տա մեզնից ո՛վ է քաջը, ո՛վ անարին»:

Ասաց, զարկեց բոլորածիր հաստ ասպարհին, բայց չըփըշրեց,
Սըլաքի սուր ծայրը ծըռվեց զարնըվելով կոտ ասպարհին:
Երկըրորդը առյուծաբար վըրա հասավ իր պըղընձով
Մենելայոսը Ատրիդյան՝ աղոթելով Արամազդին:
50 Եվ մինչե՛տ ետ էր ընկըրկում Պանթոյանը, Ատրիդն արագ
Զարկեց նըրան իր նիզակով և կորույի բազկի վըրա
Քաջալքստահ՝ հեճվեց նըրան, սըլաքն անցավ պարանոցից,
Եվփոքրոսը ցած տապալվեց, ու շաչեցին գեներն իր շուրջ:
Վարսերը նոխ՝ Ծընորհների վարսերի պես, ու զանգուրներն
Արծաթ-սուկով ընդելուզված՝ թաթախվեցին իր արյան մեջ:
Ծաղկափոթիթ ձիթենու պես, որին սիրով սընում է մարդ.
Ու հոգ տանում մաքուր մի տեղ, առատահոտ ջըրի ափին,
Կանաչազար, վալելչագեղ, որ հուվերից օրորվելով
Զարդարվում է ամենագեղ ծաղիկներով ձյունասպիտակ,
60 Մինչև որ մի հանկարծահաս մըրրիկ ուժգին՝ արմատախիլ
Պոկում է այն ու տապալում հասակով մեկ գեոնատարած,—
Այսպես ահա Մենելայոս Ատրիդեյանն ըսպանելով
Պանթոյանին՝ գետին փըռեց և զինազեղծ արավ նըրան:
Ինչպես առյուծ մի լեռնասուն, հանձնապատուան, որ արածող
Նախրի միջից հափըշտակած երինջ մի գեր ու գեղեցիկ,
Նախ և առաջ վիզն է ջարդում անեղազոր ժանիքներով,

Ապա հետո, կրտոր-կրտոր հոշոտելով, լափում է նա
Նրբա արյունն ու փորոտին, մինչդեռ նրբան շրջապատած
Բոլոր շրներն ու հովիվներն աղմբկելով սիրտ չեն անում
70 Նրբա վրբա հարձակվելու և գունաթօսի են ասարափից,
Այդպես նաև տրբոյացոց միջից ոչ ոք սիրտ չէր անում
Դուրս գալ կրովի խիզախորեն Մենելավի դեմ մեծափառ:
Եվ կախարեր շատ հեշտությամբ Մենելավոս Ատրիդն այդտեղ
Պանթոյանի գեները ճոխ, թե Ատրիդին նախանձելով՝
Ապոլլոնը չըզբրզրեր քաջ Հեկտորին դյուցազնի դեմ:
Կիկոնացոց ըսայարապետ Մենտեոսի կերպարանքով
Նա Հեկտորին մոտենալով՝ այս թևավոր խոսքերն ասաց.

«Հեկտոր, այդպես անհասների ետևից դու գոր ես վագում՝
Էակիդյան դյուցազնի ժիր նըծոյգների, մահկանացու
80 Եվ ո՛չ մի մարդ անկարող է հաղթահարել, հեծնել նրբանց,
Բացի միայն Աքիլլեսից, որին ծղնեց աստվածուհի:
Փոքր-ինչ առաջ, քեզ մոտ, Ատրիդ Մենելավոսն արիսական
Պատրոկլեսին պաշտպան կանգնած՝ տրբոյացու մի ըսպանեց՝
Պանթեոսյան Եվփորբոսին, նրբա հուժկու ուժն ընկճելով»:

Ասաց աստվածն ու վերըստին մըտալ մարդկանց գուպարի մեջ:
Մի սըրտակեզ, տոկալի ցալ Պրիամյանի սիրտը պատեց,
Եվ իր շուրջը աչք ածելով՝ նա ճանաչեց Մենելավին,
Որ կողոպտում էր գեղեցիկ գեները քաջ Եվփորբոսի,
Որի վերքից արյունը սև հոսում էր դեռ աղբյուրի պես:
90 Գընաց Հեկտորն ըսպառազեն դեպի գընդերն առաջամարտ
Հեփեստոսյան հըրի հանգույն և որոտաց անեղաձայն:
Ծանաչեց այդ գոշյունը գոռ Մենելավոսն Ատրեոսյան
Ու հեծելով այսպես խոսեց իր մեծասիրտ հոգու խորքում.

«Վա՛յ ինձ, եթե թողնեմ չըքնաղ այս գեներն ու Պատրոկլեսին,
Որ վըրեծիս և իմ պատվի համար ընկալ այստեղ տապաստ,
Կըզբրզրեմ ես այդպիսով դանայեցոց զայրոյթն իմ դեմ:
Իսկ ամոթից եթե մենակ ելնեմ ընդդեմ քաջ Հեկտորի,
Այն ժամանակ գուցե ամբոխը պաշարե միսլնակիս,
Քանզի բոլոր տրբոյացոց այստեղ է նա առաջնորդում:
90 Բայց ինչո՞ւ է սիրտըս այսպես այս խոսքերը շըշընջում ինձ,
Երբ որ մի մարդ հանդըզնում է կրովի մըտնել աստվածընդդեմ՝
Նա իր գըլխին անտարակոյս կարող է մեծ աղետ քերել:
Ուստի ոչ մի դանայեցի ինձ դեմ պիտի չըզայրանա
Հեկտորից խոյս տալու համար, որին աստված է հովանի:
Ախ, եթե գեթ անեղագոռ Այաքսի ձայնն առնեի ե՛ս,
Այն ժամանակ մենք երկուսով դեպի գուպար կըդառնայինք,

Թեկուզ նույնիսկ աստվածընդդէմ, և կորզած դին Պատրոկլէսի՝
Կըտանէինք Աքիլլէսին, ու մեր վիշտը կըմեղմանար»:

Մինչ նա այսպէս մըտորում էր, եկան հասան տըրոյացոց
110 Գումարտակներն, որոնց ինքը քաջ Հեկտորն էր առաջնորդում:
Մենելայփոք թողնելով Պատրոկլի դին՝ ետ ընկըրկեց
Եվ շարունակ շուտ էր գալիս, նաշում նըրանց ռիտըմասիրտ
Առյուծի պէս շըքեղարքաշ, որին քըշում են փարախից
Գամփոները հալոյ՝ ու քաջ մարդիկ մըկունդներով, աղաղակով,
Ու չընայած մեծամըրունչ ուռչում էր իր սիրտը արի,
Քայց ականա տեղի տակով՝ թողնում է քակն ու հեռանում:—
Այսպէս՝ խարտոյաշ Մենելայփոք հեռացավ Պատրոկլէսից
Եվ հասնելով ընկերներին, դարձավ նա ետ ու նայեց շուրջ,
Բազմութեան մեջ որոնելով Տելամոնյան մեծ Այաքսին:

120 Եվ նա տեսավ նըրան այնտեղ, պատերազմի ձախակողմում,
Որտեղ նա իր ընկերներին խըրախուսում, սիրտ էր տալիս,
Զի Ապոլլոնն աստվածասատ ահ էր գըցել սիրտը նըրանց:
Մենելայփոքն այնտեղ վազեց և Այաքսին դիմեց այսպէս.

«Միրելիդ իմ Այաքս, արի, փութանք փըրկել Պատրոկլի դին
Եվ գեթ նըրա մարմինը մերկ տանենք հանձնենք Աքիլլէսին,
Քանզի նըրա զենքերը պերճ հափըշտակեց Հեկտորն ահեղ»:

Ասաց, հուզեց քաջամարտիկ Այաքսի սիրտն ու մեծ հոգին,
Եվ երկուսով առաջ անցան դէպի գընդերը նախամարտ:
Հեկտորը, որ մինչ այդ արդեն զինագէրծել էր Պատրոկլին,

130 Այն է, ուզում էր պըղընձով նըրա գըլուխը թըռցընել
Եվ շըներին տըրոյական նետել մեռած դյուցազնի դին,
Երբ Այաքսը իր բըրգաձև վահանի հետ վըրս հասավ:
Հեկտորն իսկույն ետ քաշվելով դէպ ընկերներն իր ընկըրկեց,
Կտոքը ցատկեց ու Պատրոկլի զենքերն հանձնեց տըրոյացոց,
Որպէսզի շուտ ոստան տանեն՝ ի փառս իրեն և ի պարծանս:
Իսկ Այաքսը Մենիտյանի վըրս բըռնած ասպարը լայն,
Կանգնեց, ինչպէս առյուծը իր կորյուններին է պաշտպանում,
Որոնց երբ որ տանում է նա դէպի անտառ՝ ճանապարհին
Որսորդներ են էլնում առաջն, և նա իր հալոյ՝ ուժին վըստահ՝

140 Ցած է առնում իր աչքերը ծածկող ահեղ հոնքերը թալվ,—
Այդպէս Այաքսն էր պաշտպանում դյուցազնագարմ Պատրոկլէսին:
Կողքը կանգնած էր Արեսի սիրելի քաջն ահեղագոր
Մենելայփոքն Ատրէոսյան սիրտն անհընար ցալով լեցուն:
Գրավկոսը Հիպպոլոքսան՝ իրկեցոց պէտը Հեկտորին
Խեթ նայելով՝ այս աստուայից ծանըր խոսքերն ասաց նըրան.

- «Հէկտոր՛ր, հերոս լոկ անունով, իրականում խիստ փոքրոգի
 Չուր է, որ դու վեհերտորդ քաջի համբավ ես տարածել:
 Մեկ մըտածիր, ինչպե՛ս պիտի փրկես հիմա քաղաքը քո,
 Դու մի-միայն Իլիոնի մէջ բընակվող քո ժողովըրդով,
 150 Երբ լիկեցի ոչ մի զինվոր չի կրովելու դանաչանց դէմ,
 Քանզի ոչինչ չի վաստակում թըշնամո դէմ մաքառելով.
 Ինչպէս պիտի փրկես դու պարզ և հասարակ մի զինվորի,
 Երբ լըքել ես, թողնելով այժմ որս ու ավար արքայեցոց՝
 Մարպեդոնին, որ հլուրն էր քո և բարեկամը զինակից,
 Որ քանի դէռ ողջ էր, եղավ քո քաղաքին և քեզ նեցուկ,
 Ռից հիմա շըներին իսկ հալածելու սիրտ չես անում:
 Լիկիացիք թե ինձ լըսեն՝ տուն կըդառնան այժըմնեթ,
 Եվ կըհասնի այն ժամանակ ծանըր կորուստ Տըրոյային:
 Եթէ տըրոյանք ունենային քաջահանդուզն արիւթյուն,
 160 Ինչպէս քաջերն այն անասան, որոնք անվախ և անճնուրաց
 Մարտընչում են թըշնամո դէմ հաչրեմիքի սիրո համար,
 Այն ժամանակ մենք Տըրոյա կըտանեմք Պատրոկլեսին:
 Եթէ մարմինն այդ կորզեմք ու տանեմք ոստանը մեր՝
 Պրիամոս մեծ թագավորին, արգիացիք կըստիպվելին
 Մեզ տալ, անշուշտ, չըքնաղ զենքերն ու զարդերը Մարպեդոնի,
 Եվ մինչևիսկ կարող էին նաև նըրա՛ն Իլիոն տանել.
 Չի այնպիսի մարդու ընկեր և զինակից մեռալ մարտում,
 Որ արքայանց մէջ ամենէն գորավորն է և անվանին,
 Եվ որ իր հետ ունի բազում նիզակակից դյուցազուններ:
 170 Բայց սիրտ չարիր դու մեծահաղթ Այաքսի դէմ կանգնել անգամ,
 Տեսնելով լոկ նըրա աչքերն ոսոխների գուպարածում,
 Էլ ո՛ր մընաց, թե կրովեիր. նա բլուր անգամ քաջ է քեզնից»:

- Կորդակաճոճ Հէկտորն այնժամ խեթ նայելով նըրան՝ ասաց.
 «Ինչո՛ւ այդպէս, ո՛վ Գըլպկոս, հանդուճն ես դու խոսում իմ դէմ,
 Հազա՛ր պիտոս, զի բարեբեր ողջ Լիկիո մէջ ապրողներից
 Կարծում էի քեզ ամենէն իմասնամիտն ու խելացին,
 Միևչդե՛ն մինչ արդ ասածներըդ ցույց են տալիս, որ խելք չունես:
 Ասում ես դու, թե Այաքսին դիմադրելու սիրտ չեմ արե՛լ,
 Ո՛չ, վախ չունեմ ես ո՛չ մարտից, ո՛չ ձիերի դոփյուններից,
 180 Ասպարապերճ Չևսի միտքը մարդկանց մըտքից հաղթող է միշտ,
 Նա վանում է քաջին անգամ ու հաղթությունն հափըշտակում,
 Որին թեկուզ ի՛նքն է դըրդել ու հորդորել պատերազմի:
 Բայց դու արի, սիրելիդ իմ, կանգնիր այստեղ, ինձ մտա և տես,
 Թե ամբողջ օր, ասածիդ պես, վատ ու վախկո՛տ պիտի լինեմ,
 Թե՛ հալածեմ յորաքանչյուր քաջահանդուզն արքայեցու,

Ով սիրտ անի և կամենա պաշտպան կանգնել Պատրոկլեսին»:

- Այսպես ասաց և մեծածայն խրրախոսեց տըրրոյացոց.
«Տըրրոյացի՛ք, լիկյա՛նք և դո՛ւք, դարդանկաններ քաջամարտիկ,
Արի եղեք, սիրելիներս, հիշեցեք ձեր ուժն անվրկանդ,
190 Մինչև որ ես չընաշխարհիկ Աքիլլեսի զենքերն հագնեմ,
Որ խըլեցի Պատրոկլեսից՝ ըսպանելով նըրան մարտում»:
Այս ասելով՝ անագորոյն մարտը թողեց անմիջապես
Կորդականո՞ճ Հեկտորը և արաթըռիչ իր ոտքերով
Սըլանալով արագանեպ հասավ իսկոյն ընկերներին,
Որոնք քաղաք էին տանում Պելիսպանի զենքերն անեղ:
Աշխարահե՛ծ ռազմից հեռու փոխեց այնտեղ զենքերը նա,
Իրենները տալով տըրրոյանց, որ դեպի սուրբ Իլիոն տանեն,
Եվ ինքը հագավ Պելիսածին Աքիլլեսի զենքերն անեղծ,
Որ տըլին հորն իր սիրելի՝ աստվածները երկնաքընակ,
200 Հայրն էլ հետո, իր ծերության հասակի մեջ տըվեց որդուն,
Սակայն որդին այդ զենքերով չըհասավ իր հոր տարիքին:

Երբ Ջըրվանյանն ամպրոպային տեսավ նըրան ռազմից հեռու
Հագած-կապած զըրահ ու զենն աստվածային Աքիլլեսի,
Տարտքերեց գըլովսն անեղ և ինքն իրեն այսպես ասաց.

- «Ա՛յ դու թըշվառ, մահրդ երբեք միտ չես քերում, որ մոտ է քեզ,
Որ հագնում ես, կապում այդպես անմահական զենքերն այդ պերճ
Արիասիրտ ա՛յն դյուցազնի, որից բոլորն են սարսափում:
Ըսպանեցիր հեզահամբոյր նըրա կըտրիճ ընկերակցին
Եվ անարժան թըշնամանքով կողոպտեցիր զենքերն ռսից,
210 Բայց և այնպես ուզում եմ քեզ տալ հիմա մեծ մի հաղթություն,
Քանզի շուտով, Հեկտոր, երբ որ պատերազմից վերադառնաս,
Անդրոմաքեն պիտ չընդունի Պելիսածնի զենքերը պերճ»:

- Այսպես ասաց և ակնարկեց նա կապուտակ իր հունքերով
Եվ Հեկտորի մարմնի վըրա պատշանեցին զենքերն այդ ճոխ,
Եվ նըրա մեջ մըտավ Արեսն անեղասաստ ու մարտագոռ,
Եվ լըցվեցին անդամները նոր կորովով ու զորությամբ,
Եվ գոռալով վազեց դեպի զինակիցներն իր անվանի,
Փայլակնացայտ զեն ու զարդով՝ ասես Աքիլլն ինքը լիներ:
Գընդից ի գունդ ընթանալով նա բոլորին խըրախոսեց՝
220 Գավկոսին ու Մեսթլեսին, Թերսիլոքին ու Մեդոնին,
Սատրպետոսին և նըրանց հետ Հիպպոթոսին, Գիսեմորին,
Քրոմիոսին ու Փոքկիսին և հավադետ Եննոմոսին:—
Այդպես՝ նըրանց նա գըրգըռեց արագաթն այս խոսքերով.

«Ի՛նձ լըսեցեք, ժողովուրդներ շըրջաբընակ և բարեկամ,
2 Չըբերեցի ես ձեզ այստեղ, հանելով ձեր քաղաքների՝
Ունենալու մեծ բազմություն, որին երբե՛ք ես կարոտ չեմ,
Այլ որպեսզի պաշտպան կանգնեք աքալեցոց դեմ մարտագոռ՝
Տըրոյացի կանանց և մեր մատաղահաս մանուկներին,—
Որի համար ըսպատում եմ երկրիս հարուստ գանձերն անքալ
230 Եվ պարարում ամեն մեկիդ՝ հիացնելով սրտերը ձեր:
Ուստի և արդ պետք է կըովեք, ապրեք և կամ մեռնեք մարտում,
Որովհետև պատերազմի առևտուրը ա՛յս է հիմա:
Ձեզմից ով որ Պատրոկլեսին կարողանա կորզել մարտից
Ու քարշ տալ դեպ տըրոյացիք՝ քաջ Այաքսին ետ մղելով,
Ավարի կեսն ինձ առնելով, մյուս կեսը նըրա՛ն կըտամ,
Եվ նա պիտի տըրոյանց մեջ ինձ հալվասար փառք ունենա»:

Ասաց Հեկտորն, ու բոլորը նիզակները վերև ցըցած,
Միահամուռ, ուղիղ դեպի դամակեցիք գըրոհեցին՝
Լի այն հույսով, որ կըկորզեն դին Այաքսից Տելամոնյան:
240 Խենթե՛ր, նա շա՛տ խիզախների կյանքի թե՛րը կըտրեց այդտեղ:
Այաքսն աչմճամ այսպես ասաց ահեղագոռ Մենելային.

«Գուցարևո՛ւնդ Մենելայե, սիրելիդ իմ, չեմ հավատում,
Որ երկուսս էլ, թե՛ ես, թե՛ դու ողջ կըդառնանք պատերազմից:
Պատրոկլեսի համար այնքան չեմ վախենում, որ քիչ հետո
Կեր կըդառնա տըրոյացոց թըռչուններին ու շըներին,
Որքան որ մե՛ր կյանքի համար, որովհետև ահավասիկ
Մարտի ամպրոպ Հեկտորը մեզ պաշարում է ամեն կողմից
Եվ երկուսիս գըլխի վըրս կախված է մահ եղերական:
Բայց դու ձայն տուր աքալեցոց կըտրիճներին, եթե լըսեն»:

250 Այսպես ասաց, և Մենելայվն ահեղագոռ անսաց նըրան,
Ու մեծածայն աղաղակով գոչեց ի յուր աքալեցոց.

«Ո՛վ սիրելի գորավարներ արգիացոց և իշխաններ,
Բարձակիցներդ Ագամեմնոն և Մենելայ Ստրիդների,
Որ արքունուստ եք ըմպում դուք և գըլուխ եք բազում գորաց,
Եվ Արամազդն ինքն է տալիս ձեզ արժանի փառք ու պատիվ:
Անհընար է ամեն մեկիդ տեսնել հիմա, թե ուր եք դուք,
Ջի տակալի ուժով պայթեց աղմըկալի կըրիվ մի գոռ,
Ամեն մեկըդ ինքնահոժար թող վըրեժով վառված փույթ՝
Որ չըդառնա Պատրոկլի դին տըրոյացոց շըներին կեր»:

260 Այսպես գոչեց, և Ոյիլյան Այաքսն րսկույն լըսեց նըրան
Եվ առաջինն ի՛նքն օգնության վազեց նըրան մարտի միջից,
Նըրանից ետ՝ Իդոմենեսն ու զինակիրն Իդոմենի՛

Մերիոնեան արյունառուշտ Ենիային հար և ճըման.
Եվ աքայան մյուս քաջերի, որոնք կրոփվն արծարծեցին,
Անուններն ո՛վ կարող է տալ և հիշելով՝ թըվել մեկ-մեկ:

Նախ տըրոյանք միահամուտ հորձանք տըվին Հեկտորի հետ:

- Ինչպես ահեղ Արամազդից իջնող գետի բերանի մոտ
Ծովից ժայթքած ալիքը մեծ մըռընչում է հոսանքի դեմ,
Եվ ծովեզերքը ծայրեծայր շառաչում է ահեղաձայն,—
- 270 Նո՛ւյն ահագին աղաղակով դիմում էին տըրոյացիք,
Իսկ աքայանք կանգնած էին Մեհիտյանի շուրջը ամուր
Ասպարափակ, ցանկապատած պըղընձակուռ վահաններով:
Ջևար ճըրանց փայլակնացայտ կորդակները մեզով պատեց,
Որովհետև Մեհիտյանին առաջ էլ չէր ատել երբեք,
Երբ ողջ էր դեռ և արբանյակն էր Պելիսյան Աքիլլեսի:
Ջևար չուզեց, որ նա դառնա ոտխների շըներին կեր,
Ուստի դըրդեց ընկերներին՝ Պատրոկլեսին պաշտպանելու:
Տըրոյացիք նախ ընկըրկել տըվին խայտակն աքայեցոց,
Որոնք փախսն դին թողնելով, բայց մեծամիտ տըրոյացիք
- 280 Չըսպանեցին աքայանցից և ոչ մեկին իրենց տեզով,
Դիակն էին ուզում կորզել. աքայեցիք չըմընացին
Հեռու երկար ժամանակով, վերադարձրեց ճըրանց ճորից
Աչաքսը, որ գերազանցում էր իր տեսքով և քաջությամբ
Աքայեցոց որդիներին՝ բացի Պելլան Աքիլլեսից:
Դեպ թըջճամին խոյացավ նա այն ամեհի վարազի պես
Որ լեռներում փախցընում է որսորդներին և շըներին,
Թըփուտների միջից հաճկարծ ճըրանց վըրա հարձակվելով:
Աչոպես՝ որդին զարմանագեղ Տելամոնի՝ Աչաքսը պերճ
Խոյանալով՝ ցըրիվ տըվեց ջոկատները տըրոյական,
- 290 Որ պաշարած Պատրոկլի դին ուզում էին հասիըշտակել,
Տանել դեպի քաղաքն իրենց և ժառանգել փառք ու պատիվ:
Հիպպոթոսը՝ պելլասգունցի Լեթոսի վեհ որդին արդեն
Պատրոկլեսի ոտքից բըռնած քարը էր տալիս եռանդազին
Կոճերից պինդ մի փոկ կապած՝ պըճեղների շուրջ ջըլլապինդ:
Անում էր նա այդ ի պատիվ տըրոյացոց և Հեկտորի,
Բայց մեծ աղետ բերեց գըլլսին, ու չըփըրկեց ճըրան ոչ ոք:
Տելամոնչանը ճեղքելով ամբոխակույտն առաջ անցավ
Եվ մտոկից զարկեց ճըրա պղճամծընոտ սաղավարտին:
Նիզակի սուր սայրը ճեղքեց ձիաձարի կորդակը կուռ
- 300 Ջի կըշտել էր իր զարկը նա մեծ միզակով ու հաղթ բազկով:
Սաղավարտի փողից վիժեց արյունը խառն ուղեղի հետ,
Կորավ ճըրա կորովն իսկույն, և նա ձեռքից բաց թողնելով

- և ուրքը՝ մեռած Պատրոկլեսի՝ թողեց որ այն ընկնի գետին,
 Ու քարշ տըված իր դիակի վըրս ընկավ բերանքսիվայր,
 Հեռու՝ հուրթի Լարիսայից մեռավ՝ առանց հատուցելու
 Ծընողներին իր բազմերախտ, որ սընեցին և ևրբան սիրով,
 Զի մեծահաղթ Այաքսի մեծ տեզը մարեց և ևրբան արևն,
 Ու կարճատև եղան և ևրբան կյանքի օրերն այս աշխարհում:
 Հեկտորն այնժամ դեպի Այաքսն արձակեց տեզն իր փայլացայտ,
- 310 Տեսավ Այաքսն ու պըղընձյա տեզից մի կողմ թեքվեց արագ,
 Գընաց սըլաքն ու մեծասիրտ Իփիդոսի որդուն դիպավ—
 Աքեդիոսին՝ փովկեացոց դյուցազնին քաջ, որ անվանի
 Պանոպեոսն պալատ ուներ և իշխան էր բազում մարդկանց:
 Ծիշտ անրակին դիպավ աշտեն, պըղընձաձուլ սըլաքն անցավ
 Ուժգին թափով ու դուրս եկավ ուսի ծայրից անմիջապես.
 Գետին ընկավ նա թընդդուռով, ու շաչեցին զենքերն իր շուրջ:
 Զարկեց Այաքսը Փենոփսի որդուն ապա՝ քաջ Փորկիսին,
 Որ Հիպպոթին էր պաշտպանում, զարկեց պորտին, և սուր աշտեն
 Զախջախելով զըրահը կուռ՝ ողջ փորոտին խառնեց իրար:
- 320 Փորկեսն ընկավ փոշեթավալ, չանգռելով հողն ագուռներով:
 Տըրոյացիք ետ քաշվեցին, նույնիսկ Հեկտորը նահանջեց,
 Իսկ աքայանք գոռգոռոցով քաջ տըվեցին Հիպպոթոսի
 Եվ Փորկեսի դիակները՝ և ևրբան զենքերն ավարելով:

Ծուտով նորից տըրոյացիք դեպի Իլիոն կըփակեցին
 Պարտված իրենց թուլությունից, աքայանցից հալածական,
 Եվ աքայանք իրենց ուժով մեծ հաղթություն կըտանեին,
 Մինչև անգամ Արամազդի կամքին ընդդեմ, եթե այդտեղ
 Ապոլլոնը չոգեչընչեր գըրգըռելով Էնիասին՝

- 330 Ծերացել էր և ևրվիբակի իր պաշտոնում և էր խոհեմ:
 Արամազդի որդին և ևրբան դեմքն առնելով՝ այսպես ասաց.
 «Էնիաս, ինչպե՞ս պիտի փըրկեք բարձրապարիսպ Իլիոնը դուք,
 Աստվածների կամքին ընդդեմ, մարտընչելով իրենց ուժի
 Եվ գորքերի արիության վըրս վըստահ մարդկանց նըման,
 Որ տեսել են ես ուրիշ տեղ, թեև թըվով ձեզնից էլ քիչ:
 Զևսն ուզում է հաղթությունը մե՛զ տալ և ո՛չ աքայեցոց,
 Բայց մի երկյուղ անհընճարին առել է ձեզ ու չե՛ք կըռվում»:

- Այսպես ասաց, և Էնիասն Ապոլլոնին ճանաչելով՝
 Դարձավ իսկույն դեպի Հեկտորն ու ձայն տըվեց կըշտամբալից.
- 340 «Հեկտոր՛, և դուք պետե՛ր տրոյանց ու դաշնակից փաղանգների,
 Մեզ մեծ ամոթ պիտի լինի, եթե ուզմիկ աքայանցից

Հաղթահարված մեր թուլությանը՝ փախչենք գրնանք դեպի քաղաք:
Աստվածներից մեկը հիմա մոտենալով ինձ համբավեց,
Թե Արամազդն իմաստնագույն գորավիզ է մեզ մարտի մեջ,
Դառնանք ուստի դեպ աքայանք և թույլ չըտանք, որ անարգել
Տանեն նրանք Պատրոկլի դին ու հասցընեն նավերն իրենց»:

- Այսպես ասաց և նախամարտ կրտիրճներից առաջ անցավ:
Տըրոյացիք ետ դառնալով՝ ճակատեցին աքայանց դեմ:
Էնիսան այդտեղ տեգով խոցեց Արիսքապան Լեոկրիտին՝
- 350 Լիկոմեդի քաջ ընկերոջն, որ սիրելին էր Արեսի:
Առաջ գալով, գընաց մոտիկ և արձակեց փայլուն աշտեն
Ու հարվածեց ազգաց հովիվ Ապիսալոն Հիպպապանցին,
Պորտի տակից՝ լյարդին զարկեց և ջըլատեց ուժը նրա,
Որ եկել էր, հասել այդտեղ բազմաբեղուն Պեոնիացից
Եվ երկըրորն էր մարտի մեջ Աստրուպից ետ՝ իր քաջությանը:
Աստրուպիոսը նրա անկման վըրա սաստիկ վըշտանալով՝
Առաջ անցավ արիաբար դանայանց դեմ մարտընչելու,
Մակալն ի գուր, որովհետև ամեն կողմից վահանափակ
Կանգնած էին աքայեցիք Պատրոկլի շուրջ տիգակարկառ:
- 360 Տեյամոնյանն ամեն մեկին հանդիպելով հաճախակի,
Պատվիրում էր դին չըլըքել և մյուսներից չանցնել առաջ,
Այդ դեպի շուրջը բըռնած՝ կանգնել, կողով մըղել մոտից:
Այսպես էր նա տալիս պատվեր, ոռոգվում էր երկիրն արյամբ,
Եվ խիտ առ խիտ իրարու կողք ընկնում էին խորը խոցված
Տըրոյացիք և քաջասիրտ դաշնակիցներն ու աքայանք:
Աքայեցիք նո՛ւյնպես արյուն էին թափում այդ մարտի մեջ,
Բայց նըրանցից ավելի՝ քիչ թըլվով քաջեր էին ընկնում,
Քանզի նըրանք իրար հանդեպ միշտ ուշադիր և հոգատար՝
Վանում էին մեկ-մյուսից մահը դաժան և դառնագույն:

- 370 Կըռվում էին սըրանք այսպես կըրակ կըտրած, կորովասիրտ,
Եվ ասես թե չիներին ո՛չ արեգակ, և ո՛չ լուսին,
Քանզի ուզվի ասպարեգում մատախլապատ էին բոլոր
Քաջերը, որ կըռվում էին Մեմիտյանցին շըրջապատած:
Իսկ մյուս կողմում, տըրոյացիք և աքայանք արիաբար
Մըղում էին մարտ ասպահով պարզ ու պայծառ երկընքի տակ,
Շանանչում էր արևը վառ և մատախուղ չըկար բընավ
Երկրի երես ու լեռներում, ու մարտընչում էին հաճգիստ,
Խուսափելով հեռվից եկող մեկ-մյուսի սըլաքներից:
Իսկ մեջտեղում կըռվողները տանջվում էին անագորույն
- 380 Մառախուղից ու տաք կըռվից և ըսպառվում ժանտ պըղընձով:

Թրապիստեղեան ու Անտիոք զույգ եղբայրներն արիասիրտ
Զէին լըսել դեռևս անբիժ Պատրոկլեսի մահվան մասին.
Կարծում էին, թե նա դեռ ողջ մարտղնշում է տըրոյանց դեմ:
Նըրանք երկու եղբայրներով, ընկերներից ստանձնակի,
Կըռվում էին թըշնամու դեմ. այդ Նեստորն էր ասել նըրանց,
Հորդորելով, որ պատերազմ մըղեն հեռու սև նավերից:

Ողջ օր տևեց անօրինակ այդ մաքառումն արյունահեղ.
Հոգանձ էին նըրանք սաստիկ, նըրանց ծընկներն ու սըրունքներն,
Աչքն ու երես, և ոտն ու ձեռ քըրտնաթաթալ էին բոլոր,
390 Ոգորելով ողջ օր քաջոտն Աքիլլեսի ընկերոջ շուրջ:
Ինչպես մի մարդ, որ վիթխարի եզան կաշին անարակալած
Տալիս է իր ծառաներին, որ ողջ ուժով ձիգ տաււ, քաշեն՝
Շըրջանանն կանգնած բոլորն, ու քամվելով հյութը չուտով
Տարբալուծվում, ծըծվում է ներս, ու բացվում է ամեն կողմից,
Ընդարձակվում կաշին հուժկու կըտրիճների ճիգ ու ջանքով,—
Աչդպես, նըրանք երկու կողմից, տարածության վըրս փոքրիկ
Քաշում էին դիակն անվերջ,— տըրոյացիք դեպի քաղաք,
Իսկ արքայանք դեպի նավերը տանելու մըտադրությամբ:
Եվ Պատրոկլի դիակի շուրջ թորթոքվեց մարտ մի ալևուկիսի,
400 Որ ո՛չ Արեսն ամբոխավար, ո՛չ Աթենասն այդ տեսնելով,
Թեկուզ վստած հուր բարկությամբ՝ պիտի պարսալ չըկարդային:

Եվ Ջըրվանյանն այսպես ողջ օր Պատրոկլեսը համար տանջեց
Մարտիկներին ու ձիերին մահահրաւեր պատերազմում.
Բայց Աքիլլեսը լուր չուներ Պատրոկլեսի մահվան մասին,
Ձի սըրընթաց նավատորմից հեռու էին կըռվում Տըբանք,
Տըրոյայի պարըսպի տակ, և նա երբեք չէր ըսպասում
Որ Պատրոկլեսն ընկած լինի, այլ հուշս ուներ, թե ողջ է նա
Եվ հասնելով դարբասներին՝ ետ կըդառնա ըստ պատվերի.
Զէր հավատում բոլորովին, որ Պատրոկլեսն առանց իրեն,
410 Նույնիսկ իր հետ՝ կըկործանի Իլիոն քաղաքն ամբապարխալ.
Նա այդ մասին շատ անգամ էր լըսել մորից իբրև գաղտնիք,
Որ հայտնում էր Արամազդի խորհուրդներն ու կամքը, սակայն
Այդ ողբալի դեպքի մասին չէր հաշտնել մայրն իր նազելի,
Թաքցըրել էր իր սըրտակից բարեկամի կորուստը թանկ:

Այդպես անդուլ և անդադար կըռվում էին դիակի շուրջ
Ու սայրասուր սըլաքներով գետին փըռում մեկ-մյուսին:
Պըղընձազգեստ արքայեցոց միջից այսպես գոշեց մի քաջ.
«Ռանայեցի՛ բարեկամներ, պատիվ չէ մեզ դառնալ դեպի

Նավերը մեր. սև հողը թող կու տա այստեղ մեզ բոլորիս,
420 Այդ մեզ համար հազար անգամ պատվաբեր է, ողջունելի,
Քան թե թողնենք, որ անարգել ձիախըրրոխտ տըրոյացիք
Քաղաք տանեն Պատրոկլի դին և ժառանգեն փառք ու պարծանք»:

Իսկ մեկ ուրիշը մեծամիտ տըրոյցիներից այս էր ասում.
«Քարեկամնե՛ր, թե բախտը մեզ վիճակել է մեռնել այստեղ,
Դիակի մոտ, մեռնենք, սակայն կըովից երբեք ձեռք չըքաշենք»:

Այսպես անա երկու կողմից խըրայստում էին իրար
Ու մաքառում մոլեգնաբար, և երկաթի շաչ ու շառաչն
Ըշկահյունի հետ պղղընձի՝ մինչև երկինքն էր բարձրանում:

Երիվարներն Աքիլլեսի այրումահեղ ռազմից հեռու՝
430 Լալիս էին այն վարկյանից, երբ Հեկտորի ձեռքով անգույթ
Փոշեթափալ ընկավ իրենց տերը անեղ պատերազմում:
Եվ շատ իզուր Ավտոմեդոնն՝ կըտրիճ որդին Դիորեսի
Հաճախ ճապուկ իր մըտրակով ըստիպում էր մըրանց սուրալ,
Ուղղելով մերթ փաղաքշական խոսքեր ու մերթ ըսպատնալիք:
Չէին ուզում մըրանք ոչ ետ՝ Հելլեսպոնտոս վերադառնալ,
Ոչ էլ դեսիի աքայեցոց պատերազմի դաշտն այրունոտ.
Այլ, ինչպես մի անշարժ արձան, որ կանգնում է անդրբովելի՝
Մի որևէ տըղամարդու և կամ կընոջ շիրմի վըրս,
Այդպես կանգնած էին մըրանք՝ գեղակատուց կառքին կըպած,

440 Տըրտում-տըխտը ու գըլխիկոր, և արցունքներն առատորեն
Հոսում էին լուսակալակ մըրանց կարմիր կուպերն ի վար
Իրենց տիրոջ ջերմ կարոտով, փոշոտելով բաշերն իրենց,
Նըրանց այդ սուզը տեսնելով՝ հուզվեց սիրտը Արամազդի,
Որոնք լուծի երկու կողմից մինչև գետին էին հասնում:
Եվ նա գըլուխն օրորելով՝ այսպես խոսեց ինքն իրեն հետ.

«Ո՛հ, թըշվառներ, ինչու մենք ձեզ տըվինք Պելևս թագավորին՝
Մահկանացվի, քանի որ դուք անմահ եք և անձերական,
Մի՞թե մըրս համար, որ դուք տառապեիք մարդկանց ձեռքին,
Որովհետև շունչ ու շարժում ունեցող ողջ էակներից

450 Երկրի վըրս թըշվառագույն արարածը մարդն է միայն:
Բայց ես երբեք չեմ թողնելու, որ տիրանա Հեկտորը ձեզ
Եվ ձեր չըքնաղ ու նորակերտ կառքը մըստած՝ պըրարշակի:
Բավական չէ՞, որ ժառանգեց գեները պերճ ու պարծեցավի:
Ես պիտի ձեր սըրունքներին ու սըրտերին ուժ ներարկեմ,
Որ դուք մարտից դուրս հանելով՝ տանեք մավերն Ավտոմեդին,
Որովհետև ես դեռ պետք է փառք ընձեռեմ տըրոյացոց,

Մինչև գրանս ու գեղաստիստ նավատորմին հասնեն նըրանք,
Մինչ արեգակն ի մայր մըտնի, և սըրբազան գիշերը գա»:

Այսպես ասաց ու ներշնչեց նըժույզներին բուռն կորով,
460 Որոնք փոշին իրենց բաշի թոթափելով գետնի վըրա՝
Տանում էին կառքը ճեպով ու դուրս հանում մարտադաշտից:
Ավտոմեդոնն իր ընկերոջ մահվան վըրա թեպետ տըրտում,
Բայց խոյանում էր ձիերով՝ անգող ինչպես սագերի դեմ՝
Սըլանում էր նա շատ արագ տըրոյացոց մարտամբոխից
Ու հալածում, ցըրում նըրանց գումարտակները խուռնախիտ:
Բայց կոտորած չէր անում նա արշավասույր ընթանալիս,
Որովհետև ինքը մենակ՝ նըվիրական կառքի վըրա
Անկարող էր և տեգ նետել և ձիերին վարել առաջ:
Եվ վերջապես տեսավ նըրան Ալկիմեդոնը՝ մարտակից
470 Նըրա ընկերն, որ Էմոնյան Լայերկեսի որդին էր քաջ
Եվ կանգնելով կառքի ետև՝ այսպես ասաց Ավտոմեդոնին.

«Ավտոմեդոն՝, աստվածներից ո՞վ ներշնչեց վըտանգավոր
Այդ միտքը քեզ, խելքըդ առավ, որ դու աշդպես մեն ու մեռակ
Խիզախում ես տըրոյացոց առաջամարտ քաջերի դեմ,
Մինչ ըսպանված է ընկերըդ, և Հեկտորը ցընծում է արդ
Ծածկած ուսերն՝ Էակոսի թոռան չըքնաղ գնն ու զարդով»:

Եվ Դիորյան Ավտոմեդոնն այսպես նըրան պատասխանեց.
«Ո՞ր աքայիկն, Ալկիմեդոն, կըկարենար իր ձեռքն առնել,
Քեզնից բացի սանձն ու մըտրակն անմահական այս ձիերի,
480 Եթե ոչ ինքն աստվածատիպ Պատրոկլեսը ճարտարամիտ,
Երբ դեռ ողջ էր, բայց օրհասը հասավ, և նա մահ ընդունեց:
Ուրեմըն ա՛ն մըտրակը դու և այս սանձերը շողշողուն,
Իսկ ես ինքըս կառքից իջնեմ մարտընչելու ոտխի դեմ»:

Այսպես ասաց. Ալկիմեդոնը թըրտավ կառքն սլն մարտական
Ու ձեռքն առավ անմիջապես մըտրակն ու սանձը շողշողուն,
Իսկ Ավտոմեդոն իջավ կառքից. տեսնելով այդ, Հեկտորը մեծ
Ջպն արձակեց և մոտ կանգնած Էնիասին ասաց արագ.
«Քա՛ջ Էնիաս, պըղընձագեն տըրոյացո՞ց խորհըրդական,
Տեսնում եմ ես Էակիդյան արագոտնի ձիերն ահա՛
490 Պատերազմում շողշողալիս իրենց խըղճուկ վարիչներով:
Հույս ունեմ ես, թե կըբըռնես նըրանց հիմա, եթե ուզես:
Եվ եթե մենք արշավակի գըրոհ գործենք նըրանց վըրա,
Նըրանք երբեք սիրտ չեն անի մեզ ախոյան կանգնել կըռվում»:

- Այսպես սասց, հընազանդվեց արի որդին Անքիսեսի.
 Եվ երկուսով առաջ անցան՝ ուներն իրենց ծածկած ամոր
 Արջատենի ասպարներով, որոնք ծալ-ծալ, շորջանակի
 Ամոր կերպով պատված էին պըղընձեղեն թիթեղներով:
 Սուսջ անցան և՛ Քըրոմիոսն ու Արեստոսն աստվածագեղ,
 Որոնք հաստատ հույս ունեին ոսոխներին ըսպանելով՝
 500 Ավար առնել նըրանց շըքեղ երիվարներն անհպարան:
 Իելագարներ, առանց արյան նըրանք երբեք չէին դառնա
 Ավտոմեթոն քաջի մոտից, որ սըրտագին աղոթելով
 Արամագդ հորն՝ առավ նոր ուժ ու նոր կորով, սըրտասընդովեց
 Եվ դառնալով հավատարիմ իր ընկերոջն՝ այսպես սասց.
 «Ալկիմեթոն, երիվարներն ինձնից հեռու մի՛ կանգնեցնի,
 Ծունը նըրանց՝ մոտ ի մոտո թող որ ըզգամ իմ թիկունքին:
 Կարծում եմ ես, թե Պրիամյան Հեկտորը քաջ իր մոլուցքից
 2ի՛ դադարի, մինչև որ մեզ ըսպանելով՝ չաշտանակի
 Աքիլլեսի շըքեղաքաջ նըժույզների վըրա նըստած
 510 Եվ չըփըշրի, հալածելով, գումարտակներն արքայեցոց,
 Կամ թե ինքը առաջամարտ գընդում գերի չըբըռնըվի»:

- Սասց, ձայնեց Մենելային և երկու քաջ Այաքսներին.
 «Մենելայի՛ր ո՛ւս Այաքսնե՛ր, առաջնորդներ արգիացոց,
 Մեռածի հոգը հանձնեցեք ձեր քաջասիրտ ընկերներին,
 Որ պաշտպանեն Պատրոկլի դին՝ հալածելով տըրոյացոց,
 Իսկ դուք մեզնից, որ ողջ եմք դեռ, հեռացրեք օրն անագորույն:
 Հանգի Հեկտորն ու Էհիասն՝ այընտիրները տըրոյանց
 Արտասավլից պատերազմի դեպի այս կողմն են արշավում.
 Բայց ամեն ինչ աստվածների գոգի մեջ է պահված միայն:
 520 Նետո՛ւմ եմ տեգս, մընացածը թողնում եմ մեժ Արամագդին»:

- Այսպես սասց և ճոճելով՝ երկար նիզակն իր արձակեց
 Ու հարվածեց Արեստոսի բոլորածիր հաստ ասպարին,
 Որ սըլաքին չըդիմացավ. պըղինձն անցավ ուժգին թափով,
 Ծակեց գոտին ու խոր խըրվեց որովայնից ներքև փոքր-ինչ:
 Ինչպես որ մի երիտասարդ բարձրացնելով կացինը սուր՝
 Վայրագատուն խոլ արջառի եղջյուրների միջև զարկի
 Եվ բընաջիղը կըտրելով՝ ցած տասպալի անասունին,—
 Արեստոսը այդպես ընդոստ՝ ցած տասպալվեց մեջքի վըրա,
 Ու ասըրասուր տեգը փորում պըտըտովելով՝ հոգին առավ:
 530 Բայց Հեկտորը փայլակնացայտ աշտեն նետեց Ավտոմեթին.
 Սա դիմացից տեսնելով այդ՝ դեպի սուսջ թեքվեց իսկույն
 Ու խույս տըրվեց պղնձյա տեգից, որը ուսից անցավ գընաց

Խըրվեց գետին, ու հողից դուրս երեւում էր բունը երկար,
Եվ ալդտեղ էր, որ Արեւը կորցրեց թափն իր վերջապետ:
Փոքր մի ևս, և իրարու նրբանք մոտից կըվըշբեին,
Եթէ երկու Այաքսները բազմամբոխից մոտ վազելով
2րբածնէին իրար վըրա հարձակվող աշր անաստներին:
Այաքսներից վախենալով՝ ընկըրկեցին անմիջապէսս,
Հեկտորն անէղ, Էնիասը և Քրոմիոսն աստվածակերպ,
540 Արեւտոսին թողած այնտեղ տիգահարալիւծ, դիաթալիւ,
Որի գենքերն ավարելով Արեսի պէս արագաշարժ
Ավտոմեդոնն այսպէս ասաց խըրոխտաբար պարծենալով.
«Մենիտյանի մահվան ատթիվ ցալըս փոքր-ինչ ես մեղմացրի,
Թեպէտև իմ ըսպանածը նըրանից շատ ցած է մընում»:

Այսպէս ասաց ու կառքի մեջ դըրեց ավարն արուճագանգ,
Ինքն էլ ելալ կառքի վըրա, ոտք ու ձեռներն արյունաւերկ,
Առյուծի պէս, որ անագին մի արջառ է պատառտտել:

Պատրոկլէսի շուրջը դարձյալ վառվեց գուպար մի դըժընդակ,
Արտոսրալից, ցատումնալառ. Աթենասը բորբոքեց այդ՝
550 Որոտագոչ Արամագդի հըրամանով երկնից իջած,
Որ հորդորի դանայեցոց խիզախելու տըրոյանց դէմ,
Զի Զըրվանջանն անեղագոչ փոխել էր իր միտքը արդէն:
Եվ, ինչպէս Զևսն ըզգոնամիտ՝ մահկանացու մարդկանց համար
Ծավալում է ծիրանեգույն իր ծիածանը երկընթուս
Իբրև անեղ պատերազմի կամ խըստաշունչ ձըմտան նըշան,
Որ երկրագործ մըշակների աշխատանքին վերջ է դընում,—
Եվ հոտերին պատճառելով մի տխրություն, քըշում փարախ.
Այդպէս անա՝ աստվածուհին ծածկված ամպով ծիրանեգույն
Միտալ բանակն աքալեցոց հորդորելու մարտիկներին,
560 Եվ նախ դիմեց Ատրիդէայան Մենելայիին անեղագոռ,—
Քանզի նա իր մոտ էր կանգնած,— և Փենիքսին նըմանկելով՝
Հաղթ հասակով և կորովի ձայնով ուժգին՝ այսպէս ասաց.
«Մենելայի՛ւ, քեզ մեծ ամոթ և նախատինք պիտի լինի,
Տըրոյայի շըներն եթէ պատերի տակ պատառտտեն
Եըլբեղապանծ Աքիլլէսի մըտերմագույն ընկերոջ դին:
Բայց պիճը կաց դու և խըրախույս կարդա բոլոր ընկերներիդ»:

Նըրան այսպէս պատասխանեց Մենելայիուն անեղագոռ.
«Փենիքս հայրիկ, ծեր հինալուրց, պատկառելի, ո՛րք էր եթէ
Տար Աթենասն ինձ զորություն և տեզերի թափը մերժեր:
570 Այնժամ պիտի կանգնէի պիճը ու Պատրոկլիին պաշտպանէի,

Որի մահը անհնարին ցալով սաստիկ սիրտըս ճընկեց:
Բայց կըրակի ասրասփելի գորությունը ունի անգութ
Հեկտորն անեղ, որ չի դադրում խողխողելուց իր պըղիմձով,
Քանզի հըզոր Ջևան է նըրան տալիս և՛ փառք, և՛ գորություն»:

- Այսպես ասաց, և Աթենաս աստվածունին ուրախացավ,
Որ Մենելայն աստվածների մեջ նախ իրեն տըրս արավ:
Եվ նա լըցրեց նըրա ճընկներն և ուտերը անհատթ ուժով,
Ու դյուցազնի կըրծքում դըրեց հանդըզանությունն համառ ճաննի,
Որին որքան քըշես քեզնից՝ այնքան խայթել է ցանկանում,
580 Զի մարդկային արյունը խիստ քաղցր է նըրա քիմքի համար:
Այդպիսի բուռն արիությանը սևաթույր սիրտն Ատրիոյանի
Լըցրեց մեղույշ աստվածունին, և Մենելայն արագաքայլ
Գընաց կանգնեց Պատրոկլի մոտ և շողշողուն տեգն արձակեց:
Տըրոյանց մեջ Պողես անվամբ կար ոմն՝ որդին Էտիոնի,
Հարուստ ու քաջ, որին Հեկտորն ամենից շատ էր մեծարում,
Քանզի նըրա սեղանակից և սիրելի ընկերն էր նա:
Մենելայն խարտիշագեղ զարկեց նըրան ճիշտ այն պահին,
Երբ դիմում էր դեպի փախուստ. տեգը գոտին ծակեց անցւով,
Պըղիմձը դուրս ելավ թափով, և նա թընդամսք ընկավ գետին:
590 Մենելայնուն, անմիջապես նըրա մարմինը կորզելով
Քաշ տըվեց այն դեպ բազմախումբ իր ընկերներն աքաչեցի:
Մինչ Ապոլլոնը Հեկտորին մոտենալով սիրտ էր տալիս
Առած Ապան Փենոպիսի դեմքն, որին բոլոր իր հյուրերից
Նա ամենից շատ էր սիրում, ապրում էր նա Արիստունն.

«Ո՛ր աքայիկն այստե՛տես կըվախենա քեզնից, Հեկտոր՛ր,
Երբ դու այդպես խույս ես տալիս Մենելայնու Ատրիոյանից:
Առաջ նա թույլ մարտիկ էր մի, իսկ այժմը նա մե՛ն ու ճե՛նակ
Տանում է դին տըրովներից՝ ըսպանելով սերտ մըտերմիդ՝
Քաջակորով ախոյանին՝ Էտիոնի Պողես որդուն»:

- 600 Այսպես ասաց, և Հեկտորին պատեց ցալի մըռույլ մի ամպ,
Զինավառված շեկ պըղընձով՝ մըտավ շարքերն առաջամարտ:
Եվ Ջըրվանյանն առավ այնժամ քըղանցքավոր ու պողպաջուն
Ասպարը իր և Իդա լեռն ըսքողելով թանձըր ամպով՝
Որտընդորոտ ու սաստկակո՛ծ փայտատակմամբ դըրըրդացրեց.
Հաղթությունը տըվեց տրոյանց, վախն ու փախուստն՝ աքայեցոց:

Առաջինը փախավ անով Պենելեոս Բիովուսցին,
Քանզի թեթև մի վերք առավ դեմ-հանդիման ճակատելիս.
Պուլիդամը մոտիկ գալով՝ զարկեց նըրա ուսին տեգով,
Որը միսը բըզկըտելով՝ ծայրը մինչև ոսկըր հասավ:

- 810 Ապա Հեկտորն առաջ գալով խոցեց դաստակը Լեիտի՝
Որդուն մեծանձն Ալկեստրիոնի և ջըլատեց ուժը նրա,
Որ նայելով շուրջը՝ փախավ, զի այլևս նա հույս չուներ
Նիզակ բռնել իր այդ ձեռքով և մարտընչել տրդոյանց դեմ:
Այն ժամանակ, երբ Հեկտորը Լեիտի վրա էր հարձակվում,
Իդոմենեանը Հեկտորի լանջապանին զարկեց տեգով
Ծըծին մոտիկ, բայց կոտորվեց երկար աշտեն կոթի մոտից:
Այդ տեսնելով տրդոյացիք գողգոռացին ահագնաձայն:
Հեկտորն էլ իր աշտեն նետեց Դևակլյանի վըրա, կտքում,
Բայց նըրանից շեղվեց փոքր-ինչ ու հարվածեց Կիրանոսին,
620 Մերիոնեսի կառավարին և զինակրին, որ նըրա հետ
Լիկոոսից էր եկել այստեղ (Իդոմենեսն այնտեղ եկավ
Նախ հետիոտն՝ հեռանալով ծովազընաց իր նավերից,
Եվ տրդոյանց անտարակույս կըպարզկեր մեծ հաղթություն,
Թե Կիրանոսն արշավասույր ձիերն այնտեղ չըհասցըներ:
Նըրա համար լույս եկավ նա և դըժպըհի օրը վանեց,
Սակայն ինքը մահ ընդունեց մարտախոյառող Պրիանյանից):
Հեկտորը իր տեգով զարկեց Կիրանոսի լայն ծընոտին,
Ատամները փըշրեց բոլոր ու մեջտեղից կըտրեց լեզուն,
Պախուրցները ձեռքից թըռան ու նա կտքից ցած գըլորվեց:
630 Մերիոնը կըռանալով երասաններն առավ գետնից
Եվ դառնալով Իդոմենին՝ բարձրը ձայնով այսպես ասաց.
«Ջարկ ձիերին, Իդոմենես՛ս, մինչև հասնենք նավերն արագ,
Ինքըդ պիտի տեսնես, որ էլ արքայեցոց չի՛ք հաղթությունն»:

Այսպես ասաց, և Իդոմենն իր նըծույզները գեղաբաշ
Վարեց դեսի նավատորմիդ՝ սիրտը սաստիկ ասրասփանար:
Չանգիտացան Մենելայվոսն ու Այաքսը, որ հեղհեղուկ
Հաղթությունը պատերազմում Ջեսն ուզում է տալ տրդոյանց.
Եվ առաջինն այսպես ասաց Տելամոնյան Այաքսը մեծ.

- «Ո՛հ, ամենեն պակասամիտն անգամ պիտի լավ հասկանա,
640 Թե Արամազդ հայրն ուզում է տրդոյացոց տալ հաղթություն.
Քանզի նըրանց սըլաքները, թույլ թե ուժեղ ձեռքից նետված՝
Նըշանին են դիպչում ուղիղ շընորհիվ մեծ Արամազդի.
Մինչ մեր տեգերն աննըպատակ՝ զընում գետնի մեջ են ցցվում:
Սակայն եկեք, որ միասին մի խելացի հընար խորհենք,
Թե մենք ինչպես քաշենք տանենք Պատրոկլի դին, ապա դարձյալ
Ետ դառնալով բերենք բերկրանք մեր սիրելի ընկերներին,
Որոնք մեր կողմ նայելով միշտ՝ տըխրում են և չեն հավատում,
Թե կըտոկանք արյունառուշտ Հեկտորի բուռըն գորության,
Այլ կըկորչենք ու կըսպառվենք մեր ծովաշու նավերի մոտ:

850 Երանի թե ընկերներից մեկը արագ լուր տաներ շուտ
Պեկիսյանին, որ կարծում եմ չի էլ լրսել բոլորովին
Բոթը տըխտը, թե սիրելին իր ըսպանվեց պատերազմում:
Բայց չեմ կարող ես այդպիսին արքայեցոց մեջ նրկատել,
Որովհետև թե՛ մարդ, թե՛ ձի մառախուղով են ծածկըված:
Հա՛յր Արամազդ, ազատիր այս մառախուղից արքայեցոց,
Պարզիր երկինքն ու շընորհիր մեր աչքերին լույսը տեսնել,
Ապա ջընջի՛ր մեզ լույսի մեջ, երբ որ այդպես դու կամեցար»:

Այսպես ասաց, և հայրը մեծ գըթաց նըրա արցունքներին.
Ճըրեց մըշուշն անմիջապես և շամանդաղը փարատեց:
860 Ծանանչափալ արևն ելավ, պարզ երևաց ճակատն ամբողջ:
Եվ Այաքսը Տեխմոնյան ասաց Ատրիդ Մենելավին.

«Նայի՛ր հիմա, դյուցասընունդ Մենելավե, եթե տեսնես
Որ ողջ է դեռ Անտիլոքոսն՝ որդին մեծանձըն Նեստորի,
Ծո՛ւտ ողարկիր գուպարահաղթ Աքիլլեսին լուր տանելու,
Թե ամենեն սիրելի իր ընկերն ընկավ պատերազմում»:

Այսպես ասաց, և Մենելավն ահեղագոռ անասց նըրան,
Բայց ակամա թողեց գընաց, ինչպես առյուծը փարախից,
Որ հոգնել էր հովիվների, շըների հետ մաքատլուց,
Որոնք նըրան չէին թողել խըլելու ճարպն արջառների
870 Ամբողջ գիշեր տագնապահույզ, բայց մըսատենջ գազանն ահեղ
Հարձակվում է հաճախակի, սակայն իզուր, որովհետև
Պըղընձասայր սըլաքների տարափն անդույ և անդադար
Թափվում է միշտ նըրա վըրա՝ նետված հըզոր բազուկներից,
Եվ ջահերը, որոնցից նա թեպեսև քաջ խըրտչում է խիստ,
Եվ լույսի հետ միայն թողնում հետանում է տըխտը սըրտով,—
Պատրոկլեսի մտոց այդպես՝ Մենելավոսն ահեղագոռ
Գընաց դըժգոհ և ակամա, մըսածելով, թե մի գուցե
Աքալեցիք վախից նըրան թողնեն ավար տըրույացոց:
Ոստի այսպես նա պատվիրեց Այաքսներին ու Մերիոնին.

880 «Ո՛վ Այաքսներ, և դո՛ւ, Մերիոն, առաջնորդներդ արգիացոց,
Մի՛ մոռանաք տարաբախտիկ, բարեհամբույր Պատրոկլեսին,
Հիշեցեք որ, երբ ողջ էր նա, բարի էր միշտ բոլորի հետ,
Իսկ արդ գըտավ մահը նըրան և օրհասը ճակատաճո՛ր»:

Այսպես ասաց և հետացավ Մենելավոսն ահեղագոռ,
Իր շուրջ-բոլոր աչք ածելով, ինչպես արծիվ, որի համար
Ասում են թե թըռչունների մեջ սըրատեսն է ամենեն,
Որ ամպերից նըկատելով արագավազ նապաստակին

- Մացառոտի մէջ ծըվարած, խոյանում է Արրա վերա
 Հափշտակում անհիջապէս ու զըրկում է Արրան կյանքից:
- 690 Այդպէս և քո, Մեհեղա՛յե՛, փայլուն աչքերն ամեհուրեք
 Դառնում էին քո շուրջ-քոլոր աքալեցոց բազմութեան մէջ,
 Թե կըտեսնե՛ս դու Արրանց մէջ տակալին ողջ Նեստորյանին:
 Եվ նա շուտով տեսավ Արրան պատերազմի ձախակողմում,
 Որ հորդորում, սիրտ էր տալիս ընկերներին մարտընչելու:
 Մոտենալով Արրան խարտյաշ Մեհեղա՛յիսն աչապէս ասաց.
 «Այստեղ արի, Անտիլոքե՛, որ լըսես գույժ մի ցավալի,
 Մի դառն աղէտ, որը պիտի չըկատարվէր բոլորովին:
 Ինքքո՛ւ նույնպէս, կարծում եմ ես, տեսնում ես պարզ ու հասկանում,
 Թե սուկալի պատուհաս է բերում աստված դանալեցոց,
 700 Հաղթութունը տալով տրոյանց. ընկավ դյուցաւոր սիրելի՛
 Պատրոկլը քաջ, սուկալի սուգ պատճառելով աքալեցոց:
 Բայց դու վազիր դեպի նավերն ու լուր տար շուտ Աքիլլեսին,
 Որ գա շուտով և ազատի գոնէ Արրա մարմինը մերկ,
 Զի Հէկտորը կորդակածո՞ւ ավարել է գեներն արդեն»:

- Լըսելով բոթ՞ն այդ սուկալի՛ Անտիլոքոսը սարսափեց,
 Ու պապանձփեց Արրա լեզուն, աչքերն լացով ողողվեցին,
 Զայնը խեղդփեց կոկորդի մէջ, և անկարող եղավ խոսել,
 Բայց և այնպէս հընազանդեց Մեհեղա՛յի հըրամանին,
 Եվ հանձնելով գեներն՝ անքիժ իր ընկերոջն՝ Լավոդոկին,
 710 Որ Արժույգներն էր մոտ բերում, գընաց իսկույն նա վազելով:
 Արագ-արագ տանում էին Արրան ոտքերն ուսկի՛ դաշտից,
 Լաց լինելով գընում էր նա պատմելու բոթ՞ն Աքիլլեսին:

- Սիրտը սակայն, դյուցաւորնուդ Մեհեղա՛յե. չուզեց մընալ
 Սատարելու Պիլիսացոց, որ ոգեսպառ էին եղած
 Եվ կորագլուխ էին արդեն Անտիլոքի հեռանալով:
 Նա Արրանց պէտ Արշանակեց դիցաւորման Թրասիմեդին
 Եվ ինքն էլի՛ վերադարձավ Պատրոկլեսին պաշտպանելու:
 Այաքսների մոտ հասնելով Մեհեղա՛յիսն այսպէս ասաց.
 «Անտիլոքին միմիդոնաց նավատորմիդ ուղարկեցի,
 720 Աքիլլի մոտ, բայց չեմ կարծում, որ նա էլնի ու գա հիմա,
 Որքան էլ որ Հէկտորի դեմ լըցվի ցասկոտ ատելութեամբ.
 Զի նա անգեմ ինչպէ՛ս պիտի պատերազմի տրոյանց դեմ:
 Ուստի եկեք մենք ինքներս ուրիշ միջոց մի մըտածենք,
 Թե ի՞նչ ձևով կարողանանք հանել մարտից Պատրոկլի դին
 Եվ ազատվենք տրոյացոց ձեռքից դաժան և օրհասից»:

Տեյամոնկան Այաքսն այսպէ՛ս պատասխանեց Ատրիդէսին.
 «Այդ բոլորը ճիշտ ասացիր, ո՛վ մեծափառ Մեռեյալու:
 Մերիւնն ու դու անմիջապէս վերցրէք դին Պատրոկլէսի
 Եվ մարտից դուրս հանէք արագ, իսկ մենք այստեղ, ձեր ետևից
 730 Կըրիվ կըտանք տըրոյացոց և մեծամիտ Հեկտորի դէմ,
 Մենք, որ ունենք նույն անունը և սիրտը նույն, որ անվեհեր
 Տոկացել ենք բարկ Արեւսին ու միմյանցից չենք բաժանվել»:

Այսպէս ասաց, ու գըրկելով ճըրանք գետնից դիակն առան
 Եվ այն վերև բարձրացրո՛ին. գողգողացին տըրոյացիք,
 Երբ որ տեսան, թէ աքայանք առին տարան Պատրոկլի դին:
 Ինչպէս որ ժիր բարակները որսորդների առաջն ընկած
 Հարձակվում են վիրավորված կիճեր վըրա, որ գըզգըզէն,
 Իսկ երբ վարագն ինքնավըստստս էտ է դառնում հանկարծակի՝
 Խուճապահար փախս են տալիս մեկը այս կողմ և մյուսը այն,—
 740 Այդպէս նաև տըրոյացիք բավական տեղ առժամանակ
 Հարածեցին ճըրանց սըրով ու երկասլորի հիզակներով:
 Բայց նենց որ էտ էին դառնում գույզ Այաքսներն ըստբանալից,
 Գըցում էին գույնը ճըրանք և ո՛չ մեկը սիրտ չէր անում
 Առաջ նետովէլ և մարմինը հափըշտակել ճըրանց ձեռքից:

Այսպէս ճըրանք եռանդագին տանում էին դին ճակատից
 Դեպի նավերը ծովաչու, բայց բըռնկվեց ճըրանց միջև
 Մարտ մի անդ, ինչպէս հուրը, որ խուժելով հանկարծակի
 Մի քաղաքի վըրա մարդկանց՝ լափում է այն հըրդեհակելզ
 Ու տարածվում է մեծաշունչ հողմի ուժով մըռնչալից,—
 750 Հետևում էր ճըրանց այդպէս մի մեծ աղմուկ և աղաղակ
 Անդազոտ, պըղընձավատ մարտիկների և ձիերի:
 Միճկէտ ճըրանք ինչպէս ուժեղ ու ժըրաջան պիճը ջորիներ,
 Ռոռնք լեռան առապարտու ճանապարհով քարշ են տալիս
 Նավափայտի համար գերան մի ահագին և կամ հեծան,
 Ու հոգնատանջ, ըշտապելուց ողողվում են քըրտիճքի մեջ,—
 Տանում էին ճըրանք այդպէս Պատրոկլի դին ճիգ ու ջանքով:
 Ու ետևից ճըրանց երկու Այաքսները հաղթամարմին,
 Ինչպէս բըլուրն է ծառախիտ արգելակում ջըրի ճամփան,
 Երկարելով դաշտի վըրա՝ հեղեղներ է ասճահարում
 760 Եվ ընթացքը շուտ է տալիս դեպի ուրիշ կողմ դուրսահոս,
 Եվ հոսանքի ուօր հըսկա անգոր է ադ թոմսըր ճեղքել,—
 Այդպէս երկու Այաքսները, դէմ դընելով տըրոյացոց,
 Զըսպում էին թափը ճըրանց, ճամանավանդ երկու հոգու՝
 Էհիստի Անքիսեւլան և Հեկտորի ջըքեղանոյս,

Եվ ինչպես ամալը խոռոնախիտ սարչակների կամ սևաթույր
Ագռավների, որ ահաբեկ խուլս են տալիս ճիչ ու կանչով,
Երբ որ տեսնում են վերևում ուրուրին ժանտ ու գիշատիչ,
Որ բերում է ահ ու սարսափ բոլոր փոքրիկ թռչուններին,
Այդպես նաև աքայեցիք առանց կրույի մեջ մըտնելու

770 Փախչում էին Էնիասից և Հեկտորից աղաղակով,
Ու փախչելիս դանաչեցիք փոսի չորս կողմ ու փոսի մեջ
Թողին բազում գեներ ու զքրահ. և կըույին վերջ ու դույ չըկար:

Ե Ր Գ Տ ա ս ն ու թ ե Ր Ո Ր Դ

ԶԻՆԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆ

Կըռվում էին սրբանք այսպես կըրակի պես բոցաբորբոք.
Իսկ Անտիոքն արագընթաց՝ Աքիլլեսի մոտ հասնելով՝
Գըտավ Արթան իր բարձեղջուր Ասվատորմի առջև Արստած.
Միտք էր անում ինքն-իրեն մեջ այն, ինչ արդեն կատարվել էր:
Ու հեծելով հառաչալից խոսում էր մեծ իր սըրտի հետ.

«Ավա՛ղ, ինչո՛ւ համար Արթից գիսակագեղ աքայեցիք
Ահաբեկված՝ դաշտի միջով դեպի Ասվերն են խուճապում:
Երանի՛ թե աստվածները հեռացնեին աղետն այն մեծ,
Որի մասին մի ժամանակ մայրըս պատմեց, ասելով, թե

- 10 Միրմիդոնաց ամենաքաջն ինձնից առաջ պիտի մեռնի
Տըրոյացոց ձեռքով անգույթ և զըրկըվի արև լուսից:
Անտարակույս մեռել է քաջ Մենիտյանն իմ սիրելագույն,
Անքա՛խտ, չէ՞ որ պատվիրեցի, թե երբ վանի հուրն ոխերիմ՝
Ինձ մոտ դառնա և չըմըտնի պատերազմի Հեկտորի դեմ»:

Եվ մինչ այսպես խորհում էր նա տարված տըխտը իր մըտքերով,
Հասավ որդին վըսեմախտ ծեր Նեստորի՝ Անտիոքոսն
Ու թափելով ջերմ արտասուք սըրտաճըմիկ բոթը գուժեց.

«Վա՛յ ինձ, որդի՛դ քաջ Պելեսի, տամ պիտի քեզ անհընարին
Գառնության բոթ, աղետ, ավաղ, որը պիտի չըկատարվեր.

- 20 Պատրոկլեսը ընկավ և մերկ դիակի շուրջ կըռվում են արդ,
Իսկ Հեկտորը կորդակաճոճ՝ Արթա զենքերն հափըշտակեց»:

Այսպես ասաց, և տրիպության ամպը պատեց Աքիլլեսին,
Եվ առնելով անյունախառն մոխիրը գույգ իր ափերով
Ցանեց զըլխին ու փոշոտեց շընորհագեղ իր դեմքը նա.
Եվ բուրավետ պատմունանին Արստեց մոխիր սևաթորմի:

- Փըռվել էր նա փոշիներում ողջ հասակով, մեծատարած
 Ու փետում էր գըլխի մազերն իր ձեռքերով, աղափաղում:
 Աղախիճներն, որոնց ինքը և Պատրոկլեսն էին գերել,
 Դուրս վազելով, կորոպագեն Աքիլլեսին շրջապատած
- 30 Սըգում էին սըրտանըմլիկ ու բարձրաձայն ողբում աղի,
 Ծեծում իրենց կուրծքը ձեռքով ու կըսկըծում ծընկակոտոր:
 Լաց էր լինում Անտիոքոսն էլ վըշտաբեկ և իր սըրտում
 Վախենալով, որ մի գուցե երկաթը սուր վիզը մըլխի՝
 Բըռնել էր նա արտասովակոծ Աքիլլեսի ձեռքերը գույգ:
 Լաց էր լինում Աքիլլը քաջ ու հեծեծում հառաչալից:
 Լըսեց որդու լացն աղեկեզ՝ մեծարո մայրն աստվածուհի,
 Որ նըստել էր ծեր ամուսնու կողքը, ծովի խոր հատակում,
 Ու դառնահեծ ճիչ արձակեց. հավաքվեցին ծովի բոլոր
 Դիմորհներն ամփոջապես՝ դըստրիկները Ներեիդյան՝
- 40 Կիմոդոկեն և Թալիան, և Գալպկեն, Նիսեն, Թոյեն,
 Լիմնորիան և Ակտեան, Մելիտն, Երան և Ագավեն,
 Ամփիթոյեն, Դողան, Պրոտան, Դինամենեն և Փերուզան,
 Դեքամենեն, Ամփիհոմեն, Կալիանիրան և Դորիսան,
 Եվ Պանոպեն, և Գալատեան շընորհաշուք և անվանի,
 Եվ Աըրանց հետ Նիմերիտան, Կալեանասան և Ափսիդեն,
 Կլիմենեն և Յանիրան, և Յանասան, Ովրիթն, Մերան,
 Եվ Ամաթիան գեղահյուսակ և մյուս Ներյան դուստրերն ամեն,
 Որ ծովի խորքն էին ապրում՝ լըցրին անձամբ արծաթափայլ.
 Ու բոլորով ծեծում էին կուրծքը իրենց բըռուցըներով,
- 50 Եվ ողբաձայն լաց ու կոծին ըսկիզբ դըրեց Թետիսը նախ.
 «Քույրեր դուք իմ Ներեիդյան, լըսեք բոլորդ և իմացեք
 Թե ի՞նչ տըխտոր ձայն լըսեցի, ի՞նչ մեծ վիշտ է վիճակվել ինձ:
 Վա՛յ ինձ, այաղ, վա՛յ թըշվառիս, դյուցազուհի մորդս անբախտ,
 Ես, որ որդի մի ծընեցի արիասիրտ և անբասիր,
 Դյուցազների մեջ անվանի, աճում էր նա բորբոջի պես,
 Ու սընվում էր բերրի դաշտում բուսած դալար տունկի նըման.
 Նըրան Իլիոն ուղարկեցի նավով՝ տրոյանց դեմ կըռվելու,
 Եվ այնտեղից չի դառնալու նա Պելլասի տունը այլևս.
 Ու քանի դեռ ապրում է նա և տեսնում է լույսն արևի,
- 60 Պետք է տանջվի, ու չեմ կարող հասնել Աըրան նս օգնության:
 Բայց պիտ գընամ, տեսնեմ որդուն իմ սիրելի և իմանամ,
 Թե ի՞նչ մեծ վիշտ հասավ Աըրան, մինչ հեռու էր նա գուպարից»:

Ասաց, ելավ նա անձավից, և Աըրանից միշտ անբաժան
 Գընում էին Ներեիդյան Աըրա քույրերն արտասովալից,
 Ծեղքըվում էր ծովն աղմուկով ու նանապարհ տալիս Աըրանց:

Եվ երբ Արամք ծովն անցնելով հասան Տրոյա արգասավոր,
Մովսիս ելան, ուր խիտ առ խիտ կանգնած էին միրմիրոնաց
Գեղեցկատախտ անվերը սև՝ Աքիլլեսի մեծ անպի շուրջ:
Հեծում էր նա ու հառաչում. մոտեցավ մայրը անգլիի

70 Եվ բարձրաձայն կականելով գըրկեց որդու գըրվախը նա
նու գըգվելով գորովայից այս թեևավոր խոսքերն ասաց.

«Ինչո՞ւ ես դու լալիս, որդիս, այն ի՞նչ սուգ է սիրտդ պատել,
Ասա՛, ինձնից մի՛ ծածկիր դու, Ջըրվանյան Ջևար կատարեց
Այն բոլորը, ինչ Արամնից խընդորում էիր բազկատարած.
Աքայեցոց որդիք բոլոր դեպի անվերն հալածվեցին
Անհրճարին տաջանքներով և քո կարոտն են քաշում արդ»:

Եվ արագոտն Աքիլլը դառն հառաչելով ասաց Արամ.

«Այո՛, մայր իմ, ոլիմպականն ամեն խընդիրըս կատարեց,
Բայց դըրանից ինձ ի՞նչ բերկրանք, երբ որ կորավ իմ սիրելի

80 Ընկերը թանկ, Պատրոկլեսը, որին բոլոր ընկերներիցս
Ամենից շատ էի սիրում, և միճչև իսկ ինձ հալվասար:

Բայց կորցրրի՞. ըսպանելով Արամն Հեկտորն՝ հալիքշտակեց
Բոլոր գեներներն այն անարկու, որ աստվածները ոլիմպյան
Պարգևեցին Պելևսին վեհ իբրև օժիտ ամենամոխ

Այն օր, երբ քեզ՝ աստվածուհուդ մահկանացվի ծոց պատկերքին:
Երանի՞ թե դու ծովային անմահների մոտ մընաչիր,
Եվ Պելևսին իբր ամուսին տաչին մի կին մահկանացու:

Հիմա պետք է և քե՛զ հասնի սուգ սուկայի ու վիշտ անվերջ
Ռդոդոլ մահվամբ, որ այլևս չի դառնալու հայրական տուն,

90 Ռրովհետև սիրոսս այսուհետ չի կամենա արև տեսնել,

Եթե առաջ իմ հիզակով Հեկտորն հոգին իր չըվրչի,
Հատուցելով վըրեծն իմ թանկ Պատրոկլեսի մահվան համար»:

Եվ Թետիսը արտասպաթոր Արամն այսպես ասաց կըրկին.

«Ուրեմըն շո՛ւտ ես մեռնելու, քա՛ղցր իմ որդյակ, քո ասելով,
Զի Հեկտորի մահից հետո քո օրհասն է գալու շուտով»:

Եվ արագոտն Աքիլլը խոր հառաչելով պատասխանեց.

«Թող որ մեռնեմ թեկուզ հիմա՛, քանի որ ես չըկարեցա
Օգնել զարկված բարեկամիս, որ իր երկրից հեռու ընկավ,
Ինձ կանչելով, որպեսզի ես վանեի ժանտ մահն իրենից:

100 Ես այլևս չեմ դառնալու իմ հայրենի երկիրն անուշ,
Ես չըհասա՛ Պատրոկլեսին և չեմ օգնում ընկերներիս,
Ռրոնք ընկնում են Հեկտորի ձեռքով անեղ պատերազմում,
Այլ ճըստել են անվերի մոտ իբր անօգուտ քեռ իմ երկրին,
Միճչեղոն ոչ մի աքայեցի չէր հասնի ինձ պատերազմում,

- Թեպետ ճիշտ է, որ աստվածն էս եւ մընում որիշներից:
 Երանի՜ թե կորչէր քեզը աստվածների, մարդկանց միջից,
 Եվ զայրույթը, որ դըրդում է ի չար նուզմիս իմաստունին,
 Զայրույթը, որ շատ ավելի քաղցր է, քան թե մեղը ծորուն,
 Եվ աճում է մարդկանց սըրտում, կուտակվում է ծըխի նըման,
 110 Ինչպէս որ արդ ինձ բարկացրեց Ագամեմնոն արանց արքան:
 Բայց անցածը մենք մոռանանք, թեև ցաված ենք, վըշտահար,
 Եվ մեր կըրծքում սանձահարենք զայրույթը մենք հարկադրված:
 Հիմա պիտի գընամ գըտնեմ ես Հեկտորին, որ սիրելուս
 Գըլխի դահիճն եղավ դաժան, ապա թող մահ ընդունեմ ես,
 Որ վընտել եմ Ձևը և մյուս անմահները ամենագոր:
 Չըփըրկըվեց իր օրհասից մինչև անգամ ամենահաղթ
 Հերակլեսը, որ սիրելի որդին էր մեծ Ջըրվանչանի:
 Ծակաստագիրն ու Հերայի ցասումն անեղ ընկնեց նըրան:
 Այդպէս և ես եմ մեռնելու, եթե մահ է վիճակված ինձ,
 120 Բայց ուզում եմ նախքան օրհասն՝ ինձ պըսակել պաշտօն փառքով
 Եվ ըստիպել տըրոյացոց գեղեցկայանք, չըքնաղ կանանց
 Հատուչելու կականալիր և սըրթելու երկու ձեռքով
 Արտասուքներն իրենց աչքից և այտերից իրենց գողտրիկ,
 Որ հասկանան, թե շատ օրեր հեռու էի մընում մարտից:
 Մի՛ արգելիր կըռվել ինձ մայր, ոչ մի բանով չես համոզի»:

- Արծաթթաթիկ աստվածուհի Թետիսն այսպէս ասաց նըրան.
 «Ծըշմարիտ ես ասում, որդյակ, ազնիվ բան է անտարակույս
 Օգնել հոգնած ընկերներին և ազատել նըրանց մահից.
 Բայց գեղեցիկ գեները քո, պըղընձակերտ ու պաղպաշուն
 130 Ավարեցին տըրոյացիք, և նըրանցով սաղվարտանոճ
 Հեկտորը իր կուրծքը ծածկած՝ խըրոխտում է, բայց չեմ կարծում,
 Թե նա երկար պիտի նագի այդ գեներով, զի մահն է մոտ:
 Բայց դու, որդիս, մի նետիր քեզ պատերազմի տագնապի մեջ,
 Մինչև որ դու քո աչքերով ինձ չըտեսնես հասած այստեղ:
 Վաղը հագիվ այգը ծագած այստեղ պիտի վերադառնամ
 Եվ Հեփեստոս թագավորից քեզ վայելուչ գեներ բերեմ»:

- Այսպէս ասաց աստվածուհին ու շուտ եկավ անմիջապէս
 Եվ դառնալով նա ծովային իր քուրերին՝ ասաց նըրանց.
 «Հիմա մըտեք դուք վերըստին ծոցը ծովի անծայրածիր,
 140 Տեսեք ծովի ձերունափառ ալեորին իր պալատում
 Ու պատմեցե՛ք ինչ որ տեսաք. իսկ ես գընամ դեպի Ոլիմպ
 Ծարտարարվեստ Հեփեստի մոտ, որ տեսնեմ թե ուզո՞ւմ է նա
 Տալ իմ որդուն՝ Աքիլլեսին ճանանչափայլ գեներ արդյոք»:

- Այսպես ասաց, ու սուզվեցին Գրքանք ծովի ալիքներում,
 Իսկ դիցունհին արծաթթաթիկ դեպի Ոլիմպ ուղևորվեց,
 Որպեսզի իր որդու համար բերի գեները գեղեցկափառ:
 Նրբան դեպի Ոլիմպ էին տանում ոտքերն, իսկ արքայանք
 Փախուստ տալով մարդախողխող Հեկտորից մեծ աղաղակով՝
 Հասան մինչև Ասվերն իրենց, Հելլենայունտի ասերի մոտ:
- 150 Մակայն դարձյա՛լ չըկարեցան պղղընձազեն արքայեցիք
 Աքիլլեսի ընկերոջը՝ Պատրոկլեսին տեղ հասցընել:
 Բանզի Աորից հասան Գրքան հետևակներն ու այրուծին,
 Եվ Պրիամյան Հեկտորը ճոխ բոցատեսիլ իր գորությանը:
 Երեք անգամ Հեկտորը՝ պինդ՝ Պատրոկլեսի ոտքից բռնեց,
 Փորձեց քաշել տանել Գրքան ու ձայն տրվեց տրորոյացոց,
 Եվ երեք հեղ Այաքսները հուժկու ուժով՝ Պատրոկլեսից
 Ետ մղեցին խիզախ քաջին, բայց նա ուժն հանձնապատան
 Հարձակվում էր մերթ ամբոխի միջից ու մերթ մընում կանգնած,
 Աղաղակում էր մեծաձայն, սակայն երբեք չէր նահանջում:
- 160 Ինչպես որ չեն կարող վանել հովիվները բաց դաշտի մեջ
 Սովալլըլուկ շեկ առյուծին հափըշտակած իր կերակրից,
 Այդպես երկու կորովազեն Այաքսները չէին կարող
 Ահաբեկել Պրիամյանին և դիակից հեռու վանել:
 Եվ կրտսներ Հեկտորն անշուշտ մարմինն ու փառք կըվաստակեր,
 Եթե Իրիսը մըրըրկոտն՝ Ոլիմպոսից ցած իջնելով,—
 Որին Հերան՝ լուսածըղի աստվածուհին էր ուղարկել
 Ծածուկ Ջևսից և մյուս բոլոր աստվածներից ոլիմպաբնակ,—
 Պատգամավոր չերթար ըշտապ Պելիսածին Աքիլլի մոտ,
 Հորդորելու, որպեսզի նա զինավարժի ամմիջայպես:
- 170 Մոտենալով Աքիլլեսին այս թևավոր խոսքերն ասաց.
 «Ո՛վ մարդկանց մեջ ամենեն քաջ, ահեղագո՛ւն դու Պելիսյան,
 Հասիր պաշտպան Պատրոկլեսին, որի համար Ասվերի մոտ
 Մուկալի մարտ է բրըրնկվել ու ջընջում են մեկ-մյուսին:
 Աքայեցիք ոգորում են, որ պաշտպանեն մարմինն անշունչ,
 Իսկ տրորյանք մոլեգնեռանդ ուզում են այն տանել Իլիոն.
 Եվ մանավանդ Հեկտորը վեստ հափըշտակել է ցանկանում
 Եվ գըլուխը անջատելով փափուկ վըզից՝ ցըցի գարնել:
 Վե՛ր կաց և էլ մի՛ դանդաղիր, սիրտըդ պիտի ցալի աստիկ,
 Եթե դառնա ջըներին կեր և խաղալիք Պատրոկլի դին.
- 180 Արաստ է քեզ, եթե Գրքա մարմնին հասնի մի անարգանք»:

Եվ արագոտն Աքիլլը քաջ Գրքան այսպես պատասխանեց.
 «Աստվածուհի՛, անմահներից ո՛վ քեզ բանքեր հըղեց ինձ մոտ»:

Զինագործություն

Եվ մըրըրկոտն Իրիսն այսպէս պատասխանեց Աքիլլէսին.
«Ինձ առաքեց Հերան քեզ մոտ, շըքեղ բամբիշն Արամազդի,
Ու չըգիտեն՝ ո՛չ Ջըրվանյանը բարձրագան, ո՛չ էլ ուրիշ
Աստվածները, որ ձյունեղեն Ոյիմպոսում են բընակվում»:

Աքիլլէսը կըրկին անգամ պատասխանեց աստվածուհուն.
«Իսկ ես ինչպե՞ս գընամ կըրիվ. Արրանց մոտ են գեղեքըս ողջ,
Եվ սիրելի մայրքս էլ ինձ թույլ չի տալիս զինավառվել,
190 Մինչև Արրան իմ աչքերով ես չըտեսնեն այստեղ դարձած:
Նա խոստացավ Հեփեստոսից չըբնաղ գեղեքը քերելու ինձ.
Իսկ ուրիշ ո՛ւմ գեղեքերով ես կարող եմ արդ զինավառվել,
Ի բաց առջավ Տէրամոնչան Այաքսի մեծ կոտ սասպրից.
Նա էլ, կարծեմ, առաջամարտ գընդերի մեջ իր նիզակով
Նախնիրներ է գործում այնտեղ Պատրոկլէսի դիակի շուրջ»:

Եվ մըրըրկոտն Իրիսը ժիր ասաց դարձյալ Աքիլլէսին.
«Մենք լավ գիտենք, որ ավարված են գեղեցիկ գեղեքըր քո,
Բայց դու այդպէս փոսը գընա ու երևա՛ Արրանց աչքին,
Գուցե քեզնից վախենալով՝ մարտը թողնեն տըրոյացիք,
200 Եվ աքայանք ոգի առնեն իրենց աստիկ հոգնութիւնից.
Ձի կըովի մեջ հանգըստանալն անհըրածեշտ է զինվորին»:

Այսպէս ասաց աստվածուհի Իրիսը ժիր և հեռացավ:
Իսկ Աքիլլէսը՝ սիրելին Ջևսի, ոտքի ելավ արագ,
Եվ Աթենասն իր ասպարը Արրա կարշնեղ ոսը գըցեց,
Եվ գըլուխը ոսկէ ամպով սըրակեց վեհ աստվածուհին.
Եվ Արրանից մի հըրաշեկ, շողշողուն բոց փայլատակեց:
Ինչպէս ծովան է երկինք ելնում հեռու կըղզու մի քաղաքից,
Որ պաշարված է թըշնամուց, և բընիկներն ամբողջ ցերեկ
Մարտ են մըղում ահեղորեն ոտխի դեմ բարկ Արեսով,
210 Իսկ արևը մըտնելուց ետ կըրակներ են վառվում այնտեղ,
Որոնց լույսը մինչև երկինքն է բարձրանում, որ այն տեսնեն
Մահմանակից ժողովորդներն և օգնութչան գան նավերով,—
Այսպէս՝ փայլակն Աքիլլէսի գըլխից երկինք էր բարձրանում:
Պատնեշից դուրս գալով կանգնեց փոսի սուսջ, բայց հարգելով
Նա իմաստուն պատվերն իր մոր՝ աքայեցոց մեջ չըմըտավ,
Այլ փոսի մոտ կանգնած գոշեց. Պայլասն էլ մկոտ կողմից գոռաց,
Եվ տըրոյանց մեջ տակալի իրարանցում առաջ բերեց:
Ինչպէս փողի ձայնն է ուժգին հըստակ լըսվում ոտսանի մեջ,
Որ պաշարված է դիւերիմ ոտխներով ամեն կողմից,
220 Այդպէս լըսվեց Էակոսի թոռան ձայնի որոտն ահեղ:

Տըրոյացիք երբ լըսեցին պղընձյա դողանցն Աքիլլեսի,
հուրի սիրտը թունդ առավ, և ձիերը գեղեցկաբաշ
Կառքերը դես էտ շըրջեցին՝ մեծ վըտանգի հոտ առնելով:
Կառավարները սուկացին տեսնելով վեհ, մեծահոգի
Աքիլլեսի գըլխի շուրջը ցուացող հուրն անշիջական,
Որ վստել էր կապուտաշյա Աթենաս մեծ աստվածոհին:
Կանգնած այդտեղ, փոսի առաջ դյուցազն Աքիլլն ահագնաձայն
Երեք անգամ գոռաց անեղ, և երեք հեղ աղմըկեցին
Տըրոյացիք և դաշնակից զորքերը խստն ու խոռոնամբոխ:

230 Իրարանցման մեջ այդ աստիկ տասներկու մարդ մեռան այդտեղ
Իրենց կառքի մեջ՝ սեփական միզակներին վիրավորված:
Այդ ընթացքում արգիսցիք սըլաքներից դուրս կորզելով
Պատրոկլի դին՝ դըրին մահնում, և ընկերներն ողբում էին
Մեհրոյանին շըրջապատած, և ընթանում էր նըրանց հետ
Աստվածային Աքիլլը քաշ, թափելով ջերմ, աստա արցունք
Տեսնելով իր շատ սիրելի բարեկամին պատգարակում,
Սուր պղընձով վիրավորված, որին նա իր նըծույզներով
Ուղարկեց մարտ, բայց չընդունեց նըրան դարձած ողջ և առողջ:

Այդ ժամանակ Արեգակին՝ նըրա կամքին իսկ հակառակ՝
240 Հըրամայեց Հերան իսկույն դեսի Օվկիան վերադառնալ:
Արևն արագ ի մայր մըտավ, և դյուցազնյա արայեցիք
Դադար տըվին իրենց կըռվին և ընդհանուր սլատերազմին:

Մյուս կողմից էլ տըրոյացիք էտ քաշվեցին անեղ մարտից.
Եվ կառքերից արձակեցին նըծույզները սըրսաթըռիշ,
Եվ ժողովի հավաքվեցին ընթրիքի հոգան անտեսելով:
Բայց սիրտ չարավ ոչ ոք նըստել, այլ մընացին ոտքի վըրս,
Ջի հայտընվելն Աքիլլեսի ասրսափեցրել էր բոլորին,
Նա որ երկար ժամանակով ձեռընթափ էր եղել մարտից:
Եվ խոսք առավ նախ իմաստուն Պուլիդամասը Պանթոյան,

250 Որը ներկան տեսնում էր պարզ և ապագան նախատեսում:
Հասակակից էր Հեկտորին, երկուսն էլ նույն գիշեր ծընված,
Ծարտասան էր նա անվանի, Հեկտորը քաշ միզակաձիգ:
Եվ նա հոգուտ տըրոյացոց ալսպես խոսեց այդ ժողովում.

«Լա՛վ կըշռեցեք, բարեկամներ, էս ինքքս ձեզ խորհուրդ կըտամ
Ոտտան դատնալ և չըսպասել աստվածային Աըշալույսին,
Այստեղ դաշտում, նավերի մոտ, շատ ենք հեռու մեր պարըսպից:
Քանի որ դեռ Ագամեմնի հետ քեն ունեք Աքիլլը շաշ,
Հեշտ էր կըռվել արսպանց դեմ, հաճելի էր մարտն ինձ համար,
Որովհետև հույս ունեի տիրանալու նավատորմին:

- 260 Այնինչ հիմա ես չափազանց վախենում եմ Պեթիսանից,
 Զի նա իր բունն հոգուց մղղված էլ չի ուզի դաշտը մընալ,
 Ուր տըրոյանքս ու աքայանք մինչև այսօր իրարու դեմ
 Մղղեցինք մարտ բունն Արեսով, այլ նա պիտի կըրվի հիմա
 Մեր քաղաքին ու մեր կանանց տիբանապու համար արդեն:
 Ոստի ոստան վերադառնանք, ինձ լըսեցեք, պիտի լինի
 Այնպես, ինչպես ես եմ ասում, առայժմ գիշերն աստվածային
 Սանձահարեց արագուռնչա Աքիլլեւի ցատունն ահեղ,
 Բայց վաղը, երբ ըսպառագեն գըրոն գործի՝ նա մեզ վըրս՝
 Նըրան շատ լավ պիտ ճանաչի, ով մեզանից մընա այստեղ,
- 270 Եվ Տըրոյա փախչողն իրեն բյուր երանի պետք է որ տա:
 Մեզնից շատերը շընեթին և անգղերին պիտ կեր դառնան,
 Ո՛հ, երանի, թե աչք բոթը չըհասներ իմ ականջներին:
 Սակայն, եթե ինձ կըլըսեք, թեև տըլտըր ենք, վըշտացած,
 Գիշերը մենք հրապարակում կանցկացնենք մեզ կագրորելով,
 Իսկ քաղաքին պահպանություն թող որ անեն աշտարակներն
 Ու բարձրադիր դըռներն ամուր, տախտակամած, երկար ու պինդ:
 Իսկ առավոտ, դեռ շատ կանուխ վառված մեր ճոխ գեմուգարդով՝
 Աշտարակները բարձրանանք, և վա՛յ Աըրան, ով հանդըզգի
 Գըրոն գործել նավատորմից մեր պարըսպի ու մեզ վըրս:
 280 Պիտի դառնա նա վերըստին դեպի նավերն՝ իր բարձրավիզ
 Զիերն իզուր այստեղ-այնտեղ վազեցնելով քաղաքի շուրջ.
 Իսկ քաղաքից ներս հըրոսել, կամ այն քանդել սիրտ չի անի,
 Բանգի այնտեղ նա շատ շուտով կեր կըդառնա մեր շընեթին»:

Խեթ՝ նայելով Աըրան Հեկտոր կորդակածոճն այսպես ասաց.

- «Խոսքերըդ ինձ բոլորովին հաճելի չեն, Պուլիդամա՛ս,
 Որ խորհուրդ ես տալիս դառնալ ու պարփակվել քաղաքի մեջ:
 Աշտարակաց մեջ փակվելուց, ինչ է, դուք դեռ չըկըշտացա՞ք:
 Առաջներում պարզաբարբառ բոլոր մարդիկ ասում էին,
 Թե Պրիամի քաղաքը շեն լի է ոսկով և պըղըճնով,
 290 Իսկ այժմ անհետ կորան ընտիր ըսպասները մեր տըռերից.
 Մեր ունեցվածքը Փըռոյուգիս, Մեռնյա գընաց վաճառվելու,
 Որից հետո Արամագըր բարկացավ մեզ վըրս սաստիկ:
 Իսկ դու հիմա, երբ Ջևըր մեզ փառք է տալիս նավերի մտ
 Եվ գորություն պարզևում ինձ՝ ծո՛վ թափելու աքայեցոց,—
 Տողովըրդի առաջ, անմի՛տ, ամիթ է քեզ խոսել այդպես
 Ծըրովներից ոչ ոք պիտի քեզ չըլըսի, թույլ չեմ տա ես:
 Ի՛նձ լըսեցեք, բարեկամներ, ահա թե ես ինչ եմ ասում:
 Հիմա դուք ձեր ընթրիքն արեք բանակի մեջ՝ դասակ-դասակ,
 Ապա արթուն՝ ամեն մեկըդ ուշք դարձըրեք պահպանության:

300 Իսկ արքայանց միջից ով շատ է հոգ տանում ունեցվածքին,
Թող հավաքի և բաժանի ժողովրդիցն, որ վախելեն,
Ավելի լավ է ժառանգեն մերոնք, քան թե արքայեցիք:
Վաղ առավոտ, արշալույսին կազմ ու պատրաստ, ըսպատագեն,
Նավատորմի մոտ գոգավոր բորբոքենք մարտ մի վընուական:
Եթե իրոք Աքիլը քաջ նավատորմի մոտ երևա
Եվ ուզենա պատերազմել, վաչը պիտի գա իր գըլխին:
Ահեղագոռ գուպարի մեջ ես նըրանից փախչողը չեմ,
Այլ՝ անհողդողդ պիտ դիմադրեմ, կամ նա՛ պիտի հաղթի կամ ե՛ս.
Խըտրություն չի դընում Արեսն. ըսպանում է ըսպանողին»:

310 Ասաց Հէկտորն, ու տըրոյանք որտասցին միահամուտ:
Օ, անմիտնե՛ր, զի Աթենաս Պալլասն առավ խելքը նըրանց,
Որ Հէկտորի վընասակար այդ խորհըրդին հետևեցին,
Եվ չըգույնջ ոչ ոք խելոք խորհուրդները Պուլիդամի:
Ապա խումբ-խումբ նըստած դաշտում նըրանք իրենց ընթրիքն արի ն:
Իսկ արքայանք ամբողջ գիշեր Պատրոկլի սուզն էին անում.

Եվ նախ Պելլասն ինքը դըրեց ըսկիզբ այդ մեծ լաց ու կոծին,
Իր մըտերմի կըրծքի վըրս դըրած ձեռքերն իր մարդասպան,
Հաճախ ծանըր հառաչելով,— ինչպես սոյուն մի թալարաշ,
Որի փոքրիկ կորյուններին գողանում է խիտ անտառում

320 Ոնըն որսորդ, և ինքը ուշ գալով այնտեղ՝ տըլիսում է խիստ
Ու թափառում հովտից-հովիտ մարդու հետքը որոնելով,
Որ ուր որ է գըտնի նըրան, քանզի սաստիկ է զայրացած,—
Միմիդոնաց միջև այդպես հառաչալից հեծում էր նա,

«Ավա՛ղ, ուրեմըն, արդարև, սին խոսք էր այն, որ հանեցի
Բերնիցս այն օր, երբ Մենիսիոս դյուցազունին մեր հարկի տակ
Ասում էի թե իր որդուն ես Ուլոյիս կըդարձընեմ՝
Իլիոն քաղաքը քանդելով և ավարի մեծ մասն առած:
Սակայն Ջևաը չի կատարում մահկանացոց իղձերն անեն.

Ծավատագիրն ուզում է, որ երկուսս էլ մեր արյամբ ներկենք

330 Նույն հողն այստեղ Տըրոյայում. ինձ էլ հայրը՝ Պելևսը ծեր
Զի՛ ընդունի իր պալատում՝ պատերազմից վերադարձած,
Եվ ոչ էլ մայրն իմ սիրելի, այլ պետք է որ մեռնեմ այստեղ:
Եվ քանի որ քեզից հետո ես գերեզման իջնեմ պիտի,
Չեմ կատարի, ի՛մ Պատրոկլե, դիահանման հանդեսը քո,
Մինչև այստեղ ես չըբերեմ գլուխն ու գեները Հէկտորի,
Որ քո դահիճն եղավ դաժան և բացի այդ, խարույկիդ մոտ
Պիտի մորթեմ տըրոյացի տապներկու քաջ պատանիներ,
Ի հազեցումն իմ ցասումի և ի վըրեժ քո ըսպանման:
Իսկ մինչև այդ, ո՛վ Մենիտյան, պիտի մընաս պառկած այսպես

340 Մահիկանն նավերի մոտ, և շուրջ-բոլոր քո զօր-գիշեր
Քալլեն պիտի արտասվակոծ տըրոյումիք և դարդանայն
Կանայք, որոնց քեզ հետ մեկտեղ միգակներով մեր գերեցիցն
Բազմաբարբառ ուզմիկ մարդկանց հոյս քաղաքներն ավերելով»:

Այսպես սասց Աքիլը քաջ ու հրամայեց ընկերներին,
Որ կըրակի վըրս դընեն եռոտանի սան մի հըսկա
Ու լըվանան Պատրոկլի դին, մաքրեն փոշուց և արյունից:
Նըրանք իսկույն լոգանքի մեծ, եռոտանի սանը դըրին
Վառ կըրակի վըրս ու ջուր լըցրեցին մեջ քերմե-քերան
Եվ տակը չոր փայտ դընելով բորբոքեցին կըրակը բարկ:
350 Բոցը առավ կաթնայի տակն ու շուրջ-բոլոր առնավասար,
Իսկ երբ փայլուն պըղընձի մեջ ջուրն ըսկըսեց եռալ արդեն՝
Նսխ լըվացին մարմինն, ապա օծեցին այն պարարտ լուղով,
Ու վերքերը՝ ինը տարվա անուշաբույր լուղով լըցրին,
Եվ դընելով անկողնու մեջ՝ դին ծածկեցին նորոք կըտավով
Ու սընարից միհչև ոտներն՝ ըսպիտակ քող մի փըռեցին:
Ապա ամբողջ գիշեր իրենց արքայի շուրջ միրմիրոնայնք
Ողբում էին լալահառաջ Պատրոկլեսի սուգն անելով:

Այն ժամանակ Ջևար սասց իր քըրոջը և ամուսնուն.
«Եվ վերջապես արածդ արիր, գերամեծար, աչեղ Հերս.
360 Վերջը ոտքի հանեցիր դու արագասույր Աքիլեսին,
Գիսակազեղ աքայեցիք քեզանից են ծընված միշտ որ»:

Մեծապատիվ աչեղ Հերան նըրան այսպես պատասխանեց.
«Ջարհուրելի՛ դու Ջըրվանյան, այդ ինչպիսի՛ խոսք ես ասում:
Ի՞նչպես, մարդը մարդու համար նույնը կաներ միհչև անգամ,
Մահկանացու մարդը, որ մեր խորհուրդը և խելքը չուցի.
Իսկ ես, որ ողջ դիցունիցս մեջ վեհագույնն եմ՝ երկու բանով՝
Սոաջինը՝ իմ ծագումով, և մյուսը, որ կինդ եմ կոչվում,
Քե՛զ, որ բոլոր անմահների արքան ես մեծ, ամենիշխան,
Պետք չէ՛ր, որ ես տըրոյանց դեմ հուզված՝ չարիք պատրաստեի»:

370 Եվ միհչ այսպես խոսում էին ոլիմպյաններն իրարու հետ,
Հասավ Թեոխոս արծաթաթօթիկ՝ Հեփեստոսի տունը շըքեղ,
Սստեղազարդ, պըղընձակերտ, Ոլիմպոսի մեջ ամենեն
Գեղեցիկը, որ կատուցեց կաղոտանին ինքը անձամբ:
Գըտավ նըրան փոքսերի շուրջ քըրտինք մըտած աշխատելիս
Փուփկոտ ու ծիր. պատրաստում էր նա քըսան հատ եռոտանի,
Իբրև պերճանք իր գեղաշուք, հաստակատույց ապարանքի:

Մենք մեկի տակը ոսկի անիլներ էր հարժարեցրել,
Որ ինքնաշարժ գրեան մըտնեն աստվածագին առյանը ճոխ,
Ապա նորից դառնան դեպ տուն,— ըսքանչելիք մի տեսարժան:
380 Գործն ալարոված էր գըրեթե, միայն կանթերն արվեստագեղ
Չէր հագըրրել նա տակալին իրենց կապին ամրացներով:
Ներհուն մըտքով նա այս նորրին աշխատանքով էր ըզբաղված,
Երբ մտեցավ նրան Թեոխս արծաթաթաթիկ աստվածուհին:
Խարիսը նախ տեսավ նրան՝ կաղոտանու կրիտասարդ
Կինը սիրուն՝ ծանկըված նուրբ ու ըսպիրտակ շըղարշներով,
Որ բըռնելով աստվածուհու ձեռքը սիրով՝ այսպես ասաց.

«Ինչպե՞ս եղավ՝ մեր տունն եկար, բողածածուկ չըքնա՞ղ Թեոխս,
Գերամեծար և սիրելի, հագիվ ես մեզ մըտաբերում:
Բայց ներս արի, որպեսզի քեզ արժանապես հյուրասիրեն»:

390 Այս ասելով՝ չըքնադագեղ աստվածուհու ձեռքից բըռնած՝
Տարավ նրան ու նըստեցրեց արծաթագամ գահի վըրս,
Արվեստակերտ, գեղահարմար, ոտքերի տակ պատվանդաններ:
Եվ կանչելով ճարտարարվեստ Հեփեստոսին՝ ասաց նրան.
«Դուրս եկ, Հեփեստ, արծաթաթաթիկ Թեոխսը գործ ունի քեզ հետ»:

Հըռչակալոր կաղոտանին նրան այսպես պատասխանեց.

«Իմ տանն է արդ հավերժ անմահ ու մեծախառ մի դիցու։ի,
Որը փըրկեց ինձ ցավերից, երբ ես հեռու ընկա իմ խենթ
Մորըս խելքով, որ կամեցավ կաղոթյունըս ծածուկ պահել:
Կըտանչեին այն ժամանակ սիրտըս ցավերն անասելի,
400 Եթե դըստրիկն հորձանապտույտ Օվկիանոսի՝ Եվրիանունն
Եվ Թեոխսը արծաթաթաթիկ ինձ իրենց գիրկը չառնեին:
Ինը տարի ես նըրանց մոտ դարբընեցի զարմանարվեստ
Ջարդեր պես-պես՝ ճարմանդ, քողեր, և ապարոշ, ապարանջան,
Խոր ու խալար մի անձալում, որի չորս կողմ Օվկիանը մեծ
Թալալում էր իր փըրփրադեզ շըրերն անդուլ մըղընչալով,
Եվ չըգիտեր տեղըս ոչ ոք աստվածներից ու մարդկանցից.
Փըրկիչներըս լոկ գիտեին՝ Թեոխսը և Եվրիանունն:
Արդ, քանի որ տունն է եկել, ուստի պետք է որ վարսագեղ
Թեոխսին ես հատուցանեմ կյանքիս համար, որ նա փըրկեց:
410 Առայժըմ դու նըրան վայել պատիվներով հյուրասիրիր,
Մինչև որ ես իմ գործիքներն ու փուքերը ցած կըդրնամ»:

Ասաց ու վեր կացավ սալից անեղատես ու հըրադեմ
Կաղոտանին՝ շարժելով իր նուրբ սըրունքներն արագ-արագ:
Նստի կըրակի մոտից փուքերն հեռացրեց նա, որից հետո

Գործիքները ողջ հավաքեց և արծաթյա արկղում դրեց.
Այնուհետև թաց ըսպունգով սըրբեց ձեռքերն ու դեմքը նա,
Հաստ պարանոցն ու թավամազ կուրծքը մըրրու ու քրրունայօր.
Հագուտունները հագավ և դուրս եկավ իր հաստ գավազանով:
Գընում էին թագավորի հետ ոսկեձուլ աղախիններն

- 420 Աղջիկների պես շընչավոր, որոնք ունեն միտք ու լեզու,
Եվ ձեռագործն անմահական աստվածներից են տվորել:
Ծարժվում էին իրենց տիրոջ շուրջը նըրանք, որ ծանրաքայլ
Առաջ եկավ ու Թեոխի կողքը՝ պայծառ գահին բազմեց.
Ու բըռնելով ձեռքը նըրա, տալով անունն այսպես ասաց.
«Ի՞նչ բան է քեզ բերել իմ տուն, քողածածուկ, չըքնաղ Թեոխս.
Գերանձար և սիրելի, հազիվ ես մեզ մըտարերում:
Ասա, ինչ որ ցանկանում ես, պատրաստ եմ ես սիրահոծար
Կատարելու, եթե միայն հընարավոր է կատարել»:

Եվ Թեոխը արտասվաթոր՝ նըրան այսպես պատասխանեց.

- 430 «Ո՛հ, Հեփեստոս, կա՞ թեկուզ մի աստվածուհի Ոլիմպոսում,
Որ այսքան շատ ծանր վըշտեր կըրած լինի երբևիցե,
Որքան որ ինձ սըրտակեղեք ցավեր տըվեց հայրն Արամազո:
Ծովային ո՛րջ դիցուհյաց մեջ նա միմիայն ինձ նըվաճեց
Էսկուպան Պելևսին կին, որին եղա անկողնակից
Անկամայից, բըռնադատված. Պելևսն իր տանն ընկած հիմա
Թո՛ղ ու տըկար՝ խոր ծերության ծանր օրերն է ապրում արդեն:
Բայց հասավ ինձ ավելի խոր ուրի՛շ մի վիշտ սըրտակեղեք,
Ձեռք ծընել շընորհեց ինձ արու գավակ մի մեկ հատիկ,
Առաջինը քաշերի մեջ, որ բողբոջի պես էր աճում,
440 Ես սընեցի նըրան, ինչպես այգում բուսած դալար մի տունկ.
Եվ նավերով ուղարկեցի Իլիոն՝ կըրվի տըրոյանց դես:
Բայց նա էլ ետ չի դառնալու, և Պելևսի ապարանքում
Չե՛մ տեսնի ես նըրան այլևս. թեև ողջ է նա տակալին,
Բայց վիշտ ունի, ու չեմ կարող ես օգնության հասնել նըրան:
Ասամեանն արքան խըլեց օրիորդին նըրա ձեռքից,
Որին որդու արքայեցիք որպես պարգև էին տըվել:
Դըրս համար նա շատ տըխրեց: Տըրոյացիք նավերի մեջ
Պինդ փակելով արքայեցոց, չէին թողնում դուրս գալ նըրանց.
Արգիսցոց ծեղերն այնժամ եկան որդու աղաչեցին
450 Խոստանալով երևելի շատ պարգևներ տալու նըրան.
Բայց նա անձամբ չուզեց գընալ աղետներն այն հեռացնելու,
Այլ ուղարկեց իր սիրելի ընկերոջը՝ Պատրոկլեսին
Հագըրնելով գեներն իր պերճ և իր գորքը տալով նըրան:
Մի ամբողջ օր մարտ մըղեցին Սկեական դըռան առջև.

Ու կառնեմն Իլիոնն այդ օր, եթէ կըտրիճ Մեմիսյանին,
Որ նախամարտ շարքերի մեջ շահատակում էր քաջաբար՝
Զըսպաներ ինքն Ապոլլոնը ու հաղթություն տար Հելետորին:
Սըրս համար եկել էմ ես ու ծընկներդ եմ ընկել ահա՛,
Որ կարճակյաց որդուս հաճես շնորհել ասպար և տաղավարտ,
460 Եվ գեղեցիկ սրունապաններ՝ ճարմանդներով ընդելուոված,
Նաև զըրահ, զի այն բոլոր զենքերը որ ուներ որդիս՝
Կորցրեց ընկերն հավատարիմ, տըրովներից ըսպանվելով:
Իսկ Աքիլլեսն արտասվակոծ ընկած է արդ գետնի վըրս»:

Եվ անվանի կաղոտանին ճըրան իսկույն պատասխանեց.
«Հանգըստացիր, և սիրտըդ թող չըվըշտանա իբրս համար:
Երանի՞ թէ կարենայի Աքիլլեսից հեռու վանել
Մանը այնպես ես հեշտությամբ, երբ օրհասը վըրս հասներ,
Ինչպես Քիսս կարող եմ տալ չըբնաղ զենքեր ճըրս համար,
Որոնց ի տես ամեն մի մարդ պիտի ապշի և հիանա»:

470 Ասաց Հելիետոն ու թողնելով ճըրան՝ գընաց փութերի մոտ:
Որոնց դձպի հուրն ուղղելով՝ հըրամայեց, որ աշխատեն:
Ու փըչեցին քըսան փութեր մեկեն քըսան բուլերի մեջ,
Ամեն մեկը իր տեսակի օղ շընչելով դյուրաբորորք—
Մերթ մեղմաշունչ ու մերթ ուժգին, ինչպիսին որ պետք էր ճըրան
Ըստ պահանջի, որ կարենար նա իր գործը գըլուխ բերել:
Գըցեց կըրակ պըղիճը պինդ և չըծըրվող, անպարտելի,
Անազն ապա. և պատվական ոսկին՝ փայլուն արծաթի հետ.
Կոճղին դըրեց սայն ահագին, ապա վերցրեց իր մի ձեռքով
Կըսանն ճուժկու և զորավոր, իսկ մյուսով աքցանն առավ:

480 Նախ պատրաստեց ասպար մի մեծ ու հաստաբետ, ճարտարագործ,
Կարկընակերտ, և եզերեց առատամով գեղապայծառ,
Լուսանաճանչ ու եռակող՝ իր արծաթյա ամուր փոկով:
Վահանը հինգ պատվածք ուներ, որի վըրս իմատոճաբար
Հելիետոսը հրաշակերտեց զարմանագեղ շատ քանդակներ:
Նըրս վըրս նա հորինեց երկինք-երկիրն ու ծով անձայր,
Եվ արեգակն անխոնջ ուղորդ, և լուսընկան լուսապայծառ,
Եվ աստղերը ճանանչափայլ, որոնք երկինքն են պըսակում,
Բայլքը, Բագունքը շողշողուն ու զորությունն Օրիոնի,
Ինչպես նաև Աըջը, որին Սայլ են կոչում մարդիկ հաճախ,
490 Որ դատնալով նույն տեղը միշտ նայում է պիշ Օրիոնին,
Եվ միայն նա՛ է անհաղորդ լոգանքներին մեծ Օվկիանի:

Քանդակեց նա պարզաբարբառ մարդկանց երկու շքեղ քաղաք.
Առաջինում հարսանիքներ, ճոխ խրճուղիներ ու խրճախճանք.

Հարսին հանում էին տղնից բոցաճաճանչ ջահերով վառ,
Հարսանեկան հրվագներով, ու կենտորախ պարմանիներ
Պարում էին փանդիոների ու փողերի հրվագի տակ.

Կանաչք կանգնած դրոների մեջ նայում էին և հիանում:
Մի քիչ այն կողմ, հրապարակում խրճընվել էր հոծ բազմություն,
Որ երկու մարդ աղմըկելով վիճում էին իրարու հետ

- 500 Մի ըսպանված մարդու համար վրճարվելիք տույժի առթիվ:
Մեկն ասում էր ժողովրդից, թե հաստուցել է լյուլից,
Իսկ մյուս մարդը համառորեց սրճնդում էր, թե չի ըստացել.
Եվ երկուսն էլ ուզում էին դատալորով վերջ տալ վեճին:
Գոռում-գոչում էին մարդիկ՝ մեկից, մյուսին պաշտպանելով.
Մունետիկներն հանդարտեցնում էին հուզված ժողովրդից.
Եվ սրբբատաշ քարի վըրա, հրվիրական մի տեղ հըստած
Ծերունիները քաջաճայն քարոզների գավազաններն
Իրենց ձեռքում, ոտքի ելած՝ տալիս էին վրճիոն իրենց:
Նըրանց առջև, կար մեջտեղում դըրված երկու քանքար ոսկի՝
- 510 Տալու հըրան, ով հըրանցից արդար վրճիո մի կարճակեր:

Իսկ մյուս քաղաքն էր պաշարված երկու ըստվար, ըսպառազեն
հանակներով, որոնք ամեն մեկն ասանձին խորհորդ ուներ—
Կամ կործանել հիմնահատակ քաղաքն այդ շեն, կամ բաժանել
հողոր գանձը, որքան որ կար այդ քաղաքում՝ երկու մասի:
հայց պաշարված քաղաքացիք տեղի չէին տալիս հըրանց,
Եվ զինավառ, ըմբոստացած դարան էին մըտել ծածուկ.
Ծերունիներն ու սիրելի կանաչք իրենց մանուկներով
Պարիսպների վըրա ելած՝ պահպանություն էին աճում:
Քաջերը դուրս էին գալիս, առաջնորդում էին հըրանց

- 520 Արեսը բուռն ու Աթենասն՝ երկուսն էլ ձույլ ոսկեհանդերձ,
հարձրահասակ և գեղեցիկ, իրենց ամբողջ զեն ու զարդով,
Աստվածներին վայել շուքով և բոլորին երևելի.
Իսկ զինվորներն առհասարակ հըրանցից ցած էին մընում:
Եվ երբ հըրանք հասան գետուսի (դարանելու վայրը հարմար),
Որտեղ հոտերն էին գալիս ծարավն իրենց հազեցնելու,—
Նըստոտեցին՝ զինավառված իրենց հրաշեկ պրդիցճներով,
Եվ մեկուսի բազմությունից հըստեցըրից երկու դետեր,
Որ իմաց տան, երբ խաշների ու եզների գալը տեսնեն:
Ու գալիս են հոտերն ահա երկու հովվի հետ միասին,
- 530 Տարված իրենց սրբիզներով, դավլին աճգես և անտելույակ:
Այդ տեսներով հարձակվում են դարանաստու մարդիկ ինկույն

Եվ ավարտում են եզանքի երամակներ և ըսպիտակ
Ռշխարների ըստվար հոտեր՝ ըսպանելով հույիվներին:
Պաշարվածներն, որոնք ժողով էին անում հրապարակում,
Լըսելով այդ աղմուկն ահեղ, Արստում են շուտ կարքերն իրենց
Եվ ըշտապում դեպի գետափ, ուր դեմ առ դեմ ճակատելով՝
Իրենց պղծյա նիզակներով խողխողում են մեկ-մյուսին:
Այնտեղ էին Ռիս ու Խըրովքն և Օրհնաը կորչստաքեր,
Ոմանց բըռնած դեռ նոր խոցված ու կեհրանի, ոմանց՝ անխոց,
540 Ու ոմանց էլ մեռած արդեն քաշ էր տալիս ոտքից բըռնած,
Իր ուտերից ճրգած ըզգեստ մի թայթսովն մարդկանց արշամբ:
Այսպես գարկում-գարկվում էին Արրանք ինչպես շընչավորներ:
Եվ երկուստեք Արրանք իրենց ըսպանվածներն էին կըրում:

Ու քանդակեց Արրա վըրս դեռահերկ արտ մի արգավանդ,
Երեք անգամ հերկված, անծայր, ուր մանկայները բազմաթիվ
Տանում բերում էին անդուլ հարկիչք հողի երկարությամբ,
Որոնք երբ որ հասնում էին արտի գըլջիսն ու դատնում ետ,
Մի մարդ ձեռքին բըռնած գիճու գավաթ Արրանց էր մատուցում:
Նըրանք խըմում ու նոր ակոս էին բացում խանդավառված
550 Նույն ուղղությամբ մինչև արտի վերջն հասնելու որոշումով:
Հողը թեպետև ոսկեգույն, սակայն Արրանց ետևից միշտ
Սևանում էր ակոսներով:— Այսպիսի գործ էր հիսաքանչ:

Այնուհետև Արրա վըրս քանդակեց արտ մի հսակաթոռ,
Ուր հունն էին անում մարդիկ փայլուն ու սուր մանգաղներով:
Հունձքը բախվում էր անդադար ստատրեն ու թանձրախիտ,
Որոնք խտրձ-խտրձ կապվում էին ուռու դալար ընձյուղներով:
Խտրձ կապողներն էին երեք, հընձողների հետ համընթաց:
Տըղաները ետևներից թափված հասկերն հավաքելով
Գիրկ-գիրկ բերում ու խտրձ կապող մըշակներին էին տալիս:
560 Տերը կանգնած Արրանց միջև, մի գալխազան բըռնած ձեռքին
Ուրախ սըրտով նայում էր գոհ՝ հրակա դեզին, որի Աերքո
Ծառաները հացկերույթի պատրաստություն էին տեսնում,
Մորթելով եզ մի ահագին. մինչդեռ կանաչք մի քիչ հեռու
Ակտր էին մաղում աշխույժ երեկոյան հացի համար:

Եվ խաղողի փարթամ այգի քանդակեց նա Արրա վըրս
Համակ ոսկի, ըսքանչագեղ ու սևաթույր ողկույզներով,
Ծայրեծայր արծաթակուռ խըշմար գարկած վազերի տակ:
Գըծեց կապույտ աովամեշեր և անագով ցամխապատեց
Չըքնող այգին այդ չորս կողմից և մի ճամփա թողեց միայն,

570 Որով այգի կըթողները գընում-գայիս էին աշխույծ:
Պատանհներն ուրախասիրտ և աղջիկները կուսագեղ՝
Զամբյուղներով անուշահամ խաղողն էին կըրում անվերջ,
Որոնց մեջ դաշըն քընարով մի մանուկ էր երգում զըվարթ
Եվ լարերի հետ ներդաշնակ գեղգեղում էր քաղցրը ձայնով:
Եվ կըթողներն այդ երգի տակ կայթում էին, դոփում ուրախ:

Նա պատկերեց այնտեղ նաև բարձրաեղջյուր երինջների
Նախիր մի մեծ. և երինջներն էին ոսկուց և անագից,
Որ գուներից բառաչելով գընում էին դեպի արտո
Կարկաչահոս վըրտակի մոտ, որ հոսում էր շամբուտն ի վար:

580 Գընում էին երինջների հետ չորս ոսկի տավարածներ,
Ետևներից արագավազ ինը գամփոեր էին գընում:
Առաջընթաց երինջների մեջ ամեհի երկու առյուծ
Բրոնել էին պարարտ մի ցուլ, որ բառաչում էր մեծաձայն.
Դեպի այնտեղ էին վագում հովիվները գամփոերի հետ,
Մինչ առյուծները մեծահաղթ ցուլի կաշին պատասելով՝
Լափում էին ճըրա բոսոր արյունը տաք և փորոտին:
Տավարածներն իզուր էին գամփոերներին քաջալերում,
Որոնք խըրտնած՝ սոսկում էին զազաններին վըրա տալուց,
Այլ ոտ առ ոտ ետ քաշվելով հաչում էին տազնապահար:

590 Փոքր-ինչ հեռու հրոշակավոր Հեփեստոսը գեղակերտեց
Արևափայ հովտում ընկած արոտավայր մի ընդարձակ,
Որ արածում էր ըսպիտակ ոչխարների ըստվար մի հոտ.
Եվ հովվական տաղավարներ շինեց այնտեղ և փարախներ:

Եվ դըրվագեց այնտեղ մի պար, ճըման պարին այն գեղեցիկ,
Որ Դեդալոսը հորինեց Կոնոսոսի մեջ մեծանիստ՝
Գեղահյուսակ Արիադների համար. ստույգ պարմանհներ
Եվ աղջիկներ իրար ձեռքից պարում էին ուրախ:
Աղջիկները գեղեցկահյուս ճուրք շըրարշներ էին հագած,
Պարմանհները՝ բանկոններ ամուր հյուսված՝ ձեթի գույնով:

600 Աղջիկները պերճ պրսակներ ունեին ճոխ և գեղահյուս,
Իսկ պարմանիք՝ ոսկի դաշույն՝ իրենց արծաթ գոտուց կախոյած:
Մերթ ոտքերով շընորհալի շըրջանաձև իրենց վըրա
Պըտույտ էին գայիս թեթև, անիվն ինչպես, որի առաջ
Նըստած բրտուն փորձում է, թե արդոյք լա՛վ է պըրըտվում նա,—
Ու մերթ դարձյալ իրար ետև կարգով կայթում էին ճըրանք:
Հոծ բազմութուն մի ճըրանց շուրջ՝ ըսքանչանում էր այդ պարով,
Եվ մի գուսան աստվածային քընարերգում էր այդ խըմբուր.
Երկու ճարպիկ ծաղրածուներ զըվարճացնում էին ճըրանք՝

Գլուխկոնճի տալով, երբ որ երգիչը իր երգն ըսկըսեր:

610 Ներկայացրեց նըրա վըրա և գորոթյունն Օվկիան գետի,
Եզերելով բոլորան վահանը այդ ճարտարարվեստ:

Երբ Հեփեստոսն ամբողջապես ավարտեց այդ վահանը մեծ,
Շինեց գրահներ ավելի վառ քան կըրակի լույսը կարմիր.
Կոփեց կորդակ մի ամբակոտ՝ Պելիսյանի գըլխին հարմար,
Գեղեցկաշուք, բազմաքանդակ և ոսկեփունջ գարգամանակով.
Շինեց նաև սրոնապաններ անագյա կոտ թիթեղներով:
Եվ երբ ամեն բան ավարտեց հըռչակավոր կաղոտանին,
Տարավ բոլորն ու Թետիսի առջև, գետնի վըրա դրեց:
Թետիսն առավ Հեփեստոսից փայլուն զենքերն ու ձյունեղեն
620 Ոլիմպոսից վար սըլացավ անմիջապես, ինչպես բազե:

Երգ Տաւնի ննէրորդ

ՀՐԱԾԱՐՈՒՄՆ ԲԵՆԻՑ

Քըբնագգեցիկ Այգն, Ծվկիանի աղիքներից ելնում էր վեր
Լուչս բերելու անմահներին նաև բոլոր մահկանացոց,
Երբ Թ'նոխը նավերն հասավ Հեփեսոսոսի պարգևներով
Եվ սիրելի որդուն գըրտավ փարած դարձյալ Պատրոկլէսին՝
Ընկերներով շրջապատված մեծակական ողբ անելիս:
Արծաթաթաթիկ աստվածուհին եկավ կանգնեց նըրանց միջև
Եվ որդու ձեռքն իր ձեռքի մէջ վերցընելով՝ այսպես ասաց.

«Է՛հ, որդայկ իմ, թողնենք դորան,— թեև ցավ է բոլորիս էլ,—
Քընի հանգիստ, զի նա մարտում աստվածների կամքով բնկավ,
10 Եվ ընդունիր Հեփեսոսոսի ըսքանչագործ գեները դու,
Որոնց նըման և ո՛չ մի մարդ դեռ չի կըրել իր ուսերին»:

Այս ասելով՝ աստվածուհին Աքիլլէսի առջև դըրեց
Զարմանաբանչ գեները պերճ, որոնք ուժգին շառաչեցին.
Միոսիդոնները սուկացին, ու ոչ մի մարդ սիրտ չէր անում
Նաչել նըրանց, և ահաբեկ վախում բոլորն այս ու այն կողմ:
Իսկ Աքիլլի ցատումն անգուսպ բոցավառվեց դըրանց ի տես,
Կայծակեցին կասիճներում փայլակնացաչտ աչքերն անեղ,
Եվ հըրճվում էր Հեփեսոսոսի պարգևներն այդ բըռնած ձեռքում:
Հրաշալիքներն այդ հաճույքով մեկիկ-մեկիկ գընճելուց էտ
20 Դարձավ իր մորն ու թեւովոր այս խոսքերը ասաց նըրան.

«Մայր իմ, աստված ինձ շընորհեց շըբեղ գեներ աստվածարժան,
Որոնց նըման մահկանացու մարդն անկարող էր պատրաստել:
Հիմա պետք է զինավառվեմ, բայց վախենում եմ մեծապես,
Որ այլընճով բացված վերքից ճանները ներս սըպորդէլով
Որդեր ծընեն և աղոպիտով ապականեն Մեհիտյանին,

Աքիլես

Որի արևն ի մայր մըտալ, ու դարձել է դիակ մի ցուրտ,—
Եվ մարմինը նեխի անքիծ, աստվածային Պատրկլէսի»:

Արծաթաթափիկ աստվածուհին ճըրան այսպէս պատասխանեց.

- «Քաղցր իմ որդիակ, հոգւերն այդ թող քեզ ներդրելուն շըլպատնանքե՛ն,
30 Ես ճըրանից կրհեռացնեմ ճանճերի գունդն արյունատուշտ,
Որ Արեւից պըղընճահար ընկածների միսն եմ ուտում:
Եվ եթէ նա մի ողջ տարի աչդպէս պսոկած մընա այտեղ՝
Դիակն աննեխ պիտի մընա, թարմ ու անքիծ բոլորովին:
Բայց դու դյուցազն աքայեցոց շուտ ժողովի հըրավիրիիր
Եվ, Ատրիդի դեմ ունեցած դըժնյա քեճըդ մտռանալով,
Զինավառվի՛ր ոսպմի համար և զորացիր աստվածորէն»:

Այսպէս ասաց և ներշընչեց ճըրան կորով և խըրախախտյա,
Ու կաթեցրեց Պատրկլէսի ոռնգերի մեջ աստվածային
Ամբոս, նեկտար, որ անարատ մընա մարմինն ու միշտ անէդծ:

- 40 Եվ արագոտն Աքիլն իսկույն ելալ զընաց ծովեզերքով
Եվ արթնացրեց անեղ գոչմամբ աքայեցի դյուցազներին:
Նույնիսկ ճըրանք, որ մինչև այդ նավերի մոտ էին մընում—
Ղեկավարները նավերի և պետերը ամբարապահ,
Որոնք զորքին սընունդ ու կեր հայթայթելու հոգն եմ տանում,—
Գընում էին դեպի ատյան, ուր երևաց Աքիլը քաջ,
Նա, որ երկար ժամանակով հեռացել էր պատերազմից:
Գընում էին և կաղ ի կաղ պաշտոնյաները Արեւի՝
Դիումեդես Տիդյանն արի և Ոդիսեսն աստվածային
Աշտեներին հեճած իրենց, զի տակալին չէին բուժվել,

- 50 Եվ ճըստեցին ժողովի մեջ առաջավոր շարքում ճըրանք:
Եվ վերջապէս եկալ այնտեղ Ագամեմնոն արանց արքան
Վիրավորված, որին խոցել էր դըժընդակ պատերազմում
Անտենորյան Կոռնը իր պըղընճավատ հաղթ մըկունդով:
Եվ երբ բոլոր աքայեցիք հավաքվեցին ակըմբահող,
Ոտքի ելալ վըսեմաշուք Աքիլը և խոսեց այսպէս.

«Այս հաշտությունն, ո՛վ Ատրիդես, թե՛ ինձ, թե՛ քեզ համար անշուշտ

Ծառ ալելի լալ կըլիներ այն ժամանակ, երբ ես ու դու
Մի աղջըկա համար միայն քեճի մըտանք իրարու հետ:

- Օ՛, երանի Արտեմիսը նեռահարեր ճըրան այն օր,
60 Երբ ես ճըրուն իմ նավն առա Լիոնեստը քանդելոց ետ,
Զի այսքան շատ աքայորդիք չէին կըրծի առամներով
Երկիրն անհուն՝ ոսոխների ձեռքից, երբ ես քեճով էի:

Այդ օգտակար եղավ միայն տղրոյացոց և Հեկտորին,
Ու շահ բերեց միայն Արքա՛նց. սակայն, կարծեմ, արքայեցիք
Դեռ շատ երկար պիտի հիշեն գրծտոյությունը մեր երկուսի:
Բայց մոռանանք անցածը մենք, թեև ցալած ենք իրարից,
Եվ առհարկի սանձահարե՛նք խրոտվահույզ սրտերը մեր:
Ես ինքս անս՛ հարկադրաբար թոթափում եմ գայրոյթըս բարկ,
Որովհետև չի վաչելում ինձ յխոյթան մեջ համատել:

- 70 Ուստի մարտի բոցավառի ղու հերապանձ արքայեցոց,
Որպէսզի ես մի անգամ էլ հարձակվելով տրոյանց վրա՛
Տեսնեմ՝ պիտի ուզե՛ն արդոյք մընայ մեր սև նավերի մոտ:
Բայց կարծում եմ, թե Արքանցից շատերը պիտ հոծարակամ
Ծալեն ծուկներն ու փախուստի դիմեն իսկույն, որ ազատեն
Գըլուխն իրենց՝ անեղ մարտից և մըկունդից իմ մահաբեր»:

Այսպես ասաց, ու բարձրագէն արքայեցիք ուրախացան
Մեծահոգի Պելիսյանի քենից հրաժեշտ տալու համար:
Այն ժամանակ Ագամեմնոն արանց արքան այդ ժողովում
Առանց տեղից վեր կենալու այսպես ասաց բազմակիսին.

- 80 «Ո՛վ սիրելի դանայեցի դյուցազուննե՛ր արիասկան,

Հարկավոր է ուշադրոյթամբ ականջ դընել ճառախոսին
Եվ չընդհատել խոսքը Արքա, քանզի ճառի հրմտումն անգամ
Կըտազնասի, ո՛վ կարող է ժըխորի մեջ խոսել հանգիստ.
Թեկուզ լինի նա քաջաձայն խոսող՝ դարձյա՛լ կըշքօրիօրի:
Ես իմ խոսքը Աքիլլեսին ուղղեմ պիտի, իսկ դուք ամենքդ
Ունկընդդեցե՛ք ինձ ուշադիր և ասածիս եղեք հաւու:
Աքայեցի մեծամեծներն հաճախ ինձ հետ վեճի մըտան,
Մեղադրեցին, բայց ես բընավ հանցավոր չեմ այդ բանի մեջ,
Մեղքը Ջեսի՛նն է, մըթնանեմ Գառուհասին, Ծակաուագրին,

- 90 Որոնք միտքըս եղեռնաբար կուրացըրին ու խելքս առան

Այն օրը, երբ Աքիլլեսի մըրցանակը ես խւլեցի:
Ես ի՛նչ կարող էի անել, երբ որ այդպես էր կամեցում
Եղեռնը՝ դուստրն Արամագրի, որը խաբում է բոլորին.
Ունի նա նորբ, փափուկ ոտքեր, որոնք գետնին չի դիպընձում
Այլ քայլում է միայն մարդկանց գըլուխների վըրայով միշտ,
Վընասելու համար Արքանց ու թույն տալու մեկն ու մեկին:
Արամագրի՛ն մինչև անգամ նա վընասեց մի ժամանակ,
Որն ասում են, թե հըզորն է աստվածների և մարդկանց մեջ.
Սակայն Հերան, իր կին տեղով, խաբեց Արքան նեճմըրտոյութա՛ւք:

- 100 Այդ այն օրն էր, երբ Ալկմենն պատրաստվում էր ամբարաբխոյ
Թեբեի մեջ աշխարհ բերել հըզորագույն Հերակլեսին,
Քանզի Ջեսը պարծենալով աստվածների միջև՝ ասաց.
«Մըտիկ արեք ինձ, աստվածներ և համորեն աստվածուհիք.

- «Պիտի ասեմ այն, ինչ կրթօքիս տակ իմ սիրուն է թելադրում ինձ.
 «Ծրնընդախնամ Իյիթիան լուս պիտի հանի մի մարդ այսօր,
 «Որն իր բոլոր սահմանորդաց վըրս պիտի թազավորե
 «Եվ տոհմակից է այն մարդկանց, որ սերում են իմ արյունից»:
 Ու նենգ մըտքով արգո Հերան նրբան այսպես պատասխանեց.
 «Սուտ ես ասում և քո խոսքը դու մինչև վերջ չես պահելու.
- 110 «Երդվի՛ր հապա ոյիմարտյան անդրթեկի մեծ երդումով,
 «Թե իր բոլոր սահմանորդաց վըրս պիտի իշխե իրոք
 «Այն մարդը որ ի լուս պիտի ընկնի այսօր մի կընձից,
 «Եվ մեկն է նա, որ սերում է քո արյունից և քո գարմից»:
 Այսպես ասաց, Ջևար, սակայն, գրլլի չընկավ դավն ու երդվեց
 Երդում մի մեծ, որի համար նա չափազանց զորջաց հետո:
 Հերան իսկայն Ոյիմարտի գագայթից վար արլանալով
 Ըշտապ-ըշտապ հասավ Արգոս արքայական քաղաքն, ուր նա
 Ծանաչում էր Պերսետոյան Սթենեկի կընձը պերն,
 Որ հրդի էր յոթն ամսական մի սիրասուն երեխայով,
- 120 Եվ ըշտապեց՝ ժամանակից առաջ աշխարհի բերել նրբան.
 Ցըրեց ցավերն Ալկմենեի, նրբա ծընունդն արգելելով.
 Ապա դարձավ դեպի Ոյիմայ Զրլանչանին լուր տանելու:
 «Մեծագոր հայր,— ասաց Հերան,— ես քեզ մի բան պիտ հիշեցնեմ.
 «Մնա ծընվեց այն մարդը, որ իշխելու է արգիացոց,—
 «Եվրիսթէար՝ Պերսետոյան Սթենեկի որդին է դա,
 «Քեզ տոհմակից, և անարժան թազավոր չէ արգիացոց»:
 Այսպես ասաց՝ աստիկ մի ցավ պատճառելով Արամազդին,
 Որ Եղեռնի գեղեցկահյուս գիտակներից ամուր բըռնած
 Եվ զաչրացած ամբողջ հոգով՝ անեղ երդում արավ այսպես.
- 130 «Եղեռնը թող այստեան, որ վընասում է բոլորին,
 «Է՛լ չըրառնա դեպի Ոյիմայն ու երկինքը աստեղազարդ»:
 Այսպես ասաց և աստղազարդ երկընթից ցած նետեց նրբան,
 Որ օդի մեջ պըրըտվելով ընկավ երկիրը՝ մարդկանց մեջ:
 Իսկ Արամազդն այնուհետև հեծում էր միշտ ու հոտաչում,
 Իր սիրեցյալ որդուն ի տես, որ տառապում էր անարժան
 Եվ անվախել տաժանքներով Եվրիսթէարի ձեռքի ներքո:
 Այդպես և նա, այն ժամանակ, էրբ Հեկտորը կորդակաճոճ
 Կտորում էր արքայեցոց որդիներինն նավերի մոտ,
 Մըտքիցս երբեք դուրս չէր գալիս Եղեռնը, որ ինձ վընասեց:
- 140 Եվ քանի որ արլաարվեցի, և Ջևար իմ ինչըք առավ,
 Ուզում եմ արդ սիրտըդ առնել անբավ գանձեր ընձայելով:
 Իսկ դու, ո՛վ քաջ, թըրիք ի նարս և խըքսիտոս կարդա գըրքին,
 Եվ ես պիտի տամ քեզ բոլոր այն պարգևները, որ երեկ
 Վրանըդ գալով քեզ խոստացավ Ոյիմաւը աստվածային:

Եվ կամ կթե ուզում ես՝ կաց, գրապած մարտի եռանդըդ մեծ,
Որ ծառաներս իմ մալերից հաճեն քերեհ, դիզեն այստեղ
Ընծաներն այն սրբոսմանո, որոնք քեզ եմ շընորհում ես»:

Եվ արագոտն Աքիլը քաջ հրրան ալապես պատասխանեց.
«Ո՛վ մեծափառ դու Ատրիդես, արանց արքա Ագամեմնոն,
150 Արժանավոր մըրցանակներ պարգևել ինձ և կամ թե ոչ՝
Այդ քո՝ գործն է, իսկ մեզ հիմա հարկավոր է մարտի մետվել,
Եվ ժամանակ չըկորցրնենք պատեղ իզոր քապաստելով,
Քանզի շատ մեծ և կարևոր գործեր ունենք կատարելու:
Տըրոյացոց զընդերը թող մորի՛ց տեսնեն Աքիլլեսին
Առաջամարտ գումարտակներն իր մըկունդով վըկանդեխս:
Այդպես և դո՛ւք ըշտապեցեք մըտնելու մարտ թըշնամու դեմ»:

Բայց Ոդիսևսը իմաստուն այսպես սասց Գելիպանին.
«Մի՛ աչդպես դու, թեպետև քաջ, ատավածային ո՛վ Աքիլլես,
Աքալեցոց որդիներին դըրդիր քաղցած մարտընչելու,
160 Որովհետև այժմ անեղ մարտն այնքան շուտ չի վերջանա,
Երբ մի անգամ իրար բախվեն փաղանգները քաջակորով
Եվ մերշընչի երկու կողմին աստված եռանդ և գորոթյուն:
Նախ և առաջ հըրամաչիր աքալեցոց որդիներին,
Որ մալերի մոտ սըրընթաց վազելեն կուշտ հաց ու գինի
Եվ առնեն ուժ ու գորոթյուն, զի ամբողջ օր մինչ մաչրամոտ
Իր քերանը բան չըդընող զինվորն ինչպե՛ս պիտի կըռվի,
Որքան էլ որ հոժար հոգով պատերազմել մա կամենա.
Անդամները հաճկարծակի կոժասպատվեն, կըծանբանան,
Եվ կըհասնի քաղցն ու ծարավն ու կըծալի ծունկը նըրանց:
170 Իսկ այն մարդը, որ հագեցած է կերակրով և գինիով,
Ամբողջ օրը թըշնամու դեմ ճակատամարտ կարող է տալ,
Խիզախելու սիրտ կունենա և չի հոգնի թորորովին,
Մինչև վերջին մարդը կըռվից տեղի տալով չըհեռանա:
Ուստի ցըրիր ժողովըրդին ու պատվիրիր ճաշ պատրաստեն,
Իսկ Ատրիդես արանց արքան թող որ քերի, դիզի պատեղ
Մըրցանակներն իր խոստացած, որ տեսնեն ողջ աքալեցիք,
Եվ դու ինքդդ, ո՛վ Աքիլլես, ուրախանա քո սրբոսի մեջ:
Ժողովրդի անըկաշտջամբ թող երդըվի արանց արքան,
Որ չի մըտել տղջրկա ծոցն ու նըրա հետ չի պատկել դեռ,
180 Ինչ օրենքով, որ մարդ ու կին զուգավորվում են իրար հետ:
Եվ թող սիրտըդ հաճըլտանա, հոգիդ լինի խաղաղ ու հաշտ:
Հետո թող որ իր խորանում սեղան բանա հա քեզ համար
Որ քո արդար իրավունքից ոչ մի պակաս բան չըմընա:

Ազատեալս, ո՛վ Ատրիդես, պետք է լինել է՛լ ավելի
Արդարամիտ այլոց հանդեպ. և անվայել բան չէ բընավ
Զիջող լինել մեկի հանդեպ, ում դեմ նախ ինքն է մեղանշել»:

- Ազատեմնոն արքան այսպես պատասխանեց Ողիսեսին.
«Ռեքսիսանում եմ, Լայերոյան, լրսելով այդ խոսքերը քո,
210 Զի ամեն ինչ տեղը տեղին և ճըշմարիտ ասացիր դու:
Ոճգում եմ ես երդվել, այո՛, սիրտս էլ այդպես է թելադրում,
Եվ աստուծով, ասում եմ, որ երդքմնագանց չեմ լինելու:
Մտայծըմ դեռ թող ըստասի աստվածային Աքիլլը քաջ,
Թեպետ և նա անհամբեր է մարտ մրտնելու անմիջապես.
Ըստպետեց այստեղ և դուք բոլորդ, մինչև իմ վերանկից
Ընծաները բերվեն այստեղ և կընքենք ուխտ անըրծելի:
Եվ հենց քե՛զ եմ հըրամայում, ո՛վ Ողիսես, որպեսզի դու
Քեզ հետ առած արայեցի բոլոր ընտիր կրտիճներից
Գոնաս և իմ նալից բերես ընծաները, որոնք երեկ
Խոստացանք տալ Աքիլլեսին. բոլորի հետ բեր և՛ կանանց:
220 Իսկ Տայթիբիոսն իսկույն թող որ արքայական մեծ բանակում
Պատրաստի կինն մի գոհելու Արամազդին և Արևին»:

- Եվ արագունն Աքիլլն այսպես պատասխանեց Ատրիդեսին.
«Ո՛վ մեծախոս դու Ատրիդես Ազատեմնոն արանց արքա,
Ծատ ավելի լավ կլլիճի, որ այդ մասին հոգաք հետո,
Երբ պատերազմը վերջանա, և եռանդըս սունի դադար,
Եվ վըրեծը, որ վատվում է կըրծքիս ներքո, հանգըստանա:
Ա՛յն ժամանակ, երբ վիրավոր կամ դիտապատու ընկած եմ մեր
Քաջագունները Հեկտորի ձեռքով՝ շնորհիվ Արամազդի,
Ծաշի՞ եք դուք հըրավիրում, իսկ ես ուզում եմ հենց հիմա
210 Հըրամայել արայեցոց որդիներին կրովել քաղցած,
Եվ արևի մայրամուտից հետո միայն նըստել հացի,
Երբ որ լուծած կլլիներնք մենք վըրեծը մեր անարգանաց:
Մինչ այդ ոչ մի հաց ու գինի իմ որկորից ցած չի գընա,
Քանզի մեռավ ընկերն իմ թանկ, որ պտկած է վրրանիս մեջ
Վիշրավորված սուր պըղընձով, դեմքը դեպի դրոներն ուղղած,
Որի չորս կողմ ընկերները լաց ու կոծ են անում հիմա:
Ուստի ոչինչ չեմ ուզում ես, կամեմում եմ այծըմ միայն
Արյուն, նախճիր ու դառնահեծ մըղընչյուններ մեռնող մարդկանց»:

- Եվ Ողիսեսը հանճարեղ նըրան այսպես ասաց նորից.
220 «Պեխասճին ո՛վ Աքիլլես, արիագո՛ւյնդ արքայանց մեջ,
Քաջ ես ինձնից դու ավելի և կորովի՛ քո նիգակով,

- Բայց եւ քեզնից իմաստությամբ և իմ խելքով եմ առավել,
 Զի տարիքով մեծ եմ քեզնից և ավելի շատ բան տեսած.
 Ուստի և դու խոհեմաբար պետք է անասս իմ խորհրդդին:
 Մարդիկ շուտով կրհագեման պատերազմից, ուր անողոր
 Պըրլիճը սուր շատ ցողուններ կըտրած պիտի փրոի գետին,
 Հուճքը սակայն քիչ կըլինի, երբ ճըծարը ծրուել ուզի
 Զեւը, որ ինքն է արծարծում պատերազմներ մարդկանց միջև:
 Փորով չէ որ արտեցնիք պետք է սրգան մահացյալին,
 230 Ամեն օր էլ շատ մարդիկ եմ մեռնում անեղ պատերազմում,
 Ուրեմն մենք էլ ե՛րբ պիտի շունչ առնեինք լաց ու կոծից:
 Մահացյալի վըրս պետք է մի օր միայն լալոց հետո
 Անոր հոգով ու սըրտապինդ հողին հանձնել պատշաճ կարգով.
 Իսկ ովքեր որ անեղ մարտից ազատվում են ողջ և առողջ,
 Նըրանք պետք է ուտեն-խըմեն, որ կազդուրվեն և ամբանան,
 Որ Ընդ ուժով կարողանան կըռլի մըտնել թըշնամու դեմ՝
 Հագած պրդինձ անպարտելի, և հոգու մեջ կամք ու կորով:
 Ուստի ոչ ոք թող չըսպասի այլ խըրատի ու խորհուրդի,
 Զի աղբախիսն աղետաբեր պիտի լինի ճըրս համար,
 240 Ով կըմընա արգիացոց արագաթև Ըավերի մտո,
 Այլ պետք է որ միահամուռ ու խոտնախոտըն գըրոհենք
 Զիւրըրոխտ տըրոյանց դեմ՝ բորբոքելով բարկ Արեսին»:

- Ասաց, ստավ վեհ Նեստորի որդիներին իրեն ընկեր,
 Եվ Մեզեսին Փիլյան, ապա Մերիոնեսին և Թուսին,
 Մեղանիպահն հետն առնելով և Կրիոնոյան Լիկոնեդին՝
 Գընաց դեսի Ագամեմնոն Ատրիդեսի վըրան ընդփույթ,
 Եվ այն, ինչ որ խոսք էր մինչ այդ՝ գործի փոխվեց ճըրանց ձեռքով:
 Եվ ճըրանից առան քերին խոսուացված յոթ ետոսանին
 Եվ ճըրափայլ քըսան հատ սան, ու տասներկու երիվարներ,
 250 Ինչոս հանեցին ձեռագործի վարժ ու հըմուտ յոթը կանանց
 Եվ ութերորդը՝ գեղեցկայտ Բրիսեիսին, ու կըշռելով
 Տասը տաղանդ մաքուր ոսկի, Ողիսւսը առաջն ընկած
 Բեշին բոլոր պարգևները և առյանի մեջտեղ դրին:
 Ոտքի ելավ Ագամեմնոնն, ու Տայթիբիոսն աստվածամայն՝
 Կինճին բըռնած տարավ կանգնեց ժողովըրդոց արքայի դեմ:
 Ատրիդեսը դուրս քաշելով իր սայրասուր դանակը մերկ,
 Որ շարունակ կախում էր նա իր մեծ սըրի պառլանի մտո,
 Կըտրեց կինճի մազից որպես երախայրիք ու ձեռնամաքած
 Աղոթք արավ Արամազդին. արգիացիք այնտեղ բոլոր
 260 Նըստած անձայն, ըստ օրինի, լըսում էին թագավորին,
 Որ աչքերը երկինքն ուղղած՝ այսպես առաց աղոթելով.

«Թո՛ղ նախ ինքը ամենամեծ Արամազդը լինի վըկա,
Ապա Երկիրն ու Արեգակն ու Վրիժուհիք դժոխազին,
Որոնք պատժում են արտերդումն և ոխտազանց դրրոժներին,
Որ ես երբեք ձեռք չեմ տըվել Բրիա՛նիսն մինչև աչսօր
Ո՛չ մըսնելու նըպատակով, ո՛չ էլ ուրիշ բանի համար,
Այլ վըրանիս մեջ անարատ մընաց անմեթ՛ն և անշաղախ:
Իսկ եթե ես սուտ եմ ասում, աստվածները թող որ գըլխիս
Թափեն այնքան աղետ ու ցավ, որքան որ սուտ երդվողներին»:

270 Ասպես ասաց և վարագի վիզը կըտրեց սուր պըղընձով,
Եվ Տարթիբիսն այն գըլտրեց ծովը անտակ՝ ձըկներին կեր,
Այն ժամանակ ոտքի ելավ Պեխսածին Աքիլը վեհ
Եվ կանգնելով քաջամարտիկ արգիացոց միջև՝ ասաց.

«Հա՛յր Արամազդ, դո՛ւ ես, որ մեծ վնասներ ես տալիս մարդկանց,
Ազամեմնոնը լանջքիս տակ չէր գըրգըրի հոգիս երբեք,
Եվ ո՛չ էլ նա ի հեճուկս ինձ կառներ աղջիկն ու կրտսներ.
Այլ Ջևան ի՛նքն էր, որ աքաչանց շատ քաջերին մահ կամեցավ:
Քայց արդ՛ նաչի գընացեք դուք, որ ըսկըսենք մարտն անհապաղ»:

Ասպես ասաց և արձակեց ակըմբստիս ծովովն արագ,
280 Ու ցըրվելով անմիջապես ամեն ոք իր նավը գընաց:
Իսկ մեծասիրտ միրմիրոնցիք ընծաները վերցընելով
Տարան դեպի նավը քաջոտն աստվածային Աքիլյեսի,
Ջետտեղեցին խորաններում ու նըստեցրին կանանց այնտեղ.
Եվ ձիերին դեպ երամակ տարան մարդիկ քաջագոտի:

Բրիսեխը գեղեցկաստ՝ Աստղիկի պես ոսկեղիճիկ,
Երբ որ տեսավ Պատրոկլեսին խորը խոցված սուր պըղընձով,
Միջ արձակեց ու դիակի վըրա ընկավ արտասովակո՛ծ.
Չանգոտմ էր իր դեմքը չըքնաղ, պարանոցն ու կուրծքը փարթամ
Եվ ասում էր աստվածուհու պես գեղեցիկ կինը լարով.

290 «Ո՛հ, Պատրոկլես, դու թըշվատիս սըրտի համար հո՛ւշ սիրելի,
Ողջ ու ստողջ թողի ես քեզ այս խորանից հեռանալիս,
Եվ աչժ՛մ անա ետ դառնալով մեռած եմ քեզ գըտնում աչստեղ:
Ախ, ինչպե՛ս են վիշտը վըշտի վըրա անվերջ թափվում վըրաս...
Քաղաքի մոտ սուր պըղընձով վիրավորված տեսա նըրան,
Որին տըվին ինձ ամուսին հաչրս և մայրն իմ մեծարո.
Տեսա երեք եղբայրներիս (միևնույն մոր ծոցի պըտող),
Սիրելիներս, որոնք բուրոն իրենց օրհասն այնտեղ գըտան:
Չէիր թողնում դու, Պատրոկլես, որ լաց լինեմ, երբ ըսպանեց
Քաղաքավեր քաջ Աքիլյեսն իմ ամուսնուն օրհնավան

300 Եվ ավարեց դրուցազնագարսն Մինեսի ճոխ քաղաքը նա:
Ասում էիր՝ օրինապես կամուսնացնես տարաբախտիս
Աստվածային Աքիլլի հետ, և դուք Փթիս տանելով ինձ
Հարսանեկան խրճեղոյք կանեք միրմիրոնաց մեջ բազմամարդ:
Ընկար, ով քաջ, և ինձ մընաց միայն ողբա՛լ քեզ հավիտյան»:

Այսպես ասաց արտասվելով, ու լաց եղան բոլոր կանայք
Պատրոկլեսի վըրա, ասկաչն ամեն ոք իր վիշտն էր լալիս:
Իսկ աքսլանց ծերունիներն Աքիլլեսի չորս կողմն ասած՝
Խընդրում էին ճըրան ճաշել, բայց նա մերժում էր բոլորին.

«Եթե կա դեռ մի բարեկամ, որ ինձ լըսում է, սիրելի՛ք,
310 Աղաչում եմ, մի՛ ըստիպեք, որ հագեցնեն ինձ որևէ
Ըմպելիքով կամ կերակրով, զի մեծ մի վիշտ պատել է ինձ,
Պիտի սպասեն և դիմանան մինչ մայրամուտն արեգակի»:

Այսպես ասաց և իրենից հեռացրեց մյուս արայեցոց,
նու մընացին Ատրեորդիք և Ողիսեսն աստվածային,
Իդոնեեսն ու Նեստորը և Փեմիքար ծերունափառ,
Որոնք ջանում էին անդույ մըխիթարել վըշտացալին:
Սակայն քաջի սիրտը վըշտոտ չէր ըսփոփվում ոչ մի բանով
Քանի դեռ նա ներս չէր մըտել արնոտ կրովի լայն երակից.
Պատրոկլեսի մասին միայն միտք անելով՝ ասում էր նա.

320 «Մի ժախճանակ, ա՛յ իմ թըշվառ, իմ սիրելի ընկե՛ր անգին,
Գո՛ւ էիր ինձ, քո իսկ ձեռքով ճաշ մատուցում վըրանիս մեջ,
Ժամը ժամին, աշխույժ ու ժիր, երբ աքսյանք՝ արտասվալից
Կըռիվ էին մըղում անեղ՝ ձիախըրոխտ տըրոյանց դեմ:
Իսկ արդ այստեղ պատկած ես դու վիրավորված, և ես ահա
Միրսու անաըվաղ կերուխումից՝ ծոմ եմ պահել սիրույդ համար:
Չէի ըզգա այսքան խորունկ ցավ ու կըսկիծ իմ սըրտի մեջ,
Եթե նույնիսկ, օ՛, հարազատ հորըս մահվան գույժն առնեի,
Որ Փթիայում այժմ գուցե թափում է դառն արտասուքներ
Իր մեկ հատիկ որդու համար, իսկ ես այստեղ, օտար հողում

330 Մարտ եմ մըղում տըրոյանց դեմ Հեղինեի համար անարգ.
Ոչ էլ եթե որդուս մահվան բոթը հասներ իմ ականջին,
Որ սընվում է սիրաբողբոջ՝ Ակիրոսում, եթե ողջ է
Եվ ապրում է իմ սիրելի Նեոպտոլեմն աստվածագեղ:
Առաջ այնպես էի կարծում, թե միայն ես եմ մեռնելու
Հեռու երկրիցն իմ հայրենի, օտար հողում տըրոյական,
Իսկ դու Փթիս կըդառնայիր և սևաթույր ճավի վըրա
Նըստեցնելով իմ գավակին՝ կըտանեիր Ակիրոսից
Եվ մեկ առ մեկ ցույց կըտայիր ճըրան բոլոր կավածքներըս,

Ծառաներիս և սղախնոց և ապարանքն իմ բարձրահարկ:
340 Զի Պեկար, կարծում եմ ես, արդեն մեռած պիտի լինի,
Իսկ եթե դեռ ապրում էլ է՝ հշուժվում է խոր ծերության մեջ,
Ամեն մի ծամ մահրս գուժող բոթաբերին ըստասելով»:

Ասաց լալով, և նրա հետ հեծկըլտում էր ավագանին,
Ամեն մեկը տանը թողած հարազատին իր հիշելով:
Նրանց այդ լացը տեսնելով՝ գույթը շարժվեց Զըրվանյանի,
Որ դատնալով Աթենասին՝ այս թևալոր խոսքերն ասաց.

«Իուստր իմ, իսպառ անտե՞ս ասար արի մարդուն ազնվաշուք,
Աքիլլեսի մասին այլևս բուրբուլին հոգ չե՞ս տանում,
Որ բարձրածալք Գավերի մոտ նրստած ահա տըրտում-տըխտը,
350 Դառնակըսկի՞ծ ողբում է մահն իր սիրելի ընկերակցի,
Եվ մինչ ճաշում են ուրիշներն, ինքը նրստել է աննըլաղ:
Գընա՞ իսկույն ու քաղցր ամբրուն աստվածային Անկտարի հետ
Նրա սըրտի մեջ կաթեցրու, որ նա քաղցից չընըլաղի»:

Ասաց, դըրդեց Աթենասին, որը այդ էր ուզում արդեն,
Եվ սըլացավ սավառնաթև ու սըրածայն արծվի նըման,
Արիփափալ բարձրը երկնից սուրաց կապույտ եթերն ի վար:
Այդ ծամանակ ճամբարի մեջ զինվում էին աքալեցիք:
Աստվածունի՞ն՝ հավերժ անմահ աստվածների Անկտարն անուշ
Եվ ըմպելին կաթիլ-կաթիլ Աքիլլեսի սիրտը ծորեց.

360 Որ չըհասնի դըժոխատանջ սուլը նրա սըրունքներին,
Ապա նորից վերադարձավ հաստատուշեն պալատն իր հոր:
Աքալեցիք ծովագընաց Գավերից դուրս գըրոհեցին,
Ինչպես ձյունի տեղատարափն է թանձրախոուն՝ Արամագդից
Թափվում երկիրն՝ արփիածին Հյուսիսակից խարազանված:
Նավերից դուրս էին թափվում այդպես անթիվ և անհամար
Գըլխանոցներ փաչլակնացաչտ և վահաններ կոտ ու կըմբչս,
Եվ գըրահներ կարծրածածկույթ կարավանդով, և Ահակներ,
Որոնց շողունն ակնախըստի մինչև երկինքն էր բարձրանում.
Եվ պըղընձի փալ ու ցուլից ծիծաղում էր երկիրը ողջ,
370 Ու թընդում էր գետինն անթիվ մարդկանց ոտքի դոփոններից,
Եվ նրանց մեջ զինավալվում էր Աքիլլեսն աստվածային:
Ատամները կըրնտում էին, և աչքերը կաշժակնացաչտ
Վառվում էին կըրակի պես, և սըրտի մեջ աստիկ մի ցավ,
Մըմընալով տըրոյանց դեմ՝ հագնում էր նա աստվածային
Պարգևները, որ դարբընեց Հեփեստոսը ճարտարապետ:
Նախ և սուաջ պատեց նա իր սըրունքները՝ չըքնադագեղ
Սըռնապանով, որ արծաթյա ճարմանդներով էր կոնըրվում.

Ապա ծածկեց կործքը շրքեղ լանջապանով պատենագեն
Եվ կախելով արծաթազամ պղղընչա սուրն ուրընդանուր՝
380 Առավ ասպարը մեծահաղթ, ճարտարագործ ու հաստաբետ,
Որի փաշը լուսնանըման հեռուներն էր հասնում մինչև:
Ինչպես ծովով նավողներին երևում է ճաճանչը վառ
Մի կըրակի, որ վառվում է լեռան վերա մի բարձր տեղ,
Բայց սըրրիկները՝ ձրկնավետ ծովի վըրա բըռնի կերպով
Նըրանց ի բաց են հալածում իրենց սիրած ընկերներից,—
Այդպես նաև Աքիլլեսի աստվածակերտ, քանդակագարդ,
Գեղապանույն վահանը փայլն մինչև երկինքն էր բարձրանում:
Առավ ապա իր ամրակոտ սաղավարտն ու դըրեց գըլխին,
Եվ գըրկանցն այդ ձիաբաշ շողշողում էր աստղի ճըման,

390 Ու ծածանվում էին ոսկի գիսակները ճըրա չորս կողմ,
Որ Հեփեստոսն էր փընջածն համասրփուկ գագաթի շուրջ:
Եվ ինքն իրեն փորձում էր նա այդ հրաբանչ գենքերի մեջ
Թե հարմա՞ր են գալիս արդյոք, ու շարժվո՞ւմ են անդամները,
Որո՞նք ասես թևի վըրա առած՝ տանում էին ճըրան:
Եվ վերջապես պամարանից հանեց ճիզակն հայրենաստոր,
Ծանրածանըր և հաստաբուն, որը ոչ մի աքաչեցի
Անկարող էր նույնիսկ շարժել, և միայն ինքն՝ աստվածային
Աքիլլեսն էր ճոճում հըմուտ Պելլան հացին այդ հաստապինդ,
Որ Քիրոնը տըվեց ճըրա հորը Պելլան բարձունքներից:

400 Ավտոմեդոնն ու Ակիլինոն երկվարներն էին լըծում.
Եվ անցկացրին շուրջանակի ամմերները գեղապարտյոք,
Ու գարներով սանձեր ճըրանց ծընոտների՝ պինդ պըրկեցին
Երասաններն՝ ասպանդակի վըրա դեպի ետ քաշելով:
Ավտոմեդոնն իր ձեռքն առավ վայելչահյուս մըտորակը պինդ
Ու նետովեց կառք անմիջապես, և ետևից ըսպատազեն
Ելավ Աքիլլն արեգնափայլ, փաշակնացաչտ իր գենքերով
Ու ձայն տըվեց որոտագոչ իր հայրական ճըծույզներին.

«Հըռչակավոր Ճեպտոնեից սերած օ դո՛ւք, Աշխե՛տ, Պիսա՛կ,

Տեսե՛ք, որ ողջ ետ դարձընե՛ք դուք ձեր կառքը ճըստող քաջին

410 Դեպի բանակն աքաչեցոց, երբ դադարենք մարտընչելոց,
Եվ չըթողնե՛ք Պատրոկլի պես գետին ընկնի դիաթափալ»:

Լըծան տակից Աշխետը ծիր անակընկալ խոսեց այսպես.
Խոճարիճելով գըլուխն խկույն, և ճոխ քաշերն առատորեն
Հոսելով ցած սամիներից հասան մինչև գետինը գորշ
(Եվ խոսեցրեց ճըրան Հերա լուսածըղի աստվածունին).

«Այս անգամ էլ քեզ արդարև պիտ ազատենք, քա՛ջ Աքիլլես,
Բայց քո վերջին օրը մոտ է, որի մեջ մենք հանցանք չունենք,

Այլ մեծ աստվածն ու ինքնիշխան Ճակատագիրն ամենագոր:
Քալ լիցի, ո՛չ, մեր ծուլության ու հեղգության պատճառով չէր,
420 Որ տըրոյանք կողոպտեցին Պատրոկլէսի զենքերն ուսից,
Այլ վարսագեղ Լետովնի քաջ որդին՝ աստվածն էր մեծագոր,
Որ ըսպանեց Մեհիտյանին սուաչամարտ ջոկատներում
Դյուցազնաբար մարտընչելիս, և պարզնեց փառք Հեկտորին:
Քեկուզ վազենք մենք սրըրնթաց Ջեփյոտի պէս թեթևաշունչ,
Որն, ասում են, հովերի մեջ ամենէն ժիրն է, քաջընթաց,
Բայց ի՞նչ օգուտ, երբ գըրված է քո ճակատի վըրս, որ դու
Պարտվես պիտի մի աստըծոց և մի մարդոց մահկանացու»:՝
Պատուհասներն* ընդհատեցին ձայնը նըրս, երբ խոսում էր:

Իսկ արագոտն Աքիլլէսը աստիկ ցամամըր սասց ձիուն.
450 «Է՛ր դու, Աշխե՛տ, ինչո՛ւ ես ինձ մահ գուշակում, քո ի՞նչ գործն է.
Ինքս էլ գիտեմ, որ ինձ շուտով վիճակված է մեռնել այստեղ
Հեռու հորիցն ու իմ մորից. սակայն ես չեմ դադարելու
Կըռվից, մինչև տըրոյացիք պատերազմից կուշտ հագենան»:

Այսպես սասց որոտալով և ձիերը վարեց սուսը:

---

* Էրիհնաները

Ե Ր Գ Ք Ա Մ Ա Ն Ե Ր Ո Ր Ղ

ԴԻՑԱՄԱՐՏ

Այսպէս անա նավերի մտտ աքայեցիք պղղընձավառ
Զինվում էին քո շուրջ-բոլոր, ռազմի անհազ ո՛վ Աքիլլես,
Տըրոյացիք էլ մյուս կողմից՝ հանդիպակաց սարահարթում:

Իսկ Արամազդը Թեմիսին հըրամայեց, որ ժողովի
Կանչի բոլոր անմահներին Ոլիմպոսի վեճ բարձունքում:
Գընաց Թեմիսն ու բոլորին ազդարարեց հոր անուհից,
Որ ըշտապեն անմիջապէս դեպի տաճարն Արամազդի:
Ժողովից չէր բացակայում և ոչ մի գետ Օվկիանից գատ,
Այնտեղ էին հարսները, որ ապրում էին անտառներում,

- 10 Մարգագետնում դալարավետ կամ գետերի ակունքներում:
Ամպրոպային Արամազդի ապարանքը գալով նըրանք,
Քազմեցին այն մեծ դահլիճում, որ Հեփեստոսն էր կառուցել
Հանձարամիտ իմաստությամբ՝ Արամազդի— իր հոր համար:
Այսպէս բոլոր անմահները հավաքվեցին ակըմբահույլ,
Հընազանդեց և Պոսէյդոն՝նն աստվածուհու հըրավերին.
Ելավ ծովից ու բազմելով բոլորի հետ այդ առյուծանում՝
Զևսի միտքը հասկանալու համար հարցում արավ նըրան.

- «Ինչո՞ւ ես մեզ, ո՛վ շահթընկեց, դու ժողովի կանչել նորից,
Աքայեցոց և տըրոյանց համար խորհո՞ւրդ ունես արդոյք,
20 Որոնք շտտով պիտի վառեն պատերազմի հուրը անեղ»:

Եվ Արամազդն ամպրոպային նըրան այսպէս պատասխանեց.
«Միտքըս դու միշտ ըմբըռնեցիր, ո՛վ անավոր Երկրասասան,
Դըրա համար եմ ձեզ կանչել, ցավում եմ ես նըրանց համար,
Ինքըս պիտի նըստած մընամ ամենաքերձ Ոլիմպոսում
Ու նայելով նըրանց կըրվի՛ն՝ զըվարճանամ իմ սըրտի մեջ.
Իսկ դուք դեպի տըրոյացիք և աքայանք ըշտապեցեք

Եվ օգնեցեք երկուսին էլ, ամեն մեկըդ ում ուզում է.

Քանզի եթե տըրոյանց դէտ միայն Աքիլն ինքը կըրվի,
Չէն դիմանա նըրանք երբեք Պելիսաձնի ահեղ ուժին:

- 30 Առաջ նըրա միայն երե՛սն էլ տեսնելով փախչում էին,
Իսկ հիմա, որ իր բնկերոջ մահվան վըրա ցասկոտ է խիստ՝
Վախենում եմ, որ տարածամ քանդի Իդիոնն ամրապարիսպ»:

Այսպես ասաց և արծարծեց խըռովութիւն երկնայնոց մեջ,
Որոնք դէպի մարտ դիմեցին երկպառակված հոգիներով:
Հերան, Պալլա Աթենասը և Պոսէյդոնն աշխարհակալ,
Հերմէսը ծիր, օգտամատուց, որ խոհեմ է և նըրբամիտ,
Եվ Հէփէստոսն իր վիթխարի ուժի վըրա վըստահացած
Կաղ սըրունքներն իր շարժելով,— աստվածները միախորհորդ
Դիմում էին արագընթաց դէպի նավերն աքալեցոց:

- 40 Իսկ Արեսը սաղվարտածո՞ւն և Ապոլլոնն երկայնավարս,
Արտեմիսը նետազըվարճ, Քրսանթոսը, Լեդովնը և
Սիրածըպիտ Աստղիկը՝ մեկ՝ տըրոյանց կողմն էին գընում:

Քանի դեռևս աստվածները հեռու էին կըրվողներից՝
Խըրոխտ էին աքալեցիք Աքիլլէսի հանդես գալով,
Նա, որ երկար ժամանակով ձեռընթափ էր եղել մարտից:
Սաստիկ սարսուռ մի սողոսկեց տըրոյացոց սըրտերից ներս,
Երբ որ տեսան զարհուրելի Պելիսաձին Աքիլլէսին
Փալլակնացաչտ, ըսպատագեն արչունառուշտ Արեսի պէս:
Իսկ երբ եկան ոյիմայններն ու մարդկանց մեջ մըտան խումք-խումք,

- 50 Հառնեց դարձչալ Ոխը դածան, դըրույթ տըվեց ամբոխի մեջ:
Աթենասը մերթ փոսի մոտ, մերթ պարըսպից դուրսը կանգնած,
Եվ երբեմն էլ ծովի ափին՝ որոտում էր ուձընձորեն:
Իսկ մյուս կողմից Արեսն էր բուռն մըրընչում մըրըրկի պէս՝
Տըրոյացոց դըրդելով մերթ բարձրապարիսպ Իդիոնից,
Մերթ դիմելով դէպ Գեդասար բլուրն— ափը Սիմոլիսի:

Այսպես ահա գըրգըռեցին երկու կողմերն իրարու դէմ
Ոյիմպաններն՝ արծարծելով սաստիկ մի մարտ նըրանց միջև:
Գոռաց վերից աստվածների և մարդկանց հաչըն ահեղածաչն,
Իսկ Պոսէյդոնը դըրըրդեց տակից երկիրն անվաչքափակ

- 60 Եվ լեռները բարձրակատար ցընցեց ուժով իր վիթխարի.
Դողաց նաև բլուրակընչա Իդան բուր իր հիմքերով,
Իլիոն քաղաքն ամրապարիսպ և նավատորմն աքալեցոց:
Մոսկաց սաստիկ սանդարապետ Ալիդոնեսն իր անդընդում,
Մարտափահար փըրընչալով ոստնեց գահից, թե մի գուցե

Պոսելյոնը երկրադրողորդ պատոյի վերից երկիրն հանկարծ
Եվ ճեղքը վեճ կացարաններն անմահների, նաև մարդկանց
Դըժնատեսի և ահալոր, որոնք մինչև անգամ անմահ
Աստվածներին են պատճառում խորշանք ո՛ր դող քրատըմնելի:
Այսպիսի մեծ թընդուն էլավ, երբ աստվածներն ի մարտ մըտան:

- 70 Կանգնեց ընդդեմ Պոսելյոնի իբր ախոյան արծաթալո՛ղ
Ապոլլոնը կորովաճիգ սրբաթըռոյչ իր նետերով,
Եվ Արեսի դեմ Աթենաս կապուտաշվի աստվածուհին,
Իսկ Հերային ընդդիմամարտ՝ ոսկեփղքին, ամբոխահույզ
Արտեսիսը նետազրվարճ՝ քույրն աստըծու կորովաճիգ.
Լետովնի դեմ իբր ախոյան կանգնեց Հերմեսն օգտամատույց,
Հեփեստոսին՝ Գեսն ահագին, հորձանահոս, որին անմահ
Աստվածները Քասկոթոս են կոչում, մարդիկ՝ Սկամաղդոս:

Այսպես՝ աստված աստըծու դեմ կրովում էին, իսկ Աքիլլեսն
Իր սրբոյի մեջ եփ էր գալիս հանդիպելու լոկ Հեկտորին:

- 80 Ուզում էր նա վըրիժավա՛տ՝ Պրիամոսի որդու արշար
Կուշտ հագեցնել անհաթելի պատերազմող բուն Արեսին:
Ապոլլոնը ամբոխատույթ՝ Էնիասին նախ հորդորեց,
Ներշնչելով նրան կորով, որ Աքիլլի վըրս վազի:
Եվ Պրիամյան Լիկայոնի կերպարանքն ու ձայնն առնելով
Ապոլլոնը՝ Արամազդի որդին այսպես ասաց նըրան.

«Էնիա՛ս, տրոյանց իշխանավորդ, սպառնանքներդ ո՛ր գընացին,
Երբ գինու լիք բաժակը ձեռք՝ ասում էիր ավազանուն,
Թե կըկըռվես դու քաշաքար Պելիսածին Աքիլլի դեմ»:

Եվ Էնիասն իսկույն նեթ նըրան այսպես պատասխանեց.

- 90 «Ինչո՛ւ ես դու, ո՛վ Պրիամյան, հակառակ իմ կամքին, այդպես,
Գըրգըրում ինձ հանդըգնելու անպարտելի Պելլանի դեմ:
Այս առաջին անգամը չէ, որ նըրան եմ հանդիպում ես.
Առաջ էլ նա իր նիզակով ինձ փայցըրեց Իդա սարից,
Հարձակվելով մեր եզների նախի վըրս, և կործանեց
Կիոնեսոսն ու Պեդասոսը, բայց Արամազդն ինձ ազատեց,
Արծարժեղով կորով իմ մեջ և զորություն իմ ծընեցներին,
Ապա թե ոչ բողբոլին կըկորչեի նըրա ձեռքից,
Որին ինքը Աթենասն էր առաջնորդում, հորդորելով
Պղնձյա տեգով ըսպանելու լեյեզներին և տըրոյանց:
100 Ո՛չ, չի կարող և ոչ մի մարդ Աքիլլեսի դեմ մակասել,
Զի նա իր հետ աստվածներից մեկն ունի միշտ իրեն պաշտպան.
Եվ բացի այդ, սըրաքները նըրա ուղիղ են թըռչում միշտ,
Ու թըռչելուց չեն դադարի, մինչև չանցնեն մարդու մարմնից:

Ապա թե ոչ, եթե աստված անկողմնակալ լինի մարտում՝
Հազիվ թե նա կարողանա ինձ հեշտությամբ հաղթահարել,
Նույնիսկ եթե ամբողջովին նա պղղունձից լինի ձուլված»:

Եվ Ապոլլոնն՝ Արամազդի որդին այսպես ասաց ճորան.
«Յ՛ն, աղոթիր և դո՛ւ հավերժ աստվածներին, ո՛վ դյուցազուն,
Զի ասում եմ, թե քեզ ծընեց Աստղիկը՝ դուստրն Արամազդի,
110 Իսկ նա ծընված է անճրջան, ըստորադաս մի դիցուհուց.
Աստղիկին Զևսն ի՛նքն է ծընել, իսկ Թեոխիսն՝ Ծերը ծովի:
Շըցի՛ր տստի պղղինձդ անհաղթ և դու երբեք մի՛ վախենա
Ո՛չ Աքիլլից, ո՛չ էլ ճորա ըսպառնալից հոխորտանձից»:

Ասաց և ուժ ներշնչեց նա ժողովրդոց արի հովվին,
Որը գրնաց ըսպառագեն դեպի գընդերն ասաջամարտ:
Լուսածրդի Հերան տեսավ Անքիսեսի արի որդուն,
Որ ամբոխի միջից ուղիղ դեպ Աքիլլեսն էր ընթանում,
Եվ կանչելով աստվածներին իր մոտ՝ այսպես ասաց ճորանց.

«Մետածեցե՛ք, ո՛վ աստվածներ, դուք, Պոսեյդոն և Աթենաս,
120 Մըտածեցե՛ք իմաստնաբար, թե վերջը ո՛ր պիտի հանգի:
Էնիսան անա հրաշեկ պղնձով ըսպառագեն, խրրոխտասպանձ,
Ապոլլոնից դըրոված դեպի Պելիասծինն է ընթանում:
Պետք է որ մեճք, ո՛վ աստվածներ, ե՛տ դարձընենք Էնիսսին,
Եվ կամ մեկն էլ Աքիլլեսին թող գորավիզ լինի մեզմից,
Ու ներշնչի կորով ճորան, որ ոչ ոքից տեղի չըտա
Եվ իմանա, թե սիրվում է նա մեծագույն աստվածներից,
Եվ անգոր եմ բոլոր այն մյուս աստվածները, որոնք մինչ արդ.
Զանք են թափում պաշտպանելու տըրոյացոց՝ պատերազմում:
Մենք բոլորըս Ոլիմպոսից այստեղ իջանք ճորա համար,
130 Որ Աքիլլեսն այսօր ոչինչ չըկրի աչո տըրովներից,
Իսկ թող հետո կըրի, ինչ որ Բախտը մանեց ճորա համար
Այն օր երբ նա աշխարհ եկավ. մայրը ցավով ծընեց ճորան:
Բայց թե Աքիլլն աստվածներին իրենց ձայնից չընանաչի՝
Կըվախենա, եթե կըրվում մի աստըծու հանդիպի նա,
Զի ահեղ են աստվածները մահկանացոց երևալիս»:

Պոսեյդոնը անմիջապես ճորան այսպես պատասխանեց.
«Այդ բարկությունըդ անխոհեմ անվայել է քեզ, ո՛վ Հերա,
Ես չեմ ուզում բոլորովին, որ գըրգըրենք ամենագոր
Աստվածներին իրարու դեմ՝ մասնակցելով պատերազմին,
140 Այլ դուրս գալով ճանապարհից՝ գընանք ճըստենք մի բարձր տեղ
Եվ արյունոտ կըրիվների հոգսը թողնենք մահկանացոց:

Ասկայն եթէ Արեւը բունն ու Ապոլլոնն ըսկըսեն մարտն
Ու արգելեն Աքիլլեսին, թող շտալով մարտընչելու,
Այն ժամանակ և մե՛ր միջև մի պատերազմ պիտի պայտօի:
Ու կարծում եմ, որ հապըշտապ կըրանք այնժամ հարկադրոված
Եվ հակառակ իրենց կամքին՝ պիտի դառնան դէպի Ոլիմպս,
Դեպի կանառն անմահների՝ մեր ձեռքերից հաղթահարված»:

- Այս ասելով առաջնորդեց կապուտավարս արքան կրրանց
Գեպի պատվարը երկնաքերձ աստվածային Հերակլեսի,
150 Որ շինեցին կրրս համար Աթենասն ու տըրոյացիք
Իբրև պաշտպան և ապավեն ծովի հրկապ հրրեշի դեմ,
Եթէ ճիվաղն այդ հալածեր կրրան ծովի ակից դէպ դաշտ:
Իր կողմնակից աստվածների հետ Պոսեյդոն արքան հրզոր
Նըստեց այնտեղ՝ անհերձելի թանձր ամպով շըրջապատված.
Իսկ Գեղասար բըրրի վրոս կըստեցին քո և Արեւի
Ծորջն, Ապոլլոն, մյուս աստվածներն, որ Իլիոնին էին պաշտպան:
Աչսպես ջոկ-ջոկ, հեռու կըստած կրրանք խորհուրդ էին անում,
Ու ոչ մեկը սիրտ չէր անում ըսկըսել մարտն աղետավոր,
Բայց Արամազդն ըստիպում էր կրրանց կըստած Ոլիմպոսում:
160 Ծայրե ի ծայր դաշտը լըցվեց ռազմիկներով և ձիերով
Զինավալոված փայլակնացաչտ. և թընդում էր լայնատարած
Դաշտը կրրանց ռոքերի տակ, երբ ընթանում էին գունդ-գունդ:
Հակառակորդ բանակներից՝ քաջերի մեջ ամենաքաջ
Երկու հոգի առաջ անցան ու քինակից հասան իրար՝
Անքիսեսի որդի Էնիասն ու Աքիլլեսն աստվածազարն:
Նախ Էնիասն անեղակերպ առաջ եկավ ըսպսոնակից
Ցընցելով իր կորդակը կուռ և հաստաքեստ վահանը հաղթ
Իր լայն կրծքի առջև բրոնած, պղնձյա միզակն իր ճոճելով:
Իսկ մյուս կողմից Պելիասծինն առաջ անցավ, ինչպես առյուծ,
170 Որին կըտրիճ մարդկանց ամբոխն, հավաքվելով ավանն ամբողջ
Ծիգ են թափում ըսպանելու, բայց գալիս է նա հավակնոտ,
Իսկ երբ խիզախ մի պարմանի գարնի կըրան սոր միզակնով՝
Գալարվում է կոկորդարաց, ու ժայթքում է փրփուր բերնից,
Եվ ամենի հոգին կըրծքում հեծում է խոր, և իր պոչով
Մըտրակում է, ձաղկում կողերն իր և ազորերը անըսաքար,
Գըրգըռելով իրեն՝ կրովի մրտնելու գոռ ամբոխի դեմ,
Ու հարձակվում է խելահեղ կատաղոռչաւիք գազակնային,
Որ հոշոտի մեկն ու մեկին և կամ ընկնի կըրանց առաջ:—
Աչսպես եռանդն ու զայրոյթը դըրդում էին Աքիլլեսին
180 Դուրս գալ ընդդէմ Անքիսեսյան արիասիրտ Էնիասի:
Խըրոխտաքար առաջ գալով, երբ մտտեցան կըրանք իրար,

Առաջինը խոսեց ինքը՝ աստվածազարմ Աքիլը քաջ.

«Էնիա՛ս, ինչո՞ւ ընկերներիցդ այդքան առաջ ես անցել դու.

Մի՞թե սիրտըդ դրողում է քեզ պատերազմի ելնել իմ դեմ,
Հուսալով, որ տըրոյացոց վըրա պիտի թագավորե՞ս
Պրիամնույան փառքով շըքեղ. բայց դու թեկուզ ինձ ըստանես,
Պրիամ արքան այդ մըրցանակ-պատիվը քեզ չի՞ ընձեռի,
Քանզի ունի նա որդիներ և տակավին չի գառաձել:

- Կամ գուցե քեզ տըրոյացիք խոստացան տալ բաժին մի հո՞ղ
- 190 Արգասավոր ու բարեբեր՝ մըշակության համար հարմար,
Եթե ապանես Աքիլլեսին, բայց այդ դըժվա՛ր հաջողվի քեզ:
Կարծեմ թե քեզ մի այլ անգամ ես փախցըրի իմ հիգակով:
Մոռացե՛լ ես միթե, Էնիա՛ս, որ Իդայի վըրա մեճակ
Գըտնելով քեզ՝ հալածեցի արագավազ իմ ոտքերով.
Թողի՛ր նախիրն ու փախչելիս ետևդ անգամ չ:ի՛ր նայում:
Դու այնտեղից հալածական թողի՛ր փախար դեպ Լիոնեսուս,
Որ քանդեցի հիմնահատակ՝ շնորհիվ Ջևսի ու Պալլասի,
Ու կանանց էլ գերի տարա՝ նըրանց ազատ կյանքից զըրկած:
Ջևսը այդ օր և մյուս անմահ աստվածները քեզ փրկեցին,
- 200 Բայց չեմ կարծում թե քեզ փրկեն երկնայիններն և ա՛յս անգամ:
Խորհուրդ կըտամ, որ հեռանաս և ձերոնց մեջ մըտնես նորից,
Եվ չըկանգնես ինձ ախոյան, քանի փորձանք չի հասել քեզ,
Քանզի ինչ որ պիտի լինի՝ հասկանում է հիմարն անգամ»:

Իսկ Էնիասն ի պատասխան Աքիլլեսին՝ քացականչեց.

«Ձո՛ւր ես փորձում, որպես մանկան, ինձ վախեցնել քո խոսքերով,
Ե՛ս էլ, Պելլաս՛ն, գիտեմ անաստ լուտանք կարդալ և նախատել,
Մեճք իրարու զարմը գիտենք, գիտենք նաև ծընողներիճ
Իմանալով մեր հինավուրց զըրույցներից քերանացի,
Ո՛չ դու ես քո աչքով տեսել իմոնց, ոչ էլ քոնոնցը՝ ես:

- 210 Ասում եմ թե սերել ես դու քաջ Պելլասից, ո՛վ Աքիլլես,
Եվ ծովային հուլերժահարս Թետիսն է մայրըդ վարասագեղ:
Իսկ ես ինքքս որդին եմ՝ վեհ, մեծահոգի Անքիսեսի,
Մայրըս՝ Աստղիկ աստվածուհին. մեր մայրերից մեկը այսօր
Պիտի ողբա իր սիրելի որդու վըրա անտարալույս,
Որովհետև չեմ կարծում թե տըղաչական փուչ խոսքերով
Ըսպառնալիք տալով իրար կըբաժանվենք առանց կըռվի:
Իսկ էթե իմ տոհմն ես ուզում իմանալ դու, կասեմ ես քեզ,
Որ քաջ գիտեն շատերն արդեն:— Արամազըդ ամայրույայինճ
Ծընեց առաջ Դարդանուսին, որ Դարդանիան ձեռակերտեց,
220 Ջի տակավին այն ժամանակ դաշտավայրում չէր կտուցված
Պարզաբարբառ մարդկանց քաղաքն՝ Իլիոնը մեր նըվիրական,

- Այլ դեռ Իրա բյուրակընչա լեռան թիկունքն էին ապրում:
Գարդանոսը ծընեց որդի՝ Երեթթոնչոս թագավորին,
Որը բոլոր մահկանացոց մեջ ամենեն մեծատունն էր.
Երեթ հազար զամբիկ ուներ մարգագետնի մեջ արածող,
Որոնք խաչտում էին իրենց մատաղատի մըտորուկներով:
Բորեասը սիրահարվեց զամբիկներից մի քանիսին,
Եվ առնելով կապուտաբաշ հովատակի մարմին ու կերպ
Զամբիկների վըրա ելավ, և նըրանցից հըղանալով՝
- 230 Տասներկու ժիր մըտորուկ բերին, որոնք երբ որ կենսապարզ
Երկրի վըրա խաչտում էին, այնքան թեթև էին սուրում,
Որ հասկերի ծայրերն անգամ չէին կոտրում արտերի մեջ.
Իսկ խընդասիրտ երբ վազեին ծովի ծըլմուն մակերեսով,
Ծերմակ այլաց վրայով էին թըռչում թեթև թըռչունի պես:
Երիթթոնը ծընեց Տրովսին՝ թագավորին տըրոյացոց.
Տրովսն ունեցավ հետագայում նըշանավոր երեթ որդի
Իլուն անթիծ, Ասասրակունն ու Գանիմեդն աստվածատիպ,
Ողջ մարդկանց մեջ ամենագեղ տըղամարդը, որի համար
Աստվածները տարան երկինք, որ մատըրվակ լինի Զևսին,
- 240 Եվ դասեցին ոլիմպական անմահների կարգը նըրան:
Իսկ Իլոսը ծընեց որդի ըսքանչելի Լավմեդոնին,
Եվ Լավմեդոնն աշխարհ բերեց Տիրթոնոսին և Պրիամին,
Կըրդիոսին ու Լամպոսին, Հիկետավնին՝ ոստ արիսյան,
Ասասրակոսը՝ Կապիսին, և Կապիսը՝ Անքիսեսին,
Իսկ Անքիսեսն էլ ծընեց ինձ, և Պրիամը քաջ Հեկտորին:
Պարծենում եմ ահա՛, որ այս զարմից եմ ես և արյունից:
Բայց Արամազդն է տալիս ուժ դյուցազներից և կամ սոնում՝
Ինչպես ուզի, զի բորրից ուժեղ է նա և զորավոր:
Սակայն արի, որ մենք փոքրիկ մահուկների պես ընդունայն
- 250 Չըբարբաշեմք այսպես այստեղ՝ պատերազմի դաշտի վըրա.
Քանզի երկուսս էլ կարող ենք տեղալ այնքան լուտանք իզուր,
Որպիսի բեռ հարյուր թիակ ունեցող նավն իսկ չի տանի:
Երկուն է խիստ մարդու լեզուն, ունի բազում խոսքեր պես-պես,
Եվ ամեն կողմ ցըրիվ եկող բառերի պերճ արոտավայր:
Ինչպիսի խոսք որ ինքդ ասես, այն էլ պիտի լըսես անշուշտ.
Ինչո՞ւ իզուր վեճի մըտնեմք ու կըրվեցնեմք խոսք իրար հետ
Կանանց նըման, որ հոգեմաշ ռխով լըցված իրարու դեմ
Փողոցի մեջ, ճամփի վըրա, հաճախ տեղի կամ անտեղի
Հայհոյում են մեկ-մյուսին, թափում լուտանք ու նախատինք:
- 260 Բո խոսքերով դու չես կարող սանձել եռանդն իմ, Աքիլլես,
Որ ախույան ելնեմ քո դեմ սուր պըղընձով ըսպառազեն:
Օ՛ն, իրարու համը սոնեմք պըղընձակուտ մեր տեգերով»:

Ասաց, զարկեց պրղբնձակոտ մրկունդն իր նա՝ զարհուրելի
 Հաղթ ասպարհն, որ դողանջեց աշտեի սուր սըլաքի տակ:
 Պեղանն իսկույն արագապէս հեռացրեց իր հոժկու բազկով
 Ասպարն ահեղ, վախենալով, որ մի գուցե մեծահոգի
 Էնիասի հիգակն ուժգին ծակի անցնի այն շէշտակի:
 Օ՛, մանկամիտ, որ չըմբռնեց ո՛չ իր խելքով և ո՛չ հոգով,
 Որ հեշտությամբ չեն տեղի տա մահկանացոց հարվածներին

270 Անմահական աստվածների այդ ընծաներն ըսքանչարվեստ:
 Քաջամարտիկ Էնիասի հոժկու տեզը չըջախջախեց
 Ասպարը հաստ, աստվածային պարզև-նսկին արգելք եղավ.
 Անցավ երկու թիթեղներից, բայց երեքն էլ կային դեռևս,
 Քանզի կրեղ կաղոտանին, կոփել էր հինգ թիթեղաշերտ—
 Երես՝ երկուսը պրղբնձյա, մեջտեղն երկուսը աննափ—
 Մյուսը նսկի, որի վըրա կանգ առավ սուր տեզը հացի:
 Ապա գետեց քաջոտն Աքիլն իր մրկունդը երկայնաստովեր
 Եվ Էնիասի բոլորածիր մեծ ասպարի եզրին զարկեց,
 Որ պրղիճնը բարակ էր շատ, ինչպէս նաև արջտեւնին,

280 Ու թափ անցավ Պեղան հացին թընդացնելով ասպարն իր տակ:
 Էնիասն ահից կրծիկ եկած՝ ի բաց վանեց վահանն իսկույն,
 Ու սրըրթաց հիգակն ուսից սըլանալով՝ խըրվեց գետին,
 Խորտակելով բոլորածիր կոտ ասպարի եզրերն երկու:
 Ծողոպրելով երկար տեզից՝ Էնիասը ելավ ոռջի,
 Անհընարին մի ցավ ասստիկ նըրա աչքերը մըշուշեց,
 Ու ողջ մարմնով դողաց ահից, տեսնելով տեզն իր մոտ ընկած:
 Վըրա վազեց Աքիլն արագ, մերկացրած իր սուսերը սուր,
 Որտաւրով ահագնաձայն, իսկ Էնիասը ստավ գետնից
 Հընկա մի քար, որպիսին այժմ ապողներից երկու հոգի

290 Անկարող են գետնից կըտրել, իսկ նա մեռակ՝ ճոճում էր այն:
 Ու կըղիպչեր վեմն Աքիլի սաղալարտին կամ ասպարին,
 Եթէ Պեղանը խուչս չըտար ու չըփրրկեր իրեն մահից:
 Եվ Աքիլեան իր մեծ սրբով նըրա հոգին կտոներ այդտեղ,
 Եթէ շուտով չընըկատեր Պոսեյդոնը երկրաղըղորդ,
 Որ դիմելով աստվածներին՝ այսպէս ասաց տազնարասնուզ.
 «Էնիասի համար սրբտանց ցափում եմ ես, ո՛վ աստվածներ,
 Որ Պեղանի ձեռքով պարտված պիտի դըժոխք իջնի շուտով,
 Ունընդրելով կորովաձիգ Ապոլլոնի թելադրանքին
 Որը սակայն չի փրրկելու նըրան մահից անագորույն,

300 Բայց նա ինչո՞ւ իզուր տեղը գըրխիսն փորձանք պիտի բերի
 Զոհ գընալով ուրիշների տեղակ այդպէս անմեղորեն.
 Նա, որ միշտ էլ աստվածներին հաճոյական ձոն է բերել:
 Եկեք նըրան մենք ազատենք սարսափելի մահվան ձեռքից

Ջըրվանյանն էլ կըգայրանա եթե սպանի Աքիլը քաջ
 Անքիսյանին, քանզի նրա ճակատագիրն է ազատվել,
 Որ անորդի և անժառանգ չըկորչի զարմը Դարդանի,
 Որին Ջևաը շատ ավելի սիրում է քան բոլոր նրանց,
 Որոնք ծնվել են իրենցից կամ կանանցից մահկանացու:
 Վաղուց է ինչ ատում է նա սերունդը ծեր Դրիսմուսի,
 310 Եվ արդ Ջևսի կամքով անշուշտ իշխե պիտի տրոյանց վրա
 Էնհասը քաջ և իր որդոց որդիք՝ ցեղից-ցեղ հալիտյան»:

Սրբան այսպես պատասխանեց Հերա արգո աստվածուհին.
 «Գետնադըրդ՝ոյ, քո սեփական խելքով դու լավ կըշտադատիր,
 Պե՛տք է փրկել Էնհասին անագորույն մահից դաժան,
 Թե՛ թույլ տալ, որ Գելիսածին քաջի ձեռքով ընկնի մարտում:
 Չէ՛ որ ես ինքս և Աթենաս Պալլասն այնտեղ երբում արինք
 Ոլիմպոսում, հավերժ անմահ աստվածների ատյանի մեջ՝
 Չարաբաստիկ օրը երբեք չըհեռացնել տրրովներից
 Նույնիսկ եթե Իլիոնն ամբողջ տոչորակեզ հըրով վառվի,
 320 Մոխիր դառնա աքայեցոց արիսական թեժ կըրակով»:

Այդ լրսելով երկրասասան Պոսեյդոնը ելավ գրնաց
 Դեպի գուպարն ու պատերազմն աղմըկահույզ, արյունահեղ:
 Հասավ այնտեղ, ուր Էնհասն էր Աքիլլեսի հետ գերափառ:
 Պատեց իսկույն Պելիսածին Աքիլլեսի աչքերը նա
 Մի մըշուշով ու պըղընձյա տեգը հացի դուրս քաշելով
 Անքիսյանի հաղթ ասպարից՝ Աքիլլեսի առջև դրեց,
 Եվ Էնհասին հափըշտակած՝ իր ձեռքերի վրա առավ:
 Եվ Էնհասն աստվածային ձեռքերի մեջ վեր քարձրացած
 Ոստնեց բոլոր դյուցազների և ձիերի վըրայով ժիր
 330 Եվ շուտափույթ՝ չարաշըշուկ պատերազմի ծայրը հասավ,
 Այնտեղ, ուր քաջ կավկոնացիք զինվում էին ռազմի համար:
 Պոսեյդոնը երկրասասան մտո գընալով Էնհասին
 Կանգնեց նրա առաջ և այս խըրախուսիչ խոսքերն առաց.
 «Աստվածներից ո՛վ է դըրդում քեզ, Էնհա՛ս, անխոհեմիդ,
 Որ ախույան հանդիսանաս վայրենամիտ Աքիլլեսին,
 Որին սիրում են անմահներն և քեզանից ուժեղ է շատ:
 Այսուհետև ըզգուշացիր նրան մարտում հանդիպելուց,
 Որ դըժոխքի տունը չընկնես նախքան օրհասը, անժամանակ:
 Իսկ երբ հասնի մահը նրան, այնուհետև արդեն վըստահ
 340 Կարող ես դու պատերազմել առաջամարտ զընդերի դեմ,
 Քանզի մի այլ աքայեցի անկարող է քեզ ըսպանել»:

Այսպէս պատկեր տալով նրան՝ Պոսելդոնը թողեց գընաց
Եվ աչքերից Աքիլլէսի փարսաւեց մեզն աստվածասիրաշ:
Աքիլլէսը բաց աչքերով տեսավ օրվա լույսը նորից
Եվ խոր հառաչ արձակելով այսպէս խոսեց իր սրբոյ մեջ.

«Ո՛վ աստվածներ, մի մեծ հրրաջք եմ տեսնում ես իմ աչքերով.
Նիզակա այստեղ գետնի վըրա ընկած է, իսկ մարդը չըկա,
Որին ես տեգս ուղարկեցի՝ ըսպանելու նրպատակով:
Ուրեմն էնիս՝սն էլ սիրելի եղել է մեծ աստվածներին,

- 350 Մինչդեռ ինքքս կարծում էի, թե նա իզուր է պարծենում:
Թող որ գընա՛, բայց նա այլևս չի խիզախի չափվել ինձ հետ,
Եվ թո՛ղ անչափ ուրախ լինի, որ փախչելով՝ մահից պրծավ:
Բայց ես հիմա հորդորելով քաջամարտիկ դամաչեցոց՝
Պետք է որ ա՛յլ տըրովների վըրա արդեն շահատակեմ»:

Ասաց, թըրսով շարքից ի շարք՝ հորդորելով ամեն մեկին.
«Քա՛ջ աքայանք, այսուհետև տըրովներից մի՛ յառասպելք,
Այլ ամեն ոք թո՛ղ մեկի դեմ գոտեմարտի՛ արիաբար,
Ռրովհետև որքան էլ քաջ՝ դըծվար է ինձ համար մեռակ
Պատերազմել բոլորի դեմ. անմահ աստված Արե՛սն անգամ

- 360 Եվ Աթենասն անկարող եմ աստվածային իրենց ուժով
Բռուն այս կըռվի կոկորդից ներս մըխվել մեռակ ու մարտընչել:
Իսկ ինչ որ ես հընար ունեմ անել ուժով իմ սեփականս,
Չեոք ու ոտքով՝ մի վայրկյան իսկ չեմ դադարի կատարելուց,
Այլ պիտ խըրվեմ գընդերի մեջ ու չեմ կարծում, թե որևէ
Տըրոյացի ուրախ լինի իմ աշտեիմ հանդիպելուց»:

Այսպէս ասաց ի խըրախույս, մյուս կողմից էլ Հեկտորն էր քաջ
Հորդոր կարդում տըրոյացոց, հոխորտալով Աքիլլի դեմ.

«Տըրոյացի՛ դյուցազուններ, մի՛ վախենաք Աքիլլէսից.
Խոսքով ե՛ս էլ կըրոխորտամ ընդդէմ անմահ աստվածների,

- 370 Բայց դըծվար է տեգով կըռվել, զի ավելի՛ քաջ եմ նըրանք:
Աքիլլը չի կարող բոլոր իր ասածներն ի գլուխ բերել,
Մեկն ի կատար ածի եթե, բայց կըթողնի մյուսն անկատար:
Պիտի ելնեմ ես նըրա դեմ, թեկուզ ձեռքերն լինեն բոցե,
Լինեն բոցե նըրա ձեռքեր և կոտուլը՝ հրաշեև երկաթ»:

Այսպէս ասաց, և տըրոյանք տեգերը վեր բարձրացնելով,
Կորովն իրենց բերին ի մի ու գոռացին միահամուտ:

Եվ Ապոլլոնն արծաթաղեղ այսպէս ասաց քաջ Հեկտորին.

«Հեկտո՛ր, երբեք չանցնես սոսաջ Աքիլլի դեմ խիզախելու,

Այլ կաց այստեղ գրևորի մեջ, զի մի գուցե իր նիգակով
380 Խոցի հեռովից և կամ մոտից սուտերահար անի նա քեզ»:

Այսպես սասց, և Հէկտորը մըրտավ նորից բազմութեան մեջ
Սարսափահար աստվածաշին ձայնից անեղ և պարզամից:
Իսկ Աքիլլեան ամբողջ ուժով որոտալով, առյուծաբար
Տըրոյացոց մեջ խոյացալ և քսպանեց նախ Իփիոյին՝
Ոտրիմտեսի արի որդուն, բազում զորաց զորսալարին,
Որին ծընեց հապերժահարս Նեխան՝ անեղ Ոտրիմտեսից
Ձյունապըսակ Տնիլոսի քստորոտում, Հիդէի մեջ:
Առաջ էր նա գալիս, երբ որ Աքիլլեսը զարկեց տեգով
Նըրա գըլիի ճիշտ մեջտեղին և երկու կես արավ իսկույն:
390 Ընկալ թընդմամբ թավալզըրը, և Աքիլլես քաջը պանծաց.

«Ահա ընկած ես, Ոտրիմտես, անավորըդ դու մարդկանց մեջ.
Մահըդ այստեղ, իսկ ծընունդըդ եղավ Գիգլան լըճի ափին,
Որտեղ ունես դու արգավանդ անդաստաններ հայրենաստոր՝
Հիլլոսի մոտ ձըկնով հարուստ ու հորդահոս Հերմոսի շուրջ»:

Այսպես սասց, ու մութն իջալ, ծածկեց աչքերն Իփիոյիննի,
Որին ձիերն աքաչեցոց՝ անհիվների տակ շարդեցին
Առաջամարտ գրևորի մեջ: Աքիլլն սպա Դեմոլլոնի՝
Պատերազմում քաջակորով Անտեճորի արի որդու
Քունքին զարկեց՝ պըրնձածընտ սաղավարտից, և չըտուկաց
400 Սաղավարտը պըրընձածույլ, այլ անցնելով տեգը ուժգին
Փըշոեց ոսկորն ու գանգոդեղը խարխըլեց ամբողջապես
Եվ ամեհում փըրեց գետին: Թողած նըրան այնտեղ ընկած՝
Հիպպոդամի թիկնամեջքին զարկեց սպա իր նիգակով,
Երբ նա կատքից ցած իջնելով՝ խույս էր տալիս Աքիլլեսից:
Հոգին տալիս գոռում էր նա այն ցուլի պես, որին երբ որ
Քարշ են տալիս պատանհներն Հելիկոնյան արքայի շուրջ՝
Բառաչում է, ու ցընծում է գետնադըրըդը արքան անեղ:
Մըրընչում էր այսպես և նա՝ հոգին մարմնից բաժանվելիս:
Գընաց սպա նիգականո՞՞ դեպ Պոլիդորն աստվածատիպ,—
410 Պրիամի այն որդին, որին հայրը ճակատ չէր ուղարկում,
Որովհետև կըրտսերն էր նա և սիրելին մյուսներից
Եվ ոտքերի թեթևութեամբ գերազանցում էր բոլորին:—
Եվ նա, անա՛, իր ոտքերի շընորհքը ցույց տալու նամար
Առաջ անցալ շոկատներից, մինչև հոգին իր կորցըրեց:
Վըրս վագեց Աքիլլն այն ժամ, երբ առաջ էր արշավում նա,
Եվ աշտեով զարկեց մեջքին, ուր կամարի ոսկա երկու
Շարմանդներն են կոճկըվում պինդ և ուր զըրահն է կըրկնակի:

Սուր նիզակի սրլաքն ուժգին անցնելով այն՝ ելավ պորտից.
Գոռաց, ընկավ ծընկան վըրս, և ամպը մութ ծածկեց նրան,
420 Ու ժողովեց ձեռքով՝ թափված իր աղիքներն ու փորտոտին:

Հեկտորը հենց տեսավ թե չէ իր հարազատ Պոլիդորին՝
Աղիքները ձեռքում բրոնած, գետնի վըրս թավալվելիս,
Մատախուղը պատեց աչքերն ու սիրտն այլևս չըհամբերեց
Հեռու մընալ և բոցի պես Աքիլլեսի վըրս վազեց:
Աքիլլեսը այդ տեսնելով՝ ցոլաց դեպ նա և որոտաց.

«Ահա՛ այն մարդն, որ իմ սրբոտմ խոր վերք բացեց անբուժելի,
Ըսպանելով իմ սիրելուն. անտարակույս այլևս երկար
2ենք խուսափի մենք իրարից պատերազմի ճանապարհին»:

Այսպես ասաց ու դեպ Հեկտորն ահեղաձայն աղաղակեց.
430 «Մոտի՛կ արի, որպեսզի շո՛ւտ հասնես կյանքի քո վավճահին»:

Կորդակաճոճ Հեկտորն անվախ նրբան այսպես պատասխանեց.
«Պեկիսածի՛ն, մի՛ աշխատիր ինձ խոսքերով ահաբեկել,
Ինչպես փոքրիկ երեխայի, և ե՛ս կարող եմ որոտալ:
Քաջ ես, գիտեմ, և ես քեզնից ետ եմ մընում իմ գորուքյամբ,
Բայց մեծագոր աստվածների մոտ է պահված դեռևս այն,
Թե քեզանից թեպետև թույլ կարո՞ղ եմ ես հոգիդ առնել
Իմ նիզակով, քանզի և իմ մըկունդը սուր սրլաք ունի»:

Ասաց, ճոճեց տեզն ու նետեց, բայց Աթենասն իր մի շընչով
Թեքեց ու ետ դարձրեց այն՝ վըսենապանձ Աքիլլեսից.

440 Եվ ահարկու տեզն Հեկտորի ոտքերի մոտ ընկավ գետնին:

Աքիլլեսը որոտալով վըրս վազեց եռանդալից
Ըսպանելու համար նրբան, բայց Ապոլլոն իբրև աստված
Խըլեց իսկույն Պրիամյանին ու պարտեց թանձր մեզով:
Երեք անգամ վըրս վազեց աստվածային Աքիլլը քաջ,
Եվ երեք հեղ նա միմիայն վիրավորեց մըշուշը մատ.
Իսկ երբ չորրորդ անգամ ահեղ նա հարձակվեց աստվածորեն՝
Ահագնագոչ աղաղակով այս թևալոր խոսքերն ասաց.

«Այս անգամ էլ փախար դու, շո՛ւն, մահից պըրծար, մինչդեռ այնպե՛ս
Մոռացել էր օրհասըդ սև, բայց ազատեց քեզ Ապոլլոնն,

450 Որին, անշուշտ, ուխտ ես անում, երբ տեգերի դեմ ես գալիս:
Մակայն վերջըդ պիտի բերեմ քեզ այլ անգամ հանդիպելով,
Աստվածներից մեկն էլ եթե ի՛նձ գորապիզ լինի մարտում.
Իսկ ես հիմա զընամ այլոց ըսպանելու, ով ձեռքս ընկնի»:

Ասաց, զարկեց իր աշտեով Դըրիոսիսի պարանոցին,
Որ ոտքերի առաջն ընկավ. և թողնելով նրբան այնտեղ,

Հընկայագոր ու հաղթանդամ Փիլեստորյան Դեմուքոսի
Ծունկը տեգով վիրավորեց ու կանգնեցրեց նրան տեղում,
Ապա սրբով զարկեց նրան և հոգին դուրս հանեց մարմնից:
Հետո կառքից ցած գլխորեց նա Պիասի որդիներին՝

460 Լավոգնոսին, Դարդանոսին, հարձակվելով նրանց վրա.
Վիրավորեց մեկին տեգով և մյուսին սրբով՝ մոտից:
Եկավ Տրովսն Ալաստորյան ու ծընկնեցին փարվեց նրա,
Աղաչելով, որ խընայի ու չըսպանի Աքիլլն իրեն,
Մըտածելով, որ նա գուցե գրթա որպես հասակակցի:
Խե՛հք, չըգիտեր, որ չի կարող ի գույթ շարժել Աքիլլեսին,
Զի նա երբեք չէր նեզասիրտ, այլ թիրտ էր խիստ և անողոք.
Եվ մինչ ուզում էր աղերսել՝ սուրը նրա կողքը միխվեց,
Լզարը պատռեց և սևաթուր արյամբ լըցվեց գոգը նրա,
Եվ խավարը ծածկեց աչքերն Ալաստորի թըշվատ որդու:

470 Հասավ Աքիլլն Մուլետոսի մի ականջին զարկեց տեգով,
Եվ սըլաքը պըղընձաշեշտ ելավ թափով մյուս ականջից:
Ապա սրբով իր մեծակոթ հարված տըվեց Ագեմոնի
Որդու գըլխին՝ Եքեկլոսին, ու տաքացավ սուրն արլունով,
Եվ ծիրանի մահը նրա ծածկեց աչքերն անմիջապես:
Դեկալիոնին խոցեց հետո, նրա բազկից, արմունկի մոտ.
Դեկալիոնը մընաց անշարժ, թըմրած թուով, մահն առաջին.
Աքիլլեսը սուրն իջեցրեց նրա փափուկ պարանոցին,
Եվ գըլուխը գեղապաճույճ կորդակի հետ թըռավ հետո
Ու դուրս ցայտեց հատման տեղից ողնաշարի ուղեղն իսկույն,

480 Եվ Դեկալիոնը անգըլոյխ գետին փըռվեց հասակով մեկ:
Աքիլլեսը թողած նրան Հոիգմոսի վըրա վազեց,
Պիրոսյանի, որ եկել էր դարարավետ Թըրակիայից.
Տեգը մըխեց մեջքը նրա, պղինձը խըրվեց թոքերի մեջ,
Եվ նա կառքից ցած գըլխորվեց. նրա ծառան՝ Արեթիոսն
Ուզեց փախչել իր ձիերով, որ թիկունքին գամվեց աշտեն.
Կառքից ընկավ թավալգըլոր ու ձիերը խըրտընեցին:

Ինչպես որ հուրն աստվածառաք տարածվում է անեղորեն

Եվ լափում է լեռնահովտում թավ անտառներն, ու մոլեգին

490 Այդպես Աքիլլն աստվածորեն մոլեգնում էր տեգով չորս կողմ,
Խողխողում էր ձեռքն ընկնողին և հողը սև արյամբ ներկում:
Ինչպես որ մարդ լըծում է հաղթ, լայնաճակատ իր եզներին,
Որ ըսպիտակ գաթին կալսեն հարթահատակ կալատեղում,
Ու բառաչող արջատների կըճղակների տակ ճըզմվելով
Փըշըրվում են հասկերն իսկույն,— շըքեղալանջ Աքիլլեսի

Սալաւըմբակ ձիերն ալդպես զըրան ու զեն և դիակներ
Սըմբակակոխ անելով ողջ՝ թըռչում էին դեպի առաջ:
Կառքի սրունին ամբողջապես ու շրջապատն արյուն էր ողջ,
Որ ցալտում էր արշավասուլը նրծուզների սըմբակներից
500 Ու նեցերից անիվների. իսկ Աքիլը ձըգտում էր լոկ
Փառք ու պանծանք վաստակելու, անպարտ ձեռքերն արճաթաթով:

Ե ր գ Բ ա ա ն մ ե կ ե ր ո ր դ

ՄԱՐՏ ԳԵՏԻ ՇՈՒՐՋԸ

Իսկ երբ փախչող տըրոյացիք կարկաչանոս ու հորդաառտ Քսանթոս գետի հունը հասան, որին ծընեց Ջևար անման, Աքիլև այդտեղ ճրրանց երկու մասի բաժնամ՝ քըշեց կեպին Դաշտի միջով դեպի քաղաք, որտեղից դեռ երեկ փախան Աքալեցիք քաջ Հեկտորի մոլուցքներից՝ խունապահար:

Փախչում էին ճրրանք ադպես ցրրիվ եկած, տագնապալից, հայց տարածեց ճրրանց առաջ Հերան մըշուշ մի թանձրամամ, Եվ մյուս կեսը սարսափահար գրցեց իրեն արծաթահոսու Խոր գետի մեջ մեծ ճողփյունով, ալիքները շտառչեցին,

10 Եվ ափերը որոտացին ահագնաձայն արձագանքով:

Ալիքներում պատեղ-պնտեղ ցրրված լողում էին ճրրանք Մորեխների ճըման, որոնք դաշտում վատված կրրակներից Ազատվելու համար դեպի գետն էին դիմում մեծ բազմությամբ, Եվ երբ աճում է հուրն անասնձ՝ ջորն են թափվում խելակորույս,— Այդպես ճրրանք թե մարդ, թե ձի հարածվելով Աքիլեպից՝ Լքցվում էին հորձանահոս Քսանթոսի ջրերի մեջ:

Իսկ Աքիլեան աստվածորեն, թողած տեգն իր գետի ափին, Մոշիների թփին հեկած, սուրը ձեռքին վազեց ստաջ, Սատիկ սպանդ ու կոտորած որոճալով իր մտքի մեջ:

20 Հարվածում էր նա աջ ու ձախ, ու բարձրացալ հեճումն անեղ Սըրախողխող ընկածների, ու կարմըրեց գետն արշունով:

Եվ ինչպես մեծ մի Դելփինից մանրը ձրկներն փախըստական Ապաստանում են նալերի գոգում խաղաղ և սպահով, Որովհետև անմիջապես կուլ կըտա նա, ում որ քըռնի, Այսպես նաև տըրոյացիք փախչում մըլտնում էին գետի Ալիքներում, ժայռերի տակ՝ պաշտպանվելու Աքիլեպից:

Իսկ նա ձեռքերն ըսպանելուց արդեն հոգնած, գետի միջից Ընտրեց մեկ-մեկ տասներկու ժիր տըրոյացի պատանհներ,

Բրոնէց ողջ-ողջ քաւոյթյան զոհ և ի վրէժ Պատրոկլէսի.

- 30 Գեաի միջից քաշեց հանեց եղնորթների պէս անաքել
Եվ ձեռքները ետև կապած ճարտարագործ փոկերով պիտի,
Ռրոնք ամուր կապված էին պարեգոտի վըրա նըրանց,
Հանձնեց նա իր ընկերներին, որ նախատորմը հասցընեն.
Իսկ նա նորից նետվեց սուսջ ծարավ արյան և ըսպանդի:

Եվ հանդիպեց նա Պրիամի որդիներից մեկին այնտեղ,
Լիկայոնին, ա՛յն ժամանակ, երբ փախչում էր գետից էլած:
Աքիլլեսը մի ժամանակ նըրան իր հոր այգեստանում
Բրոնէլ էր ու գերի տարել, հարձակվելով հանկարծակի
Ուշ գիշերով նըրա վըրա, երբ ապրաստոր իր պողընձով

- 40 Մոլաթուզի մորճ էր կըտրում, որ շըրջանակ շինի կառքին:
Աքիլլեսը անակընկալ նըրա վըրա հարձակվելով
Բրոնէց նըրան և նավերով տարավ դէպի քարեքընակ
Լեմնոս կըղզին և վաճառեց. Յատնչանը գընեց նըրան.
Հետո նըրա հչորը Հտիոն Իմբրոսացին փըրկանք տալով
Փըրկեց նըրան և ողարկեց դէպ Արիստ գեղեցկաշեն,
Ռրտեղից նա փախավ թաքուն, վերադարձավ հայրական տուն:
Նա Լեմնոսից տուն դառնալով, տասնըմէկ օր ուրախ-զըվարթ
Իր պիտեյաց հետ անցկացրեց, տասներկուսին նըրան նորից
Աստված դյուցազն Աքիլլեսի ձեռքը մատնեց, որն այս անգամ
- 50 Լիկայոնին արդեն պիտի դէպի դըժոխք ողարկեր շուտ:
Երբ արագոտն Աքիլլը քաջ տեսավ նըրան գենքերից մերկ,
Անատալախարտ և անզըրան, առանց սըրի և ճիզակի
(Գըցեց բոլոր գենքերը նա, երբ քըրտնակոխ, գետից էլած
Խույս էր տալիս, և ծընկները ծալվում էին հոգնությունից),
Զարմանահար ու զայրացած այսպէս խոսեց իր հոգու ճետ.

«Ո՛վ աստվածներ, մի մեծ հըրաշք եմ տեսնում ես իմ աչքերով,
Երևում է, որ այն բոլոր մեծահոգի տըրոյացիք,
Ռրոնց ես ինքս սպանեցի, պիտի էլնեն մութ անդունդից,
Ինչպէս սա է ողջ մընացել, ժամն օրհասից ազատվելով,

- 60 Ռրին ինքքս մի ժամանակ վաճառեցի Լեմնոսի մէջ:
Ծովն անհատակ, որն իր ծոցում կաշկանդում է շատ-շատերին,
Չըկարեցավ բըրնել նըրան, և նա նորից էլավ եկավ:
Բայց, օ՛ն, թող որ փորձի և արդ համը Պեյլան իմ ճիզակի,
Ռր տեսնեմ ես և իմանամ, թե կըղատնա՞ւ այնտեղից էլ,
Թե՞ կըրրնի հողը նըրան, որ բըրնում է քաշի՛ն անգամ»:

Այսպէս, կանգնած միտք էր անում, երբ Լիկայոնն առաջ եկավ
Կամենալով փարվել նըրա սըրունքներին՝ սարապիսահար,

Որովհետև անասելի կերպով ուզում էր անպայման,
Որ ազատվեր դաժան մահից և օրհասից իր անաղեն:
70 Եվ այն պահին, երբ արագոտն Աքիլը իր երկայնաստովեր
Տեզն արձակեց նորա վերա, Լիկալոնը ծունկի եկավ
Որ դյուցազնի ոտքը ընկնի. ու մարդկային արյան ծարավ
Տեզը ուսից սլլանալով՝ գլնաց թափով խրքվեց գետրն:
Լիկալոնը իր մեկ ձեռքով Աքիլեասի ծունկին փարած
Եվ մյուսով ամուր բըռնած սարսափելի նիզակը մեծ,
Աղաչելով Աքիլեասին՝ այս թևակոր խուքերն ասաց.

«Ծղնկներիդ եմ փարվել, ահա՛, գրթա վըրաս, ո՛վ Աքիլեա.
Ոտքդ ընկած աղերասագին խընդրում եմ քեզ, դյուցաաընո՛ւնդ,
Հիշի, որ նախ քեզ մոտ կերա Դեմետրեի պըտողն ընտիր,
80 Այն օր, երբ դու մեր գեղեցիկ այգում հանկարծ ինձ բըռնեցիր,
Տարալ սեռու ինձ իմ հորից, ընկերներից իմ հարազատ
Ու Լեմնոսում վաճառեցիր հարյուր եզան արծողությանը:
Այժմ երեք անգամ այդքան կլտամ ես քեզ իբրև փըրկանք:
Տասներկու օր հազիվ լինի, որ Իլիոն եմ վերադարձել,
Եվ ահա՛ բախտն անագորույն ինձ վերջստին քո ձեռք հանձնեց.
Երևի թե ստելի եմ եղել անբախտս Արամազդին,
Որ ինձ քո ձեռք մատնեց նորից. ինձ կարճակյաց ծընեց մայրըս՝
Լավթոյեն, դուստրը Ալտես ակտրի, մըրցամարտի՛կ
Լելեզների թագավորի, որ տիրում էր բարձրավանդակ
90 Պետասոսին՝ սուստաջուր Սասնիոսի ամունքներում:
Ծատերի հետ սըրս դըստերն էլ կին ստավ Պրիամ արքան,
Որը ծընեց երկու որդի, ու սպանում ես երկուսիս էլ:
Հետևակյաց գընդում եղբորս՝ աստվածատիպ Պոլիդորին
Զարկիր տեգովդ սըլաքաշեշտ ու փըռեցիր գետնատարած,
Այժմ էլ ի՛նձ ես պատուհասում, և քո ձեռքից ազատվելու
Ես հույս չունեմ, քանզի նորից աստված ինձ քո ձեռքը մատնեց:
Բայց քեզ այլ բան պետք է ասեմ, և այն սըրտովդ ընդունիր դու,
Ինձ մի՛ սպանիր, քանի որ ես համահայր չեմ Հելտորի հետ,
Որն ըսպանեց բարեհամբույր ու քաջարի բարեկամիդ»:

100 Այսպես խոսեց պաղատագին շըքեղ որդին Պրիամոսի,
Բայց նըրանից այս անողոք պատասխանին արժանացավ.
«Ի՛նչ փըրկանքի մասին ես դու խոսում, անմի՛տ, մի՛ խընդրիր գուր,
Զի քանի դեռ Պատրոկլեսը չէր գըրկըվել իր արևից,
Տըրոյացոց խընայելը հանելի էր սըրտիս համար,
Եվ նըրանցից ես շատերին ողջ բըռնելով վաճառեցի:
Սակայն հիմա ոչ ոք ձեզից թող ինձանից գոթ չըհայցի
Եվ մանավանդ Պրիամոսի որդիներից ամբարտախան.
Մ՛տնե՛ք պիտի դուք բոլորդ էլ Տըրոյա՛յի պատերի տակ

Անագորոյն իմ նիզակով, ում էլ աստված ձեռքս մատնի:

- 110 Միրելիդ իմ, մեռիր և դո՛ւ, այդքան ինչո՛ւ ես պաղատում,
Մեռա՛մ նաև Պատրկիւեայ, քեզանից շատ ավելի լալ:
Չե՛ս տեսնում դու, թէ ինչ առույգ եմ, կոյրովի ու բարեկազմ,
Քաջ հոր որդի և մեծարո աստվածուհի մորից ծընված,
Բայց և այնպես մահն անողոք ի՛նձ էլ պիտի հասնի շուտով,
Լինի այդ բանն աստվոյան, կեսօրին թե երեկոյան.
Երբ մի մարդ էլ բուն Արեսի ձեռքով խրլի և ի՛մ հոգին
Տեղով և կամ իր աղեղից թրոս՝ նետով մի սայրաստր»:

Այսպես ասաց և թուլացան Լիկայոնի ծընկերն իսկույն,
Եվ թողնելով աշտե՛ն՝ նրանեց թևերը թույլ տարածելով:

- 120 Եվ Աքիլէտը քաշելով վաղակալորն հետանաստր՝
Չարկեց նրա պարանոցի մոտ անրակին, ու երկասլորի
Սուրը ամբողջ ներսը խրրվեց, և Լիկայոնն ընկավ տարատ
Բերանքսիվայր, թըրջելով հողն իր սև արշամբ ստատահոս:
Աքիլէտը նըրան իսկույն ոտքից բըռնած գետը նետեց
Եվ խնդասիրտ խրրոխտալով՝ այս թևափոր խոսքերն ասաց.

«Պատկի՛ր այդտեղ՝ ձրկներին կեր, որոնք անվախ պիտի լիզեն
Վերքիդ արյունն ու հագե՛նան, և մայրըդ քեզ մահի՛ն դըրած
Չի՛ որթալու վըրսդ այլևս, այլ պիտ քըջի ու տանի քեզ
Սկամանորոսն հորձանասույզ դեպ լայնարձակ ծոցը ծովի.

- 130 Եվ ձուկը լուրթ ալիքների տակից ընդոստ վեր ցատկելով
Պիտ ըշտասի Լիկայոնի քո ըսպիտակ ճարպն ուտելու:
Օ՛, սատկեցե՛ք բոլորդ այսպես, մինչև առնենք Իլիոնը սուրբ՝
Դուք առջևիցս փախըստական, ես ետևից կոտորելով:
Արծաթահոս և հողդատատ ձեր գետն էլ ձեզ չի օգնելու,
Որին վաղուց գոհաբերում եք անհամար զըվարակներ.
Ու կենդանի՝ ջուրն եք զըցում երիվարներ միասըմբակ:
Բոլո՛րդ այսպես՝ դաժան մահով պիտի կորչեք, մինչև որ դուք
Հատոցանեք Պատրկիւեայ մահվան վըրե՛ճն և այն բոլոր
Աքայեցոց մահվան համար, որոնց արագ նավերի մոտ
- 140 Ըսպանեցիք, երբ ես քե՛նով՝ բացակայում էի կրուկից»:

Այսպես ասաց, մինչ բարկությանը լըցվելով Գետն ինքն իրեն մեջ,
Միտք էր անում՝ ինչպե՛ս սանձի ցատումը քաջ Աքիլէտի
Եվ հեռացնի այդ դըժընդակ կոտորածը տըրովներից:
Բայց Պեկասի որդին անեղ երկայնատուլեր տեզը ձեռքին
Մատրպեռսի վըրս վազեց դուրս կորզելով իր նիզակով
Պեկասգոնի որդու հոգին, որին ծընեց Աքսիտը հորդ՝
Պերիֆեից, որ աղջիկն էր Ակեասանի, և որի հետ

Չուգալորպէլ էր դիցական Աքսիոս գետն առատաջուր:
Աքիլլեւ վըրա վագեց, Աստրոպեճն դուրս գալով գետից,
150 Չեռքին երկու ճիգակ բրոնսած՝ Պելիսյանի առաջն ելալ.
Ել Քսանթոսն ուժ Աերջընչեց Աստրոպեճսին, հոժ սրբամըտած
Այն քաջերի մահվան համար, որոնց Աքիլլն անգըթորեն
Կոտորում էր ու տալիս էր առատահոս գետի քերան:
Ել երբ երկու պիտյաններն դեմ-հանդիման եկան իրար,
Առաջինը աստվածային Աքիլլը քաջ ինքը խոսեց.
«Այդ ո՞վ ես դու և ո՞րտեղից, ալքպէս հանդուգն ու համարձակ,
Վա՛յ այն հորը, որի որդին իմ հաղթ ուժին է հանդիպում»:

Պելեգոնի շըքել որդին նըրան այսպէս պատասխանեց.
«Մեծանձըն դու Պելիսսածին, ինչո՞ւ ես տոհմն իմ հարցնում.
160 Ես արգալականդ և խոտալետ Պեռնիպից եմ նեռալոր
Եվ բերել եմ ինձ նետ քազում երկայնատեգ քաջ պեռններ,
Եվ տասնըմեկ օր է, ինչ ես Իլիոնումն եմ իմ քաջերով:
Իսկ իմ զարմը սերել է սուրբ Աքսիոսից առատահոս,
Որ իր ջըրերն ամենագեղ՝ Երկրի վըրա է ծալալում,
Նա՛՝ ծընեց քաջ Պելեգոնին ճիգակալոր, ասում են, թե
Պելեգոնն էլ ի՛նձ է ծընել, քայց օ՛ն, կըովենք, քաջ Աքիլլես»:

Այսպէս ասաց ըսպառնալից, և բարձրացրեց Աքիլլը քաջ
Պելլան հացին, Աստրոպեճոսն էլ՝ ճիգակները իր կրկնակի,
Քանճի երկու ձեռքով էլ նա վարժ էր ճիգակ նետելու մեջ:
170 Մեկով զարկեց Աքիլլեսի հաստ ասպարին, քայց չընկոյճեց
Վահանը հաղթ, աստվածատոր ոսկին նըրան արգելք ելալ.
Մյուսով զարկեց աջ արմունկին թեթևակի, մորթը քերծեց,
Ցայտեցնելով արյունը սև, ու մարդկալին մըսից անհագ.
Մըլաքն ուժին անցալ գընաց և ապարդյուն խըրկեց գետին:
Երկըրորդը Աքիլլը իր սըրաթըռոյչ Պելլան հացին
Աստրոպեճոսի վըրա նետեց ըսպանելու մոլեգնոյթամբ,
Բայց վըրիպեց նըպատակից ու դիպալ բարձըր գետալինն,
Եվ կիսով չափ ցըցված հողում՝ օրորվում էր հոժկու հացին:
Պելլանն այնժամ քաջեց ազդրից վաղախալորն իր վիթխարի
180 Ու հարձակեց նըրա վըրա, իսկ նա ճիգակն Աքիլլեսյան
Անկարող էր դարևանդից կորզել՝ չանքին իր հակառակ:
Երեք անգամ ցընցեց հացին, աշխատելով դուրս հանել այն,
Երեք անգամն էլ չըգորեց, և չորրորդի վըրա միայն
Ուգեց ծըռել ու մեջտեղից կտարել մըկունդն Էսկիլլյան,
Բայց Աքիլլեսն աճապարեց առնել սըրով նըրա հոգին:
Սուրը պորտից փորը խըրեց և աղիքներն դուրս թափեց ողջ.

Եվ խավարը ծածկեց նրա աչքերը մինչ տընքում էր նա:
Աքիլլեոս չորեք կրծքին ու զինագերծ արավ նրան,
Եվ հաղթողի հրպարտությանը աչսպես խոսեց խորոխտապանծ.

190 «Պատկի՛ր այդպես, դըժվար է քեզ կրոնի մրդել ամենագոր
Արամազդի քաջ որդոց հետ, թելուզ լինես Գետի ծընունդ:
Ասում էիր, թե հորդահոս Գետից ես դու ծագում ատել,
Իսկ ես հրգոր Ջևաի զարմից լինելու մեծ պատիվն ունեմ:
Ծընունդ տրվեց ինձ բազմագունդ միրմիրոնաց քաջ թագավոր
Էակոսյան Պելևսը մեծ, իսկ Էակոսն էր Դիոսի՛ց.
Եվ որքան որ վեհ է Ջևաը քան ծովամուտ Գետերը հորդ,
Այնքան և զարմն Արամազդյան վեր է ու վեհ Գետի զարմից:
Մոտ ես ահա դու մեծ Գետին, թե կարող է, թող օգնի քեզ,
հայց Զրվանյան Արամազդի հետ մրցակից չըկա կրովում.

200 Չի՛ կարող իսկ Աքելոյոս արքան նրան հավասարվել,
Եվ ոչ էլ ուժն ահեղագույն անդընդախոր Ծվկիսանոսի,
Որից բոլոր գետերն են հորդ և աշխարհի ծովերն ամեն,
Աղբյուրները բոլոր-բոլոր, և ջրհորները խորախոր,—
Սակայն նա՛ էլ է սարսափում հրգոր Ջևաի կայծակներից,
Ռոտոններից, երբ որ գոռա բարձր երկնից և ամպրոպի»:

Աչսպես ասաց, դարևանդից քաշեց հանեց նիզակն իր նա,
Թողեց այնտեղ ախոյանի մարմինը իր հոգուց թափուր՝
Ավագների վրա փրոված,— ուր թըրջում էր ջորը նրան,
Եվ չորս բոլոր օձաձրկներն ու այլ ձրկներ ետուզեռով

210 Կըրծում էին ցցըռելով երկկամներն ճարպակալած,—
Եվ խոչացավ Աքիլլն ինքը պեռնների վրա հեծյալ,
Որ հորձանուտ Գետի արից փախչում էին ահաբեկված.
Երբ որ տեսան ամենամեծ իրենց քաջին ահել մարտուն
Պեկիսյանի հրգոր բազկից դիպթավալ գետին փրոված:
Թերսիլոքին ըսպանեց նա, Աստիպլուսին և Միդոնին,
Մենեսոսին, Թրասիոսին, Էնիոսին, Ռիելեուսին:
Եվ ուրիշ շատ պեռնների հոգին կտոներ Աքիլլն այնտեղ,
Եթե չառներ սըրտըտությանը Սկամանդրոսը մարդու դեմք
Եվ իր խորքից մըրընչալով Պեկիսածնի հետ չըխաներ.

220 «Ռեժե՛ղ ես դու, ո՛վ Աքիլլես, ոճիրներդ գերմարդկային,
Քանզի իրենք աստվածներն են քեզ գորավիզ. ասկայն էթե
Ջևաը հրգոր թույլ տրվեց քեզ բընաջընձել տըրրացոց,
Գեթ ինձնից դուրս, դաշտում գործիր ոճիրներդ սարսափելի:
Իմ ցանկալի ջրերն արդեն ճրվում են լի դիակներով.
Եվ ես այլևս անկարող եմ հոսել դեպ ծով աստվածային,

Արգելակված մտեղներով, իսկ դու անդով ջարդ ես տալիս.
Վերջ տուր, ո՛վ քաջ, կոտորածիդ, զի սարսափը անել է ինձ»:

- Եվ արագոտն Աքիլն այսպես պատասխանեց հուզված գետին.
«Լինի՛, ինչպես դու ես ասում, դյուցաբնունդ Ակամանդրե,
230 Բայց ես երբեք չեմ դադարի տըրոյացոց կոտորելուց,
Մինչև նըբանց ես չըփակեմ ոտանի մեջ ամեն կողմից.
Ու դուրս գալով Հեկտորի դեմ՝ ես չըփորձեմ և չիմանամ,
Թե նա՞ պիտի ըսպանի ինձ, թե ե՛ս նըրա հոգին քաղեմ»:

Այսպես ասաց և խոյացավ դեպի փախչող տըրոյացիք,
Այն ժամանակ հորձանահոս գետը դարձավ Ապոլլոնին.

«Ավա՛ղ, որդի՛դ Արամազդի, արծաթադեղ ո՛վ Ապոլլոն,
Ձևի՛ պատվերն անտես առար, չէ՞ որ նա քեզ հըրսուսչեց՝
Պաշտպան լինել տըրոյացոց և գորավիզ մինչև մըտնի
Արևն ի մայր, ու մութն իջնի դաշտի վըրա արգասաբեր»:

- 240 Այսպես ասաց Ակամանդրոսն, իսկ քաջառեզ Աքիլն արագ
Դարևաձեղից ամբողջ թափով գետը ցատկեց աստվածորեն.
Պըղտորվեց Գետն ալիասաստ և ալիքներն ուռեցնելով
Աքիլեաի ձեռքով մեռած տըրոյացոց դիերն ամեն
Քըշեց ու դուրս հանեց ցամաք, մըղընչալով ցուր նըման.
Իսկ ողջերին փըրկեց նա իր աստվածային ջըրերի մեջ
Թաքջընելով նըրանց իր խոր ու հորձանուտ պըտույտներում:
Կուտակվեցին անելասաստ ալիքները Աքիլի շուրջ
Եվ ասպարին զարնըվելով հըրում էին, քըշում նըրան.
Եվ որպեսզի չըգըրորվի, բըռնեց նա հաստ մի կընձեճուց,
250 Որ դուրս գալով արմատախի՛լ փուլ բերեց ողջ դարսին իր հետ
Եվ թանձրախիտ իր ճյուղերով ջըրի հոսանքն արգելակեց,
Ու մի կամուրջ կազմեց ինքնին տարածվելով գետի մեջուղեղ:
Իսկ Աքիլլեսն անաբեկված դուրս նետվելով ալիքներից,
Դաշտի միջով սուրաց առաջ արագավազ իր հոքերով:
Բաջ աստվածը չըմեղմացավ, ալիքների վըրայով և՛
Վըրա վազեց. որ կաշկանդի աստվածային Աքիլլեսին
Եվ ազատի տըրոյացոց սարսափելի կոտորածից:
Իսկ Պելիպաևը ոստյունով տեգընկեցի չափով ցատկեց
Սուր արջաքով սևափետուր որսկան արծվի, որը լուրը
260 Թըռչունների մեջ ամենեն ուժեղ է և սըրաթըռիչ:
Սուրաջ աղբպես. պըղինձն անեղ շուտաշում էր լանջքի վըրա.
Տասկատ գետից փախչում էր նա խոտորյնհոսաց և առիշեղ,
Իսկ գետն անեղ մըղընչյունով հապածում էր ետևն ընկած:

- Ինչպես, երբ մարդ, որ կորիմեր քաց անելով, աղբյուրների Ջուրը դեպի իր տունկերը ու պարտեզներն է շուր տալիս, Բահր ձեռքին կտտորում է արգելքները ու դուրս թափում, Եվ իր ճամփին մանրը քարեր գլորելով ընթացքի հետ Ջուրը արագ խոխոջումով զտոթթալից ցած է հոտում, Իրեն տանող սուսջնորդից անգամ առաջ ընթանալով,—
- 270 Այսպես անվերջ ալիքները Աքիլեսին էին հասնում, Չընայած որ արագաշարժ էր Պեղիսյանն ու քաջարշավ, Որովհետև աստվածները մեծագոր են քան թե մարդիկ: Ամեն անգամ, երբ արագոտն Աքիլեսը ճիգ էր թափում Դինագրասվել, որ իմանա, թե աստվածներն երկնաքրճակ Դավ են լարել բոլորն իր դեմ՝ հալածելու համար իրեն, Կոչնքան Ջևից քիտղ գետի կոհակը մեծ հուժկու թափով Հարվածում էր ճրբա ուսին, և նա աքրտում դուրս էր թողշում Ու դեպ դարափն էր վագ տալիս. իսկ սըրընթաց գետն հետամում՝ Հոգնեցնում էր ճրբա ծրնկներն ու ընթացքը շեղում անվերջ
- 280 Եվ տրդմախառն հողը ճրբա կրրունկների տակից գերվում: Եվ Աքիլեսն աչքերն ուղղած լայն երկընթին այսպես սասց.
«Հա՛յր Արամազդ, մի՛թե արդյոք աստվածներից մեկը չըկա, Որ թըշվախիս վըրա գըթա և ազատի ինձ այս գետից, Որից հետո պատրաստ եմ ես տանել ինչ էլ որ պատահի: Այ մի ուրիշ երկնաքրճակ վընասակար չէ ինձ այնքան, Ինչպես որ իմ մայրը, որ ինձ ստո խոսքերով մոլորեցրեց. Ասում էր նա, թե գիճավառ տրրոյացոց պարըսպի տակ Պիտ ընկնեի արագաթև սըլաքներով Ապոլլոնի: Երանի՜ թե ինձ ըսպանած լիներ ինքը Հեկտորը քաջ,
- 290 Գեթ կրսպաներ քաջը քաջին և գեճերը կրկողպտեր: Այնինչ հիմա խըղճուկ մահով պիտի մեռնեմ անփառունակ Այս մեծ գետի մեջ ջորահեղձ, մի խոզարած տրդալի պես, Որ հեղեղից անցկենալիս խեղդըվում է քամոց քըշված»:

Այսպես սասց, և Պոսեյդոնն ու Աթենասը մարդկային Կերպարանքով եկան իսկույն ու կանգնեցին ճրբա առջև Եվ բրոնելով ճրբա ձեռքից՝ սըրտասընդիշ խոսքեր ասին: Եվ սուաջինն այսպես խոսեց Պոսեյդոնը երկրաղչողոր.

- «Պեկա՛նըդ քաջ, մի՛ խըռովիր և ոչընչից մի՛ վախենար, Քանզի անա՛ Ջևի կամքով աստվածներըս մեճք երկուսով՝
- 300 Ես և Պալլաս Աթենասը ստոտար ենք քեզ և գորավիզ: Ծակատագրից չի սահմանված, որ դու պարտվես Գետի կողմից. Պիտի տեսնես դու քո աչքով, որ նա շուտով կրհանդարտի: Բայց ուզում ենք քեզ խելացի մի խորհորդ տալ, եթե լըես

Եվ մեզ անասաւ. ձեռք մի քաշիր պատերազմից բոլորովին,
Միճչև բոլոր տըրոյացոց ահեղ սրբից քո մագապործ՝
Իլիոնի շըքեղապանձ պարիսպներից ներս չըփակես,
Որից հետո դու Հելկոտրին ըսպանելով՝ հաղթանակած
Վերադարձիր դեպի Ասվերն. այս փառքն ենք մենք ուզում տալ քեզ»:

Այսպես ասին և գընացին միանալու անմահներին,

- 310 Իսկ Աքիլլեսն աստվածներից սըրտապընդված դաշտը գընաց.
Ողողված էր ծայրեփծայր դաշտը ջըրի հոսանքներով,
Որ շատ շըքեղ գենքեր էին ջարդված ստույգ կըրտիճների,
Եվ դիակներ էին ծըփում. ալիքները հասնում էին
Միճչև ծընկներն Աքիլլեսի. վագում էր նա հոսանքի դեմ
Աթենասից կորով ատած, և չարգելեց Գետը նըրան:
Բայց Ակամանորը գայրացած արյունառուշտ Աքիլլի դեմ
Չէր դադարում իր մոլուցքից, այլ արվելի ունեցնելով
Ալիքներն իր մեծաշառայ՝ ձայն էր տալիս Սիմոլիսին.

«Սիրելի՛դ իմ, մենք այդ մարդո ուժը պետք է սանձահարեմք,

- 320 Թե չէ շուտով նա կըքանդի Պրիամոսի քաղաքը պերճ,
Որովհետև տըրոյացիք նըրան անգոր են դիմադրել:
Հասի՛ր դու շուտ ինձ օգնության, հոսանքներդ լըցրո՛ւ բոլոր
Աղբյուրներով և հա՛ն ոտքի վըտակները քո համորեն,
Կուտակի՛ր հաղթ կոհակներդ և ահավոր բոմբումներով
Քըշիր քարերն ու կոճղերը, որ կաշկանդենք այդ վայրագին,
Չի ուր որ է աստվածորեն հաղթություն է տանելու նա:
Բայց ասում եմ, չեն օգնելու նըրան ո՛չ գետն աստվածային,
Ոչ էլ ուժն ու գենքերը պերճ, որ սուզվելու են անհատակ
Խորքը ջըրի տըղմաթայթայթ, և ես նըրան ամբողջովին

- 330 Թաղեմ պիտի ավազներում, նըրա չորս դին լըցնեմ խիճով
Եվ այնպիսի հաստ շաղախով պիտի նըրան ծեփեմ անհետ,
Որ աքայանք ոսկորները նըրա գըտնել չըկարենան:
Գերեզմանը նըրա պետք է լինի ջըրում, հողակուլափ
Չարծանանա, որ աքայանք նըրա թաղման հանդեսն անեն»:

Ասաց, խուժեց Աքիլլեսի վըրա վայրագ մըրընչյունով,
Փըրվիրակուտակ ալիքներով, դիակներով արյունազանգ:
Եվ կոհակները կապուտակ՝ Արամագոից քըխած գետի
Ելնում էին լեռնակարկառ, որ կըլանեն Պելիսյանին:

- 340 Ծիչ արձակեց Հերան այճեմ, վախենալով քաջի համար,
Թե մի գուցե պեկոճյալ գետը նըրան ստնի տանի,
Եվ սիրելի որդուն դիմեց՝ Հեփեստոսին այս խոսքերով.

«Վեր կաց իսկույն, որդյակ իմ կալ, զի այնպես ենք մահարում մենք,
Որ Քանթոսն հորձանահոս քո դեմ է այս մըրցամարտում.

Փութա՛ քաջին դու օգնության և ցույց տուր քո բոցերն անհուն:
Իսկ ես ինքըս ըշտասպում եմ Ջեփյուտի և Հարապի մտա,
Որ շուտափութք ծովից ահեղ մըրրիկ հանեն անհրճարին,
Որ հրդեհեղ բոցաբորբոք լափի, այրի տըրոյացոց
Կատափներն ու զենքերն ամեն. իսկ դու այրիի Քասնթոսի
Ափի ծառերն ու կըրակըդ, ուղղիւր նըրա դեմ շեշտակի:
350 Եվ թող Գետը քեզ չարգելի քաղցըր խոսքով և կամ սաստով,
Մի՛ դադարիի հըրկիզելուց, մինչև որ ես քեզ ձայն չըտամ.
Այն ժամանակ միայն մարիի դու քո հոտըր անշիջանուտ»:

Այսպես սասց, ու Հեփեստոսն աստվածասաստ հոտն իր սրփոնց:
Կըրակն ամբողջ դաշտը բրոնած՝ լափում, այրում էր բովանդակ
Դիակներն անթիվ և անհամար, որ Աքիլլեան էր ըսպանել:
Այիք-այիք ջուրը քաշվեց, չորացավ դաշտն ամբողջովին,
Եվ ինչպես որ Հյուսիսակն է ցամաքեցնում աշնանային
Արտերը դեռ նոր ոռոգված՝ ի ցընծություն հողագործի,
Հեփեստոն այդպես չորացրեց դաշտն ու դիակներն այրեց բոլոր,
360 Այսա դեսփի Գետը դարձրեց նա իր բոցերն ամենակեզ:
Վատվում էին մոշիները, կընձիները և ուռիներն,
Ինչպես նաև ներգյումները, և կընյունը փաղաթառում,
Որոնք վըճիտ գետի ափին բուսել էին առատորեն:
Օձաձկներն և այլ տեսակ ձրկներն, որոնք ջըրերի մեջ
Մինչ այդ խաղում էին աշխույժ, կայտոում ուրախ այս ու այնտեղ,
Տանջվում էին այժմ հըմուտ Հեփեստոսի ահեղ շընչից.
Եվ Գետն ամբողջ կըրակ առած՝ այսպես սասց Հեփեստոսին.
«Չըկա՛ ոչ ոք աստվածներից, որ դեմ դընի քեզ, Հեփեստո՛ս,
Եվ ես անգոր եմ կըովելու բոցերիդ հետ անշիջանուտ:
370 Դադարեցրու դիւրդ, և թող դյուցազն Աքիլլն այսօրևեթ
Քաղաքից իսկ քըշի հանի տըրոյացոց, էթե այդ է
Կամենում նա, իմ ի՛նչ գործն է նըրանց կըովին միջամըտել»:

Սասց Գետը հըրատոչոր. ետում էին ջըրերը ջինջ
Կըրակ կըտրած, ինչպես ուժեղ բոցի վըրա դըրված կաթսան,
Որտեղ հալվող ու ճենճերվող գիրսպարար նարպը խոզի
Դուրս է տալիս պըղպըջալով, երբ տակը չոր փայտ են դընում:
Այսպես վատվում էին նըրա այիքները փըրփըրակուտակ,
Ետում էր ջուրն ու չէր հոսում, կանգ էր առել տագնապահար
Ու տանջվում էր հընարամիտ Հեփեստոսի գորոթյունից:
380 Եվ Գետն այնժամ աղերսագին սասց Հեթա աստվածուհուն.
«Հեթա՛, ինչո՞ւ որդիդ թողած մյուս բոլոր աստվածներին,
Եկավ միայն ի՛նձ տանջելու, մի՛թե քեզ մոտ ես ավելի

Մեղավոր եմ, քան մյուս բոլոր պաշտպանները տրորյացոց:
Կը հանդարտեմ ես, ո՛վ Հերա, եթե այդ ես հըրամալում,
Բայց թող Հեփեսուն էլ դադարի. երդվում եմ ես մինչև անգամ
Չը հեռացնել տըրրովներից չարաքաստիկ ժամը երբեք,
Թեկուզ Տրոյան հըրդեհակեզ վասոյի իսպատ և մոխրանա
Աքաչեցոց արհասիրտ որդիների թեժ կըրակով»:

1. ըսելով այս խոսքերն Հերա աստվածուհին անմիջապես
390 Ձայն արձակեց իր սիրելի որդուն՝ հըզոր Հեփեստոսին.

«Հանգըստացիր, Հեփեստ, որդյակ իմ գերախիտ, բավական է
Մահականացոց համար այդքան տանջել անմահ աստվածներին»:

Այսպես ասաց, ու Հեփեստուն աստվածասաստ հորն իր մարդը.

Այիքները ետ քաշվեցին գեղեցկանիստ ափերից ներս.

Սկամանդրոսը հանդարտվեց, և Հեփեստուն հանգըստացավ.

Հերան թեպետև զայրացած, բայց վերջ տրվեց նրանց կրոյին:

Բայց մյուս կողմից անմահների մեջ սուկալի կրոյի ծագեց,

Երկպառակված դաժանորեն ընդհարվեցին իրարու հետ:

Մոնչաց Երկիրը լայնարձակ, շեփոր հընչեց Երկինքը մեծ,
400 Որի շոհնդն հասավ միճչև Ոլիմպոսը՝ Արամազդին:

Ուրախացավ նա իր սըրտում և ծիծաղեց, երբ որ տեսավ

Աստվածներին երկպառակված, իրարու հետ ընդհարվելիս:

Նըրանք երկար չը մընացին մեկ-մյուսից հեռու կանգնած.

Առաջինը մարտն ըսկըսեց Արեսը բուն ասպարախաղ

Եվ ճոճելով պըղընձաձույլ նիզակն իր նա,՝ հույժ գայրացած՝

Աթենասի վըրս վազեց նախաստալից այս խոսքերով.

«Ինչո՞ւ դարձյալ դու, շընանա՛նն, վե՛ն ու կըրիվ ես բորբոքում

Աստվածների միջև այդպես ահեղասաստ հանդըզնությունք:

Մոռացե՛ր ես, որ Տիդյակին գըրգըրեցիր ինձ խոցելու

410 Եվ առնելով ինքըդ մի տեղ փայլակնացայտ, բոլորի մոտ

Ջարկեցիր ինձ և իմ չըքնաղ մարմինը դու բզկըրեցիր:

Հույս ունե՛մ, որ կը հատուցես չարիքներիդ համար հիմա»:

Ասաց, զարկեց աստվածուհու ահեղասիրաշ կոտ ասսլարին,

Որին հաղթել անկարող են նույնիսկ Ձևսի շանթերն ահեղ:

Ջարկեց Արեսն արյունատուտ երկպարսքուն իր նիզակով,

Իսկ Աթենասն ընկըրկելով հըզոր ձեռքով ստավ մի քար,—

Հըսկալական, գորշ ու դըժնե, ընկած դաշտում, դըրված այդտեղ

Վաղընջական մարդկանց կողմից իբր արտերի սահմանակիշ,—

Եվ Արեսի պարանոցին զարկեց ուղիղ և ուժն ստավ:

420 Ունկավ Արեսն ու գըրբավեց յոթ արտավար տարածություն,

Փոշեթաթավ եղան մագերն, ու շաչեցին գեներն իր շուրջ:

ժըպտաց Պալլասն ու թևավոր այս խոսքերը ուղղեց նրան.

«Անմի՛տ, դեռևս չե՛ս հասկացել, թե քեզանից շատ ավելի
Հըզոր եմ ես, որ հանդըզնում ես չափվելու ուժովդ ինձ հետ:
Գընա՛ հինս և այդպիսով քավիր քո մոր անեծքը դու,
Որ քեզ վըրա բարկանալով՝ չարիքներ է պատրաստում քեզ,
Նըրա համար, որ թողնելով աքայեցոց անօգնական,
Ելել ես դու ամբարտալան տըրոյացոց ես պաշտպանում»:

Այս ասելով նա շուտ տըվեց իր աչքերը արփիարբուխ.

430 Եվ Աստղիկը՝ դուստրը Ջևսի բունն Արեսի ձեռքից բըռնած
Տարավ նըրան, մինչ հեռւմ էր, ուշքը հագիվ եկած վըրան:
Այդ որ տեսավ՝ լուսածըլի Հերան ցասկոտ ու տագնապած
Խսկույն ևեթ այս սըրաթն խոսքերն ուղղեց Աթենասին.

«Ավա՛ղ, դո՛ւստրը դու մեծահաղթ ասպարակիր Արամազդի,
Եընանաննն այդ նորի՛ց դուրս է հանում անեղ պատերազմից
Մարտախոշոշ բունն Արեսին. օ՛հ, ետևից հասիր շուտով»:

Այսպես ասաց, և Աթենասն հետապընդեց ուրախամիտ,
Եվ հասնելով նա Աստղիկին, ծանըր ձեռքը բըռուցք արած՝
Ջարկեց կըրծքին, ու թույացան նըրա ծընկերն ու սիրտն իսկույն:

440 Ու երկուսով ընկան այդտեղ բյուրսբեղուն երկրի վըրա,
Եվ Աթենասը պարծանքով այս սըրաթն խոսքերն ասաց.

«Եթե այսպես լինեին ողջ պաշտպանները տըրոյացոց
Երբ զինագզեստ արգիացոց ընդդեմ կըովի ելնեն նըրանք,
Այնքան խիզախ և սըրտասպինդ, ինչպես Աստղիկն այս թուամորթ,
Որ Արեսին աստարելու համար բազկիս դիմացն ելավ,
Վաղուց ի վեր պատերազմը վերջը քերած կըլինեինք
Եվ Պրիամոս թագավորի քաղաքը շեն՝ վաղուց քանդած»:

Աթենասի խոսքի վըրա ժըպտաց Հերա աստվածուհին.
Բայց Պոսեյդոնը դառնալով Ապոլլոնին՝ ասաց նրան.

450 «Ինչո՛ւ եմք մե՛նք հեռու կանգնել, երբ ուրիշներն ըսկըսեցին.
Ամոթ է մեզ, եթե առանց պատերազմի մեջ մըտնելու
Վերադառնանք Ոլիմպ՝ Ջևսի ապարանքը պըղընձակերտ:
Դե՛՛ ըսկըսիր, որովհետև դու տարիքով փոքր ես ինձանից.
Ես քեզանից շուտ եմ ծընվել և ավելի շատ բան գիտեմ:
Մոռացե՛լ ես միթե, անխե՛ղք, ու չե՛ս հիշում, թե ինչպիսի
Չարչարանքներ կըրեցինք մե՛նք, ի՛նչ մեծ վըշտեր Իլիոնի շուրջ,
Աստվածներից երբ միայն մե՛նք Արամազդի կողմից եկանք,
Որ ծառայե՛նք մի ողջ տարի գոռոզամիտ Լավմեդոնին,
Սակարկեցինք, և տիրաբար որոտում էր նա մեզ վըրա:

- 460 Տըրոյացոց քաղաքի շուրջ եւ շինեցի պարիսպ մի լայն
 Եվ հաստապիւնդ, որ անառիկ լինի ուստանն ու անվըտանգ.
 Իսկ դո՛ր դանդաղ և կորեղջուր եզներն էիր արածացնում
 Բարձրալանդակ Իդս լեռան արոտառատ հովիտներում:
 Եվ ցընծալետ ժամերը երբ հատուցումի օրը թերին,
 Այն ժամանակ ամբարտավան Լավմեդոնը պալամնազանց՝
 Մեզ մեր վարձից զըրկեց իսպառ ու ետ ճամփեց ըսպառնալով:
 Քեզ ըսպառնաց՝ կապկապելով քո ձեռն ու ոտ, տանել հեռու
 Եվ վաճառել իբրև գերի տարաբընակ կողզիներում.
 Ըսպառնում էր, թե երկուսիս ականջներն էլ նս կըկըտրի:
- 470 Եվ մենք թողինք ու ետ դարձանք քինալիւրնդիր արրոմըտությամբ,
 Խիստ վըրդովված վարձի համար, որ խոստացալ և չըտըվեց:
 Ա՛յդ է, որ քեզ դըրբում է արդ օգնելու այդ ժողովըրդին
 Ու մեզ հետ չես միանում դու, որ ուխտադրած տըրոյացիք
 Զարդվեն իսպառ իրեւց պարկեշտ հարսներով ու մահուկներով:

Եվ հեռաձիգ Ապոլլոնը նըրան այսպես պատասխանեց.
 «Երկրադըղո՛րդ, կարող էիր խենթ կոչել ինձ, եթե քեզ հետ
 Ընդհարյիլի թըշվառական մահկանացոց պատճառով ես,
 Որոնք նըման տերևների անում են մերթ ստուգութայմբ
 Երկրի պըտտղը ուտելով ու մերթ հյուծվում, մեռնում իսպառ:

480 Պատերազմից հեռու քաշվենք, թող որ կըռվեն մահկանացուք»:

Այսպես սուսց Ապոլլոնը ու ետ քաշվեց վախենալով
 Զեռք բարձրացնել նըրա վըրա ու կըռվել իր հորեղբոր հետ:
 Բայց թագուհին գազանների՝ Արտեմիսը անտասաւուն
 Հանդիմանեց իր եղբորը՝ Ապոլլոնին այս խոսքերով.
 «Փախչո՛ւմ ես դու, ո՛վ հեռաձիգ, պատկառելով Պոսեյդոնից
 Ու թողնելով, որ նս այսպես առանց կըռվի փառք վաստակի:
 Անմի՛տ, ինչո՛ւ էլ իզուր տեղ աղեղ ես դու կըրում ուսիդ.
 Էլ չըլուսեմ այսուհետև, որ հոխորտաս հորըդ տան մեջ,
 Ինչպես հաճախ պարծեցել ես աստվածների կանառում դու,

490 Թե կարող ես երկրադըղո՞րդ Պոսեյդոնի դեմ մարտընչել»:

Այսպես սուսց, բայց Ապոլլոնն ամենին ձայն չըհանեց,
 Իսկ ամուսինն Արամազդի՝ աչեղ Հերան խիստ բարկացալ
 Եվ այս սաստող, նախատալից խոսքերն ոտղեց Նետազբոսին.
 «Իսկ ինչպե՛ս ես դու հանդըգնում ելնել իմ դեմ, շո՛ւն անամոթ,
 Անկարող ես տոկալ դու ինձ, թեկուզ լինես աղեղնալոր:
 Արամազդը քեզ միմիայն մահկանացու կանանց վըրա
 Այլուծ դըրեց, որ մեռցընես քո աղեղով՝ ում կամենաս,
 Քեզ համար հեշտ է լեռներում նետահարել գազանների՝

Եղնիկ, երէ, քան թէ քեզնից ուժեղների դէմ մարտընչել.
500 Ասկայն եթէ ուզում ես դու մըրցել ինձ հետ, առաջ արի,
Որ հասկանաս, թէ քեզանից ուժով որքան բարձր եմ ես»:

Այսպէս առաց ու ձախ ձեռքով բռնեց երկու ձեռքը նըրա
Գաստակներից, իսկ աջ ձեռքով խրլեց նըրա աղեղն ուսից
Եվ նըրանով խըփեց նըրա ականջներին ծիծաղելով:
Արտեսիսը հողի նրման պըտըտվում էր ինքն իր վըրա
Ցըրիվ տալով իր շուրջ-բոլոր նետերն ամեն այս ու այնտեղ,
Եվ ի վերջո լալով՝ հագիվ նա Հերայի ձեռքից փախալ,
Հանց աղավնի՛ն, որ փախչում է շահեն հավքի ճիրաններից,
Շողուպրում է և խորափոր ժայռի խորշում ապաստանում,
510 Որովհետև ճակատագրից չէր ասմանված որս լինելու:
Այդպէս և նա փախալ լալով, նետ ու աղեղն այնտեղ թողած:

Իսկ պատվիրակ Արգոսասպանն այսպէս առաց Լաոնէնի.
«Լետո՛ւմն, քեզ հետ չեմ կրուի ես, որովհետև ամպրոպային
Արամազդի կանանց հետ խիստ վըրտանգալոր է մարտընչել:
Գընա՛ հիմա և համարձակ՝ անմահների կանառի մեջ
Հըպարտացիր, թէ հաղթեցիր ինձ քո անեղ հըզորութլամբ»:

Այսպէս առաց, իսկ Լատոնէն հավաքեց իր աղեղն ու նետ,
Որոնք այստեղ-այնտեղ ցիր-ցան ընկած էին փոշիներում,
Հավաքելով նետերն այդպէս՝ հետևեց նա իր աղջըկան:
520 Իսկ նա գընաց հասալ Ոլիմպ, պղնձյա պալատն Արամազդի.
Գընաց լալով, արտասպաթոր ու նըստեց հոր ծընկան վըրա.
Աստվածային շողարշը նուրբ թըրթըրում էր նըրա հագին:
Զըրվանյանը գըրկեց նըրան ու ժըպտալով հարցում արսով.
«Միրուն դըստրիկ, աստվածներից ո՞վ քեզ այդպէս հանդըզնաբար
Վիրալորեց, իբրև թէ դու ինչ-որ շարիք արած լինես»:

Նըրան այսպէս պատասխանեց գեղապըսակ աստվածուհին.
«Լուսածըղի Հերան, հայր իմ, ամուսինըդ վիրալորեց,
Նա, որ կըռիվ է արծարծում անմահների մեջ շարունակ»:

Ոլիմպոսում սըրանք այսպէս խոսում էին իրարու հետ,
530 Իսկ Ապոլլոնն արծաթաղեղ գընաց մըտալ Իլիոնը սուրբ
Հոգ տանելու պարիսպներին, որ մի գուցե դանայեցիք
Ճակատագրի կամքին ընդդէմ կործանելին քաղաքն այդ օր:
Իսկ մյուս բոլոր աստվածները վերադարձան դէպի Ոլիմպ,
Մի քանիսը քինալարով, և մի քանիսը հաղթաբանծ,

Եվ ամպաթովս Արամագդի մոտ բազմեցին. իսկ Աքիլլեսն
Առհավասար կոտորում էր տըրոյացոց և ձիերին:
Ինչպես ծովաը, որ անասման երկինքն ի վեր է բարձրանում
Երբ մի քաղաք է հըրդեհվում աստվածների բարկությունից
Ու պատճառում է շատերին ցավ ու կըսկիծ, Աքիլլն այդպես
540 Տըրոյացոց գըլխին այդ օր բերեց աղետ ու պատմիաս:

Աստվածանվեր բուրգի վըրս, ուր կանգնած էր Պրիամ արքան,
Նայեց, տեսավ, որ տըրոյանք փախչում էին սարսափահար
Ահեղագործ Աքիլլեսի առջևից խառն ու խուճապով,
Գուժկան ձայնով ճիչ արձակեց և իջնելով աշտարակից՝
Հըրամայեց դարբասապահ քաջագուտի ծերուններին.

«Դարբասները ձեռքով բըռնած բաց պահեցեք, մինչև դաշտից
Խուճապահար քաղաք փախչող զինվորները մըտնեն ուստան,
Զի այդ անշուշտ Աքիլլն է, որ հալածում է ճըրանց մոտից,
Ու կարծում եմ, որ հասել է աղետավոր մեր վերջն արդեն:
550 Իսկ երբ բոլոր փախչողները պարըսպից ներս մըտած լինեն,
Դարբասները փակե՛ք նորից ու սեղմեցեք փեղկերն ամուր.
Վախենում եմ, որ այդ ժամտը խուժի քաղաք պարըսպից ներս»:

Ասաց, բացին դարբասները, վերցընելով սողնակ ու նիզ,
Ու փըրկություն լույս ծագեցին դեպի քաղաք փախչողներին:
Իսկ Ապոլլոնն այն ժամանակ առաջ վազեց անմիջապես
Փարատելու տըրոյացոց ըսպամացող կորուստը մեծ:
Տըրոյացիք դեպի քաղաքն ու պարիսպներն երես արած՝
Փախչում էին դաշտի միջով փոշեթափով, ծարավակեզ:
Աքիլլեսն իր անեղ տեգով հալածում էր ճըրանց անդով
560 Ու տեղում էր փառք վաստակել վըրիժավառ մոլեգնությանը:

Եվ կաննեին աքայեցիք բարձրադարբաս Իլիոնն այդօր,
Եթե Գուշակ Ապոլլոնը չըգըրգըրեր Ագեմորին՝
Անտեմորի արի որդուն— այդ մեծաշուք և անպարսավ:
Հանդըզանություն ներշընչեց նա Ագեմորին և կաղնուն հեց՝
Կանգնեց մոտը, իրեն թանձր մառախուղի մեջ ծըրարած,
Որ ճըրանից հեռու վանի անագորույն օրհասը սև:
Բայց Ագեմորն հագիվ տեսած քաղաքավեր Աքիլլեսին,
Անշարժացավ կանգնած տեղում, սիրտը հուզման մեջ ալեկոծ
Եվ խոր հոգոց արձակելով այսպես խոսեց ինքն իրեն հետ.
570 «Վա՛յ ինձ, եթե ես էլ փախչեմ սարսափելի Աքիլլեսից
Մյուսների պես ահաբեկված, որոնք փախչում են խելահեղ.
Կըհասնի նա իմ կտևից ու վախկոտի՛ս էլ կըսպանի:

Իսկ եթէ ես սըրանց թողած, պարիսպներից հեռանալով
 Պեղիսյանից փախչեմ դեպի դաշտավայրը Տըրոյայի,
 Եվ Իդայի հովիտն հասած՝ թրփուտների մեջ թաքնըվեմ,
 Այնուհետև իրիկվան դեմ գետ մըտնելով կըրողանամ
 Ու նոր ապա կարող եմ ես վերադառնալ դեպի Իլիոն:
 Բայց ինչո՞ւ եմ ես այս մասին գուր մըտմըտում իմ սըրտի մեջ.
 Կարող է նա ինձ նըկատել, որ փախչում եմ դաշտի միջով,
 580 Եվ իր թեթև սըրունքներով հետևա ընկած՝ գա ինձ բըրնի.
 Այն ժամանակ անտարակույս էլ ինձ մամից փըրկում չըկա.
 Որովհետև նա իր ուժով գերազանցում է բոլորին:
 Բայց եթէ ես քաղաքի դեմ նըրա առաջ ելնեմ անվախ,
 Նըրա մարմինն էլ կարող է վերք ըստանալ սուր պըղըրննով,
 Զի նա էլ է մահկանացու և ինձ նըման մի շունչ ունի.
 Կամ Զըրովանյան Զևար նըրան կըպըսակի անմահ փառքով»:

Այսպես ասաց քաջ Ագեմոն ըսպասելով Աքիլլեսին,
 Եվ հըզոր սիրտը կըրծքի տակ եփ էր գալիս կըռվի համար:
 Ինչպես ինձը, որ թըրփուտից դուրս թըռչելով հանկարծակի
 590 Դեպի որսորդն է խոյանում առանց երբեք վախենալու
 Պառականի հաչոցներից, ու որսորդն իսկ եթէ կանխի,
 Վիրավորի նըրան, քայց նա չի դադարում խիզախելուց,
 Մինչև կըռվի մեջ չըմըտնի և կամ պարտված չընկնի անշունչ,—
 Այսպես նաև հըռչակավոր Անտենորի արի որդին
 Ըսպասում էր հանըրգնաբար Աքիլլեսի հետ չափվելու,
 Եվ իր հուժկու, բոլորածն ասպարը նա առաջ պարզած
 Ու նիզակը դեպի վերև՝ աղաղակեց անագնաձայն.

«Երևի թե հույս ունես դու քո սըրտի մեջ, ո՞վ Աքիլլես,
 Քանզի ել այսօր իսկ քաջափառ տըրոյացոց քաղաքը մեծ:
 600 Օ, ո՛չ, անգետ, շատ աղետներ կան քեզ համար պահված այնտեղ,
 Զի քաղաքի ներսում անթիվ մարտիկներ կան քաջակորով,
 Որոնք իրենց ծընողների, որդիների, կանանց համար
 Կըպաշտպանեն Իլիոնը սուրբ, և որքան էլ քաջ լինես դու,
 Սարսափելի պատերազմող՝ պիտի գըրտնես մահըդ այնտեղ»:

Այսպես ասաց և արձակեց նիզակը նա ծանըր ձեռքով
 Եվ անվըրեպ զարկեց նըրա ծընկան տակից հաստ ոլորքին.
 Եվ նորակերտ սըռնապանը, որ անագից էր պատրաստված,
 Հընչեց ուժգին, քայց պըղըրնձյա սըլաքն առանց այն շամփրելու
 Դարձավ դեպ ետ. աստվածային պարզևն արգելք եղավ նըրան:
 610 Պեղյանն աղետը աստվածատիպ Ագեմոնի վըրա վագեց,
 Բայց Ապոլլոնը խանգարեց, որ նա աղտեղ փառք վաստակի.

Խըլեց իսկույն Ագեւորին, ծածկեց նրան թանձր մեզով
Եվ գուպարից դուրս հանելով տարավ հեռու, ապա դարձավ
Ու Պելյանին խաբեությամբ խտուն ամբոխից մի կողմ մըղեց:
Ապուլունը Ագեւորի կերպարանքով առաջն ելավ
Եվ հալածեց Պելիսյանին արագաքայլ իր ոտքերով:
Գուշակն այսպես Պելիսյանին հալածելով դաշտի միջով՝
Պըտտեցնում էր հորձանահոս Սկամանդրի ափով նրան
Մի քանի քայլ առաջ ընկած. Ապուլունը այս նեղությամբ
820 Խաբս էր տալիս Աքիլլեասին, որ հույս ուներ հասնել նրան:
Մինչդեռ փախչող տըրոյացիք միահամուռ և գունդագունդ
Խունապելով խուժում էին քաղաքը բաց դարբասներից:
Լըցվում էր մեծ քաղաքն ամբողջ կըովից փախչող փաղանգներով,
Ու ոչ մեկը սիրտ չէր անում պարըսպից դուրս ըսպասելու՝
Իմանալու, թե ո՛վ էր ողջ և ո՛վ մեռած՝ պատերազմում,
Այլ բոլորը խառնախառնապ, որոնց ծընկներն ու սըրունքներն
Ուժ ունեին՝ խելակորույս քաղաքից ներս էին խուժում:

Ե Ր Գ Ք Ա Ա Ն Ե Ր Կ Ո Ւ Ե Ր Ո Ր Ղ

ՀԵԿՏՈՐԻ ՄԱՀԸ

Այսպէս երկշոտ եղնիկների նման նըրանք սարսափահար Քաղաքն ընկան ու կրոթընած գեղեցկակերտ պարիսպների՛ն՝ Մարում էին ծարավն ըրենց և քըրտինքը ցամաքեցնում. Իսկ աքալանք վահաններով դեպի պարիսպն էին խուժում: Բայց կապկապեց կորըստաքեր մահվան օրհնաը Հեկտորին, Որ նա մընա Իլիոնից դուրս, Սկեսկան դրոսն առաջ: Իսկ Ապոլլոնն Աքիլլեսին դառնալով այս խոսքերն ասաց.

- «Ի՞նչ ես այդպէս, Պելիսածի՛ն, արագավազ քո ոտքերով
Մահկանացուդ ինձ հալածում. մի՞թե դու դեռ չըհասկացար,
10 Որ ես աստված եմ մեծագոր և գոր ես ինձ հետապընդում,
Մոռանալով տըրոյացոց, որոնք փախան մըտան քաղաք
Եվ ամբացան պարըսպից ներս, զո՞ր ես վազում իմ ետևից,
Ինձ ըսպանել դու չես կարող, զի անմահ եմ ես հալիտյան»:

Եվ Աքիլլեսն անհուն ցասմամբ նըրան այսպէս պատասխանեց.
«Այսպէս ուրեմն, ո՛վ հեռաձիգ, անենամենգո աստվածներից,
Ինձ խաբէցիր դու չարաչար՝ պարիսպներից դաշտ քըշելով,
Ապա թե ոչ շատերը դեռ պարիսպներից ներս չըմըտած
Պիտ ծամեի՛ն, ո՛վ Ապոլլոն, հողը իրենց ատամներով:
Բայց դու ահա քո նենգությամբ խըլեցիր փառքը ինձանից,

- 20 Եվ փըրկեցի՛ր տըրոյացոց, զի վախ չունես դու իմ ոխից:
Օ՞, կառնեի՛ վըրեժըս ես, եթե հընար ունենայի»:

Այսպէս ասաց ու դեպ քաղաք դիմեց հախտոն որոշումով,
Ոստոստելով կառքին լըծվող գուպարահաղթ ձիու նման,
Որ թեթևոտն արշավում է սըրանալով դաշտի միջով,—
Աքիլլն այդպէս շարժում էր իր ոտք ու ձեռքերն արագ-արագ:

- Առաջինը Պրիսմը ծեր տեսավ քաջոտն Աքիլլեսին,
 Որ ցոլում էր դաշտի միջով՝ աշնանային աստղի նրման,
 Որ փայլիլուրն է շողարձակ բյուր աստղերի մեջ գիշերով,
 Որին մարդիկ հորջորջաբար անվանում են Օրիոնի շուն.
- 30 Փայլուն է նա մյուս աստղերից, բայց նրշան է չարագուշակ,
 Որը թըշվատ մահկանացոց բերում է տոթ անտանելի:—
 Քաջի կրծքին պըղինձն այդպես փայլատակում էր վագելիս:
 Ծերը ուժգին ճիչ արձակեց ու ձեռները վեր բարձրացրած
 Զարկեց գըլխին ու լալագին, սրբոտանը միկ աղաղակով
 Կանչեց որդուն իր սիրելի, որը կանգնած դրոսն առաջ
 Ըսպատում էր բորբոք սըրտով Աքիլլեսի դեմ կըռվելու:
 Ծերը ձեռքերն առաջ պարզած այսպես խոսեց արտասովալից.
- «Հեկտոր՛, որդայ՛կ իմ սիրելի, մի՛ ըսպասիր այդպես մեճակ
 Դու այդ մարդուն պարըսպից դուրս, որ չըհասնի օրհնարդ շուտ
- 40 Հուժկու բազկից Պելիսյանի, զի քեզանից հրզոր է նա:
 Արյունաբբո՛ւն, ո՛րք էր էթե աստվածներին լիներ այնքան
 Նա ստելի, որքան որ ինձ, այն ժամանակ վաղուց ի վեր
 Կեր կըլիներ նըրա մարմինն ուրուրներին ու շըներին.
 Եվ իմ սըրտից կըփարատվեր դառնակըսկիժ ցավըս խորունկ:
 Քանի՛-քանի՛ քաջակորով որդիներիս խըլեց ինձնից
 Ըսպանելով կամ ծախելով հեռո՛ւ-հեռո՛ւ կըղզիներում:
 Այստեղ, իմ շուրջ քաղաք մըտնող տըրոյանց մեջ ես չեմ տեսնում
 Երկու իմ քաջ որդիներին՝ Պոլիդորին, Լիկայոնին,
 Որոնց ծընեց ողջ կանանց մեջ ամենագեղ Լավիոթյեմ:
- 50 Սակայն էթե ողջ են նըրանք աքայեցոց բանակի մեջ,
 Հետո ոսկով և պըղընձով կարող ենք մենք փըրկել նըրանց:
 Դըրանցից շա՛տ ունենք տանը, մեծահարուստ Ալտեար ծեր
 Իր աղջըկա հասար շատ մեծ օժիտ տըվեց ժամանակին:
 Իսկ թե մեռած լինեն նըրանք և դըժոխքի տունը իջած
 Սոսկալի ցավ կըլինի ինձ՝ ալտորիս և մոր համար:
 Բայց այդ սուգը դյուրամոռաց կըլինի իմ ժողովըրդին,
 Եթե, Հեկտոր՛, դո՛ւ էլ չընկնես Աքիլլեսից հաղթահարված:
 Պարըսպից ներս մըտիք, որդիս, եղիր մեզ հետ, որ պաշտպանես
 Կանանց բոլոր, տըղամարդկանց և չընձեռես Պելիսյանին
- 60 Փառք ու պարծանք ու գըրկըվես ինքդ էլ անուշ քո արևից:
 Գըթա՛, որդիս, դեռ ողջամիտ ալտորիս վըրա թըշվատ,
 Որին Ջևար ծերության մեջ դըժնի բախտով պիտ կորցընի
 Իմ ըսպանված որդիների և գերեվար աղջիկների,
 Քարոքանըրված իմ հարկերի և դեռ մատղաշ գավակներիս
 Պատերազմի մեջ ըսպանված, և աքայանց ժամո ձեռքերից
 Քաշքըշված հեզ իմ հարսների վիշաը կըրել տալուց հետո:

Իսկ վերջում էլ, երբ մեկը ինձ զարկի նետով կամ նիզակով
Ու մարմնիցս շունչն իմ խրլի, պիտի շքներն ինձ հոշոտեն,
Ռոռնց ես ինքս իբր հացակից պահապաններ՝ կերակրեցի,
70 Եվ արյունոյս գազանացյալ պիտի փրովեն գավիթի մէջ:
Վայելոյ է երիտասարդ մարդուն՝ խոցված սուր պղղընձով՝
Ընկնել դաժան պատերազմում, զի այդպիսի մահացյալի
Մարմինը միշտ գեղեցիկ է, որ կողմն էլ որ մերկ երևա:
Իսկ ըսպանված մի ծերունու ներմակ գրլովան ու ալեգարդ
Մորուքը և առականքը երբ անպատկեն շքներն, ալա՛ղ,
Այդ ամենից ցավալին է մահկանացու մարդու համար»:

Այս ասելով, փետում էր նա գրլի մագերն իր ըսպիտակ
Երկու ձեռքով, բայց չէր կարող ողորքել սիրտը Հեկտորի:
Մյուս կողմից էլ մայրն էր ողբում արտասովակոծ, լալահառաչ,
80 Իր մեկ ձեռքով կործքը բացած և մյուսով իր մայրական
Ըստինքները հանած՝ լալով ասում էր նա պաղատագին.

«Հեկտոր, որդիս, գեթ սըրանցից պատկառիք դու, գըթա՛ վըրաս,
Թե երբևէ քո մանկության օրերում քեզ ծիծ եմ տըվել,
Հիշիր, որդիսկ իմ սիրասուն, փախի՛ր մարդուց այդ անողոք,
Պարբասից ներս մըտիր իսկույն ու նըրա դեմ մի՛ խիզակիր.
Զի եթե նա քեզ ըսպանի, այլևս քեզ մահին դըրած՝
Ես չեմ կարող ողբալ վըրասդ, բողբո՛ջ, որին ես ծընեցի,
Ոչ էլ կհնը քո մեծօժիտ, այլ մարմինըդ մեզնից հեռու,
Արգիացոց նավերի մոտ շքները պիտ պատառոտեն»:

90 Սըրանք այսպես արտասովագին կանչում էին իրենց որդուն,
Պաղատելով լալահառաչ, բայց Հեկտորը անըրրովելի
Դուրսը կանգնած՝ սարսափելի Աքիլլեսին էր ըսպասում:
Ինչպես վիշալ մի կատաղի, որ թունավոր խոտ ծամելով,
Ըսպասում է մարդուն՝ որջում, լի գայրույթով և չարությամբ
Ու նայում է վայրագաբար իր որջի մէջ ոլորվելով,—
Հեկտորն այսպես հրարբորբոք հոգով, առանց տեղի տալու
Ըսպասում էր ասպարն հենած աշտարակի սուր ցըցվածքին,
Ու նեղըրտած, ինքնակըշտամբ խոսում էր նա իր հոգու հետ.

«Վա՛յ ինձ, եթե անցնեմ դըռնից ու պարբասից ներս մըտնեմ ես,
100 Առաջինը Պուլիդամասն ինձ սուկալի պիտ նախատի,
Որ ինձ խորհուրդ տըվեց դեպի քաղաք վարել տըրոյացոց
Այն գիշերը, երբ անավոր Աքիլլեսը ոտքի ելավ.
Չըլըսեցի նըրան այնժամ, որն արդարն լավ կըլիներ:
Եվ քանզի ես ժողովըրդիս կորցըրի իմ համառությամբ,
Ամաչում եմ իմ քաջերից ու կանանցից մեր քողաշուք:

Եվ կարող է Տըրոյաշում վատթար մի մարդ այսպես ասել.
«Հեկտորն ուժին հանձնապատանձ՝ կորչըրեց իր ժողովըրդին»:

Այսպես կասեն. ուստի լավ է, որ Աքիլլի դեմ ելնելով՝

- 110 Կամ քաղաքի առջև ընկնեմ դիպթավալ, մեռնեմ փառքով:
Իսկ... եթե ես կըմբյա վահանս և սաղավարտըս հաստարեան
Հանած, անգեմ բոլորովին և նիզակըս պատին նեճած
Աքիլլեսի առաջ երթամ և խոստանամ Ատրիդներին
Տալու չըքնաղ Հեդիսեին և գանձերը նրա բոլոր,
Որոնք Պարիսն իր նավերով քերեց լըցրեց Իլիոնը սուրբ
Եվ այս կրովի պատճառն եղավ, և դրա հետ տամ այն բոլորն,
Ինչ որ ունի քաղաքը մեր՝ աքայանց մեջ բաժանելու,
Ապա երդվել տամ ծերերին, որ ոչ մի բան չըթաքցընեն,
Այլ բաժանեն երկու մասի, ինչ որ ունի ոստանն իր մեջ...

- 120 Սակայն ինչո՞ւ համար է սիրոս այս բաները շըշընջում ինձ:
Ո՛չ, չեմ գընա ես նրա մոտ աղաչելու, որպեսզի նա
Անգլթորեն ինձ ըսպանի՝ անգեմ, ինչպես տըկար կընոջ:
Ժամանակ չէ, որ նրա հետ խոսենք հանգիստ, հեզաբարո,
Կանգամ թարձըր ժայռի վըրա կամ ըսովերում կաղնի ծառի,
Ինչպես աղջիկն ու պատանին, որ խոսում են անուշ-անուշ:
Այլ լավագույնն է ճակատել դեմ-հանդիման, որ շոտ տեսնենք,
Թե Ոլիմպյանը երկուսիցս ո՞ւմ է տալու փառք ու պարծանք»:

Կանգամ՝ այսպես էր խորհում նա, երբ որ նրման սաղվարտանոն,
Արյունառուշտ բունն Արեսի՝ Աքիլլեսը հասավ նրան

- 130 Իր աջ ուսին դըրած ահեղ ու վիթխարի Պելլան հացին:
Վասովում էր նա վերից ի վար պըղինձների մեջ հըրաչել
Ինչպես հըրդեն, շանթ ու կայծակ և կամ թե նոր ծագած արև:
Տեսավ Հեկտորն ու սիրտ չարավ այլևըս այնտեղ ըսպասելու,
Թողած դըռներն իր ետևում՝ փախավ իսկույն սարսափահար.
Ու Պելիսյանն ետևն ընկավ արագավագ իր ոտքերով:
Ինչպես բազեն, որ սըրաթեն է հավքերի մեջ, լեռներում
Խոյանում է սըրաթըռիչ դեպ դողոջում մի աղավնի,
Որ առիշեղ խոյս է տալիս, իսկ բազեն սուր կանչումներով
Նըրա վըրա է սըլանում և ուզում է բըռնել նըրան,—
- 140 Աքիլլն այդպես վըրիժատենչ հետապընդում էր Հեկտորին,
Որը փախչում էր պարըսպի մոտից թեթև սըրունքներով:
Ըըրջանցելով նըրանք բըլորն ու մոլաթուզն հողմաշառայ՝
Վազում էին պարըսպի տակ ձըգվող բարակ արահետով.
Եկան հասան գեղեցկահոս ակունքներին, որ բըխում են
Խոյտընելով գույգ աղբյուրներն առատահոս Ակամանդրի,—

Մին ջերմասխան, որից ծուխ է ելնում, ինչպես վառ օջախից,
Եվ մյուսն հոսում է ամուսնը սառըն սաստիկ, ինչպես կարկուտ:
Կային այնտեղ լվացքարաններ գեղեցկաշեն ու քարակերտ,
Որ հարաները տըրրոյացոց և աղջիկները գեղանի

150 Լըվացք էին անում հաճախ խաղաղության այն օրերին
Երբ դեռ այդտեղ չէին եկել արալեցիք սև նավերով:
Վազում էին նըրանք այդտեղ, մեկը փախչող, մյուսն հալածող.
Փախչում էր քաջն ու ետևից հալածում էր քաջագույնը:
Մըրցանակ չէր դըրված վազքին՝ երե և կամ արջառենի,
Որ տըրվում են իբրև պարզև արագավազ սըրունքներին,
Օ, ո՛չ, կյանքն էր դըրված մեջտեղ ձիահրմուտ քաջ Հեկտորի:
Ինչպես դըրված կետի շուրջը արջավում են արագընթաց
Մըրցանակ մըտած գուպարահաղթ նըծույզները սալասըմբակ,
Եվ դըրված է մեջտեղը մի մեծ մըրցանակ-եռոտանի

160 Կամ թե մի կին երիտասարդ՝ ի պատիվ մի մեռած քաջի,
Այդպես նըրանք երեք անգամ Պրիամոսի քաղաքի շուրջ
Պըտըտվեցին, և աստվածներն հանդիսատես էին բոլոր:
Եվ Արամազդն՝ աստվածների ու մարդկանց հայրն սասց այնժամ.

«Ո՛վ աստվածներ, մի սիրելի մարդ եմ տեսնում իմ աչքերով
Պարըսպի շուրջ հալածական, որին սըրտանց ցավում եմ ես,
Հեկտորն է դա, որ ինձ համար քազում զոհեր է մատուցել
Բազմաբըլտր Իդա լեռան վըրա հաճախ և Պերգամոն
Բարձր ամրոցում, որին հիմա հալածում է Աքիլլը քաջ
Արագընթաց իր ոտքերով՝ Պրիամոսի քաղաքի շուրջ:

170 Խորհուրդ արեք, ո՛վ աստվածներ, և վընճեցեք արագապես,
Թե մենք արդյոք պե՞տք է փըրկենք նըրան մահից և ապրեցնենք,
Թե՞ թողնենք, որ հաղթահարվի Պելիսածնի հուժկու բազկով»:

Եվ Աթենաս կապուտաշյա աստվածուհին սասց նըրան.
«Ծանթխախաղաց հա՛յր ամպաթուխ, այդ ինչպիսի՞ խոսք ես ասում.
Մըտադիր ես փըրկե՞լ միթե դու այն մարդուն մահկանացու
Որին վաղուց ճակատագրից մահու օրհաս է սահմանված:
Կամքը քոնն է, բայց մյուսներս համաձայն չենք քեզ այդ բանում»:

Եվ Արամազդն ամպրոպային նըրան այսպես պատասխանեց.
«Հանգիստ եղիր բոլորովին, կտափնածին դո՛ւստր իմ սիրուն
180 Ես այդ մասին լուրջ չեմ խոսում, այլ ուզում եմ քեզ հետ սիրով
Ու հաշտ լինել, մի՛ տըրտընջար, արա՛, ինչպես կամենում ես»:

Այսպես սասց և ավելի՛ բոցավառեց Աթենասին,
Որ ցած իջավ անմիջապես Ոլիմպոսի վեճ գագաթից:

- Իսկ արագտոն Աքիլլն անդուլ հետապընդում էր Հեկտորին, Ինչպես բարակը եղնիկի ջահել ձագին լեռների մեջ Որջից հանած հալածում է թափուտներով ու ձորերով. Եվ եղնիկի ձագը թեկուզ թաքնըվի թափ թըփերի մեջ, Բայց բարակը միշտ հետամուտ՝ վագ է տալիս մինչև գըտնի, Հեկտորն ինքն էլ չըկարեցավ թաքնըվել քաջ Աքիլլեսից:
- 190 Ամեն անգամ, որ դիմում էր դեպի դըռները Դարդանյան Եվ ամբաշեն աշտարակաց տակից վագում արշավաւուրը, Որ թերևս վերից ճըրան շուտ օգնության հասնեն նետով, Աքիլլը միշտ, թույլ չըտալով, ճըրան դեպի դաշուն էր քըշում. Բայց Հեկտորը արագ վագքով ձըգտում էր միշտ դեպի քաղաք: Ինչպես որ մարդ մարդու հասնել անկարող է երագի մեջ, Ոչ էլ փախչել մեկ-մյուսից և կամ բըռնել է կարելի, Այդպես Աքիլլն իր ոտքերով անկարող էր հասնել ճըրան, Ոչ էլ Հեկտորն էր ճըրանից փախչել փըրկվել կարողանում: Մակայն Հեկտորն ինչպե՞ս պիտի փըրկվեր մահից իր վերահաս, 200 Եթե վերջին մի անգամ էլ չըմտենար Պրիամյանին Ապոլլոնը ու ծընկներին ճըրա ճոր ուծ չըներշընչեր: Իսկ Աքիլլեսն աքայեցոց՝ գըլխով աստում էր շարունակ Ու չէր թողնում, որ դառնաթույն նետ արձակեն Հեկտորի դեմ՝ Վախենալով, որ մի գուցե խըլեն հանկարծ փառքն իրենից: Իսկ երբ արդեն չորրորդ անգամ հասան ճըրանք աղբյուրներին, Այն ժամանակ Ջևաը առավ ոսկի կըշեռքն ու վեր բըռնած Նըծարներում երկարաքուն մահվան վիճակ դըրեց երկու, Մեկը դյուցազն Աքիլլեսի, մյուսն Հեկտորի համար խըրոխտ, Ու մեջտեղից բըռնած քաշեց. և Հեկտորի վիճակն իջավ
- 210 Դեպի դըծոխք, և Ապոլլոնը հեռացավ Պրիամյանից: Վըրս հասավ այն ժամանակ ինքն Աթենաս աստվածուհին Ու Պելլանին մտնենալով՝ այս թևավոր խոսքերն ասաց.
 «Հույս ունեմ արդ, ո՛վ Աքիլլես, դու սիրելիդ Արամագդի, Որ մեծ պարծանք պիտի տանենք դեպ աքայանց նավատորմիդ, Ըսպանելով՝ պատերազմի մեջ անհագուրդ քաջ Հեկտորին. Այլևս մեր ձեռքից փախչել ու ազատվել չի՛ կարող նա Որքան էլ որ Ապոլլոնը թափի ամեն ջանք ու լեզու, Թավալվելով վահանադրոշ Արամագդ հոր ոտների տակ Բայց դու այստեղ կանգնիր հիմա, շունչ առ փոքր-ինչ, իսկ ես գընամ 220 Հորդորելու քաջ Հեկտորին, որ հանձն առնի կրովել քեզ հետ»:

Այսպես ասաց աստվածուհին, և Աքիլլեսն անսաց ուրախ Ու կըոթընած պըղընձասայր հացի տեգին՝ կանգնեց այրտեղ: Աթենասը թողած ճըրան՝ գընաց իսկույն դեպի Հեկտորն

Ու առնելով Դեփոքի կերպարանքն ու ձայնն անվրկանո՛ւ՝
Մոտիկ գրնաց ու Հեկտորին այս թեամպոր խոսքերն ասաց.

«Եղբայր իմ քաջ, Աքիլլը քո ետևն ընկած ժիր ոտքերով
Նեղում է քեզ, հարածելով Պրիամոսի քաղաքի շուրջ,
Արի ամուր կանգնենք այստեղ ու դիմադրենք արիաբար»:
Կորդակաճոճ Հեկտորը մեծ ճրրան այսպես պատասխանեց.

230 «Դեփոքե, մի՛շտ էլ դու ինձ սիրելի ես եղել, իրոք,
Եղբայրներիս մեջ իմ բոլոր, որոնց ծընեց մայրս՝ Հեկաբեհն.
Իսկ այսուհետ ուզում եմ քեզ է՛լ ավելի մեծարել ես
Քանզի մեռակ տեսնելով ինձ դաշտում միայն դո՛ւ սիրտ արիր
Պարըսպից դուրս գալու, միճշդե՛ն մյուսներն այնտեղ փակված եմ պիճոք»:

Կապուտաշյա աստվածուհին երկրորդ անգամ պատասխանեց.
«Ծառ խրնդդեցին ինձ իսկապես հայրն ու մայրը մեր մեծարո,
Ինչպես նաև ընկերները, որ ես, Հեկտո՛ր, մընամ այնտեղ,
Վախեցած եմ բոլորը խիստ, բայց աստիկ ցավն այրում էր ինձ:
Հիմա, եղբայր իմ, աներկյուղ կրովե՛ք ճրրա դեմ-հանդիման,

240 Զըխընայե՛նք բոլորովին երկայնաբուն մեր տեգերին,
Որ հասկանանք, թե Աքիլլե՛սն ըսպանելով պիտի տանի
Դեպի նսպերն մեր երկուսի կողոպուտներն արյունազանգ,
Թե՞ դիտապաստ ընկնի պիտի նա ի՛նքը մեր ճիզակներով»:

Այս ասելով՝ առաջ անցավ Աթենաըր նեճաբարո,
Եվ երբ հասան ու կանգնեցին Աքիլլեսին դեմ-հանդիման,
Կորդակաճոճ Հեկտորը նախ այսպես խոսեց խրոխտաբար.

«Ո՛վ Պելևսի որդիդ, քեզհից էլ չեմ փախչի, ինչպես առաջ,
Որ Պրիամի ոստանի շուրջ պըտույտ եկա երեք անգամ,
Սիրտ չանելով ըսպասելու, որ դու հասնես, սակայն հիմա

250 Խիզախում է հոգիս քո դեմ, կամ կըսպանես, կամ կըմեռնես:
Բայց արի մեզ վրկա բըռնենք աստվածներին, և թող ճրրանք
Երաշխավոր ու ոստիկան լինեն մըրցման մեր պայմանին:
Թե Արամազդն ինձ պարզևի կորով, և ես քեզ ըսպանես,
Դիակիր հետ ես չըվարվեմ դաժանորեն, թըշմամաբար,
Այլ գեղեցիկ գեճքերըդ ես կողոպտելուց հետո հանձնեմ
Մարմինը քո՝ աքայեցոց, դո՛ւ էլ պետք է նույնը անես»:

Ասաց Հեկտորն հանդըզնաբար, և Աքիլլը խոժոռադեմ՝
Աչքերի գույզ ճիզակները ուղղած ճրրան՝ պատասխանեց.

«Դու պայմանի վըրա, Հեկտո՛ր, ինձ հետ ոչ մի խոսք մի անի,
260 Ինչպես անճենգ ոխտ չի լինի առյուծների ու մարդկանց մեջ,
Ու չեն կարող համաձայնվել գայլն ու գառը երբևիցե,
Այլ իրար հետ անհամերաշխ՝ չարիք են միշտ նշուրթում միմյանց:

Այդպէս նաև իմ և քո մէջ ոչ մի դաշինք չի լինելու,
Մինչև մեզ հից մեկնում եկը շքնկնի պատեղ դիաթամալ
Եվ իր արլամբ չըհագեցնի պատերազմող բուն Արեւին:
Արիութեան ամեն արվեստն աչքիդ առջև բեր և հիշի՛ր,
Պետք է, որ քեզ ցուց տաս հիմա կորովատեզ որպէս ռազմիկ:
Էլ իմ ձեռքից չես փախչի դու, և Աթենաս Պալլասը քեզ
Պիտի ընկնի՛ իմ նիզակով, և դու պիտի ինձ վընարես
270 Միանգամից բոլոր ցավերն ու վըրէժն իմ ընկերների,
Որոնք ինքքդ մոլեգնաբար ըսպանեցիր քո նիզակով»:

Ասաց, ճոճեց և արձակեց երկայնաստվեր նիզակն իր նա.
Այդ տեսնելով, Արստեց իսկույն շըքեղանոխ Հեկտորը քաջ,
Ու պըղինձ տեգն իր վըրայից թըռավ գընաց, խըրվեց հողում:
Աթենասը վերցըրեց այն և Հեկտորից ծածուկ, անտես
Տըվեց Աորից Աքիլլեսին, իսկ Հեկտորը այսպէս ասաց.

«Վըրիպեցիր, աստվածատիպ ո՛վ Աքիլլես, չի՛ հասել դեռ
Օրհնար իմ՝ Արամազդից, ինչպէս որ դու բարբաջեցիր:
Դու մի ճարտար շաղակրատ ես և նենգամիտ քո խոսքերով
280 Ճըգնում ես ինձ ահաբեկել, որ մոռանամ կորովըս ես:
Ո՛չ, չե՛մ փախչի, նիզակը քո իմ թիկունքից չես խըրի դու,
Այլ կըխըրես վըրսդ վազող Հեկտորիս կուրծքը շեշտակի:
Եթէ աստված քեզ հաջողի, փախիր պըղընձլա տեգիցս ահա,
Որ երանի ամբողջութամբ քո մարմնի մէջ ընդունես այն:
Կըհեշտանա՛ մարտն արլունոտ՝ տըրոյացոց համար այնժամ,
Թե ըսպանեմ քեզ, Աքիլլես, զի մեզ համար փորձանք ես դու»:

Այսպէս ասաց արիաբար և արձակեց երկար աշտենն,
Ու դիպցըրեց Պելիսյանի հաղթ ասպարի ուղիղ պորտին,
Սակայն առանց վընասելու հեռու թըռավ տեգը սուրսայր,
290 Եվ Հեկտորը խիստ զայրացավ, որ տեգը գուր թըռավ ձեռքից.
Մընաց վըհատ ու գլխիկոր, քանգի ուրիշ նիզակ չուներ
Եվ նա ուժգին ձայնով կանչեց ճերմակասպար Դեիփոքին,
Խընդրելով տեգ երկայնաբուն, բայց նա արդեն չէր լըրում:
Հեկտորն այնժամ գըլխի ընկավ չար խարդապանքն ու հառաչեց.

«Ավա՛ղ, ուրեմն աստվածները ինձ հայտնապէս տարան դէպ մահ,
Կարծում էի, թե ինձ հետ է Դեիփոքուն՝ եղբայրըս քաջ:
Նա պարըսպից ներսն է սակայն, և Աթենասն ինձ դավ գլորեց.
Չարաբաստիկ մահն ինձ մոտ է և Արամից փըրկում չնկա:
Ա՛յն է եղել կամքը Չևսի և իր որդի Ապոլլոնի,
300 Որոնք ինձ հետ էին առաջ. այսպէս մահըս վըրա հասավ,
Սակայն պիտի վախկոտի պէս ես չըմեռնեմ անփառունակ,
Այլ պանծալի հերոսութամբ, որ միշտ հիշվի ասպարպում»:

- Այս ասելով նա դուրս քաշեց վաղակապորն իր վիթխարի, Սուրբ հրակա ու ծանրաքաշ, որ կախում էր ազդրն ի վար, Ու կրծկվելով, թրոսով, ինչպես հրզոր արծիվ բարձրագընա, Որը մըթին ամպի ծոցից սըլանում է դեպ դաշտավայր՝ Մատողաշ մի գառ և կամ երկշոտ մի նապաստակ ասշուպելու:— Հեկտորն այդպես վըրա վազեց, շողացնելով սուրն իր ահեղ. Սուրաց նաև Աքիլը ժիր սիրտն ամենի ցասումով ի,
- 310 Կործքը ծածկած արվեստակերտ ու գեղեցիկ իր ասպարով Եվ ճոճելով փայլակնացայտ սաղավարտը քստախորան, Որի ծայրին ծածանվում էր ոսկեգիսակ ցըցունքը վես, Որ Հեփեստոսն ինքն էր փընջել խորաններում խիտ ու վեռ-վեռ: Բայց ինչպես աստղն աստղերի մեջ, որ ընթանում է գիշերով Գիշերավարն, որ ամենն գեղեցիկ աստղն է երկընթքում, Ցայտում էին շողեր այդպես սուր սըլաքից, որ ճոճում էր Աստվածազարմ Աքիլը քաշ Հեկտորի մահն որոճալով, Աչքը՝ կաշտառ նըրա մարմնին, թե որտեղից հեշտ է խոցել: Պրիամյանի մարմինը որջ պատած էր պերճ գեն ու զարդով,
- 320 Որ խըլել էր Պատրոկլեսից՝ ըսպանելով նըրան մարտում: Բաց էր այնտեղ, ուր անրակներն վիզն ուտերին են միացնում, Որտեղից շուտ դուրս է թըռչում մահկանացու մարդու հոգին: Ախտյանի այդ տեղն ահա մըխեց մըկումդն իր Աքիլեսն, Ու սըլաքը ծակեց անցավ պարանոցը նըրա փափուկ, Մակալն հացին պըղընձագեն կոկորդն մինչև վերջ չըկըրտեց, Որ մեռնողը կարողանար դեռ մի քանի խոսք մըրմընջալ: Հեկտորն ընկավ փոշեթավալ, և Աքիլեսն ասաց հըպարտ. «Գուցե կարծում էիր, Հեկտոր՛, որ պանծալի Պատրոկլեսին Կողոպտելուց հետո ազատ և անպատի՛ժ պետք է մընաս:
- 330 Օ դու անմի՛տ, անգիտացար, թե նըրանից ավելի քաջն Ըսպասում էր նավերի մեջ, որ պիտ ծալեր ծընկները քո: Ծընկերն հիմա ու թըռչուններն ուտեն պիտի մարմինըդ մերկ, Մինչդեռ նըրան պատշաճ կարգով թաղելու են արգիացիք»:
- Եվ Հեկտորը վերջին շընչում թախանձագին ասաց նըրան. «Ի սեր կյանքիդ ու ծընկներիդ, ծընողներիդ՝ խընդրում եմ քեզ, Մի՛ թողնիր որ մարմինը իմ գըզեն շըներն աքայեցոց, Այլ առնելով փըրկանք անբավ՝ պըղինձ, ոսկի, որքան ուզես, Որ պիտի տան քեզ հայրըս ծեր ու մեծարո մայրըս անուշ, Նըրանց դարձրու մարմինը իմ, որ տրոյանք ու տրոյուհիք
- 340 Ողբան վըրաս ու կըրակի վըրա պատվեն մահացյալիս»:

Խեթ ճաչելով նըրա վըրա Աքիլեսը պատասխանեց.

«Մընողներին ու ծընկներին անուով մի՛ խընդիր ինձ, շո՛ւն:
Օ՛ր, եթե սիրտըս քինավատ ու յիշս ինձ հորդորեին,
Ես կուտեի՝ մարմինդ հում-հում, մանըր ջարդած, կըտոր-կըտոր,
Բոլոր այն ժանտ չարիքների համար, որ դու ինձ հասցրիր:
Չեմ թողնի ես, որ շըներին քեզնից հեռու վանի ոչ ոք,
Եթե նույնիսկ քերեն քեռ-քեռ, դիզեն այստեղ տասնապատիկ
Եվ ավելի՛ պարզև-վըրկանք, ու խոստանան էլի՛-էլի՛,
Ոչ իսկ եթե քո քաշով մեկ հըրամայի ոսկի տալ ինձ
350 Իլիոնի ծեր Պրիամ արքան. այդպես, մաչրդ մինչև անգամ,
Քեզ անկողնում դըրած՝ վըրադ պիտի չողքա ու սուգ չանի,
Այլ թըռչուններն ու շըները պիտի ուտեն մարմինը քո»:

Կորդակաճոճ Հեկտորը իր մահվան շեմին սասց ևըրան.
«Գիտեի՛, որ չէր կարելի աղերսանըով քեզ ողոքել,
Քանզի քո կարծըր կըրծքի մեջ երկաթե սիրտ ես կըրում դու.
Սակայն պիտի թափվի վըրադ վըրեժն ահեղ աստվածների
Այն օրը, երբ Սկեական դըռների մոտ, ո՛վ Աքիլլես,
Ապոլլոնն ու Պարիսը քեզ փըռեն պիտի գետնատարած»:
Խոսքը ևըրա քերանն էր դեռ, որ մահը սև վըրա հասավ,
360 Ու դուրս գալով հոգին մարմնից գահավիժեց դըժոխքն ի վար,
Ողբալով իր բախտի վըրա, թողած ուժն ու կորովն առուչ:
Բայց Աքիլլեսը մեռածի գըլխավերև կանգնած՝ գոռաց.
«Մեռի՛ր, իսկ ես կընդունեմ մահն իմ քաջի պես, երբ էլ ուզեմ
Ամպրոպայինն ու մյուս բոլոր աստվածները հավերժ անմահ»:

Այսպես սասց և մեռածի մարմնից քաշեց հանեց աշտեն
Եվ ըսկըսեց կապտել ևըրա շըքեղ գեներն արյունազանգ:
Այնժամ այնտեղ ըշտապելով մյուս որդիներն արքայեցոց,
Դիտում էին հիացմունքով գեղն ու հասակը Հեկտորի,
Չեղավ մեկը, որ մոտենար ու չըխցեղ ևըրան տեգով,
370 Եվ նաչելով մեկ-մյուսին՝ այսպես էին ասում իրար,
«Ջարմանում ես, Հեկտորն հիմա որքա՛ն մեղմ է ու մատչելի,
Քան երբ բորբոք բոցով կըրակ էր տալիս նա մեր նավերին»:

Այսպես էին ասում միմյանց ու մոտ գալով խոցում ևըրան:
Իսկ Աքիլլես դյուցազնը երբ ևըրան իսպառ զինազերծեց,
Աքայեցոց միջև կանգնած՝ այս սըրաթև խոսքերն ասաց.
«Ո՛վ սիրելի գորավարներ արգիացոց և իշխաններ,
Աստվածներն ինձ շընորհեցին, որ ըսպանեմ ես այս մարդուն,
Որ մեզ բոլոր տըրրովներից շատ ավելի չարիք գործեց:
Եկեք հիմա, որ քաղաքի վըրա գընանք զինավառված,

- 380 Որ հասկանանք, թե տըրոյանք ի՞նչ նըպատակ ու միտք ունեն,
Թողնելո՞ւ են ամբողջ արդոյք Պրիամոսի որդու անկմամբ,
Թե՞ Հէկտորի մահից վերջն էլ նըրանք կըռվել են կամեանու:
Բայց ինչո՞ւ է սիրտս աշախիսի խոսքեր հիմա թելադրում ինձ,
Երբ նավերի մոտ դեռ անթաղ պատկած է դին Պատրոկլէասի,
Իմ սիրելի ընկերը քաջ, որին երբեք չեմ մոռանա,
Քանի ողջ եմ ու սիրելի սըրունքներըս շարժվում են դեռ:
Դժժոխքի մեջ մինչև անգամ, ուր չեն հիշում մեռելներին,
Ես ընկերոջն իմ սիրելի՛ պիտի հիշեմ միշտ անմոռաց.
Եկեք հիմա, քաջ արայանք, հաղթական երգ հընչեցնելով,
390 Վերադառնանք դէպի նավերն ու մարմինն այս տաննէք մեզ հետ:
Մենք մեծ պարծանք ժառանգեցինք ըսպանելով քաջ Հէկտորին,
Որին բոլոր տըրոյացիք իբրև աստված էին պաշտում»:

- Այսպէս ասաց ու Հէկտորի վըրա խորհեց գործ անարժան:
Ներքաններից մինչև կոճերն, երկու ոտքի կըրունկներից,
Ծակեց ջըղերն ու միջից մի արջատի փոկ անցկացնելով՝
Կսպեց կառքին, թողնելով որ քարշ գա գլուխն գետնի վըրա,
Իսկ ինքը պերճ գենքերն առած՝ կառքը ցատկեց թեթևաշարժ,
Եվ սըլացան մըտրակահար նըծույզները դաշտի միջով:
Հէկտորի դին քաշքըշվելով՝ հանում էր ամպ մի փոշեղեն,
400 Ու սև մագերը գանգրագեղ ավլում էին գետինն անվերջ.
Գըլուխն ամբողջ փոշեթաթավ— առաջ այնպե՛ս շընորհագեղ,
Զևար ասկայն անագորոյն թըշնամո ձեռք մատնեց նըրան,
Որ հայրենի իր երկրի մեջ նըրան այդպէս նախատէին:—
Նըրա չըքնաղ գըլուխն ընդքարշ թավալվում էր հողերի մեջ:
Մայրը մագերն էր փետտում իր փայլուն քողը հեռու նետած,
Մեծակական ճըշում էր նա, նայելով իր որդու վըրա.
Ողբում էր հայրն աղիողորմ իր սիրելի որդու համար:
Քաղաքն ամբողջ համակված էր անասելի սուգով ասատիկ,
Այնքան մեծ էր կըսկիծը խոր, որ ասես թե Իլիոնը ողջ
410 Կործանվում էր հիմնահատակ, ճարճատում էր հըրդեհակեզ:
Ամբոխն հագիվ էր կարենում գըսպել թըշվատ այնորին,
Որ դարդանյան դարքասներից ուզում էր դուրս ելնել բըռնի:
Աղբ ու տիղմում թավալվելով թախանձում էր նա բոլորին,
Աղաչում էր լալահառաջ՝ տալով անունն ամեն մեկի.

«Հեռո՛ւ կացեք, սիրելիներս, ու թույլ տըվեք, որ քաղաքից
Դուրս ելնելով մենակ գընամ դէպի նավերն արքայեցոց
Աղաչելու այդ ժանտածուտ ոճրագործին, թերևս նա
Ակնածելով իմ ալեծամ ձերութունից վըրաս գըթա,
Որովհետև ինքն էլ ունի իմ հասակին ձերունի հայր,

420 Պեկար, որ ծընեց Արրան իբրև պատիժ ու պատուհաս
Տըրոյացոց համար և ինձ, որ կըքեց ինձ վըշտերի տակ,
Ըսպանելով քանի՜-քանի՜ ծաղկահասակ զավակներինս,
Որոնց համար սիրտըս այնքան չի կըսկըծում, որքան սըրս,
Որի վիշտը պետրիս պիտի դըժոխք տանի շուտով:
Հեկտոր, որդիս՛կ իմ սիրելի, գոնե գըրկիս մեջ մեռնեիր,
Այն ժամանակ լալով վըրադ կըմեղմեի՞նք մեր վիշտն անհուն
Ես ապաքախտ հայրդ ծերուկ և սըզավոր մայրդ թըշվառ»:

Այսպես ասաց հայրն արևոր հոժ քազմությանը շըրջապատված:
Իսկ կանանց մեջ լալահառաչ ըսկըսեց ողբն իր Հեկաբեն.

430 «Քա՛ղցր իմ որդիակ, քեզնից հետո ինչո՞ւ համար ապրեմ այլևս,
Արև տեսնեմ քո մահից ետ ես մայրդ հեզ, այ՛ իմ Հեկտոր:
Ուտանի մեջ գիշեր-ցերեկ փառք ու պարծանք էիր դու ինձ,
Հույս-ապավեն տըրոյացոց և բովանդակ տըրովուհյաց,
Որոնք որպես աստված էին ընդունում քեզ քաղաքի մեջ,
Զի քանի դեռ ողջ էիր դու, փառք ու պարծանքն էիր Արրանց,
Եվ այժմը քեզ մեզնից հետո հասավ օրհասդ անագորույն»:

Ասաց լալով, իսկ կինը դեռ անտեղյակ էր դառն աղետին,
Զի տակավին ոչ ոք Արրան լուր չէր տարել ճըշտապատում,
Թե Հեկտորը դարբասից դուրս, բաց դաշտի մեջ էր մընացել.

440 Իր բարձըր տան Անթըմահարկում Արտան չըքնադ Անդրոմաքեն
Ձեռագործով էր ըզբաղված, ուտայն էր նա գործում Արրին՝
Ծիրանի ձորձ, որի վըրս ծաղիկներ էր բանում պես-պես:
Պատվիրել էր նա վարսագեղ աղախնոցն իր ապարանքի,
Որ կըրակի վըրս դընեն ամենամեծ ետտանգին,
Զուր տաքացնեն, որ լողանա Հեկտորը երբ դառնա կըովից:
Խեղճ կին, երբեք չէր մըտածում, որ Հեկտորին տընից հետո
Նըվաճել էր Աթենասը Աքիլլեսի հուժկու ձեռքով:
Աշտարակի կողմից հանկարծ լաց ու կոծի ձայներ լըսեց,
Ծընցվեց ահից Անդրոմաքեն, քարկահն ընկավ Արրս ձեռքից,

450 Եվ դառնալով իր գանգրագեղ Ասթիշուներին՝ այսպես ասաց.
«Երկու հոգի եկեք ինձ հետ, գընանք տեսնենք՝ ինչ է եղել,
Իմ մեծարո ըսկեսուրիս ձայնն եմ լըսում, և կըրծքիս մեջ
Թըպըրտում է սիրտըս, դողում, ու ծընկներըս կըթոտում են
Վայ թե վատ բան է պատահել Պրիամոսի որդիներին:
Օ՛, չըլըսեմ աշոպիսի գույժ, վախենում է սիրտըս ասատիկ,
Թե Աքիլլեսը քաղաքից կըտրած հանդուգն իմ Հեկտորին,
Մեն ու մենակ հալածելով դաշտի միջով՝ մարի Արրս
Արիության կըրակը բորք, որով վատված էր շարունակ.

Բազմության մեջ չէր մընում նա, այլ առաջ էր գետնում խիզախ
480 Ու ոչ մեկից գուպարի մեջ իր քաջությանը ետ չէր մընում»:

Այսպես ասաց Անդրոմաքեն ու դուրս թըռավ ապարանքից
Խելացընոր ու սիրտ ի դող՝ նածիշտների հետ իր երկու,
Եվ հասնելով աշտարակին, ուր հոժ ամբոխ էր հավաքված,
Կանգ առավ նա, նայեց դեպ դաշտ ու նրկատեց իր Հեկտորի
Մարմինը, որ կատքին կապված քաշում էին ձիերն արագ,
Ու քարշ տալով տանում էին դեպի նավերն արպեցոց:
Տեսավ թե չէ՝ ուշքը գընաց, ու մըթնեցին աչքերն իսկույն,
Վայր գըլորվեց մեջքի վըրա, ասես մեկեն շունչը փըչեց:
Նըրա գըլվից հեռու ընկան գեղեցկաշուք զարդերը ճոխ՝
470 Պերճ վարսակալն ու ապարոշն ու փողոշուկը հյուսվածո,
Եվ բողը, որ ոսկեղինիկ Ասողիկն էր ձոն տըվել նըրան
Այն օրը, երբ սաղվարտաճոճ Հեկտորը ճոխ վարձանք տալով
Մեծահարուստ Էտիոնի տընից ասավ բերավ նըրան:
Ծըրջապատված էր նա քազում իր տալերով ու ներերով,
Որոնք բըռնել էին նըրան ուշագընաց ու կիսամեռ.
Իսկ երբ հագիվ ուշքի եկավ, ճիչ արձակեց Անդրոմաքեն
Եվ կանանց մեջ կանգնած լալով՝ այսպես ասաց արտասովալից.
«Վա՛յ իճձ, Հեկտոր, երկուսս էլ նույն ճակատագրի տակ ծընվեցինք,
Դու՝ Իլիոնում, Պրիամոսի արթունքի մեջ պերճաշուք,
480 Ես՝ Թեբեում, անտառախիտ Պլակիոն լեռան ըստորոտում,
Ապարանքում Էտիոնի, որը սընեց մանկությունն իմ,
Իճձ, եղկելուս, երանի թե չըծընվեի՝ բոլորովին:
Ըստորերկրյա դըժոխքն էս դու իջնում հիմա, ա՛յ իմ Հեկտոր,
Ու թողնում էս իճձ քո տանը այրի՝ սև ու սուգի մեջ,
Ու որբ՝ մատղաշ մեր մանկիկին, որին էս ու դու ծընեցինք—
Թըշվատներըս, և էլ նըրան չես լինի դու նեցուկ ու հույս,
Ոչ էլ նա քեզ՝ ծերությանըդ, քանզի մեռար դու, քա՛ջ Հեկտոր:
Եթե նույնիսկ նա ազատվի արպեցոց անգույթ խազմից,
Վիշտն ու տանջանքն այսուհետև պիտի բածին մընան նըրան,
490 Զի նըրա անդն ու արտորաք օտար մարդիկ պիտի խըլեն:
Որբությունը երեխայից խըլում է իր ընկերներին,
Ման է գալիս միշտ գըլխահակ, աչքերը թաց՝ արտասուքով:
Գընում է խեղճ տըղան իր հոր բարեկամաց մոտ խընդրելու
Եվ մերթ մեկի ու մերթ մյուսի վերարկուի փեշից քաշում:
Թե մեկնումեկն էլ ողորմի՝ կըստ միայն փոքրիկ մի ումպ,
Որ թըշվատի շըրթունքներն է թըրջում միայն և քիմքը՝ ո՛չ:
Իսկ բախտավոր, ուրախ տղան, որն ունի հայր ու մայր, նըրան
Խընջուլքից դուրս կըվըռընդի բըռընքսահար, նախատալից.

Ագրոմաքի տըը

«Գրնա կորի՛ր,— կասի նրան,— հայրդ մեզ հետ հացակից չէ՛»:

- 500 Եվ կըդառնա՛ լաց լինելով որրուկը իր այրի մոր մոտ,
Ոստանիշխանս, որը առաջ հոր գրքի մեջ, նրա ծընկանն
Ուղեղով էր պնդում միայն ու գեր խոյի պարստ ճարպով:
Իսկ երբ հոգնում էր մանկական իր խաղերից, քննել ուզեր,
Նրնջում էր նա մահճում կամ իր ըստընտոի փափուկ գրքկում,
Հանգրստավետ մաքրության մեջ, սիրտը լեցուն ըզմալլանքով:
Այնինչ հիմա իր սիրելի հորից գրքկված պիտի տանջվի՛
Ոստանիշխանս, տըրոյացիք այդպես էին կոչում նրան,
Զի դու էիր պաշտպան նրանց պարիսպներին ու դրոներին:
Իսկ այդ հեռու ծընողներդ, մահիկամն նավերի մոտ
510 Որդերը պիտ ուտեն մարմինդ, երբ կըշտանան շրներն այլևս:
Մե՛րկ ես պատկում, մինչ տանն ունես դու նըրբահյուս պատմումաններ,
Ծընորհաշուք, որ գործել են կանաչք իրենց վարժ մատներով:
Պիտի կըրակ գըցեմ դըրանք, այրեմ բոլորն, որովհետև
Նըրանց այլևս դու պետք չունես, չե՛ս հագնելու, ա՛յ իմ Հեկտոր,
Կայրեմ տրոչանց ու տրովուհյաց խըմբում դըրանք՝ ի փառքս քեզ»:

Այսպես ասաց, ու լալագին ձայնակցեցին կանաչք նրան:

Ե Ր Գ Բ Ա Վ Ա Ն Ե Ր Ե Ք Ե Ր Ո Ր Պ

ՊԱՏՐՈՎԼԵՍԻ ԹԱՂՈՒՄԸ. ԽԱՂԵՐ

Մինչդեռ այսպես ողբում էին տրրոյացիք քաղաքի մեջ,
Աքալեցիք ետ դառնալով Հելլեսպոնոսի ափերն հասան
Ու հապըշտապ ցրրիվ գալով՝ ասեն մարդ իր նալը գրնաց:
Բայց Աքիլը թույլ չըտըվեց միրմիդներին ցրրիվ գալու,
Եվ կանգնելով իր քաջերի միջև՝ այսպես ասաց նրբանց.

«Արագածի՛ միրմիդոններ, բարեկամներս հալաւտարիմ,
Մի՛ արձակեք ձեր կառքերից նըժույզներին սալաւըմբակ,
Այլ մենք այսպես, մեր ձիերով ու կառքերով՝ Պատրոկլէսի
Մոտ գրնալով— ողբանք նրբան ու տանք պատիվ մահացալիսն:
10 Իսկ երբ ողբով ու հեծոյթյամբ հագեման մեր սրբոտերն, սլնծամ
Երիվարներն արձակելով՝ բոլորս մեկտեղ ընթրիք կանենք»:

Ասաց և ողբն իր ըսկըսեց, ու ձայնակցեց գունդը նրբան:
Դիակի շուրջ երեք անգամ պըտըտցըրին նըժույզներին,
Եվ Թետիսը սրբտաճըմիկ լաց ու կոծի դըրդեց նրբանց:
Թըրջվեց ավազն արտասուքով, թըրջվեցին և գենք ու զըրան:
Այսպես լալիս էին նրբանք կարտոն իրենց մեռած քաջի.
Եվ նրբանց մեջ բազմահատաչ ողբ ըսկըսեց Աքիլը նախ՝
Մարդախոշոջ իր ձեռքերը ընկերոջ սատ կըրծքին դըրած:

«Նըրախացիր, Պատրոկլի իմ քաջ, դըժոխքում էլ մի՛ տըխրի դու,
20 Կատարում եմ բոլորն անա, ինչ որ ես քեզ խստացել եմ:
Հեկտորի դին բերի, որ տամ հոշոտելու մեր շըներին,
Եվ տասներկու տըրոյացի գեղատեսիլ պատանիներ
Խարույկիդ մոտ խողխողելու ի վըրեծ քեզ, ի՛մ սիրելիս»:

Ասաց, արարք մի անարժան որոճալով Հեկտորի դեմ:
Բերանքսիվաչը գըցեց նրբան Մեհիտյանի դագաղի մոտ,
Փոշիներում. իսկ մյուսները գենքերն իրենց մերկանալով՝
Արձակեցին մեծախըրխինջ նըժույզներին սալաւըմբակ
Եվ խիտ առ խիտ նըստոտեցին Աքիլլէսի նալերի շուրջ.

Իսկ Աքիլլը ճորանց համար սուգի սեղան բացեց ստատ:

- 30 Մեծամարմին ճերմակ ցուլեր թավալվեցին երկաթի տակ,
Հոտից բերված գառներ բազում, այծեր պարարտ ու պապաչուն,
Եվ ճարպալից խոզեր մարմնեղ՝ ճյունասպիտակ ժանիքներով,
Եփվում էին խորովվելով Հեփեստոսյան բոցի վրրա:
Մեհիտյանի դիակի շուրջ արյունն առփի պես էր հոսում:

Բայց արքաներն աքայեցոց առած քաջոտն Աքիլլեսին,
Տանում էին Ագամեմնոն թագավորի մոտ, հազիվ-հազ
Համոզելով ճորան՝ ցասկոտ՝ իր մըտերմի մահվան վըրա:
Երբ Ատրիոի վըրանն հասան՝ պատվիրեցին անմիջապես
Քաջախոսնակ քարոզներին, որ կըրակի վըրա դընեն

- 40 Ամենամեծ եռոտանին և հորդորեն Պելիսյանին
Լըվացվելու, մաքըրվելու համար փոշուց և արյունից:
Իսկ նա մեղծեց հատատապես ու մինչև իսկ երդում արավ.
«Երդվում եմ ես Արամազդով՝ վեհագույնո՛վն աստվածների,
Որ գըլուխը ջուր չի տեսնի, մինչև որ ես Պատրոկլեսին
Չայրեն հըրով ամենատորբ ու չըկանգնեմ շիրիմ ճորան,
Եվ չըկըտրեմ մագերըս ես. ուրիշ ոչ մի ցավ այսքան խոր
Չի խոցելու սիրտըս երբեք, քանի դեռ ես կենդանի եմ:
Սակայն հիմա հըպատակվենք մենք տաղտկալի կերակորիին,
Իսկ առավոտ, լույսը բացված, ո՛վ թագավոր Ագամեմնոն,
50 Հըրամայիր դու քո մարդկանց, որ անտառից փայտ փոխադրեն
Ու պատրաստեն ինչ որ պետք է մահացյալի թաղման համար,
Խավարի գիրկը գընալու. որպեսզի հորն այրի ճըրան,
Անհետացնի իմ աչքերից, և գորքը իր գործին անցնի»:

Այսպես սասց, և բոլորը հավանություն տըվին ճըրան.
Այսա ընթրիք պատրաստելով կերան մեկտեղ ու խըմեցին,
Մինչ հագեցան ճըրանց սըրտերը ընդհանուր կերուխումից:
Իսկ երբ քաղցի և ծարավի ճըրանց փափագը լիացավ,
Ոտքի ելան ու գընացին վըրանների մեջ քընելու:

- Միայն Աքիլլն արտասովալից՝ բազմաշտառ ծովի ափին
60 Պառկած տըխոր հառաչում էր շըրջապատված միբմիդներով,
Ուր մըշտածուփ ծովն էր անվերջ ծեծում իր ափն ալիք-ալիք:
Նիճն իր թեթև թևերն այնտեղ Պելիսյանի վըրա փըռեց
Փարատելով ճըրա սըրտից բոլոր վըշտերը ծանրագին,
Քանգի սաստիկ հոգնած էին անդամները ճըրա բոլոր
Մըրըրկաշունչ Իլիոնի շուրջ քաջ Հեկտորին հալածելուց:
Այդտեղ ահա, հոգին անբախտ Պատրոկլեսի ներկայացավ
Աքիլլեսին՝ ամեն բանով իրեն ճըման, գույն ու գեղով,

Եվ աչքերով, և հասակով, ձայնով,— ամեն ինչով նրման,
Եվ վերից-վար նույն իր շրջել հանդերձները հազած բոլոր
70 Եվ Պեյլանի գրլխավերև կանգնած՝ այսպես սասց նրբան.
«Նընջում ես դու, ո՛վ Աքիլլես, արդեն իսպառ ինձ մոռացած.

Սիրում էիր կենդանությանս, իսկ երբ մեռա ինձ լըքեցի՞ր:
Թաղիր ինձ շուտ, որ դրժոխքի դըռնից մըտնել կարողանամ,
Մենելների ուրվականներն ինձ հեռու են քըշում դըռնից,
Ու չեն թողնում անցնեն գետից մենելների հետ խառնըված,
Եվ շըրջում են թափստակամ՝ լայնադարբաս դրժոխքի շուրջ:
Ջեռքը տուր ինձ՝ կարոտյալիս. ես դրժոխքից ետ չեմ դառնա
Եթե դուք ինձ, սիրելիդ իմ, կրակի վրա պատվեք մի հետ:
Քեզ հետ այլևս, ինչպես առաջ, ընկերներից հեռու նըստած
80 Սիրով խորհուրդ չենք անելու. դրժնյա օրհասն ինձ կուլ տըվեց,
Օրհասը, որ ծընված օրես վիճակված էր ինձ ի վերուստ:
Եվ քե՛զ համար, աստվածատիպ ո՛վ Աքիլլես, պահված է աստ
Ընկնել, ալաղ, քաջամարտիկ տըրոյացոց պարըսպի տակ:
Մի այլ խընդիր էլ ունեմ քեզ, թե կամենաս դու կատարել.
Ոսկորներըս, ո՛վ Աքիլլես, քոնոնցից մի՛ հեռու դընի,
Այլ ամփոփիր ի միսսիմ, ինչպես մեկտեղ եմք մեծացել
Ջեր հարկի տակ, երբ դեռ մանուկ՝ ձեզ մոտ քերեց Մենիտիոսն ինձ
Ոպոյլիսից՝ մի ցալալի ըսպանության համար, որ ես
Ի գործ դըրի Ամփիդամի որդու վըրա ակամայից,

90 Ինչ-որ փոքրիկ ուլի համար իրարու հետ վեճի մըտած:
Այն ժամանակ Պեյլես ասպետն առավ ինձ իր ապարանքում
Եվ խընամեց որդու նըման, ինձ քեզ ընկեր անվանելով:
Այսպես նաև թող որ նույն տեղն ամփոփի մեր ոսկերտոսին
Ոսկի սափորն այն գեղեցիկ, որ քեզ տըվեց մայրըդ արգո»:

Մոտենալով նրբան իսկույն Աքիլլն այսպես պատասխանեց.
«Ասա՛, ընկեր իմ սիրելի, ինչո՛ւ համար ձկար այստեղ.
Եվ մի առ մի, ամուր-ամուր պատվիրում ես այդ բոլորն ինձ:
Ուրախությամբ կըկատարեմ բոլորն, ինչ որ ասում ես դու,
Բայց ավելի՛ մոտեցիր ինձ, որ գըրկըվենք մի սկընթարթ»
100 Եվ ըսփոփվենք իրար գըրկում աղեկըտուր արտասվելով»:

Ասաց, պարզեց ձեռքերը նա, բայց գիրկը իր թափուր մընաց,
Քանզի հոգին ծըխի նըման գընաց մըտավ խոքըդ երկրի:
Ջարթնեց Աքիլլն ու ծափ տալով այս ցալագին խոսքերն սասց.
«Ո՛վ աստվածներ, դրժոխքումն էլ ուրեմըն կա, երևում է,
Մարդու ոգի և ուրվական, թեկուզ մարմինն անթաղ լինի.
Քանզի անթախտ Պաստրկլեսի հոգին այս ողջ գիշերն ի բուն

Եկալ կանգնեց գրլխիս վերև արտասպազին և սրգալոր
Ամեն ինչով իրեն նըման ու տըվեց ինձ պատվիրաններ»:

Այսպես առաց և բոլորի մեջ արծարծեց ողբի եռանդ:

- 110 Եվ վարդամատն Առափուռը զըտալ նըրանց ողբ անելիս
Այդ ցավալի դիակի շուրջ. Ազամեմնոն արանց արքան
Առափուտ վաղ հանեց բոլոր վըրաններից զհնվորներին,
Որ փայտ բերեն ջորիներով, և նըրանց պետ նըշանակեց
Մերիոնեսին արհասիրտ՝ Իդոմենի քաջ ծառային:
Եվ գընացին փայտատներով ու պընդոլոր պարաններով,
Ջորիներին առաջն արած, ու կըտրեցին երկար ճամփա.
Ելան դեպ վեր, իջան դեպ վար, երբեմըն աջ, երբեմըն ձախ,
Ու հասնելով բյուրակընչա Իդա լեռը անտառապատ,
Ըսկըսեցին հեաանատը պողիճներով աշխուժորեն
- 120 Կըտրել հըսկա կաղնի ծառեր ու շառաչմամբ գըցել գետին:
Ապա կարճ-կարճ կըտրատելով փայտը բարձին ջորիներին
Ու բըռնեցին դարձի ճամփան աքալեցիք ըշտապ-ըշտապ
Թափուտներից դեպ դաշտավայր շուտ հասնելու տենչով վատված:
Ջինվորներից յուրաքանչյուրն իր հետ մի մեծ կոճղ էր բերում
Իդոմենի ժիր ըսպասյակ Մերիոնեսի հըրամանով:
Ու թափեցին ծովեզերքում, ուր Աքիլլեսն էր որոշել
Կանգնել շիրիմ մի բարձրաբերձ՝ Պատրոկլեսի և իր համար:

Երբ ամեն կողմ առատորեն լըցվեց փայտի մեծ կույտերով,

- Ջինվորները բոլորն այնտեղ նըստոտեցին շորջանակի,
130 Եվ Աքիլլեսն հըրամայեց քաջամարտիկ միրմիդոնաց
Ջինավատվել անմիջապես ու կատքերը լըծել բոլոր:
Եվ անհասպաղ էլան նըրանք, հագան իրենց զըրահ ու գենն
Ու նըստեցին կատքերն իրենց թե՛ կատավար և թե՛ ռազմիկ:
Ջիավորներն առաջ անցան, ետևից ամպն հետևակաց,
Որոնց միջից ընկերները տանում էին Պատրոկլեսին,
Ծածկելով դին իրենց գըլխից կըտրած գըցած գիսակներով:
Իսկ Աքիլլեսը ետևից զըլուխն էր բըռնել տըրտմաթաթալ
Ջի ընկերոջն իր անբասիր՝ դըժոխքի տուն էր ուղարկում:
Եվ երբ նըրանք Աքիլլեսի նըշանակած տեղը հասան,
140 Պատրոկլեսին դըրին գետին ու դիզեցին փայտը շեղջ-շեղջ:
Այնժամ դյուցազն Աքիլլեսի միտքը ուրիշ մի բան ընկավ.
Փայտակույտից հեռու կանգնած կըտրեց իր շեկ մազերը նա,
Որ թողնում էր երկարելու Սպերքիտս գետին ի ձոն,
Եվ աչքերը ծովին հառած՝ այսպես խոսեց հառաչելով.
«Սպերիքե՛, Պելևս հայրըս ի գուր սըրտանց ուխտ արավ քեզ,

Որ եւ կըռվից երբ ողջ-ատողջ դառնամ սիրուն իմ հայրենիք,
Գանգոտներըս քե՛զ նըվիրեն, մատուցելով զոն սըրբազան,
Մորթեմ հիսուն պարարտ խոյեր աղբջութներիդ ակունքի մոտ,
Ռտեղ ունես դու մի տուրբ դաշտ ու մի քազին անուշաբույր:
150 Այսպես ուխտեց ծերը, սակազն թողիր իղձը դու անկատար:
Եվ արդ, քանզի չեմ դառնալու եւ հայրենիքն իմ սիրասուն,
Գիսակներըս տալիս եմ եւ Պատրոկլեսին առնի տանի»:

Այսպես ասաց ու մազերը իր սիրելու ձեռքում դըրեց
Եվ ամենքի սիրտը լըցրեց աղեկըտուր լաց ու կոծով:
Անտարակույս կըողբային նըրանք մինչև արևամուտ,
Եթե Աքիլլն Ագամեմնին մոտենալով չասեր նըրան.

«Մ՛յ Ատրիդես, զի արայանք քեզ ավելի շուտ եմ լըտմ,
Ասա՛ նըրանց, որ բավական համարեն լաց ու կոծն այսքան,
Եվ խարուկից հեռանալով, հըրամայիր գորքի համար
160 Առատ ընթրիք պատրաստելու, իսկ մե՛նք մոտիկ սըրտակիցներս
Մահացալի մասին հոգանք, պետերն էլ թող մընան այստեղ»:

Եվ անալով Աքիլլեսին, Ագամեմոն արանց արքան
Հըրամայեց գորքին իսկույն ցըրվել դեսի նավերն իրենց:
Եվ մընացին այնտեղ միայն հողարկավոր մարդիկ, որոնք
Պատրաստեցին խարուկ՝ հարյուր ոտնաչափ լայն տարածությամբ
Եվ խարուկի վըրա դըրին մահացալին՝ խոցելած սըրտով:
Փայտակույտի առջև ապա փողոտեցին իրար ետև
Պարարտ խաշներ և ծանրաքայլ ու կորեղջուր ցուլեր բազում,
Եվ առնելով մեծահոգի Աքիլլեսը ճարպը նըրանց՝

170 Ոտքից գըլուխ ամբողջովին ծեփեց մարմինը Պատրոկլի
Ու շուրջ-բոլոր շարեց մորթված միսը մեծ-մեծ կըտորներով,
Եվ զետեղեց դիակի շուրջ յուղ ու մեղրի շատ սըրվակներ,
Փայտակույտի վըրա նետեց հըսկա ուժով հանկարծակի
Ահիպարան չորս նըծույզներ, հստաչելով հոգու խորքից:
Արքան ուներ ինը հատ շուն իր սեղանից կերակըրված.
Փողոտելով նա երկուսին՝ փայտակույտի վըրա նետեց:
Եվ մըտատրած ոճիրը ժանտ ի գործ դըրավ, սուր պըղընձով
Խողխողելով տըրոչացի տասներկու քաջ պարունաներին
Նետեց այնտեղ, որ խարուկի բոցը անեղ լափի նըրանց,
180 Եվ սիրելի իր ընկերոջն այսպես ասաց հոժկու ձայնով.

«Որախացի՛ր, ով Պատրոկլե, դու դըժոխքի տան մեջ անգամ.
Կատարում եմ անա ինչ որ քեզ խոստացա եւ նախապես.
Տըրոչացի տասներկու քաջ պատանիներ նըշանալոր
Այրըվում են քեզ հետ անա ամենակույ բոցերի մեջ.
Իսկ Հեկտորին ոչ թե հըրին, այլ շըներին տաս պիտի կեր»:

Այսպե՛ս սպառնաց, քաց շըները մարմնին մտիկ չէին գալիս, Զի Աստղիկը՝ դուստրը Զևսի հետու էր միշտ վանում Արրանց Գիշեր-ցեղեկ և օծում էր վարդի յուղով Հեկտորի դին, Որ Աքիլլեան այն քարշ տալիս՝ վերք չըբացվի մարմնի վըրա:

190 Իսկ Ապոլլոնը պարուրեց դիակն ամպով մի կապուտակ, Որ երկընթից մինչև գետինն իջած ծածկում էր այնքան տեղ, Որքան մարմինն էր գըրալում, որ բոցալստ արևը բարկ Չըշորացնի թարմ անդամներն ու մըկանները Հեկտորի:

Բայց փայտակույտը Պատրոկլի դիակի տակ չէր բըրընկվում: Այն ժամանակ Աքիլլը ժիր ուրիշ միջոց մի մըտածեց. Փայտակույտից հեռանալով խընդրեց երկու քամիներին՝ Բորեսսին ու Զեփյուռին, ովստեց ընտիր-ընտիր զոհեր, Եվ ոսկեղեն իր բաժակով ճոխ Արվերներ հեղելով Աս Աղաչում էր Արրանց, որ զան ու բորբոքեն հուժկու շընշով

200 Խարույկի հուրն ու դիակներն այրեն ուժգին բոցերի մեջ:

Արագաթև Իրիսն այնժամ ի յուր Արրա աղերսանքին, Փոդթաց իսկույն, որ մեծաշունչ քամիներին պատգամ տանի: Զեփյուռի տանը հավաքված ուրախանում էին Արրանք. Ու կանգ առավ կըճյա շենքի վըրա Իրիսն անմիջապես: Ոտքի էլան բոլոր հողմերն իսկույն, հե՛նց որ տեսան Արրան, Եվ ամեն մեկը Արրանցից Արրան իր մոտ էր հրավիրում, Բայց Իրիսը չուզեց Արստել ու հողմերին այսպես ասաց.

«Ես ժամանակ չունեմ այստեղ Արստելու ձեր խրախճանքին, Պետք է գընամ դեպ հոսանքներն Օվկիանոսի, եթովպացոց

210 Երկիրն հեռու, որտեղ զոհեր են մատուցում աստվածներին. Գընում եմ, որ Արվերներին հաղորդակից լինեն և է՛ս: Բայց Աքիլլեան աղաչում է, խոստանալով ընտիր զոհեր, Որ դուք, Զեփյու՛ր և Բորես՛ս, գընաք իսկույն ու բորբոքեք Խարույկը այն, որի վըրա Պատրոկլեաի դին է դըրված, Որի համար ողբում են ողջ աքայեցիք միահամոտ»:

Ասաց Իրիսն ու հեռացավ. էլան հողմերն անեղագոչ Եվ քըջելով ամպերն իրենց առջևից մեծ դըղըրդյունով Թըռան դեպ ծով, ուր բարձրացան ալիքների հըսկա լեռներ Ու հապըշտապ ժամանելով Արրանք Իլիոն՝ հուժկու շընշով

220 Փայտակույտի վըրա ընկան, ու ճարձատեց կըրակն անեղ: Փըչում էին գիշերն ի բուն, արժարժելով կըրակը բորբ. Եվ Աքիլլեան ամբողջ գիշեր կրկնատաշտակ իր բաժակով Ոսկյա կըծից գինին առնում ու հեղում էր գետնի վըրա.

Թրքընում էր հողն ու ձայն տալիս Պատրոկլէսի թըշվատ հոգուն:
Ինչպէս հայրն է դառնակըսկիծ սուգ անում իր նորապէսս
Միակ որդու ոսկորները խարուչկի մեջ այրըվելիս,—
Աչդպէս ողբում էր դառնապէս Աքիլլէսը խելակորույս
Եվ անդադար հառաչելով պըտըտովում էր խարուչկի շուրջ:

- Իսկ լուսաբեր Արուսակը, երբ որ էլավ երկրի վըրս,
230 Որից հետո ծովի վըրս քըրքմահանդերձ Այգն է ծագում,
Բոցը մարեց Պատրոկլի տակ, ու խարուչկի հուրը հանգավ:
Թողին հողմերն ու տուն դարձան, սըլանալով Թրակյան ծովից՝
Հուզված էր ծովն այեծածան ու մըռընչում էր հողմակոծ:
Աքիլլէսը հոգնած էր խիստ և խարուչկից հեռանալով,
Գընաց պսոկեց, և քունն անուշ իջավ վըրսն անմիջապէս:
Մյուսներն այնժամ Ատրիդէսի շուրջը եկան հավաքվեցին,
Որոնց ոտքի ձայնից զարթնեց Աքիլլէսն ու այսպէս սասց.

«Ազամենմոն, և դուք բոլոր իշխաններդ աքսյեցոց,
Նախ և սուսջ սև գիւնիով մարեք խարուչկն ամբողջապէս,

- 240 Որքան տեղ որ կըրակի մեծ գորուօթունը տեղ է բըռնել,
Որից հետո հավաքեցեք Մենիտյանի ոսկերտահն
Եվ խընամքով առանձնացրեք. նըրանք շատ հեշտ են ճանաչվում,
Չի խարուչկի մեջտեղն էր նա, իսկ մյուսները, խառնիխումն,
Երիվարներն ու պատանիք կրակի եզրերն էին վառվում:
Եվ աճյունը գետեղելով մի ոսկեղեն սափորի մեջ
Ծեփեցեք այն երկտակ ճարսով, մինչև ինքս էլ կիջնեմ դըծոխք:
Չեմ ուզում որ այնքան էլ մեծ դամբան շինվի նըրս համար,
Այլ լոկ համեստ մի հողաթումք, իսկ հետո դուք աքսյանքըդ,
Որ պիտ ապրեք ինձանից ետ, նավերի մոտ կըկառուցեք
250 Մեծատարած ու բարձրաբերձ մի դամբարան՝ մեզ երկուսիս»:

Այսպէս սասց, և անասցին նըրանք դյուցազն Աքիլլէսին:
Նախ մարեցին սև գիւնիով նըրանց խարուչկն ամբողջապէս,
Որքան տեղ որ բոցն էր բըռնել, աճյունը իջավ, նըստեց.
Ապա լալով հավաքեցին հեզաբարտ Պատրոկլէսի
Ոսկորները սափորի մեջ, ծածկեցին այն երկտակ ճարսով
Եվ խորանի խորք դընելով՝ նուրբ կըտալով ըսքողեցին:
Խարուչկի շուրջը գըծեցին բոլորաձև մի գերեզման,
Խոր փորեցին ու պեղելով հողը փըխրուն՝ կուտակեցին
Եվ կանգնելով մեծ հողաթումք, թողին նըրանք ու հեռացան:

- 260 Իսկ Աքիլլը ծողովըրդին շըրջանաձև նըստեցնելով,
Նավից հանեց մըրցանակներ՝ եռոտանի, փայլուն սաներ,
Երիվարներ ու ջորիներ, ու կառափներ հաղթ եզների,
Բազմապիսի փայլուն իրեր ու գեղիրան սիրուն կանաչք:

Նախ և առաջ նա գեղեցիկ մրրցանակներ նըշանակեց
Կառքով արագ թըռչողներին,— ձեռագործի հըմուտ մի կին
Եվ կանթալոր մի մեծ կաթսա՝ քրասներկու կապիճանոց:
Սա առաջնին. իսկ երկրորդի համար դըրեց նա մի զամբիկ
Վեց տարեկան, դեռևս անվարժ, որ հըղի էր ջորու սաղմով:
Եվ երրորդին՝ չորս կապիճանոց մի սան, կըրակ դեռ չըտեսած
270 Արծաթափայլ ու պաղպաշուն. և չորրորդի համար ապա
Դըրեց երկու տաղանդ ոսկի. հինգերորդին՝ մի դաշխորսան:
Ապա ոտքի էլած Աքիլլն՝ այսպես առաջ արգիացոց.

«Ո՛վ Ատրիդես և դուք բոլոր պըղընձագեռտ աքայեցիք,
Այս պարգևներն ըսպասում են այստեղ կառքով մրրցողներին:
Եթե հանդեսն այս աքայանք սարքեին ա՛յլ մարդու համար,
Ես առաջին պարգևն անշուշտ առած՝ վըրան կըտանեի:
Գիտեք, որ իմ երիվարներն անընթան են արիությանը.
Չի սերում են անմահներից. Պոսեյդոնը տըվեց նըրանց
Պելևս հորըս իբրև պարգև, իսկ Պելևսն էլ ինձ պարգևեց:
280 Բայց ես մըրցման չեմ մըտնելու, ձիերս պետք է հանգըստանան:
Օ՛, կորցըրին մի այնպիսի փառապըսակ վարիչ նըրանք,
Որը հաճախ լուղն հոսանուտ վար էր թափում նըրանց բաշից,
Լըվանալով մաքուր ջըրով. կանգնած հիմա արտասավաթոր
Նըրա սուզն են անում նըրանք, բաշով գետինը ավելելով:
Իսկ դուք մյուս քաջ աքայեցիքդ, ով որ վըստահ է ձեզանից
Իր ձիերի և ամրակազմ կառքի վըրս, թող գա հանդես»:

Ասաց Պելլանն, ու շատերը աշխուժորեն առաջ եկան:
Առաջինը հանդես եկավ Եվմելոսը՝ մարդկանց արքան,
Որ քաջ որդին էր Ադմետի և գերապանժ կառահըմուտ:
290 Նըրանից ետ էլավ Տիդյան Դիոմեդեսն հըսկայազոր,
Տրոյյան ձիերը լըծելով, որ Էնիասից էր ավարել,
Իսկ Էնիասին ինքն Ապոլլոնը ազատեց անեղ ժամին:
Ապա էլավ խարտյաշ Ատրիդ Մեներայիը դյուցազնազարմ,
Լըծեց կառքին արագաթոիչ երկու աշխույժ նըժույզներին՝
Ագամեմնի Մաչիկը սև և իր Մեպուկը սեփական:
Եքեպոդոսն ընծայեց այն Ագամեմնոն թագավորին
Այն պայմանով, որ նըրա հետ ինքը հողմուտ Իլիոն չըգա,
Այլ մընա տանն ու վայելի ճոխ պարգևներն Արամազդի,
Բընակվում էր հանգըստապետ Սիկիոնի մեջ արձականիստ:
300 Լըծեց Մաչիկն այդ սըրընթաց, որը պատրաստ էր արշավի:
Անտիլոքոսն ապա կազմեց նըժույզներն իր գեղեցկաբաշ,
Շըքեղ որդին Նելլան Նեստոր մեծահոգի թագավորի,
Կառքին լըծած Պիլոսածին սըրաթըռիչ երիվարներ:

Հայրը մտակ գալով որդուն՝ այս խորատիչ խոսքերն ասաց.

«Քեզ, Անտիոք, Արամազդը և Պոսելդոնը դեռ մանկույթ»

Սերտ սիրելով՝ սովորեցրին ձի վարելու ամեն արվեստն, Ուստի, որդիս, երկար-բարակ խորատների կարիք չունես, Դու քաց գիտես նըշանի շուրջ դառնալ արագ, բայց ձիերը Արշավի մեջ դանդաղ են շատ, վախենում են, թե վընասվես:

310 Սուր են ձիերը մյուսների, սակայն նըրանք չունեն քեզ չափ խելք ու շընորհք, ոչ էլ քեզ պես հըմուտ են ձի վարելու մեջ: Ուստի, որդիս, արա այնպես, որ չըմընաս անմըրցանակ: Հյուսնը խելքով, քան թե ուժով պետք է որ իր գործը տեսնի. Նավավարն էլ իմաստությամբ ու խելքով է դելավարում իր սըրընթաց նավը մըթին մըրըրկածուփ ծովի վըրս. Կառավարն էլ կառավարին անցնում է իր իմաստությամբ: Իսկ ով որ իր կառքին միայն ու ձիերին վըստահանա, Կըպըտըտվի ասպարեզում խելակորույս պատեղ-այնտեղ Ու չի կարող հաղթահարել իր ձիերին արշավելիս:

320 Իսկ խելացի կառավարը թեկուզ վատթար նըծույզներով, Աչքը հառած նըպատակին, մտոցի կանցնի և գիտե թե Նա ե՞րբ պետք է որ թուլացնի արջառենի փոկերը պիրկ, Բայց նըրանց միշտ ամուր բըռնած՝ առաջն է նա մըտիկ անում: Նըշանակետն անա ցույց տամ, որ քո աչքից չըվըրիսի. Մի գըրկաչափ չոր փայտ այնտեղ, գետնի վըրս խըփված է, տես, Կաղնի է նա և կամ սոճի, որ չի փըտում անձըններից, Եվ երկու կողմ, աչից-ձախից կան ըսպիտակ երկու քարեր Ճամփի բերան, և նըրա շուրջ ասպարեզը հարթ է բոլոր: Թերևս դա գերեզման է մի հինավուրց մանկանացվի

330 Եվ կամ թե քար սասմանանիշ՝ հին մարդկանցից այդտեղ դըրված Որը Աքիլը արշավանքի դըրեց իբրև նըշանակետ:

Դու այդ քարի մտոցի քերիք, վարելով քո ձիերն ու կառք, Եվ պընդակապ աթոռիցըր փոքր-ինչ դեպի ձախը ծուրվիր, Ըսպառնաձայն մըտրակելով աջակողմյան երիվարին Եվ թուլացրու բավականին երասաններն այդ նըծույզի: Իսկ ձախ կողմի ձին նըշանի մտոցի թող որ անցնի այնպես, Որ կարծել տա, թե անփըր նըպատակին պիտի քըսվի: Բայց այդ պահին ըզգուշացիր, որ չըլինի քարին դիպես, Ծոռ տաս, փըշըես կառքըր և քո նըծույզները վիրավորես,

340 Ուրախություն առթես այդց և մընաս ինքըր ամոթահար: Ուրեմն եղիր ըզգուշալոր, և խելացի եղիր, որդիս, Զի եթե դու նըպատակին չըրիվես ընդհուպ և անց կենաս, Ոչ ոք պիտի չըկարենա այլևս հասնել քեզ, կամ անցնել, Նույնիսկ եթե քո ետևից Ադրեսի վեճ որդին Արիոնն

Իր ձին վարի արբաթըռիչ, որը ծընունդ էր աստըծու,
Եվ կամ այստեղ սրնված ընտիր նըծույզները լավմեղոնյան»:

Այսպես ասաց Նեյլյան Նեստորն ու դարձավ իր տեղը նըստեց,
Այս կարևոր խորհուրդները տալով որդուն՝ Անտիոքին:

- Հինգերորդը Մերիոնեսն իր ձիերը կարգավորեց
350 Կառք նըստելով. և զըցեցին բոլորն իրենց վիճակները.
Եվ շարժում էր Աքիլն ինքը վիճակներն այդ՝ սաղավարտում:
Եվ առաջինը Նեստորյան Անտիոքի վիճակն էլավ,
Նըրանից ետ ելավ վիճակը Եվմեյոս թագավորի.
Հետո ելավ Մենեյավոս Ատրիդիքը կորովատեգ.
Նրանից ետ արշավելու վիճակն ընկավ Մերիոնեսին
Եվ վերջինը արիագույն Դիոմեդի վիճակն էլավ:
Եվ կանգնեցին նըրանք կարգով, ու ցույց տըվեց Աքիլն այնժամ,
Նըշանակետն հեռու դաշտում, և նըրա մոտ իբրև վըկա
Նա նըստեցրեց աստվածատիպ Փինիքսին՝ հոր կապարճակրիին,
360 Որ հետևի արշավանքին ու ճըշմարիտն ասի արդար:

Այնժամ նըրանք բոլորն իրենց մըտրակները բարձրացնելով
Մըտրակեցին նըծույզներին, հորդորելով ուժգընճածայն:
Ձիերն իսկույն տեղից պոկված արշավեցին արբաթըռիչ,
Փոշին նըրանց լանջքի տակից բարձրանում էր ամպի նըման,
Ու բաշերը հողմի շընչով ծըլիում էին ու ծածանվում:
Կառքերը մերթ սողում էին բարեբեղուն գետնի վըրսա,
Ու մերթ կարծես թըռչում օդով. կատավարներն ամուր նըստած
Վառվում էին հաղթանակի տենչով բորբոք, սըրտասըրրով,
Հորդորելով նըծույզներին, որոնք թըռչում էին փոշում:

- 370 Իսկ երբ արդեն ձիերն իրենց վերջին ընթացքն էին առնում,
Ծուռ գալով դեպ ծովն ըսպիտակ, այդտեղ արդեն կըրկնապատկվեց
Արիությունն, ու լավիում էր տարածությունն ամեն նըծույզ:
Անդ Փերեայան ձիերն արագ աճցան բոլոր նըծույզներից,
Նըրանցից ետ ցուում էին Դիոմեդյան գեղազատներն
Տըրուլայից, ոչ թե հեռու, այլ շատ մոտիկ, կառքին ընդհուպ,
Որ թըլում էր ամեն վայրկյան պիտ ելնեին կառքի վըրսա,
Որոնց շունչը տաքացնում էր թիկունքը լայն՝ Եվմեյոսի.
Գըլովները նըրա վըրսա բըռնած սուրում էին նըրանք,
Որոնք գուցե և անցնեին, կամ թողնեին երկբայելի
380 Հաղթությունը, եթե Տիդյան Դիոմեդի վըրսա Գուշակ
Ապոլլոնը ռի չունենար, որ մըտրակը զըցեց ձեռքից:
Նա զայրացավ և աշքերից Դիոմեդի արցունք հոսեց,
Երբ տեսավ, որ գավթիկները թըռչում էին արշավասույր,

- Մինչ իրենները անմըտրակ դանդաղեցրին ընթացքն իրենց: Բայց նենգությունն Ասողունի Դիոմեդես Տիդյանի դեմ Չրվրիպեց Աթենասի սուր աչքերից, որ շուտ հասավ, Տըվեց մըտրակը Տիդյանին և ձիերին ուժ ներշնչեց, Եվ Ադամտի որդու ետևն ընկած ցաակոտ աստվածուհին Կոտրեց լուծը նրծույզների ու ճաշիկները խըրտնեցին,
- 390 Արշավեցին ճամփից ելած, քեղին անլուծ ընկավ գետին, Եվ Եվմելոսն անվի մոտից նըստարանից վայր գըրովեց. Արմունկները, քիթն ու քերանը քերծվեցին արյունոտված, Ճեղքվեց ճակատն հոնքերի մոտ, և լըցվեցին արտասուքով Նըրս աչքերն ու կոկորդոսն նըվաղեց ձայնը գորավոր: Իսկ Դիոմեդը թեքելով իր նըծույզներն սուսջ անցավ Մյուս բողորից, զի Պալլասը տըվեց կորով նըծույզներին Ու նըրան՝ փառք, որից հետո Մենելալոսն էր սըլանում: Բայց Անտիոքն այսպես հորդոր տըվեց իր հոր նըծույզներին.
- «Դո՛ւք էլ թըռեք, երիվարենե՛րս, արագացրե՛ք ընթացքը ձեր.
- 400 Չեմ պահանջում ես ձեզանից, որ դուք մըրցման մըտնեք խիզախ Բաս Տիդյանի ձիերի հետ, որոնց տըվեց Պալլասը ուժ Եվ պարգևեց դյուցազունին հաղթանակի փառք ու պարծանք: Բայց շո՛ւտ հասեք Ատրիդյանի նըծույզներին, ետ մի մընաք, Որպեսզի ձեզ չամաչեցնի նըրա Սևուկ զամբիկը ծիր, Եվ նա իճնո՛ւ զամբիկ տեղով պիտի ձեզնից սուսջ անցնի: Ասում եմ ձեզ ահավասիկ, և սասաճըս կըկատարվի, Այլևըս ձեզ հոգ չի տանի ազգաց հովիվ Նեստորը ծեր, Այլ սայրասուր պըրընձով ձեզ նա կըսպանի, էթե երբեք Անհույթ լինեք ու մըրցման մեջ տանեք պարգև նըըվաստագույն:
- 410 Օ՛ն ուրեմն, Մենելալի նըծույզներին հասեք իսկույն, Իսկ ես պիտի ի գործ դընեմ մի խորամանկ խաղ ու հընարք՝ Սըպըրդելու մի նեղ տեղից, և կարծում եմ՝ չեմ վըրիսիք»:

Այսպես սասց, և իշխանի սաստից ձիերն ակնածելով՝ Փոքըր մի պահ սուր սըլացան, և Անտիոքն արիասիրտ Շուտով տեսավ, որ նեղանում էր ճանապարհը գոզալոր: Չըմեռային անձրևն այնտեղ լըճանալով ճամփան քանդել, Փոս էր զըցել բալխական տեղ, Մենելալոսը այնտեղից Սըլանում էր, վախենալով մյուս կառքերին զարնըվելուց: Անտիոքն էլ այդ ուղղությամբ ընթանալով, փոսի եզրից

420 Փոքր-ինչ շեղվեց և քըշում էր նըծույզները սպասըմբակ: Մենելալոս արքան սուկաց ու ձայն տըվեց Անտիոքին.

«Անտիոքե՛, ո՛ւր ես քըշում կառքըդ այդպես խելակորույս, Նըծույզներիդ սանձը քաշիր, տեսնում ես, որ նեղ է ճամփան.

Ըստասիր որ քիչ լայնանա, այն ժամանակ առաջ կանցնես.
Գուցե կառքներս ընդհարվելով՝ վընաս հասնի երկուսիս էլ»:

Այսպես սասց. Անտիլոքը չըբսելու տալով նըրան,
Էլ ավելի շատ տաքացավ ու մըտրակեց իր ձիերին:
Եվ որքան տեղ, որ կըտրում է գունդը հուժկու ձեռքից նետված,
Երբ մի կըտրի՞՞՞ երիտասարդ իր տարիքի ուժն է փորձում,—
430 Ձիերն այդքան առաջ անցան, ու ճայիկներն ետ մընացին,
Մենեխալունս ինքը դիտմամբ քաշեց նըրանց սանձերը ձիզ,
Որ մի գուցե սպասըմբակ նըժույզները ճանապարհին
Ընդհարվելով իրար հանկարծ շոտ տան կառքերն, ու մինչ իրենք
Դեպ հաղթանակն են սըլանում՝ ցամ գըլտրվեն փոշեթավալ:
Եվ կըշտամբեց նըրան խարտյաշ Մենեխալունս անեղ ձայնով.
«Անտիլոքե՛, չըկա քեզնից ավելի չար, անօրեն մարդ.
Չըքվի՛ր, ճիշտ չէ, որ աքայանքս խոհեն էինք համարում քեզ.
Բայց այդպիսով, առանց երդման դու մըրցանակ չես տանելու»:

Այս ասելով՝ անեղաձայն խըրախուսեց իր ձիերին.
440 «Ինչո՞ւ եք ետ մընում, ձիերս, ինչո՞ւ համար եք վըհատվում.
Նըրանց ծընկները ձերինից ավելի շոտ պիտի հոգնեն,
Քանզի վաղուց ուժից ընկած՝ երկուսով էլ ծեր են արդեն»:

Այսպես սասց, և արքայի սաստից նըրանք պատկասեցելով՝
Սըրաթըրիչ առաջ անցան ու շատ շուտով հասան նըրանց:

Արքայեցիք մըրցարանում նըստած՝ հանդեսն էին դիտում,
Մինչ կառքերը թըռչում էին դաշտից փոշի բարձրացնելով:
Նախ նըկատեց Իդոմենեսն արշավասուրը նըժույզներին,
Որովհետև նըստած էր նա հրապարակում բարձր մի տեղ
Եվ լըսելով կառավարի ձայնը հեռվից՝ նա ճանաչեց
450 Ու նըշմարեց առաջընթաց երիվարին երևելի:
Ոտքից գըլուխ ամբողջովին աշխետ էր նա, բայց ճակատին
Բոլորածև, լուսնանըման մի ըսպիտակ նիշ ուներ նա:
Ոտքի երավ Իդոմենեսն ու աքայանց այսպես սասց.

«Ո՛վ սիրելի առաջնորդներ և իշխաններ արգիացոց,
Միմիսյն ե՛ս, թե դո՛ւք էլ եք տեսնում արդյոք նըժույզներին:
Թըլվում է ինձ, թե առաջից ուրիշ ձիեր են այդ սուրում,
Կառավա՛րն էլ ուրիշ մարդ է, բայց Եվմելի զամբիկներին
Ինչ-որ մի բան ետ է պահում, առաջ աչքի էին ընկնում:
Ես տեսա, որ նըշմանակետն առաջինը նըրանք անցան,
460 Սակայն հիմա և ոչ մի տեղ ես չեմ կարող տեսնել նըրանց,

Որքան էլ որ պըտտեցնում եմ աչքըս դաշտում տըրոյական:
Կատավարի ձեռքից գուցե սանձը ընկավ, կամ կետի շուրջ
Չըկարեցավ ամուր բըռնել և այն անցնել հաջող կերպով,
Եվ կամ գուցե ընկավ այնտեղ, ու շուտ եկավ կառքը նըրա,
Խըրտընեցին ձիերն անգուսպ ու դուրս եկան ճանապարհից:
Դո՛ւք էլ ելեք և նայեցեք, գուցե ես լավ չեմ որոշում,
Բայց թըվում է, թե հաղթողը էտոյացի զարմիկ է մի—
Դիտնելը՝ քաջ Տիդեսի որդին իշխանն արգիացոց»:

Եվ Ոյիլյան Այաքսն այսպես պատասխանեց կոպիտ կերպով.
470 «Իդոնենե՛ս, ի՞նչ ես այդպես անժամանակ դու բարբաջում,
Որովհետև անավասիկ բարձր արայանց զամբիկներն են
Որ դեպի մեզ են սըլանում լայնատարած դաշտի միջով:
Աքայանց մեջ դու փոքըր չես քո տարիքով, ծեր ես արդեն
Եվ քո գըլխից աչքերդ լավ չեն նըշմարում, բայց շարունակ
Ծաղփաղփում ես, վայել չէ քեզ զըրախոսել բոլորովին,
Որովհետև այստեղ քեզնից ավելի լավ տեսնողներ կան:
Նույն զամբիկներն են արշավում, որ ըսկըզբից առաջ էին,
Եվ կառավարն էլ Ադմետյան Եվմելն ինքն է առաջընթաց»:

Կըրետացոց պետը ցամամը նըրան այսպես պատասխանեց.
480 «Ո՛վ Ոյիլյան Այաքս դու, չարալեզու և կըովարար,
Ըստորագո՛ւյնդ արայանց մեջ, ապերասան մըտքի՛ տեր մարդ,
Արի գըրավ դընենք այստեղ ետոտանի կամ թե մի սան,
Եվ դատավոր թող լինի մեզ Ագամեմնոնն արդարամիտ,
Թե ո՞ր ձիերն են նախարշավ, որ հասկանաս տույժ կըրելով»:

Այսպես ասաց, և Ոյիլյան Այաքսն արագ ոտքի ելավ,
Բարկությունից մըռնըռալով, որ պատասխան տա խըստասիրտ:
Եվ նըրանց ոխն անտարակույս հեռու կերթար, եթե իսկույն
Աքիլլեսը վեր չըկենար և չըսաստեր նըրանց այսպես.

«Իդոնենե՛ս, Այա՛քս, այլևս վերջ տըլվեք ձեր խիստ խոսքերին,
490 Ձեզ վայել չէ ժողովրդի առաջ այդպես բանակըրովել:
Ինքներդ պիտի բարկանայիք, թե ուրիշներն այդ անեին:
Հանգիստ նըստած, բարեկամներս, նըժույզներին նայեցեք դուք,
Որոնք շուտով այստեղ, մեզ մոտ պիտի հասնեն հաղթանակած՝
Մըրցանակներ ըստանալու, այն ժամանակ պիտի տեսնեք,
Թե նըրանցից ո՞րը առաջ կըժամանի, ո՞րը հետո»:

Խոսքը հագիվ էր վերջացրել, երբ երևաց Տիդյանն անա՛
Մըտրակելով ուներն անդույ իր ժիրածիր նըժույզների,

Որոնք լափում էին ճամփան օդապարհի մի թրոփչքով:
Ու դիզվում էր կտավարի վերա փոշին ճանապարհի:
500 Ոսկեսար կառքն անագազարդ գլխովում էր արագորեն,
Եվ անիվներն հագիվ էին հետքեր թողնում իրենց ետև,
Այնքան արագ էին թըռչում երիվարներն արշավաատյւր:
Դիմնեղենս հասավ իսկույն ու շրջանի մեջ կանգ առավ.
Քրտիճքն հոսում էր ձիերի պարանոցից ու լայն կրծքից.
Դիմնեղենս անմիջապես փայլուն կառքից ցատկեց գետին
Եվ մըտրակը հենեց լոճան. Սթենկունս այն ժամանակ
Մըրցանակներն առավ փութով՝ մի կին և մի ետոտանի
Ընկերներին տըվեց տանեն, ինքն ըզբաղվեց նըծույզներով:

Նըրանից ետ կառարշավում էր Անտիոքն երիտասարդ,
510 Դավով և ո՛չ արագությանը անց կենալով Մենեյալին,
Բայց Մենեյալն ընդհուպ նըրա ետևից էր կառարշավում:
Որքան միջոց, որ լինում է կառքի միջև և ձիերի,
Երբ որ տերը կառքում նըստած սըլանում է դաշտի միջով,
Զիտ պոչի մագերի ծայրն քըսվում է գիւ եկող անվին,
Այնպես մոտից է վագում ձին, որ միջոցը չընչին է շատ,—
Այդքանով էր ետ Մենեյալն ըսքանչելի Անտիոքից,
Մինչդեռ առաջ գընդակաչափ կար անջըրպետ նըրանց միջև:
Բայց նա արագ հասավ նըրան, գի բորբոքվում էր գընալով
Աշխուժությունն Ատրիդեսյան գիսակագեղ Սևուկ ճակի:

520 Եթե փոքր-ինչ ևս երկարեր նըրանց վագքի տարածությունն,
Այն ժամանակ Մենեյալունս անտարակույս կանցներ նըրան
Եվ հաղթությունն էլ վիճելի չէր մընալու նըրանց միջև:
Իսկ Մերիոնենս՝ արիասիրտ ըսպասալորն Իդոմենի
Տեգընկեցի չափով ետ էր մընացել քաջ Մենեյալից,
Զի գեղաքաջ նըծույզները դանդաղաշարժ էին նըրա,
Եվ ինքն անվարժ էր, անհըմուտ կառարշավի արվեստի մեջ:
Իսկ Ադմետի որդին հասավ ամենից վերջ, քարձ տալով իր
Կառքը չըքնաղ և առջևից երիվարները վարեով:
Աքիլեսը այդ տեսներով՝ նըրա համար ցալեց աստիկ
530 Եվ կանգներով աքալանց մեջ այս թևավոր խոսքերն ասաց.
«Առաջին քաջն ամենից վերջ է վարում իր ձիերն աշխույժ,
Բայց տանք երկրորդ մըրցանակը, որին անշուշտ արժան է նա.
Իսկ առաջինն առնի տանի Դիմնեղեն Տիդյանը թող»:

Այսպես ասաց, և բոլորը հավան եղան նըրա վընճին:
Եվ կըտային նըրան ճայիկն աքայեցոց հավանությանը,
Եթե որդին վե՛ր Նեստորի՝ Անտիոքը վիրավորված,
Վեր կենալով՝ Պելիսյանի դեմ այդպիսի դատ չըբանար.

«Եթէ այդպէս վարվես, Աքիլ, վըրադ ես շատ պիտ բարկանամ:

Այդպէս պատճառ բըռնելով դու, թէ Եվմելի արագավազ
540 Ձիերն ու կառքն հարվածվեցին, բայց բաջ է նա, կառամարտիկ,
Մըրցանակքս պետք է խըլէ՛ս. անմահներին՝ աղերսեր թող,
Այն ժամանակ անշուշտ այդպէս բողոքից ետ չէր մընա նա:
Իսկ թէ նըրան խըղճում ես դու, սիրելի է նա քեզ այդքան՝
Վըրանիդ մեջ ունես անբավ ոսկի, պողիմնձ, խաշներ ունես,
Աղախիճներ ունես բազում և նըծույզներ սալաւըմբակ.
Տո՛ւր նըրանցից նըրան հետո, պարզև՝ թեկուզ իմից էլ մեծ,
Կամ ուզում ես՝ թեկուզ հիմա, որ քեզ գովեն աքայեցիք:
Ես զամբիկքս չեմ տա նըրան, աքայեցոց որդիներից
Ով ուզում է հանդես գա թող, բազուկներով մըրցի ինձ հետ»:

550 Այսպէս ասաց. Աքիլը ժիր ժըպտաց նըրա խոսքի վըրա,
Ուրախացավ, սիրում էր նա երիտասարդ Անտիլոքին,
Եվ դառնալով նըրան սիրով՝ այս թևավոր խոսքերն ասաց.
«Անտիլոքե՛, քանի որ դու պահանջում ես, որ Եվմելին
Պարզև տամ ես իմ վըրանից՝ ցանկությունըդ կըկատարեմ:
Կըտամ նըրան գըրահը, որ ավարեցի Աստրոպեից,
Որը վերջում շըրջապատված է անագով ճերմակափայլ.
Եվ կարծում եմ նըրա համար մի թանկարժեք պարզև է դա»:

Ասաց Պելյանն ու ընկերոջն՝ Ավտոմեդին հըրամայեց
Գընալ բերել իր վըրանից. և նա իսկույն վազեց բերեց

560 Տըվեց ձեռքը Եվմելոսի, որն ընդունեց ուրախությամբ:

Ոտքի ելավ ցաված սըրտով Մեանելավը խարտիշահեր՝
Անտիլոքի դեմ սըրտմըտած. և պատվիրակն Ատրիդեայան
Դըրեց նըրա ձեռքում մականն արքայական ու պատվիրեց,
Որ լուռ կեանն արգիացիք, և դյուցաւտիպ մարդը ասաց.

«Այդ ի՛նչ արիր, Անտիլոքե՛, դու որ ուշիմ էիր միշտ էլ.
Ըստվերեցիր իմ փառքը դու, նըծույզներին իմ նեճեցիր,
Մըղելով քո վատթարագույն ձիերն առաջ իմիններից:
Եվ արդ, ո՛վ դուք արգիացոց առաջնորդներ խորհըրդական,
Մեր երկուսի միջև եղէք դատավորներ անկողմնակալ:

570 Թող իմ մասին չասի ոչ մի պըղընձագեւտս աքայեցի,
Թե Մեանելավն հանիրավի փառագըրկեց Անտիլոքին
Եվ ճայիկը առավ գընաց, մինչ իր ձիերն էին հոռի,
Սակայն ինքը գեճքի ուժով ու բըռնությամբ գերահըզոր:
Լըսէք, ես ինքս եմ դատելու ու չեմ կարծում, թէ մեկը իմ
Դատաստանից դըժգոհ մընա, դատըս արդար է լինելու:

Արդ, Նեստորի որդի՛դ շըքեղ, Անտիոքե, այստեղ արի
Եվ ձիերիդ ու քո կառքի առջև կանգնած, ըստ օրինի,
Ձեռքըդ բըռնած ճապով մըտորակդ, որով դեռ նոր վարում էիր,
Եվ դիպչելով նըժույզներիդ, երդվիր արքա Պոսելդոնով,
580 Թե նենգությամբ ու դավով չէր, որ խոչընդոտ եղար կարքիս»:

Եվ Անտիոքն ուշիմ՝ այսպես պատասխանեց Մենելավին.
«Ջըսպիր գայրույթըդ, Մենելավ, զի քեզանից կըրտուեր եմ ես,
Դու ինձանից թե՛ տարիքով, թե՛ վեհությամբ մեծ ես, Ատրի՛դ,
Ու լավ գիտես պատանեկան թերութուններն ու սրխալներն.
Պատանու միտքն աշխույժ ու ժիր, դատաստանը՝ կարճ կըլինի:
Հանգըստացրու սիրտըդ ուստի, իսկ զամբիկը, որ ըստացա,
Քե՛զ կըտամ ես, ու թե ուզես՝ ուրիշն էլ իմ ունեցածից.
Կըտամ, քան թե կընկնեմ աչքիցդ ես հավիտյան, դյուցասընունդ,
Եվ մեղավոր կըլինեմ մեծ աստվածների առաջ ընդմիշտ»:

590 Այսպես ասաց երիտասարդ որդին մեծանձըն Նեստորի
Ու ձին հանձնեց Մենելավին, և Ատրիդի սիրտը ցընծաց,
Ջըվարթացավ, ինչպես երբ ցողն է հասկերի վըրա իջնում,
Եվ արտերը սրբաբնավով ծածանվում են, ծըլիում վետ-վետ:
Այդպես և քո, Մենելավի՛ս, սիրտը ծըլիաց, զըվարթացավ:
Եվ նա այնժամ այս թևափոր խոսքերն ասաց Անտիոքին.

«Բարկացած եմ թեև, բայց քեզ պետք է զիջեմ ինքքս հիմա,
Ջի դու երբեք, Անտիոքե, խենթ ու խելատ մարդ չես եղել,
Պատանությունդ է հանցավոր, որ դու այսօր սրխալվեցիր:
Ըզգուշացիր այսուհետև խորամանկել մեծերի հետ.

600 Ուրիշ ոչ մի դանայեցի չէր մեղմացնի ինձ այդպես հեշտ,
Բայց քանի որ շատ տանջվեցիր այս կրովի մեջ դու ինձ համար,
Ինչպես հայրըդ ու եղբայրըդ, ուստի աղերսըդ լըսելով,
Չամբիկը քեզ պիտի զիջեմ, թեև ինձ է պատկանում այն,
Որպեսզի ողջ արպեցիք լավ հասկանան, ինչպես և դու,
Որ ես երբեք մեծամիտ չեմ ու չեմ եղել ժամտ ու անսիրտ»:

Ասաց, տըվեց Անտիոքի ընկերոջը՝ Նոյեմոնին
Չամբիկը, որ առնի տանի, իսկ ինքն առավ սանը փայլուն:
Իսկ Մերիոնեսն իբրև պարզև՝ ոսկու երկու տաղանդն առավ,
Ջի չորրորդն էր տեղ հասել նա, հինգերորդին մընաց պարզև
610 Դաշխուրանը կըրկնատաշտակ. Աքիլլեսը վերցըրեց այն,
Առաջ եկավ ու Նեստորին տալով՝ այսպես ասաց նըրան.

«Այս էլ դո՛ւ առ, ո՛վ ծերունի, ու պահիր այն իբր հիշատակ
Պատրոկլեսի թաղման առթիվ, որին էլ չես տեսնելու դու
Աքալանց մեջ. տալիս եմ քեզ այնպե՛ս, զի չես մասնակցելու

Ոչ բըռունցքով և ոչ տեգով, ոչ էլ ոտքով մըրցամարտի,
Զի ծերությունը ծանրակիր տառապեցնում է քեզ արդեն»:

Ասաց, հանձնեց դաշխորանը. ծերն ընդունեց ուրախությամբ
Եվ ուղեց այս սըրաթըրոյ խոսքերը վեհ Աքիլլեան.

«Ճըշմարիտ ես ասում, որդյակ, և խելացի խոսեցիր դու.

620 Տըկարացել եմ անդամներըս. ո՛չ ոտքերըս, սիրելիդ իմ, ո՛չ էլ ձեռքերս
Էլ չեն շարժում աշխուժորեն թեթև, արագ, ինչպես սուսջ:

Եթե լինե՛ր երիտասարդ տարիների ուժըս վըրսս,

Ինչպես դեռևս այն ժամանակ, երբ Եպիացիք թաղում էին

Ամարիակես թագավորին Բուպրասի մեջ, ու սարքեցին

Աքայորդիք մըրցություններ ի պատիվ մեծ թագավորի:

Չըկար այնտեղ ինձ մըրցակից և ոչ մի մարդ, ոչ եպլանց մեջ

Ոչ պիլացոց մեջ մինչև իսկ, և ոչ վեհանձն էտոլացոց:

Բըռնամարտում ես հաղթեցի այնտեղ կըտրիճ Կիտոմեդին.

Պկերոնչան Անկեռը գոտեմարտի էլավ իմ դեմ,

630 Նըրա՛ն էլ ես գետնով տըվի, վազքով անցա Իփիլլեան,

Քաջ էր թեև, Պոլիդորին և Փիլեան անցա տեգով:

Միայն ձիո՛վ հաղթեցին ինձ Ակտորյաններն արշավի մեջ,

Այն էլ թըրվով հաղթող եղան, նախանձելով հաղթանակիս,

Զի մեծամեծ մըրցանակներ էին դըրված այդ հանդեսում:

Երկու հոգով էին ճըրանք, եղբայրներից մեկը ամուր

Սանձն էր բըռնել ճըծույզների, մըտրակում էր մյուսն անդադար:

Այդպես էի մի ժամանակ, ջահելները թող որ հիմա

Առաջ անցնեն մըրցության մեջ, ծերությանըս պետք է անասմ.

Ես, որ փայլում էի սուսջ դյուցազների մեջ փառապանծ:

640 Ծարունակիր հիմա հանդեսն ի պատիվ քո ընկերակցի:

Քո ինձ տըրված այս մըրցանակն ընդունում եմ ուրախ սըրտով,

Որովհետև չես մոռանում քո ծերունի բարեկամին

Եվ կարող ես արժանապես մեծարել ինձ աքալանց մեջ:

Աստվածները թո՛ղ փոխարենն առատ շնորհներ պարգևեն քեզ»:

Այսպես ասաց, և Աքիլլեան այդ գովեստները լըսելով՝

Ելավ գընաց դեպ աքալանց հրապարակն ակըմբահոյլ,

Դըրեց այնտեղ դըժվարագույն կըրփամարտի մըրցանակներ:

Բերել տըրվավ, կապեց մեջտեղ վեց տարեկան մի էգ ջորի,

Հուժկու ուժով, դեռ անսովոր քեռան, անասնձ ու խըստերախ,

650 Իսկ հաղթվողի համար դըրեց փայլուն բաժակ մի կըրկնատաշտ,

Եվ կանգնելով բազմության մեջ այսպես ասաց արգիացոց.

«Ատրեորդի՛ք, և դուք բոլոր պըղընձագզեստ աքալեցիք,

Այստեղ եղած ուժեղներից երկու մարդ եմ հըրավիրում,

Որ հանդես գան բըռնցքամարտ գուպարածով, և Ապոլլոնն

Ում էլ որ տա հաղթությունը արքայեցոց արդար վրճով,
Աշխատասեր ջորին այս թող առնի տանի վրբանը իր,
Իսկ կըրկնատաշտ բաժակը թող պարտվողը ինքն ըստանա»:

Այսպես ասաց, և բազմության միջից ելավ հըսկա մի մարդ,
Կրոնիամարտի հըմուտ ու վարժ քաջ Եպետը Պանոսյան
660 Եվ բըռնելով աշխատասեր ջորու վրզից՝ բացականչեց.

«Առա՛ջ թող գա, ով որ պիտի տանի բաժակը կըրկնատաշտ.
Իսկ այս ջորին, ասում եմ ես, անկարող է խըլել ոչ ոք
Ինձ հաղթելով բըռնամարտում, զի ամենից գորեղն եմ ես.
Հերիք չե՞ որ պատերազմում անըրշան եմ,— դե ինչ արած,
Երբ չի կարող մահկանացուն ամեն բանում հըմուտ լինել:
Բայց ասում եմ բոլորիդ մոտ, և ասածըս կըկատարեն,
Կըջախջախեն ակոյանիս, ոսկորները կըփըշըրտեն:
Ուստի պատրաստ թող ըսպասեն նրան մոտիկ բոլոր մարդիկ,
Որ վերընձեն բըռունցքներովըս ջախջախված իրենց մարդուն»:

670 Այսպես ասաց, և բոլորը խոր լըռություն պահպանեցին:

Եպետի դեմ ելավ միայն Եփիալուն աստվածատիպ,
Որ էր որդին Տարայոնյան Միկեառես մեծ թագավորի:
Եղև էր նա մի ժամանակ Թեթե՛ թաղմանն Իդիպոսի
Եվ հաղթող էր հանդիսացել այնտեղ բոլոր կաղմնացոց:
Նըրան մոտիկ կանգնած էր քաջ Դիոմեդեսն արիատեզ,
Հորդորում էր ջերմ խոսքերով ու հաղթություն մաղթում քաջին,
Տըվեց նըրան գոտի, ասպա վայրի ցույից քաշված մի փոկ:
Այսպես կազմ ու պատրաստ նըրանք երկուսով էլ մեշտեղ եկան
Եվ մեկ-մյուսի դեմ բարձրացրած թևերն իրենց մըկանակուտ

680 Գըրոհեցին իրար վըրս, ծանըր ձեռքերն իրար խառնած:

Նըրանց ծանըր ծընոտներից փըրթավ կոփյուն մի սուկայի,
Քըրտինըր հորդ ցած էր հոսում նըրանց բոլոր անդամներից.
Աստվածային Եպիոսն հանկարծ վըրս վազեց ամբողջ ուժով
Եվ իջեցրեց իր վիթխարի կըռուփն այտին ակոյանի:
Եփիալոսը հըսկայի այդ հարվածին չըդիմացավ,
Դողդողացին պերճ անդամներն, ու փուլ եկավ հասակով մեկ:
Ինչպես ձուկը, որ Բորեսսի շընչով հուզված ծուլից էլած
Թըրթըրում է մամոտս ափին ու ծածկըվում է ալիքով,—
Եփիալուն ընկավ այդպես բըռընցքահար, բայց մեծասիրտ

690 Եպիոսը հուժկու ձեռքով բըռնեց նըրան ու բարձրացրեց,
Եվ ընկերներն անմիջապես ատան տարան վիրավորին:
Ոտքերն ընդքարշ էին գըռում, գըլուխն ընկնում այս ու այն կողմ
Ու թըքում էր թանձրը արյուն. տարան ու ցած դըրին նըրան

Ապա իրենք ետ դառնալով՝ առան բաժակը կրկնատաշտ:

Պելլանն այնժամ աղետալոր ըմբշամարտի համար դրրեց Նոր՝ մեծարժեք մըրցանակներ ու ցույց տրվեց դանակեցոց. Հաղթող քաջի համար մի մեծ ու հրըստփորձ եռոտանի Սահմանեց նա, որին մարդիկ գին կըտրեցին տասներկու եգ: Իսկ հաղթողի համար բերեց ու կանգնեցրեց առյանի մեջ 700 Մի կին հըմուտ ձեռագործի ու բազմարվեստ՝ չորս եգ արժող, Եվ կանգնելով նըրանց առջև՝ սլսպես ասաց արայեցոց.
«Օ՛ն, ձեզանից ով ուզում է, էլնի թող արդ ըմբշամարտի»:

Այսպես ասաց, ու դուրս եկավ Տեխամոնյան Այաքսը մեծ, Ելավ նույնպես հընարամիտ Ողիսևը բազմահանճար. Եվ գոտիները պընդելով՝ երկուսով էլ մըտան կըրկես, Ու գըրկեցին իրար հուժկու, մըկանակուտ բազուկներով, Հանց գերաններ, որոնցով տան հաստ պատերն է կապում իրար Հյուսնը հըմուտ, որ դիմանան քամիների բուռըն թափին: Այդ ջըրպահնդ բազուկների պըրկումների տակ զորավոր 710 Մըռընչացին մեջք ու թիկունք, հուսեց քըրտինքն առատորեն, Ու դուրս եկան նըրանց ուսին և կողքերին արյունով լի Ու կապուտկած շատ ոռուցքներ. երկուսով էլ ձըգտում էին Հաղթել իրար և տիրանալ եռոտանուն այն թանկարժեք: Բայց չէր կարող ոչ Ողիսևը գետնով տալ հաղթ Այաքսին, Ոչ էլ Այաքսը Ողիսին, որ դիմադրում էր ողջ ուժով: Իսկ երբ արդեն խիստ ձանձրացրին հանդիսատես արայեցոց, Այսպես ասաց Ողիսևսին Տեխամոնյան Այաքսը մեծ.
«Դյուցապըն՛նդ Լայերտածին, բազմահընար ո՛վ Ողիսև, Բարձրացրու ինձ, և կամ՝ ես քեզ, և վըճիր թողնենք Ջևսին»:

720 Ասաց, վերցրեց. բայց Ողիսը չըմոտացավ խորամանկել, Եվ ոլորքի կարթին զարկեց ետևից իր գարշապարով, Մեջքի վըրս գետնեց նըրան և ինքն ընկավ նըրա կըրծքին: Նայում էին ապուշ կըտրած հանդիսատես արգիացիք: Ապա փորձեց Ողիսն ինքն էլ բարձրացընել վեր Այաքսին: Գետնից հագիվ կըտրեց նըրան, բայց բարձրացնել չըկարեցավ, Նըրա ծընկները ծալվեցին, և երկուսով իրարու մոտ Ընկան այնտեղ թավալգըրոր՝ փոշիների մեջ թաթախված: Երրորդ անգամ, վեր կենալով, նըրանք մըրցման կըմըտնեին, Եթե ոտքի չելներ Աքիլլն ու չարգելեր՝ այս ասելով. 730 «Վերջ տըվեք ձեր ըմբշամարտին և իրարու մի՛ խոշտանգեք, Երկուսովդ էլ հաղթողներ եք և ձեր ուժով դուք հավասար,

Ոստի երկուսդ էլ հալասար պարզև ամեք և գընացեք,
Որ ուրիշներն էլ կարենան մըրցման մըտնել իրարու հետ»:

- Այսպես ասաց, և հընազանդ նըրա խոսքին, նըրանք իսկույն
Թոթափվելով փոշուց՝ հագան պարեգոտներն իրենց կըրկին:
Իսկ Աքիլլեսն այլ պարզևներ դըրեց մեջտեղ վազքի համար.
Նախ՝ արծաթե ճարտարագործ թակույկ մի վեց կապիճանոց
Այնքան չըքնադ, որի նըմանն երկրի վըրա չէր գըտնըվի,
Որովհետև շինել էին այն բազմարվեստ սիդոնացիք:
- 740 Փյունիկեցիք թակույկը այդ փոխադրելով մութ ծովերով
հերել էին հեռու-հեռուվից և նըվիրել այն Թուսսին,
Իսկ Եվենուրը Յասոնյան տըվել էր քաջ Պատրոկլիին այն,
Որպես փըրկանք Լիկայոնի՝ Պրիամոսի որդու համար:
Եվ Աքիլլեսն այդ թակույկը, ի պատիվ իր բարեկամի,
Դըրեց մեջտեղ, որպես պարզև վազքում հաղթող ասաջիհին.
Երկըրորդի համար դըրեց մեծամարմին մի գեր արջառ
Եվ վերջիհի համար դըրեց նա կես տաղանդ մաքուր ոսկի,
Ապա արագ վեր կենալով՝ այսպես ասաց արգիացոց.
«Հիմա էլ թո՛ղ ով ուզում է դուրս գա վազքի այս մըրցումին»:

- 750 Ասաց, էլավ անմիջապես Ոլիլյան քաջ Այաքսը ժիր,
Ողիսևը, էլավ ապա, և Անտիոքը Նեստորյան,
Որ ամենեն թեթևուն էր երիտասարդ մարտիկներից,—
Ու շարվեցին իրարու կողք՝ կազմ ու պատրաստ արշավելու:
Աքիլլը ցույց տըվեց նըրանց նըշանակետն հեռվում դըրված:
Ու պոկվելով տեղից մեկեն՝ անբողջ թափով թըռան առաջ
Երեք քաջերն արագավազ. սըլանում էր Այաքսը ժիր,
Ու ետևից Լայերտի քաջ որդին՝ Ողիսն էր արշավում՝
Այնքան մտոից, հանց գեղիրան կընոջ կըրծքին բեճն է մտոիկ,
Որը քաշում է վարժ ձեռքով, երբ որ անցնի թելն առեչքից,—
- 760 Ողիսևը աղպես մտոից սըլանում էր կըրրնկակոխ
Փոշին դեռ վեր չըբարձրացած, և հասնում էր շունչը նըրա՝
Ոլիլյանի գըլխին,— այդպես սըրընթացիկ սուրում էր նա:
Աքայեցիք միահամուռ գովում էին Ողիսևի
Հաղթանակի ձըգտումը բուն ու հորդորում էին նըրան.
Եվ երբ մոտ էր նըշանակետն, ու հասնելու վըրա էին,
Ողիսն աղոթք արավ սըրտանց կապուտաչյա Աթենասին.
«Լըսիր դու ինձ, աստվածուհի, տուր ոտքերիս ուժ ու կորով»:

Ապա այսպես աղոթելով, աստվածուհին լըսեց նըրան
Ու պարզևեց թեթևություն Ողիսևի անդամներից:

- 770 Եվ մինչ Այաքսը սրբընթաց մտտ էր արդեն մըրցանակին, Սահեց հանկարծ ու սայթաքեց (Աթենասը հըրեց նըրան), Ընկավ այնտեղ, ուր կորեղջյուր արջառները մեծաբառաչ (Ռոռնց քաջոտն Աքիլլեաը Պատրոկլէսի պատվին մոյթեց), Թըրքել էին, և քակորով լըցվեց նըրա քիթն ու բերան: Ողիսեսը համբերատար՝ առաջ անցավ իր մըրցակցից, Առավ թակուլկն, իսկ Ոլիլլանն առավ վայրի արջառը գեր Եվ բըռնելով վայրի եզան եղջյուրներից՝ կանգնեց մեջտեղ Եվ թըքելով բերանից թըրիքն՝ այսպես ասաց արգիսացոց.
- «Աթենասն էր, որ սահեցրեց ոտքըս, խաժակ աստվածուհին,
- 780 Որը մոր պես վաղուց ի վեր հոգ է տանում Ողիսեսին»:

Այսպես ասաց, ու բոլորը քաղցըր-քաղցըր ծիծաղեցին, Իսկ Նեստորի որդին առավ վերջին պարգևն ու ժըպտալով, Արգիսացոց միջև կանգնած՝ այս սրբաթև խոսքերն ասաց.

«Քարեկամներ, գիտեք արդեն, և հիմա էլ աչքով տեսաք, Որ աստվածներն հավերժ անմահ՝ պատվում են միշտ տարեց մարդկանց: Ոլիլլեսի որդին ինձնից շատ էլ մեծ չէ իր տարիքով, Մինչ մյուսը հին սերունդից է— Ողիսեսը, որի մասին Ասում են ծեր է ջըլապինդ, և չի կարող ոչ ոք նըրան Անցնել վագրի մըրցության մեջ բացի քաջոտն Աքիլլեսից»:

- 790 Գովեց այսպես Աքիլլեսին շըքել որդին ծեր Նեստորի, Եվ Աքիլլեսն Անտիլոքին դառնալով այս խոսքերն ասաց.
- «Անտիլոքո՛ս, գովեստըդ ինձ չեմ թողնի ես անհատուցում. Մըրցանակիդ վըրա պիտի ավելացնեմ և կես տաղանդ»:—
- Այս ասելով հանձնեց պարգևն, ու պատանին ուրախացավ:

Ասա Պելլանն այդտեղ դըրեց երկայնաստվեր նիզակ մի մեծ, Դըրեց ասպար և սաղավարտ, որ Պատրոկլէսն էր կողոպտել Սարպեդոնից, ու կանգնելով՝ այսպես ասաց արգիսացոց.

- «Այժմ թող գան երկու հոգի ամենաքաջ կըրտիճներից, Ռոռնք զինված վերից ի վար, առած պըղինձը մարմնահերձ,
- 800 Էանդիաստես այս բազմության առաջ իրենց ուժը փորձեն: Ով առաջինը հասնի իր ախոյանի չըքնաղ մարմնին, Անդամները խոցի նըրա, արյուն հանի բոտորաբոխ՝ Կըպարգևեն նըրան այս թուրն արծաթազամ, թըրակիսկան, Որ խըլեցի Աստրոպեից, ապա բաժնեն թող իրար մեջ Սարպեդոնի գենքերն այս պերճ, իբրև հարուստ ժառանգություն, Եվ ես նըրանց վըրանիս տակ պիտի տամ ճոխ մի ճաշկերույթ»:

Ասաց Աքիլլն, ու վեր կացավ Տելամոնյան Այաքսը մեծ

- Եվ նրա հետ առաջ եկավ Դիոմեդես Տիդանը քաջ:
 Եվ երկուսով երբ զինվեցին ժողովրդի աչքից հեռու
- 810 Եվ ասպարեզ մըտան մըրցման, իրար վըրա նիզակելով
 Խեթ նայլածքներ անեղասաստ, սարսափն առավ աքաչեցոց:
 Իսկ երբ եկան հասան իրար ու կանգնեցին դեմ-հանդիման,
 Երեք անգամ ուժգին թափով հարձակվեցին իրար վըրա:
 Զարկեց Այաքսը Տիդանի բոլորանն կոտ ասպարհին,
 Բայց չըհասավ նրա մարմնին, ներքուստ՝ զըրահը պահպանեց:
 Իսկ Դիոմեդը Այաքսի հաստ ասպարի վերին կողմից
 Նիզակի սուր սայրով անդով նըրա վըզին էր հետամուտ:
 Եվ Այաքսի համար սաստիկ վայսենալով աքաչեցիք,
 Գոռում էին, որ վերջ դընեն արյունալից գոտեմարտին
- 820 Եվ որ երկուսն էլ արժանի են հավասար մըրցանակի:
 Այնժամ Աքիլլը Տիդանին տըվեց մեծ թուրն արծաթազամ
 Իր պատյանի հետ միասին ու բարեկազմ գոտով հանդերձ:

Դըրեց Պելյանը երկաթի մի գունդ մեջտեղ՝ շանթ ինքնաձույլ,
 Որ նետում էր մի ժամանակ Էտիոնն իր հըսկա ուժով.

Բայց Էտիոնին ըսպանելով Աքիլլեար բաղաքավեր
 Բերել էր գունդն այդ նավերով՝ մյուս գանձերի հետ միասին:
 Արդ, կանգնելով աքայանց մեջ, այսպես ասաց Աքիլլը քաջ.

- «Ո՛վ է ուզում ցույց տալ իրեն և ա՛յս խիզախ մըրցության մեջ
 Որքան հեռու էլ տարածվեն անդ ու արտերն իր բարեբեր,
- 830 Հինգը կըրոր տարի նըրան բավական է երկաթն այս ձույլ,
 Եվ էլ քաղաք չեն գընալու՝ երկաթ գընեն պետքի համար
 Նըրա հովիվն ու հողագործն այդքան երկար ժամանակելով»:

- Այսպես ասաց, ու վեր կացավ Պոլիպեդեսն արիասիրտ,
 Ելան նաև աստվածատիպ Լեոնտեար բոցակորով,
 Տելամոնյան Այաքսը և Եպիոսը դյուցազնազարմ,
 Ու կանգնեցին կարգով. առավ գունդն Եպիոսն աստվածային,
 Պըտտեցնելով նետեց, բոլոր աքաչեցիք ծիծաղեցին:
 Երկըրորդը Լեոնտեար նետեց՝ բողբոջն արիասկան,
 Երկրորդ հերթին գունդը նետեց Տելամոնյան Այաքսը մեծ,
- 840 Նետեց նա իր գորեղ ձեռքով և անցկացրեց երկուսին էլ:
 Իսկ երբ առավ երկաթը ձույլ՝ Պոլիպեդեսը կորովի,
 Որքան տեղ որ կարող է մարդ հեռու գըցել ցուպն հովվական,
 Որ թըռչում է պըս-ույտ գալով՝ երինջների նախրի վըրա,—
 Գունդը այդքան հեռու ընկավ, և ամբոխը ծափահարեց:
 Հո՞ծ բազմությունը ճեղքելով՝ ընկերները Պոլիպեդի
 Թագավորի պարգևն առան ու տարան դեպ նավերը սև:

Բերել տրվեց Աքիլն ապա, դըրեց մեշտեղ երկաթ մըթին
 Աղեղնածիզ մարդկանց համար, տասը փայտատ և տաս կացին,
 Սևացրոտկ մի նալի կայս տընկեց հեռու, ավագի մեջ
 850 Բարակ թելով կապեց նըրան ոտքից երկչոտ մի աղավնի,
 Ու հըրամայեց թըռչնի վըրա ուղղել իրենց նետերը սուր.
 «Ով որ,— ասաց,— դիպցընի նետն այդ դողդոջուն աղավնյակին,
 Թող վերցընի փայտատներն այս բոլոր և իր վրանը տանի.
 Իսկ ով թըռչնից վըրիպելով իր սուր նետով դըպչի լարին,
 Թո՛ղ այդպիսին, որպես պարտվող այս կացիններն առնի տանի»:

Այսպես ասաց, ու վեր կացավ Տևկրոս արքան կորովասիրտ,
 Մերիոնեսն էլավ ապա, քաջ զինակիցն Իդոմենի
 Եվ գրքեցին սաղավարտում երկու վիճակ ու շարժեցին:
 Նախ Տևկրոսի վիճակն էլավ, և արձակեց իր նետը նա,
 860 Բայց նա չոխտեց աղեղնալոր աստվածորդուն՝ Ապոլլոնին
 Մեծապայծառ զոհ մատուցել անդրանկածին իր գառներից,
 Ուստի վրիպեց, որովհետև Ապոլլոնը արգելք էրավ,
 Եվ թըռչունի ոտքին մոտիկ առասանին դիպցրեց նա,
 Թելը կըտրեց, և աղավնին թըռավ ազատ դեպի երկինք,
 Լարը կայմից մընաց կախված, ու ծափ տըվին արպեցիք:
 Մերիոնեսն այնժամ արագ խըլեց աղեղը Տևկրոսից
 (Իսկ նետն արդեն ձեռքում ուներ) և երբ դեպի գիրկն էր քաշում,
 Աղոթք արավ կորովածիզ Ապոլլոնին ու խոստացավ
 Մեծապայծառ զոհ մատուցել անդրանկածին իր գառներից,
 870 Եվ թըրթըրուն աղավնյակին նայելով վեր, ամպերի մեջ,
 Նըշան առավ ու թըռչելիս՝ թըռչնին թևից վիրավորեց:
 Նետը եկավ և Մերիոնի ոտքերի մոտ ընկավ գետին:
 Թըռչունն իջավ, սևացրոտկ լաստափայտի կայմին նըստեց՝
 Վիզը ծըռված ու փետրառատ թևերը թույլ կախված ի վար.
 Հոգին թըռավ փոքրիկ մարմնից և նա անշունչ ընկավ հեռու:
 Եվ բազմությունն հանդիսատես նայում էր լուռ, ըսքանչահար:
 Փայտատները բոլորն առավ Մերիոնեսն իբրև հաղթող,
 Իսկ ուրագներն առավ տարավ իր վըրանը Տևկրոս արքան:

Բայց Պելլանը մեշտեղ դըրեց երկայնասովեր նիզակ մի հաղթ
 880 Եվ դեռ կըրակ չըտեսած սան ծաղկանըկար՝ մի եզան գին:
 Ու վեր կացան իրենց տեղից երկու զորեղ տեղընկեցներ՝
 Նախ Ատրիդես Ագամեմոնն իշխանապետը վեր կացավ,
 Ապա էլավ Մերիոնը քաջ՝ զինակիցը Իդոմենի:
 Բայց Աքիլլեսն աստվածային այսպես խոսեց նըրանց միջև.
 «Ագամեմոն՛ն, գիտենք, որ դու գերազանցում ես բոլորին

Քո քաջությամբ, ուժով և քո թափով նիզակ նետելու մեջ.
Ուստի ա՛ն այս պարգևը դու և տար դեպի քո նավը սև,
Իսկ այս աշտեն երկայնաստվեր թող ըստանա Մերիոնը քաջ,
Ես ինքս ադպես եմ կամենում, եթե հոգով հավան ես դու»:

890 Այսպես ասաց, և Ատրիդես արքան նրբան չընդդիմացավ:
Աքիլլեսը աշտեն տըվեց Մերիոնեսին, իսկ Ատրիդեսն
Իր սանն հանձնեց Տալթիբիոսին, որ վըրանը տանի շուտով:

Ե Ր Գ Ք Ա Ա Ն Հ Ո Ր Ա Ե Ր Ո Ր Ղ

ՓՐԿԱՆՔ ՀԵԿՏՈՐԻ

- Բազմությունը ցըրիվ եկավ, ամեն ոք իր նավը գընաց,
Ընթրիք արին ու քընեցին քաղցրը քընով մինչ այգաբաց:
Աքիլլեասի աչքերից էր փայլել միայն բունը անուշ,
Լաց էր լինում ընկողմանած՝ ընկերներից իր մեկուսի:
Նա մի կողքից մյուսն էր դառնում անկողնու մեջ ու դառնապես
Ողբում էր իր վաղամեռիկ երիտասարդ Պատրոկլեսին,
Որի հետ նա վաղ հասակից տեսել էր շատ վիշտ ու բերկրանք
Թե՛ պեծուսի ծովի վըրա, թե՛ արյունոտ կրոնիվներում:
Հիշում էր նա մեկիկ-մեկիկ և արտասուք թափում առատ,
10 Ընկնում մերթ այս, մերթ այն կողքին, մեջքի վըրա, բերանքսիվայր:
Եվ վերջապես վեր կացավ նա, գընաց ծովափ թափառելու
Անթուն աչքերն արցունքով լի, տըխուր-տըրտում, անմըխիթար:
Իսկ երբ ծագեց ծովի վըրա ծիրանածին այգը ծիծղուն,
Կառքին լըծեց սըրաթըռիչ իր ամենի ձիերը նա
Եվ կապելով կառքի ետև իր ըսպանած Հեկտորի դին՝
Երեք անգամ քարշ տըվեց այն՝ Պատրոկլեսի շիրմի շուրջ
Ու ետ դարձավ ձըգած դաշտում դիակը բաց երկընքի տակ:
Բայց Ապոլլոնն ամեն անգամ կարեկցելով մեռած մարդուն,
Պաշտպանում էր մարմինը մերկ, ծածկում ուլյա իր ասպարով,
20 Որ քարշ տալուց չապականվի, չըբըզկըտվի Հեկտորի դին:
Խոշտանգում էր Աքիլլն այսպես դյուցազնի դին անգըթաբար:
Այդ տեսնելով՝ գութը շարժվեց երանալվետ աստվածների,
Եվ Հերմեսին հորդորեցին դին գողանալ գաղտագողի:
Խորհուրդը այդ հաճո թըվաց բոլոր անմահ աստվածներին,
Բացի խածակն Աթենասից, Պոսեյդոնից և Հերալից,
Որոնք դեռևս, ինչպես առաջ, ատում էին Իլիոնը սուրբ,
Պըրիամոսին և իր ցեղին՝ Ալեքսանդրի մեղքի համար,

- Որ ծաղրել էր աստվածուհւյաց, ներքողելով լոկ Աստղիկին,
 Որը նըրան տըվեց հեշտանք և շընորհեց կին գեղեցիկ:
- 30 Բայց երբ անցավ ինն օր այդպես, ու տասներորդ այգը ծագեց,
 Այնժամ Գուշակ Ապոլլոնը այսպես ասաց աստվածներին.
- «Անգութ եք դուք, ո՛վ աստվածներ, չէ՞ որ երբեմն Հեկտորը ձեզ
 Արջառների և այծերի պարարտ ազդրեր է ճեմներել,
 Իսկ դուք մահից հետո էլ դեռ չեք ցանկանում փըրկել նըրան,
 Որ կարենան տեսնել իրենց հարազատին վերջին անգամ՝
 Ծընողները ծերունափառ, անձկակարոտ կինն ու որդին,
 Եվ ժողովուրդն իր սիրեցյալ դյուցազունին հայրենասեր,
 Որ կըրակով պատվեն նըրան և կատարեն թաղման հանդես:
 Ուզում եք դուք, ո՛վ աստվածներ, պատվել վայրագ Աքիլլեսին,
- 40 Որ ճըշմարիտ ոչ խելք ունի, և ոչ էլ սիրտ մեղմաբար:
 Ժանտաբարտ առյուծի պես, որն իր ուժով ամբարտավան՝
 Մարդկանց խաշներն է հոշոտում, հարձակվելով հոտի վըրա,
 Աքիլլեսը կորցըրել է ամոթն ու գութն ամբողջովին,
 Որը մարդկանց թե՛ մեծասպես վընասում է, և թե՛ օգնում:
 Ո՛չ ապաքեն կորցընում է մահկանացու մարդը հաճախ
 Իր հարազատ և համամայր եղբորը կամ սիրած որդուն,
 Լաց է լինում, ողբում երկար, բայց դադարում է վերջապես,
 Ջի մարդկանց մեջ դըրին Գարկլանք համբերատար սիրտ ու հոգի:
 Բայց դա, դյուցազըն Հեկտորին, նըրա արևն առնելուց ետ,
- 50 Կառքից կապած քարշ է տալիս իր ընկերոջ շիրմի շուրջ,
 Մինչդեռ նըրա համար այդ բանն անվայել է և անօգուտ:
 Գուցե վերջում մենք բարկանանք, չընայելով իր բաջությանն,
 Քանի որ նա մոլեգնաբար անարգում է հողն անըզգա»:

Չայրանալով նըրա վըրա՝ լուսածըղի Հերան ասաց.
 «Ասածներըդ, Արծաթադեղ, թերևս իրոք ճիշտ լինըն,
 Թե Հեկտորին Աքիլլի հետ համապատիվ համարեինք:
 Բայց Հեկտորն է մահկանացու, որը կընոջ կաթ է ծղծել,
 Իսկ Աքիլլի մայրն է Թետիս արծաթթաթիկ աստվածուհին,
 Որին ինքըս մեծացնելով՝ ամուսնացրի Պելևսի հետ,

60 Պելևսի, որ եղել է միշտ աստվածների սըրտին մոտիկ:
 Մասնակցեցիք աստվածներըդ բոլոր՝ նըրանց հարսանիքին.
 Եվ դո՛ւ նույնպես ձեռքիդ փանդիո՛՞ն՝ ներկա էիր այդ կոչումքին,
 Դո՛ւ, չարերին միշտ գործակից, ուխտադըրում ո՛վ Ապոլլոն»:

Եվ Աքաոնազըն ամայրուպային նըրան այսպես պատասխանեց.
 «Աստվածների վըրա, Հերա՛, մի՛ բարկանար բոլորովին:
 Ծիշտ է, թեպետ չեն հավասար, բայց Իլիոնի մեջ ամենից

Հեկտորն էր ինձ շատ սիրելի, ինչպես բոլոր անմահներին,
Զի նա երբեք չէր զրլանում իր նշվերներն աստվածահամ,
Ու գոհերն իմ քազիններին երբեք պակաս չէր անում նա:

- 70 Սակայն թողնենք Հեկտորի դին գողանալու միտքն անխոհեմ,
Որովհետև չի կարելի այդ թաքցրնել Աքիլլեսից,
Քանի որ մայրն այնտեղ է միշտ և հըսկում է գիշեր ու զօր:
Բայց եթե մեկն աստվածներից Թետիսին շուտ կանչի այստեղ,
Նըրան խելոք խորհուրդ կըտամ, որ Աքիլլեսն ընդունելով
Ծոխ պարզևներ Պրիամոսից՝ նըրան հանձնի Հեկտորի դին»:

Այսպես ասաց, ու մըրըրկոտն Իրիսն իսկույն ոտքի ելավ,
Որ անհապաղ տանի պատգամն աստվածահայր Արամազդի,
Ու սըրաթև՝ Սամոս-Իմբրոս կըղզիների միջև ժայռոտ՝
Ծով ցառկեց նա ամբողջ թափով, ճըղփացնելով շըրերը լուրթ:

- 80 Վայրի ցուլի եղջյուրներին կապած ծանր կապարի պես,
Որ ձըկներին մահ է տանում, ընկըմվելով անմիջապես՝
Ծովը սուզվեց Իրըն արագ, հասավ մինչև հատակը խոր
Ու Թետիսին գըտավ նըստած ըստորջըրյա քարանձավում,
Ծուրը ծովի դիցուհիներ, որդու համար ողբ անելիս,
Որ հայրենի երկրից հեռու՝ սեռնելու էր Տըրոյայում:
Մոտենալով աստվածուհուն՝ ժըրոտն Իրիսն ասաց նըրան.

«Վե՛ր կաց, Թետիս, կանչում է քեզ մեծ Արամազդն ամենագետ»:

Ու հարց տըրվեց նըրան Թետիս արծաթթաթիկ աստվածուհին.
«Իսկ ինչո՞ւ է կանչում նա ինձ այդպես ըշտաս, ինչո՞ւ համար:

- 90 Ամաչում եմ այս վիճակովս աստվածների առաջն ելնել,
Որովհետև սըրտիս ցավերն իմ անթիվ են և անհամար:
Բայց թե գընանք, զի իզուր տեղ նա ինձ պատգամ չէր ողարկի»:

Այս ասելով՝ սև քողն առավ վըսեմաշուք աստվածուհին,
Ամենասևն ու սըգերանգն իր բոլոր ճոխ հանդերձանքից,
Եվ գընացին. արագընթաց Իրիսն ինքն էր առաջնորդում.
Ալիքները ճեղքըվելով՝ ճամփա էին տալիս նըրանց:

- Ափ դուրս գալով, անմիջապես երկինքն ի վեր թըրան թեթև,
Որտեղ նըրանք գըտան նըստած Զըվանյանին անեղագոչ
Եվ նըրա շուրջ բազմած բոլոր աստվածներին երջանակալետ:
100 Նըստեց Թետիսը Չևսի մոտ և աղընթեր Աթենասի:

Հերան ընդփույթ ոսկեճաճանչ բաժակը լի տըրվեց նըրան
Եվ ըսփոփիչ մեղմ խոսքերով ուրախացրեց սըգափորին:
Խըմեց Թետիսն ու բաժակը վերադարձրեց աստվածուհուն:
Աստվածների ու մարդկանց հայրն այսպես խոսեց այն ժամանակ.

«Իմ պատվերով Ոլիմպոս եւ եկել, Թեոփ'ս աստվածունի,
Մի անտոռաց սուգ սրբտիդ մեջ, որին ինքքս գիտակ եմ քաջ:
Բայց պարզ ասեմ, որ իմանաս, թե ինչու եմ կանչել եւ քեզ:
Ինն օր է, որ վեճի մեջ եմ աստվածները իրարու հետ
Աքիլլեասի անգործության և Հեկտորի մարմնի համար:

110 Դրողում եմ դիք Արգոսասպան սուրհանդակին՝ դիմ գողանալ,
Եվ սակայն եւ ուզում եմ տալ փառքն ու պատիվն Աքիլլեասին,
Մինչև վերջը պահպանելով հարգանքըս քո վերաբերմամբ:
Գընա բանակն աքայեցոց և տար պատգամ քո զավակին,
Գառմիք նըրան ցասման մասին իմ և բոլոր անմահների,
Որ նա անասնն կատաղությամբ և անխընս անարգելով
Պահել է քաջ Հեկտորի դին ու չի հանձնում մինչև հիմա:
Թող որ հանձնի անմիջապես, թե ինձանից սարսում է նա:
Իսկ Իրիսին այժմւմ կեթ եւ կողարկեմ Գրիափի մոտ,
Որ ըշտապի գընալ իսկույն դեպի նավերն աքայեցոց

120 Ու հաշտարար ընծաներով առնելով սիրուն Աքիլլեասի՝
Խոշտանգումից փըրկի որդուն իր սիրելի և տանի տունն»:

Այսպես ասաց, արծաթաթաթիկ Թեոփան անասց հըրամանին,
Վար սըլացալ Ոլիմպոսի վըսեմասպանձ գազաթներից
Եվ հասնելով իր վըշտահար որդու վըրանն անմիջապես՝
Գըտալ նըրան արտասովակոճ ու սըրտաթել սուգ անելիս:
Իսկ ընկերները մըտերիս՝ մորթած ոչխար մի վըրանում,
Շաշի համար աշխույժ ու ժիր պատրաստություն էին տեսնում:
Մոտիկ գընաց մայրն ու նըստեց իր սիրելի որդու կողքին
Եվ, շոյելով նըրա գըլուխն, այսպես ասաց գորովաձայն.

130 «Մինչ ե՛րբ այդպես, որդյակ իմ քաջ, թաղված քո խոր վըշտերի մեջ
Սիրողը մաշես ախ ու վախով, մոռացած քուն և կերակուր:
Հաճելի է, սակայն, պտկել մի կընոջ հետ և հեշտանալ,
Քանզի, ալմա՛ղ, չէ՞ որ երկար չես ապրելու այս աշխարհում.
Մահըդ, որդիս, ահալափիկ, կանգնած է քո ոտքերի մոտ:
Լըսիր դու ինձ ուշի-ուշով, գալիս եմ եւ Արամսագից.
Աստվածները, ասում է նա, խոժոռվել եմ քո դեմ սաստիկ,
Եվ ամենից ավելի շատ՝ աստվածահայրն ինքը անեղ,
Զի խըստասիրտ կատաղությամբ պահում ես դու Հեկտորի դին
Մահիկանն նավերի մոտ ու չես հանձնում մինչև հիմա:

140 Հանձնիր, որդիս, դիակը հորն ու ճոխ փըրկանք առ փոխարենն»:

Եվ արագտուն Աքիլլն իսկույն իր մորն այսպես պատասխանեց.
«Դեմ չեմ, թող որ այդպես լինի, թող տան փըրկանք ու դիմ տանեն,
Եթե այդ է ամենագոր Ոլիմպյանի պատվերը ինձ»:

Մայր ու որդի նըստած այսպես խոսում էին նավերի մոտ,
Իսկ Զրվանյան Զևսն Իրիսին դեպ Իլիոնն էր ճանփու դընում.

«Եվ արդ, Իրի'ս արագահաս, թողած գահըդ ոլիմպական,
Իլիոն գընա ու տար պատգամ մեծահոգի Պրիամոսին,
Որ նա իսկույն ուղևորվի դեպի նավերն աքայեցոց
Որդու մարմինն ազատելու, ողոքելով Աքիլլեսին

150 Որպես փըրկանք իր հետ տարած սըրտահաճո ընծաներով:

Եվ առանձին թող որ գընա, ընկեր չառնի նա ոչ մեկին,
Միայն մի ծեր վերցընի թող, որ տանի սայլն ու ետ դառնա,
Սայլի վըրա դըրած դյուցազն Աքիլլեսի ըսպանած դին:

Եվ թող երբեք չըվախենա, մահվան մասին չըմըտածի,
Առաջնորդի՝ պիտի նըրան Արգոսասպանն իմ քաջարթուն,
Որն ապահով տանելու է մինչև խորանն Աքիլլեսի:
Երկյուղ չանի Պելլանից թող, նա ոչ միայն չի ըսպանի,
Այլն այլոց չի թողնելու, որ՝ վընասեն ավերին.

Ջի Աքիլլեսն ապիրատ չէ, եղեռնագործ կամ անպատկառ,

160 Նա չի դիպչի աղերսարկու ավերի մազին ւանգամ»:

Այսպես ասաց, ու մըրըրկոտն Իրիսն իսկույն թըռավ արագ,
Որ անհասպաղ տանի պատռամն աստվածահայր Արամազդի,
Եվ հասնելով Պրիամոսի պալատը նա անմիջապես՝
Տեսավ այնտեղ սուգ ընդհանուր, սըրտաճըմփիկ լաց ու կական:
Որդիք իրենց ծերունի հոր շուրջն հավաքված արձակ գավթոս
Թըրջում էին պատմութաններն առատահոս արտասուքով.

Եվ ծերունին նըրանց միջև իր թիկնոցի մեջ փայթաթված՝
Գեռնից բուռ-բուռ փոշին սոնում ու ցանում էր իր մազերին:
Իսկ աղջիկներն ու հարսները ի մի խըմբված արբունիքում

170 Ողբում էին յաբահառաչ, հիշելով ա՛յն կըտրիճներին,

Որոնք ընկել էին ահեղ մարտերի մեջ արյունալի:

Պատգամախոսն Արամազդի մոտենալով Պրիամոսին,

Որ սարսըռաց ամբողջ մարմնով, մեղմիկ ձայնով ասաց նըրան.

«Ո՛վ Դարդանյան դու Պրիամոս, սիրտ առ և մի՛ սուկար ինձնից,

Քանզի գուժկան չեմ եկել ես, այլ բերել եմ քեզ բարի լուր.

Բանբերն եմ ես Արամազդի՝ լավ խորհուրդով եկած քեզ մոտ:
Խըղճում է քեզ աստվածների և մարդկանց հայրն ամենազոր.

Պատվիրում է նա քեզ մեկնել դեպի նավերն աքայեցոց
Որդուդ մարմինն ազատելու, ողոքելով Աքիլլեսին

180 Իբրև փըրկանք քեզ հետ տարած սըրտահաճո ընծաներով:

Եվ առանձին պետք է գընաս, թող ոչ մի մարդ քեզ չուղեկցի,
Միայն մի ծեր, որ տանի սայլն ու դեպ Իլիոն վերադառնա,
Սայլի վըրա դըրած դյուցազն Աքիլլեսի ըսպանած դին,

Բողոքովին չըվախենանս, մահվան մասին չըմըտածես,
Զի քեզ պետք է առաջնորդի Արգոսասպանն ամենադէտ
Եվ ապահով հասցընի քեզ մինչև վըրանն Աքիլլեսի:
Երկյուղ չանես Պելիսպանից, ոչ միայն չի՛ վընասի նա,
Այլև ալոց չի թողնելու, որ քեզ վըրս ձեռք բարձրացնեն,
Զի Աքիլլեսն անբարիշտ չէ, եղեռնագործ կամ անպատկառ,
190 Նա չի դիպչի պևորիդ մի ըսպիտակ մազին անգամ»:

Այսպես ասաց թեթև Իրիան ու դեպ երկինք վերադարձավ:
Իսկ ծերունին վեր կենալով, հըրամայեց որդիներին,
Որ պատրաստեն ջորիների աչլն ու արկղը դընեն վըրան,
Եվ ինքն իջավ բորումնավետ ըշտեմարանն ապարանքի
Եղևնաշեն, բարձրաձեղուն՝ լի պատվական, թանկ իրերով,
Ու կանչելով կընոջն այնտեղ՝ Հեկաբեին՝ այսպես ասաց.

«Ա՛յ իմ խեղճ կին, Ոլիմպոսից Արամազդի բանբերն եկավ
Ու պատվիրեց, որ անհապաղ աքայեցոց նավերն երթամ,
Աքիլլեսին տանեմ փըրկանք և ազատեմ մեր զավակին:
200 Ի՞նչ ես խորհում դու այս մասին, ի՞նչ է ասում քո սիրտը քեզ,
Քանզի հոգիս ամբողջապես և սիրտըս ինձ հորդորում են
Գընալ նավերն աքայեցոց, Պելիսպանն Աքիլլի մոտ»:

Այսպես ասաց, ու սոսկահար կինը մի սուր ճիչ արձակեց.
«Վա՛՛ջ թըշվառիս, ո՛րք է խելքըդ, որով անուն էիր հանել
Օտարների մոտ երբեմըն և քո բոլոր ժողովըրդի:
Այդ ինչպե՛ս ես ուզում գընալ նավատորմիդն աքայեցոց
Եվ դեմ առ դեմ կանգնել մենակ այն ոխերիմ մարդու առաջ,
Որ բազմաթիվ քաջակորով որդիներիդ անգըթաբար
Սըրախողխող արավ մարտում, երկաթե սիրտ ունես անշուշտ:
210 Բավական է որ ձեռքն ընկնես, ու քեզ տեսնի իր վըրանում.

Այդ ուխտադրուծն անագորույն քեզ չի խըղճա, չի խընայի,
Զի ակնածի բողոքովին նա ըսպիտակ քո մազերից:
Ո՛չ, մի՛ գընա, կաց մեր տան մեջ ողբանք սիրուն մեր զավակին,
Զի բըռնավոր բախտը նըրան մանեց այս թեյն իր ծընընդից,
Որ շըներին դատնա նա կեր՛ հեռու իր ծեր ծընողներից,
Ա՛յն մարդու մոտ, ո՛հ, որի ժակտ լարողը կըրծքից կըպոկեի՛,
Կըծամեի՛՝ աստամներովըս, որ առնեի ռիսն իմ որդու:
Զի մեր որդին իր վատության համար չէր որ ընկավ մարտում,
Այլ տըրովյանց ու լանջագեղ տըրովուհյաց պատվի՛ համար
220 Հերոսաբար զոհեց իրեն՝ մարտընչելով ոսխի դեմ»:

Աստվածատիպ Պրիամը ծեր՝ կընոջն այսպես պատասխանեց.
«Ո՛չ, Հեկաբե, մի՛ աշխատիր փոխել վըճիտն իմ անասանն,

Ու մի՛ լինիր շարագուշակ թողչուն դու իմ հարկի ներքո,
 Միևնույն է, չես կարող դու քո խոսքերով ինձ համոզել:
 Եթե ոմըն մի երկրածին ինձ ողարկած լիներ պատգամ,
 Լյարդահընմա մի գուշակող և կամ մի քուրմ ըղձապատում,
 Կարող էինք չըհավատալ և զընայուց հրրածարվել,
 Բայց քանի որ աչքովս տեսա և ականջովս էլ լսեցի
 Աստվածուհուն իմ դեմ-դիմաց, սուրհանդակին Արամազդի՝
230 Պիտի գընամ ես անպատճառ, չի խաբի Ջևան արևորիս:
 Իսկ թե գըրված է ճակատիս մեռնել արևոտը՝ նավատորմում,
 Հոգ չէ, միայն թե մի անգամ սըրտիս սեղմեմ ես իմ որդուն,
 Փափագս առնեմ, այն ժամանակ թող Աքիլլեսն ինձ ըսպանի»:

Այս ասելով, բացեց սիրուն սընդուկների խուփերը նա
 Ու դուրս հանեց տասներկու հատ ամեճանուրբ ընտիր քողեր,
 Տասներկու հատ պերճ պատմունճան, նույնքան շապիկ ու վերարկու:
 Կըշռեց ապա ու վերցըրեց տասը քանքար մաքուր ոսկի,
 Առավ երկու փալլուն կաթաս ու չորս հատ սան, եռուսանի,
 Առավ բաժակ մի գեղեցիկ, որն իբր ընծա մի ժամանակ
240 Թրակիացիք էին տըվել, երբ դեսպան էր գընացել նա:
 Հեզ ծերունին չըխընայեց և հիշատակն այդ թանկագին,
 Քանզի սըրտանց ուզում էր նա փըրկել որդուն իր սիրելի:
 Երբ այս բոլորն ստանձնացրած՝ դուրս էր գալիս գանձարանից,
 Տեսնելով շուրջն իր հավաքված հետաքըրքիր մի բազմություն,
 Դուրս վըռըղդեց վըշտուտ արքան նըրանց ասատող այս խոսքերով.
 «Մորե՛ք իսկույն դուք այստեղից, անպիտաննե՛ր, անամոթնե՛ր,
 Դուք սուգ չունե՛ք ձեր տըներում, որ եկել եք, ջըջվել այստե՛ղ.
 Ու ցավերիս վըրա անթիվ մի նոր ցավ եք ավելացնում:
 Մի՞թե քիչ է իմ ցավը ինձ, որ Արամազդն ինձ ողարկեց,
250 Խըլելով քաջ իմ գավակին. բայց դուք շուտով կըհակականք,
 Որ Հեկտորի մահից հետո ձեզ կըչընջեն արպելցիք:
 Բայց երանի՛ թե մեռնեի, սանդադամե՛տն իջնեի ես
 Որ կործանումն իմ քաղաքի չըսանեի՛ իմ աչքերով»:

Այսպես ասաց և բոլորին գավազանով նա դուրս քըշեց,
 Որից հետո ծեր թագավորն իր մոտ կանչեց որդիներին:
 Եկան՝ Պարիսն ու Հեյննուն, Ագաթոնը, Պամոնը վես,
 Անտիփոնոսն ու Դեիփոքն, եկավ Դիոս զարմանալին,
 Եվ ծերունին ասատող ձայնով նըրանց այսպես հրրամայեց.
 «Ըշտապեցե՛ք, չար գավակներ, դուք թուլամորթ ու վատասիրտ,
260 Երանի թե Հեկտորի տեղ դո՛ւք աստվեիք նավերի մոտ:
 Վա՛յ ինձ, թըշվատ թագավորիս, որ Լլիոնի մեջ լայնանիստ

Բազում որոնց եղա ես հայր, ու չըմբռնաց ոչ մեկը ինձ,—
Մեստորը իմ դիցանդման, Տրովիլորը կառամարտիկ,
Եվ Հեկտորըս, որ նրման չէր ամենևին ժահկանացվի,
Այլ աստված էր ողջ մարդկանց մեջ... Տարա՛վ Արեսն այս լավերին,
Խըղեց ինձնից, ու մընացին այս ապիկար պարսավելիք,
Սըտախոսներն այս խեղկատակ, միմոսները, որոնք միայն
Պարել գիտեն և գողանալ գառն ու ուլեր ժողովորդից:
Ո՛ր եք, ինչո՛ւ չեք պատրաստում սայլն ու նըրա վըրա դընեք
270 Այն ամենը, որ ընտրեցի, որպեսզի շուտ ճամփա ընկնեմք»:

Այսպես ասաց, և իրենց հոր աստից որդիք անաբեկված՝
Դուրս հանեցին գեղեցկանիվ ու նորաշեն սայլը իսկույն,
Մի մեծ սընդուկ դըրին վըրան, սպա ցըցից ցած իջեցրին
Տոսախաշեն լուծը կըմբջա՛ լամբակներով հարմարեցրած.
Եվ լըծան հետ փոկն էլ բերին երկար՝ ինը կանգունացալի
Ու ամրացրին երկայնաձիգ քեղու ծալրին երկաթագամ,
Որից օղակն անցկացնելով երեք անգամ պինդ պըրկեցին
Կումբի պորտի ամեն կողմից ոլորելով ծալը փոկի:
Եվ բերելով գանձարանից հեկտորական փըրկանքն անբավ՝
280 Զետեղեցին գեղեցկանիվ ու սըրբատաշ սայլակի մեջ.
Ապա բերին ու լըծեցին ջորիներին կարծրաըմբակ,
Որ միսիացիք էին տըվել Պրիամոսին որպես ընծա:
Դուրս հանեցին նըմանապես ու կտրքի մոտ բերին իսկույն
Պրիամոսի ձեռքով սընված նըժույգներին շըբեղաբաշ,
Որ լըծեցին Պրիամն ինքը և նըվիրակն իր ծերունի:

Եվ Հեկտրեն այն ժամանակ մոտենալով Պրիամոսին,
Իր աշ ձեռքում բըռնած ոսկի մեծ մի բաժակ գինով լեցուն՝
Պարզեց նըրան և ձիերի առջև կանգնած այսպես ասաց.
«Ա՛ն և ձոնիր Արամազդին, աղոթք արա աղաչելով,
290 Որ նա անկորձ ետ դարձընի քեզ դիսերիմ մարդկանց մոտից,
Քանի որ դու որոշել ես, վըճել՝ կանքին իմ հակառակ
Գընալ դեպի նավերը մեր արյունաբբու ռոտիներին:
Աղաչիր դու ամպրոպաթուխ Զըվանչանին Իդայանն,
Որ իր գահից բարձրադիտակ տեսնում է ողջ Տըրովադան,
Թըռընելու քո աշ կողմից իր սըրաթև սուրհանդակին,
Որին բոլոր թըռչունների մեջ ամենից շատ է սիրում,
Որպեսզի դու քո աշքերով տեսնես նըշանն այդ գեղահրաշ
Եվ ապահով ճամփա ընկնես դեպի նավերն աքալեցոց:
Իսկ թե նըշանն այդ ցույց չըտա քեզ Արամազդն անեղազոչ,
300 Այն ժամանակ լավ կըլինի, որ չըգընաս նավերը դու,

Եվ ես ինքքս չեմ թողնի քեզ, որքան էլ դու ուզես գրնալ»:

Աստվածատիպ Պրիամն այնժամ կրնոջն այսպես պատասխանեց.
«Խորհուրդը քո լըսում եմ, կի՛ն, ու չեմ մերժի ես այն երբեք.
Արամազդին ձեռք կարկատելն անշուշտ լավ է, գուցե գըթա»:

Այս ասելով, մատակարար աղախնուն նա հրրամաչեց, Ռրպեագի շուտ լըվացվելու ջինջ ջուր բերի իրեն համար: Աղախինը եկավ իսկույն ձեռքին բըռնած կոճք ու ասիոր: Պրիամ արքան լըվացվելով, կրնոջ ձեռքից բաժակն առավ Եվ հանգնելով բակի մեջտեղ՝ աղոթք արավ, գինին ձոնեց

310 Եվ հայացքը դեպի երկինք հառած՝ ասաց աղերսագին.
«Հա՛յր Արամազդ, տե՛րդ Իդայի, ամենափառ և ամալոր,
Տո՛ր ինձ հասնել Աքիլլեսին և գոյթ շարժել նրա սըրտում:
Եվ ուղարկիր հըզոր արծվիդ՝ սուրհանդակիդ սըրաթըռիչ,
Ռրին բուր թըռչունների մեջ ամենից շատ ես սիրում,
Ռրպեագի ես իմ աչքերով տեսնեմ նշանդ գեղահրրաջ
Եվ ապահով ճամփա ընկնեմ դեպի նավերն արաչեցոց»:

Այսպես ասաց աղոթելով, Արամազդը լըսեց նրան Եվ ուղարկեց անմիջապես ասվառնաթև իր սեզ արծվին, Ռրին մարդիկ այլ անուճով կոչում են և խայտախարիվ:
320 Մեծահարուստ տընատիրոջ առագաստը բարձրաձեղուն Ռրքան դը լներ ունի ամուր ու պընդափակ փեղկեր որքան՝ Թըռչունն այդ սեզ երկու կողմից ուներ այդքան հուժկու թևեր, Ռր աչ կողմից վար սըլացավ և քաղաքի վըրա ճախրեց, Տոգորելով տեսնողների սըրտերը խոր ուրախությամբ:

Պրիամն այնժամ ըշտապելով նրատեց իր կառքն անմիջապես Եվ գավիթից դուրս սըլացավ մըտրակելով նըժուգներին: Իսկ առջևից էլ քառանիվ սայլն էր գընում քեռնալորված, Ռր ջորիներն էին քաշում, և Իդեոսն էր վարում նըրանց: Սայլի հետքով կառքին լըծված ձիերն առաջ էին թըռչում,
330 Ռրոնց քըշում էր ծերունին՝ մըտրակելով հաճախակի:
Մեծաթափոր մի բազմություն արտասվայից լաց ու կոժով Շանապարհ էր դընում նըրան, ասես մեռել էին տանում: Իսկ քաղաքից երբ դուրս ելան ու մըտան դաշուն արյունազանգ, Մերձավորները լալագին դեպի քաղաք վերադարձան: Ուղեորներն Արամազդի աչքից անտես չըմընացին.
Տեսավ նըրանց դաշտով գընալն ու ծերունու վըրա գըթաց, Եվ կանչելով իր սիրելի Հերմոս որդուն՝ ասաց նըրան.

«Հերմես, քանզի հաճելի է քեզ ավելի, քան թե այլոց
Ընկերանալ մարդկանց հաճախ և ունկընդիր լինել նրբանց,
340 Ուստի արի իջիր երկիր և Պրիամին առաջնորդիր
Դեպի Գավերն արաչեցոց, բայց տար այնպես, որ նրբանցից
Ոչ ոք նրբան չընրկատի, մինչև հասնի Պելիսյանհին»:

Այսպես ասաց, հընազանդեց պատգամավորն Արգոսասպան
Եվ ոտքերին կապեց անեղծ թևամուկերն իր ռակեղեն,
Ռոռնք նրբան տանում էին թեթևորեն թրոցընելով
Ե՛վ ծովերով, և՛ ցամաքով՝ արագաշունչ հողմի նրման:
Առավ նաև գավազանը, որով մարդկանց, ում կամենա՝
Քրնեցնում է և ոմանց էլ արթնացընում խորը քընից,
Ու դես երկիր վար սրլացավ Արգոսասպանն ամենահաղթ
350 Եվ անհարպաղ հասավ իսկույն Հելլեսպոնոսու ու Տրոյա:
Գընում էր նա իշխանազուն մի պատանու կերպարանքով՝
Դեռափրթիթ և գեղանի, ծընոտն հազիվ դեռ մըրազարդ:

Ողևորներն երբ որ հասան Իլիոսի գերեզմանին,
Իջան այնտեղ, որ գետի մեջ ջրրեն իրենց գրբաստներին:
Մըթընջաղն էր իրիկնային փըովում արդեն երկրի վըրա:
Իդեոսը տեսավ փոքր-ինչ հեռվում Հերմես հըրեշտակին
Եվ երկյուղից դողդողալով Պրիամոսին այսպես ասաց.

«Նայիր, ահա՛, ով Դարդանյան, ինչ-որ մարդ է մտնենում մեզ,
Հարկավոր է ըզգուշանալ, կարող է նա մեզ ըսպանել:
360 Աչի-փախչե՛նք մեր ձիերով, իսկ եթե այդ ուշ է արդեն,
Ել ծընկներից փարվե՛նք նրա, գուցե խըղճա և խընայի»:

Այսպես ասաց, և ծերունու հոգին եղավ տակնուվըրա.
Անդամները կարկամեցին, և ողջ մարմնով փըշաքաղվեց.
Մարափահար նաշում էր նա, բայց Հերմեսը մտնենալով,
Ալևորի ձեռքը բըռնեց ու հարցըրեց մըտերմարար.

«Իսկ ո՞ր էս դու քըշում, հայրիկ, ձիերը քո և ջորիներն
Այս գիշերով, մինչդեռ բոլոր մահկանացուք նընջում են խոր:
Չե՞ս վախենում միթե երբեք դու ահարկու արաչանցից,
Որ վըխտում են քո շուրջ-բոլոր և ռիսերիմ ոսոխ են քեզ:
370 Թե նրբանցից մեկը հանկարծ տեսնի քեզ, մութ այս գիշերով
Մալլիդ այդքան գանձեր բարձած, այն ժամանակ դու ի՞նչ կանես:
Երիտասարդ էլ չես գոնե, ողեկիցդ էլ ծեր է քեզ պես,
Որ կարենաք դիմադրելով՝ չարագործին վանել ձեզանց:
Իսկ ի՞նձանից, ո՛վ ծերունի, բոլորովին մի՛ վախենա,
Ես քեզ չարիք չեմ գործելու, այլ չարերին պիտի վանեմ,

Ռոպմեաւս իմ սիրելի ծերունի հոք շատ եւս նրմանք:

Սիրտ առնելով, աստվածատիպ Պրիամն այսպէս ասաց նըրան.

«Այո՛, որդչակ իմ սիրելի, հավատում եմ քո խոսքերին.

Աչը անմահ աստվածների հովանի է դէռ ինձ վըրս,

380 Ռր քեզ նրման շընորհալի մի ուղեկից ուղարկեց ինձ,
Գեղատեսիլ և իմաստուն զավակ՝ ազնիվ ծընողների»:

Պատասխանեց Արամազդի պատգամալորն Արգոսասպան.

«Այդ բոլորը շատ նըշմարիտ ասացիր դու, ո՛վ ծերունի,

Բայց եկ ա՛յս էլ ասա ըստույզ, թե պատվական զանձերն այդ դու

Օտարագգի՞ մարդկանց մոտ եւ տանում արդոք, թե՞ բարեկամ,

Ռր գեթ դըրանք ձեռքըդ մընան, երբ որ Իլիոնը կործանվի:

Թե՞ դուք արդեւ անաբեկված փախչում եք սուրբ Իլիոնից,

Քանզի ընկալ պատերազմում ազնիվ որդիո՞ւ Հեկտորը քաջ,

Ռր կըռվի մեջ ո՛չ մի արի աքայեցուց ետ չէր մընում»:

390 Աստվածատիպ Պրիամը ծեր նըրան այսպէս պատասխանեց.

«Ո՛վ եւ, դու, քա՛ջ, և ինչպիսի՞ ծընողների զավակ եւս վեմ,

Ռր գեղեցիկ գովեստներով հիշեցիր մահն իմ Հեկտորի»:

Նըրան այսպէս պատասխանեց պատգամալորն Արգոսասպան.

«Փորձո՛ւմ եւ ինձ դու, ծերունի, հարցընելով քաջ Հեկտորից:

Ծատ անգամ եմ տեսել նըրան եւ աչքերովն իմ սեփական՝

Փառասպարգև պատերազմում, դեսի նավերն արշավելիս,

Երբ աչրաստր իր պըղընձով կոտորում էր արգիացոց:

Նայում էինք մենք հիացած, զի Աքիլլեսն Ատրիդի հետ

Քեւն պահելով՝ չէր թողնում մեզ պատերազմին մասնակցելու:

400 Աքիլլեսի զինվորն եմ եւ, նույն նավն է մեզ բերել այստեղ.

Միոմիդոն եմ, նըրա երկրից և որդին եմ Պոլիկտորի,

Ռր հարուստ է, սակայն արդեւ քեզ պէս դողոջ մի ծերունի:

Յոթ եղբայր ենք, վերջինն եմ եւ, կըրտսեր, որդին ծընողներիս,

Նըրանց միջից ինձ վիճակվեց Աքիլլեսի հետ գալ այստեղ:

Նավերից եմ զպիս հիմա, և ասեմ, որ վաղ առավոտ

Աքայեցիք բաղաբիդ մոտ պիտի ճակատ տան վերըստին,

Զի նըստելուց ձանձրանալով՝ ծարալի եմ պատերազմի,

Եվ արքաներն անկարող են սանձահարել աքայեցոց»:

Նըրան այսպէս պատասխանեց աստվածատիպ Պրիամը ծեր.

410 «Թե որ իրոք զինվորն եւ դու Պելիսածին Աքիլլեսի,

Պատմիր ոտբեմն ինձ ամեն բան, ըստուգապէս և նըշմարիտ.

Նապերի մտտ ընկա՞ծ է դեռ իմ Հեկտորի մարմինն արդոք,
Թե՞ Աքիլլը հոշոտելով կեր է զըցել իր շըներին»:

Նըրան այսպես պատասխանեց պատգամավորն Արգոսասպան.
«Ո՛չ թըռչուններն են գիշատել, ո՛չ էլ շըներն, ո՛վ ծերունի,
Այլ տակալին պտկած է նա Աքիլլեսի վըրանի մեջ.
Եվ շընայած որ տասներկու օր անկենդան ընկած է նա՝
Ո՛չ նեխում է, ո՛չ էլ որդերն են ուտում դին քո զավակի,
Որդեր, որոնք մեռելների միս ոտելու տվոր են միշտ:
420 Ու թեպետև Պելիասձիհն իր ընկերոջ շիրիմի շուրջ
Քարշ է տալիս կառքից կապած մարմինն ամեն այգաբացին,
Բաց մընում է բոլորովին դին անապակ, և անվըթար:
Ինքը էլ պիտի շատ զարմանաս, ո՛վ ծերունի, էթե տեսնես
Նըրան այնպես թա՛րմ ու մաքուր պտկած, ըընա՞ծ լինի աեսես.
Վըրան ոչ մի արյունի բիծ, ու վերքերն էլ փակված բոլոր,
Որ բաց արին շատերն իրենց անագորոյն պըղիձձներով:
Այսպես, ո՛վ ծեր, աստվածները հոգում են քո որդու մասին՝
Նույնիսկ նըրա մահի՛ց հետո, զի շա՛տ էին սիրում նըրան»:

Ասաց, և ծերն ուրախացած՝ նըրան այսպես պատասխանեց.
430 «Լավ է, որդյա՛կ իմ սիրելի, ձոն նըվիրել, աստվածներին,
Ինչպես օրենքն է պատվիրում. երբ տակալին ողջ էր որդին,
Չէր մտանում բոլորովին աստվածներին դիմակական,
Դըրա համար էլ հիշում են նըրան մահից հետո՝ անգամ.
Բաց դու արի և ընդունիր ինձնից բաժակն այս գեղեցիկ,
Պաշտպան եղիր և օգնությամբ անմահական աստվածների
Տար ինձ միևնև վըրանը ձեր Պելիասձին Աքիլլեսի»:

Եվ պատվիրակն Արգոսասպան պատասխանեց Պրիամոսին.
«Փորձո՛ւմ ես, ծեր, դու պատանուս, սակայն դու ինձ չես համոզի,
Ըստիպելով Աքիլլեսից ծածուկ՝ պարզև ընդունելու:
440 Վախենում եմ ես գեղեցիկ այդ նըվերից գըրկել նըրան,
Չի նա գըլխիս ապագայում կարող է մեծ աղետ բերել:
Սուսց այդ էլ, ո՛վ ծերունի, ես քեզ սիրով կառայճնորդեմ,
Թեկու՞ղ միևնև Արգոս գընաս, թե՛ ցամաքով և թե՛ ծովով,
Լինի նավով արագահոս, թե հետիտուն ուղեկցելով:
Եվ քանի որ քեզ հետ եմ ես, քեզ ոչ մի մարդ չի վընասի»:

Այսպես ասաց, և ցատկելով կառքի վըրա, Հերմեսն իսկույն
Իր ձեռքն առավ երասաններն ու մըտրակը շաչեցնելով՝
Ներշընչեց նոր եռանդ ու թափ շորիներին և ձիերին.

Պարեկները դեռ նոր էին ավարտում ճոխ ընթրիքն իրենց,
450 Երբ որ հասան նավատորմի մարտկոցներին ու փուտերին:
 Պարեկների վերա խոր քուն թափեց Հերմեսն Արգոսասպան,
 Բացեց դրոներն անմիջապես, փականք ու նիզ հեռացնելով
 Ու ներս տարավ Պրիամոսին ընծաների հետ միասին:
 Իսկ երբ հասան Պելիասձնի վերանը մեծ և վեհաշուք,
 Որ արքայի համար իրենց միրմիդոններն էին շինել
 Եղևնու կոկ տաշած փայտով ամուր ծածկած և վրայից
 Մարգագետնից հընձած դալար եղեգներով պատած ամբողջ:
 Ծորջը մեծ բակն էր տարածվում հաստ ցըցերով ցանկապատված,
 Ու եղևնյա մի նիզ միայն փակում էր դուռն ամրակառույց:
460 Երեք հուժկու աքայեցի պետք էր, որ դուռն այդ փակեին,
 Երեք հոգի, որ բանալին ծանր սողնակը հաստաբետս,
 Մինչ Աքիլլեան ինքը միայն՝ փակում էր այն ու բաց անում:
 Օգտամատույց Հերմեսն իսկույն դուռը բացեց ծերի առաջ
 Ու ներս տարավ այլերին նրա բերած ընծաներով,
 Ապա կառքից ցած իջնելով այսպես ասաց Պրիամոսին.

«Արդ, ճանաչիր ինձ, ծերունի, անմահ աստված Հերմեսն եմ ես,
 Հայր Արամազդն ինձ ուղարկեց քեզ ուղեկից և առաջնորդ:
 Հեռանում եմ ինքքս հիմա, որ չըտեսնի Աքիլլը ինձ,
 Պատշաճ բան չէ բոլորովին, որ մի աստված երանավետ
470 Ցույց տա իր սերը հայտնապես մի երկրային մահկանացվի:
 Մըտիր վրանն ու փարվելով քաջի ծրնկանն՝ աղերսագին
 Խընդրիր նրան հանուն իր հոր ու վարսագեղ մորն ու որդու,
 Եվ դու պիտի կարողանաս շարժել նրա սիրուն ապատած»:

Ասաց Հերմեսն ու սըլացավ դեպի Ոլիմպ աստվածաբնակ:
 Իսկ Պրիամոսն իջավ կառքից և թողնելով Իդոսոսին,
 Որ հոգ տանի ու պահպանի ջորիներին և ձիերին,
 Ինքը գընաց և ուղղակի մըտավ վրանն այն վեհաշուք,
 Որտեղ նստած գըտավ նրան՝ Արամազդի սիրեցյալին:
 Ընկերներից Աքիլլի մոտ երկու հոգի կային միայն՝

480 Դուցազնագարս Ավտոմեդոնն ու Ալկիմոսն արիսական,
 Ամեն վայրկյան պատրաստ իրենց թագավորին ծառայելու:
 Նոր էր ընթրիքն իր ավարտել, ու սեղանը փրոած էր դեռ:
 Պրիամն ըզգույշ, ըստվերի պես դեպ Աքիլլեան առաջացավ
 Եվ ընկնելով բերանքսիվայր ամուր գըրկեց ծունկը նրա
 Ու համբուրեց աջն արյունոտ՝ դահիճն իր քաջ որդիների:
 Ինչպես մի մարդ, որ իր երկրում ծանրը ոճիր գործի հանկարծ
 Եվ թողնելով իր տուն ու տեղ, փախչի գընա օտար երկիր,
 Մըտնի հարուստ մի մարդու տուն ու զարմացնի տեսնողներին,—

- Ադայես Աքիլը զարմացավ տեսնելով ծեր Պրիամոսին:
- 490** Մյուսներն էլ ապուշ կըտրած իրար երես էին նայում:
Իսկ Պրիամոսն աղերսալից ձայնով դիմեց Աքիլլեսին.
«Աստվածազարս ո՛վ Աքիլլես, հիշիր հորդդ ինձ տարեկից,
Որ ինձ նրան կանգնել է արդ գառամոթյան դառըն շենքին:
Նըրան էլ՝ ե՛ն նեղում գուցե թըշնամիներն, ինչպես որ ինձ
Եվ չըկա ոք, որ նըրանից դառն աղետները հեռացնի:
Բայց ողջությանդ լուրն առնելով՝ ուրախանում է ծերունին
Եվ հույս ունի տեսնել որդուն մի օր, կըովից երբ տուն դառնա:
Իսկ ես թըշվառս, որ հայր էի Տրոյայում բազում որդոց,
Եվ ոչ մեկից, վա՛շ ծերունուս, անլուսն անգամ ինձ չըմընաց:
- 500** Թըլվով հիսուն էին նըրանք, երբ որ եկան աքայեցիք.
Տասնհինը մի մոր զավակ, իսկ մյուսները այլ կանանցից:
Նըրանց շատի ծունկը ծայեց արյունառուշտ Արեսը ծանտ.
Իսկ նա, որ իմ մեկ հատիկն էր, պաշտպան և մեզ և քաղաքին,
Նըրան էլ ինքըդ ըսպանեցիր, հայրենիքի հերոսին քաշ,
Հեկտոր որդուս, որի համար եկել եմ ես ահավասիկ
Նախատորմիղն աքայեցոց ու բերել քեզ անբավ փըրկանք:
Եկ ակնածիր աստվածներից, ո՛վ Աքիլլես, և ինձ գըթա՛,
Հիշելով հորդդ ծերունի, իսկ ես թըշվա՛ն եմ նըրանից:
Դեռ չի կըրել ոչ ոք ինձ չափ ծանըր վըշտեր այս աշխարհում,
510 Ինձ, որ որդուս ըսպանողի ձեռքն եմ ահա ես համբուրում»:

Այս խոսքերից Աքիլլեսի սիրտը լըցվեց հոր կարոտով
Ու հեռացրեց ծերունու ձեռքն իր ծընկներից արտասավելով:
Լալիս էին երկուսով էլ՝ Պրիամը իր որդու համար
Թավալվելով արտասավակո՛ծ՝ Աքիլլեսի ոտքերի մոտ,
Իսկ Աքիլլեսն իր հոր համար և սիրելի Պաստրոկլեսի.
Եվ վըրանի հարկը թընդաց նըրանց ողբով կականալիր:
Աքիլլեսը լաց լինելուց երբ հագեցավ ու հանդարտվեց,
Ելավ տեղից ու ծերունուն, ձեռքից բըռնած, հանեց ոտքի.
Եվ գըթալով ակտրի ձեռնակ գըլխին ու մորուքին՝

520 Պրիամոսի ձեռքից բըռնած ա:սպես ասաց կարեկցաբար.
«Իսկապես որ շա՛տ վըշտեր ես տարել դու, ծե՛ր տառապալից,
Բայց մե՛ն-մե՛նակ ի՞նչ սիրտ արիր գալու նավերն աքայեցոց
Եվ ելնել այն մարդու առաջ, որ ըսպանեց որդիներիդ:
Երկաթե սիրտ ունես անշուշտ. բայց եկ նըստիր այս աթոռին,
Որ թեպետև ցաված ենք խիստ, բայց մեր խորունկ վիշտը զըսպենք,
Քանզի ոչ մի օգուտ չըկա դառնակընկիժ սուգ անելուց:
Մակառագիթն է մարդկային՝ աստվածների ձեռքով գըրված՝
:Տանջվել անվերջ ու տառապել, աստվածներն միայն անվիշտ:

- Երկու հրկա կարասներ կան Արամազդի շեմքին դրոված,
530 Երկուսն էլ իի այն տուրքերով, որոնցից միշտ բաշխում է նա.
 Բարիքներ են մի կարասում, իսկ մյուսի մէջ՝ չարիքներ:
 Երբ Արամազդն անպրոպաւիճ աղ երկուսից խառն է տալիս.
 Մերթ բարու է հանդիպում մարդ ու մերթ չարի— փոփոխակի:
 Իսկ ում չարից է տալիս նա, վիշտն է բաժին դառնում նրան,
 Ու տանջում են նրան անվերջ դառն ցաւերն այս աշխարհում.
 Որ շրջում է աստվածներից ու մարդկանցից արհամարհիված:
 Այսպէս՝ տրվին դիք Պելեսին ճոխ պարզներ ծընված օրից.
 Թագաւորեց միրմիրոնաց վրբա փառքով և ճոխությամբ
 Ու, թեպէտև մահկանացու, աստվածուհի կին առաւ նա:
- 540** Բայց և այնպէս աստվածները նաև նրան տրվեցին վիշտ.
 Նա չունեցավ արու զավակ, որ իր գահին պայազատեր,
 Բացի ինձնից, որ վաղաժամ մահ է գրքված իմ ճակատին,
 Ու ծերոթյունն իր խընամել չեմ կարող ես, քանզի շուտով
 Հեռու երկրից իմ հայրենի՝ մեռնեմ պիտի Տըրոյայում,
 Որ նըստած եմ ի պատուհաս քեզ և բազում որդիներիդ:
 Լըսել ենք, որ երբեմն դու տիրել ես շատ աշխարհների.
 Լեսրոս կըզգուց մինչ Փոյուզիա, ուր Մակարն էր թագաւորում,
 Մինչև անծայր Հելլեսպոնոս քոնն են եղել մի ժամանակ.
 Եղել ես ճոխ, բազմազավակ ու գանձերով մեծահարուստ:
550 Բայց այն օրից, երբ աստվածներն այս աղետը բերին գրվիտի.
 Քաղաքիդ շուրջ, ո՛վ ծերունի, արյուն է միշտ ու պատերազմ:
 Տոկա՛ վըշտիդ համբերությամբ, մի՛ լար անվերջ լայնատաշ.
 Զի ողբալով դու չես կարող հարություն տալ քո զավակին,
 Եվ կարող ես գրվիտի մի նոր աղետ բերել, ո՛վ ծերունի»:

Աստվածատիպ Պրիամը ծեր նրան այսպէս պատասխանեց
 «Մի՛ տար արօտ ինձ նըստելու, աստվածագարմ ո՛վ Աքիլլես,
 Քանի Հէկտորս անթաղ է դեռ՝ ես չեմ կարող հանգըտանալ:
 Ինձ դարձրրու իմ զավակին, որ ժամ առաջ տեսնեմ նրան,
 Եվ ընդունիր հետըս բերած ճոխ ընծաներն իբրև փըրկանք:
560 Դրբանք բարո՛ւ վայելես դու, բարո՛ւ դառնաս քո հայրենիք.
 Քանի որ դու ինձ գըթացիր, խընայելով սկտորիս,
 Որ կենդանի մընամ դեռևս ու տեսնեմ յույսն արեգակն»:

Խեթն անյելով Պրիամոսին՝ Աքիլլն այսպէս առաց նրան.
 «Մի՛ գըրգըրիր ինձ, ծերունի՛, քանզի արդեն վըռնել եմ ես՝
 Աստվածների հըրամանով քեզ հանձնելու Հէկտորի դին.
 Մայրըս բերեց աստվածային այդ հըրամանն Արամազդից:
 Գիտեմ նույնպէս, որ քեզ այստեղ բերել է մի անմահ աստված,

Քանզի ոչ մի մահկանացու սիրտ չէր անի վըրանըս գալ,
Պարեկներից անցնել անտես և դարբասի միջք բանալ:
570 Ուստի, ո՛վ ծեր, էլ մի՛ հուզիր այեկոծյալ սիրտըս իզուր,
Կարող եմ ես, մեղանչելով Արամազդի պատվերի դեմ,
Զրիւրնալէ աղերսարկու պետրիդ աղաչանքին»:

Այսպէս ասաց, և ծերունին նըստեց նրա սաստին հըլու:
Իսկ Աքիլլեն անյուծաբար վըրանից դուրս վագեց արագ.
Եվ նըրա հետ դուրս գընացին Ավտոմեդոնն ու Ալկիոնոսն՝
Աքիլլեսի մըտերիմներն Մենիտչանի մահից հետո:
Նըրանք լըծից արձակեցին ջորիներին և ձիերին,
Իդեոսին կանչեցին ներս ու նըստելու աթոռ տըվին.
Ապա սայլից ցած իջեցրին հնկտորական փըրկանքը նոխ,
580 Թողնելով լոկ երկու շապիկ ու մի լողիկ սայլակի մեջ,
Որ փաթաթեն Հեկտորի դին. ապա Աքիլլն անմիջապէս
Հըրամայեց իր սղախնոց, որ սուսնմին, ծածուկ մի տեղ
Լըվանան դին, օծեն լուղով՝ Պրիամոսի աչքից հեռու,
Քանզի գուցե որդուն ի տես՝ ծերը վըշտից չիշխի իրեն,
Եվ Աքիլլը բարկանալով՝ զարկի նըրան և ըսպանի,
Մեղանչելով մեծամըրունչ Արամազդի պատվերի դեմ:
Կանայք աշխույժ լըվանալով և օծելով Հեկտորի դին,
Ծըքեղ շապիկ մի հագցըրին ու ձըգեցին վըրան մի քող,
Եվ Աքիլլը վերցընելով՝ դըրեց նըրան անկողնու մեջ.

590 Ապա երկու հոգով առան ու սայլակի վըրա դըրին:
Աքիլլն այնժամ հասուշալից ձայն արձակեց իր սրբերուն.

«Մի՛ սըրտմըտիր դու ինձ վըրա, ո՛վ սիրելիդ իմ Պատրոկլէս,
Եթե լըսես դըժոխքի մեջ, որ իր հորն եմ վերադարձնում
Մարմինը քեզ ըսպաճողի. քերել է նա հարուստ փըրկանք,
Որից, անշուշտ, քեզ արծանի մեծ բաժին եմ հանելու ես»:

Գոչեց Աքիլլն ու դառնալով մըտավ վըրանը վերըստին,
Եվ նըստելով հանդիպակաց պատին հենած բազմոցի մեջ,
Որտեղից նա վեր էր կացել, այսպէս ասաց Պրիամոսին.
«Որդիդ փըրկված է, ծերունի, ինչպէս որ ինքը էիր ուզում,
600 Անկողնու մեջ պատկած է արդ, և երբ ծագի այդ ուրախ,
Տեսնես պիտի ու տանես տուն. իսկ եկ հիմա ընթրիք անենք:
Կերակորի հոգ էր տանում և Նիոբեն գիսակազեղ,
Որ կորցըրեց մի օրվա մեջ իր տասներկու զավակներին,
Որոնցից վեցն աղջիկ էին, և մընացած վեցը՝ տըղա:
Տըղաներին նետահարեց Ապոլլոնը արծաթաղէլ՝
Նիոբեի դեմ զայրացած, իսկ Արտեմիսն՝ աղջիկներին,

- Ջի Նիոբեն բաղդատել էր Ապոլլոննի հետ ինք իրեն
 Եվ Լետովնի, թե՛ նրանց հետ հավասար է գեղեցկությունս
 Ու պարծեցել, որ Լետովնը ունի միայն երկու զավակ,
 •610 Մինչդեռ ինքը բազմաձրևունդ՝ վեցը տղա ու վեց աղջիկ:
 Սակայն նրանք թե՛ն երկու, բայց ջրնջեցին տաաներկուսին:
 Ինն օր ամբողջ ընկած էին դիակները արևաշաղախ.
 Եվ քաղաքում սիրտ չէր անում և ոչ մի մարդ նրանց թաղել,
 Ջի Ջրվանչանն ամենագոր քարացրել էր բոլոր մարդկանց,
 Եվ տաաներորդ օրը միայն թաղեցին դիք երկնաքրնակ:
 Այսպես անա, և Նիոբեն մինչև անգամ իր խոր վըշտում
 Չըմոռացավ ուտել— խըմել ու հոգ տանել կերակրոյի:
 Հիմա այնտեղ, Միսիլի լեռի ու ամայի լեռների մեջ,
 Որ ատմ են, թե՛ ապրում են աստվածոճի հարսներ անոգ
 •620 Ու խաղում են Աքելոյի ափունքներից, պարում ուրախ,
 Այնտեղ է նա, թեպետև քար, կըրում իր վիշտն աստվածառաք:
 Արի ուրեմն, ո՛վ ծերունի, ընթրենք և մենք, իսկ քո որդուն
 Դու կըողբաս երկա՛ր-երկա՛ր, երբ որ նրան տուն կըտանես»:

- Այսպես ասաց Աքիլլը ժիր և իր տեղից վեր կենալով՝
 Մորթեց ոչխար մի ըսպիտակ, իսկ ընկերներն այն քերթեցին,
 Միսը մանրիկ կոտորելով շամփոր գարկին աշխուժորեն
 Ու կըրակի վըրս ոըրած՝ արևաթարթախ խորովեցին:
 Սեղան զըցեց Ավտոմեդոնն ու բաշխեց հացն աստվածային,
 Իսկ Աքիլլը միսը բաժնեց, և ճաշակել ըսկըսեցին:
 •630 Եվ երբ կերան ու կըշտացան, նըստած իրար դեմ-հանդիման՝
 Ըսքանչանում էր ծերունին Աքիլլեսին մըտիկ տալով,
 Ինչ վե՛հ հասակ, ինչպիսի՞ դեմք, ասես աստված լինի անմահ:
 Իսկ Աքիլլեսն էլ Դարդանյան Պրիամոսով էր հիանում,
 Նըրս տեսքով վըսեմաշուք ու խոսքերով իմաստալից:
 Եվ երկուսով իրար երես շատ նայելուց երբ հագեցան,
 Առաջինը խոսեց Պրիամն ու Աքիլլեսն այսպես ասաց.
 «Դիցարևո՛ւնդ, ցույց տոր հիմա ալևորիս մի անկողին,
 Որպեսզի ես ընկողմանած փոքր-ինչ անուշ քուն վայելեմ,
 Ջի աչքերըս դեռ չեն փակվել կոպերիս տակ բոլորոսին
 •640 Այն օրվանից, որ քո ձեռքով ընկավ որդին իմ կարեմվեր.
 Այլ հառաշում եմ շարունակ, արցունք թափում, հեծում անվերջ
 Գիշերները գափիթիս մեջ փոշիներում թավալվելով:
 Ծոմ էի դեռ մինչև այսօր, բերանըս բան չէի դըրել,
 Այժմ միայն քո ըստիպմամբ կերս փոքր-ինչ ու խըմեցի»:

Այսպես ասաց, և Աքիլլեսն հըրամայեց ընկերներից

Եվ աղախնոց, որ պատրաստեն գալթում երկու ձեռք անկողին: Կանայք աշխույժ՝ ջաներն առած վրբանից դուրս էլան իսկույն, Բերին մաքուր նուրբ պաստառներ և օթոցներ ծիրանեգույն, Բըրդից գործած պատմունճաններ բերին փափուկ ու թափարծի

650 Ու փոթեռանդ պատրաստեցին գալթում երկու ձեռք անկողին: Աքիլն այնժամ կատակելով Պրիամոսին այսպես ասաց.

«Քընրի այստեղ, սիրելի ծեր, վրբանից դուրս հանգըստացիր, Քանգի ինձ մոտ գուցե դարձյալ իշխան մարդիկ գան այս գիշեր, Որոնք հաճախ, սովորաբար, խորհուրդի են գալիս ինձ մոտ. Եվ նրբանցից մեկը եթե այստեղ տեսնի քեզ գիշերով Ու լուր տանի իշխանապետ Ագամեմնոն Ատրիդեսին, Այնժամ գուցե հետաձրգվի որդուդ փրկանքն ամժամանակ: Հիմա հայտնիր, ո՛վ ծերունի, ըստուգապես ինձ ա՛յն մասին, թե Հեկտորի թաղման համար քանի՞ օր է քեզ հարկավոր,

660 Որ ըսպատեն և թույլ չըտան աքայեցոց հարձակվելու»:

Աստվածատիպ Պրիամն այնժամ նրբան այսպես պատասխանեց.
«Եթե որդու թաղման համար դադարեցնես կրոնիվ ամժամ, Անտարակույս ինձ մեծ շընորհ կանես, վեհագն ո՛վ Աքիլես: Ինքըդ գիտես, թե մենք ինչպես փակված ենք մեր քաղաքի մեջ. Փայտն էլ հեռու է բախական, պետք է բերենք այն՝ լեռներից, Իսկ տրոյանք փախենում են, թե հարձակվեն աքայեցիք: Ծնորհիր ուրեմն մեզ ինք օր, որ սուգ անենք նրա վրբա, Ու տասներորդ օրը թաղենք, ու հոգու հաց ոտեն մարդիկ. Տասնըմեկին կրկանգնեցնենք վրբան շիրիմ, որից հետո՝

670 Տասներկուսի առափույսան նո՛ր կրկրովենք, թե հարկ լինի»:

«Այդ էլ, ո՛վ ծեր, թող որ լինի այնպես, ինչպես դու ես ուզում. Վըստահ եղիր, որ այդքան օր ձեզ հետ կրոնիվ չենք անելու»:— Ասաց Աքիլն ու բըռնելով Պրիամի ձեռքն ամուր սեղմեց, Որ ծերունին չըվախենա, վըստահ լինի, և հեռացավ: Ապա նըրանք՝ Պրիամ արքան և նըվիրակն իր՝ ապահով, Գալթում, իրենց մահիճներում ընկան հոգևած ու քընեցին: Աքիլեսն էլ եղևնաշեն իր վրբանի խորքում պատկեց, Իսկ նըրա կողքն ընկողմանեց Բրիսեսին ամենագեղ:

Այսպես ահա բոլոր մարդիկ և աստվածները անխըրով

680 Նընջում էին հանգըստապետ՝ քաղցր քընից հաղթահարված. Միայն Հերմեսն օգտամատուց չըկարեցավ քընել երբեք, Միտք էր անում, թե Պրիամին ինչպե՛ս պիտի պարեկներից Գաղտնաձածուկ կարողանա ետ դարձընել նավատորմից:

Եկա՛վ կանգնեց Պրիամոսի սրնարի մոտ և շըշընջաց.

«Մի՛թե սրբոտմըդ, ո՛վ ծերունի, երկյուղ չունես բոլորովին,
Որ թըշնամի բանակի մեջ աչդպես հանգիստ քընում ես դու:
Աքիլլեսը քեզ խընայեց, բայց ամեն մարդ չի խընայի:
Կարողացար փրկել որդուդ մարմինը դու մեծ փըրկանքով,
Բայց որդիներդ կյանքիդ համար եռապատիկ պետք է որ տան,
690 Եթե Ատրիդ Ագամեմնոնն իմանա, որ այստեղ ես դու»:

Այսպես ասաց, ծերը սուկաց և արթնացրեց Իդեոսին:
Հերմեսն օգնեց նըրանց՝ լըծել ջորիներն ու ձիերն իսկույն
Ու հապըշտուսպ՝ աքայեցոց քանակից դուրս հանեց նըրանց:
Եվ գընալով, երբ որ հասան հորձանահոս Քասնթոսի
Գեղավըտակ հունը նըրանք, որը ծընեց Ջևըր անմամ,
Հերմեսն այնժամ թողեց նըրանց ու բարձրացավ դեպի Ոլիմպ:

Քըրքմագեւտ այգն էր տարածվում տիեզերքի վըրս համայն,
Երբ Տըրոյա հասան նըրանք աղեկըտուր լաց ու կոծով:
Ջորիները քըրտիճք մըտած տանում էին Հեկտորի դին:
700 Տըրոյայում ոչ ոք նըրանց գալը այնպես շուտ չիմացալ,—
Ոչ տըղամարդ և ոչ էլ կին,— բացի չըքնաղ Կասանդրայից,
Որ իր գեղով ոսկեղինիկ Ատողիկին էր նըմանատիպ:
Պերգամոնի աշտարակից, ուր ելել էր վաղ առափոտ,
Տեսավ նա հորն ու նըրա հետ՝ քաղաքի ծեր մունետիկին.
Տեսավ եղբոր՝ Հեկտորի դին պտոկած մահճում, սայլի վըրս
Եվ իր ճիշով սըրտանըմլիկ լըցրեց ամբողջ քաղաքը նա.
«Տրովացիք ու տրովուհիք, ելեք տեսեք ձեր Հեկտորին,
Որին ուզվից ետ դառնայիս դիմավորում էիք ուրայս,
Ձի քաղաքի և բոլորիս ուրախությունն ու փառքն էր նա»:

710 Այսպես ձայնեց և բոլորին ոտքի հանեց քաղաքի մեջ:
Անտանելի սուգով սաստիկ համակվեցին կին, տըղամարդ
Ու խուժեցին դեպի դըռներն, ուր իջեցրին Հեկտորի դին:
Սայլին ընկան նախ կիճը հեզ ու պտուսվ մայրն արտասվահեղձ,
Եվ գըլուխը գըրկած նըրա՝ մազերն իրենց փետըրտեցին,
Ու նըրանց հետ լալիս էին, ողբում բոլոր տըրոյացիք:
Այդպես, ամբողջ օրը նըրանք մինչ մայրամուտ, դըռների մոտ
Կըկոծեին արտասվալից շըրջապատած աճյունը թանկ,
Եթե կառքից Պրիամը ծեր չաղաղակեր ժողովըրդին.
«Ճամփա՛ տըվեք ջորիներին, որպեսզի դին հասընեն տուն,
720 Որից հետո ինչքան կուզեք լացեք վըրան ու ողբացեք»:

Այսպէս ասաց վըշտոտ արքան, ու բազմությունն անմիջապէս
 Ետ ընկրիկեց, քաշվեց հեռու, ճամփա տալով դիասայլին:
 Հո՞ծ. բազմության ուղեկցությանը դուրսգաւի դին տարան պալատ
 Ու պատկեցրին ապարանքում քանդակածո անկողնու մեջ.
 Դիակի շուրջ բերին ապա ողբանքովագ երգիչներին,
 Որոնց ողբին ձայնակցեցին եղերամայր լալկան կանայք:
 Ըսկիգբ դըրեց դառըն ողբին լուսածըղի Անդրոմաքեն
 Գըրկած գըլուխը գանգրահեր վաղաթառամ իր ամուսնու.

- «Ծաղկապիլթիթի հասակիդ մեջ հանգաւ, Հեկտոր, արևըդ վատ,
 730 Թողնելով ինձ տանըդ այրի և որբ՝ որդուն քո դեռ մանուկ,
 Որին ես ու դու ենք ծընել, թըշվառներըս, և որ, սվա՛ղ,
 Հույս չունեն թե կապրի երկար. կըքանդըվի. Տրովադան,
 Քանգի ընկար դու, սիրելիս, դու, որ պաշտպանն էիր համայն
 Մեր քաղաքի, պարկէշտ կանանց, քո և բոլոր մանուկների,
 Որոնց գերի՛ պիտի տանեն աքայեցիք սև նավերով:
 Բոլորի հետ, խեղճ իմ մանկիկ, տանեն պիտի մորըդ. և քեզ.
 Օտար երկրում պիտ տառապէս ծանր ու անարգ աշխատանքով
 Դըժնաբարո մի տիրոջ մոտ, և կամ թե ո՞նձ աքայեցի
 Քեզ բրոնելով՝ գազանաբար ցած գըլորի աշտարակից
 740 Դառըն դիտվ և վըրեժով լըցված քո հոր՝ Հեկտորի դեմ,
 Որի ձեռքով ըսպանվել է հայրը, եղբայրն և կամ որդին:
 Քանգի բազում աքայեցիք ընկան խիզախ քո հոր ձեռքով
 Ու կըրծեցին ակոսներով հողը իրենց արնով ներկած:
 Քաջ էր հայրըդ պատերազմում, ոչ. ահ գիտեր և ոչ էլ մահ,
 Որի համար ոստանն ամբողջ այսօր նըրա սուգն է անում:
 Դառնագին վիշտ պատճառեցիր ծընողներիդ, այ իմ Հեկտոր,
 Բայց. ամենից ավելի շատ ի՛նձ ցաւ տըրվիր անտանելի:
 Գեթ մեռնելիս դու անկողնից ձեռքերըդ ինձ չերկարեցի՛ր,
 Ոչ էլ խելոք, քաղցըր մի խոսք ասացիր ինձ վերջին անգամ,
 750 Որ հիշելի՛ ես շարունակ, օր ու գիշեր քեզ սըզալիս»:

Այսպէս ողբաց Անդրոմաքեն, ձայնակցեցին նըրան կանայք,
 Որից հետո աղեկըտոր ըսկըսեց ողբն իր Հեկաքեն.
 «Հեկտոր՛, բոլոր որդիներիս մեջ ամենէն. դու սիրելիս,
 Դու սիրելի էիր նաև աստվածներին, որոնք ահա՛
 Քո մահից ետ մինչև անգամ հոգ են տանում վըրադ, որդիս:
 Անագործույն Աքիլլը քո եղբայրներին ծախեց բոլոր՝
 Մովից անդին՝ Սամոս, Իմբրոս և անմատույց Լեմնոսի մեջ,
 Բայց նա միայն հոգի՛դ խըլեց երկայնաշէշտ իր սըլաքով
 Ու քարշ տըրվեց քո ըսպանած Պատրոկլէսի շիրիմի շուրջ
 760 (Որին ասկայն Աքիլլէսը հարություն տալ չըկարեցաւ),

Եվ դու անա քո պապատում թարմ ես, անեղծ ու անվրթար,
Նրման Արքա, որին խոցեց Ապոլլոնը հանկարծահաս
Արծաթափայլ իր աղեղից թրուած թեթև Անտերով դյուր»:

Այսպես սասց մայրը լալով, և բոլորը ձայնակցեցին,
Ապա ողբի հերթը հասավ Հեղինեին լալահատաչ.

- «Հեկտոր, բոլոր տագրերիս մեջ սիրելագույնդ իմ հարգարժան.
Այս, երանի չըլինեի ես ամուսինն Ալեքսանդրի,
Որ չըբերեր ինձ՝ Տրոյա. ո՛ր էր թե փաղ մեռնեի ես:
Լըրանում է իմ հարսնութեան քրսաներորդ տարին անա՛,
770 Որ հայրենիքն իմ հարսագատ թողած հեռու՝ այստեղ եմ ես,
Բայց չեմ լընել միևչև հիմա քեզմից մի խոսք նախատալից:
Թե տագրերես ու տալերես մեկը հանկարծ, կետորըս կամ,
Ինձ կըշտասբեր,— իսկ կետարքսս հոր պես է միշտ եղել ինձ հետ,—
Դու քաղցրութեամբ, խոհեմաբար հանդիմանում էիր Արքան:
Դըրա հանար, ա՛յ իմ Հեկտոր, քեզ հետ նաև ի՛նձ եմ ողբում,
Ինձ՝ թըշվառիս, որ մընացի անօգնական բոլորովին,
Քանզի ամբողջ Տրոյայում չունեմ ուրիշ մի բարեկամ,
Որ կարեկցի, գըթա վըրաս. խոյս եմ տալիս բոլորն ինձմից»:

- Այսպես սասց և բոլորով լացին երկար, հառաչեցին,
780 Որից հետո Պրիամը ծեր առաջ գալով՝ այսպես սասց.
«Արդ, գընացե՛ք, տըրոյացիք, և փայտ բերեք Իդա սարից.
Աքալեցոց հարձակումից մի՛ վախենաք բոլորովին:
Աքիլլեար հանդիսավոր խոսք տըվեց ինձ նավատորմում,
Թե չի կըովի ու չի թողնի, որ Աեղություն պատճառեն մեզ
Միևչև չանցնի տասըմեկ օր, ու տասներկրորդ այգը շողա»:

- Այսպես սասց, և լըծեցին մարդիկ իրենց եզն ու ջորին
Ու սայլերով, իրար ետև քաղաքից դուրս ելան իսկույն:
Ինձ օր անվերջ փայտ կըրեցին ու դիզեցին քաղաքից դուրս,
Իսկ տասներորդ այգը երբ որ արշալուսվեց երկրի վըրս,
790 Դուրս բերեցին ապարանքից Հեկտորի դին լաց ու կոծով
Եվ հանելով խարույկն ի վեր՝ կըրակ տըվին փայտակույտին:

Եվ վարդամատն Առավտը երբ որ ծագեց ծիրանափառ,
Քաղաքից դուրս եկած մարդիկ հավաքվեցին խարույկի շուրջ.
Նախ հանգըրին կարմիր գինով մեծ խարույկի կըրակը վառ,
Ապա ընկեր ու ազգական, հարազատներն այրեցյալի
Հավաքեցին ճերմակ աճյունն ու թըրջելով արսատալքով՝
Դըրին ոսկյա սառիքի մեջ, որ ծիրանի քողով ծածկած

Իջեցրին խոր ու խավարչուտ գերեզմանում ու ծածկեցին:
Ապա բերին մեծ-մեծ քարեր ու շարեցին նրա վըրա,
800 Կանգնեցրին մեծ մի հողաթումբ, դետեր դրրին շիրիմի մոտ,
Որ հետևեն աքայեցոց հանկարծական հարձակվելուն:
Թաղման հանդեսն ավարտելով քաղաք դարձան տըրոյացիք
Ու հավաքված դիցասընունդ Պրիամոսի ապարանքում,
Սըգո առատ սեղանի շուրջ՝ կերան թուրքն ու խմեցին:

Քաջ Հեկտորի թաղումն այսպես շքեղ կերպով կատարեցին:

—————
—————
———

Ծ Ա Ն Ո Թ Ա Գ Ր Ո Ի Թ Յ Ո ԻՆ, Ն Ե Ր

ԵՐԳ ԱՌԱՋԻՆ

- տ. 5.— Արամազդ— հայ դիցաբանության մեջ համապատասխանում է հունական Զևսին կամ Դիոսին:
- տ. 7.— Ասրիդես— Ատրևսի որդին՝ Ագամեմնոնը:
- տ. 15.— Ապոլլոնի ցուպը ոսկեա— Կրոնական իշխանության խորհրդանիշ է:
- տ. 20.— քաղաքը Պրիամի— Տրոյան:
- տ. 29.— վարսակալն աստվածային— «պսակն Ապոլլոնի», որ Քրիստոսը կրում էր իբրև աստծո սպասավոր:
- տ. 44.— թող...տուժեն քս սուրսայր սլաքներով— Հանկարծակի վրա հասնող մահը հին հույները բացատրում էին նրանով, որ Ապոլլոնը կան նրա քույր Արտեմիսը նետահարում էին մարդկանց (Ապոլլոնը՝ տղամարդկանց, Արտեմիսը՝ կանանց):
- տ. 54.— վառ խարույկներ բորբոքելով— Հոմերոսյան ժամանակաշրջանում սպանվածներին հիմնականում դիակիզում էին:
- տ. 69.— մեներ— այստեղ՝ իբրև գոմ մատուցվող կենդանու յուղը, որը մանդիթի որոշ տեսերի հետ աղվում էր՝ ի պատիվ տվյալ աստծո:
- տ. 168.— շաներես— «Անամոթ». շունը «անամոթություն» խորհրդանիշն էր:
- տ. 175.— պարզների մեծը քոնն է— «Պատերազմական ավարը» բաժանելիս թագավորն առաջինը ընտրելու իրավունքն ուներ: Ավարը բաշխվելուց հետո մասնավոր սեփականություն էր դառնում:
- 204—208.— Ինչպես պատեղ, այնպես էլ վիպերգության բազմաթիվ այլ դրվագներում ակնհայտ է, որ հոմերոսյան հերոսների արարքները ղեկավարվում են աստվածների կամքով:
- տ. 235.— եղջերվափրա— Եղևիկը (եղջերուն) հին հույները համարում էին վախկոտության խորհրդանիշ:
- տ. 244.— մական— Աստ՝ գայիտոնի իմաստով, որպես իշխանության խորհրդանիշ: Ժողովում տրվում էր նրան, ով ձայն էր խնդրում:
- տ. 272—74.— ձեզանից էլ քաջ մարդկանց հետ ես ապրեցի— Հոմերոսյան ընթերցումներով՝ հերոսների ամեն մի նոր սերունդ նախորդից թույլ էր:
- տ. 280.— քաջերի դեմ լեռնարևակ— Ակատի ունի կենսավորումներին՝ կես-մարդ, կես-ձի: Մի անգամ հարսանիքի ժամանակ հարբած կենսավորուները հարձակվեցին կանանց վրա. այդ պատճառով պատերազմ սկսվեց նրանց և հերոսների միջև:
- տ. 291.— աստվածուհի մորից ծնված— Հին Հունաստանի հերոսները համարվում էին «աստվածազարմ», մինչդեռ հասարակ ժողովուրդը «երկրածին» էր:
- տ. 345.— սուբհանդակներ Արամազդի— Պատգամաբերները, սուբհանդակները աստվածների հաստի հովանավորության տակ էին գտնվում և անձեռնմխելի էին:
- տ. 364.— Աքիլեսը Պելևս արքայի և ծովային Թետիս աստվածուհու որդին էր:

- տ. 378.— Թեքն՝ Այիրական քաղաքը Էտիոնի— Նկատի ունի փոքրասիական Թեքն, որտեղ իշխում էր Էտիոնը՝ Անդրոմաքի հայրը:
- տ. 471—77.— Քրիստոսի այդ աղոթքից— Նկարագրվում է գոհաբերության ծեսը:
- տ. 482.— Կուշտ ու կուտ վայելելով ճաշակեցիք— Հին հույների պատկերացմամբ՝ գոհը մատուցելիս աստվածները և գոհաբերողները միասին էնջուլքի էին նստում:
- տ. 500.— Տակը որին երկար մույթեր՝ իբրև նեցուկ ու հեհարան— Դա արվում էր նաև այն նպատակով, որպեսզի նավի հատակը չփտեր:
- տ. 513—14.— ձախ ձեռքով նրա ծունկը բռնած, աչքով՝ կզակն— Խնդրանք, աղերսանք արտահայտող շարժում (ծեստ):
- տ. 563.— աչեղ Հերան— Դիցաբանության մեջ Հերան պատկերված է կովի մեծ աչքերով և սպիտակ մարմնով, գեղավարս մի կին: Ոչ միայն սին Եգիպտոսում, այլև հույների մոտ, Հոմերոսից շատ առաջ գոյություն ունեւ կենդանակերպ աստվածների պաշտամունքը: Օրինակ, Հերային պաշտում էին կովի կերպարանքով, Ջահին՝ ցույի և այլն:

ԵՐԳ ԵՐԿՐՈՐԴ

- տ. 52—53.— առաջ խորհուրդ արավ... ծերերի հետ խոհեմազարդ— Այսինքն՝ ծերակույտի, որտեղ խնդիրները քննվում էին՝ նախքան ժողովրդական ատյանի քննությանը ենթարկելը:
- տ. 259.— Վերարկուից մինչև շապիկ— Վերարկուն հույների վերնագգեսուն էր, որ հնագույն էին քիտոնի (անթև շապիկի) վրայից:
- տ. 338—39.— Հրի՞ն պիտի տրվեն միթե... Ավերները մաքուր գինու և աջ ձեռքերն՝ առհավառայա մեր միության— Հավատարմության երդում տալիս հույները աստվածներից գինի էին հեղում (կամ ծոնում), այսինքն՝ գինով ցողում էին գեպիցը, և միացնում էին ձեռքերը:
- տ. 359.— զապիր ցեղ-ցեղ և առհմ առ տոհմ— Նեստորի այս խորհուրդը արտապոլում է այն իրողությունը, որ տոհմական կարգերում, հոմերոսյան ժամանակաշրջանից էլ առաջ, բանակը կազմակերպվում էր ըստ տոհմերի ու ցեղերի:
- տ. 382.— Ձնին կառքի մասերն տմեն— Հոմերոսի դարաշրջանում հեծելագոր չկար. առաջնորդները կովում էին մարտակառքերով, որոնց զույգ ձիեր էին լծված, իսկ շարքայնները հետևակ էին:
- տ. 397.— Ամեն գինվոր հավերժական աստվածներից մեկն ու մեկին— Ամեն մի ցեղ իր հովանավոր աստվածն ուներ:
- տ. 446.— Եզը (ցուլը) հոմերոսյան դարաշրջանում սպրանքափոխանակության համար-ծեքն էր:
- տ. 607.— Ձի ծովային գործերի մեջ ջանախնդիր չէին նրանք— Արկադիան երբ չուներ դեպի ծով:
- տ. 649.— խիզախ Տիպոլենը— Հերակլեսի որդին:
- տ. 747.— Ստիքսի ծանր երդան ուղիներից մի վաակ է նա— Ստիքսը ստորերկրյա թագավորության գեան է, որի ջրերով երդվում էին աստվածները:
- տ. 774.— Տիսինանը (Տիսինոն) հարյուր գլխանի մի հրեշ էր, որին Հերան ծնել էր Տարտարոսից՝ ընդդեմ Ջևալ: Ջևալը նրան հաղթեց իր կաշմակերպով, նետեց Երկրի ընդերքը և վրան լեռներ բարձրացրեց:

ԵՐԳ ԵՐՐՈՐԳ

- տ. 3—6.— «Թզուկները» առասպելական ցեղ էին, որոնք իբր ապրում էին առասպելական Օվկիանոսի ծայր հարավում: Նրանց հետ ամենապա պատերազմներ էին մղում դեպի հարավ չվող կռուուկները:
- տ. 16.— **աստվածատիպ Պարիսը**— Նույն ինքը՝ Ալեքսանդրը, որը Ափրոդիտե աստվածուհու օգնությամբ առևանգեց Մենելայիսի գեղեցկուհի կնոջը՝ Հեղինեին: Պարիսը ընկավ Տրոյական պատերազմում, դատապարտվեց Գալլոսի կործանման պատճառը:
- տ. 55.— **քարե շապիկ հագած էիր**— Այսինքն՝ բարկոծվելով սպանված կլիների:
- տ. 64.— **Ասադիկ**— Հայկական դիցաբանության մեջ համարվում է սիրո և հեշտասիրության աստվածուհին և համապատասխանում է հունական Ափրոդիտեին:
- տ. 121.— Իրիսը աստվածների, հատկապես Հերայի և Զևսի, սուրհանդակն է:
- տ. 189.— **ամազոնները այրափոր**— Ամազոնները միաստիճաբ, պատերազմամոլ կանայք էին, որոնք, առասպելի համաձայն, ոչնչացնում էին իրենց արու զավակներին, իսկ դուստրերին պահում էին և դարձնում ռազմիկներ:
- տ. 309—11.— Անտեհորը Պրիամոսի ընկերն է, ոչ թե որդին:

ԵՐԳ ԶՈՐՐՈՐԳ

- տ. 43—48.— Ոլիմպոսի աստվածներից յուրաքանչյուրն ուներ իր սիրելի քաղաքը (կամ քաղաքները), որը և նա հովանավորում էր: Իլիոնը Զևսի սիրելի քաղաքն էր:
- տ. 69.— **դիժեն դաշիքն**— Դաշիքը դրժելով, տրոյացիները դրանով իսկ դատապարտում էին Տրոյան անխուսափելի կործանման:
- տ. 215.— Քիրոնը կենտավորու է, համարվում է դիցաբանական շատ հերոսների, այդ թվում է նաև Աքիլլեսի, ուսուցիչը, սովորեցնելով նրանց թշկույթուն, երաժշտություն, մարմնամարզություն, որսորդական արվեստ և այլն:
- տ. 256.— **Խառնարանում խառնում էր** ու ընտիր գինին— Հույները միշտ ջրով քացած գինի էին խմում:
- տ. 292, 296.— Հեծելագոր, այրուծի այստեղ կոչվում են այն ռազմիկները, որոնք պատերազմում են ձիեր լծած մարտականքերով (Տե՛ս Գլ. 2, տ. 381-ի ծան.ը):
- տ. 349.— Տելեմաքը Ոդիսսի և Պենելոպեի որդին է:
- տ. 383.— Կադմեացիները թերեացիներն են:
- տ. 436.— Արեսը, ըստ դիցաբանության, պատերազմի աստվածն է, որ տրոյական պատերազմում հովանավորում է տրոյացիներին և պարտվում Աթենասից:

ԵՐԳ ՀԻՆԳԵՐՈՐԳ

- տ. 5.— **աշխանային աստղի ճման**— Նկատի ունի Սիրիուսը:
- տ. 49.— **կոզոպտեցին**— Այսինքն՝ հանեցին սպանվածի սպառազենքը, որը հաղթողի ավարի ամենապատվավոր մասն էր:
- տ. 62—63.— **Ալեքսանդրի ճավերն...** **Ճախապատճառ տրոյացոց աղետների** — Այսինքն այն ճավերը, որոնցով Պարիսը մեկնեց Սպարտա՝ Հեղինեին առևանգելու:
- տ. 245.— **Էփալը Ափրոդիտեի (Աստղիկ) որդին է**, Տրոյական պատերազմի հերոսներից:
- տ. 263.— **Տրոլս (Տրոս)**— Պրիամոսի ճախախարը, Տրոյայի հիմնադիրը, որի Գանիմեդես գեղեցկադեմ որդուն Զևսը տարավ Ոլիմպոս և աստվածների մատուլակ դարձրեց:

Կրա փոխարեն Ջևաը Տրոսից Ալիբեց անձամբ ձերբով լծված մի մարտակառք:

առ. 331.— Եճիով— Պատերազմի և ավերածության աստվածուհի:

առ. 368.— Դիոնեն՝ Ափրոդիտեի մայրը, դիցաբանական հետազա պոեմներում նույնացվում է Հերայի հետ:

առ. 382.— Համաձայն մի առասպելի, Ռոտան ու Եփիալտեաը՝ Պոսեյդոնի թոռները (կամ որդիները), որոնք աչքի էին ընկնում իրենց անսովոր ուժով, Արեսին շղթայակալ են անում և 18 ամիս քանտարկում. այդ ընթացքում երկրի վրա երանելի խաղաղություն է տիրում: Արեսին ազատում է Հերմեսը:

առ. 389.— Անփիստրիոնի հզոր որդին— Ըստ դիցաբանության, Ջևաը Անփիստրիոնի կերպարանով կենակցում է Ալքմենեի հետ, որը զույգ զավակներ է ունենում. դրանցից ավագին՝ Ջևաի որդուն, Ալկիդոս են կոչում: Հետագայում գուշակունի Պիթան նրան Հերակլես անվանեց: Կրտսերը, որ Անփիստրիոնի որդին էր, անվանվեց Իփիկլես: Այստեղ նկատի ունի Հերակլեսին:

առ. 397.— Պենոն այճճամ որեց վերջին ապեղանի— Պենոն քծկության աստվածն է:

առ. 418.— Կիպրուհին Ափրոդիտեն է (Աստղիկ), որը, ըստ դիցաբանության, ծնվել է ծովի փրփուրներից և ջամաք ելել Կիպրոս կղզու վրա:

առ. 515.— Արծաթադեղը Ապոլլոնն է:

առ. 630—32.— Սարպեդոնը՝ լիկիացոց արքան, Ջևաի որդին էր, իսկ Տլեպոլեմը՝ Հերակլեսի որդին էր, ուրեմն՝ Ջևաի թոռը:

առ. 640—44— Տրոյայի թագավորը՝ Լավմեդոնը, որ Պրիամոսի հայրն է, հրաժարվեց Տրոյայի շուրջ պարիսպներ կառուցելու համար վճարել Պոսեյդոնին և Ապոլլոնին: Զայրացած Պոսեյդոնը Տրոյայի վրա մի հրեշ ուղարկեց, որին ալեռը է գոհաբերվեր Լավմեդոնի դուստրը՝ Հեսիոնեն: Հերակլեսը հանձն ատավ փրկել աղչկան, պայմանով, որ Լավմեդոնն իրեն կտա Տրոսի նշանավոր ձիերը (տե՛ս առ. 263-ի ծան.ը): Սակայն երբ նա սպանեց հրեշին և ազատեց աղչկան, Լավմեդոնը նրան դատարկաձեռն վռնեց: Մի քանի տարի անց Հերակլեսը վերադարձավ, գրավեց Տրոյան, սպանեց Լավմեդոնին և նրա որդիներին, բացի կրտսեր որդուց, որին փրկեց Հեսիոնեն: Այդ ժամանակվանից ի վեր Լավմեդոնի կրտսեր որդին կոչվեց Պրիամոս, որ նշանակում է «զնված»:

առ. 693.— Աքամազոյի չքնաղ կաղնու— Կաղնին Ջևաի սրբազան ծառն էր:

առ. 847.— Գծոյքի կորդակն աներություն— Կան Հադեսի սաղավարտ, որ նշանակում է «անտեսանելի գլխարկ» (Հ ա դ է ս հենց նշանակում է անտեսանելի):

առ. 901.— Որսականները, պահեքն տիտանները, Որսան-երկնքի և Գեա-երկրի զավակներն էին, որոնք ապստամբեցին Ջևաի դեմ՝ ի պաշտպանություն իրենց կորոք՝ Հրոնոսի: Ջևաը նրանց հաղթեց և փակեց Տարտարոսում՝ երկրի մութ խորքերում:

ԵՐԳ ՎԵՅԵՐՈՐԴ

առ. 150 և 66առ.— Բեյլերոփոնոսի՝ Գլավթոսի որդու, Սիզիփոսի թոռան առասպելն իր էությունը հիշեցնում է աստվածաշնչյան Հովսեփի պատմությունը (Ծննդ., գլ. 1, 6):

առ. 165.— Պնակիաի վրա ինչ-որ գծեր դրոշմեց նա մահտոյք— Սա Հոմերոսի վիպակության մեջ եզակի հիշատակությունն է տվյալ դարաշրջանում գրողության ելյանակի վերաբերյալ: Անտիկ դարաշրջանում հույներն ու հռոմեացիները գրագրության համար օգտագործում էին հատուկ ծալովի, մոմածածկ գրատախտակներ (պնակիտ), որի վրա սրածայր գրչով տառեր էին փորագրում:

առ. 196.— Բեյլերոփոնոն երբ բոլոր ասավածների աչքիցն լցավ— Բեյլերոփոնոնը, թևա-

վոր Պեգասին հեծած, հաղթեց ետադեն հրեշ Քիմերին: Այնուհետև նա ուզեց Պեգասի օգնությանը թռչել Ոլիմպոս, բայց Պեգասը նրան վայր նետեց, և Բելլե-րոփոնուը, աստելի դառնալով աստվածներին, երկար ժամանակ թափառում էր երկրի վրա՝ կուրացած ու կաղալով:

ա. 225—20.— Օտարազգի մեկին հյուրընկալելով, հյուրասիրելով և նվերներ տալով, հյուրընկալն ինքը դատնում էր մի տեսակ իր հյուրի «հյուրը» և կարող էր հասնողված լինել, որ ինքն էլ նույն ընդունելությանը կարծանա՛նա նրա հայրենիքում, նրա տանը: Այսպես կոչված «հյուրույթի» (проксения) այս երևույթը շատ կարևոր նշանակություն ուներ հնում, երբ օտարերկրացիները որևէ իրական ապահովությունից զուրկ էին: «Հյուրույթ»-ի հարաբերությունները անցնում էին ժառանգաբար, Դիոմեդեսին և Գլավկոսին դրանք նույնպես անցել էին իրենց նախնիներին:

տ. 395.— Հեկատորը իր սիրուն մահկան Ակամանդրիկ էր անվանում— Հեկատորը որդուն այդպես է կոչում ի պատիվ Ակամանդրա գետի աստծո, իսկ տրոյացիները նրան, ի պատիվ հոր, կոչում են Աստիանաբոս, որ թարգմանաբար նշանակում է «քաղաքի առաջնորդ», «Ոստանիշխան»:

ԵՐԳ ՅՈՒԵՐՈՐԿ

տ. 63.— երդումները մեր շնորհուհեց— Հեկատրոն այստեղ ակնարկում է Երրորդ երգում հիշատակված դաշինքի դրժումը:

տ. 135—38.— Մերունի՛ Նեստորի այս պատմությունը հիշեցնում է աստվածաշնչյան Դավթի և Գողիաթի մահին պատմվածքը (Ա. Թագ., գլ. ԺԷ):

տ. 178.— մեծամարտա թագավորին Միկենացոց— Ազամեմոնն է:

տ. 274.— Քարոզները— Այսինքն՝ պատվիրակները, բաներները, մուսնետիկները:

տ. 426.— Թշնամու ներկայությանը արգելված էր բարձրաձայն լացուկոծելը (շայկած), ինչպես և՛ չէր կարելի բարձրաձայն աղոթել, այլ «րիկ-մնջիկ», որպեսզի թշնամին որևէ կերպ չկարողանար շեղել աղոթքի գործողությունը (տե՛ս տ. 194):

ԵՐԳ ՈՒԹԵՐՈՐԿ

տ. 13.— Տարտարոսը գտնվում էր երկրի խոր ընդերքում և համարվում էր Քրոնոսի և տիտանների ստորերկրյա բանուը: Նրա դարպասները պղնձաձուլ փակեաներով էին փակվում: Տարտարոսը Հադեսի թագավորությունից նույնքան հեռու էր, որքան երկիրը երկնքից:

տ. 39.— Կառափնածին— Աստվածուհի Աթենա-Պալլասն է՝ Ջևսի և Մետիսի դուստրը: Մետիսը շատ խելացի կին էր, և Ջևսը, իմանալով, որ նա հղի է, վախեցավ, թե չլինի՞ հանկարծ իրենից ավելի խելացի ու քաջ զավակ ծնվի ու տիրի իր գահին, դրա համար էլ կոչ ավեց Մետիսին: Սակայն ծննդաբերության ժամանակը մտտենալուն հետ Ջևսի գլխացավերն ուժեղացան: Հեփեստոսը՝ Ջևսի որդին, հոր հրամանով ճեղքեց նրա գլուխը, և հոր գանգից (կառափից) դուրս եկավ Աթենասը:

ս. 249.— արծիվ ուղարկեց նա՝ գերհզորը թռչուններից— Հնում թռչնագուշակությունը (գուշակությունն ըստ թռչունների) շատ արարածված էր: Արծիվը համարվում էր Ջևսի սրբազան թռչունը, այդ պատճառով անվանվում է «գերհզորը թռչուններից»: Արծիվ հայտնվելը նշան էր Ազամեմոնին, որ Ջևսը լսել է նրա աղոթքը:

- ա. 291.— Իճճից մետոն ցախ և առտջ թո ձեռքի մեջ պիտի դնեն... Գվեր— Ազատենանը, որպես գերագույն առաջնորդ, իրավունք ունի մինչև ավարի բաշխելը (վիճակահանությանը)՝ ընտրելու նրա ցանկացած մասը (տե՛ս Երգ Ա, տ. 175-ի ծան.ը):
- տ. 362.— Իր որդուն... ես փրկեցի— Նկատի ունի Հերակլեսին, որն իր բաշագործությունները կատարում էր Եվրիսթեսի հանձնարարությամբ:
- ա. 368.— դժոխապետ ասածու շունը ամալոր— Հերակլեսը, Եվրիսթեսի պահանջով, Հանեսի թագավորությունից բերեց եռագլուխ Յերբեր (Վերբեր) շանը:
- ա. 523.— բարձրադիակ աշաարակներն ասավածակերտ— Նկատի ունի Իլիոնի աշտարակավոր պարիսպները, որ կառուցել էին Պոսեյդոնն ու Ապոլլոնը:

ԵՐԳ ԻՆՆԵՐՈՐԳ

- տ. 49.— աստված է մեզ բերել այստեղ— Ալսիքն՝ աստվածների բարենպաստ նշաններով առաջնորդվելով են եկել, համոզված լինելով, որ պիտի գրավեն Տրոյան:
- ա. 165.— Սանդրապեա— Ստորերկրյա թագավորության՝ Սանդարամետի իշխանը՝ Հարեսը:
- տ. 175.— Փեմիքը Աքիլլեսի դաստիարակն է, որը նրան սովորեցրել է պերճախոսություն և ուզմանկան գործ:
- տ. 200.— Էակիդյան թռտ— Աքիլլեսը Էակոսի թոռն էր: Պատրոկլեսն սպասում էր, որ Աքիլլեսն ավարտի երգի թառատողը, որպեսզի ինքը շարունակի:
- տ. 407.— Հավասարվեր ձեաքվեառով... Աթենասին— Աթենասը ձեռագործող կանանց հովանավորուհին էր և ինքն էլ հմուտ ձեռագործ անող էր:
- տ. 469.— Էրիցնա (Էրիսի)— Վրիժառության անողորմ ուխներ, որոնք մետապոնոմ են մեղավորներին՝ ձեռքներին իճճից ծնված և օձեր:
- տ. 470.— չնախ իր ծնկներին իճճից ծնված ոչ մի գավակ— Փեմիքսի հայրը աստվածներին խնդրում է, որ իր որդին անգաղակ մնա: Սովորաբար, պապը իր ծնկներին էր նստեցնում նորածին թոռանը, դրանով իսկ ընդունելով, որ թոռն իր ցեղից է:
- տ. 579.— Վերցրեց նա իր լույնալիճն ընկղտ գուշակ Ապոլլոնի— Երբ Մարպետսան Իդեսի հարսնացուն էր, նրան սիրահարվեց Ապոլոնը և փորձեց առևանգել: Իդեսը կովի բունվեց Ապոլլոնի մետ, բայց Ջևը միջամտեց և թույլ տվեց Մարպետսային, որ ինքն ընտրություն կատարի երկուսի միջև: Մարպետսան նախընտրեց մահկանացու ամուսնուն:
- տ. 589—90.— Արտեմիսի արձակած կինը որսալու համար հավաքվում են Հունաստանի շատ հերոսներ, այդ թվում նաև Մելեագոսի մորեղբայրը՝ Պլեքսիպոսը: Մելեագոսն ընդհարվում է մորեղբոր մետ ու սպանում նրան և նրա եղբորը՝ արժանազավով մոր անձեժքին, որն ի վերջո կատարվում է. Մելեագոսը, կորեւտներին հետացնելով հայրենի քաղաքից, զոհվում է:

ԵՐԳ ՏԱՄՆԵՐՈՐԳ

- տ. 6.— գեղեցկավարս Հերասի այրն— Ջևը:
- տ. 110.— Ալաքսին արագափոշա— Ուիլկսի որդին: Ի պատիվ Պատրոկլեսի հուղարկավորության կազմակերպված մրցումներում աչքի ընկավ իր արագավազությամբ:
- տ. 112.— Բաջ Ալաքսին ասավածատիպ— Տելամոնի որդին, որ մեհամարտեց Հելտորի մետ:

- տ. 174—75.— Այսօր ոտք անկոու բերնի վրա է... արտեցոց փրկությունը— Հին հույներն ասացվածք ունեն. «Ապագան կախված է ճոճվող սրի ծայրից»:
- տ. 198.— Նեսաոթի շքեղ որդին— Անտիոքոսը, Արիլլեսի ընկերը. սպանվեց տրոյացիների դաշնակից Մեմնոնից:
- տ. 253.— գիշերն վաղոց կես է եղել— Գիշերը այն ժամանակամիջոցն էր, որ տևում էր արևմտոց մինչև արևածագ: Այն քամանվում էր երեք մասի, և նրա ժամանակը որոշում էին՝ առաջնորդվելով աստղերով:
- տ. 274.— Աթենոսը մի ծովային ճայ ուղարկեց նրանց՝ նշան— Աջակողմում հայտնված ճայը հաջողության նշան էր:

ԵՐԳ ՏԱՄՆԵԿԵՐՈՐԿ

- տ. 1.— Տիթոնոսը՝ Լամերեի որդին, այնքան գեղեցիկ էր, որ նրան սիրահարվեց Արշալույսը և առևանգեց:
- տ. 22—23.— Այստեղ նկարագրվող սպառազենի պողպատը, պղինձը, անագը, ինչպես ցույց տվեցին պեղումները, հոմերոսյան դարաշրջանում արտադրվում էին Կիպրոս կղզում:
- տ. 58.— Աստղի ճման— Նկատի ունի Սիրիուսը. նրա հայտնվելը հորիզոնում (որ 800—900 տարի մ. թ. ա. տեղի էր ունենում ամառվա կեսին) ազդարարում էր տարվա ամենաշոգ շրջանի, նաև՝ երաշտների ու դողերոցի սկիզբը:
- տ. 225— Իփիդամասը, լսելով արքայացիների արշավի մասին Տրոյայի վրա, շտապում է այնտեղ, թեև նորապսակ էր, և հին սովորույթի համաձայն, միաժամանակ պետք է խուսափեր պատերազմների ու արշավանքների մասնակցելուց:
- տ. 415— ոճրի՞ կրե՞ց մեջ ամփոփած— Ինաստն այն է, որ տրոյացիների ջոկալը Ոդիսևսին շրջապատելով, դրանով իսկ դարձավ իր կործանման պատճառը:
- տ. 623.— Նեյխաժի՞րը Նեստորն է:
- տ. 643.— գիճի պրամվյան— Պրամնա լեռան այգիների խաղողից պատրաստված թունդ կարմիր գիճի:
- տ. 692.— Հերակլեսը... չարչարեց մեզ— Հերակլեսը, համաձայն առասպելի, մաքրեց Ալգիոսի այտոները, բայց խոտաղցված պարզևը չստացավ, այդ պատճառով պատերազմեց Ալգիոսի և նրա դաշնակիցների, այդ թվում նաև Նեելեսի դեմ, որի քոլոր որդիներին սպանեց, բացի Նեստորից:
- տ. 838.— Պողպալի՞րը Մաքավոնի եղբայրն է, որդին Ասկեպիոսի, որը համարվում էր քծրչկության աստվածը:

ԵՐԳ ՏԱՄՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԿ

- տ. 29.— Երկրատաաան արբան.— Պոսեյդոնը: Երեքարձե՞նը նուսմանին է, որը, քստ դիցաբանության, միշտ Պոսեյդոնի ձեռքին էր և որով նա ահաարստու փոթորիկներ էր առաջ բերում:
- տ. 245—46.— Կուզեն թող աչ... կուզեն թող ձախ թևեն.— Թուճագուշակության ժամանակ աշից թևելը համարվում էր քարենպաստ նշան, ձախիցը՝ անքարենպաստ (տե՛ս գլ. Ժ. տ. 274-ի ծանոթ):
- տ. 429.— Հին Հուսաստանում գոյություն ունեղ համայնքային նողատիրություն: Հողամասերի միջև իբրև սահմանանիշ դրված քարերը հաճախ տեղաշարժվում էին և պատճառ դառնում հողատերերի միջև ծագող վեճերի ու կոխվեճերի:

ԵՐԳ ՏԱՄՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ

- տ. 44.— Կալքսան այն նշանավոր գուշակն է, որ վիսերգոյթյան Առաջին երգում արալանց քանակի կտորորածն ու համաճարակը բացատրեց Քրիստս քուրմին հասցրած վիրավորանքով և որը գուշակել էր, որ Տրոյական պատերազմը կտևի 10 տարի:
- տ. 315.— **Դեմտրի բերքն է ուտում**— Դեմետրան երկրագործության և հողի արգավանդության աստվածուհին է, Քրոնոսի և Ռեայի դուստրը:
- տ. 348.— **Թետիսին ու քաջասիրա նրա որդուն պատվել միայն**— Ջևարը, ընդառաջելով Թետիս աստվածուհու աղերսանքին, տրոյացիներին է ատարում պատերազմում, որպեսզի արքայանք զգան Թետիսի որդու՝ Աքիլլեսի կարիքը (տե՛ս գլ. Ա):
- տ. 457.— **ընդդեմ Պրիամոսի սրտում նա ոխ ուներ պահած**— Էնիասը Տրոյայի թագավորական կրտսեր ցեղի ներկայացուցիչն էր ու զրկված էր թագավորական իշխանությունից, ուստի և լարված էր Պրիամոսի դեմ: Տրոյայի կործանումից հետո Էնիասի փրկության վերաբերյալ առասպելի որոշ տարբերակներ պահպանում են թշնամու հետ նրա հարաբերությունների նաև ուղղակի վկայություններ:
- տ. 461.— **քո քեռայրին... օգնության հասնել**— Ալկաթոսը Էնիասի քրոջ՝ Հիպոդամիսի ամուսինն էր և ապրում էր աներջ տանը (Անքիսեսի), այնպես, ինչպես Պրիամոսի փեսաներն ապրում էին նրա տանը:
- տ. 753.— **Նուսել է մի ռազմիկ ահադոք**— Այսինքն՝ Աքիլլեսը, որը կարող էր վերադառնալ մարտադաշտ:

ԵՐԳ ՏԱՄՆՁՈՐՍԵՐՈՐԴ

- տ. 155.— **Հերան ճանաչեց իբ եղբորն ու աագերը**— Հերան Ջևսի կինն է, միաժամանակ ճան՝ քույրը, ուստի Ջևսի եղբայր Պոսեյդոնը միաժամանակ Հերայի և՛ եղբայրն է, և՛ տագրը:
- տ. 173.— **Ամբոսը Ոլիմպիական աստվածների ամենահսկան կերակուրն է, նշանակում է նաև անուշահոտ քալասան, օծանելիք:**
- տ. 203.— **Օվկիանին և Տեթիսին այցելության**— Օվկիանոսն ու նրա կինը՝ բոլոր գետերի ու ջրերի մայր Տեթիսը (կամ Տեթյուս) Ռեայի՝ Ջևսի և Հերայի մոր, ծնողներն էին: Երբ կոիվ ծագեց Ջևսի, նրա հայր Քրոնոսի և տիտանների միջև, Օվկիանոսն ու Տեթիսը Հերային վերցրին իրենց մոտ ու խնամեցին նրան:
- տ. 264.— **Գիշերը դիցաբանության մեջ նկարագրվում է ւնաթույր ձիերը լճած երկանվով երկնքում սահելիս:** Գիշերը համարվում է Մահվան ու Քնի աստվածուհի մայրը:
- տ. 298.— **Բվիճակն ու կասկածը նույն թոչնի՝ բուի, տարբեր տեսակներն են:**
- տ. 329.— **Փինիքսի դուստրը մանկամարդ**— Փյունիկան արքա Փինիքսի (Ճենիքս) դուստրը՝ Եվրոպան: Ջևարը, ցի կերպարանք ընդունելով, ամառագեց նրան, երբ նա ծովափին ծաղիկ էր հավաքում, և տարավ Կրետոս:
- տ. 401—5.— Երբ ծովերի աստված Պոսեյդոնը կուլի էր բռնվում, այն անպայման ուղեկցվում էր ծովի այլեկոծության և հուզումով:
- տ. 581.— **Ատրիդեսը Մենելայվում է. վիրավորված Ագամեմնոնն այդ ժամանակ արդեն չէր մասնակցում կուլին:**

ԵՐԳ ՏՍՍՆՀԻՆԳԵՐՈՐԳ

- ա. 18—31.— Այստեղ, ինչպես և նախորդ գլխի տ. 252—264-ում սիշատակվում են Հերակլեսի առասպելի այն դրվագները, որտեղ Հերան խարդապեց Հերակլեսին՝ օգնական ունենաճալով դարձյալ ճույն Գունը:
- տ. 73.— Աթենասի խորհրդով առնեն Էլիոնն ամրապարիսպ— Այնարկվում է այն առասպելը, համաձայն որի, երբ արայեցիք չեն կարողանում ուժով գրավել Տրոյան, Աթենաս-Պալլասի խորհրդով դիմում են խորամանկության. ասքրում են հսկայական փայտե ձի, որի օգնությամբ արայեցի լավագույն ռազմիկները մտնում են քաղաք, դարպասները բացում իրենց գործերի առաջ և կոտորած սարքում Տրոյայում: «Տրոյական ձիու» դրվագը մեզ հայտնի է «Ողիսականից», ինչպես նաև հռոմեացի բանաստեղծ Վիրգիլիոսի «Էնեական» պոեմից:
- տ. 90.— Թեմիսը օրենքի, արդարադատության աստվածուհին է:
- տ. 122.— Սարսափն ու Եղեռնը Արես աստծո զավակներն են համարվում:
- տ. 233.— Զրվանի շուրջ եղողները (ասավածները) դժոխքի մեջ— Նկատի ունի տիտաններին (տե՛ս Երգ Ե, տ. 901-ի ծանր):
- տ. 671—72.— Անցան նավերն առաջնաշարք— Սրանք այն նավերն էին, որոնք առաջինն էին ափ դուրս բերվել, այդ իսկ պատճառով առաջին՝ ծովից ամենախեղձն գտնվող շարքն էին կազմում:
- տ. 685.— մեծ մի լույս ծագեց նրանց— Պալածառ լույսը, որ Աթենաս աստվածուհին ուղարկում է ի պատահման ծերունի Նեստորի քաջազերանքի, բարեհաջող ճշան էր:
- տ. 747.— Ինչպի տախաակ մի յոթուոցյա— «Իլիականի» ռուներեն բարգմանչի՝ Ն. Գնեդիչի կարծիքով, այստեղ Հոմերոսը նկատի ունի ոչ թե թիավարների նստարանը, այլ նավասանդուղիքը: Ի հատուտումն իր կարծիքի, նա վկայակոչում է հին հունական նավատորմի բազմաթիվ պատկերումները:

ԵՐԳ ՏՍՍՆՎԵՅՏԵՐՈՐԳ

- տ. 18.— կորչում են սատրոսյան համար իրենց— Աքիլլեսն իրեն հասցված վիրավորանքի համար մեղադրում էր ոչ միայն Ագամեմնոնին, այլև ողջ արքայական զորքը:
- տ. 91—103.— Աչս հատվածը հետաքրքրական է «Պատրոկլյան դրվագը» հանկանալու համար: Աքիլլեսը, տեսնելով արքայական զորքերի ծանր վիճակը, թույլ է տալիս Պատրոկլեսին իր զորքով օգնության հասնել նրանց՝ վանել տրոյացիներին արգիսական նավերից, սակայն արգելում է նրան հաղթությամբ հասնել մինչև Էլիոն, որպեսզի ինքը չգրկվի իր վիրավորանքների համար բավարարությունն ստանալու հնարավորությունից:
- տ. 180.— Արամազդի գետից բխած— Ըստ Հոմերոսի, բոլոր գետերը բխում են Զևսից, քանի որ սնվում են նրա կողմից առաքված անձրևներով:
- տ. 187.— Հերմեսն արգոսասպան— Նախիլի և հոտի պահապան աստված Հերմեսը «արգոսասպան» մականունը ստացել է այն քանից հետո, երբ սպանեց հայդյուրակնչա հսկա Արգոսին:
- տ. 234.— ձծումբով մաքուր սրբեց— Հին հույները ձծմբային գույրչին համարում էին կրոնական մաքրագործման միջոց:
- տ. 239 և հետո.— Դողոնը Զևսի գուշակավայրն էր, սուրբ տաճար, ուր գտնվում էր Զևսի գուշակը, որը կադմուս ծառի ստափյուռից գուշակություններ էր անում: Ընդունված ծիսակարգի համաձայն, դողոնյան քուրմերը քնում էին «գետնախշտի», երբեք չէին լվացվում և չէին լվանում ոտքերը:

տ. 445—48.— սիրաս երկվտուտ է աղարկուսած— Ձևաք՝ աստվածներինց վեհագույնը, որ իշխում է թե՛ մարդկանց, թե՛ աստվածներին, և տնօրինուո՛ւ Երանց՝ անկատարիքը, երբեմն, ասկայն, հանդես է գալիս որպէս Մոյրային՝՝ անկատարիքն ենթակա արարած, ինչպէս այս հաստվածու՛մ՝ իր որդի Սարգեդոնի և Պատրոկլեսի կույի ղըրվագում:

տ. 627.— դու քաջակաքալ ես իսկապէս— Էնհասը Մերիմեսին անեսացնելու նպատակով, Երան քաջակաքալ (լավ կաքալող, պարող) է անվանում, ակնարկելով Երա կրնտական ծագումը: Կրետե կղզու բնակիչները հոչակված էին իրենց պարարվեստով:

ԵՐԳ ՏԱՍՆՅՈՒԹԵՐՈՐԿ

տ. 34.— Մինչև անգամ երեխան էլ կարող է այդ լավ հասկանալ— Հին հունական առածն ասում է. «Ճոք դժբախտություն է պատահում, անգամ հիմարն է այդ հասկանում»:

տ. 54.— Ծնորհների վարսերի պէս— Ալսինքն՝ Քարիտների՝՝ անազխության ու զվարնության երեք գեղունի աստվածների մագերի պէս:

տ. 153—54.— Երբ լքել ես Սարգեդոնին— Ըստ երևույթին, Գլավկոսը զգիտեր, որ աստվածները Սարգեդոնի ոչին տեղափոխել են Լիկիա, ուստի և առաջարկում էր դիակների փոխանակություն, որի այս հիշատակումը եզակին է հոմերոսյան վիպերգության մէջ:

տ. 335.— տեսել եմ ես ուրիշ անդ, թեև թվով ձեզնից էլ քիչ —Ապոլլոնը ակնարկում է Հերակլեսին՝ իր ուղեկիցներով, որոնք Տրոյան գրավեցին ավելի փոքրաթիվ զորքով, քան աքայական զորքն էր:

տ. 519.— Բայց ամեն ինչ աստվածների գոգի մէջ է պահված միայն— Սա հին հունական առած է, որ նշանակում է՝ գործը տակալին անհայտ է:

ԵՐԳ ՏԱՍՆՈՒԹԵՐՈՐԿ

տ. 39.— դասրիկները Ներեիդյան— Ներեիդներ՝ ծովային հավերժահարսերը, որոնցից մեկն էր ան Աքիլլեսի մայրը՝ Թետիսը, ասարում էին ծովի խորքերում, քարեհամ էին մարդկանց նկատմամբ, օգնում էին նավարկելյալներին: Նրանց թիվը հոմերոսյան էպոսում 34 է, ըստ ուրիշ առասպելների՝ 100 և ավելի, բայց հաճախ՝ 50:

տ. 309.— Խարություն չի դնում Արեսն— Ալսինքն՝ մարտական բախտը միշտ մեկին չի ուղեկցում. այսօր սրան, վաղը՝ մեկ ուրիշին:

տ. 361.— գիտակազեղ աքայեցիք քեզանից են ծնված միշտ որ— Այստեղ Հերան հանդես է գալիս որպէս աքայեցիների տոհմական աստվածուհի:

տ. 374.— կառուցեց կաղոտանին ինքը անձամբ— Հեփեստոսը՝ Ձևի և Հերայի որդին, կրակի և դարբնության աստվածը, ի ծնե թուլակազ էր ու կաղիկ:

տ. 397—409.— փրկեց ինձ ցավերից— Հերան (տարբերակ՝ Ձևաք), տեսնելով նորածին կաղիկին, խիստ զայրացավ և Երան Ոլիմպոսից ցած նետեց ծովը: Մովսլային փերիները՝ Թետիսն ու Եվրինոմեն, զթացին մանկանը և խնամեցին Երան:

տ. 419—20.— ոսկեձուլ աղախիճներն աղջիկների պէս շնչաժող— Հեփեստոսին քայլելիս օգնում էին ոսկեկերտ աղախիճներ, որոնք Երա իսկ ձեռքով էին ստեղծված:

տ. 471.— Որոնց (փութերին)... հրամայեց, որ աշխատեն— Հեփեստոսի փութերը, ինչպէս և Երա սարքած աղախիճները, աստծո խոսքին ենթարկվելով՝ ինքնուրույն են գործում:

- տ. 488—90.— Օրինը աստպելական որսորդ էր, որին աստվածները, ճրա մահից հետո, համաստեղություն դարձրին: Երբ Օրինը ծագում է, Մեծ Արջը բարձրանում է հորիզոնի վրա, և ստացվում է պնպես, կարծես երկնքում արջը փակչում է որսորդից:
- տ. 491.— Միայն ճա է անհաղորդ լուսանքներին մեծ Յվկիանի— Մեծ Արջի համաստեղությունը հորիզոնում մայր չի մտնում:
- տ. 528.— Պհնվորներն առհասարակ նրանցից ցած էին մնում— Հուհական արվեստի մուշները վկայում են, որ աստվածները մարդկանցից ավելի բարձրահասակ են պատկերվում:
- 551—52.— Հողը թեպետև ոսկեզույն... սևանում էր պլուսներով— Հեփեստոսից հաջողվում էր անգամ ոսկու վրա արտացոլել հերկած հողի բնական մուգ գույնը. ըստ երեվույթին, արդեն հոսերույան ժամանակաշրջանում հույները կարողանում էին արծնապատկեր ոսկին:

ԵՐԳ ՏԱՍՆԻՆՆԵՐՈՐԳ

- տ. 125.— Ելիիսթևար՝ Պերսեսույան Սթենեղի որդին— Պերսեսը՝ Ջևախ և Դանալայի որդին, երեք զավակ ունեցավ՝ Սթենեղը, Ալկետը և Էլեկտրիոնը: Ալկետը ծնեց Ամփիտրիոնին, Էլեկտրիոնը՝ Ալկմեանին: Ամփիտրիոնն ու Ալկմեանն ամուսնացան: Բայց Ալկմեանն Ջևախի պետք է երեխա ունենար՝ Հերակլեսին: Ճանկանալով որդուն իշխանություն տալ, Ջևաղ հանդիսալիոր կերպով երդվեց, որ ճա, ով առաջինը կծնվի Պերսեսի ցեղում, ճրան ինքը իշխանություն կտա: Սակայն Հերան արագացրեց Սթենեղոսի որդու՝ Ելիիսթեսի ծնունդը, որը և ստացավ իշխանություն: Սրան ծառայելիս Հերակլեսը կատարեց իր ճջանալիոր 12 պարագործությունները:
- տ. 334.— Նեոպտոլեմը Աքիլեսի և Գեփրամեի որդին էր, որ ծնվել էր Սկիրոս կղզում. այնտեղից ճրան քերում են Տրոյա, ըստի որ, ըստ գուշակության, առանց Նեոպտոլեմի մասնակցության Տրոյական պատերազմը չէր ավարտվի:
- տ. 401.— Սամետը լծափողն է, լծի կապը:
- տ. 421.— վարսագեղ Լետովի որդին՝ աստվածն էր մեծագոր— Ալսիքն՝ Ապոլլոնը, որը Ջևախ կնոջ՝ գիշերվա սևագատ աստվածուհի Լետոյի որդին էր:
- տ. 427.— պարտվես պիտի մի աստծուց ու մի մարդուց մահկանացու— Աքիլեսը պետք է սպանվեր Պարսիս արձակած ճետով, որին ուղղություն պիտի տար Ապոլլոնը:

ԵՐԳ ՔՍԱՆՆԵՐՈՐԳ

- տ. 106.— ամբողջովին ճա պղնձից լինի ճուլված— Ըստ երևույթին, Էմիսար ակնարկում է Աքիլեսի անխոցելիությունը:
- տ. 131.— Բախտը մանեց ճրա համար— Ըստ հունական դիցաբանության, ճակատագրի երեք աստվածուհիներից Կլոտոն մանում էր մարդու կյանքի թելը, Լաքեսիսը արթթեցն անցկացնում էր մարդու կյանքի խորդուրդորդություններով, իսկ Ատրոպան կտրում էր թելը: Ըստ հայկական դիցաբանության, Բախտի աստվածուհին ճետով արագ պտտում է աշխարհի անիվը:
- տ. 152.— Իբրև պաշտպան և ապավեն ծովի հսկա հրեշի դեմ— Նկատի ունի այն ճուլային հրեշին, որ Պոսեյդոնն ու Ապոլլոնը ուղարկեցին տրոյական Լավմեոնն արքային ի պատիժ և որից երկիրն ազատեց Հերակլեսը (տե՛ս Երգ Ե, տ. 640-ի ճանը):
- տ. 192.— Կարծում թե քեզ մի այլ անգամ ես փախցրի— Էմիսար գտնված էր իր ազգական Պրիամոսի հետ, որս համար էլ սկզբում չէր մասնակցում Տրոյական պատերազմ—

մին: Երբ Աքիլեոսը հարձակվեց նրա նախիրների վրա, Էճիասն անցավ տրոյացիների կողմը՝ ընդդեմ աքայանց:

- տ. 237—39.— Գանձիտեմ... որին աստվածները տարան երկինք, որ մատուպակ լինի Ջեսիմ— Տե՛ս Երգ Ե, տ. 268-ի ծան-ը:
- տ. 294 և այլուր— Պոսեյդոն աստծու «Երկրադողորդ», «Գետնասասան», «Երկրատատան» և նման Էպիտետները ենթադրել են տալիս, որ նա նախապես ոչ թե ծովի, այլ Երկրի աստվածն էր: Ըստ երևույթին, Պոսեյդոնն սկզբում, մինչև Ոլիմպոսյան դիցաբանի կազմավորվելը, հողի բերրիությունն ապահովող ընդերկրյա խոնավության (ջրերի) աստվածությունն է եղել (հնում երկրաշարժերը բացատրում էին ստորերկրյա ջրերի շարժմամբ):
- տ. 310—11.— Իշխե պիտի տրոյանց վրա Էճիասը— Ավանդության համաձայն, Էճիասը տրոյացի փախստականների հետ միասին նավեց դեպի Իտալիա և այնտեղ հոր թագավորություն հիմնեց: Հոմերոսի կարծիքով իրենց քաղաքը հիմնել են Էճիասի սերունդները, ուստի և նրանք իրենց համարում են «Էճերիդներ»: Հույիս Կեսարը Էճիասին համարում էր իր նախահայրը: Հոմերոսի բանաստեղծ Վիրգիլիոսի «Էճնական» պոեմի հիմքում Էճիասի կյանքի պատմությունն է ընկած:
- տ. 406.— Բարը են տալիս պառանդներին Հեյկոնյան արքայի շուրջ— Հեյկոնյան արքան Պոսեյդոնն է: Այդպես է կոչվում Պելոպոնեսում գտնվող քաղաքի անունով, որտեղ այդ աստծո իտշոր սրբավայրն էր գտնվում:

ԵՐԳ ՔՍԱՆՄԵԿԵՐՈՐԳ

- տ. 418— Իբր արաբերի սահմանանիշ— Տե՛ս Երգ ԺԲ, տ. 429-ի ծան-ը:
- տ. 496.— Քեզ միայն մահկանացու կանանց վրա առյուծ որեց— Կանանց անժամանակ մահը հույները բացատրում էին նրանով, որ Արտեմիսը նետահարում էր նրանց (տե՛ս Երգ Ա տ. 44-ի ծան-ը):

ԵՐԳ ՔՍԱՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԳ

- տ. 29.— Փրիոնի շուն— Սիրիուսն է (տե՛ս Երգ ԺԱ, տ. 58-ի ծան-ը):
- տ. 124.— Կանգնած քարձր ժայռի վրա կամ ըսավերում կաղնի ծառի — Ասագվածք է, որ նշանակում է «ասենակազրից»: Առաջացել է այն ժամանակ, երբ, հին հույների պատկերացմամբ, մարդը ծնվում էր կաղնուց կամ քարից: Հեկտորը մտածում է, որ այլևս ժամանակ չկա Աքիլլեսի հետ խոսելու Հեյկոնի ու Տրոյական պատերազմի դրոշապատճառների մասին:
- տ. 315. — Գիշերավտորն, որ ամենեն գեղեցիկ աստղն է երկնքում— Այուռյակն է, Վեներան:

ԵՐԳ ՔՍԱՆԵՐԵՔԵՐՈՐԳ

- տ. 46.— չկարեն մազերս ես— Իբրև սգո նշան մազերի զոհաբերուելը մահացածին հնում ընդունված էր շատ ազգերի մոտ: Հույներն իրենց կտրած մազերը դնում էին դիակի կամ գեղեզմանի վրա (տե՛ս տ. 136):
- ա. 143.— մազերը, որ թողնում էր երկաթեղու Սպերթիոս գետին ի ձոն— Սպերթիոսը գետ է Թեսալիայում՝ Աքիլլեսի ծննդավայրում: Սովորույթի համաձայն, մազերը զոհա-

բերում էին տեղական գետ-աստծուն՝ չափահաս դառնալու օրը: Աքիլեոս հայ-րենիքից հեռացել էր երեխա ժամանակ, դրա համար էլ դեռ սրահում էր Ապերքիոսին ձոնած մազերը:

տ. 225—26.— Ինչպես հայրն է... սուգ անում իր նորափեսա որդուն— Անժառանգ մեռնելը հույները մեծ դժբախտություն էին համարում:

տ. 350.— օգեցին բոլորն իրենց վիճակները— Վիճակ էին գցում, որպեսզի որոշեն, թե ով իր մարտակառքը պետք է վարի ավելի կարճ՝ Աերքին շրջանով:

տ. 358—59.— Դշանակետն հեռու դաշտում, և նրա մոտ... Գանեցրեց... Փիհիքսին— Բանի որ ճշանակետը մեկնարկից չէր երևում, դրա համար պնտեղ պետք է մեկը լիներ, որպեսզի հետևեր, որ մրցողները չկարճեին տարածությունը, այլ հասնեին մինչև ճշանակետը:

տ. 438.— առանց երդման դու միջանակ չես տանելու— Անտիոքոսը պետք է երդվեր, որ ինքը դիտմամբ չփակեց Մեճեկավոսի ճանապարհը, հակառակ դեպքում նրան մրցանակ չէր տրվի:

տ. 271.— դաշխուրան— տաշտ, կոնք:

տ. 674.— Կադեմացիք— Տե՛ս Երգ Դ, տ. 383-ի ծան-ը:

տ. 677.— Տվեց նրան գոտի, ապա վայրի ցույց քաշված մի փուկ— Հին Հունաստանում բուցքամարտիկները բռունցքները փաթաթում էին հատուկ կաշեփուկով:

տ. 697.— հրափորձ ետառանի— Կրակի վրա դրվող ետոտանի:

տ. 758.— բե՛ճ— Ու, թիկունք, ողն:

ԵՐԳ ՔՍՍՆՉՈՐՍԵՐՈՐԳ

տ. 27—29.— Ալեքսանդրի սեղքի համար, որ... ծաղրել էր աստվածուհիաց— Ալեքսի է Պարիսի դատաստանի առասպելի վերաբեյույալ: Պելևիս և Թետիսի հարսանիքին մասնակցում էին բոլոր աստվածները, միայն պատակտության աստվածուհի Էրիսը չէր հրավիրվել խնջույքի: Վիրավորված Էրիսը հարսանյաց սեղանին մի ոսկե խնձոր է գցում, որի վրա գրված էր՝ «ամենագեղեցիկին»: Դրա պատճառով վրեժ է սկսվում Հերայի, Աթենասի և Ափրոդիտեի (Աստղիկ) միջև: Այդ վեճը պետք է լուծեր Պարիսը (Ալեքսանդրը), որն այդ ժամանակ հույիլ էր Իդալում (դեռ նորածին՝ նրա մայրը՝ Հելաքեճ, նրան օգել էր նույնվեճի մոտ, որովհետև երազում տեսել էր, որ ինքը մի այրվող խանձող է ծնել, որից ամբողջ Տրոյան բռնկվել է): Հերմեսը երեք աստվածուհիներին բերում է Պարիսի մոտ, Հերան նրան խոստանում է իշխանություն, Աթենասը՝ մարտական փառք, իսկ Ափրոդիտեն՝ գեղեցկագույն կնոջ սեր: Պարիսը խնձորը տալիս է Ափրոդիտեին, որն էլ հետագայում օգնում է նրան առևանգել Հեղինեին: Այդ ժամանակից էլ Հերան և Աթենասը ստում էին Պարիսին և Տրոյան:

տ. 48.— Պարկյանք— Պարկյան քույրերը ճակատագրի աստվածուհիներն են (տե՛ս Երգ Դ, տ. 131-ի ծան-ը):

տ. 547.— Անքոս կղզուց մինչև Փոչուգիա, ուր Մարտն էր թաղավորում— Մարկոսը Լեսբոսի առասպելական արքան է. նրա անունը նշանակում է «երանելի»:

տ. 621.— թեպետև քար— Երկրեն, զավակների կրքսոցից հետո, վշտից դառնում է արտավող ապտաած:

տ. 769.— Լրանում է իմ հարսնության քսաներորդ տարին— «Իլիականում» նկարագրվում են Տրոյական պատերազմի տասներորդ տարվա իրադարձությունները: Տրոյական պատերազմն սկսվեց Հեղինեի առևանգումից տասը տարի անց: Այսպիսով, Հեղինեն իրոք, քսան տարի էր, ինչ Տրոյայում էր:

ԲԱՌԱՐԱՆ

ԴԻՑԱԲԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐԻ

ԱԲԻԿՈՍ— Քաղաք Փոքր Ասիայում՝ Հելլեսպոնտոսի ափին:

ԱԳԱԹՈՆ— Պրիամոսի որդին:

ԱԳԱՄԵՍՈՆ— Ատրևսի որդին, Միկենայի և Արգոսի արքան, Մենելայոսի եղբայրը, աքալացիների գերագույն հրամանատարը Տրոյայի մոտ:

ԱԳԱՄԵՐԵ— Ալգիասի դուստրը, կախարդուհի:

ԱԳԱՍՏՐՈՓՈՍ— Պետնացի գորական:

ԱԳԵՆՈՐ— Անտեոնրի և Թեոկլի որդին, տրոյական հերոս:

ԱԴՄԵՏՈՍ— Թեսալական Փերես քաղաքի արքան: Աստվածները սրան հնարավորություն տվին հետաձգել մահը, եթե մեկ ուրիշը համաձայնի մեռնել նրա փոխարեն: Ադմետոսի կինը՝ Ալկեստրիսը, համաձայնվեց մեռնել ամուսնու փոխարեն, սակայն Հերակլեսը, որն այդ պահին հյուր էր Ադմետոսի տանը, Ալկեստրիսին իյեց մահվան աստծուց:

ԱԴՐԵՍՏԻԱ (Ադրաստիա) — Քաղաք Փոքր Ասիայում:

ԱԴՐԵՍՏՈՍ (Ադրաստոս) — 1. Տրոյացիների դաշնակիցը Ադրեստիայից: 2. Արգոսի և Ալիոնի արքան, ընդդեմ Թեբեի կատարված «տոթի արշավանքի» գլխավոր կազմակերպիչներից մեկը: 3. Ադրեստոս եւ փոչվում նաև տրոյացի երկու զինվորականներ, որոնք հիշատակվում են «մեռածների ցուցակում»:

ԱԹԵՆԱՍ ՊԱՆԱՍ — Զևսի դուստրը՝ ծնված հոր գլխից: Հավերժ կուսական ռազմիկ-աւսովածուհի, իմաստության աստվածուհին, ձեռագործության և ջուլհավության հովանավորը:

ԱԹԵՆՔ — Ատտիկայի մայրաքաղաքը՝ Հին Հունաստանի բաղաբաղկորության պատմական կենտրոնը: Ըստ դիցաբանության, այդպես է կոչվել քաղաքի հովանավորուհու՝ Աթենասի պատվին:

ԱԹՈՍ — Աթոն լեռը Հունաստանի արևելյան մասում:

ԱՆԱՍՏՈՐ — 1. Լիգիացի, Սարպեդոնի զինակիցը: 2. Տրոյացի ռազմիկ Տրոսի հայրը:

ԱՆԵՔՍԱՆԳՐ — Պրիամոսի որդին՝ Պարիսը:

ԱՆԻՍԱ — Էլիսական քաղաք:

ԱՆԿԱԹՈՍ — Էսիեդի որդին, Անքիսեսի փեսան՝ Հիպոպոսմեի ամուսինը:

ԱՆԿԵՍՏՐԻՍ — Տե և ԱԴՄԵՏՈՍ:

ԱՆԿԻՄԵՐՈՆ — Իրիփոնցի, Աքիլլեսի գորբի հինգերորդ գնդի գորահրամանատարը և նրա մտերիմ ընկերը:

ԱՆԿՄԵՆԵ — Միկենական թագուհի, կինը Տրիինսի արքա Անփիտրիոնի, որը Միկենեից փախավ Թեբե: Ամուսնու բացակայության ժամանակ Զևսը նրա կերպարանքով կհանկցեց Ալկմենեի հետ, որը Զևսից ծնեց հունների մեծագույն հերոսին՝ Հերակլեսին:

ԱՆՈՎԵ — Կապատեղի աստված, Ռոոսի և Եփիալտեսի հայրը:

ԱՆՈՍ — Աքիլլեսի տիրապետությանը ենթակա մի քաղաք:

ԱՆՏԵՍ — Լիեզների թագավորը, Լավրոդեի հայրը:

ԱՓԵՍ (Ափիս)— Գետ Պելոպոնեսում:

ԱԿԱՄԱՍ— 1. Անտևոնի և Թեանոլի որդին: 2. Տրոյացիների դաշնակից թրակացիների առաջնորդը: 3. Ասիոսի որդին:

ԱԿԵՍԱՄ— Թրակիական արքա:

ԱԿՏՈՐ— 1. Դեփլոնի որդին՝ Մեմֆոնոսի հայրը, այսինքն՝ Պատրոկլեսի պապը: 2. Ասիոսի հայրը: 3. Ելիոսոսի և Կիևատոսի հայրը:

ԱԿՏՈՐՅԱՆՆԵՐ— Իրար կրած մարմններով երկվորյակ եղբայրներ, Էլիացի Ալտորի որդիները:

ԱԿՐԻՍԻՈՍ— Դանապլի հայրը, Պերսեսի պապը:

ԱՄԱԶՈՆՆԵՐ— Հյուսիսում բնակվող ռազմիկ-կանաչք, որոնց հետ կռվել են Հերակլեսը և Թեսևսը: Ըստ մի առասպելի, Տրոյական պատերազմում, Հելատորի մահվանից հետո, ամազոնոսիները օգնության հասան տրոյացիներին: Նրանց թագուհուն՝ Պենտեաիլեին, սպանեց Աքիլլեսը (տե՛ս նաև Երգ 9, տ. 189-ի ծանցը):

ԱՄԻՈՆ— Քաղաք Մալեոնիացի հյուսիսում:

ԱՄԻՍՈՎԴԱՐ— Կարիայի արքան:

ԱՄԻՆՏՈՐ— Աքիլլեսի դաստիարակ Փեմիքսի հայրը:

ԱՄՓՐՈՎԱՄԱ— 1. Կրետական Սկանդրիա բաղաբի թագավորը: 2. Պատրոկլեսի ձեռքով Օպունոս (Ոպոնոս) սպանված եղիտասարդի հայրը:

ԱՄՓԻՄԱՔՐՈՍ— 1. Կոնասոսի որդին՝ եպիացիների առաջնորդը: 2. Նոմիոնի որդին՝ կարիացիների առաջնորդը:

ԱՄՓՐՈՎՆ ԵՎ ԶԵԹՈՍ— Երկվորյակ եղբայրներ, Զևսի և գետային աստված Աստիի դուստր՝ Անտիոպեի որդիները: Նրանք թագավորում էին Թեբեում և պարսպապատեցին քաղաքը: Անտիլ ուժի տեր Զեթոսը ձեռքով հսկայական քարեր էր կրում, իսկ Ամփիոկը, որ հմուտ երաժիշտ էր, իր կիթառի հնչյուններով ստիպում էր քարերին շարժվել և տեղավորվել պատերի մեջ:

ԱՄՓՐՏՐՈՆ— Ալկմենեի ամուսինը, Հերակլեսի երկրային հայրը:

ԱՅԱԶԱ— 1. Ոչիկսի որդին, լոկրերի արքան և առաջնորդը Տրոյական պատերազմում: Տրոյացի վերադարձի ճանապարհին նրան շանթախարեց Աթենասը, որը բարկացել էր Այաքսի վրա այն բանի համար, որ նա Տրոյացի առնան ժամանակ իր տաճարում բռնաբարել էր Պրիամոսի դստերը՝ Կասանդրային: 2. Մալամիսի արքա և Պելևսի եղբայրը Տելամոնի որդին, Աքիլլեսից հետո ամենաուժեղ հերոսը Տրոյայի մոտ: Այաքսը Աքիլլեսի մահից հետո Ոչիկսի հետ վեճի բռնվեց հերոսի գեներալների համար, որոնք, Թետիսի կարգադրությամբ, պետք է տրվեին նրան, ով առավել աչքի կընկներ Աքիլլեսի դիակը փրկելիս: Վեճը պետք է լուծեին գերված տրոյացիները, որոնք էլ, Աթենասի ներշնչմամբ, այն լուծեցին հօգուտ Ոչիկսիսի: Վիրավորված Այաքսը խելանեղություն մեջ սկսեց կոտորել ամասունները, կարծելով, թե արքայական առաջնորդներին է կոտորում: Սթափվելով, նա ինքնասպան եղավ: Այաքսի կործանման պատմությունը հայտնի է Մոֆոկլեսի «Այաքս» ողբերգությունից:

ԱՅԻՐՈՆԵՍ— Տե՛ս ՀԱԴԵՍ:

ԱՆԴՐՈՍԱՔԵ— Կիլիկյան Թեբեի արքա Ըտիոնի դուստրը, Հելատորի կինը:

ԱՆՏԵՆՈՐ— Պրիամոսի ընկերը, հայրը բազում որդիների, որոնք պաշտպանում էին Տրոյան:

ԱՆՏԻԱ— Պրիտոսի կինը, որը զրպարտեց Բելլերոփոնտին:

ԱՆՏԻՈՒՔՐՈՍ— Նեատորի ավագ որդին, Աքիլլեսի մտերիմ ընկերը՝ Պատրոկլեսից հետո: Անտիոքին պատերազմի վերջում սպանեց եթովպական արքա Մեմնոնը՝ Արշալույսի որդին, որը օգնության էր եկել տրոյացիներին: Նրա միզակից Անտիոքը մարմնով պաշտպանեց հորը և սպանվեց:

ԱՆՏԻՄԱՔ(ՈՍ)— Տրոյացի իշխան, որ դեմ էր Հեղինեին վերադարձնելուն:

ԱՆՏԻՓՈՍ— Պրիամոսի որդին:

ԱՏԻՄՆԻՍՈՒ Ա ՄԱՐԻՍ— Եղբայրներ, Կարիքի արքա Ամիտլոպարի որդիները, Սարգիստրոսը ընկերները, որոնց սպանեցին 'Նեստորի երկու որդիները' Անտիլոքոն ու Փրասիֆոնը:

ԱՆՔԻՆՍՍ— Էգիստի հայրը, տրոյական արքայական կրտսեր ճյուղի ներկայացուցիչ: Աստվածները բարկացել էին Ափրոդիտի վրա այն բանի համար, որ նա շարունակ իրենց սեր էր ներընչում մահկանացուների նկատմամբ, իսկ ինքը երբեք ոչ մի մահկանացու չէր սիրել: Նրանք ստիպեցին, որ Ափրոդիտեն սիրի Անքիսեսին, որը հովիվ էր Իդա լեռան վրա: Նրանց սիրուց ծնվեց Էգիստը: Ափրոդիտեն Անքիսեսին արեւելեց իրենց զաւոտի սերը հրապարակել, բայց Անքիսեսը շլեթ ճրան, որի համար Ափրոդիտեն շանթահարեց Անքիսեսին:

ԱՊՈՒԼԼՈՆ— Աստված Արիս լուսի, որը խորհրդանշվում է այդ աստծո ոսկե նետերով (Ապոլլոնի հիմնական ատրիբուտը Աղեղն է): Ապոլլոնը նաև երաժշտության ու պոեզիայի հովանավորն է, Մուսաների խմբապետը, և ինքն էլ հմուտ երաժիշտ է: Նա նաև Գուշակ-աստված է և Բծիշկ-աստված: Ապոլլոնը Չևսի և Լատոնի որդին է, Արտեմիսի երկվորյակ եղբայրը:

ԱՌԱՎՈՏ— Փարգմանիչն այսպես է անվանում Լուսարացի աստվածուհի Էոսին:

ԱՌՆԵ - Փաղաք Բեոլիթիայում:

ԱՍԻՄՆԱՆ ՄԱՐԳԱԳԵՏԻՆ— Դաշտավայր Փոքր Ասիայում՝ Լիփիայում:

ԱՍԻՈՒ— Փոյուզիացի, Հեկտորի մորեղբայրը:

ԱՍԻՈՍ ՀԻՐՏԱՎՅԱՆ— Տրոյացիների դաշնակիցը Ափրսեից:

ԱՍԿԱՆՈՆ— Փոքրասիական երկրամաս Միսիայում:

ԱՍԿԱՄՓՈՆ— Բեոլիթիական զորավար, Արեսի և Աստիոքեի որդին:

ԱՍԿԱՆՈՆ— Ապոլլոնի որդին, բծիշկ-աստված, որի պաշտամունքը շատ տարածված էր աֆլիի ու շրջանում: Հուներոսի պոեմում Ասկլեպիոսն աստված չէ, այլ մահկանացու, նա Սարգիստրոսի և Պողպիլիսի հայրն է, որոնք հունական բանակի բծիշկներն էին:

ԱՍՈՊՈՍ— Գեո Բեոլիթիայում, նաև՝ այդ գետի աստվածը:

ԱՍՍԱՐՄԱՆՈՍ— Տրոսի որդին, տրոյական արքայական կրտսեր ճյուղի նախահայրը, Անքիսեսի և Էգիստի նախնին:

ԱՍՏԻՈՐԵ— 1. Փիլասի դուստրը, Տրիպոլեմի և Իսկմենոսի մայրը: 2. Ակտորի դուստրը՝ Ասկլապիոսի մայրը:

ԱՍՏՂԻ— Հայկական դիցաբանության մեջ համապատասխանում է աստվածուհի Ափրոդիտեին (սիրո և հեռուսիրության աստվածուհի):

ԱՍՏՐՈՆՈՍ— Պելագոսի որդին, պեոնացիների առաջնորդը:

ԱՎԳՆԻՍՍ— Էլիսայի արքան, որն ուներ մեծ նախիրներ: Նրա ախոռները, որ չէին մաքրվել երեսուց արփի, մեկ օրում մաքրեց Հերակլեսը՝ երկու գետերի հոսանքն ուղղելով դեպի ախոռները: Խոստացված պարգև չստանալով, Հերակլեսը, որոշ ծամամակ անց, վերադարձավ Էլիաս և սպանեց Ավգիասին ու նրա դաշնակիցներին:

ԱՎԼԻՍ— Նախնանգիստ Բեոլիթիայում, որտեղ հավաքվեցին հույները՝ Տրոյա նավելուց առաջ և որտեղ, համաձայն առասպելի, գոհաբերվեց Ագամեմնոնի դուստրը՝ Իփիգլեիան:

ԱՎՏՈՒԻԿՈՍ— Ռդիսի մայրական պապը, որ բնակվում էր Պաոնաս լեռան մոտ: Լինելով Հերսեսի որդին, Ավտոիկոսը նրանից որպես պարգև ստաշավ զարմանալի ննարագիտություն, ճարպկություն ու խորամանկություն: Նա կարող էր անտեսանելի դարձնել ցամակացած գողացված իր և երդվում էր այնպես խորամանկորեն, որ նետ կարողանում էր չկատարել երդումը՝ ձևականորեն չխախտելով այն:

ԱՎՏՈՆԵԳՈՆ— Գիդիսի որդին, Աքիլլեսի կառավարը: Ըզտագործվում է որպես հաաարակ անուն՝ «ճարպիկ, հմուտ կառավար» իմաստով:

ԱՏՐՎԱՍ (ԱՏՐԵՆԱ)— Պետպահ որդին, Միկենի արքան, Ագամեմոնի և Մենելայոսի հայրը, որոնք նրա անունով կոչվում են Ատրիդես:

ԱՐԱՍԱԶԴ— Հայկական ղիցարանության մեջ համապատասխանում է հունական Ջեսիմ գերազույց աստված, մարդկանց ու աստվածների ճակատագրերի տնօրենը:

ԱՐԳԻՍՏԻՔ— Արգոսի քնակիչները: Հոմերոսն ապսպես է անվանում նաև բոլոր հույներին՝ ի հակադրություն ոչ հույների:

ԱՐԳՊԱ— Նահանգ Պելոպոնեսում՝ Միկենե մայրաքաղաքով: Ալեխի ուշ այդ անհանգում բարձրացավ Արգոս քաղաքը՝ Ագամեմոնի տիրությամբ: Երբեմն արդյես է կոչվում ուղջ Պելոպոնեսը: **ՊԵՆԱՍԳԻԱԿԱՆ ԱՐԳՈՍ**— հարթավայր Թեսսալիայում, Պեմոս գետի ափին, որտեղ Աքիլլեսի տիրություններն էին:

ԱՐԵԻՅՈՍ— Առնեի արքան, որ միշտ լախտով էր կալում: Նա սպանվեց նեղ կիրճում, քանի որ այդտեղ չէր կառող ճոճել լախտը:

ԱՐԵՆԵ— Քաղաք Էլիազում:

ԱՐԵՍ— Ջեսի և Հերայի որդին՝ պատերազմի աստված:

ԱՐԵՏՈՍ— 1. Նեստորի որդին: 2. Պրիամոսի որդին:

ԱՐԻՍՂՆԱ— Կրեոսական Միմոս արքայի դուստրը: Երբ Թեսեսը Աթենքից կրեսոն եկավ՝ Միմոտակրոսին ապանելու, Արիսդանն սիրահարվեց նրան, և, որպեսզի Թեսեսը կարողանա հեշտության դուրս գալ Լաբիրինթոսից՝ ավտեղ գտնվող Միմոտակրոսին ապանելուց հետո, նրան տվեց կծիկ, որը Թեսեսը բանդեց ճանապարհին, իսկ վերադառնալիս կծկելով հեշտության դուրս եկավ Լաբիրինթոսից: Թեսեսն իր հետ տարավ Արիսդային, սակայն, աստվածների կամքով, նրան լքեց Նաքսոս կղզում, երբ նա քնած էր: Արիսդանն, արթնանալով, հուսահատության մատնվեց, սակայն նրա մոտ հայտնվեց գիճու աստված Դիոնիսոսը և հայանեց, որ Արիսդանն կդառնա իր կինը:

ԱՐԻՈՆ— Ադրեստոս արքայի հրաշայի ձին, որը նրան փրկել էր ընդդեմ Թրեբի կազմակերպած «լոթի արշավանքի» պարտությունից հետո: Այդ ձին ծնվել էր ձիու կերպարանք ստած Դեմետրիայից և Պոսեյդոնից:

ԱՐԻՍՏԵ— Տրոյական քաղաք:

ԱՐԿԱԴԻՍ— Անտոսապատ անհանգ Պելոպոնես թերակղզու կենտրոնական մասում:

ԱՐԿԵՍԱԿԱՍ— Քեովթացիների գորագլուխներից մեկը:

ԱՐՄԻՆՈՍ— Նեստորի ստրկուհու՝ Եկամեդեի (Հեկամեդե) հայրը:

ԱՐՏԵՄԻՍ— Ջեսի և Լետոյի (Լատոնե) դուստրը՝ որսորդության աստվածուհին, Ապոլլոնի թույլը, ավելի ուշ՝ ճաև Լուսնի աստվածուհին, ծննդաբերությանը օգնող աստվածուհին: Արտեմիսը եղբոր Գնամ գինված էր նետ ու աղեղով:

ԱՐՔԵՆԱՔՈՍ— Ամոնոսի որդին:

ԱՔԱՅԱՏԻՔ— Հունական հնագույն ցեղերից մեկը, որ գաղթել էր հյուսիսից և ծովվել բնիկ պելասգներին: «Նիսկանոմ» այդ անվանումն օգտագործվում է իրեն բնորոշում բոլոր հույների՝ ի հակադրություն ոչ հույների:

ԱՔԱՅԻՍ— Աքաչացիների երկիրը:

ԱՔԻԼԼԵՍ— Հին Հունաստանի մեծագույն հերոսը, Պելևսի և ծովալիս աստվածուհի Թետիսի որդին:

ԱՔԵՆՈ— Գետ Միջին Հունաստանում:

ԱՔՄԻՈՍ— Գետ Մակեդոնիայում:

ԱՍԴԻՔԱ— Բլուր Տրոյայի մոտակայքում. հաճարվում էր ամազոնոսի Միդիների գերեզմանաբլուրը:

ԱՍԶՈՒՄՔ— Համաստեղություն. Համասպատասխանում է ռուսերեն Դзды համաստեղությանը, որի անունը թարգմանաբար նշանակում է «անձրևտո»:

ԱՍԽՏ— Շակասագրի աստվածուհիները:

ԲԵԼԼԵՐՈՓՈՒՏ— Հերոս, որը հաղթեց Քիմերին (ան՛ս Երգ 2, տ. 150—200):

ԲԵՈՎԹԻԱ (ԲԻՈՎՏԻԱ)— Նահանգ Միջին Հուճապատանու:

ԲԻԱ— 1. Նետորի զգակահանը: 2. Աթենացի: 3. Տրոյացի:

ԲՈՐԵԱՍ— Հյուսիսային բամբ, Հյուսիսակ:

ԲՐԻԱՐԵՎԱ— Անտեյի ուժի տեր հարյուրամեռն հսկա, Գեա-երկրի և Ուրան-երկրի որդին:

ԲՐԻՍԵՒԱ— Աքիլլեսի ստրկուհին, որը նրան բաժին էր ընկել իբրև ռազմավար: Ազամեմ-նոնը Աքիլլեսից խլեց Բրիսեիսին, որը և պատճառ դարձավ նրանց գժտությանը:

ԲՈՒՅԼՔ— Բազմատեղք, Պելչալա:

ԲՈՒՊԲԱՍԻՈՆ— Եսիացիների գլխավոր քաղաքը Էլիսպոլու:

ԳԱՆԻՄԵՐ— Տրոյական արքա Տրոյի (Տրոս) որդին, որին նրա գեղեցկության պատճառով անուանեց Ջևը և տանելով Ոլիմպոս, դարձրեց աստվածների մատովակը: Որոշ փոխարեն Ջևը Տրոյիին նվիրեց հրաշալի անմահ ձիեր:

ԳԱՐԳԱՆ— Իդալի գագաթներից մեկը:

ԳԵՂԱՍԱՐ— Բյուր Տրոյայի մոտակայքում (КАЛЛЯКОЛОΝ):

ԳԵՐԵՆԻԱ— Քաղաք Լալոնիայում, ուր դատարակվել էր Նետորը:

ԳԻԳՅԱՆ ԼԻՄ— Լին Փոքր Ասիայում՝ Լիդիայի շրջանում, Հերմու գետից հյուսիս:

ԳԼԱՎԿԻՍ— Լիկիական արքա, Բելլերոփոնի թոռը, Տրոյայի դաշնակիցը: Գլավկոս և Կոչլուս նաև սրա նախնին:

ԳՈՐԳՈՆՆԵՐ— Թևակիր հրեշներ, որոնց գլխին մազերի փոխարեն օձեր էին աճում: Նրանց վրա մի հայացք նետողը քար էր դառնում: Գորգոն-Մեդուզան մահականացու էր, նրան սպանեց Պերսևսը:

ԴԱՆԱՅԱ— Արգոսյան արքա Աքրիսիոսի դուստրը, որի որդին, համաձայն գուշակության, պետք է սպաներ նրա հորը: Աքրիսիոսը թաքցրեց գեղեցկուհի Դանաոսին երկրի խորքերում, որպեսզի չամուսնացնի նրան: Մակայն Ջևը սիրահարվեց Դանաոսին և նրա մոտ թափանցեց ոսկե անձրևի տեսքով: Դանաոսն Ջևից ծնեց Պերսևսին:

ԴԱՆԱՅԵՑԻՔ— Արգոլիոսյան բնակվող ցեղ: Հոմերոսը համախալսալիս և կոչում քուրի հույների՝ ի տարբերություն ոչ հույների:

ԴԱՐԳԱՆ— Ջևի որդին, տրոյական թագավորների նախնայրը, Հելևոսի և Էնիասի նախնին:

ԴԱՐԳԱՆԻՍ— Հնագույն քաղաք Հելլենսպոնտոսի ափին: Հիմնադրված է իբրև թե Դարդաֆի կողմից: Պատմական ժամանակաշրջանում այս քաղաքը գոյություն չուներ:

ԴԱՐԵԱ— Հեփեստոս աստծու քրմապետը:

ԴԵՂԱՆՈՍ— Առասպելական արեճացի քանդակագործ և վարպետ-գլուտարար, ճարտարապետ: Իր մի ազգակամին սպանելուց հետո Դեղալոսը փախավ Միճոսի մոտ՝ Կրեսե, որտեղ սարքեց Լաբիրինթոսը: Քանի որ Միճոսը չէր ուզում Դեղալոսին բաց թողնել իր մոտից, դրա համար էլ Դեղալոսը փախավ օդային ճանապարհով՝ մոտից և փետուրներից թևեր սարքելով իր համար: Դասական դարաշրջանում հնագույն քանդակները կոչվում էին «դեղալոս»:

ԴԵՐՓՈՐ— Պրիամոսի որդին, խիզախ մարտիկ: Պարիսի մահից հետո Հեղինեն կնություն տրվեց Դեիփոսին:

ԴԵՄԵՏՐԱ— Քրոնոսի և Ռեայի դուստրը, հողագործության և հողի քերրիության աստվածուհին, Պերսեփոնի մայրը:

ԴԵՄՈՒՐՈՆ— Անտենորի որդին:

ԴԺՈՒՔ— Հաղեսի թագավորությունը:

ԴԻՈՄԵՂԵԱ— Տիդեսի որդին, Արգոսի արքան, Տրոյական պատերազմում աքալացիների դաշնակիցը, մեծագույն հերոսներից մեկը:

- ԴԻՌՆԵ— Ափողոյիստեի (Աստղիկ) մայրը, հնազույն աստվածություն, որի պաշտումները պատմական ժամանակաշրջանում իսպառ վերացել էր:
- ԴԻՌՆԱ— Գիճու և գինեգործության աստված, Ջևաի և Սեմեւիի որդին:
- ԴԻՌՍ— 1. Ջևաի այլ անվանումը: 2. Պրիամոսի որդիներից մեկը:
- ԴԻՌՆԱ— 1. Ավտոմեդոնի հայրը: 2. Ամարինկեսի որդին:
- ԴՌԴՆԵ— Քաղաք Էպիրայում, որտեղ Ջևաի գուշակապայքն էր գտնվում:
- ԴՌՈՆ— Տրոյացի Եվմեդեսի որդին, տրոյական լրտես:
- ԴՌՈՊՆԵՐ— Թեսալական ցեղ:
- ԴՌՈՓՍ— Լամպոսի որդին, Լավոմեդոնի թոռը:
- ԴՌՐԻԿՆՍ— Պրիամոսի հարճորդին:
- ԴՐԻԱՍ— 1. Լապիթներից մեկը: 2. Լիկորգոսի հայրը:
- ԴՐԻԿԻՐՈՆ— Կղզի, ըստ Հոմերոսի՝ ոչ հեռու Իթակեից: Պարզ չէ, թե հատկապես որ կղզին նա նկատի ունի այդ անվան տակ:
- ԴՐԿԱԼԻՈՆ— Կրետական արքա Մինոսի որդին, Իդոմենեսի հայրը: Վերջինս հաճախ հոր անունով անվանվում է Դեկալյան:

- ԹԹՎՎՄՏԻՔ— Երկրի երկու ծայերում՝ արևելքում և արևմուտքում, օվկիանոսին մոտ բնակվող առասպելական երանելի ժողովուրդ:
- ԾԼՆԵՆ— Քաղաք Բեռլիթայում:
- ԵԿԱՍԵՂԵ (Հեկամեդե)— Արահոյի դուստրը, Նեստորի ստրկուհին:
- ԵԿԱՊԻՈՆ— Լապիթներից մեկը:
- ԵՍՄԹԻԱ— Հուճաստանի հյուսիսում՝ Մակեդոնիայում գտնվող ծովափնյա նահանգ:
- ԵՆԻԱ— Արեսի մականունը:
- ԵՆԻՈՎ— Պատերազմի աստվածուհի:
- ԵՆՈՍ— Քաղաք Թրակիայում:
- ԵՊԵՆՍ— Պանոպեի որդին, նկարիչ, արքայական գործի ռավիկ, որը սարքեց փայտե ձիւ և որի շնորհիվ արքայացիները մտան Տրոյա:
- ԵՊԻՍԵՐԻՎ— Էլիսայում բնակվող հնազույն ցեղ:
- ԵՊԻՏԱԿԻՎ— Քաղաք Հին Հուճաստանում:
- ԵՎՐՈՎՈՍ— Պոլիսեւեի և Հերմես աստծու որդին, սիրմիդոնցիների առաջնորդը:
- ԵՎԵՄՈՆ— Եվրիպիլոսի որդին:
- ԵՎԵՄՍ— ԼԻճ Կղզի Էգեյան ծովում, Միջին Հուճաստանի ավերին շատ մոտ:
- ԵՎՄԵՆՈՍ— Ալցեոսի և Ակիստորիսի որդին:
- ԵՎՄԵՂ— Յգուացիների լրտես Դոլոնի հայրը:
- ԵՎՆԵՆՍ— Լեմնոսի արքան, Յատոնի և Լեմնոսի թագուհու՝ Հիփոսիպիլեի որդին, որ աքալացիներին գնի և սննդամթերք էր մատակարարում և գնում էր նրանց ավարը:
- ԵՎՄԵՆՈՍ— Մակեաոսի որդին, արգիացիների առաջնորդներից մեկը:
- ԵՎՐԻՎԱՂ— Ողիսաի սուրհանդակը:
- ԵՎՐԻՄԵՂՈՆ— 1. Ագամեմոնի կառավարը: 2. Նեստորի ծառաներից մեկը:
- ԵՎՐԻՆՈՍԵ— Եովաչին աստվածուհի. Օվկիանոսի դուստրը:
- ԵՎՐԻԿԻՎ(ՈՍ)— 1. Պոսեյդոնի որդին, Կոս կղզու արքան: 2. Թեսալական Որմենիոն թաղաքի արքան, Եվմեդոնի հայրը: 3. Թեկեփաի որդին՝ միսիական արքա, տրոյացիների դաշնակիցը:
- ԵՎՐԻԿԹԵՎԱ— Միկենեի արքան, Սթեմեի որդին, արա հանձնարարությամբ Հերակլեսը օրծեց իր 12 սխրագործությունները:
- ԵՎՐԻՏՈՍ— Թեսալական Երալիա թաղաքի արքան, նշանավոր նետամիգ, Հերակլեսի թշնամին:
- ԵՎՓՐԱՍ— Տրոյացի, Պանթեոսի որդին, Պոլիդամասի եղբայրը:
- ԵՎԵԵՆՈՍ— Կորնթոսցի գուշակ Պոլիպիդի որդին:

ԵՐԵՎԱՆ— Արեւելի երրորդ առասպելական արքան, Երկրի գաղափար, որին **Արեւն**ը պաշտում էին աստծո պես:

ԵՐԵՎԱՆԻՆԻՍ— Դարդանոսի որդին, Պրիամոսի նախահայրը:

ԵՐԻՈՎՊ— Ոչիլահի կինը:

ԵՐԻՏՐԱ— Քաղաք Եվթիա կղզում:

ԵՐՎԹԱԼԻՆ— Արկադիացի հսկա, որին իր երիտասարդությանը հողթել էր Նեստորը:

ԵՓԻՐՈՍ— Կորնթոսի, նաև ուրիշ շատ քաղաքների հնագույն անվանումը:

ԵՔԵՎԵՆԱ— 1. Ագեմոնի որդին: 2. Տրոյացի:

ԵՔԵՊՈՂՈՍ— Սիկիոնի արքան, որը Ագամեմնոնին ընծաներ էր Եփեզ (Երևակահն), որպեսզի ինքը չմատնակցի Տրոյական պատերազմին:

ԶԵԼԻԱ— Պանդարոսի տիրույթը՝ քաղաք Իդայի ստորաբաժնում:

ԶԵՓՅՈՒՌ— Արևմտյան քամի:

ԶՐՎԱՆ— Ըստ գրադաշտական վարդապետության՝ հայրը Որմեդոնի և Անրիմանի, որն ապա նույնացված է Քրոնոսի հետ: Թարգամադոթյան մեծ «Ջրվանդան», «Որմեդո» է անվանվում Ջևը:

ԶԵՎԱ— Քրոնոսի և Ռեայի որդին, որը տապալեց հորը և գրավեց նրա իշխանությունը: Մարդկանց և աստվածների արքան, երկնքի, որոտի ու կազմակի աստված, սուղարայատության գերագույն պահապանը, պանդոմոխոնների ու խնդարկունների հովանավորը:

ԷԿԿԻՌ— Էակոսի որդիները և թոռները (Աքիլես, Ալաքս):

ԷՊԱԼԻԱ (Էզիպես) — Ատրեստեսի դուստրը, Դիոմեդեսի կինը:

ԷԳԱՍ— Պիդոպոնեսի հյուսիսում՝ Արապյան գանձող քաղաք, Պոսեդոնի պաշտամունքի կենտրոններից մեկը:

ԷԳԵՆՍ— Արեւելի արքան, Թեսեսի հայրը: Երբ Թեսեսը Մինոտավրոսին հաղթելուց հետո վերադառնում էր Կրետեից, մոռացավ մեկնելուց առաջ հոր հետ կրթած սպամանը՝ ի ճշման հաջողության բարձրացնել ներմալ առաջատները: Էզիպեսը հեռվից նկատելով սև առագաստներ և եզրակացնելով, որ որդին գոնիկ է, նետվեց ծովը, որը նրա անունով կոչվեց Էգեյան:

ԷԴԻՊ (Իդիպոս) — Թեբեի արքա Լայոսի և Էպիկաստեի որդին: Իպոսը, իմանալով, որ պետք է սպանվի որդու ձեռքով, կարգարեց ոչնչացնել Իրեհային, ամուսին Էդիպը լիովնեց և դաստիարակվեց հայրենիքից հեռու: Պատանի մասնավոր Լոնից իմացավ, որ իրեն վիճակված է սպանել հորը և ամուսնուհայ մոր հետ: Իրեն մեծացնող ծնողներին համարելով իր հառազատ ձեռները, նա հետագայ նրանցից՝ խուսափելու համար դժբախտ գուշակությունից: Ծանապոսիին, պատահական հանդիպման ժամանակ Էդիպը սպանեց մի ձեռունու, և զայնով Թեբե, ըստ դարձ ազատեց արքայազնի հրեշ Աֆիմաքից: Ծուխազատ թեբեացիները նրան արքա հռչակեցին, և Էդիպն ամուսնացավ Լայոսի այրու հետ: Այնուհետև պարզվեց, որ ճանապարհին սպանված ձեռունին Լայոսն էր, հետևաբար, կատարվել էր գուշակությունը՝ Էդիպն սպանել էր հորը և ամուսնացել մոր հետ: Սարափախար Էպիկաստեն ինքնասպան եղավ, իսկ Էդիպը կորացրեց ինքն իրեն:

ԷՐԹԵ — Թեսեսի մայրը, Հեղինեի ստրկուհին, որը նրա հետ միասին բերվեց Տրոյա:

ԷԼԻԱ (Էլիյա) — Նահապեղ Պելոպոնեսի արևմուտքում:

ԷՆԻԱՍ — Անթեստի և Ափրոդիտեի որդին, Պրիամոսի ազգականը, Տրոյական պատերազմի գլխավոր հերոսներից մեկը: Տրոյայի անկումից հետո Էնիասը փրկվեց այրվող քաղաքից ուտերի վրա տանելով հորը և որդուն: Երկար թափառումներից հետո Էնիասը Իտալիայում հիմնեց իր թագավորությունը:

ԷՊԻԱՆՔ — Տե՛ս ԵՊԻԱՑԻՔ:

ԷՊԻՏՈՒ— Արկարիական առասպելական թագավոր:

ԷՏԻՈՆ— Անդրոմաքեի հայրը՝ փոքրասիական Թեբեի արքան:

ԷՏՈՒՄ— Միջին Հունաստանի արևմտյան նահանգը:

ԷՐԻԲԵ— Ուոուի և Եփիալեսի խորթ մայրը:

ԷՐԻՆՆԻՆՆԵՐ— Հրեշ-աստվածուհիներ, որոնք հետապնդում էին արյուն հեղած մարդկանց. արյան վրեժի աստվածուհիներ: Թարգմանության մեջ կոչվում են նաև Դասուրիաներ (Երգ ԺԹ, տ. 428), Վրիժուհիներ (Երգ ԺԹ, տ. 263):

ԷՓԻՐԵ— Տե՛ս ԵՓԻՐՈՍ:

ԹԱՄԻՐ— Թրակացի առասպելական երգիչ, որ հանդգնեց Մուսանթին երգի մրցության կանչել և դրա համար կորսցվեց նրանց կողմից:

ԹԵԱՆՈՒ— Անանորի կինը, Աթենասի քյմուհին Տրոյայում:

ԹԵԲԵ— Քաղաք Բեովթիայում:

ԹԵՄԻՎ— Արդարադատության աստվածուհին:

ԹԵՍԱԼՈՍ— Հերակլեսի որդին:

ԹԵՍԱԼՈՒՎ— Միջին Հունաստանի արևելյան նահանգ:

ԹԵՍՏՈՐՅԱՆ— Թեստորի որդին՝ Կալքասը:

ԹԵՍԵԼՍ— Ատտիկյան հերոս, որը շատ սխրագործություններ է կատարել՝ Հերակլեսի մեամբ ազատելով հարազատ երկիրը սվազակներից ու հրեշներից: Թեսեսը Գուսլյոնի և արևելյան արքա Էգեսոսի կնոջ՝ Էթրեի որդին էր, և ինքն էլ թագավորում էր Աթենքում:

ԹԵՏԻՍ— Շովաչի՛ն ձեր Ներեսոսի դուստրը (Ներեիդ), Գեկևսի կինը, Աքիլլեսի մայրը: Սրա հարսանիքին վիճեցին երեք աստվածուհիները՝ «պատակության խնձորի» համար:

ԹԵՐՍԻԿԵՍ— Հույն զինվոր, որ աչքի էր ընկնում իր արտաքին այնպիսիությամբ և ըմբռու բնավորությամբ:

ԹԻԵՆՏ— Խոշոր քաղաք Կրետեում:

ԹԻՄԱՐԵ— Հարթավայր Տրոյադայում:

ԹՈՒՍ— Անդրեմոնի որդին, Էտոլիայում գտնվող Պլևրոն և Կալիոն քաղաքների արքա:

ԹՈՌՈՆ— Մենեսթրևոսի սուրհանդակը:

ԹՈՌՆ— 1. Տրոյացի, սպանված Ռդիսևսի ձեռքով: 2. Տրոյացի, որին սպանեց Աքիլլեսը: 3. Փենոպեի որդին, որին սպանեց Դիոմեդեսը:

ԹՐԱԿԻԱ— Հունաստանի հյուսիս-արևելքում գտնվող ընդարձակ նահանգ:

ԹՐԱՍԻՄԵԼՈՍ— Մարպեդոնի սպառազույց:

ԹՐԱՆՍՄԻԿԵՍ— Նեստոր ձերմուռ որդին:

ԺԱՄԵՐ (Горы)— Տարվա ժամանակի աստվածուհիները, Ոլիմպոսի պահապանները, որոնք մերթ քացում, մերթ փակում էին ամպե դաշպատները:

ԻԴԱ— Բարձր անտառածածկ լեռ Փոքր Ասիայում, որի ստորոտում գտնվում էր Տրոյան:

ԻԴԵՈՍ— Պրիամոսի սուրհանդակը, որը նրան ուղեկցեց Հեկտորի դին քերելիս:

ԻԴԵՍ— Աթարևսի որդին, Կաստորի և Պոլիդեի ազգականն ու զինակիցը, որը մարտընչեց ընդդեմ Ապոլլոնի՝ Մարպեսասի համար: Ընդհարվելով ազգականների հետ, Իդեսը նրանց դեմ կռվելիս սպանեց Կաստորին, բայց Պոլիդեկոսի հետ մարտելիս Ջևը նրան շահթահարեց:

ԻԿՈՄԵՆԵՍ— Ղևկալոնի որդին, կրեական գրքահրամանատար:

ԻՓԱԿԵ— Ռիսևսի հայրենիքը՝ լեռնապատ կղզի Հոնիական ծովում՝ Հունաստանի արևմտյան ափերից ոչ հեռու:

ԻԼԻԹՆԵՐ— Երկունքի ցավորի աստվածուհիները:

ԻԼԻԻՆ— Տրոյացի այլ անվանումը:

ԻԼԻՌՈՍ— Տյուսի որդին, Լավոմեդոնի հայրը, Իլիոն թաղաքի հիմնադիրը:

ԻԼԻՌՆԵՍ— Բեովթացի Փորբասի որդին, Հերմես աստծո սիրելին:

ԻԿԱՐՅԱՆ ԾՈՎ— Միջերկրական ծովի՝ Սամոս կղզու մոտ գտնվող մասը, որն աչոյպես է կոչվել ի պատիվ Դեոնայոսի որդու՝ Իկարոսի, որն այնտեղ էր գտնվել Կրետեից փախչելիս:

ԻՍԲՐԻՈՍ— Մենտորի որդին, Պրիամոսի փեսան:

ԻՍԲՐՈՍ— Կղզի Թրակիական ափերին մոտ:

ԻՆԵՎԱ— Կալիդոն թաղաքի արքան, Տիդեսի և Մելեագրոսի հայրը, Դիոմեդեսի պապը:

ԻՍՈՍ— Պրիամոսի հարճորդին:

ԻՐԻՍ— Միաձանի աստվածուհին, աստվածների թևավոր սուրճանդակը:

ԻՓԻԱՆԱԼԼԱ— Ագամեմնոնի դուստրը: Հավանաբար՝ Իփիգենիա անվան տարբերակն է: Իփիգենիան գոհաբերվեց Ալիխում, որովհետև Արտեմիսը երկար ժամանակ արալացիներին դեսի Տրոյա նավելու համար հաջողակ (հանքնոսաց) քամի չէր ուղարկում: Արպես հատուցում Ագամեմնոնի սպանած սրբազան եղբորի՝ Արտեմիսը պահանջեց գոհաբերել Իփիգենիային: Հոսերսը լսալույան է մատնում այս առասպելը և նույնիսկ նախընտրում է Իփիգենիա անվան այլ տարբերակը: Իփիգենիան գոհաբերման առաջաելը մեզ հայտնի է Եվրիպիդեսի «Իփիգենիան Ալիխում» ողբերգությունից:

ԻՓԻՂԱՄԱՍ— Անտեմորի որդին:

ԻՓԻՂԻՆՆ— Ոտրիանեսի և հավերժամարս Դեիսի որդին:

ԻՓԻԿԼՈՍ— Թեսալական Փիլյակե թաղաքի թագավորը, որ մարդկանցից ամենաարագավազն էր և սրանչելի նախիրներ ուներ. Պողարկեսի հայրը:

ԻՓԻՏՈՍ— 1. Եվրիդեսի որդին, Անտաձիգ, որին սպանեց Հերակլեսը: 2. Արեդիոսի հայրը: 3. Նալբոնոսի որդին:

ԻՔԱԼԵՏԻ (ԵՔԱԼԻԱ)— թաղաք Էտոլիայում:

ԻՔՄԻՆՆ— Լապիթների արքան Թեսալիայում, Պիրիթոսի երկրային հայրը:

ԳԱԿԵԴԵՄՈՆ— Պելոպոնեսի հարավ-արևելքում գտնվող շրջան՝ Սպարտա մարաթաղաքով, Մենելայոսի տիրույթը:

ԳԱՍՊՈՍ— Պրիամոսի եղբայրը, Լավոմեդոնի որդին:

ԳԱՅԵՐԿԵԼ— Ալիմեդոնի հայրը:

ԳԱՅԵՐՏ— Ռիխասի հայրը:

ԳԱՎՈՄԵՂԵ— Բելլերոփոնտի դուստրը:

ԳԱՎՈՂԻԿԵ— 1. Պրիամոսի և Հեկաբեի դուստրը: 2. Ագամեմնոնի դուստրը:

ԳԱՎՈՂԱՄ(ԱՍ)— Անտեմորի որդին:

ԳԱՎՈՂՆՆ— Ոնեստորի որդին, Չևսի քուրմը Իլիոնում:

ԳԱՎՈՐՈՅԵ— Պրիամոսի կինը՝ Լիկայոնի մայրը:

ԳԱՎՈՄԵՂՆՆ— Պրիամոսի հայրը, Տրոյացի արքան:

ԳԱՊԻԹՆԵՐ— Թեսալիայում բնակվող առասպելական ժողովուրդ:

ԿԵԼԵԳՆԵՐ— Հնագույն ժողովուրդ, որ բնակվում էր հայկական թերակղզում՝ մինչև աքալացիների մուտք գործելը:

ԿԵՏԱՌԻՆ— Լեոնային հովանդամ Փոքր Ասիայում՝ Լեսբոս կղզու դիմաց:

ԿԵՄՆՈՍ— Կղզի Էգեյան ծովում, որտեղ, ըստ առասպելի, Հեփեստոսի դարբնոցն էր գտնվում:

ԿՆՈԿՐԻՏ— Հույն, Արիստասի որդին, Լիկոմեդեսի ընկերը:

ԿՆՍՐՈՍ— Կղզի Էգեյան ծովում:

ԿԵՏԻՈՍ— Բեովթացիների առաջնորդներից մեկը:

ԼԵՏՏՈՒ— Բերամուսի որդին, պելագաների արքան Լարիսաշուն:

ԼԵՏՏՈՎ (ԼԵՏՏ, ԼՍՏՈՆԵ)—Ապոլլոնի և Արտեմիսի աստվածուհի մայրը:

ԼԻԿԱՅՈՒՆ— 1. Պանդարոսի հայրը, լիկիացի արքա: 2. Պրիամոսի որդին, որին Աշխլեսը գերի վերցրեց ու վաճառեց, ապա, երբ տա վերադարձաւ Տրոյս, սպանեց:

ԼԻԿԻՍ— «Իրիականու» այսպես են կոչվում երկու շրջաններ. ա) Փոքր Ասիայի հարավային նահանգը և բ) Իրա լեռան ստորոտում՝ Տրոյայի մոտ գտնվող շրջանը, որտեղից էին Լիկայոնը և Պանդարոսը:

ԼԻԿԻՄՆԻՈՍ— Հերակլեսի մորեղբայրը, որին սպանեց Հերակլեսի որդին՝ Տիպոլեոնը

ԼԻԿՈՄԵԳԵՍ— Բեոպոցիների առաջնորդներից մեկը:

ԼԻԿՈՒԳՈՍ— Դրիասի որդին, որ սպանեց Աոնեի արքա Արեթոսին:

ԼԻԿՈՓՐՈՆ— Կիթեոացի ռազմիկ, Ալաքսի սպայապետը:

ԼԻԿՏՈՍ— Քաղաք Կրետե կղզում:

ԼԻՐՆԵՍՈՍ— Տրոյայի դաշնակից քաղաքներից մեկը:

ԼՈՎՐԱՑԻՆԵՐ— Միջին Հունաստանում ապրող ժողովուրդ:

ԼՍՈՒՍ— Հեփեստոս աստծո կինը:

ԿԱԲԵՍՈՍ— Քաղաք Թրակիայում:

ԿԱԳՆՈՍ— Փյուսիկյան Ագեմոն արքայի որդին, Ջեսի անուանգած Եվրոպայի եղբայրը, որը գնաց բոլոր որոնելու, բայց չգտավ նրան, և Դելփյան պատգամախոսի հրահանգով բալլաք հիմնեց այն տեղում, ուր նրան բերել էր ապստի մոտ հանդիպած կովը: Այդ քաղաքը հեոպոպկան Թեբե է. հեոպոխ անց նշանակում է «կովի կրկիր»:

ԿԱԼԻԳՆԵ— Քաղաք Էտոլիայում, Մելևագրոսի հայրենիքը:

ԿԱԼՔԱՍ— Աքալացի գուշակ: Կալքասը, մեկնելով երազը. գուշակել էր, որ Տրոյական պատերազմը պետք է տևի տասը տարի:

ԿԱՅԻՍՏՐՈՍ— Գետ կողիայում:

ԿԱՊԱՆԵՍ— Վիթիարամասակ հույս, Թեբեի դեմ կազմակերպված «չորի արշավանքի» մասնակիցներից, որին Ջեսը շահթամարեց՝ Թեբեի գրավման ժամանակ ցուցաբերած անհավտյունքի և անբարոսավանդության համար:

ԿԱՊԻՍ— Տրոյի թողը՝ Աստարկոսի որդին, Անթիսեսի հայրը, Էնիոսի պապը:

ԿԱՍԱՆԴՐՈՍ— Պրիամոսի դուստրը, գուշակուհի, որին այդ շնորհի պարգևել էր Ապոլլոնը: Սակայն երբ Կասանդրան մերժեց Ապոլլոնի սերը, նա ախպետ արեց, որ մարդիկ հավատ չլին ընծայում Կասանդրայի գուշակություններին. թեև դրանք միշտ ճշմարիտ էին լինում:

ԿԱՍՏՈՐ և **ՊՈԼԻԳԵՎԿՈՍ**— Լեոայի ուղիները, Հեղինեի եղբայրները: Պոլիդեոսը Ջեսի անմահ որդին էր, իսկ Կաստորը՝ Տիեոարիոսի մահվանցու որդին: Եղբայրների միշտ անբաժան էին, միասին մասնակցել էին արգոնավորդների արշավանքին, սիրազորություններ կատարել: Երբ Կաստորն սպանվեց Դեյնի հետ մեծամարտիկիս, Պոլիդեոսը սատվածներից թուլտվություն խնդրեց եղբոր հետ կիսել իր անմահությունը: Այդ օրվանից եղբայրները մեկ օր անցկացնում էին Ոլիմպոսում, մեկ օր՝ Հադեսի թագավորությունում:

ԿԱՎԳՈՆՆԵՐ— Փոքրասիական ցեղ:

ԿԱՌԵՍ— Գետ Միսիայում:

ԿԱՌԻԱՅԻՔ— Կարիայի Փոքր Ասիայի հարավ-արևմտյան նահանգի բնակիչները:

ԿԵԲՐԻՈՆ— Պրիամոսի հարձորդին:

ԿԵՆԵՎՍ— Լապիթ գիմկոթական:

ԿԵՓԱԼԵՆԻՍ— Կոլոխալոսը Հունաստանի արևելյան ափերին մոտ՝ Իրակլից ոչ հեռու: Նրա մեջ ստնում էին Ջամոսը, Ջակիթոսը և Դուլիթիոնը:

ԿԵՓԵՍՍ ԵՆՈՎԱԿ— Լիճ հեոպոխայում:

ԿԻՅԵՐՁ— Պետպրնեսի ասիերին մտ գտնվող կղզի, որը հայտնի էր Ափրոդիտեի տաճարով. այն կղզու անունով կոչվում էր **Կիթերես**:

ԿԻԼԵՆԵ— Լեռ Արկադիայում, որտեղ, ըստ ավանդության, ծնվել է Հերմեսը:

ԿԻՂԱ— Աճահայտ կղզի կամ քաղաք՝ Տրոյայից ոչ հեռու:

ԿԻԿՈՆԱՑԻՔ— Թրակիական ցեղեր:

ԿԻՆԵՐԵՎԱ— Կիպրոսի անասնախելական արքան, որ այդ կղզում հիմք դրեց Ափրոդիտեի պաշտամունքին:

ԿԻՊՐՈՍ— Կղզի Միջերկրական ծովի արևելյան մասում: Կիպրոսի Պարթոս քաղաքում էր գտնվում Ափրոդիտեի ամենամեծ տաճարը:

ԿԻՊՐՈՆՀԻ— Ափրոդիտեի (Աստղիկ) մականունը, ըստ ավանդության, Ափրոդիտեն ծընվել էր ծովի փրփուրներից և ափ դուրս ելել Կիպրոս կղզում:

ԿԼՍԵՍ— Թեսալոնի՝ Անտենորի կնոջ հայրը:

ԿԻՐԱՆՈՍ— Մերիոնեսի կառավարը և զինակիցը:

ԿԼԵՈՒՍՏՐՈՍ— Իդեսի և Մարպիաայի դուստրը, Մելեագրոսի կինը:

ԿԼԻՄԵՆԱ— Լապիթների արքա Պիրիֆոսի մայրը, Հեղինեի ստրկուհին, որը նրա հետ միասին Տրոյա բերվեց:

ԿԼԻՏԻՈՍ— 1. Պրիամոսի եղբայրը, հայրը Կալետորի, որին սպանեց Ալաքսը նախերի մոտ: 2. Պիեսնորի որդին, Պուլիդամասի կառավարը:

ԿԼԻՏԵՄՆԵՍՏՐՈՍ— Լեռայի դուստրը, Հեղինեի քույրը և Ագամեմնոնի կինը: Մինչևև Ագամեմնոնը կոչվում էր Տրոյայում, Կլիտեմնեստրան նրան դավաճանեց նրա ազգականի՝ Էգիստեսի հետ, և երբ Ագամեմնոնը վերադարձավ պատերազմից, Կլիտեմնեստրան Էգիստեսի հետ միասին սպանեց ամուսնու: Սակայն մի քանի տարի անց նրանց որդին՝ Որեստեսը, հոր համար մրեթխնորի լինելով, սպանեց մորը:

ԿՆՈՍՍՍ— Քաղաք Կրետե կղզում, անասնախելական Մինոս արքայի մայրաքաղաքը: Կնոսոսի սեղաններն ի հայտ բերեցին կրետական մշակույթի զարմանալի անուշներ:

ԿՈՈՆ— Ալեսանորի ավազ որդին:

ԿՈՐԻՆՈՍ— Եփրսիտի ստրկահավը, որը նրա հրահանգները հաղորդում էր Հերակլիսին, սակայն սպանեց վախկոտ էր, որ գերադասում էր չնամղիլից հերոսին:

ԿՈՍ (ԿՈՒՈՍ)— Կղզի Լոզեյան ծովում:

ԿՐԵՏԵ— Խոշոր կղզի Միջերկրական ծովում, հին հունական քաղաքակրթության կենտրոն, որ գոյություն ուներ Հուներության ժամանակաշրջանից շատ առաջ:

ԿՈՒՐԵՏԻՆԵՐ— Կալիդոնա քաղաքից ոչ հեռու բնակվող ցեղ:

ՀԱՂԵՍ— Քրոնոսի և Ռեայի որդին, Ջևսի և Պոսեյդոնի եղբայրը, մեդուզների ստորերկրյա թագավորության՝ արքան: Նրա անունը նշանակում է «Անտեսանելի»:

ՀԱԼԻՋՏՐԻՆԵՐ— Փոքր Ասիայի սևծովյան ասիերին բնակվող մոլոլիորը:

ՀԱՄԻՆՈՍ— Արեսի և Աստիոքեի երկրորդ որդին, որքեմնական գորահրամանատարը Տրոյայի մոտ:

ՀԱՊԵՏՈՍ— Տիտան, Պրոմեթեոսի հայրը:

ՀԱՐՊԱՆՈՍ— Գետ Էլիսայում՝ Պելոպոնեսում:

ՀԱՐՊԱԼԻՆԵ— Պապիլագոնացիների Պիլեմնես արքայի որդին:

ՀԵՔԵ— Ջևսի և Հերայի դուստրը՝ հավերժ երիտասարդ աստվածություն, մարմնավորումը մարդկային ուժերի ծաղկման, որն, ըստ հույների, վրա է հասնում 18 տարեկանից հետո: Հեքեն սպասավորում է աստվածներին խնջույքների ժամանակ: Հերակլիսի աստվածացումից հետո Հեքեն նրան կնոջան տրվեց:

ՀԵԼԵՆՈՍ— 1. Աքայական ռազմիկ, որին սպանեց Հեկտորը: 2. Պրիամոսի որդին, գուշակ: Տրոյայի անկումից հետո առ դարձավ Աքիլլեսի որդի Տեապոլեսի ստրուկը, իսկ տիրոջ մահից հետո ժառանգեց նրա թագավորության մի մասը Էպիրոսում և այժմ տեղ հիմնադրեց «փոքր Տրոյան»:

Հելիկոպտեր — Քաղաք Պետրոպոլիսի հյուսիսում, որտեղ Պոսեյդոնի խոշոր սրբավայրն էր:
Հելիկոն — Տե՛ս Հելիկոն:

ՀելլԱՊԱ.— 1) Առհասարակ Հուճաստանը: 2. Թեսսալական երկրամաս:

ՀելլԱՐԵ (ՀելլոՌԱՍ).— Պրիամոսի կինը, նրա 10 որդիների, այդ թվում նաև Հելետոսի և Պարիսի մայրը:

ՀելլԱՄԵՊԵ.— Արսեճոսի դուստրը, Նեստոր ծերունու ստրկուհին:

ՀելլՏՈՐ.— Պրիամոսի որդի՞, Տրոյական պատերազմի գլխավոր հերոսներից մեկը:

ՀելՆԻՆԵ.— Լեդայի և Ջևի դուստրը, Հելլադայի ամենագեղեցիկ կինը, որին հարսնախոսեղու էին եկել ամենանշանավոր հերոսները: Սակայն Հելիենի հայրը Տիմոստոսը, Ռիսուսի իտրոքոլը, թույլ տվեց, որ դուստրն ինքն ընտրի էր ամուսնուն, իսկ մնացած թելևածուններից խոսք առավ, որ նրանք կշարունակվեն բարեկամությունը և կաստատեն Հելիենի տնտեսային: Հելիենն ընտրեց Մենելայուհին, որը ամենոջ մահից հետո թաղավորեց Ագամեմոնոսը: Երբ Պարիսն առևանգեց Հելիենին, Մենելայուհուը հավաքեց բոլոր նախնիք փեսացուներին և պատերազմ սկսեց Տրոյայի դեմ:

ՀԵՐԱ.— Քրոնոսի և Ռեայի դուստրը, Ջևի թույրը և կինը, աստվածների թագուհին և ամուսնության հովանավոր աստվածուհին:

ՀԵՐԱԿԼԵՍ.— Հունական դիցաբանության ամենաիրաված և ամենանշանավոր հերոսը, Ջևի և Ալկմենեի որդին, որին մահից հետո աստվածները բարձրացրին Ռիմսուս և դարձրին աստված:

ՀԵՐՄԵՍ.— Անտրիի, ճարտարախոսության աստված, աստվածների պատգամավորը, գողերի և ճանապարհորդների խնամակալը:

ՀԵՐՄՈՍ.— Գետ Փոքր Ասիայում:

ՀԵՓԵՆՏՈՍ.— Ջևի և Հերայի որդին, կրակի աստված, դարբնության հովանավորը, ինքն էլ՝ հմուտ դարբին: Հույների պատկերացմամբ, Հեփեստոսը հեղու աստված էր, սակայն տգեղ էր և զույգ ոտքերից կալ:

ՀԻՊԵ.— Քաղաք Կիոսիցում:

ՀԻԼԼՈՍ.— Հերմես գետի վտակներից:

ՀԻՊԵՐԵՍ.— Աղբյուր Թեսսալիայում:

ՀԻԿԵՏԱՎՈՆ.— Պրիամոսի եղբայրը, Լավոմեդոնի որդին:

ՀԻՊԵՐԵՆՈՐ.— Եվփորոսի և Պոլիդամասի եղբայրը՝ սպանված Մենելայուհու ձեռքով:

ՀԻՊՊԱՍ.— 1. Քարտապի հայրը: 2. Հիփոսենորի, Ասիսավոնի հայրը:

ՀԻՊՊՈՆԱՄԱՍ : Պերկուսացի Մերոփսի որդիները:

ՀԻՊՊՈՆԱՄԵ.— 1. Պիրիթոսի կինը, որոնց հարսնախնին կռիվ ծագեց լապիթների և կենտավոսների միջև: 2. Էնիասի թույրը, Անքիսեսի դուստրը:

ՀԻՊՊՈՐՈՆ.— 1. Պելասգական գործի առաջնորդը: 2. Պրիամոսի որդիներից մեկը:

ՀԻՊՊՈՆՈՐ.— 1. Բելլերոփոնտի որդին, Գլավկոսի հայրը: 2. Տրոյացի Անտիմաքոսի որդին:

ՀԻՊՊՈՆՈՆ.— Թրակացի խորհրդական, Հոնեսոսի հորեղբոր որդին:

ՀԻՐԻՏՈՍ.— Գիրտասի որդին, Միսիացիների գորավարը:

ՀԻՓՈՒՆՈՐ.— Հիպպասի որդին:

ՀԻՓՈՒՊԻԼԵ.— Լեմնոսի թագուհին, որի ներկայությամբ լեմնոսուհիները ծեծում էին իրենց ղյալանաճանդ ամուսիններին: Երբ Արգոնավորդները Լեմնոս եկան, նրանք ծամանակավորապես ամուսնացան լեմնոսուհիների հետ: Հիփոսիպիեն Յատոնից ունեցավ Ելենոսին:

ՀՈՒՅՈՍ.— Թրակացի արքա, Էլիոնի որդին, տրոյացիների բաշխակցը:

ՀՈՒԳՐՈՍ.— Թրակացի ռազմիկ:

ՀՈՒՌԱՍ.— Խոշոր կղզի Փոքր Ասիայի հարավ-արևմտյան ափերի մոտ:

ՀԵԼԵՍՊՈՆՏՈՍ.— Նեղոց, որ իբրև թ բաժանում է Փոքր Ասիան և թրակիական Խերսո-

ճեւը, այժմ՝ Գարդանէի ճեւը: Այս անվան ստուգաբանության հիմքում ընկած է առասպել, համաձայն որի Բեովիթայի Աթամա արքայի որդիները՝ Հէկեը և Տրիքստը իրենց խորք մոր հպանձանքներից խուչու լազու ճանար հնձնում են ոսկեգեղմ խոլը և փախչում: Հասնելով ճեղոցին, Հէկեը խոցից վայր է ընկնում և ինդղվում, որտեղից էլ ճեղոցը ստացել է իր անունը: Փրիքստը, ոսկեգեղմ խոլը ճեւած, լողալով հասնում է Կոլխիդա, ուր և հետագայում գալիս են Արգոնավորները՝ ոսկե գեղմը որոնելու:

ՄԱԿԱՊ— Փոքրգիւղի առասպելական արքան:

ՄԱՐՊԵՅՈՒՅ— Իդեայի կինը, Կլեոպատրայի մայրը:

ՄԱՔԱՎՈՆ— Ասիլեպիոսի որդին, հունական բանակի բժիշկներից:

ՄԵԱՆԳՐ— Գետ Փոքր Ասիայում:

ՄԵԳԵՍ— Փիլեսի որդին, Ավգետի թոռը:

ՄԵԴՈՆ— Ոլիւկի և Ռեմէի որդին, Ոլիւկյան Այաքսի խորք եղբայրը:

ՄԵԿՍԻԿԵՍՍՅԵ— Պրիամոսի դուստրը՝ ծնված հարձից, Մեմոորյան Իմբրիոսի կինը:

ՄԵՆԱՆԻՊՈՍ ՀԵԿՏԱՎՆՅԱՆ— 1. Հույն մարտիկ: 2. Տրոյացի:

ՄԵՆԵԱԳՐՈՍ— Կալիդոնի արքա Ինևսի որդին: Երբ սա ծնվեց, նրա մորը կրազում հպանվեցին ճակատագրի աստվածուհիները և առաջին, որ նրա որդին կմտնի այն ժամանակ, երբ օջախում լրիվ կայրվի խամձողը: Մայրը՝ Ալթեան խամձողը հաճեց և թաքցրեց սնդուկում: Երբ Մեյեագրոսը մեծացավ, նա դեկավարից Կալիդոնական կինճի որսը, որին Արտեմիսն էր ուղարկել՝ ի պատիւ Ինևսի, այն բանի համար, որ նա թերբահավարի ժամանակ իրեն գոհ չէր մատուցել: Երբ վարազը սպանված էր, նրա մորթի և գլխի համար Մեյեագրոսի և իր ւնրեղրայրների միջև վեճ ծագեց. այն վերանվեց պատերազմի, որի ժամանակ Մեյեագրոսը սպանեց մորեղրոսը: Եղբորն սպանելու համար Ալթեան ալիճեց որդուն, որից վիրավորված Մեյեագրոսը ճեռացավ կռիվից, և երբ թշնամիները բառաբ խուճեցին, միայն այդ ժամանակ Մեյեագրոսը, կնճ՝ Կլեոպատրայի սղերաներին ընդատաշեղով, նորից կռիվ մեջ մտավ: Սակայն Ալթեան չհերեց որդուն. նա հաճեց թաքցրած խամձողը և ճեռեց կրակը: Երբ խամձողը լրիվ այրվեց, Մեյեագրոսը մեռավ:

ՄԵՆԵՍԿԵՍ (Մեկստես)— 1. Արգոսի արքան, Ելիսիի հայրը: 2. Աքայական զինվոր, որին սպանեց Պոլիւամարը:

ՄԵՆԵՍԹԵՎՍ— Պետենի որդին, Տրոյական պատերազմում արեւնական զորքի հրամանատարը: Մեճեթեսն իշխեց Աթենքում արեւնական մեծ հերոս Թեւսիսն հաղթելուց հետո:

ՄԵՆԵՆԱՎՈՍ— Ատրևսի կրտսեր որդին, Ագամեմոնի եղբայրը, Հեղինէի ամուսինը:

ՄԵՆԻՏԻՈՍ— Պատրոկլեսի հայրը:

ՄԵՆԻՏՅԱՆ— Պատրոկլեսն է, որը հոր անունով հաճախ այրպես է անվանվում:

ՄԵՆՏՆՈՍ— Կիլոնացիների առաջնորդը:

ՄԵՆԻՒՍ— Լիդիայի հին անվանումը: Մեճեցիները լիդիացիներն են:

ՄԵՍՏՈՐ— Պրիամոսի որդին:

ՄԵՐՈՓՍ— Պերկոսացի, ճշամալոր բախտագուշակ:

ՄԻԳՏՈՆ— Փոքրգիւղական արքա:

ՄԻԿԱԼԵ— Հրվանդան Փոքր Ասիայում Մամոս կղզու դիմաց:

ՄԵՐՈՆ (ԵՍ)— Մոլեսի որդին՝ կրեսացի. Իդոմենէի զլնակիցն ու Եգնակյանը:

ՄԻԿԵՆԱ (ՄԻԿԵՆՔ)— Հուներոսի նկարագրում դարաշրջանում Արգոլիդայի գլխավոր բաղաբը, Ագամեմոնի մայրաբաղաբը:

ՄԻՐՄԻՓՈՆՆԵՐ— Պելևսի և Աքիլէսի տիրույթների բնակչությունը: Ըստ ավանդության, Աքիլէսի պապը՝ Էակոսը, Հերայի կողմից առաքված համաճարակից կորցրեց իր

ողջ ժողովուրդը: Սակայն նրա խնդրանքով հայրը՝ Զևար, մըջուրներին մարդ դարձրեց. այդ նոր ժողովուրդը կոչվեց «Միրմիդոններ» («Միրմեկ») հունարեն ճշմարտություն է մըջուրն):

ԵՆՄ— Լիոնեստո քաղաքի արքայազնը, Բրիսեխի ամուսինը, որին սպանեց Աքիլիսը՝ Լիոնեստո գրգռվելիս:

ԵԻՅՈՍ— Գետ Էլիսայում:

ԵՈՍ— Զևսի և փունիկացի թագուհի Եվրոպայի որդին: Մինոսն աչքի էր ընկնում արտակարգ իմաստությամբ և այդարամտությամբ, այդ պատճառով մահվանից հետո մեղալիների թագավորությունում դատավոր նշանակվեց: Մինոսը Ելոմենեսի՝ Տրոյայի մոտ կրետացիների առաջնորդի պսակն էր:

ԱՅԻՆՆԵՐ— Միսիայի բնակիչները. 1. Բուն Միսիան Փոքր Ասիայում: 2. Մյոսիան Թրակիայում:

ԻՆՆ— Ամազոնուհի, որի զերեզմանաբլուրը գտնվում էր Տրոյայի պարիսպների մոտ: Սրա մասին ոչ մի առասպել հայտնի չէ:

ԼԵԻՄ— Աղբյուրի կամ ակունքի անուն, հավանաբար՝ սուսսպելական. հնում կարծում էին, որ այն գտնվում էր Բաղկանյան, Հունաստանում, բայց վիճում էին, թե հատկապես որ նահանգում:

ԸՈՆՆՆԵՐ— Ակտորի երկվորյակ որդիները:

ԼԻՈՍ— Ալգիասի դստեր՝ Ագամեդեի ամուսինը:

ԱԱ— Երգեցողության, երաժշտության, պարի ու պրեզիայի աստվածուհի: Մուսաների թիվն, ավանդաբար, ինն է, սպորտ են Պատնաս լիտան վրա և նրանցից լուրարանչուրը արվեստի որևէ տեսակի հովանավորն է: Մուսաների հայրը Զևսն է, մայրը՝ Մենոդիան՝ հիշողության աստվածուհին: Հոմերոսն ավելի հաճախ դիմում է մի մուսայի, որին ամեն ինչ հայտնի է և որից ամեն բան իմանում է նրանով ոգեշնչված բանաստեղծը:

ՈՆ— 1. Եստի՝ Պելիասի եղբոր որդին, Արգոնավորդների՝ դեպի Կոլխիդա կատարած արշավանքի առաջնորդը: 2. Աթենացիների գորահրամանատարը, Սիկիոսի որդին:

ՆԵՄԱՆ— Աթենացիների գորահրամանատար Յասոնի որդին՝ Եվմեկուր:

Յ (ՆԱՅՄԱՆՆԵՐ) — Աղբյուրների և գետերի հավերժամարտելու փերիներ:

ԶՄ— Պուսեյոնի որդին, Պիոսի արքան, Նեստորի հայրը, որի անունով Նեստորը հաճախ կոչվում է Նելյան:

ԾՏՈՆԵՄ — Աքիլլեսի որդին: Ըստ ավանդության, Աքիլլեսի մայրը՝ Թետիսը, իմանալով, որ որդին պետք է մեռնի Տրոյական պատերազմում, նրան կանացի հագուստներ հագցրեց և թաքցրեց Սկիրոս կղզու արքա Լակոմեդոնի պալատում՝ նրա դուստրի Վեո: Նրանցից մեկին՝ Գալգամեսին սիրեց Աքիլլեսը, և երբ նա մեկնեց Տրոյա, Գալգամեսն ծնեց Նեոպտոլեմին: Հոր վախճանից հետո Ոդիսևսն ու Իդոմեդեսը Նեոպտոլեմին բերին Տրոյա, որտեղ նա բազմաթիվ մարտիչեց աքալացիների հետ միասին և Տրոյայի գրավման ժամանակ արտակարգ դամանություն ցուցաբերեց՝ սպանելով Պրիամոսի բոլոր որդիներին, նաև հենց իրեն՝ Պրիամոսին:

ԻՈՐ — Նելևսի որդին, Պիոսի արքան:

ԻԻԿՆԵՐ — Ծովային հավերժահարսեր, ծովային արքա Ներեսի հիսուն դուստրերը, որոնցից մեկն էր Աքիլլեսի մայրը՝ Թետիսը:

ԻԵ — Տալոսպոսի դուստր, թերեակամ արքա Ամփիոնի կինը: Նա ծնեց վեց որդի և վեց դուստր: Հագարտ իր զավակներով, նա հրամարվեց գոհ մատուցել Լատո-

նեին՝ Ապրիլին, և Ալեկսիսի մորը, արհամարհանելով ասելով, որ նա միայն նրկու զավակ է ունեցել: Կասապած Լատոնն ինդրեց իր զավակներին, որպեսզի հրանք Սեասարեն Նիոբեի որդիներին ու դուստրերին: Ամփիոնոսը, չդիմանալով այդ վշտին, ինքնասպան եղավ, իսկ Նիոբեին աստվածները խղճացին և տևապիտեցին նրա հայրենիքը՝ Լիդիա, Միսիլ լեռը և քար դարձրին: Սակայն քար դարձած Նիոբեն դեռ շարունակում է արտասվել՝ ողբալով իր զավակներին:

ՆՈՅԵՄՈՆ— Անախորթ ընկերը:

ՇՆՈՐՀՆԵՐ— Քարիտեղձի գեղեցկության, ուրախության կրքեր գեղունի աստվածուհիները:

ՌԳԻՈՍ— Հայիզնների ստազնորդը, տրոյացիների դաշնակիցը, սպանվեց Ագամեմոնից:

ՌԳԻՍԵՎՍ— Հին Հուճատուսնի մեծագույն հերոսներից մեկը, Լալերտոսի որդին, Երուսկի արքան, Պենելոպեի ամուսինը, Տելեմաքի հայրը:

ՌԹՐԻՈՆԵՍ— Կաբեսոսի ռազմիկ, որ ուզում էր ամուսնանալ Պրիամոսի դստեր Կասանդրայի հետ:

ՌԷՆՈՍ— Էտոլական քաղաք:

ՌԷՄՊՈՍ— Առասպելական լեռ, անմահ աստվածների բնակավայրը:

ՌՅԻԼԵՎՍ— 1. Լոկրիդայի արքան, «սրագավազ» Այաքսի հայրը: 2. Բլենդի կասախար, որին սպանեց Ագամեմոնը:

ՌՊՈՅՄ (ԾՆՈՒՆՏ) — Լոկրիդայի գլխավոր քաղաքը, Պատրոկլեսի հայրենիքը:

ՌՏՈՍ և ԵՓԻԱՆԵՍ— Իփիդոկլեսի և Այոլեի (կամ՝ Պոսեյդոնի) որդիները: 9 տարեկանում սրանք արդեն աչքի էին ընկնում նակալական ուժով և հասակով: Սրանք բանտարկեցին Արեսին, և միայն Հերմուսին հաջողվեց ազատել նրան: Ոտոսն ու Եփիալտեսը սպանում էին բարձրանալ Ոլիմպոս, դրա համար Ապոլլոնը նրանց նետահարեց:

ՌՐԵՍԵՍ— Ագամեմոնի և Կլիտեմնեստրայի որդին: Հոր մահվանից հետո նա օտարության մեջ դաստիարակվեց և, առնականաբար, վերադարձավ և նոր մահվան վշտը լուծեց Եգիստոսից ու մորից, բայց հետո ենթարկվեց Էրիհնիների հետապնդումներին: Միայն Ապոլլոնն ու Սթենաաը կարողացան արդարացնել Ռիստեսին և ազատեցին Էրիհնիներից ուղարկվող խելագարության նոպաներից:

ՌՐՄԵՆՈՆ— Թեսալական քաղաք:

ՌՐՈՄԵՆ— 1. Քաղաք Բեովթիսում: 2. Քաղաք Արկադիայում:

ՌՎՂՈՍ— Եպիսոսոս գորագույններից մեկը, Փիլևսյան Մեգեսի համահարզը:

ՌՓԷՆՏՈՍ— 1. Տրոյացի: 2. Պետնացի:

ՊԱՄՆՈՆ— Պրիամոսի որդին:

ՊԱՆՊԱՆՈՍ— Լիկիացի աբրազան, Լիկայոնի որդին, հմուտ ցետամիզ տրոյական գործից:

ՊԱՆՌԻՈՆ— Տևերոսի զինակիրը:

ՊԱՆԹՆՈՍ (ՊԱՆԹՈՅ) — Ապոլլոնի քույրը Գեյշիլոն: Ամուսնորը նրան Դևփիքից տալով Տրոյա, ոչ ու Ապոլլոնի տանարի քույրը դարձավ:

ՊԱՆԹՈՅԱՆ— Պանթոսի որդին՝ Պուլիդամասը:

ՊԱՆՈՂՆ— Քաղաք Փոլիսում:

ՊԱՅԻԹԵՆ— Քարիտներից (Շնորհներ) մեկը:

ՊԱՏՐՈՆԵՍ— Մեմիստոսի որդին, Աքիլեսի մտերիմ ընկերը, որին սպանեց Հելտոորը:

ՊԱՐԻՍ— Պրիամոսի որդին՝ Ալեքսանդրը, որն առևանգեց Հեղինեին և պատճառ դարձավ Տրոյական պատերազմի:

ՊԱՐԿՏԱՆՔ (Պարկյան քույրեր)— Ճակատագրի աստվածուհիները՝ Մորաները:

- ԳՍՓԱԳՌՆԻԱ**— Փոքր Ասիայի հյուսիսային նահանգը՝ նրա սևծովյան ափերին:
- ԴԵԼԱՍԳՅԱՆՔ**— Հունաստանի հնագույն բնակիչները, որոնք ապրում էին այդ տարածքում մինչև արալացիների գալը:
- ԴԵԼԻԱ**— Կոստյոնդնուպոլիս, որ իր եղբայր Եսոնից զրկեց թագին և ինքն իշխեց թեսալական Տոլք քաղաքում: Իր եղբոր որդուն՝ Յասոնին, որ ետ էր պահանջում հոր իշխանությունը, Պելիսան ուղարկեց Կոլկիդա՝ ոսկե գեղմը բերելու:
- ԴԵԼԻՈՒ**— Լեո Թեսալիայում, Ոլիմպոսից ոչ հեռու:
- ԴԵԼՊՊՆԵՍ**— Թերակղզի Հուհաստանում՝ Բակալանյան թերակղզու ծայր հարավում: Ըստ դիցաբանության, այդպես է կոչվել հերոս Պելոպսի անունով:
- ԴԵԼՎՍ**— Էակոսի որդին, միսիդոնների արքան, Աքիլլեոսի հայրը: Աստվածները Պելասին կեղծոյան տվին ծովային աստվածուհի Թետիսին, որովհետև Ջեսին հաշտեցի դարձավ, որ եթե ինքը Թետիսից զավակ ունենա, ապա այդ զավակը կզերազանցի լոռը իր ուժով: Ակիլլեոս և Թետիսի հարսանիքին «ստակտություն խնձորի» պատճառով վեճ սկսվեց երեք աստվածուհիների միջև, որն էլ, ի վերջո, հանգեցրեց Տրոյական պատերազմին:
- ԴԵՆԵԼՎԱ**— Բիովթացիների գորավարը:
- ԴԵՆՈՒՍ**— Գետ Թեսալիայում:
- ԴԵՐԳԱՅԱ**— Տրոյական միջնաբերդի (ակրոպոլ) անունն է:
- ԴԵՐԻՓԵՏԵՍ**— Միկենացի, Եվրիպեսի Կոպրեոս սուրհանգակի որդին:
- ԴԵՐԻՓԱՍ**— 1. Աքեսոսի որդին՝ էտոլացի: 2. Ուլիսիոսի որդին՝ տրոյացի:
- ԴԵՐԿՈՍՅԱՆ**— Եմուրգով Պերկոտե քաղաքից, որը գտնվում էր Տրոյայից հյուսիս՝ Հելլևապոնտոսի մոտ:
- ԴԵՐՍԵՆՍ** (ԴԵ՝ՍԵՎՍ) — Ջևի և Դանալայի որդին, հերոս, որը կտրեց Գորգոն-Մեդուզայի գլուխը, ազատեց Անդրոմեդա թագուհուն, որին պետք է խենթ ծովային հրեշը: Պերսեսը Հերակլեոսի նախահայրն է:
- ԴԵՐՍԵՓՈՆ**— Ջևի և Գեմետրայի դուստրը, որին անանգեց Հալեար և ամուսնացավ հետը: Հուսահատության մատնված Գեմետրան փնտրում էր դստերը ամբողջ աշխարհով մեկ: Այդ ընթացքում դաշտերը չորացել էին, հողը անպտուղ էր: Ջևը, Գեմետրային հանգստացնելու համար, որոշեց, որ Պերսեփոնեն տարվա մի կեսը կանցկացնի Ոլիմպոսում, մյուս կեսը՝ Հալեոսի թագավորությունում: Պերսեփոնեի առասպելը խորհրդանշում է քնության մահացումը նմանը և նրա հարությունը՝ գարնանը:
- ԴԵՌՆ**— Բժշկության հնագույն աստված:
- ԴԵՌՆԵՆԵՐ**— Հունաստանի հյուսիսային նահանգի՝ Պեոնեիայի բնակիչները. այժևի ուշ այդ տեղում Մակեդոնիան էր:
- ԴԵՏԵՈՍ**— Մենեսթեոսի հայրը:
- ԴԻԵՐԻԵ**— Նահանգ Հունաստանի հյուսիսում՝ Մակեդոնիայում:
- ԴԻԼԵՄԵՆԵՍ**— Տրոյացի դաշնակից պափազոցների արքան, Հարպալիոնի հայրը:
- ԴԻԼՈՍ**— Նեստորի թագավորանիստը. ծովափնյա քաղաք Պելոպոնեսի հարավ-արևմուտքում:
- ԴԻՍԱՆԿՐ(ՈՍ)**— 1. Տրոյացի Անտիմաքոսի որդին, որին սպանեց Մենելայոսը: 2. Միքսիդոնի ռազմիկ:
- ԴԻՐԹՈՍ**— Ջևի որդին, լապիթների՝ թեսալական աստալեյական ժողովրդի արքան, Թեսևսի բարեկամը: Նրա հարսանիքին հարքած կենդանիները հարձակվեցին լապիթ կանանց վրա, այդ պատճառով պատերազմ սկսվեց կենդանիների և լապիթների միջև, որին մասնակցում էր նաև Նեստորը: Գրիֆոսը Թեսևսի հետ իջավ Հալեոսի թագավորությունը, որպեսզի առևանգի Պերսեփոնեին, սակայն Հալեոսը նրանց հստեցրեց գարնանհարաշ նստարանի վրա, որին նրանք կպան-մահ-

ցին: Թեսակն ազատեց Հերակլեսը, որ եկել էր Կերքեր շան ետևից, իսկ Պիրիթոսն այրպես էլ մնաց այնտեղ:

ՊԼԱԿԻՈՆ— Լեռ Թեքեի մոտ:

ՊԼԵՎՈՐՆ— Լեռ Հաղոյիցում:

ՊՐՈՒՏՈՆ— Հաղես է:

ՊՐՊԱԼԻՐ(ԻՍ)— Ասկեպիոսի որդին, թիշկ հունական քանակում:

ՊՐՊԱՐԿԵՍ— Պրոտեսիլափի եղբայրը, փիլական գորբերի առաջնորդը:

ՊՐՊԵՍ— Տրոյացի Էտիոնի որդին, Հեկտորի ընկերը:

ՊՈԼԻԲ— Անտեմորի որդին, տրոյական հերոս:

ՊՈԼԻԿԵՍ— Պրիամոսի որդին:

ՊՈԼԻԿՈՐ— Պրիամոսի և Լավոթոյեի կրտսեր որդին, որին հաչրը շեր ուզում ուղարկել պատերազմ, Լիկայոնի եղբայրը:

ՊՈԼԻԿԵՎՈՍ— Տե՛ս ԿԱՍՏՈՐ:

ՊՈԼԻՄԵՆԵ— Փիլասի դուստրը, Եվդոտոսի մայրը:

ՊՈԼԻՄԵՆԷ— Էդիսի որդին, որին Թեքեից արտաքսել էր հրա եղբայրը՝ Էթեոկլեսը և որի դուստրը արքաների կոպցիցիա ստեղծվեց: «Տորի արշավանքը» անհնազորության մատնելից. Պոլիմենե ու հրա եղբայրը մեհամարտում պայանեցին միմյանց, Պոլիմենի բոլոր դաշնակիցները զոհվեցին, բացի Ադրեստոսից:

ՊՈԼԻՄԵԼ(ԵՍ)— Պիրիթոսի որդի, Տրոյացի մոտ թեսալական գորահրամանատարներից մեկը:

ՊՈԼԻՓԵՍ— Լապիթ գորական:

ՊՈՍԵՅՊՆ— Քրեոնի և Ռեսիի որդին, Ջևսի և Հերակի Լիբայրը, ծուլերի աստված:

ՊՐՈՒՍՏՈՍ— Լավոթեոնի որդին, Տրոյացի արքան: Հեկտորի, Պարիսի հայրը:

ՊՐԻՏՈՍ— Տրիհնթոսի արքան, որը հաբվածեց հելլերոփոնոսին և մտադիր էր կոյմանել հրան:

ՊՐՈԹԵՅՆՈՐ— Արեյլիկոսի որդին, բեովթացիների գորավարը:

ՊՐՈՄԱՔՈՍ— Բեովթացիների առաջնորդներից մեկը:

ՊՐՈՏԵՄԼԱՎ— Իփիկլասի որդին, թեսալացիների առաջնորդը Փիլակեից: Երբ աքալացիները հասան Տրոյային, Պրոտեսիլավն առաջինը հերքե ցատկեց հավից և, գուշակության համաձայն, տեղնուտեղը սպանվեց Հեկտորի ձեռքով:

ՊՐՈՎԿԱՍՄԵՍ— Տրոյական հերոս, որ Լամախ մարտնչում էր Հեկտորի հետ կողք-կողքի:

ՌԱԳԱՄԱՆԳ— Ջևսի և Եվրոպայի որդին, Միանոսի եղբայրը: Նրա արդարամտության համար աստվածները հրան մահվանից հետո հավերժական երանություն պարգևեցին և մեռյալներին դատելու իրավունք տվին:

ՍԱԼԱՄԻ— Կղզի Ատոսիկայի ափերի մոտ, Տերամոնի՝ Սյաքսի և Տեկրոսի հոր հայրենիքը:

ՍԱՄՐԱՍ— Կղզի Թրակիայի ափերի մոտ:

ՍԱՆԳԼՐԱՄԵՏ— Հաղեսի թագավորությունը:

ՍԱՆԳԱՊԵՏ— Ստորինկլուս թագավորության արքան՝ Հաղեսը:

ՍԱՆԳԱՊԵՍ— Գետ Փոքր Ասիայում, որ թափվում է Սև ծովը:

ՍԱՐԳԵՎՆՆ— Ջևսի և Բելլերոփոնոսի դստեր՝ Լավոթամեի որդին, լիկիական արքա, տրոյացիների դաշնակիցը:

ՄԵԼՅԱՆՆԵՐ— Ջևսի՝ Գողոնում գտնվող պատգամախոսարանի գուշակ-քույրերը, որոնք սպառան գուշակում էին սրբական կաղնու տերևների ստափլունով կամ հրա վրա հասած թռչունների դալակով:

ՄԵԼԵՆԻՍ— Գետ ա) Էլիզայում, բ) Տրոյական երկրում:

ՄԵՄԵԼԱ— Կաղմոսի դուստրը, որ Ջևսից ծնեց գինու աստված Գիոնիսին:

ՄԵՍՈՍ— Թրակիական քաղաք:

ՍՔԵՆԵԼ(ՈՍ)— 1. Տրդական պատերազմի մասնակիցներից, Կապանի որդին, Դիմա-
դեպ ընկերը: 2. Պերսևսի և Անդրամեդայի որդին, Նվիրակների հայրը: 3. Իթլմենի
որդին:

ՍԻԳՆՆ— Խնդր անկաշակամ բաղար Փյունիկայում:

ՍԻԶԻՓՈՍ— Կորնոսի խորամանկ աչքան, որին հաջողվեց նույնիսկ իր ետևից եկած մահ-
վանը շրթակել: Ատոլամների վեմ գործած հանցանքների համար նա պետք է Հա-
զմեպի թագավորությունում անվերջ վեր բարձրացներ ծանր բարք, որը, զագաթին
չհասած, ըստնչալ վաղ էր գործում (պատեղից է ստաշացկ «սիզիփյան աշ-
խատանք» պատմահայտությունը, որ ճշանակում է ապարդիուն, անօգուտ):

ՍԻԿԻՆՆ— Բաղար Պերոպոնեզի կրտսիսում:

ՍԻՆՏՍՏԻՔ— Լեմնո: Լոզոս առասպելական բնակիչները:

ՍԻՄՈՅԻՍ— Գեո Տրոյացի մոտ, Ալամանդրի վտակը:

ՍԻՊԻԼ— Լեո կիլիսիայում:

ՍԿԵՄԱՆԴ(ՈՍ)— 1. Գեո Տրոյացի մոտ, որ թափվում է Հեկեաստնոսը, նաև՝ այդ գետի
ատվածը: 2. Սարոփոսի որդին, հմուտ դրարդ, որին ապանեց Մեմեթավոսը:

ՍԻՐԻՈՍ— Կղզի Էգեյան ծովում: Որսևազի Աքիլլեսը շնամակցի Տրոյական պատերազ-
մին, Թեախը նրան թաքցրեց Ալիլոսի արքան Լիկոմեդոսի ապարանքում, նրա
դուռուրների մեջ, նրան ևս կանացի հագուստներ հագցնելով: Սակայն Ռիսանը
բացել յապետությունը, նա եկավ Ալիլոս վաճառականի տեղում, բերելով կանանց
համար հրապարիչ շատ ապրանքներ, որոնց մեջ որեց նաև գեմեր: Երբ Լիկոմե-
դեպի դուռափակը, որոնց մեջ էր նաև զգեստափեխված Աքիլլեսը, զննում էին թան-
կարժեք իրերն ու կարողեղևը, Աքիլլեսը միայն գեմերին էր նայում: Այդ ժա-
մանակ Ռիսանի ընկերները կեղծ տազնապ բարձրացյին ամրոցի հրապար-
կում. արքայադուռուրը դեռ ու դեռ փակված, իսկ Աքիլլեսը ճետվեց դեպի գեմ-
քերը: Դրանով նա մատնեց իրեն և ստիպված էր Ռիսանի հետ մեկնել պատե-
րազմ:

ՍՈՎԿՈՍ— Հիպպասի որդին, Քարոփսի եղբայրը. սրոյացի:

ՍՊԱՐՍԻԱ— Մեմեթավոսի արքայահետ բաղարը:

ՍՊԵՐՔԻՈՍ— Գեո Պետալոպոսում, նաև՝ գետաատված:

ՍՄԻՔՍ— Գեո Հադեսի թագավորությունում, որի ջրերով երդվում էին աստվածները:

ՍՈՒԽՍՏԻՔ— Փոքր Ասիայի հարավում բնակվող ժողովուրդ:

ՍՔԵՎԻՈՍ— Իփիդոսի որդին, փովկիացիների առաջնորդը:

ՏԱԹԻՔԻՈՍ— Ագամեմնոնի սորհանդակը, ալեյի ուշ նրա որդու՝ Ռիստեսի դաստիա-
րակը:

ՏԱՐՆԻ— Քաղաք Լիոլայում:

ՏԱՐՏԱՐՈՍ— Քրոնոսի և տիտանների ստորերկրյա բանաղ:

ՏԵԹԻՍ— Ուրանոսի և Գեայի դուստրը, Օվկիանոսի կինը:

ՏԵԼԱՄՈՆ— Սագաժնի կղզու արքան, Էակոսի որդին, Պելևսի եղբայրը, Ալարթի և Տելկոսի
հայրը:

ՏԵԼԵՄԱՔ— Ռիսանի որդին, որին դեռ նորածին, հայրը թողել էր Իթակիում: Նրա անունը
ըշնանկում է «հետախույզ կռվող»:

ՏԵՆԵՐՈՍ— Տրոյացի ասիերին մոտ փոքրիկ կղզի, որտեղ թաքնվեցին արալացիները, երբ
Տրոյացի դարպասների մոտ որպես ծուղակ թողեցին հուկայական փայտե ձին:

ՏԻԳԵՍ— Ինեսի որդին, Արգոսի արքա Գիոմեդեսի հայրը: Սա նույնպես մասնակցում էր
ընդդեմ Թեթևի «յոթի արշավանքին» և զոհվեց հենց այն պահին, երբ նրա հովա-
նավոր աստվածուհին Աթենասը նրա համար անմահություն ձևոր բերեց: Հոր անու-

նով Գիտնեղևը հաճախ անվանելում և Տիպամ:

ՏԻԹՈՆ— Արևածագի աստվածուհի Լուսի (Առավար) սիմվոլները, Լավոնդոնի որդին, Գրիամոսի եղբայրը: Լուսի Տիրոնին ասեանելայ և տարավ Երկիր, որտեղ նա անմահություն ստացավ:

ՏԻՏԱՆՆԵՐ— Ուրանոսի և Գեայի զավակները, Գլանոսի եղբայրները: Երբ Զևոս սապարից Քրոնոսին, տիտանները հանդես եկան ի պաշտպանություն իրենց Լոբոր, սակայն պարտվեցին և բանտարկվեցին Տայտարտարոս:

ՏԻՐԻՆԱ— Հնագույն քաղաք Արգոլիդայում՝ Պելոպոնեսում:

ՏԼԻՊՈԼԵՄՈՆ— Հերակլեսի որդին, Տրոյական պատերազմի մասնակիցներից:

ՏՄՈԼՈՍ— Լեռ Լիդիայում:

ՏԻԿԵ— Թեսալական քաղաք:

ՏՐՈՅԱ— Էլիոն, Պելոպոնեսի արքայազնի տուն:

ՏՐՈՎԱ (ՏՐՈՍ)— Տրոյական պաշտանների նախահայրը, որի անունով կոչվել է Տրոյան:

ՏՐՈՎԻԼՈՍ— Գրիամոսի որդին:

ՏԵՎԻՐՈՍ— Տելամոնի ապոսիմի որդին, Աչարսի խորթ եղբայրը, հինուտ ճետամկ:

ՈՒՐԱՆՅԱՆՆԵՐ— Ուրանոսի և Գեայի զավակները՝ տիտանները:

ՓԵՆԵՍ— Տրոյացի Դարեսի որդին. սպանվեց Դիոմեդեսի ձեռքով:

ՓԵՆԵՍԻՔՍ— Արիլեսի դաստիարակը և ավագ ընկերը:

ՓԵՆՈՓՍ— Ասիոսի որդին, Փոբկեսի հայրը:

ՓԵՍՏՈՍ— 1. Խոշոր քաղաք Արևոն կղզում: 2. Մուոնացի սպանիկ:

ՓԵՐԵՍ— 1. Քաղաք Պելոպոնեսում՝ Պիլոսի և Սպարտայի միջև: 2. Վաղար Թեսալիայում:

ՓԵՐԵԿԼՈՍ— Այն նավի շինարարը, որով Պարիսն առևանգեց Հելենին:

ՓԹՈՒՍ— Պեղեսի և Արիլեսի թագավորազնիտը, միլմիդոնեզի գլխավոր բալլարը:

ՓԻԼԱԿԵՍ— Թեսալական Փիլակես քաղաքի աստասպետական ճիմնադիրը, Իփիկլոսի հայրը:

ՓԻԼԱՍ— Պոլիմեդեսի հայրը:

ՓԻԼՈԿՏԵՏ— Պեսոսի որդին, նշանավոր նետամիգ, որն, իբրև ծեսանգոություն, ստացել էր Հերակլեսի սղեղն ու պարները:

ՓԻԼՆՎՍ— Մեգեսի հայրը, որդին Ավգիաս արքայի, որի ախտները մկրտեց Հերակլեսը: Երբ Ավգիասը հրաժարվեց Հերակլեսին սույ խոտացված պարզեք, Փիլեսը հանդես եկավ Հերակլեսի պաշտպանությամբ, որի համար վճանվեց հայրական տոկոս:

ՓԼԵՂԱՑԻԲ— Թեսալական ցեղ, որ մշտական պատերազմների մեջ էր հաբում կալիսցիների հետ:

ՓՈՍԱ ԷՏՈԼՅԱՆ— Էտոլիայում գտնվող Կալիդոն քաղաքի արքան:

ՓՈՎԿԵՍՑԻՔ— Փոկիսի (Փոկիդա)՝ Միջին Հունաստանի կենտրոնական նահանգի բնակիչները:

ՓՈՅՈՒԳԻՍ— Ընդարձակ երկրամաս Փոքր Ասիայում, արեւելյան Տրոյադայի անմիջական սահմանակիցը: Հետագայում Տրոյադան դարձավ Փոչուդիայի մի մասը, ուստի և հետագա անտիկ հեղինակների ստեղծագործություններում փոչուդիացիները նույնանուն են տրոյացիներին:

ՔԱՂԿԵԳԱՍ— 1. Լեռ Ելիս կղզում: 2. Քաղաք Լյոդիայում:

ՔԱՐՈՓՍ— Հիպոսասի որդին, Սովկոսի եղբայրը, տրոյացի:

ՔԵՐՍԻԳԱՍ (ԱՍ)— Պրիամոսի որդին:

ՔԻՄԵՆ— Հրեշ, որն, ըստ ավանդության, առյուծի գլուխ ուներ, այժի մարմին և վիշապի պոչ:

ՔԻՐՈՆ— Իմաստուն կենտավորու, Հերակլեսի, Յասոնի, Աքիլլեսի և ուրիշ հերոսների դաստիարակը:

ՔՍԱՆԹՈՍ— Գեա Տրոյայի մոտ. կոչվում է նաև Սկամանոյ: «Քսանթ» նշանակում է «շեկ, բուռն», ուստի հաճախ այդպես են կոչվում ձիերը (ինչպես, օրինակ, Աքիլլեսի և Հեկտորի ձիերը):

ՔՐԻՍԵ— Ապոլլոնին նվիրված առասպելական կղզի:

ՔՐԻՍԵՆ— Ապոլլոնի քուրմը, Քրիսեիսի հայրը:

ՔՐԻՍԵՆՍ— Քրիսես քրմի դուստրը, Ագամեմնոնի գերուհին, որին նա հրամարվեց վերադարձնել հորը և պատճառ դարձավ բազում աղետների աքաչված բանակում:

ՔՐՈՄԻՈՍ— 1. Մեդեոնի որդին, միսիացիների առաջնորդը: 2. Պրիամոսի որդին:

ՓՎԿԻԱՆՈՍ— Ծրջանաձև հոսող գետ, որից այն կողմ գտնվում էր անդրաշխարհը: Օվկիանոս-աստվածը տխտան էր, Ուրանոս-երկնի և Գեա-երկրի որդին, Քրոնոսի եղբայրը:

ՓՐԻՈՆ— Առասպելական հսկա-որսորդ, Արշալույսի աստվածուհու սիրեկանը, որ սպանվեց Արտեմիսի նետով: Նրա անունով մի համաստեղություն կոչվեց:

ՊՐՈՆՏՈՍ— Պանթոսի կինը:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Թարգմանչի կողմից	5
Հոմերոսի պոեմները	6
ԵՐԳ ԱՌԱՋԻՆ	
Արածություն. Գևն	82
ԵՐԳ ԵՐԿՐՈՐԻ	
Երազ, Բիովսիա կամ հավանանքիս	40
ԵՐԳ ԵՐՐՈՐԳ	
Երրամնեք. Տեսարան պարսպից. Ալեյամերթի և Մենելավի մեհոսերտը	72
ԵՐԳ ՉՈՐՈՐԳ	
Ուխտաքրծություն. Ագամեմնոնը զորանանկես է ունեմ	80
ԵՐԳ ՀԻՆԳԵՐՈՐԳ	
Քաջություն Դիոմեդեսի	101
ԵՐԳ ՎԵՑԵՐՈՐԳ	
Հեկտորի և Անդրոմաքեի հանդիպումն	130
ԵՐԳ ՅՈԹԵՐՈՐԳ	
Մենամարտ Հեկտորի և Աչաքսի. Մեռելաթաղ	141
ԵՐԳ ՈՒԹԵՐԿՐՈՐԳ	
Կիսատ մարտ	154
ԵՐԳ ԻՆՆԵՐՈՐԳ	
Առաքելություն Աքիլեսի մոտ	170
ԵՐԳ ՏԱՍՆԵՐՈՐԳ	
Դիդոնյան դրվագ	189
ԵՐԳ ՏԱՍՆՄԵԿԵՐՈՐԳ	
Քաջություն Ագամեմնոնի	205
ԵՐԳ ՏԱՍՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԳ	
Մարտ պարիսպների շուրջը	223
ԵՐԳ ՏԱՍՆԵՐԵՔԵՐՈՐԳ	
Մարտ հավերթի մոտ	241
ԵՐԳ ՏԱՍՆՉՈՐՍԵՐՈՐԳ	
Խաբեություն Արամազդի դեմ	263
ԵՐԳ ՏԱՍՆՀԻՆԳԵՐՈՐԳ	
Հալածումն հավերթից	278
ԵՐԳ ՏԱՍՆՎԵՑԵՐՈՐԳ	
Պատրուկլան դրվագ	298
ԵՐԳ ՏԱՍՆՅՈԹԵՐՈՐԳ	
Մխրագործություն Մենելավոսի	321
ԵՐԳ ՏԱՍՆՈՒԹԵՐՈՐԳ	
Ջինագործություն	342

ԵՐԳ. ՏԱՄՆԻՆՆԵՐՈՐԳ	
Հրատարումն քննից	360
ԵՐԳ. ՔԱՆՆԵՐՈՒԴ	
Դիցամարտ	373
ԵՐԳ. ՔԱՆՄԵԿԵՐՈՐԳ	
Մարտ գետի շուրջը	387
ԵՐԳ. ՔԱՆՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԳ	
Հեկտորի մահը	404
ԵՐԳ. ՔԱՆՆԵՐԵՔԵՐՈՐԳ	
Պատրիկեի թաղումը. Խաղեր	419
ԵՐԳ. ՔԱՆՉՈՐՍԵՐՈՐԳ	
Փրկանք Հեկտորի	443
Ծանոթագրություններ	466
Բառարան դիցաբանական և աշխարհագրական անունների	479

ՀՈՄԵՐՈՍ

ԻԼԻԱԿԱՆ

Հրատարակության է ներկայացրել համալսարանի արտասահմանյան գրականության
և գրականության տեսության ամբիոնը

Հրատարակչության խմբագիր՝ **Գ. Գ. Բրտոյան**
 Նկարիչ՝ **Լ. Ա. Մաղոյան**
 Գեղարվեստական խմբագիր՝ **Ն. Ա. Թովմասյան**
 Տեխնիկական խմբագիր՝ **Հ. Ս. Ալվրջյան**
 Վերստուգող սրբագրիչներ՝ **Ջ. Հ. Մկրտչյան**
Ս. Ա. Ղալթախչյան

ԻՆ 762

Հանձնված է շարվածքի 15.12.1986 թ.: Ըստագրված է ապագայից 30.01.1987 թ.:
 Չափը 70×90¹/₆: Թուղթ № 1: Տատտեսակը «Նորք»: Տպագրության եղանակը «Բարձր»:
 Հրատարակչական 28,15 մամուլ: Տպագրական 31,25 մամուլ: 20,56 պլանանակն մամուլ:
 Տպաքանակ 30000: Պատվեր 2431: Գինը՝ 2 ռ. 70 կ.:

Երևանի համալսարանի հրատարակչություն, Երևան, Մուսկյան փ. № 1:
 Издательство «Реванского университета», Ереван, ул. Мускьяна № 1.

Երևանի համալսարանի տպարան, Երևան, Արովյան փ. № 52:

Типография Ереванского университета, Ереван, ул. Абовяна № 52.

FORMS
1900

AMSTERDAM

11